

JAROSLAV HASEK

Infanteriszt Svejk

1945

E-könyvek igény szerint – Könyvek milliói elérhetők egy kattintásra

Az európai könyvtárak rengeteg, a XV. és XX. század között kiadott könyvvel rendelkeznek. Az EOD szolgáltatással ezek a rejtett kincsek mindenki számára hozzáférhetővé válnak egyetlen kattintásra. Az EOD hálózaton keresztül a könyvtárak katalógusaiban keresheti és rendelheti meg a kívánt könyv e-másolatát a világ bármely részéről a hét bármely napján, a nap 24 órájában. A könyvet digitalizáljuk és az e-másolatot elérhetővé tesszük Önnek. Fizessen online, bankkártyájával és állítsa össze a saját személyes digitális könyvtárát!

Milyen az EOD által készített e-könyv?

Az EOD szolgáltatás e-könyvei olyan digitalizált könyvek, amelyeket PDF formátumban kézbesítünk Önnek. A fájl tartalmazza a digitalizált eredeti könyv képét és az OCR-rel (optikai karakterfelismerővel) felismertetett* teljes szöveget. Az elektronikus szöveg előnye, hogy kereshető, másolható, más programokkal szerkeszthető, belőle nyomtathatók részletek, sőt akár az egész is. Természetesen minden az eredeti dokumentumon előforduló bejegyzés, jelölés vagy széljegyzet is látható lesz a digitalizált változaton.

* Nem minden e-könyvben alkalmazható.

A szolgáltatás feltételei

Az EOD szolgáltatásainak igénybevételével egyidejűleg elfogadja annak feltételeit is. A jelen dokumentum bármely részéről készült minden egyes másolatnak is tartalmaznia kell ezeket a feltételeket. Az EOD szolgáltatás szigorúan személyes, nem kereskedelmi célokból biztosítja a digitalizált dokumentumokhoz való hozzáférést és nem engedélyezi az egyéb célokból való felhasználást.

A szolgáltatás feltételei: <http://books2ebooks.eu/odm/html/mtak/hu/agb.html>

Terms and conditions in English: <http://books2ebooks.eu/odm/html/mtak/en/agb.html>

További e-könyvek

További e-könyvek elérhetők az alábbi oldalon: <http://books2ebooks.eu>

JAROSLAV HAŠEK^v

INFANTERISZT SVEJK

FORDÍTOTTA:

KARIKÁS FRIGYES

I. KÖTET

ANONYMUS

A mű eredeti címe:
Dobrý voják Švejk

A címlap Hámori György munkája

ANONYMUS IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI INTÉZET
Felelős: Pap Miklós

Anonymus nyomda Budapest, VI., Gr. Zichy Jenő-utca 36.
(Felelős műszaki vezető: Müller Sándor)

JAROSLAV HAŠEK

(1883—1923)

Svejk, a derék katona

Jaroslav Hasek *Svejkje* a világirodalom nagy „illegális” könyve. Sajátságos illegalitása leginkább azaz a ténnyel indokolható, hogy amiként látszólag együgyű, csetlő-botló hőse, *Svejk, a derék katona* is mindenkor szembekerül a hatalom gyakorlóival, úgy maga a regény is, akarva-nemakarva, valamilyen társadalmi és politikai oknál fogva beleütközik mindig a fennálló társadalmi rendbe, sőt, bizonyos mértékig még akkor is, ha ez a társadalmi rend nem egy reakciós fundamentumon épül föl. Ez semmiképpen sem bizonyíték a *Svejk*-regény esetleges destruktivitása mellett, inkább csak azt igazolja, hogy még egy demokrácia sem élhet azaz az irodalmi fényűzéssel, kivált demokratikus fejlődésének egyes étlappjaiban, hogy *Svejk*ünk ragyogó tapintatlanságai közül egyiket-másikat ne küldje ideiglenesen száműzetésbe. Ezt a sajátóságos illegalitást csak másodsorban magyarázza az, hogy *Svejk* csupa negatívumból formálódik végülis pozitív szabadsághőssé, éppen úgy, mint *Gulliver* vagy *Don Quijote*. *Svejk* undorodik az imperializmustól, az iperializmus militarizmusától, antiszovinisztá, a fölös bürokrácia kegyetlen gúnyolója, a korbácsos fegyelem gyűlölője, de mindezekén túl marad még egy-egy fintora az emberiség „szentté avatott” rögeszméi számára is. Ez az egyáltalában nem szublimált derűs nyelvöltö-

getés nem kíméli meg a jámbor olvasót sem, aki addig nevet és nevet Svejken, míg észreveszi, hogy önmagát neveti ki. Svejke anekdotikus okoskodása végül is irgalmatlanul leszámol mesekedvelő egyszerűségében mindennel, amit az emberi nagyképűség és ostobaság a „legfőbb emberi jó“-nak nyilvánított és mire az olvasó észhez térne: maga is éppen olyan esetlen, nyomorúságos, türelmetlen ellenzéki figurává alakul át, mint a regény hőse. Éppen azért, mert Hasek nem egy társadalmi vagy politikai irányzat emberét állítja pellengérre, hanem a magaválasztotta társadalmi keret adottságain keresztül az úgynevezett örök homo politikus-t, de a homo aesthetikus-t is alaposan lemezteleníti, úgy tárva őt a világ elé, mint az emberi agyvelő által kitervelt gonoszság, butaság, góg, pimasszág, okvetetlenkedés, hazugság és nagyképűség kritériumainak örök megelevenítőjét: a regény megjelenése óta alig akadt társadalom, amely polgárjogot adott derék Szejkiünknek, amely hiánytalanul szobatisztának nyilvánította őt, vagy amelyik szívből befogadta volna, kiemelve szegényt a salon des refusés gyakran kitűnőségektől hemzsegő köréből, felrakta volna őt a könyvespolcok legfelső soraiba, a világirodalom legkegyesebb és egyben legkegyetlenebb gúnyolódói közé. Ahol megjelent Szejke, foltos-maszatos katonazubbonyában, gyakran borsos katonatörténeteivel, amelyekbe beivódott a kaszárnyák, lóistállók és izzadt menetelések penetráns szaga, ahol felbukkant gyakran elbájoló, gyakran ormóttan humorával, amelyet nem enyhített és nem torzított az írói szatíra csiholószerszáma: ott menten nekilátott az irodalmárkodás és ezt az elragadóan kedves, a világ ügyei iránt gyanakvó, félszeg és agyafúrt hősét minden idők

irodalmának — ezernyi irodalomesztétikai ürügy címén vagy visszakényszerítette az irodalmi művek salon des refusés-jébe, vagy leparancsolta a bőrbe-kötött remekművek előkelő társaságából az alsóbb rekeszek könnyed humoristái közé. Szegény Svejk immár harmadik évtizede vándorol a világban, három évtizeden keresztül bolyong újra és újra nagy-képmű kiadók mégnagyobbképmű lektorainak örökös irodalmi átértékelései között, hogy aztán megint csak félreállítsák, vagy legfeljebb az irodalmi kuriozitás jelszavával bocsássák közre. Ám e derék Svejket nem kell féltetni: számára nagyjából közöm-bös, kinek mi a véleménye róla, irodalmi értékeiről, világirodalmi helyéről, számára nagyjából közöm-bös, hogy üdvösnek vagy kártékonynak ítélik-e személyét valamely társadalom kialakulására nézve, neki csak az a fontos, hogy megjelenjék, akár bőrbe-kötve, akár ponyván, akár száműzetésben, akár mag-yarul Franciaországban vagy angolul Dániában, neki az tökéletesen mindegy, mert tudja, hogy meg-jelenése pillanatában újra felfedezik, hogy újra beleszeret a közönség, hogy fölfalják, hogy színdara-bot és filmet gyúrnak belőle és végül, valamilyen címen, újra — illegalitásba küldik. Ez a derék Svejk a világ összes tiltott könyvek jegyzékén szerepel és voltaképen még a legáltalánosabb politikai szabad-ságjogok uralomrajutása idején sem adható ki bizon-nyos törlések, húzások és aggodalmas mérlegelések nélkül. A könyv irodalmi sajátosságai közé tartozik, talán éppen roppant bőségénél és százzrétű gazdag-ságánál fogva, hogy valamely politikai oppor-tunitás és célszerűség okán végrehajtott ollózást vagy akár taglózást is elsőrendűen kibír. Ha a politikai kon-stelláció olyan, hogy az egyházzal nem akar ujjat

húzni: ám rajta, ki lehet dobni a „Svejkből” az antiklerikális passzusokat és a Svejk-regény még mindig nem billent ki egyensúlyhelyzetéből. Ha irodalmi fényáskodók megsokallották a katonai orvoslás ricinus elméletének a bélműködésre gyakorolt hatásáról írt részletes beszámolóit: ám rajta, ki lehet dobni néhány nevén nevezett kifejezést és Svejk alakja még sem torzult el. Svejk sok mindent bírt ki már eddig is: a teljes száműzetéstől az árnyalati exiliumok különféle változatait, kibírta az illegalitást, az irodalmi mellözöttséget, kibírta az irodalmárok kísérleteit, amelyekkel ki akarták tisztítani mindig gyűrött mundérját és vaskos tréfáit, amelyek olyan ekonomiátlan, csodálatos asszociációkkal buzognak elő okoskodó ajkairól, mint Don Quijote lovag elbeszélései vagy Ehrenburg Lasik Roitschwantz-jának chassidikus történetei. Senkisem beszélt többet talán a világirodalomban, mint éppen ez a derék katona. Senki sem állt még oda az egész világirodalomban az emberiség színe elé ilyen együgyű képpel, ilyen ártatlan fizimiskával, mímelve a kis ügyefogyott nyárspolgárt, aki a maga osztályának látszólagos józanságát használja fel arra, hogy végül is hajmeresztő nyugalommal és eszeveszetten pimasz fölénnnyel billentse faron az egész emberiséget, összes szélhámosságaival együtt. Olyan ez a Svejk regény a világirodalomban, mint elefánt a porcellánboltban: tenyeres-talpasságával összetör, felfordít mindent, ormányával lesepri a polcokról a tárgyakat, míg végül mégis csak fölöncsíplik és nagy segédlettel visszacipelik megszokott börtönébe.

Akármennyi baj is van azonban ezzel a csodálatos Svejkkal, az őszinte és nagyképűségmentes bírálat már régen, talán születése pillanatában, kijelölte

helyét a világirodalomban. Svejk irodalmi családja: a világirodalom egyik legelőkelőbb dinasztiaja. És csakugyan dinasztia, a szónak nem is átvitt értelmében. Előkelő, bölcs család. Talán az emberiség történetének legfanyalgóbb, mégis legharciasabb, az „emberben“ legmélyebben csalódott álmodozóinak, a szatirikusoknak családja. Nagy család: dinasztikus jellegzetességekkel, sajátos hagyományokkal, különös etikett-törvényekkel, furcsa fabulizáló bőséggel. Az egyik ős, talán a legkönnyörtelenebb és legpesszimistább, aki óriástalpaival átlépi térben és időben az „egészet“: Swift Gulliverje, ennek a mi Svejkünknek épp úgy rokona, mint Rabelais Gargantuája és Pantagruelje vagy Cervantes Don Quijoteja, Voltaire Candideja, de még Lesage Sánta Ördöge is, vagy hogy a dinasztia élő tagjaiból említsek egy nem méltatlan utódot, Lasik Roitschwantz, ez a kicsi kis szabócska, akit Ilja Ehrenburg küldött, egyenesen Homelből, hogy megfoltozza az emberek kifeslett lelkiismeretét. Svejkünk igen előkelelő helyet foglal el szatirikus dinasztiajának gazdagon terített családi asztala mellett. A család tagjai, akik annyi mindent kigúnyoltak, aligha gúnyolnák ki Svejkünket, csak azért, mert az együgyűt játssza, mert tréfáiban egyáltalában nem válogatós és mert nyárspolgár, de viszont úgy az, hogy a világ összes többi nyárspolgára megdermed önmagától, ha Svejkre néz. Valahogy így képedhettek el egykor a lovagi-regény lelkes hívei Don Quijoteon, e sovány és hórihorgas lovon is. Korának megfelelően Don Quijote a lovag képében jelent meg; Svejk, ugyancsak korának megfelelően, a nyárspolgár álarcában igyekszik megvívni lényegileg egyazon dolgok ellen roppant szélmalomharcát, mint Gulliver, Don Quijote, Candide és a

család többi notabilitásai: az emberi butaság és gonoszság ellen. Mindegyik saját korán keresztül jut el a szomorú valósághoz: az emberi értelem és méltóság megdöbbentő hiányához, ami lényegében e hiányok megsiratását is jelenti. E félszeműekkel síró, félszeműekkel nevető humanista hősök között van Svejek helye is. A Svejek-regény idő- és korszerűségéről való vita némileg indokolatlannak tűnnék előttem, mivel ez a mű is azok közé tartozik, amelyeknek örök aktualitását és állandó irodalmi „érvényességét“ a társadalom és az ember immár évezredek hibái és bűnei biztosítják. Aki az osztrák-magyar monarchia szétesését s megbomlásának rejtélyét ismerni óhajtja: ennek a csodálatos éposznak elolvasásával sok történelmi mű böngészését teszi fölöslegessé. A „schwartz-gelb“ világ azonban csak alkalomra, hogy rajta méreassék meg az imperialista militarizmus, a sovinizmus és az emberiség sok más kártevője; ezen a „schwartz-gelb“ glóbuszon lépi le Szejünk a túlzó nacionalizmust, valamely rendőrállam gazságait, az együgyűen értelmezett fegyelmet, a „nemzeti és hazafias“ fogalmaival takaródzó néptiprást, amellyel a reakció milliókat taposott le és a kizárólag csak az uralkodó osztály érdekeit szolgáló „hősiesség“-et, amelynek subájával a reakciós állam letakarja mindazon katonák holttestét, akiket sikerült az imperialista állameszméért a különféle vágóhidakon lemészároltatnia.

Jaroslav Hasek Szejkjének magyar kiadása: bizonyos értelemben e derék katona harcának rehabilitálását jelenti. Miként olyan sokak és annyi minden számára e ránkvirradt demokráciában, Szejek számára is, hisszük, hogy örökre, megszűnt az illegális. Újra előléphet, újra megjelenhetnek, hogy

vége elfoglalja azt a helyet, amely őt megilleti. Nem volt vele más tennivaló, mint megjelentetni. A többi ő maga már elvégzi: ha csak egy kicsit hagyják; kedvességével, szeretetreméltóságával, látszólagos együgyűségével, de valójában bölcsességével tüstént visszafoglalja azt a részére mindenkor fenntartott helyet a könyvespolcokon, amely évek hosszú sora óta türelmetlenül várja őt és villámgyorsasággal elvégzi azt a stratégiai feladatot, amelynél többet, mint az egykori monarchia közlegénye, aligha végezhet el: percek alatt meghódítani az értelmes olvasót és térdre kényszeríteni az irodalmi sznobokat.

*

Az „Infanteriszt Svejke”-et eddig tizenhét nyelvre fordították le. Jaroslav Hasek nem érte meg könyvének diadalát. Hasek 1883-ban született. Tizennyolc éves korában egy prágai külvárosi lap szerkesztőségébe került. Ez volt élete egyetlen „polgári” foglalkozása. A Szejke halhatatlan szerzőjének egész élete: viaskodás a mindennapi kenyérgonddal, reménytelen próbálkozások az ügynökösködéstől kezdve a kifutói szerepkörig mindennel. Negyven éves korában, 1923-ban ugyancsak, egy prágai külvárosi kórházban ér véget ez a szomorú, kínlódó élet. Nem tudni, az éhínség kergette-e halálba, vagy a nyomorúsággal telt esztendőik nélkülözései okozták korai halálát? Annyi bizonyos, ez az élet mindvégig küzdelmes, örömtelen és polgári értelemben úgynevezett „sikertelen” élet volt. Ez a rengeteg keserűség és nyomorúság végül is a világirodalom legmulattatóbb és leggúnnyosabb könyvében oldódott föl. Jaroslav Hasek a Szejke-regényen kívül mindössze csak két művet írt: „A májusi jajok és más versek” című

könyvet és egy novellás kötetet. A Svejkk-regény magyarul először 1930-ban jelent meg, a párizsi Mondekiadó kiadásában. Az első magyar fordítás munkája Katona Fedor álnéven Karikás Frigyes műve. Az Anonymus e fordítást tartotta kiadásra legalkalmasabbnak.

Jaroslav Hasek Svejkkjének három kötete nem a teljes regény. Korai halála megakadályozta, hogy élete főművét befejezhesse. Legjobb barátja, a kiváló cseh író, Karel Wanek fejezte be a könyvet helyette. Wanek áthatva a svejki szellemtől, Hasek írói látásától és a regény sajátos ízétől és hangulatától, írói és baráti feladatának tartotta a Svejkk-regény folytatását és befejezését, további három kötetben. E Svejkk-kiadás, amelyet az olvasó elé teszünk, a Hasek által írott három kötetet foglalja magában. Csupán a mű történeti kereksege miatt fejeződik be a kiadás a Wanek-féle Svejkk-folytatás néhány oldalával.

E kiadásban nem az eredeti Josef Lada-féle híres rajzok jelennek meg, miként a párizsi Monde kiadásában, hanem elsőízben a magyar könyvkiadásban: Georg Gross rajzai. Az immár világhírűvé lett Svejkk-alumból vett Gross-rajzok is tiltva voltak hosszú esztendőkön keresztül a közönség előtt, ezek is éppen úgy, mint maga a regény: rehabilitálásra szorulnak és megérdemlik, hogy illegális jellegük végkép megszűnjék.

Hisszük, hogy a regény új kiadása Svejkk hányatott sorsának egyik dicsőséges államása lesz.

GODA GÁBOR

Nagy idők nagy embereket követelnek. Vannak félreismert, szerény hősök, napoleoni történelem és dicsőség nélkül. E férfiak jellemanalizise árnyékot vetne Macedóniai Sándor dicsőségére is. Ma találkozhat Sz Prága utcáin egy kopott emberrel, aki magase tudja, mit jelent személyisége az új és nagy idők történetében. Szerényen halad az útján, senkit se molesztál, őt sem támadják meg az újságírók interju végett. Ha megkérdeznék a nevét, egyenesen és világosan felelné:

— A nevem Svejek.

Es ez a csendes, szerény, kopott ember valóban Svejek, a derék öreg, hőslélkü katona, akinek neve valamikor az osztrák uralom alatt a cseh királyság minden polgárának a száján forgott és akinek hírnevét a köztársaság se tudja elfejni.

En nagyon szeretem ezt a Svejket és miközben viszontagságait írom a nagy háborúban, mindjobban meggyőződöm arról, hogy ezzel a félreismert hőssel ti is szimpatizálni fogtok. Nem gyújtotta ugyan fel az efezusi istennő templomát, mint azt az egykori számár Herostrates megcselekedte, csak hogy az újságba és az iskolakönyvekbe kerüljön a neve.

Ennyi elég is.

A szerző.

ELSŐ KÖNYV:

INFANTERISZT SVEJK
A HINTERLANDBAN

I. MIKÉNT ERTE A VILÁGHABORÚ SVEJKET, A DERÉK KATONÁT

— Nahát, agyonütötték nekünk ezt a Ferdinándot! — ujságolta Müllerné, a takarítónő Svejks úrnak, akit évekkel ezelőtt egy katonai egészségügyi bizottság véglegesen fölmentett a katonai kötelezettség alól, minthogy tökéletes hülyének találta. Azóta Svejks úr kutyacsiszároskodott. Hitvány kuvaszokat szedett össze úton-útfélen és azok családfáit hamisította jobbügyre érdemes buzgalommal. E foglalkozásán kívül reumájával is sok dolga akadt, ami elég gyakran kínozte. Most is épp a térdét dörzsölte ferencpálkáival.

— Melyik Ferdinándról van szó, Müllerné? — kérdi Svejks úr tovább maszírozva térdét. — Nevezetesen én csak két Ferdinándot ismerek. Az egyik az, aki Pruscha drogéristánál szolgál és a multkor véletlenül hajszeszt ivott, a másik pedig a Kokoska Ferdinánd, az, aki kutya-gummit gyűjt. Egyikért se kár.

— Ugyan Svejks úr, dehogy! Nem ezekről van szó! A trónörökös urat, a Ferdinándot, a konopistit, azt a szentes kövéret...

— Jesszus Mária! — kiáltott fel Svejks úr, — na, ezt aztán megcsinálták! És hol történt a főherceg úrral ez a kellemetlenség?

— Szerajevóban. Ott lőtték le egy revolverrel. Tetszik tudni, épp ott kocsikázott kedves feleségével egy automobilon.

— Ugyan, ne mondja! Automobilon? Ejnye-ejnye...

no látja Müllerné, miket csinál egy ilyen nagyúr! Beleül egy ilyen automobilba és pillanatig se gondol arra, hogy milyen szerencsétlenül végződhet a kocsikázás. És még hozzá Szerajevóban. Ez éppen ott van, abban a szerencsétlen Boszniában. Egész biztosan a törökök csinálták. Nem kellett volna elvenni tőlük annak idején Bosznia-Hercegovinát. Látja, látja, Müllerné... Tehát a mi trónörökösünk lelke már az Úr ölében nyugszik. Soká szenvedett?

— Dehogy, a trónörökös úrnak mindjárt vége volt. Hiszen tudja, Svejik úr, milyen veszedelmes szerszám egy ilyen revolver. A multkoriban nálunk Noszléban egy úr játszott egy ilyen revolverrel, miközben az egész családját lelőtte, a házmesterrel együtt, aki úgy futott fel megnézni, hogy ki lövöldözik ott a harmadik emeleten?

— Némelyik revolver az istennek se süil el, Müllerné. Nagyon sok rossz gyártmányú revolver van a világon. Nagyon sok. De a főherceg úr részére valószínűleg valami jobb fajtát vettek. Én le merem fogadni magával, Müllerné, hogy az az ember, aki ezt megcselekedte, szép ruhába bujt ez alkalomból. Ez egész világos. Ilyen főhercegre rálőni nem valami könnyű dolog. Az, lelkem, nem olyan eset, mint amikor egy orvvadász lelő egy erdőkerülőt. Ilyen esetben nagyon fontos az is, hogy milyen ruhában van az illető. Ilyen magasrangú úrra egy toprongyos nem is lőhet rá. Oda, Müllerné, cylinderbe kell menni, nehogy a rendőr előbb csípje nyakon az embert, még mielőtt valamit is csinálhatott volna.

— Biztosan többedmagával volt az az ember.

— Ez magától értetődik, Müllerné — jegyzi meg Svejik úr, befejezve a térdmaszírozást — ha egy főherceget vagy egy császárt akar az ember leütni, akkor azt előbb meg kell tanácskozni valakivel. Több embernek több az esze. Az egyik ezt tanácsolja, a másik mást ajánl. Így a legnehezebb dolgot is módfelett könnyű véghezvinni, ahogy

a mi népdalunk mondja. A legfőbb dolog, hogy az ember ne szalassza el a kedvező pillanatot, amikor egy ilyen magasrangú úr arra jár. Emlékszik még például Luccheni úrra, aki a mi kegyes emlékü Erzsébet császárnőnket leszúrta egy reszelővel? Ez például sétálni ment vele. Látja, így higgyen az ember valakinek! Azóta a császárnék egyáltalán nem mennek sétálni. Ez a sors vár még nagyon sok emberre, Müllerné. Meg fogja látni, hogy a cár és a cárné is sorra kerül. És isten őrizzen, de félek, hogy a mi császárunkat is elteszik láb alól, ha már az unokaöccsébe belekötöttek. Az öreg úrnak borzasztó sok ellensége van; még több, mint a Ferdinándnak volt. Nemrégén egy úr beszélt a kocsmában, hogy jönni fog még olyan idő, amikor egyik császárt a másik után fogják hidegre tenni, úgy, hogy még az államügyészség se tud majd beleavatkozni a dologba. Aztán az történt, hogy ez az úr nem tudta kifizetni a cechét, a korcsmáros rendőrt hívott, erre ez az ember letörölt egy hatalmas pofont a korcsmárosnak, mire a rendőr kettőt adott vissza neki. Aztán elcipelték a kóterbe, hogy magához jöjjön egy kicsit. Így van ez, Müllerné, manapság történnek ám dolgok! Nagy csapás ez Ausztriára. Mikor a katonaságnál szolgáltam, ott történt egyszer, hogy egy közember lelőtt egy kapitányt. Megtöltötte a fegyverét és be akart menni az irodába. Ott azt mondták neki, hogy nincsen semmi keresnivalója az irodában, de persze hangoztatta, hogy neki beszéde van a kapitány úrral. Erre a kapitány kijött az ajtóba és rögtön hosszabb kasszárnyaáristomot adott a közembernek. Erre aztán a közember levette válláról a puskát és szíven lőtte vele a kapitányt. A golyó kijött a kapitány úr hátán és egész sereg kárt tett az irodában. Egy üveg tintát is szétvágott a golyó, aztán a tinta ráfolyt a hivatalos papirokra.

— És mi történt a katonával? — kérdi Müllerné egy kis szünet után, miután Svejek felöltözködött.

— Felakasztotta magát egy hózentrágerre, — mondta Svejks, miközben kemény kalapját keféltette. — Aztán az volt a dologban az érdekes, hogy a hózentráger nem is volt az övé. A foglártól kérte kölcsön, nehogy lecsússzon a nadrágja. Vagy várt volna addig, míg agyonlövik? Tudja Müllerné, ilyen helyzetben úgy forog az ember feje, mint a ringliszil. A foglárt persze lefokozták és a nyakába varrtak hat hónapot. De nem ülte le a pasas, hanem Svájcba szökött, most ott van valahol, valamelyik egyházközségnél prédikátor. Bizony Müllerné, manapság kevés rendes ember van a világon. Képzelem, mekkorát csalódhatott szegény boldogult főherceg úr is abban az emberben, aki lepuffantotta. Ott láthatott biztosan valahol egy urat és úgy gondolta magában, hogy az biztosan rendes ember, aki engem így éljenez, — miközben az az úr volt az, aki ledurrantotta. Csak őt lőtte le, vagy másokat is talált?

— Az ujságok azt írták, hogy a főherceg urat rostává lőtte ez az ember. Minden patrónját ráeresztette.

— Bizony, Müllerné, az ilyesmi fene gyorsan megy ám. Én ilyen célra feltétlenül Brovningot vennék. A Brovning úgy néz ki, mint egy játékszer, de két perc alatt húsz főherceget is le lehet vele puffantani, soványat vagy kövéret egyaránt. Habár köztünk mondvá, Müllerné, egy kövér főherceget jobban el lehet találni, mint egy soványat. Emlékszik-e Müllerné, amikor a portugálok lőtték le a királyukat? Az is jó kövér volt. Természetesen egy király nem szokott sovány lenni... No, Müllerné én most elmegyek a kocsmába, a „Kehely”-be. Ha keresne itthon valaki a kuvasz végett, amelyikért már előleget vettem, mondja meg neki, hogy a kutya kint van vidéken, az én kutyanévelőmben, hogy nem régen vágtam le a fülét és így most nem szállítható, míg be nem gyógyul a füle. Könnyen megfázhat. A kulcsot pedig adja le a ház mesternénél.

A „Kehely”-ben egy árva vendég ült, Bretschneider, az államrendőrség detektívje. A kocsmáros, Palivec, poharakat mosott, Bretschneider mindenáron beszédbe szerezett volna eredni a kocsmárossal, de igen kevés eredménnyel, minthogy Palivec módfelett goromba ember volt és minden második szava valami disznóság, jöllehet nagyon olvasott ember volt Palivec. Nagyszerűen el tudta mondani például, hogy Viktor Hugo miként jellemezte a napoleoni öreg gárda vadászát az angoloknak, a waterlooi csatában, stb.

— Nagyszerű nyarunk van az idén — kínlódik Bretschneider, hogy valami komoly beszédet provokáljon.

— Szart ér az egész — mondja Palivec, — miközben a poharakat rakosgatta a szekrénybe.

— No ezek aztán rendes kalamajkát csináltak nekünk odalenn, Szerajevóban, — mondja Bretschneider gyenge reménységgel.

— Melyik Szerajevóban? — kérdi Palivec. — A nuszlelei borházban? No hiszen ott minden nap van verekezés. Hiszen tudja, hogy Nuszle micsoda hely?

— Dehogy, kocsmáros úr, dehogy! A boszniai Szerajevóban. Lelőtték Ferdinánd főherceg urat. Mit szól hozzá, kérem?

— Én nem avatkozom ilyen dolgokba kérem, a rosseb ott egye őket, — mondja udvariasan Palivec, miközben pipára gyújt. — Manapság könnyen rajta vesztheti az ember a fejét az eféle marhaságon. Én üzletember vagyok. Ha bejön valaki és kér egy pohár sört, akkor ereszték neki egy pohár pilsenit, ez az én dolgom, kérem. De ilyen szerajevói politika, vagy a kegyes főherceg úr kérdése, ez nem tartozik rám. Könnyen a Pankrácba¹ kerül az ember ilyesmiért.

¹ Pankrác egy Prága-melletti fegyintézet.

Bretschneider csalódottan nézett körül az üres kocsmában.

— Itt a multkoriban egy császárkép lógott — kísérli meg még egyszer a beszélgetést Bretschneider, — éppen ott, ahol most a tükör van.

— Az igaz, kérem — mondja Palivec úr, ott lógott azon a helyen, de mivel a legyek leszarták, hát letettem a pincébe. Hiszen tudja kérem, esetleg valaki valamilyen megjegyzést engedhet meg magának és kész a baj vele. Hát kell ez nekem?

— Azonban mégis csúnya állapot kell hogy legyen abban a Szarajevóban, kocsmáros úr!

Erre az alattomos kérdésre Palivec úr igen óvatosan felelt.

— Ebben az időben Boszniában rettenetes hőség van. Mikor a katonaságnál szolgáltam odalenn, ilyenkor mindig jeget kellett raknunk a főhadnagy úr fejére.

— Melyik ezrednél szolgált, kocsmáros úr?

— Ilyen apróságokra én nem emlékszem, a fene törődik ilyen marhasággal. Azonkívül nem is voltam rá kíváncsi — mondja Palivec, — kíváncsiskodni káros dolog.

A detektív kétségbeesetten látta, hogy itt alig kerekedik ki valamilyen érdekes beszéd. Borús ábrázata csak akkor derült fel kissé, amikor Svejtk lépett be a kocsma-ba és a barnasörét a következő megjegyzéssel rendelte meg:

— Bécsben gyászban vannak máma!

Bretschneider szeme reményteljesen csillant fel és röviden hozzáfűzte:

— A konopisti kastélyon tíz fekete zászló leng.

— Tizenkettőnek kellene lenni, — mondja Svejtk úr az első korty után.

— Miért gondolja, hogy tizenkettőnek kellene lenni?

— kérdi Bretschneider.

— Csak azért, hogy kerek szám legyen. Tucatszám könnyebb számolni, no meg aztán, ha az ember tucatszám vesz valamit, rendszeresen olcsóbb is, — mondja Svejks.

Hosszabb szünet következett, amit Svejks tört meg végre.

— Nohát most már az úr ölében nyugszik. Adj uram isten neki örök békességet. Nem érte meg, hogy császár lehessen. Amikor a katonaságnál szolgáltam, egyszer egy generálist láttam, amint leesett a lóról és a legnagyobb nyugalomban gutaütést kapott. Amikor fel akarták ismét rakni a lóra, akkor látták csak, hogy az ember tisztára halott. És épp táborszernagyi előléptetés előtt állott. Parádé alkalmával történt az eset. Ezek a parádék egyáltalában nem vezetnek jóra. Szarajevóban is parádé volt. Emlékszem rá, hogy egy ilyen parádén nekem húsz gombom hiányzott a mundéromról és tizennégy napi egyest ültem érte. Két napig gúzsba kötve hevertem, mint Szent Lázár. Dehát fegyelemnek kell lenni a katonaságnál, különben az emberek felfalnák egymást. A mi főhadnagyunk, Makovec, mindig is mondogatta: „Fegyelemnek kell lenni, barmok! különben valamennyien a fákon ugrálnátok, mint a majmok. De a katonaságnál majd embert csinálnak belőletek!” Hát nem igaz, kérem? Képzelsenek csak el, kérem, egy nagy parkot, mondjuk egy Károly-téri parkot, ahol minden fán egy-egy fegyelmetlen katona ugrál! Ettől félttem én mindig.

— Szarajevóban — vág bele Bretschneider, — biztosan a szerbek csinálták ezt a disznóságot.

— Téved kérem! — mondja Svejks. — Ezt biztosan a törökök csinálták Bosznia-Hercegovina végett.

És Svejks elmondotta szépen véleményét az osztrák-magyar monarchia nemzetközi politikáját illetőleg a Balkánon. A törökök, amikor 1912-ben háborúban voltak Szerbiával, Bulgáriával és Görögországgal, feltétlenül

arra számítottak, hogy Ausztria segíteni fogja őket a szerbek ellen. Mivel ez nem történt meg és ők a háborút elvesztették, ezért aztán lelőtték Ferdinándot...

— Szereted te a törököket? — fordult most Svejek úr Palivechez. — Ezeket az istentelen kutyákat?... Ugy-e te se szereted őket?

— Egyik vendég olyan, mint a másik — mondja Palivec úr — mégha török is az illető. Nekünk üzletembereknek vurst a politika. Fizesse meg a sörét és beszéljen, amit akar. Ez az én álláspontom. Nekem teljesen mindegy, hogy ki ölte meg a mi Ferdinándunkat, török-e, vagy szerb, katolikus vagy mohamedán, anarchista-e vagy ifjú cseh, nekem az mindegy.

— Jól van, kocsmáros úr! — vág bele Bretschneider reménytelenül, arra számítva, hogy majd csak bekerül valamelyik a hálójába — de azt ön is elismeri, hogy a trónörökös úr halála nagy veszteség Ausztriára?

A kocsmáros helyett Svejek válaszolt:

— Természetesen, nagy veszteség. Ezt nem lehet elvitatni. Rettenetes nagy veszteség. Hiszen Ferdinándot nem helyettesíheti minden trottyos. Az a baj csak, hogy nem volt kövérebb a főherceg úr.

— Hogy érti ezt? — kérdi Bretschneider.

— Hogy értem? — folytatja Svejek. — Egyszerűen úgy, hogyha a főherceg úr kövérebb lett volna, megütötte volna a guta már régebben, amikor az öregasszonyokat hajszolta a konopisti parkban, amikor azok rőzsét és gombát szedtek. Nem kellett volna most ilyen csúnya halált hálnia. Rossz még elgondolni is: őfelsége a császár unokaöccse és csak úgy egyszerűen lepuffantják. Nagy skandalum ez, kérem. Minden ujság tele van vele. Nálunk Budveiszban évekkel ezelőtt piaci veszekeedés közben leszúrtak egy Bratiszláv Ludvig nevű lókupecet. Ennek volt egy fia Bohuszláv, aki disznókereskedő lett és kérem évek multán, amikor a disznóit árulta,

az emberek nem akartak tőle vásárolni, mindenki azt mondta, hogy — „ez annak a híres Bratiszlávnak a fia, ez is jómadár lehet” — úgy, hogy ez a Bohuszláv kénytelen volt a Moldva vizébe ugrani. Persze az emberek kihúzták és kipumpálták belőle a vizet és mikor már életre kelt, akkor kellett szegénynek az orvos karjai között elhalálozni, miközben valami injekciót adott neki.

— Eredeti összehasonlításokat csinál ön — mondja Bretschneider jelentőségteljesen, — előbb a főherceg úrról beszél és összehasonlítja őt egy lókupeccel.

— Még hogy én? — védekezik Svejka. — Isten őrizzen, dehogyan hasonlítok én össze valakit valakivel! A kocsmáros úr ismer engem. Ugyebár én sohase hasonlítok össze valakit? Én csupán nem szeretnék a főhercegasszony bőrében lenni. Mert, kérem mit fog ő most csinálni? A gyerekek árvák lettek. A konopisti birtok gazda nélkül maradt. Vagy menjen férjhez megint valamelyik főherceghez? Mit ér vele? El fog menni vele megint Szarajevóba és megint özvegysorra kerül másodszor is... Évekkel ezelőtt Clivben, Hlubokau mellett élt egy erdőőr. Pincsérnek hívták a szerencsétlent. Egy napon aztán ezt a Pincsért agyonlőtték az orvvadászok. Itthagyták a világon egy asszonyt és két gyereket. Az asszony egy év múlva megint férjhezment egy erdőőrhöz a midlovi Sarlovicz Pepihez. Ezt a Pepit is lepuffantották neki. Aztán harmadszor ismét férjhezment megint egy erdőőrhöz és így gondolkozott magában: „no, próba szerencse, most még harmadszor, de ha ezt is lepuffantják nekem, aztán igazán nem tudom, mitévő legyek.” — Persze ezt is lelőtték neki. Így aztán a három erdőőrtől már összesen hat gyereke volt. Akkor elment a hercegi jószágigagató-sági irodába Hlubokauba és ott bepanaszolta, hogy mennyi baja van neki ezekkel az erdőőrökkel. Ott aztán ajánlottak neki egy másik embert, egy Járos nevezetűt, aki a hercegi tavakat őrizte Racicban. És képzeljék el,

ez meg egy halászat alkalmából a vízbefúlt és itt hagyott neki még két gyereket. No akkor férjhez ment egy vodnanni henteshez, az meg egy este egy baltával agyonverte az asszonyt és elment jelentkezni önként a csendőrségre. Amikor a piszei törvényszéken felakasztották, leharapta a gyóntató pap orrát és azt mondta, hogy ő nem bánt meg semmit és még valami nagyon csúnyát mondott a mi felséges császárukra.

— Nem tudja, mit mondott? — kérdi reményteljes hangon Bretschneider.

— Ezt nem tudom magának megmondani, minthogy senki se merte ezeket a szavakat megismételni azóta. Valami nagyon borzasztó lehetett, minthogy egy törvényszéki tanácsos belebolondult és azóta is fogva tartják egy elmegyógyintézetben, nehogy valami napfényre kerüljön. Ez nem egy olyan közönséges felségsértés volt, amit az ember részeg állapotban szokott elkövetni.

— És milyen felségsértéseket szokott az ember ilyenkor elkövetni? — kérdi Bretschneider.

— Uraim! Beszéljenek valami másról — vág bele a beszédbe Palivec, — nem szeretem, ha ilyesmiről beszélnek. Valamilyen kifejezést engednek meg maguknak és kész a baj.

— Milyen felségsértést követnek el az emberek részeg állapotban? — kérdi Svejka. — Különfélét, kérem. Rúgjon be például és muzsikáltassa el magának a Gotterhaltét. Aztán meg fogja hallani, hogy miket beszélnek az emberek. Annyi mindent gondolnak ki ilyenkor az emberek öfelségére, hogyha ennek csak a fele igaz volna, elég lenne arra, hogy az embereknek örök életükre különböző kellemetlenségeik legyenek. Pedig az öregúr tényleg nem szolgált rá minderre. Képzelve csak el, kérem, öreg ember korában a fiát, Rudolfot, vesztette el szegény, amikor az teljes férfierejében volt, aztán a feleségét, Erzsébetet lukasztották át egy törrel, aztán Orth

Jánost vesztette el, majd a mexikói császárt, akit valami vár falánál lőttek le neki. Most aztán egy kocsiban az unokaöccsét puffantják le. Igazán idegek kellene ide, kérem. Aztán jön itt valami részeg fráter és különböző disznóságokat mond rá. Hogyha ma kitörne valami, én önként mennék el a mi császáruinkat szolgálni addig, míg darabokra nem tépnek.

Svejk hatalmas kortyot húzva poharából, folytatta:

— Maga azt hiszi, hogy a mi császáruink ezt annyiban hagyja? Akkor maga rosszul ismeri őt. A törökökkel a háború elkerülhetetlen. Ti megöltétek az unokaöcsémét? Na, nesztek érte, a nyakatokra! Háború lesz biztosan. A szerbek és az oroszok segíteni fognak nekünk. Tyűh, milyen verekedés lesz itt!

Svejk jámbor arca ebben az apostoli pillanatban mosolygott, mint a teli holdvilág. Szinte ragyogott a lelkesedéstől. Oly világos és érthető volt előtte minden.

— Lehetséges — folytatta Ausztria jövőendő sorsának jellemzését Svejk úr, — hogy háború esetén minket a németek hátbatámadnak, mivel a németek és a törökök összetartanak. De mi viszont szövetséget köthetünk Franciaországgal, melynek hetvenegy óta bizony elég sok keserű szava van a németekre. Hú, mi lesz itt! Háború lesz, én egyebet sem mondok nektek.

Bretschneider ünnepélyesen felállott és így szólt:

— Hát egyebet nem is kell mondania. Jőjjön csak ki velem a folyosóra, ott majd én mondok magának valamit.

Svejk követte a detektívet a folyosóra, ahol aztán legnagyobb meglepetésére a söröző szomszéd megmutatta a kétfejű sast¹ és kijelentette, hogy őt letartóztatja és azonnal bekíséri a főkapitányságra. Svejk úr megpró-

¹ Az osztrák titkosrendőrök igazoló jelvénye.

bálta felvilágosítani a detektívet arról, hogy ő nem sértett meg senkit és hogy a detektívnek valószínűleg tévedni méltóztatott. Bretschneider azonban megmagyarázta neki, hogy bizony Svejek egész sereg büntetendő kijelentést tett, amik közt a hazaárulás bűne is alaposan képviselve van.

Aztán visszatértek a kocsmahelyiségbe, ahol Svejek a következő szavakkal fordult Palivec úrhoz:

— Volt öt söröm és egy virstli, kiflivel, most adjon nekem még egy szilvóriumot és aztán mennem is kell, minthogy le vagyok tartóztatva.

Bretschneider megmutatta Palivecnek is a sast, majd alaposan végignézte a kocsmáros, jelentősen kérdezte:

— Maga nős?

— Igen.

— És tudja-e a felesége a maga távollétében az üzletet vezetni?

— Igen.

— Akkor rendben van, kocsmáros úr, — mondja Bretschneider vidáman, — hívja csak be a feleségét és adjon át neki mindent, minthogy estére eljövünk magáért is.

— Ne búsulj — vigasztalja Svejek a kocsmáros, — hiszen én olyan elővigyázatos voltam.

Bretschneider nevetett és diadalittasan mondta:

— Azért, mert azt merte mondani, hogy császáruinkat leszarták a legyek. Majd kihajtjuk a maga fejéből öfelségét.

Svejek a titkosrendőr kíséretében kilépett a „Kehely” című kocsmából. A járdára lépve barátságos mosollyal kérdezte:

— Menjek le a járdáról?

— Miért?

— Úgy gondolom, ha az ember le van tartóztatva, nincs joga többet a járdán járni.

Amikor a főkapitányság kapujához értek, Svejek bárátságosan szólt oda a detektívnek:

— Milyen gyorsan telik az idő. Gyakran jár az úr a „Kehely”-be?

És miközben Svejket a felvételi irodába vezették, a „Kehely”-ben Palivec úr átadta a dolgok vezetését síró feleségének, miközben a maga sajátságos modorában vigasztalta a zokogó asszonyt.

— Ne bógj, mi a fenét csinálhatnak nekem egy leszart császárképért?

Igy lépett Svejek úr kedélyes egyszerűséggel a világ-háborúba.

II. SVEJEK A FŐKAPITÁNYSÁGON

A szarajevói merénylet rengeteg áldozattal tölte meg a főkapitányságot. Az atyafiakat egymás után hordták be. Az öreg rendőrfogalmazó kedélyes hangon megjegyezte:

— Na hiszen, ti rá fogtok ám fizetni erre a Ferdinándra.

Amikor Svejket az egyik elsőemeleti cellába vezették, egy hattagú társaságot talált ott, őt az asztal körül ült, míg a hatodik, egy középkorú férfiú, a sarokban gubbasztott egyedül, mintha el akarná különíteni magát a többitől.

Svejek kikérdezte egyiket a másik után, hogy miért is zárták ide őket. Az ötödik az asztalnál ülők közül ugyanazt mondta, mint a többi négy:

— „Szarajevó miatt.” — „Ferdinánd miatt.”

— „A főherceg úr meggyilkolása végett, Ferdinánd végett, azért, mert Ferdinándot Szarajevóban eltették láb alól.”

A hatodik, aki elkülönülve ült, kijelentette, hogy ő azokkal az emberekkel semmiféle közösséget nem vállal, nehogy rá a gyanú árnya is essék, minthogy ő csupán rablógyilkossági kísérletéért ül itt, amit egy holici paraszton követett el.

Svejk ekkor letelepedett az asztalhoz az összeesküvők közé, akik már tizedszer beszéltek el egymásnak, hogy miképp kerültek ebbe a slamasztikába. A baj mindegyikkel valami kocsmában, vagy kávéházban esett.

Kivételt csupán egy lehetetlenül kövér, szemüveges, kisérszemű úr képezett, akit lakásán tartóztattak le azért, mert két nappal a szarajevói merénylet előtt a „Brejska” vendéglőben kifizette két szerb technikusi diák számláját, akiknek a társaságában később a Lánc-utcában a Montmartreben berúgott. Briks detektív találta meg ebben a gyanús környezetben. És miképp maga a jegyzőkönyvben saját aláírásával bizonyította, itt is ő fizette a számlát.

A rendőrségen minden kérdésre kétségbeesetten ismételte:

— Nekem papírkereskedésem van.

Amire ismételten mindig ugyanaz a válasz:

— Ez még nem bizonyíték a maga ártatlansága mellett.

Egy alacsony úr, akivel a baj a vendéglőben esett, történelemtanár volt és a vendéglősnek a különböző híres merényletek történetét mesélte. És éppen abban a pillanatban tartóztatták le, amikor valamennyi merényletnek a lélektanát magyarázva, a következő szavakkal zárta előadását:

— „A merényletek alapgondolata épp olyan egyszerű, mint a Kolumbusz tojása.”

— Ez olyan biztos — egészítette ki a fogalmazó a valománál a professzor beszédét — mint amilyen biztosan a Pankrác vár önre.

A harmadik összeesküvő a Dobromil nevű jótékonysági társaság elnöke volt Hodkovicskából. Éppen a merénylet napján kerti ünnepélyt rendezett a Dobromil koncerttel egybekötve. Egyszer csak bejön a csendőrőrmester és felszólítja a résztvevőket, hogy oszoljanak széjjel, minthogy Ausztria gyászban van. Amire a „Dobromil” elnöke kedélyesen felelt:

— Várjon, kérem, pár pillanatig, amíg a zene végigjátssza a „Hej Slovanét”.

Most itt ül az elnök úr és lehajtott fejjel egyre azt hajtogatja:

— Augusztusban lesz ismét vezetőségi választás és ha addig ki nem kerülök, megtörténhet, hogy nem választanak meg ismét. Pedig én most már tizedszer vagyok elnöke a „Dobromil”-nak. Nem élem túl ezt a szégyent.

A negyedik ember dolgába egészen furcsa módon avatkozott bele a boldogult Ferdinánd.

Már két napja folyt a beszéd Ferdinándról minden különösebb baj nélkül, amikor egy este az az úr leült a kávéházban és máriás közben a makk királyt egy tők hetessel tromfolva így kiáltott fel:

— Ehun van két golyó, akár Szarajevóban!

Az ötödik ember, ahogy maga mondta: „Azért a gyilkosságért ül, amit a trónörökös úron követtek el Szarajevóban.” Az arcán ma is rémület, a haja és a szakálla összekuszálva, mint egy juhászkutyáé.

Ez az ember abban a vendéglőben, ahol elfogták, egy árva hangot se szólt. Egyedül ült az asztalnál. Még a lapokat se olvasta Ferdinánd meggyilkolásáról. Egész nyugodtan üldögélt, amikor egy úr foglalt helyet vele szemben az asztalnál és izgatottan kérdezte:

— Olvasta már?

— Nem.

— Hallott már róla?

— Nem.

— És tudja, miről van szó?

— Nem. De nem is érdekel.

— Pedig ez érdekelhetné.

— Ugyan mit érdekeljen engem? Én szívom szép csendesen a szivaromat, megiszom a magam sörét, meg-eszem a vacsorámat és nem olvasok ujságot. Minden ujság hazudik. Mi a fenének izgassam fel magamat?

— Szóval önt nem érdekli még a szarajevói gyilkosság se?

— Engem egyáltalán semmiféle gyilkosság sem érdekel, akár Prágában, akár Bécsben, Szarajevóban, vagy Londonban történik is. Azért vannak a különböző hivatalok, a bíróság, a rendőrség, hogy törődjön az ilyesmivel. Ha valakit leütnek, nagyon jól teszik, ne hagyja magát a marha.

Ezek voltak utolsó szavai. Azóta ötperces időközökben ezt hangoztatja:

— Én ártatlan vagyok, ártatlan vagyok!

Ezeket a szavakat kiáltotta a főkapitányság kapujában, ezt fogja kiáltani, amikor a bíróság elé viszik és ezekkel a szavakkal fogja átlépni a fegyházi cella küszöbét is.

Miután Svejks az összeesküvők históriáját végighallgatta, elérkezettnek találta az időt arra, hogy társait reménytelen helyzetükről felvilágosítsa.

— Bizony rosszul áll valamennyiünk szénája, — kezdte Svejks úr vigasztaló szavait, — nincs igazuk, amikor azt mondják, hogy semmi sem történhetik velünk. Mire való akkor a rendőrség, ha nem arra, hogy a nagy szánkat betapassza? Amikor ilyen veszedelmes idők járnak, hogy főhercegeket puffantanak le minden teketória nélkül, akkor nem lehet csodálkozni azon, hogy

az ember a főkapitányságra kerül. Ezt mind a parádé végett csinálják, hogy reklám legyen Ferdinánd temetéséhez. Minél többen vagyunk idebent, annál jobb nekünk. Tudniillik annál kevésbé unalmas idebenn. Amikor katonáéknál szolgáltam, néha fele a századnak be volt csukva. És hány ártatlan embert ítélnek el. És nemcsak katonáéknál, de a civil bíróságon is. Egyszer, jól emlékszem, egy asszonyt ítéltek el, mert két újszülött ikermagzatját megfojtotta. Hiába esküdözött, hogy ő az ikreket nem fojtotta meg, minthogy csupán egy lányt hozott a világra, akit sikerült neki fájdalom nélkül mindjárt megölni. Nem ért semmit, mégis kettős gyilkosságért ítéltek el. Vagy például a zabeklici ártatlan cigány esete, aki Őrnapikor betört egy pékboltba. Esküdözött szegény égre-földre, hogy ő csak melegedni ment be, nem használt semmit. Akit egyszer a bíróság kezébe vesz, az szárazon meg nem ússza. De hát ennek így is kell lenni. Talán az emberek nem is olyan gazemberek, mint amilyeneknek kinéznek. De hogyan lehet megkülönböztetni egy tisztességes embert egy csirkefogótól. Pláne ilyen komoly időkben, amikor ezt a Ferdinándot csak úgy leütik, mint egy kutyát. Amikor Budveiszban szolgáltam a katonaságnál, az egzecirplace hátamögött az erdőben valaki lelőtte a kapitány úr kutyáját. Amikor a kapitány úr megtudta, rögtön sorakoztatta az egész századot és megparancsolta minden tizedik embernek, hogy lépjen ki. Természetesen én is tizedik voltam. Ott álltunk „vigyázz”-ban mozdulatlanul. A kapitány úr ott járt előttünk, fel és alá és azt mondta:

— Csibészek, lacibetyárok, disznók, foltos hiénák! Ezért a kutyáért valamennyiteket egyesbe kellene csukjalak, galuskává aprítsalak benneteket! Le kéne lövöldözni valamennyiteket vagy halpaprikást kéne belőletek csinálni! De várjatok csak! Nem foglak benneteket kírmélni! Mindegyikőtök kap tíz nap laktanyafogságot. —

Né látjátok, pedig akkor egy vizsláról volt szó mindössze, most pedig a trónörökös úrról van szó. Bizony azért kell nagy rémületnek lenni, hogy a gyász annál nagyobb legyen!

— Ártatlan vagyok, ártatlan vagyok, — ismétli megint a borzas ember.

— Jézus Krisztus is ártatlan volt, mégis keresztre feszítették — mondja erre Svejks. — Befogni a pófákat és tovább szolgálni — ahogy nekünk mondták a katonaságnál. Ez a legszebb és a legjobb is.

Svejk lefeküdt a priccsre és békésen elaludt.

Közben hoztak még két embert. Az egyik egy bosnyák volt. Ez a bosnyák fogcsikorgatva járt fel és alá a celában és minden második szava az volt, hogy „Jébémti dusu”. Az a gondolat bántotta szegényt, hogy nem vész-e el a rendőrkapitányságon a kucséberkosara.

A második új vendég Palivec kocsmáros volt, aki, miután megismerte az alvó Svejket, tragikus hangon költögette:

— Én is itt vagyok már.

Svejk barátságosan megrázta Palivec kezét: „Ezt aztán szeretem. Tudtam, hogy az az úr betartja a szavát. Azt mondta, hogy el fog jönni magáért is és el is jött, amint látom. A pontosság szép dolog.”

Palivec úr megjegyezte, hogy szart ér az ilyen pontosság, majd csendesesen megkérdezte Svejktől, hogy nem tolvajok-e a többi urak, mivel ez neki, mint üzletembernek, ártalmára lehet.

Svejk megnyugtatta Palivecet, hogy mind a főherceg miatt vannak itt, kivéve egyet, akit rablógyilkossági kísérlet miatt hoztak ide Holicsból. Palivec úr sértődötten magyarázta meg, hogy ő itt nem egy nyálas főherceg miatt ül, hanem öfelségéért, a császárért. Mivel a többiek érdeklődtek, Palivec úr pontosan elmesélte, hogy miként rondították le a legyek öfelségét.

— Beköpték nekem a bestiák — végzi Palivec elbeszélését, — és végül börtönbe juttattak. Sohasem bocsájtom meg azoknak az átkozott legyeknek, — tette hozzá fenyegető hangon.

Svejk ismét lefeküdt, de nem alhatott sokáig, mint-hogy kihallgatásra vezették.

Igy hordozta Svejk a keresztet a maga golgotáján, miközben a harmadik osztályra vezették a különböző lépcsőkön anélkül, hogy ő maga tudomással bírt volna mártíromságáról.

Amikor a folyosókon olvasta azokat a feliratokat, melyek szerint „itt a köpködés szigorúan tilos”, megkérte szépen az őt kísérő rendőrt, hogy engedje meg neki, hogy a köpöcsészébe köpjön.

A rendőrtanácsos irodájában a következő szavakkal lépett:

— Jó estét kívánok, édes mindannyiunknak, nagyságos uram!

Válasz helyett valaki jól belevágott Svejk úr bordájába és odaállította az asztal elé, amely mögött egy úr ült bestiálisan hideg hivatalnoki ábrázattal. Olyan rettenetes arccal, mintha egyenesen Lombroso könyvéből: „A gonosztevők”-ből ült volna ide az asztalhoz.

— Ne tegye magát ilyen hülyének!

— Nem tehetek róla kérem, — felelte Svejk komolyan — engem kiszuperáltak a katonaságtól, minthogy hülyének találtak. Engem, kérem egy rendkívüli bizottság hivatalosan hülyének nyilvánított. Én, kérem, egy hivatalosan elismert hülye vagyok.

A gonosztevő arcú úr a fogait csikorgatta:

— Maga valószínűen tudja, hogy bűnt követett el és bűnének karaktere igazolja azt, hogy maga mind az őt érzékével szabadon rendelkezik.

Aztán felsorolt egész sereg különböző bűnt, a hazárulástól kezdve a császár és az uralkodó család tagjai,

nak gyalázásáig, amit mind Svejik követett el. A vádak eme tömegében ott csillogott az is, hogy Svejik úr helyeselte Ferenc Ferdinánd trónörökös meggyilkolását, ami annál súlyosabb, hogy ezt nyilvános helyiségben követte el.

— No, mit szól mindehhez? — kérdi a gonosztevő arcú úr diadalmasan.

— Nagyon sok ez kérem — jegyzi meg Svejik ártatlanul, — pedig a jóból is megárt a sok.

— Na látja, csakhogy beismeri.

— En, kérem, beismerek mindent. Fegyelemnek kell lenni, fegyelem nélkül semmire sem megyünk. Ez épp úgy van kérem, mint nálunk, amikor a katonaságnál szolgáltam...

— Fogja be a száját! — ordított rá a rendőrtanácsos Svejikre — akkor beszéljen, amikor kérdezem. Megértette?

— Már hogylene érteném, kérem. Alázatosan jelentem, hogy értem, amit kérdezni tetszett és a kérdésekben kiismerem magam.

— Kivel szokott érintkezni?

— A takarítónőmmel, nagyságos uram!

— És az itteni politikai körökben van-e ismeretsége?

— Hogylene, nagyságos uram. Igen szorgalmasan olvasom a „Národni Politikát”, meg a „Csubicskát”.

— Ki innen! — ordított az állati kinézésű úr Svejikre. És miközben az irodából kifelé vezették, Svejik szeliden köszönt:

— Jó éjszakát, nagyságos uram!

Amikor visszaérkezett a cellába, Svejik úr kijelentette, hogy az egész kihallgatás csak egy vicc, „egy kicsit rátok fognak kiabálni, aztán kidobnak. Ennyi az egész.”

— Régebben — folytatta Svejik — sokkal rosszabb volt. Olvastam egyszer egy könyvet, abban meg volt írva

például, hogy hajdanában a páciens tüzestüzesen táncoltatták és forró ólmot itattak vele, csak hogy meggyőződhesse az ártatlanságáról. Vagy spanyol csizmába dugták a pasas lábát és kifeszítették egy lajtorejára. Vagy tűzoltófáklyával égették a fenekét, amint azt Nepómuki Szent Jánossal csinálták. Képzelték, hogy ordíthatott, mint a fába szorult féreg. Fel se hagyott az ordítással addig, míg egy vízhatlan zsákba varrva bele nem dobták a vízbe az Erzsébet hídról. Bizony, igen sok ilyen eset történt régebben. Fel is négyelték az embert, vagy pedig cölöpre szegezték ki valamelyik műzeumban. Hacsak egy éheztető toronyba dobták a delikvenst, akkor direkt jól érezhette magát.

— Manapság semmiség börtönben ülni — folytatta Svejks öntelten. — Semmiféle fölnégyelésről szó se lehet, nincs spanyol csizma, ellenben van priccsünk, asztalunk, lócánk is van, nem hever egyik ember a másikon. Levest adnak, kenyeret adnak, egy-egy kupa vizet szintén hoznak, a klozet itt van az orrunk alatt... Mindenben látszik a haladás, kedves barátaim. Egy kicsit messze van a kihallgatás, három folyosón kell végigmenni odáig. Ellenben a folyosók tiszták és forgalmasak. Az egyiket hozzák, a másikat viszik, öreget, fiatal, asszonyt, férfit cipelnek jobbra balra. Az ember szinte örvend, hogy nincs egyedül. Mindenki békességgel jár ebben a házban és nem kell félnie attól, hogy egy szép napon azt mondják neki az irodában: „No kérem, mi tanácskoztunk a maga dolgában és elhatároztuk, hogy felnégyeltetjük az urat, vagy megégetjük, már kit hogyan.” Ez aztán nehéz helyzet volna, uraim. Elképzelem, hogy egyik-másik közülünk bele is bolondulna. Bizony, kérem, manapság a mi szerencsénk teljesen megváltoztak a viszonyok.

Svejks éppen befejezte a modern börtönviszonyokról tartott előadását, amikor a fogházőr rájuknyitotta az ajtót:

— Svej, öltözködjön. Kihallgatásra megy.

— Felöltözködhetem, kérem — felelte Svej — de attól tartok, hogy valami tévedés van a dologban, tudniillik, engem már kidobtak a kihallgatásról. Azonkívül attól félek, hogy ezek az urak itt féltékenykedni fognak, mivel ma este én már másodszor megyek kihallgatásra, amíg ők egyszer sem voltak.

— Jöjjön már és ne jártassa annyit a száját —, szólott a válasz Svej úr udvarias kijelentésére.

Svej ott állt megint a betörőarcú rendőrtanácsos előtt, aki minden bevezetés nélkül rászólt:

— Beismeri-e összes bűneit?

Svej ártatlan kék szemét a kegyetlen emberre emelve lágyan mondotta:

— Ha nagyságos úr úgy parancsolja, persze, hogy beismerek mindent, végeredményben mit árthat az nekem. — De hogyha azt méltóztatna parancsolni, hogy „Svej, ne ismerjen be semmit!” — agyonüthetnének, mégse vallanék egy betűt se.

A szigorú úr írt még valamit az aktába, majd odanyújtotta Svejnek a tollat, hogy írja alá.

Svej aláírta Bretschneider jelentését, amelyhez a következő mondat volt fűzve:

„A fentemlített ellenem szóló vádak megfelelnek a valóságnak.”

Svej József.

Miután Svej aláírta az aktát, barátságosan kérdezte a szigorú urat:

— Írjak-e még alá valamit, vagy inkább reggel jöjjenek ismét?

— Reggel már átviszik magát a törvényszéki fogházba
— szólt a válasz.

— És hány órákor visznek, nagyságos uram, nehogy
elaludjak az isten szerelméért.

— Ki innen — ordít ismét az asztal tulsó oldaláról a
tanácsos.

Amikor ismét rácsos otthona felé kísérte a rendőr,
Svejk nyájasan szólt hozzá:

— Úgy megy itt minden, mint a karikacsapás!

Miután az ajtó ismét bezárult mögötte, társai különböző kérdésekkel ostromolták meg, amire Svejk úr világosan felelt:

— Most ismertem be éppen, hogy én ütöttem le
Ferenc Ferdinánd főherceget!

A hat ember rémülten dugta fejét a tetves pokrócok
alá, csupán a bosnyák állapította meg a maga nyelvén:

— Dobro dosli.

Mialatt Svejk a priccsére feküdt, nyugtalanul jegyezte meg:

— Buta dolog, hogy itt nincs vekkeróra.

De hiszen vekker nélkül is felköltötték őt pont hat
órákor és beledugták a zöldkocsiba.

— Ki korán kel, aranyat lel — jegyezte meg Svejk a
zöld kocsiban ülő társaságnak, miközben a kocsí kirobo-
gott velük a rendőrfőkapitányság kapuján.

III. SVEJK A TÖRVÉNYSZÉKI ORVOSOK ELŐTT

A tiszta és barátságos törvényszéki szobák Svejkre a legjobb benyomást tették. A fehérre meszelt falak, a feketére lakkozott rácsok, de maga a főfoglár, Demartini úr is igen jól hatottak Svejkre. Demartini úrnak, a vizsgálati foglyok főfoglárának lila paszomány volt a kincstári sapkáján és lila volt a paroliya is. A lila szín nemcsak itt van előírva, hanem a vallásos szertartásoknál is, mint például Hamvazó-szerdán és Nagypénteken.

Róma dicső uralma Jeruzsálem felett ismétlődött meg itt. Ugyanúgy vezették a rabokat és állították az 1914-ik év földszinti Pilátusa elé. És Pilátus is szépen mossa a kezét; finom uzsonna és pilseni sör fogyasztása közben szállítja az ügyésznek a vádak okaságát.

Itt eltűnik a föld minden lojalása. Ez a paragrafusok birodalma. A § fojtogat, a § őrzít, a § üt, a § nevet, a § fenyeget és sohase bocsájt meg. Itt lakoznak a törvény zsonglőrjei, a törvény írott betűinek sötét áldozópapjai. Ez a vádlottfaló tigrisek osztrák dzsungelje, akik a paragrafusok hívös számai mögül lesnek ugrásra készen a vádlott áldozatokra.

Kivételt egyik-másik úr képez csupán (épp úgy, mint a főkapitányságon is), aki nem veszi olyan komolyan a törvényt. Hiszen a pelyvában is akad itt-ott egy búzaszem.

Es Svejket épp egy ilyen úr elé vezették kihallgatásra. Ez idősebb, kedélyes úrnak látszott. Ez volt az a vizsgálóbíró, aki Valest, a híres rablógyilkost hallgatta

ki és sohasem felejtette el azzal kezdeni a kihallgatást, még ennél az esetnél is, hogy: „Kérem, foglaljon helyet Vales úr, épp itt egy üres szék...”

Amikor Svejket ez elé a vizsgálóbíró elé vezették, a veleszületett udvariassággal kínálta meg Svejket székekkel és barátságosan kérdezte:

— Ugyebár ön Svejek úr?

— Azt hiszem, — mondja Svejek — valószínűleg én vagyok, minthogy az apám is Svejek volt, az anyám is Svejek volt, tehát nem hozhatok rájuk szégyent azzal, hogy a nevüket letagadjam.

Barátságos mosoly futott át a vizsgálóbíró arcán.

— Viszont maga szép kis históriát csinált, Svejek úr. Sok lehet a maga lelkiismeretén.

— Bizony nekem mindig sok van a lelkiismeretemen. — mondotta Svejek, amiközben pont olyan barátságosan mosolygott, mint a vizsgálóbíró — talán több van az én lelkiismeretemen, mint a nagyságos úrén.

— Ez tűnik ki a jegyzőkönyvből, amit ön aláírt — mondja a vizsgálóbíró ugyanolyan barátságosan. — Nem alkalmaztak önnel szemben kényszerítő eszközöket a rendőrségen, Svejek úr?

— Dehogy, nagyságos úram! Én magam kérdeztem, hogy hol kell aláírni és amikor megmondták, szépen engedelmeskedtem. Csak talán nem fogok velük a saját aláírásom végett összeverekedni? Biztosan nem válna javamra. Rendnek muszáj lenni.

— Teljesen egészségesnek érzi magát, Svejek úr?

— Nem egészen, nagyságos úram, reumám van. Ferencpálinkával szoktam magam dörzsölni mindig.

Az öreg úr ismét barátságosan mosolygott.

— Mit szólna hozzá Svejek úr, ha mi a törvényszéki orvosokkal megvizsgáltatnánk magát?

— Azt hiszem, nem olyan veszélyes a bajom, hogy az urak hiába töltsék velem drága idejüket. Különben

a rendőrségen valamelyik doktor úr már megvizsgált egyszer, hogy nincs-e tripperem.

— Tudja mit, Svejks úr, mégis megpróbáljuk talán a törvényszéki orvos urakkal megvizsgáltatni magát. Szépen összeállítunk egy orvosi bizottságot, addig pedig pihenje jól ki magát a vizsgálati fogságban. Még egy kérdést engedjen meg csupán... Maga a jegyzőkönyv értelmében kijelentette és terjesztette, hogy nemsokára háború fog kitörni, nemde?

— Ez bizonyos, nagyságos uram, ki fog törni biztosan, már a legközelebbi időben!

— És nem szokott néha magára rájönni valami roham, vagy eféle?

— Nem, kérem. Egyszer egy autó majdnem rámjött a Károly-téren, de annak már jó egy pár éve.

Ezzel a kihallgatás végét is ért volna. Svejks úr barátságosan kezét nyújtott a vizsgálóbírónak és amikor visszakísérték cellájába, lelkendezve mesélte:

— Hát engem Ferenc Ferdinánd trónörökös megöletése miatt meg fognak vizsgálni a törvényszéki orvosok.

— Engem már megvizsgáltak egyszer, — mondotta egy fiatalember. — Az akkor volt, amikor a szőnyegek végett kerültem az esküdtszék elé. Az orvosok gyengeelméjűnek találtak. Most egy gőzcséplőgépet kezeltem el, de nem tehetnek ellenem semmit. Az ügyvédem mondotta tegnap, hogyha egyszer már gyöngélméjűnek nyilvánítottak, akkor ennek egész életemre hasznát fogom látni.

— Én nem hiszek ezeknek a törvényszéki orvosoknak — mondotta egy intelligens külsejű ember. — Egyszer, mikor váltót hamisítottam, végighallgattam doktor Haverok minden előadását, hogy tisztában legyek az elmebeteg különböző tüneteivel. És amikor elcsíptek, örültet szimuláltam, épp úgy, ahogy Haverok professzor előírta. Beleharaptam az egyik törvényszéki orvos lábába,

kilttam a tintatartóból a tintát és tisztességgel legyen mondva uraim, odacsináltam a törvényszéki orvosi bizottság szemelättára egy sarokba. De épp azért, mert egyiknek beleharaptam a lábikrájába, tökéletesen egészségesnek nyilvánítottak. És ez volt a vesztém.

— En egy cseppet sem félek ezektől az uraktól, — jelentette ki Svejk. — Amikor a katonaságnál szolgáltam, egyszer egy állatorvos vizsgált meg. Egész rendes dolog volt.

— A törvényszéki orvosok gazemberek, — szólalt meg egy elkeseredett emberke. — Legújabban valahol egy csontvázat találtak, amit véletlenül az én terhemre írnak. És bár megállapították, hogy a csontváz koponyáját ezelőtt negyven esztendővel zúzta be valaki egy tompa szerszámmal és annak ellenére, hogy én csak harmincnyolc éves vagyok, amiről anyakönyvi kivonatom és illetőségi bizonyítványom tanuskodik, mégis fogva tartanak.

— Azt hiszem, — mondja Svejk — hogy nem szabad a dolgokat mindig a rossz oldaláról nézni, hiszen tévedni emberi dolog. A törvényszéki orvosok pedig emberek és az embereknek vannak persze hibáik is. Mint például rajtam is megesett ilyen tévedés, egy éjjel Nuszelnban, a híd mellett. Épp hazafelé jöttem szép csendesen a „Vanzet”-ből. Egyszer csak nekem jön egy úr és nagy bikacsökkel vág végig a fejemen.

Csak amikor már a földön feküdtem, akkor világított rám és mondta: „Ejnye, ez tévedés volt, ez nem ő”. És attól, hogy nem én voltam az illető, akit meg akart verni, olyan méregbe jött ez az úr, hogy még egyszer végigvágott a hátamon. Ez benne van már az emberi természetben, hogy az ember holta napjáig téved. Mint például az az ember, aki egy összefagyott kutyát talált éjszaka az utcán. Megsajnálta, hazavitte és szépen betette a felesége mellé az ágyba. Aztán, amikor a kutya

megmelegedett egy kicsit, összeharapta az egész családot, a legfiatalabbat pedig, aki még bölcsőkorban volt, széjjeltépte és megzabálta. Még elmondhatom nektek, hogy miképen tévedett egyszer egy esztergályos nálunk a házban. Egy éjszaka, hazafelé jövet, valami kulccsal kinyitotta a podolai kápolnát, persze abban a hiszemben, hogy a saját lakásába nyit be. Aztán szépen levetkőzött a sekrestye elé, azt hivatkozva, hogy a saját konyhájában van és lefeküdt az oltárra, mintha csak az ágyában volna odahaza. Szépen betakarta magát a szentigékkel himzett takarókkal és egy nagy Evengéliumot és más szentelt könyvet rakott a feje alá. Reggel így akadt rá a sekrestyés, akinek aztán, amikor magához jött, szépen elmondta, hogy ez tévedés volt. — „Szép kis tévedés, — mondotta a sekrestyés — ezért most az egész templomot újra fel kell szentelnünk.” — Aztán ezt az esztergályost megvizsgálták a törvényszéki orvosok és megállapították, hogy a bűncselekmény elkövetése idején teljesen beszámítható állapotban volt. Mert ha nagyon részeg lett volna, akkor nem talált volna bele a kulccsal a kulcslyukba. Aztán ez a szegény esztergályos meg is halt a pankráci börtönben. Vagy egy másik eset, ami Kladnóban történt, ahol meg a rendőrkutya tévedett. Ez a híres Rotter csendőrőrmester farkaskutyája volt. Ezt a kutyát az őrmester úr maga nevelte és különböző csavargókon próbálta ki a képességeit, amíg össze nem szedték az egész kladnói járásban a csavargókat. Mikor már nem volt több ilyen vándorlegényféle, akkor az őrmester kiadta a parancsot a csendőröknek, hogy a föld alól is szerezzenek neki egy gyanús embert. Ezek aztán hoztak neki egy igen rendes külsejű embert, akit valahol a lanáni erdőkben találtak, amint egy fatönkön ült. Erre levágtak egy darabkát a kabátjából a gyanús embernek és megszagoltatták ezzel a csendőr-rendőr-kutyával. Akkor a gyanús

embert kivitték a város határába egy téglagyárba és nekieresztették a kutyát a nyomának, hogy keresse meg. Meg is találta és vissza is hozta a csendőrségre. Azután valami létrán felmászatták az embert a padlásra, majd egy kőfalon keresztül bele kellett ugrania egy tóba. Persze a kutya mindenütt a nyomában volt. Végül aztán kitudódott, hogy ez az ember egy radikális cseh országgyűlési képviselő volt, aki valami kirándulás alkalmából került a lanáni erdőbe, mivel hogy elege volt már a parlamentből. Ezért mondom én nektek, hogy minden ember tévedhet, akár művelt ember az illető, akár egy műveletlen számár. Még a miniszterek is tévednek.

*

A törvényszéki orvosszakértők ama bizottsága, — amely arra volt hivatva, hogy megállapítsa, vajjon Svejkszellemi képességeinél fogva alkalmas-e azon bűnök elkövetésére, melyekkel vádolva van, — három, rendkívül komoly úrból állott. Olyan három orvosszakértő volt ez a három úr, hogy mindegyiknek a másikéval homlokegyenest ellenkező álláspontja volt jóformán minden kérdésben.

Képviselve volt ebben a tekintélyes komisszióban minden komolyabb tudományos irány és pszichológiai módszer.

És ha ebben, az összetételénél fogva teljesen heterogén komisszióban mégis egységes álláspont alakult ki Svejket illetően, ez csupán annak tudható be, hogy amikor Svejks a bizottság elé lépett, a falon függő császári kép láttára ekként kiáltott fel: „Éljen I. Ferenc József császár!”

Az ügy ezek után egészen világos volt. Svejks spon-tán megnyilatkozása egész sereg kérdést tett fölösle-

gessé. Pár fontos kérdés volt csupán még hátra, amiket Kallerson, doktor Haverok és az angol Weiking pszichológiai módszerének igazolására kellett inkább feltenni Svejknak.

— Nehezebb-e a rádium, mint az ólom?

— En egyiket se mértem meg, — mondotta Szejk szelíden.

— Hisz maga a világ végében?

— Előbb látnom kellene a végét, — mondja Szejk közömbösen — de az bizonyos, hogy ez nem holnap lesz.

— Ki tudná számítani a földgolyó átmérőjét?

— Aligha találnám el, — mondja Szejk — de hiszen én magam is tudnék egy találós kérdést feladni az uraknak: Adva van, mondjuk, egy háromemeletes ház. Minden emeleten van nyolc ablak. A tetőn pedig két csúcs van és két kémény. Minden emeleten két lakó. No, uraim, meg tudnák-e nekem mondani, melyik évben született a házmester nagymamája?

A törvényszéki orvosok sokatjelentően összenéztek és nem kevésbé jelentősen adta fel egyikük Svejknak a következő kérdést:

— Meg tudná-e mondani, hogy milyen mély a Csendes Óceán legmélyebb pontja?

— Nem, kérem, ezt nem tudom, azonban valószínűleg sokkal mélyebb, mint amilyen magas az alsó visehradi szikla Vltavában.

A bizottság elnöke röviden megkérdezi társaitól: — „Elég?” — Azonban a bizottság egyik tagja még egy kérdést tesz fel:

— Mennyi tizenkétezernyolcszázkilencvenhét és tizenháromezernyolcszázhatvanhárom?

— Hétszázhuszonkilenc — felelt Szejk csak úgy kapásból.

— Azt hiszem, tökéletesen elegendő, — mondja a bizottság elnöke — visszaviheti a vádlottat a helyére.

— Köszönöm uraim, — mondja Svejik tiszteletteljesen — nekem is tökéletesen elég volt.

Amikor Svejik kiment, a bizottság egyhangúlag megállapodott abban, hogy Svejik a pszichológia összes szisztémái szerint tökéletes hülye.

A vizsgálóbírónak küldött jelentésben többek között a következő tétel foglaltatott szóról-szóra: Alulírott törvényszéki orvosok megállapítják, hogy a fentnevezett bizottsághoz utalt Svejik Józsefnél a teljes elmetompulás, valamint a vele született kretenizmus félreismerhetetlen jelei tapasztalhatók. Ezt az állítást bizonyítja teljes egészében az is, hogy a fentnevezett Svejik József azt mondotta például: „Éljen I. Ferenc József császár” — ami magábanvéve is elegendő arra, hogy Svejik Józsefet notórikus hülyének nyilvánítsuk. Az alulírott bizottság tehát a következő javaslatot teszi: 1. beszüntetni a vizsgálatot Svejik József ellen, 2. átutalni Svejik Józsefet megfigyelés miatt a lélektani klinikára annak megállapítása végett, hogy mennyire veszélyes fentnevezett elméleti állapota a környezetére.

Amíg ezt a jelentést fogalmazták, addig Svejik elmagyarázta fogolytársainak: — Ezek egyszerűen fütyültek Ferdinándra és mindenféle marhaságról tárgyaltak velem, míg végre kölcsönösen megállapítottuk, hogy teljesen elég volt abból a baromságból, amit egymásnak mondtunk és szépen széjjelváltunk.

— Én nem hiszek senkinek, — mondotta a kis elkeseredett ember, akinek terhére egy csontvázat ástak ki véletlenül — az az egész társaság ott egy tolvajbanda.

— Ilyen tolvajbandának is kell lenni, — mondta Svejik és végigdőlt a szalmazsákján — mert ha minden ember jót akarna tenni embertársaival, akkor egykettőre agyonvernék egymást.

IV. SVEJKET KIDOBJÁK A BOLONDOK HÁZÁBÓL

Később, valahányszor Svejk az örültek házában tapasztalt élményeit elbeszálta, mindig nagy elismeréssel nyilatkozott erről az intézetről.

— Én nem is értem, miért haragszanak ezek az örültek, ha becsukják őket a bolondok házába? Ott lehet meztelenül fetrengeni a földön, ordítani, mint a sakál, lehet dühöngeni és harapni. Ha az ember ilyesmit az utcán engedne meg magának, az emberek módfelett csodálkoznának rajta, míg ott ez ilyesmi egészen magától értetődik. Ott olyan szabadság van, amelyet még a szociáldemokraták se tudnának elképzelni. Ott kiadhatják az emberek magukat akár Ūristennek, akár Szűz Máriának, vagy római pápának, vagy angol királynak, vagy őfelségének a császárnak, vagy szent Vencelnek, habár az utóbbi állandóan meztelen volt és mindig meg volt kötözve a különzárkában. Volt ott egy, aki állandóan azt hangoztatta, hogy ő az érsek. De nem csinált semmi egyebet, mint zabált és tisztességgel szólva a micsodáját mázolta mindenfelé, de hát ott nem szégyelli magát az ember ilyesmiért. Sőt egyik Szent Círilnek és Methódnak adta ki magát, hogy két porció menázsit kaphasson. Egy másik úr pedig másállapotban volt és mindenkit meghívott a keresztelőre. Volt ott igen sok színész, politikus, halász, bélyeggyűjtő, fotografus és festő is. Valaki azért volt ott, mert egy öreg fazékról azt állította, hogy halotti urna, egy másikat

pedig mindig kényszerzubbonyban tartottak, mert sehogysé tudta kiszámítani, hogy mikor lesz a világ vége. Néhány professzorral is voltam együtt. Egyik közülük mindig a nyomomban járt és folyton azt magyarázta, hogy a cigányok bölcsője a kronosiji hegyekben állott, míg a másik arról próbált meggyőzni, hogy a földgömb belsejében még egy nagyobb föld van, mint a külső föld.

Mindenki azt mondhatta ott, amit akart, ami csak a nyelvére jött, akárcsak a parlamentben. Néha mesét mondtak, esetleg össze is verekedtek egy kicsit, ha valamelyik mesebeli hercegnővel nem jól végződtek a dolgok. A legvadabb az az úr volt ott, aki magát az Ottóféle lexikon tizenhatodik kötetének képzelte és mindenkit arra kért, hogy nyissa őt fel és keresse meg a „hehezet-Kacor” kifejezést, mert ha nem találja meg, úgy ő elveszett. És csak akkor nyugodott meg, amikor a kényszerzubbonyt ráhúzták. Akkor aztán azzal dicsekedett, hogy könyvkötő-présben van és arra kért mindenkit, hogy modern metszetet adjanak neki. Egyáltalán úgy él ott az ember, akár a paradicsomban: kiabálhat, ordíthat, dalolhat, sírhat, mekegphet, ugrálhat, imádkozhat, cigánykereket hányni, négykézláb, egylábon ugrálhat, körbe futhat, táncolhat, a földön guggolhat egész nap is, ha akar, a falra mászhat és senki sem jön az emberhez azt mondani, hogy „Ezt nem szabad csinálni uram, hát nem szégyenli magát, hát maga egy művelt ember?” Igaz ugyan, hogy egészen csendes örültek is vannak ott. Volt ott például egy igen művelt feltaláló, aki egész nap az orrát vájta és csak egyszer mondta napjában: „Éppen most találtam fel a villamosságot.” Amint mondom, nagyon jó volt ott. Az örültek házában töltöttem életem legszebb napjait.

Már a fogadtatás is felülmúlta Szejk minden várakozását. Ahogy áthozták ide a törvényszékről, mindjárt levetkőztették anyaszült meztelenre és valami hálókö-

penyt adtak rá. Aztán fürdőbe vitték, miközben két ápoló belekarolt bizalmasan és jó zsidó vicceket mesélt egyik a másiknak. A fürdőszobában aztán belerakták Svejket egy kád finom meleg vízbe, majd hideg zuhany alá állították. Ezt elismételték vele háromszor, miután megkérdezték, hogy tetszik-e? Svejki kijelentette, hogy ez lényegesen jobb fürdő, mint az, amelyik a Károly-híd mellett van és épp ezért igen tetszik neki. „És hogyha önök, uraim levágnák még a hajamat is, meg a körmömet, úgy a boldogságom teljes volna” — fűzte hozzá Svejki kedvesen mosolyogva.

Ezt a kívánságát is teljesítették, majd spongyával alaposan ledörzsölték, lepedőbe csavarták és vigyázva felvitték az első osztályra, betették egy finom ágyba, betakarták és szép álmokat kívántak neki. Svejki még ma is nagy szeretettel beszél erről a dologról.

— Képzeljék csak el, úgy vittek, direkt a karjaikban vittek. Ebben a pillanatban tökéletesen boldog voltam.

És tényleg, boldogan elaludt, majd jó idő múlva felköltötték, egy bögre tejjel és zsemlyével kínálták. A zsemlye már előre fel volt vágva apróra, az egyik ápoló mindkét kezével tartotta Svejket, mialatt a másik, az apró zsemlyedarabokat a tejbe mártogatva, tömte, mint egy libát. Amikor rendesen megetették, mind a két ápoló belekarolt és kivitték a klozetbe, ahol barátságosan fölkérték Svejket, hogy intézze el kis és nagy szükségleteit.

Erről a szép pillanatról is méltó szeretettel emlékezett meg Svejki, de én kénytelen vagyok nem Svejki szavai-val visszaadni azt, amit vele ott csináltak és csupán ennyit idézek:

— ...az egyik eközben direkt a karjaiban tartott engem.

Amikor visszavitték ágyába, ismét alvást ajánlottak

neki. Aztán, amikor elaludt, egyszer csak felköltötték és levitték a vizitáló szobába, ahol Svejek teljes meztelenségben állt két orvos előtt és sorozása dicső idejére gondolt. Akarata ellenére kibuggyant a száján, hogy:

— Tauglich.

— Mit mond maga? — kérdi az egyik orvos. — Lépjen öt lépést előre és ötöt vissza.

Erre Svejek tízet lépett.

— Mondtam magának, hogy ötöt lépjen.

— Ugyan, hát mi nekem az a pár lépés! — mondja Svejek.

Miután leültették egy székre, ahol az egyik orvos a térdét kopogtatta, aztán azt mondta a másik orvosnak, hogy a reflexzek tökéletesen normálisak, amire a másik a fejét csóválta és maga kezdte kopogtatni Svejek térdét, a másik Svejek szemét vizsgálta és a pupilláit nézegette. Majd az asztalhoz léptek és pár latin szót vetettek papírra.

— Hallja, kérem, — kérdi az egyik Svejket — tud-e énekelni?

— Kérem szépen uraim, — mondja Svejek — habár nekem se hangom, se hallásom nincsen, de szívesen dalolok, ha azzal az urakat szórakoztatom.

És Svejek rázendített:

A papocska a fotólyben
Mélyen elmerengett
És szeméből forró könnye
Arcán végigpergett.

— Tovább nem tudom, de ha akarják, akkor egy másik nótát énekelhetek:

Mily nehéz ma a szívem
Bánatos a lelkem,
Messze, fent a csillagokban
Ott lesz békességem...

— Ezt se tudom tovább, — mondja Svejks — ellenben tudom az első strófáját a „Kde domov mujnak”, vagy azt, hogy „Windischgraetz tábornok minden főtisztjének hajnalhasadáskor parancsot adott”, vagy még néhány ilyen hazafias nótát, például a „Gott erhaltét” vagy „Jaromes-be masiroztunk”. Meg hogy: Ezerszer üdvözlünk tégedet...

A két orvos egymásra nézett, az egyik csendesen megkérdezte Svejket:

— A maga elmebeli állapotát vizsgálták-e már valahol?

— A katonaságnál, — felelt Svejks büszkén és ünnepélyesen — ahol a katonaeorvos urak hivatalosan notórikus hülyének ismertek el.

— Én azt hiszem, hogy maga szimuláns, — ordít rá a másik Svejkre.

— Én, uraim? — védekezik Svejks, — dehogy vagyok én szimuláns, én valóságos hülye vagyok. Meggyőződhetnek az urak erről a kilencvenegyes ezred irodájában Budveiszban, vagy pedig a hadkiegészítő parancsnokságnál Karolinentalban.

Az idősebbik orvos reménytelenül legyintett kezével és Svejkre mutatva odaszólt az ápolóknak:

— Adják vissza ennek az embernek a ruháit és vigyék át a harmadik osztályba, az első folyosóra. Aztán az egyik jöjjön vissza és vigye át az okmányait az irodába. És mondják meg, hogy intézzék el az ügyét sürgősen, nehogy sokáig üljön ez a pasas a nyakunkon.

A orvosok még egy megvető pillantást vetettek Svejkre, aki sértődötten hátrált az ajtó felé, ahol udvariisan meghajolt. Az egyik ápoló kérdésére, hogy miért jár visszafelé, Svejks barátságosan mondta:

— Azért, mert nem vagyok felöltözve és nem akarom a fenekem mutatni az uraknak, nehogy azt gondolják rólam, hogy udvariatlan, goromba fráter vagyok.

Es ettől a pillanattól kezdve, valamint azután, hogy Svejik visszakapta ruháit, az ápolók nem nyilvánítottak vele szemben semmi figyelmességet többé. Ráparancsoltak, hogy öltözzön föl és az egyik elvezette a harmadik osztályba, ahol papírai elintézéséig néhány napot töltött. Ezalatt igen szép megfigyeléseket csinálhatott. A csalódott orvosok olyan véleményt adtak ki róla, mely szerint Svejik „elme gyöngye szimuláns” és mivel éppen ebéd előtt bocsájtották el a kórházból, botrányt is csapott.

Svejik ugyanis kijelentette, hogyha valakit kidobnak a bolondok házából, azt ne ebéd előtt tegyék...

A botrányt a kapus intézte el azonnal, hogy rendőrt hívott, aki be is kísérte Svejket a Salm-utcai kapitányságra.

V. SVEJIK A SALM-UTCAI KAPITÁNYSÁGON

A szép bolondokháza-beli napokat a bánat órái követték. Braun rendőrfelügyelő a közcsend-háborítási jelenetet a Nero-korabeli hóhérlegények kegyetlenségével kezelte és miként akkor azt mondták, hogy „Vessétek eme disznó keresztényeket az oroszok elé”, akként mondtotta Braun is, hogy: „Tegyétek csak lakat alá ezt a pasast.”

Nem többet és nem kevesebbet. Csupán Braun rendőrfelügyelő szemében ragyogott fel a perverz megelégedettség fénye.

Svejik meghajolt és büszkén mondtotta:

— Készen vagyok uraim. Ez csupán elkülönítést jelent, ami pedig nem a legrosszabb.

— Ne jártassa annyit a száját, — mondotta a rendőr Svejknak, amire az e szavakkal vette tudomásul a mondottakat:

— En igen nagy elismeréssel és köszönettel tartozom mindazért, amit ön tesz értem.

A cellában, a priccsen egy mély gondokba merült ember ült. Apatikusan nézett maga elé és arckifejezéséből látszott, hogy mikor az ajtót kinyitották, nem gondol arra, hogy az ajtó előtte nyitja meg a szabadulás útját.

— Alászolgája, jó napot uram! — köszönt az elmerült emberre Svej, miközben leült mellé a priccsre — hány óra lehet most kérem körülbelül?

— Nincs órám, uram — mondja az apatikus.

— Nem is olyan rossz itt, — mondja Svej, — a priccek gyalultak.

A komoly ember semmit sem felelt, hanem hirtelen felállott és sebesen járkálni kezdett az ajtótól a priccsig, mintha valakinek a megmentésére sietne.

Svej közben figyelmesen nézegette a falra firkált írásokat. Volt ott egy felírás például, amelyben egy ismeretlen fogoly a rendőrökkel folytatott élet-halál harcáról emlékezik meg, persze magát magasztaló hangon. Más valaki azt írta a falra: „Tehettek nekem egy szívességet, marhák”. Egy másik csupán a tényeket állapította meg: „1913 június ötödike óta ülök itt, ahol rendesen bántak velem. Marecsek József kereskedő Brsovichól.” Volt egy másik felirat is, melynek mélysége direkt megrendítő volt: „Kegyelem nagy uram Istenem!” és mindjárt alatta pedig oda volt írva, hogy „nyald ki a s...” de az „s” betűt át volt húzva és közvetlen mellé oda volt írva nagy betűkkel, hogy: S. O. S.

Távolabb valamelyik költői lélek vetette falra világrengető produktumát: „Kicsiny patak partján ülve. — Szemem a hegyre vetem. — Tán messzi a hegyi tűzbe. — Bámul az én kedvesem.”

Közben az ember futkosott az ajtó és a priccs között, mintha csak a maratoni futás díját akarta volna megnyerni. Egyszer csak megállott és gyorsan leült megint a priccsen előző helyére és fejét két tenyerébe hajtva hirtelen felordított:

— Engedjete ki innen!

— Nem, nem engednek ki — mondotta saját magának, maga elé bámulva, — nem, nem fognak kiengedni, pedig már reggel hat óra óta itt vagyok.

Majd hirtelen részvétkeltő hangon fordult Svejkhöz:

— Nincs véletlenül egy nadrágszíja, hogy végezhessenek az életemmel?

— Hogyne, kérem, azzal nagyon szívesen szolgálhatok — mondja Svejks, — miközben lecsatolta nadrágszíját. Úgy se láttam még soha, hogyan akasztják fel magukat az emberek nadrágszíjjal a börtönben.

— Borzasztó — folytatja Svejks körülnézve, — sehol sincs itt valami kampó. Az ablakrigli aligha bírja ki magát. Különben az emberek a priccsre is felakasztják magukat néha, sőt az emausi kolostorban egy fiatal barát a keresztre kötötte fel magát egy szép zsidólányért. Én nagyon szeretem az öngyilkosokat, fogjon csak hozzá.

Az elkéseredett ember, akinek Svejks a nadrágszíját átadta, merően nézett egy ideig a nadrágszíjra, majd hirtelen odavágta a sarokba és keserves sírásra fakadt. Könnyeit piszkos kezével törölgette és magánkívül kiáltozta:

— Nekem gyermekeim vannak és részegségért és erkölcstelen életmód miatt zártak ide! Jézus Mária, szégyén feleségem, mit fognak szólni a hivatalban?! Ne-

kem gyermekeim vannak és részegségért és erkölcstelen életmód miatt zártak ide!...

Es így tovább vég nélkül.

Majd megnyugodott kissé. Az ajtóhoz ment és öklével dörömbölt az ajtón. A folyosóról léptek hangzottak és egy durva hang beszólt:

— Mit akar?

— Engedjenek ki! — mondotta olyan hangon, mint akinek semmi reménye sincsen már az élethez.

— Hová? — kérdik a folyosóról.

— Az irodába — válaszolja a szerencsétlen apa, férj, hivatalnok és részeges mulatozó.

Rettenetes röhögés felelt a folyosóról és a léptek eltávolodtak.

— Azt hiszem, az az úr haragszik magára, hogy olyan csúnyán kineveti — mondotta Svejik cellatársának, aki időközben megint Svejik mellé ült a priccsre.

— Egy ilyen rendőr, ha dühös, mindenre képes. Csak üljön szép nyugodtan, hogyha már nem akarja felakasztani magát és várjon, míg a dolgok kialakulnak. Ha valóban hivatalnok, apa és férj, akkor elhiszem, hogy borzalmas lehet a helyzete. Ha nem csalódom, maga meg van győződve arról, hogy a hivatalából el fogják bocsájtani.

— Nem tudom — szepeg a hivatalnok, — arra sem emlékezem pontosan, hogy mit csináltam, csak azt tudom, hogy valahonnan kidobtak az utcára és én ismét be akartam menni, hogy rágyujtsak egy szivarra. Olyan szépen kezdőlött pedig az este. Az osztályfőnökünk névnapja volt és meghívott bennünket egy kocsmába, aztán onnan egy másikba mentünk, majd egy harmadikba, negyedikbe, ötödikbe, hatodikba, hetedikbe, nyolcadikba, kilencedikbe...

— Ne segítsek számolni? — mondja Svejik. — Én egy éjszaka huszonnyolc helyiségben is megfordultam.

igen jól kiismerem magam ebben a dologban, minthogy egy éjszaka huszonnyolc helyiségben is megfordultam. Ellenben sehol sem ittam többet három sörnél.

— Röviden — folytatta az osztályfőnök úr szerencsétlen névnapünneplője, — amikor már vagy a tizenkettedik lebuynál tartottunk, észrevettük, hogy valahol elvesztettük az osztályfőnökünket annak dacára, hogy megkötöttük egy spárgával, hogy el ne maradjon és úgy vezettük, mint egy kutyát. Így jártuk aztán visszafelé végig megint a kocsmákat és természetesen mindenütt ittunk valamit. Végül egy vinohradni-i éjjeli kávéházban, egy igen jóra való helyiségben, valami likőrt ittam direkt az üvegből. Hogy aztán mi történt, azt már nem tudom, csak azt tudom, hogy a két rendőr, aki ide hozott, azt jelentette, hogy részeg voltam és erkölcstelenül viselkedtem. Azonkívül azt is jelentették, hogy megvertem egy hölgyet és zsebkéssel szétvagdos-tam egy idegen kalapot, amit valahol a fogasról akasztottam le. Jelentették továbbá, hogy elzavartam egy női zenekart, a főpincért megvádoltam, hogy ellopott egy húszkoronást, összetörtem egy márványasztalt, aminél ültem és beleköptem a szomszéd asztalnál ülő úr feketéjébe. Egyebet nem is csináltam, legalább is nem emlékszem, hogy csináltam volna. Higyje el kérem, én oly rendes intelligens ember vagyok, aki semmire másra nem gondol soha, csak a családjára. Mit szól hozzá? Én nem vagyok házsártos ember.

— Sok munkájába került széttörni a márványasztalt? — kérde Svejks válasz helyett érdeklődve — vagy pedig egy ütéssel széjjeltörte?

— Egy ütéstől esett szét — mondja az intelligens úr.

— Akkor maga el van veszve, — mondja Svejks fontoskodva. Be fogják magának bizonyítani, hogy erre szorgalmasan trenírozta magát már jó előre. És aztán

annak az idegen úrnak a fekete kávéja rummal volt, vagy rum nélkül?

És a választ be sem várva tovább folytatta:

— Mert hogyha rummal volt, akkor a dolog veszedelmesebb, mivel úgy drágább a kávé. A bíróságnál az ilyesmit szépen kiszámítják kérem, akkurát összeadnak mindent, hogy egy büntény kifusson belőle.

— A bíróságon? — suttogta látható lelkismeretfurdalások között a családapa. Lehajtotta a fejét és visszasett abba a kellemetlen kaccenjammeres állapotba, amit a nagy zabálások után szokott érezni az ember.

— És tudják már odahaza, hogy maga be van csukva? — kérdi Svejks — vagy pedig majd csak az ujságból fogják megtudni?

— Maga azt hiszi, hogy ez bekerül a lapokba? — kérdi a főnök névnap i áldozata rémulten.

— Az több, mint biztos — hangzott az őszinte válasz, — sőt az, amit magáról fognak írni, nagyon tetszeni fog minden ujságolvasónak. Én is nagyon szívesen olvasom mindig azt a rovatot, ahol a részegekről és kihágásaikról írnak. Nemrégén történt a „Kehely”-ben. Egy vendég egyebet sem csinált, mint hogy egy söröskriglivel széttörte a saját fejét. Feldobta a kriglit a levegőbe és szépen aláál'ott. Az ember szépen elvitték és mi másnap reggel olvastuk az ujságban az esetet. Vagy például Bendlovechen egy pompfunébristának én egyszer ledörgöltem egy pofont, ő persze mindjárt vissza is adta. Na aztán, hogy kibéküljünk, mind a kettőnket lecsuktak. Kérem a déli lapokban már benn is volt az eset. Vagy például annak a tanácsos úrnak, aki a „Hulla” kávéházban összetört két csészét, azt hiszi, annak megkegyelmeztek? Szépen! Másnap már benne volt a lapokban. Maga kérem legfeljebb helyreigazításokat küldhet a börtönből, hogy az a hír, ami magáról a lapokban megjelent, nem a maga személyére vonatkozik,

hogy maga azzal az úrral se nem rokon, se nem azonos. Aztán írjon haza egy levelet, hogy a lapokból vágják ki a magáról szóló tudósításokat, hogy miután letöltötte büntetését, maga is elolvashassa.

— Fázik? — kérdi Svejek részvétellel az intelligens urat, amidőn észreveszi, hogy az reszket, mint a nyárfa-levél. — Tényleg hideg az idei nyár vége.

— Tönkre vagyok téve — nyögte Svejek kollégája, — vége az előléptetésemnek.

— Az már igen — hagyta helyben Svejek, — mert ha magát büntetése kitöltése után nem veszik vissza a hivatalba, akkor, azt hiszem nem egyhamar fog más álláshoz jutni. Még ha a gyepmesterhez megy állásba, kérem, az is erkölcsi bizonyítványt fog magától követelni. Bizony a mulatozás ilyen percében beláthatatlanul sokat árthat magának az ember! No és a feleségének van miből élnie, míg maga be lesz csukva, vagy pedig kénytelen lesz koldu'ni menni, a gyerekeket pedig valami zshiványságra tanítani?

Ismét zokogás.

— Szegény gyermekeim, szegény feleségem!

Majd felállt a bűnös ember és a gyermekeiről kezdett beszélni. Öt darab volt neki, a legidősebb tizenkét éves volt és cserkészkedett, mindig csak vizet ivott. Az apjának szolgálhatott volna példaképül, aki először követett el ilyesmit életében.

— Cserkészkedik? — kiáltott fel Svejek, — örömmel hallok a cserkészekről. Egy alkalommal Midlovarban Zlivi mellett a h'ubokói járásban, a cseh budveiszi kerületben, épp akkor, amikor mi a 91-esek gyakorlatoztunk a községi erdő környékén, a parasztok hajtóvadászatot rendeztek a cserkészekre, akik az erdőbe fészkeltek be magukat. Hármat elfogtak. A legkisebb ordított, sikított, nyávogott, amíg össze nem kötözték. Úgy oda volt szegény, hogy mi edzett katonák nem

bírtuk a kínját nézni és félrementünk onnét. Amíg kö-
tözték őket, ez a három cserkész nyolc parasztot hara-
pott meg. A falu bírása előtt különböző kínzások után
beismerték, hogy nincs olyan mező az egész környé-
ken, amit le nem tapostak volna, amikor napfürdőt vet-
tek, aztán azt is elmondták, hogy az aratáselőtti érett
búzatábla se véletlenül égett le Rázsicon. A búzatáblá-
ban ők valami rostélyon őzet süttöttek, amit a községi
erdőben gyilkoltak le. Erdei rejtekhelyükön aztán má-
zsányi baromfi és vad csontot, cseresznyemagot, csomó
éretlen almacsutkát és más sok egyebet találtak.

Ellenben a cserkészfiú sajnálatraméltó apját sehogysé
lehetett megvizsgáltatni.

— Ő, miért csináltam ilyesmit, miért? Tönkretettem
a hírnevemet örökre!

— Az igaz — mondja Svejik veleszületett őszinteség-
gel, — azok után, ami történt, bizony örökre vége a jó
hírnevnek. Mert ahhoz, amit a lapok megírtak, a maga
ismerősei is hozzátesznek egy csomót, legyen nyugodt.
Ez így szokott lenni mindig. De ne törődjön vele, hi-
szen legalább tízszerannyi rossz hírnevű ember van a
világon, mint amennyi becsületes. A jó hírnevű embe-
rek száma jelentéktelen kisebbsége az emberiségnek.

A folyosóról nehéz léptekkel közeledett valaki az
ajtóhoz. Az ajtó kinyílt és egy rendőr Svejket szólí-
totta.

— Engedjen meg kérem — mondja Svejik lovagiasan
— de én csak déli tizenkét óra óta vagyok itt, míg ez
az úr reggel hat óra óta kuksol ebben a cellában. Ne-
kem nem olyan sürgős.

Válasz helyett a rendőr erős keze nyakonragadta
Svejket és kipenderítvén a folyosóra, szó nélkül feltusz-
kolt a lépcsőn az első emeletre.

A második szobában ült a rendőrbiztos. Egy kedélyes
külsejű öreg úr.

— Tehát maga az a Svejks? No és miképpen került maga ide?

— Igen egyszerű módon — feleli Svejks, — egy rendőr úr hozott ide, kérem, azért, mert tiltakoztam az ellen, hogy az örültek házából ebéd nélkül dobtak ki, mint valami jöttment utcai lányt.

— Tudja mit, Svejks — mondja a biztos úr barátságosan, — mi a fenének mérgeledjünk mi itt magával a Salm-utcában? Nem jobb lenne-e, ha beküldenők a főkapitányságra?

— Hát kérem, amint mondani szokták, ön élet-halál ura — jegyezte meg Svejks békésen. — Így estefelé. egész kellemes a főkapitányságra sétálni.

— Nagyon örvendek, hogy megegyeztünk — mondja a rendőrbiztos vidáman, — sokkal jobb, ha megértjük egymást. Nem igaz Svejks?

— En nagyon szívesen tanácskozom bárkivel. Higgye el rendőrbiztos úr, sohasem fogom elfelejteni jószágát.

Mély hajlongások után csendesen bal'agott lefelé az örszobára Svejks egy rendőrrel. Negyedóra múlva pedig a Jecsnes-utca és a Károly-tér sarkán lehetett látni Svejket, amint békésen halad egy másik rendőr előtt a főkapitányság felé. A rendőr hóna alatt tekintélyes könyv és a könyvön német felírás ékeskedett: „Arrestantenbuch.”

A Sapene-utca sarkán hatalmas tömegbe botlott Svejks és kísérelője. Nagy plakát előtt tolongtak az emberek.

— Ez őfelsége a császár kiáltványa a néphez, a háború kikiáltásáról — mondja a rendőr Svejksnek.

— En ezt előre tudtam — mondja Svejks, — ellenben azt hiszem, a bolondok házában még semmit sem tudnak róla, pedig ott első szájból kellene, hogy hallják.

— Hogy érti ezt? — kérdi a rendőr.

— Egyszerűen azért, mert oda igen sok tiszt úr van bezárva.

Amikor újabb tömegbe ütköztek, amely szintén a császári kiáltvány előtt tolongott, Svejik hangosan elkiáltotta:

— Éljen Első Ferenc József! Ezt a háborút mi megnyerjük!

A lelkes tömegből valaki ráverte Svejik fülére a kalapot és úgy ment Svejik az emberek sokaságától kísérv a főkapitányságig.

— Ezt a háborút mi megnyerjük, egészen biztosan. Imétlem, Uraim, egész biztosan!

És a főkapitányság kapujánál is ezekkel a szavakkal búcsúzott a lelkes tömegtől, mely idáig kísérte.

VI. SVEJIK ÁTTÖRI A BÜVKÖRT ÉS HAZAMEGY

A főkapitányság épületén idegen tekintély szelleme suhogott át, amely megállapította pontosan, hogy milyen mértékben lelkesedik a lakosság a háborúért.

Figyelme alaposan kiterjedt arra a néhány kivételre, akik titkolták, hogy oly nemzet fiai, melynek nem érdeke ez a háború. Ezek részére a rendőrfőkapitányság a bürokrata ragadozók legjobbjaiból egy csoportot állított össze, amelynek az volt a feladata, hogy akasztófára, fegyházba szállítson mindenkit, aki a kicsavart paragrafusokat meg meri sérteni.

Bizonyos mérgezett udvariassággal kezelték áldozataikat és minden szavukat jóelőre mérlegre tették.

— Nagyon sajnálom kérem — mondotta egy ilyen fekete-sárgára mázolt vadállat, amikor Svejket elébe

vezették, — hogy ön ismét kezünkbe került. Azt hittük, hogy meg fog javulni, de úgy látszik, tévedtünk.

Svejk eszelős tompasággal hajtotta le fejét és ártatlan tekintettel bámult a fekete-sárga ragadozóra, aki kérdőleg nézte végig Svejket, majd ráförmedt:

— Ne viselkedjen ilyen hülye módon!

Ellenben mindjárt barátságosabb hangba csapott át és nyájasan folytatta:

— Természetesen, nekünk kellemetlen magát itt fogva tartanunk és biztosíthatom, hogy meggyőződéseem szerint az ön bűne nem is olyan nagy. Tekintettel a maga alacsony intelligenciájára, nem volt nehéz önt félrevezetni. Mondja meg nekem Svejk úr, ki bírta rá magát erre az ostobaságra.

Svejk köhintett egyet.

— Nem tudok én kérem semmi ostobaságról.

— És az nem ostobaság Svejk úr — mondja a vadállat mesterkélt atyai hangon, — hogy ön a rendőr bemondása szerint az utcasarkon egy háborús plakát előtt csoportosulást idézett elő azzal, hogy azt kiáltotta: „Éljen Ferenc József császár, ezt a háborút mi megnyerjük!”

— Nem maradhattam tétlen — mondja Svejk jámbor szemét az inkvizítorra függesztve. Igen fel voltam háborodva afelett, hogy mindenki a háborús kiáltványt olvassa és senki sem örvend neki. Egyetlen egy „éljen” kiáltás, egyetlen „hurra!” sehol-sehol. Eppen úgy tettek, tanácsos úr, mintha az egyáltalán nem is tartozna rájuk. És én a 91-ik gyalogezred öreg katonája, nem bírtam ki tovább, így aztán elkiáltottam ezt a mondatot és azt hiszem, ön is hasonló módon járt volna el. Ha már háború van, akkor azt a háborút nekünk meg kell nyerni és a császárunkat is éltetni kell kérem. Ez világos. Az ellenkezőjét nem beszéli be nekem senki.

A fekete-sárga ragadozó nem állta Svejtk ártatlan tekintetét és gonosz szemét az aktákba süllyesztette.

— Elismerem, hogy oka volt a lelkesedésre, ha azt más körülmények között csinálja. De így maga is tudja, hogy ez a hazafias tüntetés igen irónikusan hatott a lakosságra akkor, amikor magát rendőr kísérté.

— Amikor az embert rendőr kíséri — mondja Svejtk — az igen nehéz pillanat az ember életében. De ha az ember ilyen nehéz pillanatban se felejtí el, hogy mi a honpolgári kötelessége, akkor az az ember nem lehet rossz ember.

A fekete-sárga ragadozó a torkát köszörülte és még egyszer belenézett Svejtk szemébe.

Svejtk e tekintetre a maga jámbor, meleg tekintetével válaszolt.

Pár pillanatig így néztek egymásra szó nélkül.

— Az ördög vigye el magát, Svejtk — mondja a főrendőr, — de ha még egyszer idekerül a szemem elé, átadom a hradacani hadbírósnáknak! Megértette?

Erre Svejtk odament és hirtelen megcsókolta a fekete-sárga ember kezét:

— Fizesse meg az Úristen ezerszeresen. Ha egy jó kувászra lesz szüksége, kérem, forduljon bizalommal hozzám. Nekem kutyakereskedésem van.

És így Svejtk megint szabad volt és indult hazafelé.

Némi habozás után, hogy hova menjen előbb, haza-vagy a „Kehely”-be, benyitott a kocsmába, ahonnan annakidején Bretschneider detektív kíséretében jött ki.

A kocsmában síri csend uralkodott. Volt itt ugyan pár vendég, közöttük a sekrestyés az apoílináriusok templomából, de az emberek mély gondokba voltak merülve. A söntésben Palivecné ült és kifejezéstelen arccal bámult a sörcsapokra.

— Na, kérem szépen, megint itt vagyok — mondja

Svejk vidáman, — adjon egy pohár sört. No, hol van Palivec úr, őt is kiengedték?

Felelet helyett Palivecné kegyetlen zokogásba kezdett. Sírt és hosszú ideig tartott, míg szerencsétlenségét összefüggő szavakba tudta foglalni.

— Tíz — évet-ad-tak-ne-ki-most-egy-he-te.

— No, akkor hét napot ma már le is töltött belőle.

— Pedig olyan elővigyázatos volt — sírta tovább Palivecné, — mindig mondotta, hogy ő milyen elővigyázatos.

A vendégek hallgattak, mintha csak Palivec szelleme lebegne a kocsmában, ami még nagyobb elővigyázatosságra inti az embert.

— Az elővigyázatosság a bölcsesség anyja — mondja Svejk, miközben a poharával egyik asztalhoz ül. Svejk sörének habján apró lyukak támadtak Palivecné könnycseppjeitől, amelyek akkor potyogtak a habzó sörbe, amikor Svejknek az asztalához hozta.

— Ja — mondja Svejk, — olyan időket élünk manapság, amik elővigyázatosságra intik az embert.

— Tegnap két temetésünk volt — mondja a templomszolga, hogy a beszédet más felé terelje.

— Meghalt valaki? — fűzi hozzá egy másik vendég.

— Ravatalos temetés volt?

— Kíváncsi vagyok, hogy most a háborúban milyen lesz a katonatemetés — mondja Svejk.

Erre a vendégek valamennyien felkeltek, fizettek és csendesen kimentek a kocsmából. Svejk egyedül maradt Palivecnével.

— Nem hittem volna, hogy egy ártatlan embert tíz évre fognak elítélni — mondja Svejk. — Hogy öt évre elítéltek egy teljesen ártatlan embert, azt már hallottam. De tíz év, az egy kicsit sok.

— Legalább ne vallott volna úgy — sírt tovább Pa-

livecné, de ugyanúgy elmondta azt a históriát a legyekkel, meg a császárképpel a főkapitányságon is, meg a bíróság előtt is. Ott voltam a főtárgyaláson, mint tanu. De mit tanuskodhattam én ott, amikor azt mondták, hogy a férjemmel rokonságban vagyok és így nem muszáj vallanom. Azt hittem, hogy ebből a rokonságból megint valami baj lesz és úgy megrémültem, hogy rokonnak tartanak, hogy inkább elállottam a tanúskodástól. Szegény férjem erre úgy nézett végig rajtam, hogy sohase tudom elfelejteni. Egész megbolondult szegény attól, hogy nem tanuskodtam neki és mikor a tárgyalás után kifelé vitték, azt ordította szegény a folyosón, hogy „Éljen a szabad gondolat!”

— És Bretschneider úr nem járt azóta ide? — kérdi Svejk.

— Volt azóta már párszor. Egy-két sört ivott és megkérdezte, hogy ki jár ide. Figyelte, hogy mit beszélnek az emberek, akik erre mindig a futballról beszélgettek. Valahányszor a vendégek meglátják Bretschneider urat, mindig a futballról beszélgetnek. Dühöngött persze és pukkadtt. Egész idő alatt egyetlenegy kárpitost tudott horogra kapni.

— Ez gyakorlat kérdése — mondja Svejk, — buta ember volt az a kárpitos?

— Olyanforma, mint az én férjem — mondja a kocsmárosné könnyek között.

Bretschneider úr megkérdezte tőle, hogy lőne-e a szerbekre? Mire a kárpitos azt felelte, hogy nem tud lőni, hogy egyszer egy vásári céllövődében lőtt és a figurák helyett a császári címerbe talált. Aztán Bretschneider úr elővette a noteszkönyvét és írt bele valamit, miközben boldogan mondta: — „Na, megint van egy szép kis hazaárulási esetem!” — Aztán elvitte a kárpitost, nem is jött vissza szegény azóta.

— Ja, ja — mondja Svejek, — bizony sok lesz az olyan, aki nem jön vissza többé. Adjon, kérem, egy rumot.

Svejek éppen másodszor önttette tele a stampellit rummal, amikor Bretschneider titkosrendőr a kocsmába lépett. Körülnézett az üres kocsmában, majd egy pohár sört rendelve, leült Svejek mellé és várta, hogy mit fog majd mondani.

Svejek ujságot vett elő és a hirdetési rovatok oldalát olvasva csendesen mondta:

— Nahát az a Csimpera a Straskovi-utca 5. szám alatt, Racsinev posta, eladja a gazdaságát, tizenhárom holdas földdel. Iskola és vasút közelében.

Bretschneider idegesen dobolt az asztalon, majd Svejek felé fordult:

— Szeretném tudni, Svejek úr, miért érdekli magát ez a kocsmá olyan nagyon?

— Ejnye no, hát maga az? — mondja Svejek, miközben kezét nyújt a detektívnek. — Nem ismertem meg rögtön. Nagyon rossz az emlékezőtehetségem. Utoljára, ha jól emlékszem, a főkapitányság főlvételi irodájában találkoztunk. Mit csinál? Hogy van? Gyakran jár ide?

— Ma ön miatt jöttem ide. Tudniillik a főkapitányságon megtudtam, hogy ön kutyákat árul. Szeretnék egy szép kutyát venni, egy patkányfogót, vagy egy szép agarat, vagy valami efélét.

— O, azt lehet kérem, hogyne! Fajkutyát szeretne, vagy amolyan utcai kuvasz is megteszi?

— Azt hiszem, inkább egy fajállatot vennék, valami tiszta-vérű kutyát.

— És mit szólna egy finom rendőrkutyához — kérdi Svejek, — olyanhoz, amely rögtön kiszagol mindent és a gonosztevő nyomára vezetni önt azonnal. Egy vrsevisi mészárosnak van egy ilyen kutyája, most kocsit húz

neki. Direkt pályatévészett élet, ahogy mondani szokták.

— En inkább egy agarat szeretnék — mondja Bretschneider kimért nyugalommal, — egy agarat, amelyik nem harapós.

— Szóval ön egy fogatlan agarat szeretne — kérdi Svejks, — lehet kérem, egy deivici gazdának van ilyen kutyája.

— Nem, talán mégis inkább egy szép patkányfogót — habozik Bretschneider, akinek kinológiai ismerete rendkívül kezdetleges volt és talán soha életében nem került volna sor e tudomány megismerésére, ha véletlenül nem neki adják ezt a megbízást a főkapitányságon.

De a parancs világosan és igen keményen hangzott. Bretschneider, közelebből meg kell ismerkednie Svejkkal kutyavásárlás ürügye alatt. Ecélből fel van jogosítva segéderőket és a főkapitányság titkos alapjából anyagi eszközöket is igénybe venni.

— Különböző patkányfogó kutyák vannak — mondja Svejks, — vannak aprók, nagyok. Két kicsit és három nagyot ismerek, de mind az ötöt ölébe veheti az ember. Nagyon melegen ajánlom önnek.

— Az körülbelül megfelelne nekem, — jelentette ki Bretschneider — és mennyibe kerülne egy ilyen kutya?

— Attól függ, hogy milyen nagy. T. i. a patkányfogó kutya nem borjú, ezeknél az árfolyam fordított, mentül kisebb, annál drágább.

— Nekem talán inkább nagyobbfajta kéne, ami védelemre is alkalmas, — mondja Bretschneider, attól tartva, hogy másként túlságosan igénybe kell vennie a főkapitányság titkos alapját.

— Rendben van — mondja Svejks, — egy nagyobb tudok önnek szerezni ötven koronáért és egy még nagyobb harmincötért. De elfelejtettünk még valamit:

öreg legyen-e a kutya, vagy fiatal, kan legyen-e vagy nőstény?

— Mindegy az nekem, — mondja Bretschneider, aki egészen más problémákkal lévén elfoglalva, végezni szeretett volna. — Csak szerezz be a kutyát és holnap eljövök érte magához. Rendben van?

— Rendben van, jöhet érte holnap — mondja szárazon Svejek, — de ebben az esetben kénytelen vagyok harminc korona előleget kérni öntől.

— Nagyon szívesen — mondja Bretschneider, kiszámolva a pénzt Svejeknek, hanem most aztán egy spriccert iszunk, Svejek úr az én kontómra.

Mialatt a borukat itták, Bretschneider kijelentette Svejeknek, hogy tőle nem kell tartania. Hogy nincs szolgálatban és ma lehet vele beszélni a politikáról is.

Svejek erre kijelentette, hogy egyáltalán nem szokott kocsmában politikáról beszélni, különben is a politika csak kisgyerekeknek való játék. Ezzel szemben Bretschneidernek forradalmi volt az álláspontja. Azt mondta, hogy minden gyenge állam pusztulásra van ítélve és megkérdezte Svejket, hogy mi a véleménye ebben a kérdésben.

Mire Svejek kifejtette, hogy neki az államhoz semmi köze, ellenben volt neki egyszer egy szép fekete szent bernáti kutyakölyke, akit komiszkenyérrel etetett és az valóban megdöglött tőle.

Mikor a hatodik spriccernél tartottak, Bretschneider már azt fejtegette, hogy anarchista és megkérdezte Svejket, hogy hát ő melyik organizációba kíván belépni.

Erre Svejek elmondta, hogy tőle egyszer egy anarkista igen szép leonbergi kutyát vett száz koronáért és hogy ez az anarkista az utolsó részlettel adós maradt neki.

A hetedik spriccernél Bretschneider már a forra-

dalomról és a mozgósítás ellen beszélt, amire Svejkc megrázta az illetőt és igen határozott hangon mondta:

— Pszt, egy vendég jött be, ne beszéljen most ilyen-múró, különben kellemetlenségei lehetnek, — látja, hogy sír a kocsmárosné?

Palivecné asszony tényleg sírdogált a söntésben. Ne sírjon kocsmárosné — mondta Bretschneider, -- három hónap alatt megnyerjük a háborút, akkor majd amnesztia lesz és a maga férje is kiszabadul, majd iszunk vele egy nagyot.

— Vagy gondolja, hogy nem fogjuk megnyerni? — fordult most Svejkc felé.

— Ugyan, már mért ne nyernők meg, — mondta Svejkc — ezt a háborút mi meg fogjuk nyerni, — punctum. De most már haza kell mennem.

Svejkc megfizette a számláját és szép csendesen hazament öreg takarítónőjéhez, Müllernéhez, aki borzasztóan megijedt, amikor azt látta, hogy az az ember, aki a lakás ajtaját valódi lakáskulccsal kinyitotta, az az ember maga Svejkc úr volt.

— Azt hittem, Svejkc úr, hogy csak jó pár év múlva tetszik majd visszajönni, — mondotta Müllerné szokott őszinteséggel — és bánatomban egy éjjeli kávéház portásának adtam ki a lakást. Annál is inkább, minthogy háromszor volt házkutatás a lakásban és miután semmit sem találtak, azt mondták, hogy maga el van veszve Svejkc úr, mivel maga igen raffinált gonosztevő.

Svejkc rögtön meggyőződhetett arról, hogy az új lakó egész szépen berendezkedett az ő lakásában. Ott feküdt Svejkc úr ágyában, sőt oly nemeslelkű férfiú volt, hogy fele ágygal is beérte és az ágy másik felébe valami hosszúhajú lányt kvártélyozott be, aki csupa hálából még alvás közben is átölelte az új lakó nyakát. Az ágy körül pedig férfi és női toilettcikk heverték. Ebből a kaoszból azt lehetett megállapítani, hogy az éjjeli

portás szíve hölgyével az éjjel igen jó hangulatban jött haza.

— Uram! — mondotta Svejek költögető hangon — vigyázzon, nehogy elkésse az ebédjét. Nem akarom, hogy azt mondhassa, hogy akkor löktem ki magát, amikor már sehol sem lehet ebédet kapni.

Jó sokáig tartott, míg a mélyen alvó portás az éjjeli kávéházból meg tudta érteni, hogy az ágy törvényes birtokosa megjött és az ágyra igényt tart.

Az éjjeli kávéházi portások szokása szerint ez is kijelentette, hogy mindenkit összetör, aki álmából fel meri költöni és megpróbált tovább aludni.

Svejek összeszedte egykettőre az idegen úr ruhatárát egy csomóba és odahozta az ágyhoz. Majd energikusan megrázta az illetőt és igen határozott hangon mondta:

— Ha föl nem öltözködik azonnal, kénytelen leszek önt meztelenül kidobni az utcára! Épp ezért a saját érdekében ajánlom, hogy öltözködjön föl. Mégis jobb, ha az embert ruhástól dobják ki.

— Este nyolcig akartam aludni, — mondta a portás esalódottan, miközben a nadrágját húzta — két koronát fizettem ennek az asszonynak naponta az ágyért és jogom van a kávéházból nőt is idehozni. Mária, kelj fel!

Mikor a gallérját feltette és felkötötte a nyakkendőjét is, már annyira észretért, hogy Svejket biztosítani tudta arról, hogy az ő kávéházuk, a „Mimóza”, elsőrangú éjjeli mulatóhely, ahová csupán olyan hölgyeknek van joguk belépni, akiknek a bárcáját a rendőrség pontosan ellenőrzi és Svejek urat barátságosan meghívta a kávéházba.

Ellenben a hálótársnője sehogysem volt megelégedve Svejek úrral és egész sereg konvencionális kifejezést engedett meg magának Svejkkal szemben, melyek közül a legfinomabbak ilyenformán hangzottak:

— Aljas strici, csirkefogó!

Amikor a tolakodók már elmentek, Svejks Müllernével akart leszámolni, de a takarítónőnek nyoma se volt sehol, csupán egy papírszeletet talált. Ezen Müllerné határozatlan betűivel a szerencsétlen lakásadási ügye kapcsolatban a következő gondolatok voltak megörökítve: Bocsásson meg Svejks úr! Nem fogom magát többé látni, kiugrom az ablakon.

— Hazudik, — mondta Svejks úr és nyugodtan várt.

Tényleg, egy óra múlva bejött a szerencsétlen Müllerné a konyhába és feldúlt arcán látszott, hogy Svejks úr megbocsájtó szavait várja.

— Ha ki akar ugrani az ablakon, Müllerné, akkor menjen a szobába, — mondta Svejks — az ablakot kinyitottam. Nem ajánlom, hogy a konyhaablakból ugorjon ki, lelkem, mert akkor a kertbe esik, pont a rózsákra és összenyomná a bokrokat, aztán meg is fizethetné. A szoba ablakából kirepül majd szépen a trottoárra és ha szerencséje van, eltöri a gerincét, ha azonban pechje van, csak a bordáit töri össze, meg a kezét, lábát, aztán majd nyakába sózzák a kórházköltségeket is!

Müllerné könnyekre fakadt. Lassan bement a szobába és becsukta az ablakot. Amikor visszajött a konyhába, csöndesen megjegyezte:

— Huzat van, Svejks úr, az pedig nem jó a Svejks úr reumájának.

Ezután Müllerné rendbehozta az ágyat, kitakarította a szobát és amikor a konyhába visszajött Svejkshez, szokatlan figyelmességgel, könnyes szemmel mondta:

— Svejks úr, kérem, az a két fiatal kutya, akit itt az udvarban tartottunk, megdöglött mind a kettő. A bernáthegyi pedig elszökött, amikor a házkutatást csinálták nálunk.

— Jézusom! — kiált fel Svejks — no hiszen az a szegény kutya szép kis históriába kerülhet. Biztosan keresi a rendőrség.

— Megharapott egy rendőrfelügyelő urat, — mondja tovább Müllerné — aki kihúzta az ágy alól. Úgy volt kérem, hogy az egyik úr a detektivek közül azt mondta, hogy az ágy alatt van valaki, aztán fel is szólították mindjárt a bernáthegyit, hogy azonnal jöjjön ki onnan a törvény nevében. No de a bernáthegyi nem akart kijönni, erre aztán megfogták és kihúzták, mire megharapta a felügyelő urat és nekiment az ajtónak és nem is jött vissza többé. Velem is csináltak kihallgatást megkérdezték, hogy ki jár hozzánk, hogy nem szoktunk-e pénzt kapni külföldről, aztán nekem jöttek, hogy ilyen meg amolyan buta vagyok, mert azt mondtam nekik, hogy külföldről igen ritkán jön pénz. Utóljára attól az igazgató úrtól jött pénz Brünnből, aki egy angóra macskára küldött hatvan korona előleget. Tudja, Svejtk úr, az, amit maga a „Narodni Politika”-ban hirdetett, aki helyett Svejtk úr abban a datolyás ládában azt a kis vak fokszteriért küldte. Aztán nem gorombáskodtak többé, hanem igen nyájasak voltak, ők ajánlották az éjjeli portást is, hogy ne féljek itten egyedül, azt az éjjeli kávéházból, akit épp most tetszett kidobni.

— Mennyi pechem van nekem ezekkel a hatóságokkal! Meg fogja látni, Müllerné, hányan fognak idejárni hozzám kutyát vásárolni.

Azok az urak, akik a forradalom után a rendőrfőkapitányság irattárát vizsgálták, a titkos pénztári írások közt a következő számokat látva: B-40 K, F-50 K L-60 K, és így tovább, bizonyára azt hitték, hogy ezek a B. F. L. betűk a kezdőbetűi azon urak nevének, akik ilyen olcsó pénzzel árulgatták a cseh oroszlant a fekete-sárga sasnak. Pedig nem úgy van: a B. az Bernáthegyit jelent, az F. az Fokszteriért, az L. az Leonbergi kutyát. Az összes kutyákat Bretschneider hordta el Svejktől a főkapitányságra. Természetesen borzalmasan hitvány kutyák voltak ezek, csepp se volt bennük annak a

fajnak tiszta véréből, aminek a neve alatt Svejks úr a kuvaszait Bretschneider nyakába varrta. A bernáthegyi például keresztezése volt egy nem fajtisztá uszkárnak valamilyen utcai döggel, a fokszeriernek olyan füle volt, mint a dakszlinak és akkora volt, mint egy jól-megtermett mészároskutya, azonkívül görbe lábai voltak, mintha angolkóron ment volna keresztül szegény. A leonberginek olyan pofája volt, mint a borzas komondoré, azonkívül le volt vágva a farka és akkora volt, mint egy német dakszli. Hátulja pedig csupasz, mint a híres amerikai kopasz fenekű doggoké.

Azután Kalusz detektív ment „kutya-vásárra” Svejkshez. Ez egy rémesen összekevert csíkos hiénaszerű állatot vitt magával, akinek olyan sörénye volt, mint egy skót juhászkutyának. És a főkapitányság titkos alapját ismét új tétel terhelte meg: D-90 K.

Ez a szerencsétlen koreskuvasz ugyanis egy dogg szerepét játszotta. De Kalusznak sem sikerült valamit is kivenni Svejkből. Úgy járt, mint Bretschneider. Svejkkal a leggyönyörűbb politikai diskurzus is egykettőre valami kutyahistóriába fűlt és a legélesebb elmével kigondolt politikai provokációk se végződtek mással minthogy Bretschneider valami borzalmasan agyonkeresztezett komondort vitt el Svejktől. Ez is lett aztán a híres Bretschneider detektív végzete. Amikor már vagy hét darab ilyen kutyaszörnyeteg volt a lakásán, akkor bezárta őket egy hátulsó szobába és addig kopaltatta őket, amíg egyszer a kutyák fel nem falták ezt a Bretschneidert.

— Lám, olyan tisztességes volt, hogy még a temetési költséget is megspórolta a kincstárnak.

A főkapitányságon pedig Bretschneider szolgálati regiszterébe az ügy teljes tragikusságával azt írták abba

a rovatba, hogy „Szolgálati előléptetés”: „Megették a saját kutyái.”

Amikor aztán Svejek fülébe jutott ez a szomorú hír, tünődve mondta:

— Azt szeretném tudni csak, hogy az utolsó ítéleténél miképp fogják összefoldozni.

VII. SVEJK HABORÚBA INDUL

Abban az időben, amikor az osztrák ármádia futva hagyta maga mögött a galíciai erdőket, amikor az osztrák generálisok nadrágját Szerbiában alaposan kiporolták, — amire különben régen rászolgáltak — akkor emlékezett csak meg az osztrák hadügyminisztérium Svejkről, mint aki talán alkalmas lesz arra, hogy kirántsa a monarchiát a kátyúból.

Amikor a behívót hozták, — mely szerint egy hét leforgása alatt jelentkezni tartozik a lövészszigeti orvosi komisszió előtt — Svejek ismét ágybanfekvő beteg volt, a reuma kínozta.

— Müllerné, — hangzott a szomszéd szobából Svejek csöndes hangja, — Müllerné, jöjjön csak be egy percre!

Amikor a takarítónő ott állott Svejek ágya előtt, Svejek úr szelíden odaszólt hozzá:

— Üljön le, Müllerné!

És Svejek hangjában volt valami titokzatos, valami ünnepélyes.

Mikor Müllerné leült, Svejek kissé fölemelkedett és ünnepélyesen kijelentette:

— Háborúba megyek!

— Szűz Mária, ne hagyj el! — kiáltott fel Müllerné — és mit fog ott csinálni?

— Harcolni fogok! — felelt Svejek mély baritonja. — Ausztria dolga nem áll valami híresen. Északon az ellenség Krakó előtt, délen pedig Magyarországon. Porolnak bennünket istenigazában, ahova csak néz az ember. Épp azért hívnak be engem is. Különben már olvastam magának a tegnapi lapokból, hogy „drága hazánk egén sötét felhők tornyosulnak”.

— De hiszen maga mozdulni se tud...

— Az nem baj, Müllerné. Tolókocsiban megyek majd a katonasághoz. Maga ismeri a sarki cukrászt, neki van egy olyan kocsija, a nyomorék nagyapját tolta azon friss levegőre. Ezzel a kocsival fog engem, Müllerné, a sorozásra vinni.

Müllerné sírva fakadt:

— Ne hívjak orvost, Svejek úr?

— Ne hívjon senkit, Müllerné, ha lábra állok, akkor én egész rendes ágyúöntelék vagyok. A mai nehéz időkben, amikor Ausztria dolga ilyen cefetül áll, minden nyomoréknak meg kell állnia a sarat. Különben, menjen, főzze nyugodtan a kávé. — Amíg Müllerné, sírás közepette, idegesen szűrte a kávé, Svejek, a derék katona, nótára gyujtott az ágyban:

Windischgrätz tábornok minden főtisztjével

Hajnalhasadáskor parancsot adott:

Hop, hop, hop,

Útra is kelt rögtön vitéz seregével,

Jézus Máriához fohászkodott:

Hop, hop, hop,

A rettenetes harci nóta hallatára Müllerné úgy megremült, hogy teljesen megfélekezett a kávéról és egész

testében remegve hallgatta, miként dalolja Svejek tovább harci dalát:

Mária nevével a Piemont hídján
Minden ördögön mi keresztül megyünk
Hop, hop, hop,
Adáz csatát vívunk, Solferinó síkján
Patakokban ömlik friss piros vérünk,
Hop, hop, hop,

Mint a mészárszékekben, térdig jár a vérben
A sok tizennyolcas katona gyerek.
Hop, hop, hop,
Hej, tizennyolcasok, bátorság, előre!
Lénungot faszoltok, bőséghen uszkáltok,
Hop, hop, hop,

— Svejek úr, az isten szerelméért! — hangzik Müllerné kétségbeesett hangja a konyhából. De Svejek szépen befejezi harci nótáját:

Lénungot faszoltak, menázsit zabáltak,
Minden ellenséget elagyabugyáltak.

Müllerné kirohant az ajtón és orvosért futott. Egy jó óra múlva tért vissza, amikor már Svejek el is szunynyadt.

Arra ébredt fel, hogy egy kövér úr tartotta fején a kezét.

— Ne ijedjen meg, kérem, én doktor Pavek vagyok a Szőlőhegyről. Mutassa a kezét, — ezt a hőmérőt tegye a hóna alá. — Így... mutassa a nyelvét... még jobban tartsa így... miben halt meg a kedves papája? És a mamája?

És doktor Pavek akkor, amikor Ausztria-Magyar-

ország minden fiának csatasorba kellene állnia, akkor azt mondja Svejknak, hogy a háborúra pedig ne is gondoljon.

— Feküdjék csak az ágyban nyugodtan, egyenesen holnap ismét eljövök.

Amikor másnap eljött Pavek doktor, a konyhában megkérdezte Müllernét, hogy érzi magát a páciens.

— Rosszabbul, doktor úr, — mondja Müllerné őszinte, gondterhes hangon. — Az éjjel, amikor a reuma megfogta, — isten bocsáss, — a Gotterhaltét énekelte.

Doktor Pavek a páciens ez újabb húségnyilatkozatára még nagyobb adag brómrendeléssel válaszolt.

Harmadnap Müllerné azt jelentette az orvosnak, hogy Svejek úr még rosszabbul érzi magát.

— Délután háborús térképet hozatott és hosszú tanulmányozás után az éjjel, amikor a reuma megint rájött, azt mondta, hogy Ausztria megnyeri a háborút.

— A porokat rendes időben beveszi?

— Dehogy, doktor úr, még meg se hozatta.

Pavek doktor szigorú szemrehányásokat tett Svejknak és elment, biztosítva őt arról, hogy nem jön többé ide. Nem fog olyan embert kezelni, aki az orvosi utasításaira úgy reagál, hogy még az előírt brómot se veszi be.

Két nap választotta el Svejket attól a pillanattól, amikor jelentkeznie kellett a sorozó bizottság előtt. Ez alatt az idő alatt Svejek egész komolyan készült a háborúra. Mindenekelőtt egy katonasapkát vétetett Müllernével, majd elhozatta a sarki péktől a tolókcocsit, melyben elhunyt sánta nagyapját tologatta ki friss levegőre, aztán rájött, hogy mankóra is szüksége van, szerencsére a cukrásznál még megvolt a nagyapa két mankója is, amit családi emlékként őriztek meg.

Most csak a regrutabokréta hiányzott még, amit Müllerné szintén beszerzett. Szegény asszony láthatólag

lesoványodott ezalatt a pár nap alatt. Amerre ment, vagy ahol állt, Svejket siratta.

És így tűnt fel egy örökemlékezetű napon Prága utcáin e megható hazafias jelenség:

Egy öreg asszony kocsit tölt maga előtt és a kocsiban egy férfi ült katonasapkával a fején, ragyogóra pucolt sapkarózsával. Mellén regrutabokréta és két mankójával hadonászva ezt kiáltotta:

— Fel Belgrádba! Fel Belgrádba!

Svejket hirtelen nagy tömeg vette körül és úgy kíserte diadalútján, amint e derék katona a háborúba vonult.

Svejknek alkalma volt konstatálni, hogy a sarki rendőrök egész rendesen tisztelegtek a harcias férfinak.

A Vencel-téren már többszáz főre nőtt a tömeg, mely kitartóan kíserte a kocsit a lelkes regrutával, a Krakkói-utcában azonban a tömeg megvert egy diákot, aki oda kiáltotta Svejknek:

— Eljen! Le a szerbekkel!

A Vodicskova-utca sarkán lovasrendőrök oszlatták széjjel a hazafias tömeget.

Amikor Svejk a kerületi kapitányságon, ahova be-kísérték, fekete-fehéren bebizonyította, hogy neki ma sorozásra kell jelentkeznie, a rendőrfelügyelő, kissé csalódottan ugyan, de mégis bocsánatkérések közepette engedte útjára a tolókocsit vitéz utasával, de most már két lovasrendőr kíséretében.

Erről a lélekemelő históriáról a „Prazskyh Urednich Novinach” dicső hasábjain a következőképp emlékezett meg:

„Nyomorék hazafi lelkesedése. Tegnap délután Prága főbb utcáin a járókelők feledhetetlen jelenetnek voltak tanui. Ez a jelenet a legragyogóbb bizonyítékát szolgáltatja annak, hogy mily lelkesedéssel siet nemzetünk minden fia ezekben a komoly időkben a trón és az aggaralkodó iránti hűségének tettekkel is kifejezést adni.

Az az érzés fogja el az embert, mintha a régi római és görög kor tért volna vissza hazánkba, amikor Mucius Scaevola viteti magát a harcba, mit sem törődve elégett kezével. Ezeknek a szent érzéseknek adott kifejezést tegnap egy mankós nyomorék, akit egy öreg anyóka tolt betegkocsin. A cseh nemzetnek ez a fia önként siet a sorozó bizottság elé, mitsem törődve testi fogyatékosságával, hogy akár vérével is szolgálatára lehessen a hazának és a császárnak. És ha az ő — »Fel Belgrádba« kiáltása olyan élénk visszhangra talált Prága utcáin, akkor ez is csak azt bizonyítja, hogy Prága lakossága mintaképéül szolgálhat a haza és az uralkodóház iránti hűségnek.”

Ugyanílyen értelemben írt a „Prager Tagblatt” is, amely jelentését azzal fejezte be, hogy a nyomorék önkéntest egy sereg német kísérte, hogy testével védelmezze meg a nyomorék hazafit az ántánt cseh ügynökeinek bántalmazásától.

A „Bohemia” pedig azzal a megjegyzéssel közölte a hírt, hogy ezt a nyomorék hazafit meg kell jutalmazni és felszólította a német polgárokat, hogy esetleges adományaikat az ismeretlen hős részére a lap kiadóhivatalánál adják le.

Jóllehet Csehország e három tekintélyes lapja úgy nyilatkozott Svejkről, mint egy halhatatlan hősről, bizony, a sorozó bizottság egész más véleményen volt.

Különösen Bautze főtörzsorvos úr volt egészen más véleményen.

Ez a főtörzsorvos igen elkeseredett ember volt, aki abban a hibás hitben élt, hogy minden élő ember el akarja kerülni a frontot és nem akarja mellreszívni a puskapor és srappelfüst szagát.

Igen ismeretes volt például Bautze úr jelszava: „Das ganze tschechische Volk ist eine Simulantenbande”

Működésének tíz hete alatt tizenegyezer civil közül tízezerkilencszázkilencvenkilenc szimulánst halászott ki. Sőt a tizenegyezredik is biztosan szimuláns lett volna, ha ezt a szerencsés embert nem pont abban a pillanatban üti meg a guta, amikor Bautze főtörzsorvos úr „kehrte euch”-t — vezényelt neki.

— Vigyék ki ezt a szimulánst! — mondta Bautze, amidőn megállapította, hogy az ember meghalt.

Ez előtt a Bautze előtt állott Svejks is, ezen az emlékeztető napon, anyaszűz meztelen, maga előtt tartva szemérmesen a mankót, amire támaszkodott.

— Ez is figyelemre méltó gyáva kutya, — mondja Bautze — ilyen disznót keveset termett a paradicsom.

— Fel van mentve katonai kötelezettsége alól hülyesége miatt, — mondja az őrmester az aktákba nézve.

— És mi a baja ezenkívül? — kérdi Bautze.

— Alázatosan jelentem, reumás vagyok, de azért öféléjét a császárt szolgálni fogom, míg darabokra nem tépnek, kérem, — mondja Svejks. — Föl van dagadva a térdem.

Bautze dühösen végignézte a derék katonát és magánkívül bömbölte: „Sie sind ein Simulant!” Aztán az őrmesterhez fordulva halálos nyugalommal mondotta:

— Den Kerl sogleich einsperren!

Két szuronyos katona kísérte Svejket a hadosztály fogházába.

Svejks a két mankójával bátran lépkedett a katonák között és borzalommal konstataulta, hogy a reumája szép csendesesen elhagyja. Müllerné a hídon várta Svejket a kocsival, de amikor meglátta a szuronyok között, felzokogott és sírva ment el, otthagyva a hídon a betegkocsit.

És Svejks, a derék katona, büszkén haladt az állam két fegyveres őrének kíséretében. A szuronyok csillog-

tak a napon és amikor a Radecki-szoborhoz értek, Svejks visszafordult a tömeghez, mely őket visszatarthatatlanul kísérte:

— Fel Belgrádba! Fel Belgrádba!

És Radecki marsal álmódóva nézett a szobor talapzatáról a derék Svejks után, ahogy ez regrutabokrétával a mellén, mankóin előre sántikált, míg egy tekintélyes úr azt magyarázta a tömegnek, hogy bizonyára katona-szőkevényt kísérnek.

VIII. SVEJK MINT SZIMULÁNS

E nagy időkben a katonaorvosok szokatlan szorgalommal dolgoztak azon, hogy a szimulánsokból kihajtsák a szabotázs ördögét, hogy ismét a hadsereg karjaiba küldhessék vissza őket.

E célból a rendszabályok egész sorát alkalmazták a szimulánsok és azok ellen, akik ezzel a nagy bűnnel alaposan vagy alaptalanul vádolhatók voltak. Akadtak itt betegek sorvadással, reumával, különböző törésekkel, vesebajjal, tifusszal, cukorbetegséggel és tüdőgyulladással és más egyéb fogyatékossgal. Ezekre a bajokra, illetve a különböző betegségeket szimuláló részére a „kezelések” következő kátétját állították föl:

1. Teljes diéta: reggel és este egy csésze tea. Három napon keresztül, tekintet nélkül arra, hogy a beteg milyen fájdalmakra panaszkodik, erős aszpirin adagok adandók be mindenkinek az izzadás előidézése végett.

2. Nehogy azt gondolják, hogy a háború csupa mézskalács, a betegeknek bő kinin-porciók adatnak be poralakban, vagy pedig az úgynevezett „nyalni való kinin” formájában.

3. Kétszer naponta gyomormosás egy liter meleg vízzel.

4. Egy beöntés naponta szappanosvíz és glicerín igénybevételével.

Voltak emberek, akik e torturának mind a négy pontját hőiesen kiállották és egyszerű fakoporsóban vándoroltak ki a katonatemetőbe, azonban igen sok olyan kishitű is akadt, aki egy-két beöntés után kijelentette, hogy nagyon jól érzi magát és nincs egyéb kívánsága, mint hogy a legközelebbi menetzászlóaljjal kimehessen a lövészárokba.

Svejket épp ilyen kishitű szimulánsok közé tették a kerületi fogház barakk-kórházában.

— Nem bírom ki tovább, — mondotta a szomszédja, akit a rendelőszobából hoztak vissza, ahol kétszer kapott gyomormosást.

Ez az ember rövidlátást szimulált.

— Inkább visszamegyek az ezredhez, — határozta el a baloldalon lévő másik szomszéd, aki épp akkor kapott egy erős beöntést, minthogy süket volt, mint az ágyú.

Az ajtó mellett egy haldokló sorvadásos feküdt, vizeslepedőbe csavarva.

— Ez már a harmadik lesz a héten, — mondotta Svejek jobboldali szomszédja. — No és tenéked mi a bajod?

— Reumám van, — felelte Svejek, amire az egész társaság őszinte kacagásban tört ki. Még a haldokló sor-

vadásos is, aki tüdőgyulladást szimulált, még az is nevetett.

— Reumatizmussal nem jönnek közénk az emberek, — magyarázta komolyan Svejknak egy elhízott szimuláns, — a reuma, az itt csak olyan tyúkszemszámba megy. — Én vérszegény vagyok és a félgyomrom meg öt bordám hiányzik és mégse hiszi senki. Itt volt egy süketnéma, akit minden félórába hideg lepedőbe csavartak, tizennégy napon át minden nap kapott egy beöntést és gyomormosást. Minden szanitéc azt hitte már, hogy ez az ember győzött és haza fog menni hamarosan. Azonban az orvos megpróbált még hánytatót is adni neki, amitől aztán a pasas megtört és azt mondta: „Nem tudom már tovább adni a süketnémat! Visszakaptam a beszélő és halló képességemet.” A betegek megpróbálták rábeszélni, hogy ne tegye magát tönkre, ne törjön meg most az utolsó percben. De ő hajthatatlan maradt és kijelentette, hogy beszél és hall épp úgy, mint a többiek. El is ment másnap reggel, mint makkegészséges a kihallgatásra.

— Elég sokáig tartotta magát, — mondotta egy másik — az is, aki azt szimulálta, hogy egyik lába tíz centiméterrel hosszabb a másiknál, nem úgy, mint aki azt szimulálta, hogy gutaütése van. Három kinin, egy beöntés és egy napi böjt elég volt arra hogy beismerje, amikor a beöntésre vitték, hogy már nyoma sincs a gutaütésnek. Az tartotta legtovább magát, akit egy veszett kutya harapott meg. Az aztán legény volt, barátom! Harapott, ugatott. Valóban nagyon jól csinálta a dolgot, olyan szépen szimulált, hogy öröm volt nézni, de habot verni a szájára azért nem tudott az se. Mi is segítettünk neki, ahogy tudtunk. Egypárszor óraszámra csiklandoztunk a vizit előtt, hogy kék-zöld lett és irtó görcsöket kapott, de hab az istennek se jött a szájára.

A legrémesebb mégis az volt, amikor ez a kutyaharapós ember egy reggeli viziten megadta magát. Direkt megesett az ember szíve rajta. Odaállt szegény az ágyhoz, mint egy gyertyaszál és tisztelettel jelentette:

„Főorvos úrnak alázatosan jelentem, hogy a kutya, amelyik engem megharapott, valószínűleg nem volt megveszve.” A főorvos furcsán nézte végig az egész testében reszkető embert, aki kétségbeesetten folytatta:

„Főorvos úrnak alázatosan jelentem, engem egyáltalán nem harapott meg semmiféle kutya, én magam haraptam meg a kezem.” Ezután a vallomás után vizsgálatot is indítottak ellene öncsonkítás miatt, azzal vádolva a szerencsétlent, hogy le akarta harapni a saját kezét, csakhogy ne kellessen neki a frontra menni.

— Minden olyan betegséget, amihez az kell, hogy az ember szája habozzon, borzasztóan nehéz szimulálni, — jegyzi meg a kövér gyomorbajnok. Mint például a nyavalyatörést. Volt itt, aki nyavalyatörést szimulált. Azt mondta nekünk, hogy ő oda sem fűtyül egy rohamnak, csinált néha tizet is naponta. Ez aztán megtett mindent, abban hiba nem volt, véres sebeket ejtett magán a görcsök alatt, ökleit borszasztóan összeszorította, a szemét kiforgatta, mintha gombra járt volna, ütött, vert maga körül, a nyelvét kiöltötte, szóval mondom nektek, istenien szép nyavalyatörős betegsége volt neki. Borzalmasan őszinte beteg volt. Egyszer aztán igazán görcsöket kapott a nyakába, a hátába és persze nemhogy egy rohamot végigcsinálni, de mozdulni se tudott. Aztán magas láza lett és lázában kikotyogta a viziten az egész turpisságot. Még mi is ráfizettünk az ő görcseire, minthogy három napig még közöttünk hagyták és a második diétát adták neki. Minden reggel kávéét kapott zsemlével, este kávéét meg levest. Nekünk meg itt kellett nézni, hogy zabálja tele magát. Hárman

közülünk rámentek ezekre a valódi görcsökre, bevalloták, hogy szimulálnak. Ezek tüdőbajjal voltak itt.

— A legjobban az örültséget lehet szimulálni, — mondotta egy szimuláns. A mi osztagunkból is van itt kettő a szomszéd szobában. Az egyik éjjel nappal kiabálja, hogy: — A Giordano Bruno máglyája füstölög még, felújítja Galilei pörét — a másik meg csendesen mondja háromszor egymás után, hogy: „Haf-haf-haf”, aztán ötször egymásután egybe: „Haf-haf-haf-haf-haf”, aztán megint lassan, aztán megint gyorsabban és így csinálja folyton, szünet nélkül. És már több mint harmadik hete bírja. Eredetileg én is örültet akartam szimulálni, vallási tébolyodottat, a pápa csalhatatlanságáról akartam prédikálni, de aztán mégis inkább gyomorrákot vettem magamnak tizenöt koronáért.

— Az semmi, — mondja egy másik — Vrsabichban van egy bábaasszony, aki húsz koronáért úgy kicsavarja a lábatokat, hogy örökéletre nyomorékok maradtok tőle.

— Az én lábamat öt koronáért csavarták ki, — mondja valaki az ablaknál levő ágyból, — öt koronáért és három pohár sörért.

— Az én betegségem már több mint háromszáz koronába került, — mondja ennek a szomszédja, egy kiszáradt ember. Nem tudtok olyan mérget mondani, amit én már meg nem kóstoltam volna. Én mozgó, élő méregraktár vagyok. Ittam már szublimátot, higanyport is belélegzettem, arzént rágtam, ópiumot szívtam, ópium tinktúrát ittam, morfiumpot kentem a kenyeremre, sztrichnint nyeltem, foszfor-keveréket ittam kénnel és kénsavval. Tönkretettem már a májam, tüdőm, vesém, gyomrom, agyam, szívem. És senki se tudja, mi a bajom.

— A legjobb, — mondja valaki az ajtó mellől, — ha petróleumot fecskendezik az ember a karjába. Az én nagyatyám olyan szerencsés volt, hogy le kellett vágni

a karját könyökből. Most aztán békében van a katonaságtól.

— Na látjátok, — mondja Svejek, — mindezt a mi császárukért kell elviselni. A beöntést is, meg a gynommosást is. Amikor évekkal ezelőtt az ezredemnél szolgáltam, még rosszabb volt. Abban az időben egy ilyen maródit gúzsba kötöttek és bedobták az egyesbe, hogy ott gebedjen meg. Ott nem volt ám ágy, mint itt, vagy köpöcsésze. Ott volt egy üres priccs és ezen feküdtek a betegek. Egyszer az egyik valóban megbetegedett tifuszban, a másik pedig feketehimlőben. Mind a kettőt bezárták és amikor meghaltak, a dolog a parlamentbe került, meg az ujságokba, rögtön megtiltották nekünk, hogy ezeket a lapokat olvassuk és nagy koffervizitet csináltak. Mivel nekem mindig pechem van, az egész ezredből pont csak nálam találták meg ezeket a lapokat. Így vittek aztán ezredkihallgatásra, ahol ezredesünk, az az ökör, isten bocsássa meg neki, rámordított, hogy álljak egyenesen és megkérdezte, hogy ki írta meg az ujságoknak ezeket a dolgokat? Hogy ő a számat tépi széjjel az egyik fülemtől a másikig és hogy úgy bezárat, hogy megfeketedek, aztán az ezredorvos lépett elém és ott hadonászott az öklével az orrom alatt és ordított: „Maga aljas kutya, maga koszos alak, maga szerencsétlen barom! te szocialista vacak, te!” Én pedig csak nézek a szemükbe nyiltan, nem is pislogok, csak hallgatom őket. Az egyik kezemben a sapka, a másik keményen a nadrágomon. Ezek meg dúlnak, rúlnak körülöttem, mint a kutyák és köröskörül csaholnak. Én meg csak állok. Hallgatok. Megadom nekik a tiszteletet, balkezem szépen a nadrágzsinóron. Jó félóraig üzhették ezt így, egyszer csak rámordított az ezredes: — Hülye vagy te, vagy pedig nem vagy hülye? — Alázatosan jelentem, ezredes úr, igenis hülye va-

gyok.” — ”Huszzonegy nap szigorított a hülyeségért, két böjtös nap hetenként, egy hónap laktanyafogság, negyvennyolc órára hevedert adni neki és azonnal bezárni. Zabálni nem ad neki, de jól kikötni, hadd lássa, hogy a kincstárnak nincs szüksége hülyékre! Majd ki-
verjük a fejedből az ujságot, te disznó!” — Ekként bú-
csúzott az ezredes tőlem, hosszú szaladgálás után. Mi-
alatt ültem, a kaszárnyában az történt, hogy az ezredes
úr egészen betiltotta az ujságolvasást, még a hivatalos
„Prazské Uredni Noviny”-t is. A kantinban meg volt
ültve kolbászt vagy sajtot ujságba csomago’ni. Ettől
kezdve a katonák elkezdtek nálunk ujságot olvasni,
úgy, hogy egykettőre a mi ezredünk lett a legműveltebb.
Mindenfajta ujságot olvastunk és minden századnál ver-
seket és nótákat kezdtek faragni az ezredes úrra és min-
dig akadt egy jóakaró, aki betétette a lapokba, ami az
ezrednél történt, ilyen címen, hogy: „Kegyetlen bánás-
mód a hadseregben”. Sőt, ez nem volt elég, folyton irkál-
tak fel Bécsbe a képviselőknek, akik az ezred dolgában
az egyik interpellációt a másik után csinálták, hogy mi-
lyen bestia a mi ezredes urunk. Valamelyik miniszter
bizottságot küldött ki az ezredhez, hogy megvizsgálják
a dolgokat. Azok aztán kiderítették, hogy a leveleket a
képviselőkhöz egy hlabukói Hencsel Franca nevű katona
írja, azért, mert egyszer pofont kapott a gyakorlótéren
az ezredes úrtól. Aztán ennek a Franca Hencselnek ad-
tak is két év kerületit. Amikor a bizottság elment, az
ezredes úr sorakoztatta az egész ezredet. Ott pedig meg-
mondta, hogy a katona az csak katona. „Maul halten
und weiterdienen!” Ha pedig valakinek valami nem tet-
szik, az egyszerűen fegyelemsértés. „Azt hittétek, csibé-
szek, — mondta az ezredes úr, — hogy ez a bizottság
segíteni fog rajtatok? Szart segített. Most pedig min-
den század díszmenetben megy el előttem és ismétli azt,

amit én mondtam.” Így masírozott egyik század a másik után az ezredes úr előtt, „díszmenet jobbra nézz!”-ben, szíjjesusztatással és ráordítottunk az ezredes úrra: „Azt hittük, mi csibészek, hogy a bizottság segíteni fog rajtunk. Szart segített.” Az ezredes úr a hasát fogta, úgy röhögött, egész addig, míg a tizenegyedik századra nem került a sor. De a tizenegyedik század egy hang nélkül vonult el az ezredes úr előtt. Egy hang se volt. Az ezredes vörös lett, mint a kakas és visszakozztatta a tizenegyedik századot és újból elmeneteltette maga előtt. De a tizenegyediek megint hallgattak és szemtelennül néztek bele a dühöngő ezredes szemébe. „Pihenj!” vezényelte az ezredes úr és idegesen járt fel és alá az udvaron, lovaglókorbácsával a csizmaszárát verdesve. Aztán köpött egyet, majd hirtelen megállott és odakiáltotta az ezrednek: „Lelépni!”. Akkor lóra ült és kikocogott a kaszárnyakapun. No most vártuk, mi fog majd történni a tizenegyedik századdal. De nem történt semmi. Vártunk egy napig, egy hétig, semmi, semmi. Az ezredes úr hosszú ideig be se jött a kaszárnyába, aminek a sarsík és a tisztek nagyon örültek. Aztán új ezredest kaptunk. A régiről azt beszélik, hogy szanatóriumba került, miután öfelségének sajátkezű levelet írt arról, hogy a tizenegyedik század föllázadt.

A délutáni vizit ideje közeledett. Grүнstein katonatorvos ágytól-ágyhoz lépett. Hátamögött egy szanitész altiszt a jegyzőkönyvvel:

- Makune?
- Jelen!
- Beöntés és aszpirin! Kokatko?
- Jelen!
- Gyomormosás és kinin! Kovarzik?
- Jelen!
- Beöntés és aszpirin! Kokatko?

— Jelen!

— Gyomormosás és kinin!

És így ment ez sorra, kegyelem nélkül, gépiesen és gyorsan.

— Svejke?

— Jelen!

Grünstein végignézi az új „Zuwachsot.”

— Mi a baja?

— Reuma, alázatosan jelentem!

Grünstein doktor hosszú praxsisa alatt hozzászokott a finom iróniához, ami sokkal jobban hatott, mint az ordítás.

— Ahá, reuma! Súlyos betegség! Igazán ritka véletlen, most világháború idején reumát kapni, akkor, amikor az embernek katonának kell mennie. Azt hiszem, ez igen rosszul is esik magának.

— Alázatosan jelentem, főorvos úr, valóban igen rosszul esik.

— No lám, rosszul esik neki! Nagyon szép magától, hogy ezzel a reumával pont most gondolt ránk. Béke időben úgy fut az ilyen reumával ezer és ezer pasas, mint egy fiatal kecske, de ha kitör a háború, azonnal reumája van és a térdei rögtön felmondják a szolgálatot. Magának is a térde fáj?

— Igenis, jelentem alássan!

— És egész éjjel nem tud tőle aludni, ugy-e? A reuma igen veszedelmes, fájdalmas és nehéz betegség. Nekünk a reumasok gyógyítása körül nagyszerű tapasztalataink vannak. Teljes diéta és a további kezelés nagyszerűen bevált. Eőbb lesz itt egészséges, mintha Pöstyénben gyógykezeltetné magát. Úgy fog maga a frontra menni, hogy csak porzik majd az út maga után.

Aztán a szanítész altiszthez fordult:

— Írja fel: Svejke, teljes diéta, kétszer naponta gyo-

mormosás; egyszer napjában beöntés. Meglátjuk, hogy miképp halad a dolog vele előre. Közben vigye le a rendelő szobába, mossa ki szépen a gyomrát és mielőtt magához térne, adjon neki egy beöntést, de olyan alaposat, hogy minden szentnek a nevei eszébe jusson a reumája pedig megijedjen és elfusson.

Aztán a többiekhez fordult és szép beszédet tartott, tele tanulságokkal.

— Ne gondoljátok ám, hogy valami ökörrrel van dolgotok, aki az orránál fogva vezettetni magát. Engem nem hoz ki a sodromból, akármit csináltok. Tudom, hogy valamennyien szimulánsok vagytok és menekülni szeretnétek a katonaságtól. Úgy is kezellek benneteket. Sok száz ilyen katonát éltem már túl, mint amilyenek ti vagytok. Ezekben az ágyakban egy falka ember feködt már, akiknek semmi más bajuk nem volt, mint hiányzott belőlük a harci szellem. Miközben bajtársaik a frontokon harcoltak, addig ők szépen itt az ágyban akarták bevárni, finom betegkoszt mellett, míg vége lesz a háborúnak. Azonban súlyosan tévedtek és ti is valamennyien végzetesen tévedtek. Húsz év múlva is fel fogtok ordítani éjszaka, ha arról álmodtok véletlenül, hogy nálam szimuláltok.

— Alázatosan jelentem főorvos úr, — mondja az ablaknál valaki csöndesen, — én már egészségesnek érzem magam. Már az éjjel éreztem, hogy az a fojtó köhögés elmúlt.

— Hogy hívják?

— Kovarzik, — nekem beöntést kell kapnom.

— Rendben van. A beöntést még megkapja az útra, — mondja Grünstein doktor — nehogy arról panaszkodjon, hogy mi nem kezeltük magát. Így ni, most pedig az összes maródiak menjenek az altiszt után, hogy megkapják, ami jár nekik.

És mindenki megkapta a maga porcióját bőségesen. Némelyik megpróbált hatni az orvosi ítélet végrehajtóra, kéréssel, vagy fenyegetéssel, hogy hát ő is szanitéc és az illető kerülhet még az ő utcájába, de nem igen használt az itt semmit. Svejek vitézül tartotta magát.

— Engem ne kímélj, — mondotta annak, aki a beöntést adta, — gondold csak az esküdre. Ha az apád, vagy a tulajdon testvéred jönne is ide, csak klisztérozd szépen, anélkül, hogy egyet is pislantanál közbe. Gondold meg, hogy ilyen klisztérokon dől el a monarchia sorsa és a győzelem biztosan a miénk.

A következő napon azt kérde doktor Grúnstein Svejektől: no, tetszik-e neki a katonai kórház?

Svejek erre kijelentette, hogy ez igen jó és tiszteletreméltó intézmény.

Erre aztán jutalmul ugyanazt kapta, amit tegnap, mindössze egy aszpirinnel és három kinin porral megtoldva, amit úgy kavartak neki egy pohár vízbe és amit azonnal kiitattak vele.

Sokrates se ihatta ki nagyobb nyugalommal a méregkelyhet, mint ahogy Svejek, a Grúnstein doktor kiagyalta kínok összességét kihajtotta egy húzásra.

Amikor Svejket vizeslepedőbe csavarták az orvos jelenlétében, arra a kérdésre: „Hogy érzi magát?” Azt mondta: „Alázatosan jelentem főorvos úr, ez éppen olyan, mintha az ember úszóiskolában volna, vagy tengeri fürdőben.”

— Van-e még reumája?

— Alázatosan jelentem, főorvos úr, sehogy se akar javulni.

És Svejket újabb tortúrán hajtották keresztül.

Ebben az időben von Botzenheim bárónő, egy gyalogsági tábornok özvegye, mindent elkövetett, hogy felkutassa azt a derék katonát, akire nemrég a „Bohé-

mia" hívta fel cikkében a hazafias közönség figyelmét. Azt a katonát, aki nyomorék létére betegkocsin szállította magát a sorozásra és azt kiáltozta, hogy: „Fel Belgrádba!” Von Botzenheim bárónő eleget kívánt tenni a „Bohémia” felhívásának és meg akarta jutalmazni a derék patriótát.

Végre aztán a főkapitányság segítségével a bárónő megtudta, hogy ez a derék katona Svejks volt, ami után nem volt nehéz ráakadni. Botzenheim bárónő összepakkoltatott a társalkodónőjével és lakájával egy kocsit elemózsiát és kihajtott Hradcanyba.

Szegény bárónő nem tudta, mit jelent az, ha valaki a kerületi katonai fogház kórházában van. Névjegye előtt azonban kinyílt a börtön ajtaja és az irodában módfelett udvariasan fogadták őméltóságát. Öt percen belül pontos adatok voltak a birtokában afelől, hogy Svejks, a derék katona, aki után a bárónő érdeklődött, a harmadik barakban van és a tizenhetes ágyban fekszik. Grúnstein doktor ijedtében maga vállalkozott, hogy a bárónőt a helyszínre kíséri.

Svejks épp a Grúnstein doktor által előírt procedura után volt és az ágyon ült egy csomó kiéhezett, lesóványodott szimuláns között. Olyan szimulánsokkal, akik még nem adták meg magukat és folytatták ádáz küzdelmüket Grúnstein doktorral a teljes diéta hadszínterén.

Ha valaki kihallgatta volna, hogy mit beszélnek, föltétlenül azt hitte volna, hogy igen kifinomult ízlésű inyencek társaságában, vagy valami magasabb szakácsiskolában van.

— Sőt, a közönséges marhafaggyú-töpörtyű is ehető... — mondta egyik, aki itt „idült gyomorkatarussal” feküdt, — föltéve, hogy az meleg.

Amikor a marhafaggyút kisütik, alaposan kinyomja

belőle az ember a zsírt, mindaddig, míg a tepertő teljesen száraz nem lesz. Akkor megsózza és megborsozza egy keveset és aszondom nektek, hogy ízletesebb ez a libatepertőnél is.

— Ugyan, hagyjátok csak a libatepertőt — mondotta egy „gyomorrákos”, — a libatepertő a legfinomabb. A disznótepertő közel se jön hozzá. Természetesen ki kell sütni aranyságára, ahogy a zsidók szokták. A zsidók a zsíros liba háját lefejtik a bőrrel együtt és úgy sütik ki.

— Azt hiszem, tévedtek a disznótöpörtyűt illetőleg, — mondja Svejkszomszédja — természetesen én házi tepertőt értek disznótepertő alatt. Nem szabad barnára sütni, de sárga sem lehet. Valami, a kettő közötti finom árnyalat az a szín, ami megfelel a tökéletes töpörtyűnek. Nem szabad keménynek lennie, de lágy se lehet. Ha tudniillik kemény, akkor elégett. El kell olvadnia az ember nyelvén, anélkül persze, hogy a zsír az ember térdén folyjon végig...

— Ki evett már közületek lötöpörtyűt? — kérdi valahonnan egy hang, amire azonban senki se felelhetett, minthogy ekkor berohant a szanitéc altiszt a terembe: — Az ágyba mindenki, valami főhercegnő jön. Nehogy valaki kidugja ám a piszkos lábát a takaró alól!

Egy főhercegasszony se tudott volna olyan méltóságteljesen belépni, mint ezt von Botzenheim bárónő tette. Nyomában óriási kíséret, amelyből a kórház számvevő-őrmestere se hiányzott, aki mindenben a felülvizsgálat titokzatos kezét látta, amely kiragadhatja őt a hinterland zsíros fészkéből és kiűzheti a drótsövényes, srapneles világba.

Az őrmester sápadt volt, de még sápadtabb volt doktor Grünstein.

Az ő szeme előtt is a bárónő kis névjegye táncolt, amelyen az a jelentős megjegyzés állott, hogy „Generals-

witwe". — Ez a névjegy összeköttetéseket, protekciót, panaszt, áthelyezést a frontra és egyéb borzalmas dolgokat ígért.

— Itt van a mi Svejünk, — mondotta mesterkélty nyugalommal, miközben a bárónőt Svejk ágyához vezette, — ő igen jól viseli magát.

Von Botzenheim bárónő leült egy odatolt székre Svejk ágya mellé és irtózatosan tört cseh nyelven mondta:

— Cesky foják, topra foják, kripl foják, pyt tapfer foják, moc rat mël cesky rakusan. (Cseh katona, jó katoná, nyomorék katuna, bátor katona, én szeretem a cseh osztrákot.)

Megsímogatva Svejk borotvátlan arcát, folytatta:

— Olvastam az ujságban, hoztam pipálni valót, dohányt, cesky foják, topra foják. Johann, kommen Sie her!

A lakáj, aki borzas szakállával Babinskire emlékeztetett, hatalmas kosarat hozott az ágyhoz. A bárónő öreg társalkodónője pedig kisírt szemekkel ült Svejk ágyára és odaigazította a szalmapárnát Svejk hátához, abban a határozott meggyőződésben, hogy az egy beteg hősnek kijár.

A bárónő közben rakta kifelé a kosárból a gazdag ajándékokat. Egy tucat sültcsirkét, rózsaszínű selyempapírba burkolva, fekete-sárga selyemszalaggal átkötve, két üveg háborús likőrt, melynek egyik címkéjén az állott, hogy: „Gott strafe England” — a másikon pedig Ferenc József és Vilmos császár volt ábrázolva, amint egymás kezét fogják. Mintha csak a „nyulacskám” játékot játszanák.

Aztán három üveg finom bort húzott ki a feneketlen kosárból és két doboz cigarettát. Mindezt a sok jót szépen kirakta a Svejk mellett lévő üres ágyra, egy gyönyörű kötésű könyvvel együtt: „Események a mi ural-

kodónk életéből”, amit az „Uredni Prazskych Novin” — című lap köztiszteletben álló főszerkesztője sajátkezűleg írt. Aztán egy tábla csokoládét rakott ki az ágyra, szintén azzal a felírással, hogy: „Gott strafe England” — és ugyancsak az osztrák és német uralkodó fényképével. A csokoládén viszont már nem fogták egymás kezét. Itt már önállósította magát mindenik és hátat fordított egymásnak. Nagyon szép volt egy duplasoros fogkefe, amelyen ez a felírás volt, hogy: — „Viribus Unitis” — ez azért volt, hogy mindenki, aki ezzel a fogait pucolja, szeretettel gondoljon Ausztriára. Kitűnően használható és elegáns ajándék volt még a többi között egy finom manikűr-doboz, ami direkt a frontra és a lövészárkokba való szerszámnak készült. Lgalább is azt bizonyította a kép, ami a dobozt díszítette: robbanó srapel és egy ember, amint rohamsisakban, szuronytszegezve tör előre: „Für Gott, Kaiser und Vaterland”... Minden kép nélkül feküdt az ágyon egy csomag kétszersült, de a kép helyett ott ékeskedett a gyönyörű hazafias versesike:

„— Österreich du edles Haus,
Steck deine Fahne aus,
Lass Sie im Winde wehn,
Österreich muss ewig stehn!”

A másik oldalon pedig gyönyörű cseh fordításban ugyanaz:

„Rakusko vzneseny dum,
Vystre prapor svuj,
Nech ho ve vetrech vlát,
Rakusko vecne musi stát!”

A legutolsó ajándék egy szép fehér jácint volt virág-vázában.

Amikor minden szépen ki volt rakva már az ágyra,

von Botzenheim bárónő nem tudta tovább visszatartani könnyeit és útnak eresztette őket.

Néhány kiéhezett szimulánsnak kicsordult a nyála. A bárónő társalkodónője Svejket támogatta és szintén sírt. Csend volt, akár egy templomban, amit egyszerre Svejktört meg minden átmenet nélkül, keresztet vetve magára:

— Miatyánk isten, ki vagy a Mennyekben, szenteltesse meg a te neved és jöjjön el a te országod, pardon Méltóságosasszonyom nem így van, úgy akartam mondani: Miatyánk, ki van a mennyekben, szenteltesse meg a te neved és áldd meg azt az ajándékot, amit a te könyörületességedből élvezni fogunk. Amen.

Amikor ezt a rövid imát befejezte, felkapott egy sült csirkét a szomszéd ágyról és Grünstein doktor rémült tekintete kíséretében jóízűen falatozni kezdett.

— Ah, hogy ízlik a vitéz katonának — érzelgett az öreg bárónő a doktor felé — biztosan egészséges már és nemsokára kimehet a frontra. Valóban nagyon boldog vagyok, hogy így kipihenhette magát.

Aztán ágyról-ágyra menve cigarettát és csokoládét osztott ki a betegeknek, majd ismét visszatért Szejkhez, megsímogatta a fejét a zabáló hősnek a következő szavakkal:

— „Isten oltalmazzon” — majd az egész kísérettől követve kiment az ajtón. Svejkt szétosztotta társai között az ajándékot, ami olyan szédületes gyorsasággal tűnt el a páciensek gyomrában, hogy mire Grünstein doktor visszatért, már csak egy halom csirkecsontot talált olyan tisztára lepucolva, mintha ezek a csirkék élve kerültek volna be egy sasfészekbe és csontjaikra hónapok óta sütött volna már a nap. A háborús likőrös és boros üvegek tisztára üresek voltak. Sőt a csokoládé és a kétszersült is eltűnt ezekben a feneketlen

gyomrokban. Sőt, valaki még a körömpolitúrt is megitta, ami a manikürdobozban volt és beleharapott a fogkrémbe is, amit a fogkefe kíséretében kapott Svejka, a derék katona. Amikor Grünstein doktor visszatért, ismét harci állásba vágta magát és hosszabb beszédet tartott. Nagy kő esett le szívéről, hogy ez a látogatás ilyen símán végetért. A halom csont pedig ismételten meggyőzte arról, hogy az egész társaság javíthatatlan szimuláns banda.

— Katonák — kezdte beszédét, — ha nektek ~~egy~~ csöpp eszetek lett volna, akkor most nem zabáltatok volna fel ezt a rengeteg ételt! Hogyan higgye el most rólatok a főorvos úr, hogy ti súlyos betegek vagytok?

Magatok adtátok bizonyítékát annak, hogy nem tudjátok értékelni az én jószágomat. De várjátok csak: rögtön kipumpálják a gyomrotokat, mindenki kap egy beöntést, hogy visszatérhessetek ismét a teljes diétára. Könnyelműen teletömtétek a bendőtöket. Hát gyomorkatharust akartok minden áron kapni? Nem, barátoskám, tévedtek, nem fogjátok ti ezt a sok jót megemésztetni! Úgy kipucolom én azt a beletekből, hogy hol totok napjáig fogjátok emlegetni és borzalommal mesélitek majd a gyermekeiteknek, miként raktátok egyszerre teli a bendőtöket sült csirkével és minden egyéb jóval és hogy mindez egy negyed órát se maradhatott a gyomrotokban, minthogy azon melegen kipumpálták onnan. Tehát, most egymásután a rendelőbe: Nehogy azt higgyétek, hogy olyan barom vagyok, mint ti! Több eszem van, mint mindannyiotoknak együttvéve! Azonkívül kijelentem nektek, hogy holnap egy bizottságot küldök ide, mivel igen régen heverték már itt és egyikötöknek sincs kutya baja se, ha öt perc alatt tele tudjátok pakkolni a gyomrotokat. Egy-kettő, utánam valamennyien! Mars!

Amikor Svejkre került a sor, Grúnstein doktor alaposan megnézte és a rejtélyes látogatásra emlékezve megkérdezte tőle:

— Ismeri maga a bárónőt?

— Nevelőanyám ő — mondta Svejk, — gyöngé csecsemőkorban hagyott el és most ismét rámtatált.

— Na, akkor adjon még egy beöntést Svejknak, — mondta doktor Grúnstein kurtán.

Este mély szomorúság ült minden ágyon. Nem régen még mi is gyomor frissen volt tömve mindenféle jóval és most egy szelet kenyér és egy kis tea lityeg a horpaszban.

A huszonegyes az ablak mellől, csöndesen megszólalt:

— Elhiszitek-e bajtársak, hogy én jobban szeretem a sült csirkét, mint a pecsenyét.

Valaki rá morgott: — „Dobjátok a fejére a pokrócot a baromnak!” — de nem mozdult senki, mert mindenki gyengének érezte magát.

Grúnstein doktor betartotta a szavát és másnap délután meg is jelent néhány katonaeorvos: a rettegett kommisszió.

Komoly ábrázattal lépkedtek ágytól-ágyhoz. Nem lehetett egyebet hallani, mint hogy: „Mutassa a nyelvét!”

Svejk oly hosszúra nyújtotta ki a nyelvét, hogy arca lehetetlen hülye arckifejezést öltött, miközben szemét behúnyta.

— Törzsorvos úrnak alázatosan jelentem, hogy nincs hosszabb nyelvem. — Erre aztán igen érdekes beszélgetés folyt le Svejk és a kommisszió között. Svejk kijelentette, hogy ő ezt a megjegyzést csupán azért tette, nehogy az urak azt higgyék, hogy ő el akarja rejteni a nyelvét a kommisszió elől.

Az ítélet Svejket illetőleg különböző volt a bizottság tagjai között.

A fele azt állította róla, hogy: — „Ein blöder Kerl”, — ellenben a többiek azt mondták, hogy Svejks csibész, aki tréfát űz a katonasággal..

— De erre rá fog fizetni! — ordította a bizottság elnöke Svejkre, — azt hiszi, hogy nem tudunk magával elbánni?

Svejk az ártatlan gyermek isteni nyugalomával nézte végig a bizottságot. Erre a főtörzsorvos Svejkhöz lépett:

— Azt szeretném tudni, mit gondol most, maga tengeri disznó!

— Alázatosan jelentem, hogy én egyáltalán nem gondolok semmit.

— Himmeldonnerwetter — kiált fel a komisszió egyik tagja, kardját megcsörtetve — tehát egyáltalán nem gondol semmit? És mért nem gondol maga semmit, maga sziámi elefánt!

— Azért nem gondolok, jelentem alássan, mert a katonaságnál a gondolkodás szigorúan tiltva van. Amikor én évekkkel ezelőtt a kilencvenegyeseknél szolgáltam, a mi kapitányunk mindig azt mondogatta: „A katonának nem kell a maga fejével gondolkozni, helyette a feljebbvalója gondolkodik. Amint egy katona gondolkozni kezd, az már nem katona többé, hanem egész községes civil.” Nem vezet jóra, kérem, a gondolkodás.

— Fogja be a száját — ordít rá a bizottság elnöke — magáról már van jelentésünk. Azt hiszi a bitang, hogy mi elhisszük róla, hogy ilyen igazi hülye. Maga nem hülye, Svejk, magának van esze, maga egy ravasz kutya! Maga egy csirkefogó! Lacibetyár! Maga egy tetves zsvány, érti!

— Értem, jelentem alássan!

— Mondtam már magának, hogy fogja be a pofáját! Megértette?

— Jelentem alásson, megértettem, hogy be kell fogni a számat.

— Himmelherrgott, fogja be már a pofáját, ha egyszer parancsolom magának! Kussolnia kell, ha egyszer az a parancs!

— Alázatosan jelentem, tudom, hogy kussolnom kell. A tiszt urak egymásra néztek és odahívtak egy őrmestert.

— Ezt az embert kísérje az irodába, — mondja a fő-törzsorvos Svejkre mutatva és várja ott be a mi jelentésünket. Ez a disznó olyan egészséges, mint a makk, szimulál és a pofáját jártatja. Csúfot úz följobbvalóiból. Azt hiszi, hogy mulatni jött ide, hogy az egész háború egy vicc, vagy álarcos bál. Majd megmutatjuk magának a kerületi fogházban, hogy a háború nem tréfa dolog.

Svejk nyugodtan ment az őrmesterrel az irodába és az úton, az udvaron keresztül csöndesen zümmögte:

„Tréfának gondolta
Rossz csínynek csupán
Hogy haza fog találni
Jó két hét után...”

Es miközben az irodában az ügyeletes tiszt azt ordította, hogy az ilyen pasasokat, mint Svejk, agyon kellene löni, mint a kutyát, addigra a bizottság alapos munkát végzett a szimulánsok barakkjában. Hetven emberből csupán kettő menekült meg. Egyik, akinek a lábát a gránát szakította le, a másiknak pedig valóságos csontszúja volt.

Csak ez a kettő nem hallotta a csodálatos varázsigét, hogy „Tauglich!”

A többi valamennyi, — még a három haldokló sorvadásos is — harcvonali szolgálatra alkalmasnak minősítetett. Természetesen a fő-törzsorvos úr nem halasztotta el a jó alkalmat és nagy beszédet vágott ki. Szó-

noklatát különböző káromkodásokkal szőtte át. Kijelentette, hogy valamennyi szimuláns barom és szemétnép és csak akkor lehetne belőlük ember, ha öfelsége a császáért hősiesen harcolnának. Akkor talán visszatérhetnének az emberi társadalomba és talán a háború után megbocsájtának nekik, hogy meg akartak szabadulni a katonaságtól, hogy szimuláltak. De a főtörzsorvos úr azt is kijelentette, hogy ő ebben nem hisz és hogy valamennyi szimulánsra a kötél vár.

Egy fiatal, romlatlan lelkű katonaoorvos megkérte a főtörzsorvost, hogy ő is szólhasson a szimulánsokhoz. Beszéde abban különbözött följebbvalójáétól, hogy sokkal optimistább és sokkal naívabb volt és persze németül beszélt.

Sokáig beszélt, főként arról, hogy mindenkinek, aki a kórházat elhagyja és ezredével a frontra megy, győztes lovagnak kell lennie. Annak a hitének adott kifejezést, hogy a harctéren minden szimuláns becsületet fog hozni a fegyverre, amit a haza a kezébe adott. Felhívta a figyelmüket az olyan örökemlékű harcosok példáira, mint Radecky és Savoyai Jenő herceg volt, akik a távoli haremezőkön saját vérükkel védelmezték az uralkodó ház becsületét és győzelmesen hajtották végre azon feladatukat, melyeket a történelem tartott fenn számukra. És hogy ezek a hősök halálveszedelmek közt életükkel mit sem törődve vezették összelőtt zászlóik alatt derék ezredeiket új harcokba és új győzelmekre... A folyosón aztán azt mondta a főtörzsorvos ennek a naív fiatal doktornak: — Biztosítom magát, kolléga úr, hogy minden szava hiábavaló volt. Ezekből a zshiványokból maga Radecky, vagy a princ Eugén se tudott volna katonákat faragni. Ezekkel beszélhet, ahogy az angyalokkai szoktak, vagy ahogy az ördögökkel, ezeknek mindegy. Ez egy közönséges banda."

IX. SVEJK A KERÜLETI FOGHÁZBAN

Azoknak az embereknek, akik nem akartak háborúba menni, a kerületi fogház volt az utolsó mentsváruk. Ismertem egy tanársegédet, egy matematikust, aki nem akart a tüzéségnél lövöldözni. Ezért ellopta egy főhadnagy óráját, csakhogy a kerületi fogházba kerülhessen. Tettét alapos megfontolás után követte el. A háború láza őt nem bűvölte el. Nem akart se srappnel, se gránáttal az ellenségre és hasonszórú tanársegédekre, vagy matematikusokra lövöldözni. Baromságnak tartotta az egész háborút.

— Nem akarom magam megútáltatni az ilyen erőszakoskodásért — mondogatta magában és szép nyugodtan ellopta az órát.

Megvizsgálták előbb elmebeli állapotát, de miután kijelentette, hogy meg akart gazdagodni, lecsúkták szépen a kerületibe. Voltak ott többen, akik lopásért és csalásért ültek a kerületi fogházban. Voltak tiszta idealisták és voltak nem-idealisták, akik a háborúból hasznot akartak húzni, vagy húztak. Számvevő altisztek a hinterlandból, vagy a frontról, akik minden elképzelhető módon lopták a legénység menázsiját és zsoldját. Volt itt mindenfajta tolvaj. De valamennyi ezerszer tisztességesebb ember volt, mint azok, akik ideküldték őket. Azonkívül ültek itt katonák, olyan vétséggel is, mely tisztán katonai jellegű volt, mint fegyelemsértés, lázadási kísérlet, szökés. Különös fajtájú rabok voltak

a politikusok, akiknek nyolcvan százaléka teljesen ártatlannak volt, de akik közül kilencvenkilenc százalékot mégis mindig elítéltek. A hadbírói kar elsőrangú volt. Ilyen bírói karral rendelkezik minden olyan állam, mely általános politikai, gazdasági és morális összeomlás előtt áll. A régi hatalom fényét, a régi dicsőséget csak a bíróság, rendőrség, a csendőrség és besúgóik élvezték.

Minden csapattestben voltak besúgók, akik bajtársaikat beárulták a tiszteknek.

Az államrendőrség sok embert liferált a kerületinek. A katonai cenzúra is szállított ide „anyagot”, főleg olyanokat, akik a frontról kétségbeesett leveleket írtak a hinterlandban hagyott hozzátartozóiknak. Hoztak ide a csendőrök öreg embereket is, akik meg az otthoni nyomort panaszoló leveleket írtak a frontra, amiért a katonai törvényszék nemritkán tizenkét évet szózott a nyakukba.

A Hradcanszki kerületi fogházból hűvös út vezetett Brevnovón keresztül a motolói gyakorlótérhez. Ezen az úton haladt egy ember, láncravert kezekkel, egy szakasz katona kíséretében. A szomorú menet mögött egy kocsi és a kocsin egy koporsó. És a motolói gyakorlótéren pattogott a kurta vezényszó: „Cél! Tűz!” és az ezredeknél és zászlóaljaknál egyre gyakrabban olvastak olyan parancsokat, miszerint ellenszegülés miatt megint agyonlőttek egy embert. Aztán a kapitány úr végigvágott a kardlappal azon a szerencsétlen asszonyon, aki sehogyse akart elszakadni a kivégzettől.

A kerületi fogházban a Slavik törzsfoglár, Linhart százados és Répa őrmester „szentháromsága” uralkodott. Az őrmester „hóhér”-néven is igen ismeretes volt, minthogy ezt a mesterséget űzte a fogházban. Nem egy embert vertek ezek már agyon az egyes cellákban. Lehetséges, hogy ez a Linhart százados a mai köztár-

saságban is százados. Ohajtanám, hogy szolgálati éveit, amiket a kerületi fogházban töltött, duplán számítanák be neki, mint ahogy Slavicsek és Klima szolgálati éveit az államrendőrségen beszámították. Repa visszatért a polgári életbe és folytatja polgári foglalkozását, mint kőművesmester. Lehetséges, hogy tagja valamelyik cseh nemzeti egyesületnek a mai köztársaságban.

Slavik törzsfoglárt a köztársaság bezáratta, mint közönséges tolvajt, miután ő nem tudta úgy megvetni a lábát az új rendben, mint ahogy ez más uraknak olyan nagyszerűen sikerült.

Természetes, hogy Slavik törzsfoglár, amikor Svejket átvette, súlyos szemrehányásokat tett neki.

— Úgy, hát a te dicső hírneved is foltot kapott, hogy hozzám kerültél... no, majd édessé tesszük neked az ittlétet, barátocskám, mint mindenkinek, aki eddig a mi kezünkbe került. A mi kezeink, fiam, nem finom női kezek ám!

A hatást figyelve Svejek arcán, odatartotta zsíros öklét az orra alá és csúfosan mondta:

— Szagold meg, te disznó!

Svejek megszagolta és csendesesen megjegyezte:

— Nem szeretnék ezzel az orromra kapni egyet, mint-hogy igen erős temetőszaga van.

Ez a nyugodt, megfontolt beszéd tetszett a törzsfoglárnak.

— He he, — mondta belevágva öklét Svejek gyomrába — állj egyenesen! Mi van a zsebedben? Ha cigarettád van, azt megtarthatod magadnak, a pénzt ellenben add ide, mert ellopják tőled. Nincs több? Ne hazudj, a hazugságot nálunk büntetik ám!

— Hová tesszük ezt az alakot? — kérdi Repa őrmester.

— A tizenhatosba kell vinni, — mondja a törzsfoglár — azok közé, akik gatyában vannak. Nem látja,

hogy az aktára mit írt Linhart kapitány úr? — „Szigorú őrizet. Megfigyelés.” — Úgy bizony, — jelenti Svejks felé fordulva ünnepélyesen, — a zshiványokkal úgy bánunk, ahogy a zshiványokkal bánni kell. Ha pedig valaki morogni mer, akkor betesszük az egyesbe és összetörjük minden bordáját. Aztán heverhet ott addig, amíg elszáll belőle a szusz. Ehhez nekünk jogunk van. Úgy, mint azzal a mészárossal csináltuk, nem igaz, Repa?

— Úgy ám, törzsfoglár úr, de az adott is ám sok munkát nekünk, — felel Repa őrmester — az legény volt ám a bőrében! Több mint öt percig ugráltam rajta, amíg elkezdtek törni a bordái és a vér kicsordult a szájából. És még tíz napot élt utána a disznó. Agyonverhetetlen pasas volt!

— Na látod, te betyár, így van ez nálunk, ha valaki lázadozni mer, — fejezte be a törzsfoglár pedagógiai előadását — vagy szökni próbál. Ez kész öngyilkosság nálunk. Ha pedig panaszkodni mersz valamilyen inspekciósnek, te aljas kutya, az isten legyen neked irgalmas! Ha valamilyen inspekciós jön és azt kérdi, van-e valami panasz? — akkor vigyázzba vágod magad, te lator és azt mondod, hogy: „Alázatosan jelentem, nincs semmi panaszom. Meg vagyok a bánásmóddal elégedve”... Hogy fogod mondani, te marha? Ismételd!

— Alázatosan jelentem, nincsen semmi panaszom és meg vagyok a bánásmóddal elégedve, — ismételte Svejks olyan szelíd kifejezéssel, ami a törzsfoglárt egészen meghatotta, Svejks jóindulatát és becsületességét nyilvánvalóvá téve előtte.

— Nahát akkor vetközz le egész az alsónadrágig és gyere velem a tizenhatosba, — mondotta barátságosan, anélkül, hogy hozzátette volna, hogy: „Te csirkefogó, te aljas kutya”, — ami pedig egyébként szokása volt.

A tizenhatosban Svejks húsz férfit talált alsónadrágban együtt. Ezek voltak azok, akiknek az aktáin az a meg-

jegyzés állott, hogy „szigorú őrizet, megfigyelés”. Ezeket szigorú gondossággal őrizték, nehogy megszökjenek.

Ha ezek az alsónadrágok tiszták lettek volna és ha az ablakon nem lettek volna rácsok, az ember bátran azt hihette volna, hogy valamelyik fürdő öltözőjében van.

Svejket Repa őrmester átadta a „szobaparacsnoknak”. Ez egy szakállas, nyitott ingű ember volt, aki a zuwachs nevét fölírta azonnal egy papírra, ami a falon lógott az alsónadrágosok névjegyzékével. Azt mondta Svejknek:

— Na, holnap szép cirkusz lesz nálunk, holnap templomba megyünk. Mi alsónadrágosok ott leszünk mindjárt az oltár előtt. Micsoda hecc lesz!

Mint minden börtönintézetben, úgy a kerületi fogházban is a házi kápolna nagy népszerűségnek örvend. Nem arról van szó, hogy itt az erőszakkal imádkozni vezényelt rabokat közelebb hozzák az istenhez, vagy hogy a börtönlakók erkölcsi felfogását reperálják, ilyen számárságokkal itt nem foglalkoznak. A mise és a prédikáció némi változást jelent a kerületi fogház kegyetlenül unalmas életében. Szó sincs itt istenhez való közeledésről, inkább abban reménykedik mindenki, hogy templomba menés közben a folyosón vagy az udvaron talál egy cigaretta- vagy szivarcsutkát. Egy ilyen, köpöcsészében vagy a sarokban heverő cigaretta teljesen háttérbe szorítja istent. Ez a kis bűzlő micsoda többet ér minden lelki malasztnál.

Aztán a prédikáció, az se kismiska. A tábori lelkész, Otto Katz úr nagyszerű ember. Az ő prédikációi módfelett lenyűgözők és viccesek voltak, egyenesen oázis a kerületi fogház sivatagában. Olyan jól értett ahhoz, hogy isten határtalan jóságát miként kell megfelelő módon érzékeltetni ezek előtt a becstelen rabok előtt, olyan jól tudott az oltárról lekáromkodni a rab hívőkre, hogy tiszta öröm volt halgatni. Elragadóan ordította

az oltárnál az „ite missa est”-et és művésziiesen értett ahhoz, hogy miképpen kell az egész szentmise rendjét a feje tetejére állítani. Ha pedig nagyon részeg volt már, akkor meg új imádságokat és új ceremóniát talált ki, hogy az ember a hasát fogta nevetében. Aztán az is mulatságos volt, amikor a kehellyel meg a kereszttel vagy az imádságos könyvvvel a kezében elesett. Az aztán a hecc! Olyankor a rab minisztránsokat vádolja meg azzal, hogy ők gáncsolták el és ott a szentség előtt azon minutumban egyesre, vagy kikötésre ítéli a minisztránsokat.

De a lebűntetett emberek örülnek itt mindennek, az egyes dacára is, minthogy ez teljes egészében hozzátartozik a kerületi fogház templomi cirkuszához. A komédiában a kikötésnek fontos szerepe van.

Katz Ottó tábori lelkész, a katonapáter, eredetileg zsidó volt.

Ami egyáltalán nem jelent semmit, hiszen a közismert Kohn püspök szintén zsidó volt.

Katz Ottó tábori lelkésznek azonban még tarkább multja volt, mint a hirhedt püspöknek.

Katz tulajdonképp kereskedelmi főiskolát végzett és mint egyéves önkéntes vonult be a katonasághoz. Itt aztán a váltójog és a váltók körül általában olyan nagy tapasztalatokra tett szert, hogy sikerült neki ezalatt az egy év alatt a Katz és Társa céget dicsőségesen és nagy-szerűen csődbekergetni. Ezekután az öreg Katz kivándorolt Amerikába, miután hitelezőivel megegyezett anélkül, hogy azoknak vagy társának erről tudomása lett volna, aki mellesleg Argentínába vándorolt ki.

Azok után, hogy az ifjú Katz Ottó önzetlenül megajándékozta Észak- és Délamerikát a Katz és Társa céggel, belátta, hogy nincs mit várnia az örökségre és nincs hová hajtania lump fejét. Ezért egyszerűen bennmaradt a hadseregben.

Ezt megelőzően azonban okos dolgot eszelt ki az ifjú Katz önkéntes: szépen kikeresztelkedett, vagyis megtért Krisztushoz a reménydús fiatalember, hogy Krisztus segítségével csináljon karriert. Megtért abban a szent hitben, hogy ez a dolog közte, az öreg Katz fia és Jézus, az öregisten fia között, tisztára üzleti dolog.

Megkeresztelték ünnepélyesen az emauzi templomban. Albin páter mártotta meg az ifjú katolikust a keresztelő medencében. Gyönyörű látványosság volt ez. Jelen volt ezredének szentéletű őrnagya, ott volt azonkívül a keresztanya, egy aggszűz a hradzsini nemesi rendből és az egyházközség egy nagyszájú képviselője, aki a keresztapa szerepét töltötte be ezen a gyönyörű szertartáson.

A tiszti vizsga természetesen ezek után csak jól sikerülhetett és a friss keresztény Katz Ottó bezupált a hadseregbe már csak azért is, hogy az osztrák-magyar armádia fénye nagyobb legyen. Eleinte úgy tűnt föl neki, hogy egész jól fog menni az új bolt, sőt a karrierjét a vezérkari tudományok elsajátításával kívánta megkezdeni.

Egy napon azonban alaposan berugott és elment a kolostorba, hogy a kardot csuklyára cserélje át. Járt a hradzsini püspöknél is és bekerült a szemináriumba. Mielőtt azonban felszentelték volna, tökrészegre itta le magát egy nagyon tisztességes házban a „Vejvodov” háta mögött, ahol tisztára női kiszolgálás volt, mindenféle tekintetben. Ebből a muriból, a teljes öröm és vígaság házából ment egyenesen a lemondás szent kenetét magára venni. A felszentelés után fölkereste ezredét egy kis protekció végett. Amikor pedig tábori pap lett, lovat vett magának és igen tevékenyen vette ki részét ezredbeli tisztársainak minden dorbézolásából.

Abból a házból, ahol lakott, az istenfélő hívők pánik-szerűen menekültek. Utcái lányokat cipelt fel a lakásába, vagy pedig tisztiszolgájával hozatta fel őket; nagyon

szívesen ferblizett és alaposan gyanúsították azzal is, hogy hamisan játszik, de senki se tudta rábizonyítani, hogy eldugja-e csakugyan az ászokat bő reverendája ujjába. Tiszti környezetben szentatyának csúfolták.

A prédikációra sohase készült. Tulajdonképp csak ebben különbözött elődjétől, aki előtte látogatta a katonai kerületi fogházat. Tudniillik elődjének meg volt az a mániája, hogy a szószékből még lehet javítani azokon a katonákon, akiken a kerületi fogház szigora nem fog. Ez a tiszteletreméltó prédikátor ájtatosan forgatta a szemét és megmagyarázta a raboknak, hogy mennyire szükség volna egy reformra, mely a prostituáltokról és a megesett lányokról gondoskodna, beszélt a fattyú gyerekek neveltetésének kérdéséről is és más ehhez hasonló dolgokról. Az ő prédikációi igen unalmasak voltak.

Ennek ellenében Katz Ottó tábori lelkész olyan prédikációkat tartott, hogy azokkal mindenki meg volt elégedve.

Szép ünnepi jelenség volt, amikor a „tizenhatosokat” alsónadrágban fellevezték a házikápolnába. Még erre az alkalomra sem öltöztették fel őket, minthogy tartani lehetett attól, hogy meglóg valaki közülük. Ezt a húsz gatyásat állították rendesen a szószék alá. Egyiknek-másiknak, már akinek a szerencse istene kedvezett, egy talált cigarettavég volt eldugva a szájába, mint-hogy zsebe egyiknek se volt és így nem dughatták el máshová.

Ezek közé az alsónadrágosok mögé állították aztán a „kerületi” többi lakóit, akik a gatyásokon jót mulattak, miközben a tábori pap pengő sarkantyúval feltántorgott a szószékre.

— Habtacht! — ordított le a szószékről a pap. — Imához! — Mondja mindenki utánam, amit mondani fogok! Te ott hátul, te csibész, ne fujd az orrod a

kezedbe! Az isten házában vagy most! Mindjárt becsukatlak, te bitang! Vagy elfelejtettétek már a miatyánkot, adta lacibetyárjai? No, próbáljuk még egyszer.. Tudtam, hogy nem fog menni. Ugyan ki gondol közületek a miatyánkra, mindenki csak a két porció húsrá gondol és a babsalátára, aztán feküdni akar a hasán és az orrát vájni egész nap... Az kell nektek, nem pedig isten, mi? Nincs igazam?

Lenézett a húsz fehér angyalra, akik gatyában álltak a szószék előtt és akik éppenséggel úgy, mint a többiek, kitűnően mulattak. Hátul pedig „maso”-t játszott egy társaság.

— Nagyszerű, — súgja oda Svejkszomszédjának, akit azért csuktak be, mert három koronáért baltával levágta bajtársa összes ujjait egyik kezéről, hogy megszabadítsa a katonaságtól.

— Várj csak, most jön a java, — súgja vissza a szomszéd — megint alaposan részeg, biztosan a bűn tüskés útjáról fog majd dumálni.

A tábori lelkész csakugyan kitűnően volt hangolva. Maga se tudta miért, de folyton hajlongott a szószékből. Minden percben várni lehetett, hogy elveszíti az egyensúlyt és legurul a lépcsőkön.

— Daloljatok valamit, fiúk, — kiáltja le a szószékről — vagy akarjátok, hogy én daloljak nektek egy új nótát? No, dudoljátok utánam:

Mindenkinél jobban szeretem én őt,
Azt a bájos, kedves drága kicsi nőt,
Nemcsak magam járok díszes házába,
Sokan járnak hozzá az év napjába...
Mit gondoltok mégis, ki e kedvesem?
Szűz Mária, ő az, bájos édesem.

— Sose fogjátok megtanulni, sok istentelenje! — folytatja a páter. — Az a véleményem, mindannyiőtokat

ágyon kellene lőni, értitek? Innen, erről a szent helyről jelentem ki ezt, sok haszontalanja! Mert isten nem fél ám tőletek, bitangok és el fog veletek bánni, hogy arról koldultok. Nem akartok Krisztushoz fordulni, csibészek, inkább haladtok a bűn tüskés útjain!...

— Benne van már, — súgja oda Svejknak a szomszédja. — Ma megint alaposan be van rúgva.

— A bűn tüskés útja, ti nyavalyások, az a harc útja... Harc a nehéz tüskékkel!... Értitek, sok barom? Ti az úr elveszett fiai vagytok és inkább egyedül botorkáltok ezen az úton, semhogy visszatérnétek istenhez. Nézzetek csak fel a magasba, az ég távolába és áldottak lesztek, lelketekbe békesség költözik, gazemberek. Ki vihog ott hátul? Nem vagy te ló, ez pedig az isten háza és nem istálló. Erre figyelmeztetek benneteket kedveseim. No, hol is hagytam el?... Igen, a lelki békességen. Nagyon jó. Jegyezzétek meg magatoknak, barmok, hogy ti is csak emberek vagytok, tehát vessétek zavaros szemeteket az égre és tudjátok meg, hogy az emberi élet e földön véges, míg az isten örökkévaló. Nagyon jó, nem igaz, uraim? Nekem éjjel-nappal kellene értetek imádkoznom, marhák, hogy az úr lelkét öntse a ti hideg szívetekbe és szent könyörületességével mossa le határtalan bűnieteket, hogy ti is örökkévalók legyetek, hogy szeressen benneteket az úr. De tévedtek, disznók, nem fogok értetek imádkozni, én nem foglak benneteket a paradicsomba vezetni.

A pap böfögött egy nagyot, majd makacsul folytatta:

— Nem és nem. Semmit se fogok értetek tenni. Egyáltalán nem akarok veletek törődni, mert javíthatatlan zsványok vagytok. Utatokon nem az isteni jószág vezet benneteket. Az úr lehellete nem fog körülvenni titeket, minthogy az istennek eszeágában sincs olyan betyárokkal törődni, mint ti vagytok. Halljátok, ti gatyások?

Húsz alsónadrág feinnéz a szószerkekre és egy hanyagul mondja:

— Halljuk, jelentjük alássan!

— Nem elég csak hallani, — folytatja a tábori lelkész prédikációját. — Az élet sötét fellege vesz körül benneteket, az úr mosolya nem szabadít meg az elmúlás gondjaitól, ti hülyék, ti! Az isteni jósnak is meg van a határa, te pedig, te öszvér ott hátul, ne vihogj, mert becsukatlak, hogy megfeketedsz. És ti ott lenn azt hiszitek, hogy a kocsmában vagytok? Isten könyörületessége végtelen, de ez a könyörületesség csak rendes embereknek szól és nem az emberi társadalom kivetettjeinek, akik a törvények ellen, sőt a szolgálati szabályok ellen vétettek. Ezt akartam nektek mondani. Imádkozni persze nem tudtok és azt hiszitek, hogy az egész istentisztelet csak egy hecc, mint a színház vagy a mozi. Majd én kiverem ezt a fejetekből! Nehogy azt higgyétek, hogy benneteket szórakoztatlak. Mindannyiőtokat egyesbe csukatlak! Azt fogom veletek csinálni, bitangok! Itt töltöm veletek a drága időmet és látom, hogy teljesen hiábavaló. Ha ma a táborszernagy és a püspök jönne ide, ők se tudnának benneteket megjavítani és istenhez vezetni. Majd megemlékeztek ti még énrólam, mint aki a javatokat akarta!...

A húsz alsónadrág közül egyik zokogni kezd. Svejik volt az, aki keservesen sírt.

A tábori lelkész lenézett az alsónadrágosokra. Ott állott Svejik és két kezével törölte könnyeit, miközben köröskörül alig visszafojtható öröm nyilvánult meg e műsoron kívüli mulatság láttán.

A tábori lelkész, Svejkre mutatva folytatta:

— Erről az emberről vegyen példát mindenki. Mit cselekszik ez az ember?

Ez az ember sír. Ne sírj, mondom én néked, meg fogsz te javulni! Ez nem megy olyan könnyen. Most sírsz és

ha visszavisznek a cellába, olyan akasztófavirág leszel, mint eddig voltál. Sokat kell még neked az úr végtelen kegyelmére és jóságára gondolnod, amíg lelked megtalálja az igaz utat, amelyen haladni kell. Ma látunk itt egy embert, aki könnyekbe tör ki, minthogy lelke az istenhez kívánczik vissza. És mit csináltok ti többiek? Semmit. Az ott kérődzik valamin, mintha kedves szülei kérődő állatok lettek volna, az a másik pedig tetűt keres az ingében, itt az úr színe előtt. Nem tudtok eleget vakarózni odahaza? Itt a szentmisén kell ilyesmivel foglalkozni? Törzsfoglár úr! Maga nem törődik semmivel a világon! Hiszen valamennyin katonák vagytok, nem pedig ostoba civilek! Tehát viselkedjétek úgy, amint az katonához illik, ha már a templomban vagytok! Ezzel végeztem is, disznók. Követelem, hogy az istentisztelet ideje alatt viselkedjétek tisztességesen, nem úgy, mint legutóbb is, amikor mise alatt a kincstári fehérneműt kenyérre cseréltétek el és itt zabáltátok az ájtatoskodás ideje alatt!

A pap lejött a szószékről és bement a sekrestyébe, ahova a törzsfoglár követte. Kis idő múlva kijött a törzsfoglár és kihúzta Svejket a húsz gatyás közül és magával vitte a sekrestyébe.

A tábori pap komótosan az asztalon ült és épp cigarettát sodort. A belépő Svejkhöz fordulva így szólt:

— Szóval itt vagy! Hát én alaposan átgondoltam a dolgot... Érted, te számár! Ez az első eset, hogy valaki itt nálam a templomban sírva fakad.

Majd leugrott az asztalról és megrázta Svejket:

— Ismerd be, te bitang, hogy csak tréfából sírtál!

Szalézi Szent Ferenc kérdő arccal nézett le Svejkre. A másik falról pedig egy mártír képe szegezte rá ijedt szemét, amint a római zsoldosok épp testének nemesebb hátsó részét fűrészelték. A mártír tekintetében nem érzett se fájdalom, se öröm, se pedig a mártírok köz-

ismert átszellemültsége. Arcán csupán valami nagy megütközés kifejezése ült, mintha azt kérdezné kínzóitól: — De uraim, mi a fenét csinálnak velem?

— Alázatosan jelentem, tábori lelkész úr, — mondja Svejkszki mindent egy kártyára téve — én meggyóonom a mindenható istennek és önnek szent atyám, aki az ő földi helytartója, hogy valóban nem igazából sírtam. Láttam, hogy az ön prédikációjához hiányzik egy jóra való bűnös, akit keresni tetszett kegyes beszédében. Így aztán én akartam megszerezni önnek ezt az örömet, nehogy azt tessen gondolni, hogy nincs tisztességes ember a világon. Aztán magamnak is kedvezni akartam, hogy könnyebb legyen a szívem.

A pap vizsgálódva bámult Svejkszki jámbor arcába.

Szent Ferenc komor arcán a napsugár játszott és melegen nézett át a tulsó falon szenvedő mártírra.

— Maga tetszik nekem, — mondja a pap ismét az asztalra ülve. — Milyen ezredbeli? — És ismét böfögni kezdett.

— Alázatosan jelentem, hogy én a kilencvenegyes ezredhez tartoznék, ha odatartoznék, de most magam se tudom, hogy mi van velem.

— És miér ül maga itt tulajdonképpen? — kérdezte a pap anélkül, hogy a böfögéssel felhagyott volna.

A templomból behallatszott a harmónium hangja, ami az orgonát helyettesítette. A harmóniumot egy tanító kezelte, akit szökésért csuktak be. Valami jajgató templomi melódiát játszott az öreg instrumentumon ami szépen harmonizált a tábori pap böfögésével.

— Tábori lelkész úrnak alázatosan jelentem, nem tudom, hogy miért vagyok itt és hogy nincsen semmi panaszom az itteni bánásmódra. Egyszerűen pechem van. Én mindig jót akarok és mindig valami rossz süll ki belőle épp úgy, mint ahogy azzal a mártírral történt ott a képen.

A pap a képre nézett és nevetve mondta:

— Maga tetszik nekem, barátom, majd érdeklődni fogok maga után a hadbírósnál. Ellenben most már elég volt magából, szeretném már lerázni a nyakamról ezt a szentmisét. Hátra arc! Lelépni.

Amikor Svejik visszatért az alsónadrágosok közé, a szószék alá, arra a kérdésre, hogy mit akart tőle a pap, igen egyszerűen felelt:

— Be van rúgva.

A tábori pap folytatta a szentmisét és az egész hallgatóság figyelemmel és érdeklődéssel kísérte a ceremóniát. Sőt a szószék alatt az egyik rab katona fogadott a másikkal, hogy a pap ki fogja ejteni kezéből a szentségtartót. Egy egész porció kenyeret kötött ki két pofon ellenében és megnyerte a fogadást.

Az, ami a ceremónia alatt megfogta az emberek lelkét, persze nem a misztérium volt, se pedig a hithű katolikusok vallásos áhítata. Ez olyan érzés volt, mint amilyen a színház látogatóinál szokott előfordulni, amikor az embernek fogalma sincs a darab tartalmáról és kíváncsian várja, hogyan bogozódnak ki a bonyodalmak. Elmerültek annak a képnek az élvezetébe, amit a tábori lelkész úr varázsolt eléjük nagyszerű áldozatkész-séggel.

Az emberek teljesen átadták magukat annak az esztétikai örömnak, amit az a látványosság nyújtott, hogy a tisztelendő úr fordítva vette föl az ornátusát. Teljesen végigélvezték mindazt, ami az oltárnál történt.

A vöröshajú ministráns, egy szökevény, aki maga papi körökből származott és nagy specialista volt az apró tolvajlások terén a huszonnyolcadik ezrednél — igyekezett az egész misét emlékezetből celebrálni. Egy személyben ministránsa és sűgője volt a tábori lelkész úrnak, aki át akart ugrani egész részeken és a misekönyvben előírt

közönséges mise helyett szépen belekezdett a vecsernyei énekbe a publikum általános meglegedésére.

A tábori papnak se hangja, se hallása nem volt, úgy, hogy a kápolnában olyan általános kuncogás lett úrrá, mint a disznóólban.

— Na ez aztán ma alaposan beállított, — mondották az oltár előtt, — ez már teszi. Ez aztán már valami... Biztosan valahol nőknél mulatott a бүдös, ott itatták le ilyen alaposan.

Harmadszor zendül föl már a tábori lelkész ajkán, hogy „Ite missa est!” olyan harsogással, mintha az indiánok harci éneke volna. Szinte recsegték belé az ablakok.

Aztán belenézett mégegyszer a kehelybe, hogy maradt-e ott még egy pár csepp bor, majd savanyú arcot vágva odafordult a hallgatósághoz:

— Na bitangok, mehettek haza. Vége van. Észrevettem ám, hogy nem azzal a megilletődéssel álltok itt, amilyennel kellene, amikor az oltári szentség előtt álltok, csirkefogók! Nem süл le a pofátokról a bőr, itt az isten színe előtt röhögni, köhögni, vihogni, toporogni? És hozzá én előttem, aki itt a Szűz Máriát, a Jézus Krisztust, sőt magát az Atyaistent képviselem, ti barmok! Ha ez mégegyszer előfordul, megtanítlak ám benneteket keztyűbe dudálni. Meg'átjátok, hogy nemcsak az a pokol van, amelyikről a multkor beszéltem nektek, hanem van ám egy földi pokol is és ha attól a másiktól meg is menekültök, lacibetyárok, ezt a földit nem ússzátok meg szárazon! Lelépni!

A tábori pap, miután ilyképpen lecelebrálta a misét, eltűnt a sekrestyében. Átöltözködött és hozatott magának a kantinból egy korsó fehér bort, amit az utolsó cseppig megivott, majd a ministránsok segítségével felült az udvarban kikötött hátságlovára, de Svejkre gon-

dolva ismét lekecmeregett róla és bement az irodába Bernis hadbíróhoz.

Bernis vizsgálóbíró-hadbíró valóságos világfi volt. Elragadóan ügyes táncos és morális szempontokból teljesen lezüllött alak. Persze rémesen únta magát hivatalában, tehát német emlékkönyvverseket fabrikált, amikből egész halom volt nála állandóan raktáron. Legfontosabb funkcionárusa volt ennek az apparátusnak, akinél rengeteg elintézetlen, becsomagolt akta hevert és akit a hradcenei hadbírószágon ezért respektáltak.

A neveket folyton összecserélte, elvesztette a vádiratokat és ezek helyett újakat szerkesztett saját belátása szerint. Elítéltetett ez már tolvajokat szökésért, szökevényeket lopásért. Sőt nagy politikai pöröket is elhulajtott és újakat agyalt a levegőből. Csoda sok hókuszpókuszt csinált mindenből, csak hogy a vádlottat bele tudja húzni abba a peranyagba, amit részére kigondolt. minthogy az eredetiről fogalma se volt. Az is előfordult vele, hogy egész egyszerűen valamilyen felségsértési anyagot tett a határtalan rendetlenségben elveszett vádiratok helyébe.

— Szervusz, — köszönt be hozzá a tábori lelkész keztenyujtva. — Hogy vagy?

— Lassacskán, — felelte a vizsgálóbíró, — összedobálták itt az irataimat, úgy, hogy az ördög sem ismeri ki magát köztük. Tegnap egy teljesen kidolgozott peranyagot küldtem fel egy alakról, aki lázadással van vádolva, ma aztán visszakapom az aktákat azzal, hogy ebben az esetben nem lázadásról, hanem konzervlopásról van szó. A fene tudja, hogy jöttek rá, pedig egész más számot adtam az ügynek. — A hadbíró köpött egyet.

— Bejársz még kártyázni? — kérdi a pap.

— Elvesztettem már mindenemet a kártyán. Legutóbb a kopasz ezredessel játszottam makaót, persze minden

adóssága ráment. Ellenben egy szép kislányt tudok ajánlani, szentatyám... És te hogy vagy?

— Nekem egy tisztiszolga kellene, — mondja a tábori pap. — Nemrégén egy könyvelő volt nálam, persze akadémiai képzettség nélkül, ellenben borzasztó disznó volt. folyton imádkozott és rimánkodott, hogy az isten oltalmazza meg őt. Erre elküldtem egy marsbatalionnal a frontra. Ugy hallottam, hogy ezt a zászlóalját teljesen felmorzsozták. aztán küldtek nekem egy másikat, aki egyebet se csinált egész nap, mint a kocsmában ült és az én kontómra ivott szakadásig, ami még hagyján lett volna, de a lábai úgy izzadtak, hogy az kibírhatatlan volt. Erre ezt is kiküldtem a marssal. Ma a mise alatt találtam egy legényt, aki csupa heccből sírva fakadt a prédikáció alatt. Ilyen ember kellene nekem. Svejknak hívják a pasast és a tizenhatosban ül. Szeretném tudni, hogy miért van itt és hogy nem lehetne-e kivezényelni hozzám?

A hadbíró keresni kezdte az aktákat, de mint rendszeren, most se talált semmit.

— Valószínűen Linhardt századosnál lesz, — mondja hosszabb keresés után, — fene tudja, hogy hogyan vész el nálam minden akta. Valószínűleg Linhardthoz küldtem. — Halló, itt Bernis hadbíró főhadnagy. Százados úr! Nincsenek önnél véletlenül egy Svejks nevezetű ember aktái? — Hogy Svejks ügyének nálam kell lenni? — Csodálom... Én átvettem öntől? — Valóban... Csodálom. A tizenhatosban ül... — Tudom, kapitány úr, hogy a tizenhatos az enyém, de azt hittem, hogy Svejks aktái valahol önnél hevernek? Hogy önnél nem hevernek akták? — Halló — halló...

Bernis hadbíró leült az asztalhoz és keserűen kárhoztatta azt a rendetlenséget, ami a vizsgálati ügyek vezetésében van. Közte és Linhardt százados között már régen ellenséges viszony volt, amit mind a ketten követ-

kezdetesen ápoltak. Ez abban nyilvánult meg, hogy ha egy Linhardt-féle aktacsomó Bernis kezébe került, annak nyoma veszett úgy, hogy azt senki se tudta többé felkutatni. Ugyanezt csinálta nemes viszonzossággal Linhardt százados is minden kezeügyébe eső Bernis-féle aktával. Kölcsonösen eltüntették egymás okmányait.¹

Hát kérlek, én ezt a Svejket elvesztettem, — mondta Bernis, — majd magamhoz rendelem. Ha nem fog valami semmit, akkor hozzád kísértetem, te aztán majd az ezrednél elintézed a dolgot vele.

Amint a pap elment, a hadbíró elővezettette Svejket, akinek ott kellett az ajtóban várnia, minthogy a hadbíró épp úgy telefongrammot vett fel a rendőrkapitányságtól a 7267-es számú vádirathoz infanteriszt Maixner ügyében, kinek iratait Linhardt százados aláírására vetették át a rendőrségtől már napokkal ezelőtt.

Eközben Svejke körülnézett alaposan a hadbíró szobájában.

Hogy ez a szoba valami kellemes benyomást tett volna a belépőre, azt nehéz lenne állítani, főleg, ha az ember figyelembe veszi azokat a fényképeket, amelyek a szoba falait díszítették. Ezek a felvételek különböző kivégzéseket ábrázoltak, amelyeket dicső hadseregünk Galiciában és Szerbiában hajtott végre. Művészi felvételek vol-

¹ A prágai kerületi fogházban ülő katonák harminc százaléka az egész háborút végig ülte a börtönben anélkül, hogy egyszer is kihallgatásra került volna. Svejke aktáit csak a háború után találták meg a katonai irattárban a következő jelentéssel: „Vádlott levetni szándékolta képmutató álarcát, hogy nyíltan föllépjen az uralkodó és az állam ellen.” Az akták egy Kudela József nevű ember aktái között voltak, amiken egy kis keresztjel alatt ez a megjegyzés volt olvasható: „Elintézve” és a dátum. Szerző megjegyzése.

tak földig égett kunyhókról és fákról, melyek ágait a ráakasztott emberek hullái húzták a föld felé.

Különösen jól sikerült az a fénykép, amit Szerbiában vettek föl egy akasztott családról. Egy kisfiú, az anyja és az apja. Két katona állott feltűzött szuronnyal a fa mellett, a kivégzettekre vigyáztak. Az előtérben pedig egy tiszt állott, a győző ábrázatával és nyugodtan cigarettázott. A háttérben a tábori konyha működött teljes üzemben.

— No, mi van magával, Svejks? — kérdi a hadbíró — miután a telefongrammot az akták közé csúsztatta. Mit követett el? Be akarja-e ismerni bűneit, vagy pedig várni fog, míg a vádirat maga ellen teljesen elkészül? Ez nem megy így tovább, fiam.

Ne gondolja, hogy most valami bíróság előtt van, ahol magát holmi civil szamarak hallgatják ki. Mi katonai bíróság vagyunk, érte? K. u. K. Militärgericht. A maga részére csak egy menekvés van a szigorú, de igazságos ítélet elől: a teljes beismerés.

Bernis hadbírónak ez volt a módszere, amikor a vádlott ellen szóló bizonyítékokat elvesztette. Nem sokat törődött az ügyekkel, tehát nem lehet csodálkozni azon, hogy a vizsgálat eredménye minden esetben egyenlő volt a zéróval. Ennek tetejébe Bernis hadbíró igen éleslátású kriminalistának is tartotta magát, akinek nincs szüksége semmiféle bizonyítékra, semmiféle aktára, úgy is meg tudja állapítani a delikvensről, hogy miért ül a kerületi fogházban. Szerinte minden megállapítható volt az elővezetett ember viselkedéséből, a fizimiskájából. És így kombinálta össze a vádat.

Éleslátása és emberismerete olyan nagy volt, hogy egy cigányt, akit azért hoztak a fogházba az ezredtől, mert néhány tucat fehérneműt lopott (a raktárnok segédje volt a magazinban) politikai bűncselekménnyel vádolt. Azt állította erről a jámbor cigányról, hogy va-

lahol egy kocsmában, katonák előtt a cseh korona országából és Tótországból egy szláv királlyal az élén valami nemzeti államot akart alakítani.

— Nekünk bizonyítékaink vannak — mondotta a szerencsétlen cigánynak, — a maga részére más mentség nincs, mint szépen beismerni, hogy melyik kocsmában mondotta az inkriminált dolgokat, melyik ezredből való katonák, akik magát végighallgatták és mikor történt mindez?

A boldogtalan cigány erre kigondolt egy dátumot, egy vendéglőt, sőt egy ezredet is, ahová az ő világrengető politikai koncepcióinak hallgatói tartoztak, de amikor a kihallgatásról visszakísérték, egyszerűen megszökött.

— Szóval maga nem akar beismerni semmit — mondotta a hadbíró Svejknak, aki úgy hallgatott, mint a sír, — és nem akarja megmondani, miért van itt, miért zárták le magát? Megmondhatná barátocskám még mielőtt én mondom meg magának. Jobb lesz... tehát ismételten figyelmeztetem, ismerje be bűnét, minthogy ez a vizsgálatot megkönnyíti és maga büntetését lényegesen enyhíti. Ez nálunk is épp úgy van, mint a civileknél.

— Alázatosan jelentem, — tett vallomást Svejke délyesen, — én mint talált ember kerültem a kerületi fogházba.

— Hogy érti ezt?

— Alázatosan jelentem, igen egyszerűen. A mi utcánkban van egy szenes, annak van egy egész ártatlan két éves gyereke és ez a gyerek egyszer elindult a Szőlőhegytől a Libne-ig gyalog, ahol egy rendőr találta meg, amin a járda szélén ült. Aztán bevitte ezt a két éves gyereket a kerületi kapitányságra és becsukta egy cellába. Amint látni tetszik, ez a gyerek teljesen ártatlan volt és mégis becsukták. És ha ez a gyerek beszélni

tudott volna és valaki megkérdezte volna tőle, hogy miért ül a kapitányságon, hát az se tudta volna megmondani. Hasonlóképp van ez velem is. Én is ilyen talált gyerek vagyok.

A hadbíró kemény, dühös tekintete végigfutott Svejken. Svejek ott állott nyugodtan, közömbösen és ártatlan szemekkel a hadbíró előtt, aki ettől a borjút tekintettől dühbe jött és fel és alá kezdett járni a szobában. Nem tudni, mi lett volna ebből az emberből, ha nem ígérte volna már oda a tábori papnak.

Végre megállott ismét az asztalnál.

— Hallja! — mondja Svejeknek, aki közömbösen nézett maga elé, ha maga még egyszer a kezem közé kerül, keservesen meg fogja keserülni. — Vezessék vissza!

Miután Svejket visszavitték a tizenhatosba, Bernis hadbíró magához hívatta Slavik törzsfoglárt.

— További intézkedésig — mondotta röviden, — Svejek Katz tábori lelkész úr rendelkezésére van bocsájtva. Készítse el az elbocsájtó papirjait és kísértesse két emberrel a tábori lelkész úr lakására.

— Láncot adjak-e az útra — főhadnagy úr?

A hadbíró ráütött az asztalra:

— Maga ökör! Világosan megmondtam magának, hogy elbocsájtó papírt állítson ki neki.

És minden mérget, ami Linhardt és Svejek miatt e mai napon felgyült benne, mind ezen a törzsfogláron töltötte ki és a következő szavakkal végezte be mondani-valóját:

— Ezek után azt hiszem, meg fogja érteni, hogy maga egy koronázott ökör!

Ez a kijelentés tulajdonképp csak császárokat és királyokat illetne meg és talán ennek tudható be, hogy a közönséges törzsfoglár nem volt megalégedve a kinevezéssel és dühét a folyosót takarító rabokon töltötte ki.

Ami pedig Svejket illeti, a törzsfog'ár úgy döntött,

hogy az éjjel még itt tartja a „Kerületiben”, hadd élvezze még egy kis ideig a fogház kellemességeit.

A kerületi fogházban töltött éjjel Svejk kellemes emlékei közé tartozott mindörökké.

A tizenhatos cella mellett volt az „ajnelik”, az a sötét lyuk, az egyes, ahonnét ezen az éjjelen is egy fegyelmi vétségért odazárt katona kétségbeesett ordítása hangzott, amint Repa őrmester a bordáit tördöste Slavik törzsfoglár parancsára.

Majd amikor az ordítás megszűnt, újra hallható lett a tetüölés ismerős pattogása, amint a katonák feles számában hemzsegő parazitáikat pusztították.

Az ajtó felett egy mélyedésben pislogott és füstölgött egy petróleumlámpa a védőrács mögül. A petróleumszag összevegyült a mosdatlan emberi test természetes kigőzölgésével és a kibli illatával, mely minden alkalommal, amikor a fedelét felnyitották, újabb bűzfelleggel gazdagította a szagok kibírhatatlanságát.

A rossz táplálkozás minden egyes embernél emésztési zavarokat okozott és majdnem valamennyien állandóan szeleket eregettek magukból az éjjeli csendességbe. Ezzel a különös szignállal felelgettek az emberek egymásnak, tréfás megjegyzések kíséretében.

A folyosóról behallatszott az őr kimért lépése. Időről-időre felnyitották az ajtón a figyelő lyukat és a fogházór bekukkantott a veszedelmes tizenhatosba.

A középső priccsen valaki csöndesen mesélt.

— Mielőtt szökni akartam és mielőtt ide hoztak volna hozzátok, a tizenkettősben ültem. Ott a könnyebbek vannak. Egyszer valakit behoztak kívülről. Ez a derék ember tizennégy napot kapott, mert a szökevény katonának szállást adott. Előbb azt hitték, hogy valami összeesküvést idéztek fel, aztán kitudódott, hogy az atyafi pénzért adott szállást a bakáknak. A legkönnyebb pasasok közé kellett volna kerülnie, de mivel nem volt

hely, odatették közénk. Ez az ember rengeteg finom elemózsiát hozott magával. Valami úton-módon megengedték neki, hogy maga élelmezze magát. Sőt még dohányoznia is szabad volt. Volt annak két sonkája, kenyere, vaja, cigarettája, stb., szóval mindene, ami jó csak van a világon. Két hátizsák megtömve finomabbnál finomabb holmival. A pasas azt hitte, hogy azt az egész két hátizsákra való ennivalót egyedül muszáj felfalnia. Eleinte kértünk tőle egyet-mást, de persze ő nem úgy tett, mint mi, akik ha kapunk valamit, hát elosztjuk egymás között, hanem azt mondta, hogy neki tizennégy napot kell itt ülnie és ő nem fogja elrontani a gyomrát azzal a vacak rohadt krumplival és káposztával, amit nekünk adnak itt menázsi címen. Azt szívesen ideadja nekünk. „A menázsi-részemet és a komisz kenyeret, — mondotta, — eloszthatjátok magatok között.”

Mondom nektek, ez olyan finom ember volt, hogy még a kiblire sem ült rá. Inkább várt reggelig, hogy a sétánál ülhessen a reterátra, úriasan. Annyira elkényeztetett ember volt, hogy még klozetpapírt is eksztra hozott magával. Azt mondtuk neki, hogy fütyülünk a perciójára és szenvedtünk inkább egypár napot. A pasas persze zabálta a sonkát, vaját kent a kenyérre, tojást hámozott magának, szóval élt, mint Marci Hevesen. Cigarettázott és senkinek nem adott még egy slukkot sem. Persze nekünk nem szabad dohányozni és ha a foglár meglátná, hogy valamelyikünk füstöl, hát tőle is elvették volna. Amint mondom, vagy három napig túrtunk. A negyedik napon aztán éjjel rendesen elbántunk vele. Elfelejtettem nektek mondani, hogy az atyafi reggel, délben, este, mielőtt pofázni kezdett volna, mindig hovászasan imádkozott. Hát ezen a reggelen is felkelt, jó sokáig ájtatoskodott, aztán kereste a hátizsákot a prices alatt. Persze a hátizsákok ott voltak, de bizony összeesve, mint egy felszúrt hólyag. Na aztán elkezdett

kiabálni, hogy mi őt így, meg úgy, megloptuk és hogy csak a klozetpapírt hagytuk meg neki. Aztán vagy öt percig azt hitte, hogy csak tréfálunk vele és hogy eldugtuk az elemózsiát. Szinte vígan mondogatta nekünk: „Tudom, hogy csibészek vagytok és csak eldugtátok a holmimat. No, ez a tréfa jól sikerült, hehe... Volt köztünk egy Libenák nevű katona, ez azt mondta a palinak:

„Tudja mit, takarózzon be a pokróccal, számoljon tízig, aztán nézze meg a hátizsákokat.” — Ez pedig szépen lefeküdt, betakarta magát, mint egy szófogadó gyerek és elkezdett számolni — egy, kettő, három... — Ez a Libenák megint odaszól neki: — „Ne olyan gyorsan, hé! Szép lassan olvasson.”

— Na aztán a pasas megint előlről kezdte a pokróc alatt az olvasást: — „egy, kettő, három” — de most már szép csendesesen. Amikor tízig így elolvasott, kikecmergett a pokrócból és kereste a holmit. — „Jézus-mária, emberkék, hiszen ez megint olyan üres, mint volt.” Gyerekek, olyan ostoba pofát vágott, hogy mi majd megpukkadtunk a nevetéstől. De ez a Libenák azt mondja neki megint: — „No, próbálja meg még egyszer.” — És képzeljétek, az a marha megint lefeküdt, megpróbálta. Aztán amikor látta, hogy megint lóvá tettük, elkezdte püfölni az ajtót. Ordított, mint a sakál: „Megloptak, megloptak, segítség, nyissátok ki a Krisztus nevében!” — Persze mindjárt berohantak és hívták a törzsfoglárt és a káplárt. Mi egyhangúlag azt mondtuk, hogy az atyafi meg van bolondulva és hogy tegnap késő éjszakáig zabált és felfalta mindenét. Ez meg csak sírt és azt jajgatta, hogy valahol morzsáknak kell lenni. — Erre aztán keresték minden pircsnél a morzsákat, persze nem találtak fenét se, hiszen annyi eszünk nekünk is volt. Amit nem bírtunk már megenni, azt szépen leeresztettük spárgán a második emeletre.

Nem tudtak ráncbizonyítani semmitse, habár a majom folyton mondogatta, hogy valahol kellett morzsának maradnia. — Egész nap nem evett semmit és kegyetlenül figyelte, hogy nem eszik-e valaki az ő holmijából valamit, vagy nem dohányzik-e valaki. A következő napon délben még nem nyúlt a menázsihoz, de este bizony már megkóstolta a rohadt káposztát. Az imádkozásról is leszokott. Nem imádkozott a komisz menázsi előtt úgy, mint a sonka és a tojás előtt csinálta. Aztán az egyik közülünk valami úton-módon egypár drámacigarettahoz jutott kívülről. Csak akkor kezdett a pasas velünk beszélni, hogy adjunk neki egy slukkot. Persze egy frászt adtunk neki.

— Már attól féltem, hogy adtak neki egy slukkot, — jegyezte meg Svejke. — Ez az egész mesét elrontotta volna. Ilyen nemeslelkűség csak regényekben van, de a kerületi fogházban, ilyen viszonyok között marhaság volna.

— És nem pokrócoztátok meg? — kérdezte valahonnan egy hang.

— Arról egészen megfeledkeztünk.

Aztán élénk vita indult meg afelett, hogy járt volna-e az illetőnek a pokróc azok után, amit tett, vagy nem. A többségnek az volt a véleménye, hogy az illető a pokrócra alaposan és tökéletesen rászolgált.

A beszélgetés csöndesedett. Az emberek egyenként elaludtak, miközben alaposan végigvakarták a combjaikat, mellüket és hasukat, szóval mindazon helyeket, ahol a legszívesebben tartózkodik a fehéreneműben. Elaludtak és a fejükre húzták a tetves pokrócokat, hogy a petróleumlámpa fénye álmukat ne zavarja.

Reggel nyolckor Svejket levitték az irodába.

— Az irodaajtó baloldalán van egy köpöcsésze, oda szokták dobni a cigarettavégeket, — oktatta ki egy rab Svejket. — Aztán az első emeleten szintén el fogsz

haladni egy köpöcsésze mellett, nézz bele abba is. A folyosót csak kilenckor takarítják, úgy, hogy most még biztos van benne valami.

Azonban minden reménység a kis cigarettastumfli irányában dugába dőlt, minthogy Svejek nem jött többet vissza a tizenhatosba. Tizenkilenc alsónadrág törte a fejét azon, hogy mi történhetett vele, tizenkilenc alsónadrág kombinált mindenfélét a derék Svejek sorsáról.

Egy módfelett szeplős népfelkelő rendelkezett közöttük a legtöbb fantáziáva. Ez a szeplős azt terjesztette Svejkről, hogy lelőtte a kapitányát és ezért ma reggel Svejket kivitték a gyakorlótér hátamögé a motolai erdőbe és kivégezték.

X. SVEJK, MINT TISZTISZOLGA, A TÁBORI PAPNÁL

I.

Svejek odisszeájának új fejezete ez alkalommal két szuronyos katona díszes kíséretében kezdődött, akik őt a tábori pap lakására vezették.

Kísérői nagyszerűen kiegészítették egymást. Az egyik magas volt és sovány, ennek ellenében a másik alacsony és kövér. A magas a jobblábára sántított, az alacsony a balra. Mind a kettő a hinterlandban teljesített szolgálatot, minthogy a háború előtt véglegesen felmentették őket katonai kötelezettségük alól.

Komolyan lépkedtek a kocsúton és időközben végignézték úgy oldalvást a középen haladó Svejket, aki

minden második embernek szalutált. Svejks polgári ruhája a kerületi fogház raktárában elveszett azzal a sapkával együtt, amit a sorozásra menetele előtt vett készpénzen. Így aztán, mielőtt a fogházból elbocsátották volna, adtak neki egy kivénült katonamundért, mely eredetileg valami igen kövér emberre készült, aki Szejknél legalább egy fejjel magasabb lehetett.

A nadrágjába három Svejks fért volna bele. A ráncok végtelen sokasága, ami Svejks lábától a melléig ért ezen a nadrágon, a kíváncsiak csodálkozását hívta ki. A lehetetlenül bő katonablúz két könyökén hatalmas foltok éktelenkedtek és a blúz tele volt zsírfoltokkal. Az egész úgy lógott le Szejkről, mint a madárijesztőről. Nadrágja úgy fityegett, mint a cirkuszi bohócokon szokott és katonasapkája, amivel szintén a kerületi fogházban ajándékozták meg, egyenesen a füléig ért le.

A járókelők nevetésére Svejks meleg mosollyal válaszolt.

Így masíroztak szép csendesen a Karlinán keresztül a tábori pap lakása felé.

Először a kicsi kövér szólította meg Szejket:

— Hová való vagy?

— Prágai.

— Aztán nem fogsz megszökni tőlünk?

Erre a magas sovány is beleavatkozott a beszédbe. Általában érdekes, hogy az alacsony kövér emberek rendesen kedélyes optimisták, míg a magas soványak majdnem kivétel nélkül szkeptikusak.

Épp ezért így szólt az alacsonyhoz:

— Ne félj, megszökne, ha tudna.

— Már mért szökne meg? — mondja a potrohos — nem volna semmi értelme, hiszen az írása itt van nálam.

— És mi van abban az írásban? — kérdi a magas.

— Azt nem tudom.

— Na látod, azt se tudod, mit viszünk a tábori paphoz és mégis jár a szád.

Mély hallgatásban mennek át a Károly-hídon. A Károly-utcában a kis kövér megint megszólította Svejket:

— Nem tudod, miért viszünk téged a tábori paphoz?

— Gyónni, — veti oda Svejek egykedvűen — holnap fel fognak akasztani. Ezt mindig így csinálják. Tulajdonképp ezt lelki vigasztalásnak nevezik.

— És mért fognak téged... hogy is mondjam... — kérdi a hosszú óvatosan, miközben a kis kövér szánakozva nézi végig Svejket.

Mind a kettő iparos ember volt. Vidékiek és családapák.

— Nem tudom, — mondja Svejek mosolyogva — lehet, hogy így rendelte a gondviselés.

— Valószínűleg szerencsétlen planétában születél, — jegyzi meg az alacsony sajnálkozó tudakossággal — nálunk, Jasenében, Jozefova mellett, még a porosz háború idejében akasztottak szintén egyet. Eljöttek érte és nem mondtak neki semmit, csak felakasztották Jozefovában.

— Nem hiszem, — mondja a hosszú szkeptikus — hogy minden ok nélkül felakasztják az embert, valaminek kell a dologban lenni, már csak azért is, hogy megindokolják az akasztást.

— Igen, ha a dolog békeidőben van, — mondja Svejek — akkor kell megindokolás is, de háborúban nem sokat törődnek egy emberrel. A fronton elesni, vagy otthon felakasztani valakit, az teljesen egykutyá.

— Mondd csak, — kérdi ismét a póznaember — nem vagy te véletlenül politikai bűnös? — A hosszú hangjából is kivehető volt már a részvét érzése.

— Sőt nagyon is politikai vagyok, — mondja Svejek mosolyogva.

— Szociálista vagy?

Erre aztán a kis kövér lett inkább óvatos és félénken avatkozott bele a diskurzusba:

— Mi közünk ahhoz, hogy micsoda? Mindenfelé tele-vagyunk emberekkel és figyelnek bennünket. Legalább valamely kapu alatt leszedhetnénk a bajonettet a pus-káról, hogy ne legyen ilyen feltűnő. Nem fogsz-e megszökni tőlünk? Nagy kellemetlenségünk lenne belőle... nem igaz Tóni? — fordult most a magas ember felé.

— A szuronyokat tényleg levehetnénk, hiszen ő mégis csak a mi emberünk — mondja a hosszú ellágyulva.

A hosszú, sarokba dobta a szkepticizmust és lelke csupa meleg érzésekkel telt meg Svejks iránt. Keres-tek egy kapualjat, ahol a bajonettet levették, majd az alacsony megengedte Svejksnek, hogy köztük me-hessen.

— Biztosan rágyujtanál, mi? Vajjon... — Azt szerette volna mondani, hogy „vajjon megengedik-e neked a dohányzást, mielőtt felakasztanak?”, de mivel tapintat-lanságnak tartotta, inkább lenyelte a kérdést.

Aztán valamennyien rágyujtottak és Svejks kísérői el-kezdték mesélni az asszonyaikról, akik Karlovéhova körül laknak, a gyerekekről, a kis földről és a tehénkéről.

— Szomjas vagyok — mondja Svejks.

A hosszú és a kövér egymásra néztek.

— Valahová be kéne menni egy pohár sörre, — mondja a kicsi a hosszú beleegyezését várva — de olyan helyre, ami nem feltűnő.

— Gyerünk a Kuklikhoz, — mondja Svejks — a fegy-vereket berakjátok a konyhába. Serabona, a gazda, maga is szokalista, nem kell tartanotok tőle.

— Ott hegedúsók és harmonikások muzsikálnak, — mondja Svejks tovább — aztán járnak oda utcalányok is és más finom emberek, akiknek nem szabad máshova járniuk.

A hosszú társára nézett mégegyszer és csendesen mondta:

— No, gyerünk be, hiszen Karlináig úgyis messze van még.

Az úton Svejek finom vicceket mesélt kísérőinek, minekutána egész jó hangulatban tértek be a Kuklikhoz és úgy tettek, ahogy Svejek ajánlotta nekik. A puskákat letették a konyhában és bementek a helyiségbe, ahol a muzsikások a „Na Pankraci tam na vrsicku, stoji pekne stromoradi” című kedvelt nóta akkordjaival töltötték meg a kocsmát.

Egy kisasszonyféle, aki egy kiélt, símára fésült fiatal ember térdén ült, fájdalmas, rekedt hangon énekelt:

— Mel jsem holku mamluvenou, jinej nem za ni chodi.

Egy asztalnál egy részeg szardíniaárus aludt, aki időről-időre fölébredt és ráütött öklével az asztalra és azt morogta: — „Ez nem mehet így tovább”, aztán megint elaludt. A billiárd mögött, a tükör alatt három hölgy ült és odakiáltott valami vasúti kalauz-félének: — „Fiatal úr! fizessen egy ürmöst!” A muzsikások mellett két ember vitatkozott valami Márk nevű atyafi felől, akit tegnap lefogott egy őrjárat. Az egyik saját szemével látta az elfogatást, míg a másik azt állította, hogy az illető egy katonával a „Valsum” szállóba ment aludni.

Az ajtó melletti asztalnál egy katona ült néhány civilvel és szerbiai megsebesülésének történetét mesélte. A katona egyik karján seb volt és a zsebei tele voltak tömve cigarettával, amit az emberektől kapott. A katona kijelentette, hogy nem tud már többet inni, míg egy öreg, kopaszfejű ember állandóan unszolta: „Igyon csak barátom, ki tudja, látjuk-e egymást még az életben? Játszassak magának valamit? Szereti az »Árva gyermekeket?«”

Ez volt tudniillik a kopaszfejű öreg kedvenc nótája.

Föl is zendült nemsokára a nóta, miközben az öreg úr könnyeit hullatva énekelte repedtfazék hangján: „Anyjához kívánczozott a szíve...”

A másik asztaltól odakiáltott valaki: „Hagyjon már fel ezzel a marhasággal. Tömesse ki inkább és akassza szögre magát, de ne ordítsa a fülünkbe ezt az »árva gyermeket.«”

Majd az ellenséges asztal mindjárt rá is zendített egy másik nótára: „A válás, a válás fájdalmas nagyon”!...

— Franto! — kiáltanak át a sebesült katonához, amikor ez, mindennek dacára végigordította az »árva gyermeket«. — Hadd már ott őket. Gyere ide hozzánk. Köpd le őket és adj csak ide abból a cigarettából. Mit mulattatod ott azt a papuestársaságot?

Svejk és kísérői érdeklődve figyelték a dolgokat.

Svejk átadta magát a visszaemlékezésnek. Hányszor volt ő már itt a háború előtt! Milyen gyakran járt ide Draschner rendőrfelügyelő, hogy a prostituáltakat orvosi vizitre hordja. És hogy félték ezek tőle, még nótát is csináltak a rendőrfelügyelőről. Egyszer kórusban énekeltek a Draschner-nótát:

„Amikor Draschner úr jó,
Mindenki elhalgat,
Maréna, a részeg nő
A rendőrségre baktat.”

Ahogy a végére értek, éppen akkor toppant be Draschner az embereivel. Olyan volt, mint amikor az ember a foglyok közé lő egy puskával. A detektivek egy-csomóba hajtották a népet és ő is benne volt ebben a csomóban, minthogy amikor Draschner felszólította Svejket, hogy igazolja magát, Svejk azt merte, pechére, kérdezni a felügyelőtől, hogy „Van-e felhatalmazása erre?” Svejk emlékezett egy költőre is, aki

itt a Kukliknál, ebben a pokoli lármában, a tükör alatt írta verseit és aztán felolvasta őket a prostituáltaknak.

Svejk kísérőinek persze nem voltak hasonló visszaemlékezéseik, nekik ez az egész yilág teljesen új és ismeretlen volt és tetszett nekik. Az első, aki itt teljes kielégülésre lelt, a kis kövér volt, minthogy az ilyenfajta emberek a nagy optimizmuson kívül rendesen a gyorsan alkalmazkodók jó tulajdonságaival is rendelkeznek. A hosszú küzdött még egy ideig magával, de miután pesszimizmusát elvesztette, elvesztette a mértéket is.

— Táncolni akarok egy kicsit! — mondotta az ötödik sör után, amikor a párok a slapákat kezdték járni.

Az alacsony teljesen odaadta magát az élvezetnek. Egy kisasszony ült mellette, aki igen csiklandós dolgokat mesélt és a szemeit villogtatta.

Svejk ivott. A hosszú végigtáncolta a turnust, majd visszajött táncosnőjével együtt az asztalhoz. Aztán daloltak, ittak, táncoltak megállás nélkül és a szomszédnőjüket ölelgették. És a fizetett szerelem, az alkohol és a nikotin atmoszférája fölött ez a kiáltás kerengett: „Utánunk az özönvíz!”

Délután egy katona ült az asztalukhoz és hajlandónak mutatkozott arra, hogy öt koronáért vérmérgezést szerez nekik. Volt nála injekciós tű is, amivel petróleumot akart mindenáron a combjukba vagy a karjukba fecskendezni. Magyarázta a katona, hogy ezzel legalább két hónapot kihúznak a kórházban és ha a sebet nyállal táplálják, akkor még egy évet is ki lehet vele húzni, amiután kénytelenek lesznek az illetőt végleg fölmenteni katonai kötelezettsége alól.

A hosszú, aki teljesen elvesztette lelki egyensúlyát, kiment a klozetbe a katonával és petróleumot fecskendeztetett a lábába, a bőre alá.

Amikor alkonyodni kezdett, Svejk indítványozta,

hogy folytassák az utat a tábori paphoz. A kis kövér, aki már dadogni kezdett a sok ivástól, mindenáron marasztalni akarta Svejket. Egyébként a hosszúnak is az volt a véleménye, hogy csak várjon a tábori pap. Viszont Svejke nem érezte már jól magát a „Kuklik”-ban és azzal fenyegetőzött, hogyha nem jönnek, ő maga indul el.

Erre aztán a kísérők is útra keltek, előbb azonban megfogadtatták Svejkkal, hogy útközben még betérnek valahová.

A Florencen be is mentek egy kis kávéházba, ahol a kövér eladta ezüst óráját, hogy tovább mulathasson.

Innen aztán Svejke a karjuknál fogva vezette kísérőit tovább, akiknek meg-megcsuklott a térdük és mindenáron be akartak térni még valahová.

Útközben szünet nélkül figyelmeztetni kellett a kísérőket, ha egy sarzsi vagy tiszt jött velük szemben. Emberfeletti fáradsággal sikerült végre Svejkeknak kísérőit a pap Kralovske-utcai lakásáig vezetni.

Maga rakta föl kísérői fegyverére a szuronyokat és alapos oldalbaütésekkel kényszerítette őket arra, hogy őt kísérjék.

Az első emeleten tábla lógott egy ajtón: „Otto Katz Feldkurát”. Valami katona nyitott nekik ajtót. A szobából hangos beszéd és pohárcsengés hangzott ki.

— Alázatosan jelentjük a tábori lelkész úrnak, — tisztelt lankadtan a hosszú az ajtónyitó katonának — hoztunk egy papírcsomagot meg egy embert.

— Gyertek be, — mondja a katona — hol az istenbe szívtátok így tele magatokat? A tábori lelkész úr itthon van. — A katona köpött egyet, aztán eltűnt a csomaggal, majd jó idő múlva kinyílt az ajtó és a pap jött, azaz dőlt ki rajta. Csak mellényben volt és a kezében egy szivar.

— Ahá, szóval maga már itt is van, — mondja Svejke-

nek — szóval idehozták magát, mi?... Ah... Mondja, van egy szál gyufája?

— Alázatosan jelentem, tábori lelkész úr, hogy nincs gyufám!

— Ah... és miért nincs magának gyufája? Minden katona legyen ellátva gyufával, hogy tüzet adhasson feljebbvalóinak. Egy katona, akinek nincs gyufája — mi az?

— Az egy gyufátlan katona, jelentem alásson!

— Nagyon helyes, az egy gyufátlan ember és nem tud tüzet adni senkinek se. Ez az első. Most jön a második kérdés. Izzad-e a lába, Svejks?

— Nem izzad, jelentem alásson!

— Így, ez volt a második kérdés, no most a harmadik. Szereti-e a snapszot?

— Alázatosan jelentem, hogy a snapszot nem szeretem, csak a rumot.

— Nagyon jó. No nézze meg ezt a katonát itt, Feldhuber főhadnagytól kértem kölcsön a mai napra, ez a Feldhuber kutyamosója. És ez nem iszik semmit. Ez az ember egy ab-ab-absztinens és éppen ezért el fog menni a menetszázaddal a frontra. Me-mert én nem használhatok ilyen embert. Ez nem kutyamosó, ez egy tehén, aki mindig vizet iszik és bőg, mint az ökör.

— Te absztinens vagy? — fordult most Svejks a katona felé. — Nem sülsz ki a szemed, te ökör! Megérmelnél egy pár pofont.

Most a tábori pap a két kísérő katonára lett figyelmes. Ezek nagyban erőlködtek, hogy valahogy egyenesen álljanak a pap előtt, miközben rá-rátámaszkodtak a „lábánál” levő puskájukra, de nem ment sehogyse. Úgy imbolyogtak, mint szélben a nádszál.

— Ti be vagytok rúgva, — mondja a részeg tábori pap — berúgtatok a szolgálatban. Be foglak csukatni benneteket. Svejks, vegye csak el tőlük a puskát és

vezesse őket a konyhába. Álljon őrséget mellettük, amíg az őrző kijön, hogy elszállítsa innen ezt a két jómadarat. Azonnal tele-tele-fo tele-fonálok a a-ka-szár-nyába.

Els így vált valóra a nagy napoleoni mondás: „A háborúban pillanatról-pillanatra változik a szituáció.” — Íme a világos bizonyíték.

Reggel ők hozták őt „Bajonette auf”-osan a Kerületi-ből, amiközben attól félték, hogy megszökik tőlük s most íme a dolog vége az lett, hogy nem ők Svejket, de Svejke vezette őket ide, sőt most még neki kell mellettük silbakolni.

Eleinte a kísérők nem értették meg a helyzetváltást, csak amikor már a konyhába ültek és látták, hogy Svejke szuronyos puskával és szigorú ábrázattal áll a konyhaajtóban, akkor derengett előttük a szomorú valóság.

— Szomjas vagyok, — mondja az alacsony optimista, miközben a hosszú ismét beleveszett veleszületett szkeptícizmusába és kijelentette, hogy az egész dolog aljas árulás. Hangosan kezdte vádolni Svejket, hogy ő hozta őket ebbe a helyzetbe. Szemére vetette Svejkeknak, hogy akasztást ígért be nekik holnap reggelre és most ki-tűnik, hogy semmiféle gyónás vagy akasztás itt nem lesz.

Svejke szótlanul hallgatta a szemrehányásokat, mialatt fel és alá sétált a konyhaajtó előtt.

— Marhák voltunk! — kiáltott fel a hosszú.

Végre, amikor Svejke a két vádlottat végighallgatta, ünnepélyesen kijelentette:

— Most legalább már látjátok, hogy a katonaság nem mézeskalács. Én teljesítem a kötelességem. Én is pont úgy estem bele, mint ti, csak hogy én, ahogy mondani szokás, burokban születtem.

— Szomjas vagyok, — ismételte kétségbeesetten az optimista.

A hosszú felállott és tántorgó léptekkel haladt az ajtó felé.

— Eressz ki testvér, ne bolondozz.

— Erigy tőlem, — mondta Svejks — most én őrizlek benneteket és most mi nem vagyunk ismerősök.

Az ajtóban megjelent a tábori pap.

— A-az istennek se tudok összeköttetést kapni a kaszárnyával. No, eriggyetek haza. De jegyezzétek meg magatoknak egyszer és mindenkorra, hogy szolgálatban nem szabad inni. Mars!

A tábori pap becsületére legyen mondva, hogy egyáltalán nem telefonált a kaszárnyába, minthogy nem is volt telefonja. Egész idő alatt egy asztali villanylámpába kiabált.

II.

Már harmadik napja szolgált Svejks a tábori papnál és ezalatt az idő alatt csak egyszer volt szerencséje látni új gazdáját. A harmadik napon Helmich főhadnagy tiszti szolgálja azzal állított be, hogy Svejks jöjjön vele és hozza haza a szentatyát.

Az úton elmondta Svejksnek, hogy a tábori pap összeveszett a főhadnagy úrral és összetörte a zongorát. Hogy a tisztelendő tökrészeg és az istennek sem akar hazajönni.

Helmich főhadnagy szintén be van rúgva, kidobta a papot a folyosóra, aki ott ül az ajtó mellett és csendesen szundikál.

Amikor Svejks a helyszínre ért, megrázta a földön bóbiskoló tábori papot. Amikor a pap felnyitotta a szemét és valamit morgott, Svejks tisztelegve jeelntkezett:

— Tábori lelkész úrnak alássan jelentem, hogy itt vagyok.

— És mit akar itt maga?

— Alázatosan jelentem, el akarom vinni a tábori lelkész urat.

— Szóval-ma-ga-el akar engem vinni? És hová?

— A tábori lelkész úr lakására.

— És mért menjek én a lakásomra? Hát nem vagyok én az én lakásomban?

— Alázatosan jelentem, hogy a tábori lelkész úr egy idegen lakás folyosóján van.

— És-hogy-kerül-tem én-ide?

— Vendégségbe tetszett idejönni, jelentem alássan.

— Nem voltam vendégségben. Ma-ga-té-ved.

Svejk fölemelte a papot és nekitámasztotta a falnak. A pap jobbra-balra támolgott a falnál, miközben szkeptikusan mormogta:

— El fogok esni. El fogok esni — ismételte bárgyú mosollyal.

Végre sikerült Svejknek alaposan a falhoz szorítani a támolgó lelkiatyát, aki az új pozícióban ismét szundi-kálni kezdett.

Svejk felköltötte.

— Mit akar? — kérdezte a tábori pap, miközben igyekezett ismét valahogy a földre kerülni — ki maga tulajdonképen?

— Jelentem alássan, — mondta Svejk, a papot ismét a falhoz nyomva — én a tábori lelkész úr kutyamosója vagyok.

— Nekem nincs kutyamosóm, — mondta a pap és mindenáron Svejkre akart dűlni — én nem vagyok tábori lelkész. Én egy disznó vagyok, — fűzte hozzá a részeg ember őszinteségével — engedjen el uram, én nem ismerem önt.

Ez a kis csata Svejk teljes győzelmével végződött, amit Svejk arra használt fel, hogy a papot kivonszolja a lépcsőházba és kifelé húzza az utcára. Az utcaajtónál

a pap ellenállást próbált meg, minthogy nem akart kimenni az utcára.

— En nem ismerem önt, uram, — mondotta harc közben Svejknak szüntelenül — ismeri-e ön Katz Ottót? Az én vagyok. Voltam a püspöknél, — dadogta belekapaszkodva az utcaajtóba, — a Vatikán érdekli személyem iránt, érti?

Svejk abbahagyta az „alássan jelentem”-et és bizalmas hangon beszélgetett a tábori pappal:

— Engedd el már azt az ajtót, — kiáltott a gazdájára — vagy úgy váglak kupán, hogy attúl koldulsz. Hazamegyünk és punktum. Egy szót se többet.

Erre a pap elengedte az ajtót és Svejkre borult:

— Menjünk valahová, csak ne a Suhához. Ott adós vagyok.

Svejk húzta a gazdáját kifelé a járdára és erélyesen tuszkolta lakása irányába.

— Ki ez az úr? — kérdezte az utcán egy kíváncsi járókelő.

— A bátyám, — mondta Svejk — szabadságon van és eljött hozzám látogatóba. Berúgott egy kicsit ennek örömeire, minthogy azt hitte, hogy én már meghaltam.

A tábori pap közben valami operettakkordot dünyögött, de az utolsó szóra felfigyelt és a kíváncsi járókelő felé fordulva mondta:

— Aki meghal közületek, az három napon belül jelentkezzék a hadtestparancsnokságon, hogy a holttestét beszenteljük.

Aztán elhallgatott és mindenféleképp az orrára akart esni. Svejk karonfogva cipelte hazafelé.

A bérkocsiállomáson Svejk nekitámasztotta a papot a falnak és tárgyalásokba bocsátkozott egy konfliskocsissal a hazaszállítás dolgában.

A konfliskocsis kijelentette, hogy ő jól ismeri ezt

az urat, minthogy egyszer már volt vele dolga, de többet az életben nem kíván vele összeköttetésbe kerülni.

— Mindent leokádott, — mondotta a kocsis nem egészen virágnyelven — és még csak az útért se fizetett meg. Két teljes órán át szállítottam széltében-hosszában, amíg rátalált a lakására és csak három hét múlva, miután vagy háromszor jártam nála a pénzért, fizetett az egész mindenségért öt koronát.

Hosszas tárgyalás után végre mégis rászánta magát az egyik kocsis, hogy megkockáztassa az utat.

Svejk visszament a paphoz, akit édes álomban talált. Fekete kemény kalapját időközben megcsapta valaki. (Ilyen alkalommal a tábori pap lehetőleg civilbe bújt.)

Svejk nagynehezen felköltötte és a kocsis segítségével valahogy betuszkolta a fiákerbe. A kocsiban aztán teljes önkívületbe esett a lelkiatya, Svejket Just ezredesnek nézte a hetvenötös gyalogezredtől és többször egymásután ismételte: — „Ne haragudj, bajtárs, hogy tegezlek, de én disznó vagyok.”

Egy ideig úgy nézett ki a do'log, mintha a kocsirázás magához térítette volna kissé. Szépen egyenesen ült és valami ismeretlen dal éneklésébe kezdett. Az is lehet, hogy részeg fantáziájában született a nóta:

Oh mily csodás órák voltak
Amikor öledben ültem...
A merklini rózsaparkban
Kebleden pihentem...

Aztán egy idő múlva ismét a tökrészeg emberek teljes beszámíthatatlansága vett rajta erőt. Svejk felé fordult a kocsiban és egyik szemét behunyva kérdezte:

— Hogy érzi magát, nagyságos asszonyom? Méltóztatnak-e az idén nyaralni? — kérdezte Svejkre mutatva

hosszú ujjaival: — Ilyen felnőtt fia van már nagysádnak?

A pap apró disznószelemeivel tompán bámult kifelé a kocsiból és semmiképp se tudta felfogni, hogy mi történik vele tulajdonképpen.

Valahogy minden értelmessége — amiből különben se jutott ki neki túl bőven — elhagyta. Hirtelen Svejik felé fordult, melankólikusan támasztotta nehéz fejét a kezére és dalolni kezdett: „Engem már nem szeret senki...” — Aztán hirtelen abbahagyta a nótáját és kijelentette:

— Entschuldigen Sie lieber Kamerad, sie sind ein Trottel, ich kann singen was ich will...

Mindenáron rá akart gyujtani a cigarettaszipkájára.

— Nem ég, — szólt lemondóan, miután egész skatulya gyufát elgyujtott az üres szipkára — maga mindig elfujja a tüzet.

Újra elvesztve a mondat fonalát, képtelen volt továbbfolytatni. Nevetni kezdett:

— Eredeti. Mi teljesen egyedül vagyunk a villamoson, nem igaz, kolléga úr?

És a zsebeit kezdte kutatni.

— Elvesztettem a villamosjegyemet. Álljon meg! — kiáltott fel a lelkész. — A jegynek elő kell kerülni.

Rezignáltan legyintett a kezével:

— Gyerünk tovább!

Aztán morogni kezdett magában: „Legtöbb esetben... Igen, rendben van... Minden esetben... Maga téved kérem... A második emelet?... Lári-fári... Nem rólam van szó, nagyságos asszonyom, hanem kegyedről. Fizetni... Van egy feketém...”

Valami képzelet ellenféllal kezdett vitatkozni félálmban arról, hogy szabad-e a vendéglőben az ablakpárkányra ülni. Aztán a fiakert kinevezte gyorsvonatnak.

Kihajolt a kocsi ablakából és hangosan kiáltott ki az utcára németül és csehül: Nimburg, átszállni!

Svejk visszahúzta helyére a kiabáló papot, miközben az teljesen megfélemedkezett a gyorsvonatról és különböző állati hangokat kezdett imitálni. Legtovább a kakas hangját utánozta és győzedelmes „kukurikú”-ja vígan harsogott ki a fiákerből.

Egy ideig nagyon élénk és nyugtalan volt. Minden áron ki akart pottyanni a kocsiból, miközben a fiáker mellett elhaladó járókelőket lecsibészeszte. Majd kidobta a zsebkendőjét és kiabált, hogy állítsák meg a kocsit, mert elvesztette a csomagját. Aztán mesélni kezdett:

— Budweisban volt egyszer egy dobos. Megnősült. Egy év múlva pedig meghalt. — Hangosan nevetni kezdett: — Hát nem kitűnő vicc ez?

Az egész idő alatt Svejk a legszigorúbban viselkedett a tábori pappal szemben. A szentatya minden kísérletére, hogy a kocsiból kiugorjon vagy hogy az ülést leszakítsa, Svejk azzal felelt, hogy jól oldalbavágta öklével, amit az tompa közömbösséggel, szó nélkül tűrt. Így aztán mégis csak meg-megnyugodott. Csak egyszer próbált még kiugrani a fiákerből, kijelentve, hogy ő tovább nem utazik, mert biztosan tudja, hogy Budweis helyett Bodenbachba lyukadnak majd ki. Azonban Svejk egy pillanat alatt likvidálta a pap kétségeit és előbbi helyére kényszerítette vissza. Vigyázott rá, ne-hogy elaludjon, megfelelő udvariassággal állandóan figyelmeztette:

— Ne aludj!

A tábori pap mély melankóliába esett és hirtelen sírva-fakadt. Kikérdezte Svejket, hogy volt-e édesanyja. Aztán kikiáltott a fiákerből az utcára:

— Egyedül vagyok a világon, emberek! Vegyetek magatokhoz engem, szegény árvát!

— Kérem, ne csináljon botrányt, — intette rendre

a papot Svejtk, — azt fogják mondani az emberek, hogy berúgott, mint a csacsi.

— En nem ittam, bajtárs, én tisztára józan vagyok.

Majd rögtön felkelt és szalutálva jelentette:

— Ezredes úr, alássan jelentem, részeg vagyok! Disznó vagyok! — ismételte többször egymásután, reménytelen őszinteséggel.

Svejtkhez fordulva makacsul kérlelte:

— Dobjon ki kérem engem az autóból. Miért akar mindenáron magával vinni?

Leült és ismét mormogni kezdett:

— És a hold körül széles kerekék képződnek... Hisz ön a lélek halhatatlanságában, kapitány úr?... Eljuthat-e egy ló a menyországba?

Ismét nevetni kezdett, majd újra apatikus lett. Szomorúan nézett végig Svejken és csendesen kérdezte:

— Bocsásson meg uram, de mintha lett volna már szerencsénk egymáshoz valahol. Járt ön Bécsben? A szemináriumban voltunk együtt ugyebár...

Egy ideig azzal szórakoztatta magát, hogy latin verket próbált szavalni csukló, bőfőgő páthosszal:

— Aurea prima sat' est aestasque vindice nullo...

— Nem tudom tovább! Dobjon ki, kérem! Miért nem akar maga kidobni tulajdonképen? Ne féljen, semmi bajom se fog történni. Az orromra akarok esni! — jelentette ki határozottan. — Kedves uram, — folytatta könyörgő hangon, — húséges barátom, adjon nekem egy jó pofont.

— Egyet, vagy többet? — kérdezte Svejtk. — Kettőt? Ehun van ni.

És a tábori pap hangosan olvasta a pofonokat, amiket Svejtk törölt le neki gondosan, miközben a pap módfelett megelégedettnek látszott.

— Nagyon jól esik — mondta a pap, — igen jó a gyo-

morra az ilyesmi, nagyszerűen elősegíti az emésztést. Adjon még egyet, kérem.

— Szíves köszönet — kiáltott fel, miután Svejek ezt a kérését is teljesítette, — nagyon meg vagyok elégedve, most még csak a mellényem szakítsa széjjel kérem.

Majd annak a különös kívánságának adott kifejezést, hogy az egyik lábát szeretné még kitépni és hogy jót tenne neki egy kis fojtogatás, no és ha kitépnék a körmeit vagy kihúznák a fogait.

Mártír-hangulatában annyira ment, hogy már arra kérte Svejket, legyen szíves tépje le a fejét és egy zsákban dobja a Moldva vizébe.

— Milyen jól állnak az én fejemen a csillagok, — mondotta lelkesedéssel — vagy tíz ilyen csillag kellene nekem.

Ezután költői hangulatba esett. A hazatérésről, a napfeljöttéről, a boldogságról és a forró szívekről kezdett szavalni.

Amikor a lakása elé értek, Svejeknek nem kis fáradságába került, míg kiemelte a kocsiból.

— Nem vagyunk még a helyszínen, — kiáltotta. — Segítség! El akarnak cipelni. Én tovább akarok menni!

A szószeros értelmében úgy kellett kiemelni a kocsiból, mint a főtt csigát a házából. Attól lehetett tartani, hogy széttépődik a huzavona közben, oly erősen kapaszkodott lábaival az ülés támlájába. Majd hangosan nevetni kezdett:

— Ejnye uraim, ne tépjenek széjjel.

Végre nagy kinnal felcipelték a lakásába és rádobták a diványra, mint egy élettelen zsákot. Akkor kijelentette, hogy az autót ő nem fizeti meg, minthogy nem rendelt semmiféle autót. Negyedórába került, amíg megmagyarázták neki, hogy ez csak konflis volt.

— Be akartok csapni — mondotta, miközben gya-

nakvó szemmel nézett végig Svejken és a kocsison, — mi tulajdonképpen gyalog jöttünk.

Hirtelen nagylelkű lett és az egész tárcáját odadobta a kocsisnak:

— Vedd az egészet. Én fizetek, barátom. Nem verem a krajcárt a fogamhoz.

Úgy is mondhatta volna, hogy nem ver a fogához harminchat krajcárt, minthogy a tárcában egy fillérrel se volt több. Szerencsére a kocsis alapos kutatótást vitt végbe a tábori pap ruházatában. A mellényzsebében végül talált egy ötkoronást, amit annak rendje és módja szerint magához véve, dühösen elment.

Sok időbe került, amíg Katz úr elaludt. Mindenféle terveket kovácsolt, zongora és táncórára akart járni és halat sütni. Aztán Svejknak feleségül ígérte nemlétező nővérét. Majd azt kívánta, hogy vigyék át az ágyba, míg végre szerencsésen elaludt.

III.

Reggel, amikor Svejke a tábori pap szobájába lépett, a papot mély tünődések közepette találta a diványon fekve. Azon töprengett, hogy miképp került a diványra. Százkilósnak érezte a fejét és borzasztóan lehangolt volt.

— Nem is emlékszem már, hogy miképpen kerültem az ágyról a diványra?

— Egyáltalán nem is tetszett az ágyban feküdni. Ahogy hazajöttünk, a diványra fektettem a tábori lelkész urat.

— És mit csináltam? Egyáltalán csináltam valamit? Talán részeg voltam?

— Az nem tesz semmit, kérem! — mondta Svejke bárátságosan, — egy kis delirium jött a tábori lelkész úrra,

semmi más. Azt hiszem, jót tenne, ha áttetszene öltözködni és megmosakodnék.

— Úgy tűnik fel, mintha összeverték volna tegnap — panaszkodott a tábori pap — aztán igen szomjas is vagyok... Mondja, verekedtem valakivel?

— Oh nem volt az olyan veszélyes, tábori lelkész úr kérem. A szomjúság a tegnapi szomjúságtól van. Ebből nem jön ki az ember olyan könnyen. Ismertem egy asztalost, aki ezerkilencszáztízben rúgott be először Szilveszterkor, aztán január elsején olyan szomjas volt és olyan nagyon rosszul érezte magát, hogy heringet kellett ennie, amire aztán megint ivott. Így megy ez már nála négy év óta, minden istenáldott nap és nem tud rajta segíteni senki. Minden szombaton vásárol heringet egy egész hétre. Ez olyan ringlispiel, mint amilyenről egyszer öreg őrmesterünk beszélt a kilencvenegyeseknél...

A tábori pap borzalmas hangulatban és a legteljesebb katzenjammerben leledzett. Aki ebben a pillanatban beszélni hallotta volna, szentül meg lett volna győződve, hogy előadást tart doktor Batek Sándor: „Izenjünk élet-halálharcot az alkoholnak, mely legjobb embereinket gyilkolja halomra” című könyve alapján.

Persze kissé változtatott azért ezeken a nemes elveken:

— Ha az ember, — mondotta, — valamilyen nemesebb italt fogyasztana, mint például arakot, maraschino-t, vagy konyakot, az aligha ártana meg. De én tegnap borovicskát ittam. Csodálom, hogy is tudtam inni azt a micsodát! Az íze útálatos. Ha legalább törköly lett volna. Az emberek kitalálnak mindenféle moslékot és isszák, mint a vizet. A borovicska egyáltalán élvezhetetlen, sőt még színe sincs, egyetlen jó tulajdonsága, hogy égeti az ember torkát. Ha még legalább valódi volna az ilyen borókapálinka, mint amelyet egyszer Morvországban ittam. Tiszta boróka desztilláció. Az igen. Az

kitűnő, de ezek itt a borókapálinkát faszeszből és olajból csinálják. Nézze, hogy krákokok tőle.

— A pálinka méreg — folytatta aztán határozottan, — különösen, ha nem valódi. Valódinak kell lenni, nem olyannak, mint ezek a snapszok, amit hideg úton gyártanak a zsidók. Ezzel is úgy van, mint a rummal. Jó rumot találni ritkaság. Ha valódi diópálinkám volna, az rendbe hozná a gyomromat azonnal. Olyan diópálinka, amelyet Snabl kapitány úrnál ittam Bruscében.

Átnézte a zsebeit és a tárcáját:

— Mindössze harminchat krajcárom van. Mondjuk eladnám például a díványt? A háziúrnak azt mondanánk, hogy valakinek kölcsön adtuk, vagy ellopta valaki... Nem, a díványt nem adom el, hanem elküldöm magát Snabl kapitány úrhoz és attól fog részemre száz koronát kölcsönkérni. Snabl tegnapelőtt sokat nyert a kártyán. Ha ott nem kap semmit, el fog menni az ursovici kaszárnyába Mahler főhadnagy úrhoz. Ha ott se sikerül, menjen el Hradzsinba Fischer kapitányhoz. Mondja meg neki, hogy ki kell fizetnem az abrakot, a lovamét, aminek az árát megittam. És ha ott se sikerül, akkor zálogba csapjuk a zongorát. Isten tudja, hogy mi lesz, mindenesetre írok pár sort magának. De ne hagyja magát csak úgy elküldeni üres kézzel, mondja meg nekik, hogy nagy szükségem van a pénzre, hogy teljesen stir vagyok. Gondoljon ki, amit akar, de ne jöjjön üres kézzel vissza, különben kiküldöm magát a frontra. Kérdezze meg Snabl kapitánytól, hogy hol vette azt a finom diópálinkát és vegyen rögtön két üveggel.

Svejk megbízását kitűnően végezte. Közvetlensége és egyszerű tisztességes arca általános hite't szerzett, mindenki minden további nélkül hitt Svejk szavai igazságában.

Svejk nem tartotta észszerűnek se Snabl, se Fischer kapitány, se Mahler főhadnagy előtt az elivott abrak

áráról beszélni. Svejka a kérést egyszerűen azzal indokolta, hogy a tábori lelkész úrnak gyermektartási díjat kell sürgősen fizetnie. Erre aztán mindenütt kapott pénzt.

Amikor Svejka expediciós útjáról győztesen visszatért háromszáz koronával a kezében, a pap átöltözködött és megmosakodott. Mődfelett csodákozott a nemvárt fényes eredményen.

— Úgy gondoltam, hogy jobb lesz egyszerre elhozni az összes pénzt — mondta Svejka, — nehogy holnap ismét pénz után kelljen szaladgálnunk. A dolog elég símán ment mindenütt, csak Snabl kapitány előtt kellett térdre esnem. Az egy bestia, kérem. De amikor megmondtam neki, hogy nekünk alimentet kell fizetni...

— Alimentet? — ismétli a pap rémülettel.

— Persze, alimentet, az gyermektartási díj, tábori lelkész úr kérem, amit az ember a megejtett lányoknak szokott fizetni. Azt tetszett mondani, hogy gondoljak ki valamit, hát ennél jobbat nem is lehetne kigondolni. Nálunk egy suszter öt lánynak fizetett egyszerre ilyen alimentet. Kétségbeesve járt kölcsönkérni az öt alimentre. Ezt elhitte neki mindenki és szívesen adtak is, mint-hogy átéreztek az emberek, hogy milyen szorongatott helyzetben lehet egy ilyen alimentes ember. A tiszt urak megkérdezték tőlem, hogy micsoda lány az, én aztán elmondtam, hogy igen csinos fiatal lány, még tizenöt-éves sincs. Az urak mindannyian kérték a lányka címét.

— Na, Svejka, maga aztán szép históriába kevert engem, — mondta kétségbeesve a pap, föl és alá rohanva a szobában. — Ez aztán megint szép kis skandalum lesz... — Rémes, micsoda fejfájásom van!...

— Odaadtam egy öreg süket asszony címét a mi utcánkban az uraknak, — folytatta Svejka. — Én alaposan végre akartam hajtani a parancsot. Hiába; parancs az parancs. Nem hagyhattam magam üres kéz-

zel elküldeni, tehát ki kellett gondoljak valami okosat. Azonkívül az előszobában várnak az emberek, akiket azért hoztam fel mindjárt, hogy a zongorát zálogba vigyék. Nem is lesz rossz, ha a zongorát elviszik, több hely marad a szobában és több pénzünk is lesz. Legalább pár napig nyugton leszünk. Ha pedig a háziúr meg fogja kérdezni, hogy hol a zongora, meg fogom neki mondani, hogy néhány drót elszakadt benne és ezért el kellett küldenünk a gyárba, hogy megjavítsák. A házmesternek már megmondtam odalenn, nehogy feltűnjön neki, ha a zongorát viszik. A diványra is van már vevő, egy ismerős handlé, délután el fog jönni. Ma-napság egy bőrdíványnak egészen jó ára van.

— És egyebet nem követett el, Svejke? — kérdi a tábori pap kétsébeesetten, mindkét kezével a fejét fogva.

— Tábori lelkész úrnak alássan jelentem, hogy a két üveg Snabl-féle diópálinka helyett mindjárt öt üveggel vettem, hogy egy kis tartalék legyen nálunk és akadjon a háznál valami kis innivaló. Vihetjük-e már a zongorát, még mielőtt becsukják a zálogházat?

A tábori pap reménytelenül legyintett a kezével, a zongora pedig elindult a lépcsőn lefelé a kocsira.

Amikor Svejke visszajött a zálogházból, a tisztelendőt egy üveg diópálinka mellett találta kegyetlen káromkodás közepette, mert sületlen sniclit kapott ebédre.

A tábori pap megint részeg volt és kijelentette Svejke-nek, hogy holnaptól kezdve új életet fog kezdeni. Elmagyarázta, hogy az alkohol aljas materiálizmus és ő rendes szellemi és lelki életet kíván élni a jövőben. Körülbelül egy félórát filozofálgatott így.

Amikor a harmadik üveg diópálinkát kinyitotta, megérkezett az ócska bútoros, akinek a tábori pap nevetséges összegért eladta a bőrdíványt. Egyben egy kis szórakozásra is meginvitálta a handlét. Ez bocsá-

natot kért, hogy nem tehet eleget a meghívásnak, de egy éjjeli szekrényért kell még elmennie.

— Kár, hogy nincs éjjeli szekrényem, — mondja a tábori pap őszinte sajnálkozással, — de hát az ember nem gondolhat mindenre.

Amint a handlé elment, a pap barátságos társalgásba elegyedett Svejkkal, miközben a következő üveget kezdték ürítgetni. A társalgás egy részét az asszonyokhoz és a kártyához való viszonyának szentelte. Soká ültek meleg barátságban együtt. Az est is bizalmas beszélgetés közt lepte meg a tábori lelkészt és Svejket.

Éjjelre kelve a viszony megváltozott közöttük. A pap ismét visszaesett tegnapi állapotába és összeleévesztette Svejket valakivel:

— Semmi esetre se menjen el, — mondotta Svejeknek — emlékszik kérem arra a vörös trétkadétra?

Az idill addig tartott aztán, amíg Svej a következő szavakkal fordult a tábori lelkészhez:

— Na, öregem, nekem most már elég. Most mássz fel fiam szépen az ágyadra és horkolj. Érted?

— Mászok drága gyermekem, persze, hogy odamászok, — dadogta a tábori pap. Emlékszel, amikor együtt jártunk iskolába és a te dolgozatodból írtam le mindig a görögöt? Nektek villátok volt a Zbraslavin. És hajóval jártatok a Moldva vizén. Tudja-e uram, hogy mi a Moldva vize?

Svej vetkőzésre kényszerítette a papot, amit ez valami idegen személyekkel perlekedve végre is hajtott.

— Látják uraim, — mondotta a szekrénynek, — hogyan bánnak velem saját rokonaim?

— Nem ismerem többé a rokonaimat! — jelentette ki hirtelen; már az ágyban fekvé. — Hogyha ég és föld

ellenem esküszik, akkor se ismerem többé őket. Nem! Csak azért sem!

Es a szobát betöltötte a tábori lelkes csöndes horkolása.

IV.

Ezekben a napokban Svejek ellátogatott saját lakására is, öreg takarítónőjéhez, Müllernéhez. A lakásban viszont Müllerné helyett annak egyik unokanővérét találta, aki sírva mesélte el, hogy Müllernét még azon az éjjelen, amikor Svejket a sorozásra szállította, letartóztatták. Haditörvényszék elé állították az öreg asszonyt, de mivel nem tudtak semmiféle vádat rábizonyítani, koncentrációs táborba csukták Steinhofba. Már levelezőlapot is írt onnan.

Svejek kézbevette a háziereklyét és figyelmesen olvasta: „Kedves Anikó! Nagyon jól megy dolgunk itt és valamennyien egészségesek vagyunk. A szomszédnőmnek a szomszéd ágyban kiütése van. Egyébként minden rendben van. Ennivalónk van itt bőven és krumplit szedegünk a levesbe. Úgy hallottam, hogy Svejek úr már elesett, tudd meg kérlek, hogy hol fekszik, hogy a háború után virágot ültethessünk a sírjára. Elfelejtettem neked mondani, hogy a sarokban egy ládában egy kis kutya van, egy fiatal patkányfogó kutya. Azonban már több hete nem kapott enni, azóta, mióta engem elvittek. Éppen ezért azt hiszem, hogy most már késő és a kutya-kölyök azóta az Űrban pihen.”

Az egész levélen rózsaszínű pecsét húzódott végig: „Zensuriert K. u. K. Konzentrationslager, Steinhof.”

— És — zokogott Müllerné unokanővére, — a kis kutya tényleg kimúlt. A lakását se ismerné meg, Svejek úr. Varrónőknek adtam ki, akik női szalont csináltak be-

lő c: Mindenfelé modellképek vannak a falon és az ablakban virág.

Müllerné unokanővérét sehogy se lehetett megnyugtítani. Folytonos sírás és jajveszékelés közepette végre kijelentette, hogy attól fél, miszerint Svejtk megszökött a katonaságtól és most majd őt fogja ezzel szerencsétlenségbe dönteni. Végül aztán már úgy beszélt Szejkkel, mint egy kalandorral.

— Ez aztán egész vicces dolog — mondta Svejtk, — direkt tetszik nekem. Nahát, hogy tudomása legyen a dologról, Kejrné, hát megmondom magának, de aztán ne szóljon ám senkinek. Magának igaza van. Tényleg megszöktem, miután agyonvertem tizenöt őrmestert és három törzsőrmestert.

Svejtk a következő szavakkal hagyta el lakását, amely nem fogadta be törvényes gazdáját:

— No Kejrné, a pucarájban van egy pár gallérom és néhány ingelóm. Őrizze meg rendesen, hogy mikor a katonaságtól hazajövök, legyen mit magamra vegyek. Arra is vigyázzon, hogy a moly ne egye meg a ruhámat a szekrényben. Aztán üdvözlöm a kisasszonyokat, akik az ágyamban alusznak...

Ezzel Svejtk elment a „Kehely”-be. Ahogy Palivecné meglátta Szejket, kijelentette, hogy nem ad neki semmiféle italt, mert Svejtk úr biztosan dezertált.

— Az én férjem — melegíti fel a régi históriát Palivecné, — olyan elővigyázatos volt és mégis ül semmiért, itt meg ilyen emberek szaladgálnak a világban, akik a katonaságtól megszöknek. A múlt héten is keresték itt magát. Mi mennyivel elővigyázatosabbak vagyunk, — fejezte be beszédét Palivecné, — és mégis belekerültünk a csávéba. Nem mindenki olyan szerencsés, mint maga.

Ezt a beszélgetést egy idősebb úr hallgatta végig, egy smicohvi lakatos. Csendesén odaszólt Szejknek:

— Várjon meg kint, kérem. Beszélni valóm van önnel.

Az utcán aztán kellemesen elbeszélgetett az öreg úr Svejkkal, akit Palivecné ajánló szavai után feltétlenül katonaszökevénynek tartott. Elmondta Svejknak, hogy neki is van egy katonaszökevény fia, akit a fiú nagyanyjánál Jasnaban helyezett el a josefovai kerületben. Anélkül, hogy Svejkk tiltakozását figyelembe vette volna, aki kijelentette, hogy ő nem dezertőr, egy tizkoronást nyomott a markába..

— Ez az első segély, — mondotta, miközben visszahúzta Svejket a kocsmába egy sarokasztalhoz, — én megérttem magát kedves barátom, tőlem nem kell tartania.

Késő éjjel került haza Svejkk a tábori pap lakására, akit még nem talált otthon.

Úgy hajnal felé jött meg a pap. Felköltötte Svejket:

— Holnap reggel tábori misét celebrálunk. Főzzön fekete kávé rummal... Különben nem, inkább grogot.

XI. SVEJKK TABORI MISÉT CELEBRÁL KATZ PÁTERREL

Az emberölésre az embereket az isten és más magasabb lények nevében készítik elő. Ez már így van kifundálva, így csitítják el a lázadó lelkiismeretet.

Mielőtt a régi főniciaiak foglyaik torkát átmetszették volna, ugyanúgy imádkoztak, mint pár évezred múlva késő unokáik. Ünnepe'yes istentiszteleten áldották meg a fegyvert, amely az ellenség gyilkolására készült.

Mielőtt az emberevő, Guineában felfalja foglyát, —

aki rendszeren utazó, hittérítő, kereskedő, vagy egyszerűen egy kíváncsi ember, — szintén áldozik istenének, persze sokkal egyszerűbb formák között, minthogy hozzájuk még nem jutott el az ornátus kultúrája. Ők egyszerű tollkoszorúkkal díszítik fel csupasz combjukat, cifra tollakkal, amiket az őserdők madarai hullajtanak el.

Mielőtt a szent inkvizíció áldozatait megégezte volna, szintén ünnepélyes istentiszteletet tartott tömjénfüsttel és templomi énekkel.

A halálraítéltek kivégzésénél a papok is résztvesznek, akik jelenlétükkel kellemetlenkednek a halálraítélt delikvenseknek.

Poroszországban az áldozatot egy evangélikus lelkiatya, Ausztriában egy katolikus páter vezeti karjánál fogva az akasztófa alá, Franciaországban a guillotinehoz, Amerikában pedig a villamos székhez, Spanyolországban egy székre ültetik az illetőt, ahol aztán egy szellemes instrumentummal váltják meg a világ gondjaitól. Oroszországban a cár hosszúhajú pópái kísérték a halálraítélt foradalmárokat a vesztőhelyre.

A papságnak mindenhol ott kell lenni, ahol embert ölnek, mintha azt akarnák mondani: „Neked csak a fejed vágják le, téged csak felakasztanak, megfojtanak, vagy tizenötezer volt áramot engednek beléd! Mi ez ahhoz képest, amit valaha szenvedett az emberiség!?”

A nagy vágóhíd, a világháború se tudta magát tehermentesíteni a papi áldástól. Minden hadsereg katonapapjai tábori miséket tartottak az illető ország hadseregének győzelméért, amelynek kenyerét éppen ették.

A lázadó katonák kivégzésénél jelen volt a pap. A cseh légionáriusok másvilágra való szállítása szintén cseh papok aszisztálása mellett történt.

Semmi nem változott azóta, mióta Vejtech, a nagy rabló, — akit később „Szent” jelzővel tüntettek ki, —

egyik kezében karddal, a másikban kereszttel működött közre a balti szlávok kivégzésénél.

Európa népe, mint a vágómarha masírozott a nagy vágóhídra, ahová a mészáros-császárok, királyok, hadvezéreken kívül minden felekezeti papjai hajtották őket, megáldva és hamisan megeskvetve arra, hogy „szárazon, vizen és levegőben stb. stb.”

Rendesen kétszer tartottak tábori misét.

Amikor egy alakulat a frontra ment és akkor, amikor a front közelében a gyilkosságra, emberölésre készülődött. Emlékszem egyszer egy ilyen tábori mise alkalomával egy ellenséges repülőgép a tábori oltárra bombát dobott és a tábori papból csak holmi húscafat maradt.

Úgy írtak róla, mint valami mártírról, mialatt a másik oldalon, a mi repülőink juttattak egy tábori papot ugyanilyen glóriához.

Borzasztó jól mulattunk ezen az eseten. És arra az ideiglenes keresztre, amely a mi tábori papunk földi maradványait őrizte, az éj folyamán valaki ezt a sírfelírást örökítette meg:

— Amit nekünk szántál, magad kaptad részül,
Nékünk ígért mennybe, egyszer te kerültél,

A te fejedre is hullt áldás az égből,

Csontod ott korhad, hol mást gyilkolni küldtél. —

Svejk megfőzte a híres grogot, amely felülmúlta a legöregebb tengerészek grogját is. A tizennyolcadik század kalózai is meg lettek volna elégedve ilyen groggal.

Katz Ottó táboripap el volt ragadtatva.

— Hol tanult maga ilyen finom grogot főzni?

— Brémában. Évekkel ezelőtt arra jártam valcon, — mesélte Svejk, — ott tanultam egy züllött matróztól, aki azt tartotta, hogy a grognak olyan erősnek kell lenni, hogy miután abból az ember ivott és beleesett a tengerbe, magától átússza az egész La Manche csatornát.

A gyenge grogtól az ember belefullad a vízbe, mint egy kis kutya.

— Ilyen grog után, higgye el Svejek, nagyszerű lesz a tábori mise — vélte a tábori pap. — Tudja ez nem olyan közönséges mise, mint amelyet a kerületi fogházban szoktunk tartani, vagy amilyen a prédikáció ezeknek a barmoknak. Ott barátom az embernek valóban rendelkeznie kell mind az öt érzékével. Tábori oltárunk az van. Egy összerakható oltár. Zsebben hordozható.

— Jézus Mária, Svejek, — kapott most hirtelen a fejéhez a pap, — jaj, milyen ökrök vagyunk. Tudja, hová tettem én azt az összecusukható oltárt? A díványba! Amit eladtunk!

— Hát az bizony baj, tábori lelkész úr, — mondta Svejek, — én ugyan ismerem azt a handlét, de éppen tegnapelőtt találkoztam a feleségével. Az mondta, hogy az ura most éppen ül egy lopott szekrény miatt. És hogy a mi díványunk pedig egy vrsovici tanítónál van. Legjobb, ha megisszuk a grogot és elmegyünk, megkeressük azt az oltárt, végeredményben mégse lehet oltár nélkül misét celebrálni.

— Valóban — mondta fáradtan a pap, — csak az az oltár hiányzik, más minden elő van már készítve a gyakorlótéren. Az asztalos fel is állította a pódiumot. A szentségtartót Brevnovából adják kölcsön.

A pap elgondolkozott:

— A kehely, az a sajátom kellene legyen, de hol van az már? Mondjuk, hogy elveszett a kehely. De tudja mit? El fogjuk kérni a sportkelyhet Wítinger főhadnagytól, a hetvenötösöktől. Évekkel ezelőtt versenyfutással nyerte ő azt a kelyhet. Ez az a híres „Sport Favorit” kehely, amelyért Wítinger főhadnagy negyven kilométert futott Bécestől-Mödlingig 48 perc alatt. Én már tegnap megbeszéltem vele a dolgot. Milyen barom va-

gyok, hogy mindent az utolsó pilanatra hagytam. Miért is nem néztem bele abba a diványba, mielőtt elvitték. En marha!

A züllött matróz receptje alapján készült-grog megtette hatását, minthogy a pap mindenféle ilyen jelzővel illette saját magát, amire melleleg rá is szolgált.

— Na kérem, gyerünk már, keressük meg azt a tábori oltárt! — mondta Svejks. — Már reggel van. Nekem még fel kell vennem az uniformist és egy grogot kell még innom.

Végre nagynehezen elindultak a handlé feleségéhez. Útközben a pap elmesélte Svejksnek, hogy tegnap „isten kegyelméből” sok pénzt nyert a kártyán és ha minden jól megy, hát a zongorát hamarosan kiváltja a zálogházból.

A pap úgy hatott most, mint az ősi idők pogánya, aki áldozatot ígér istenének.

A handlé álmos feleségétől megtudták a vrsovici tanító címét, aki a néhai diványt jelenleg birtokolja. A tábori-pap nagy emberszeretetről tett tanuságot: megcsipkedte a handléné orcáját és megcsiklandozta a hónaalját.

Gyalog mentek Vrsovicbe, mivel a pap kijelentette, hogy friss levegőn kell sétálnia egy keveset, hogy gondolatai támadjanak.

Vrsovicán a tanító lakásában — ez szentéletű öreg úr volt — újabb meglepetések vártak az érkezőkre. Mikor tudniillik az öreg tanító megtalálta a divány belsejében a tábori oltárt, rögtön oda is ajándékozta a vrsovici templomnak. Fel is állították azonnal a sekrestyében. Azt azonban kikötötte feltételként a szentéletű tanító, hogy az oltár másik oldalára oda legyen írva mindenki által látható betűkkel a következő felírás:

„Az Úr dicsőségére és tiszteletére ajándékozta az Úr 1914. esztendejében Kolárik nyug. tanító.”

A tanítót alsónadrágban találták otthon és ezért nagy zavarban volt. Elmondta, hogy az oltárt a diványban isteni kinyilatkoztatásnak vette. Amikor a diványt megvásárolta, egy belső hang azt mondotta neki: „Nézd csak meg, hogy mi van divány fiókjában, jó ember.” Valamilyen álmában angyalt is látott, aki direkt ráparancsolt, hogy: „Nyisd fel gyorsan a divány fiókját”. Amikor meglátta az összecukható oltárt a szentségfülkével, leborult a divány elé és ájtatosan, buzgón imádkozott az istenhez, megfogadva, hogy az isteni gondviselés által ajándékozott oltárral a vrsovíci templom sekrestyéjét fogja majd díszíteni.

— Hát kérem ez a nagylelkűség nekünk egy cseppet se tetszik, — mondta a tábori pap dühösen, — ha ön olyan holmit talál, ami nem a tulajdonát képezi, azt vigye a rendőrségre, ne pedig holmi sekrestyébe.

— Ezért a csodáért, barátom — mondja Svejka, — igen sok kellemetlensége lehet még önnek. Maga diványt vett csupán, nem pedig egy oltárt, ami tulajdonképpen a katonai kincstár tulajdona. Az ilyenfajta isteni gondviselésre maga nagyon ráfizethet, fiám. Nem kellett volna az angyalra hallgatni. Egyszer egy zhorai ember a mezőn talált eldugva egy kelyhet, amit holmi templomrablók rejtettek oda jobbidoókra. Ez is azt hitte, a marha, hogy az isteni gondviselés küldte és ahelyett, hogy beolvasztotta volna a drága fémet, elment vele a paphoz azzal, hogy a kelyhet az anyaszentegyháznak kívánja ajándékozni. A tisztelendő úr pedig azt hitte, hogy az embert a lelkiismeretfurdalás hozta a kehellyel és elhivatta a falu bíróját, az pedig a csendőröket. Ezt az embert teljesen ártatlanul elítélték templomrablás miatt, mert folyton valami isteni csodáról járatta a száját. Persze, az ember védekezett, ahogy tudott, ő is valami angyalról beszélt, de a szűz Máriát is belekeverte ebbe a piszkos dologba és éppen ezért tíz évet adtak

neki. Azért mondom, legjobban teszi, ha rögtön eljön velünk az itteni paphoz, hogy a kincstári holmit azonnal adja ki. Egy tábori oltár nem macska vagy egy pár fuszekli, amit az ember annak ajándékoz oda, akinek tetszik.

Az öreg úr egész testében remegett és mialatt öltözködött, folyton ezt mondogatta fogvacogva ijedt védekezéssel:

— Én kérem nem gondoltam semmi rosszra. Csupán azt hittem, hogy isten segítségével hozzájárulhatok a vrsovici istenháza feldíszítéséhez, mert úgylis nagyon szegényes.

— Persze a katonai kincstár számlájára — jegyzi meg Svejek szigorúan. — Isten őrizzen meg minden jámbor lelket hasonló isteni segítségtől. Egy Pivonka nevezetű Chotéborból szintén megnyilatkozásnak tartotta, hogy egy kötőfék került egyszer a kezébe, amely kötőfék végén egy idegen tehén volt.

A megrémült öreg úr nem is védekezett többé. Megadta magát. Egyetlen vágya volt, hogy mihamarább felöltözzék és elintézzék ezt a kellemetlen históriát.

A vrsovici pap aludt még és amikor felköltötték, káromkodni kezdett. Azt hitte félálmában, hogy valakit gyóntatni kell.

— Ezek is békét hagyhatnának az embernek az utolsó kenettel — mormogta, miközben barátságatlanul öltözködni kezdett. — Éppen akkor kell ennek is halódnia, amikor az ember legjobb álmát alussza. Amikor fizetésre kerül a sor, akkor pedig alkudoznak.

És az előszobában összetalálkozott az Úrnak a vrsovici civil katolikusoknál akreditált képviselője az isten másik földi helytartójával, aki a katonai kincstárnál teljesítette isteni küldetését.

Ami történt az tulajdonképp a civil és a katonai személy viszálykodása volt csupán.

A civilpap kijelentette, hogy a tábori oltár nem való a diványba, a táboripap pedig kijelentette, hogy még kevésbé való egy olyan sekrestyébe, amelyet csupa civilek látogatnak.

Svejk közben különböző megjegyzéseket engedett meg magának, hogy könnyű dolog kincstári holmival gazdagítani egy koldus templomot, miközben a „koldus” szót egyenesen idézőjelben mondotta.

Végre bementek a sekrestyébe, ahol aztán megkapták a tábori oltárt a következő nyugta ellenében:

— Ezennel igazolom egy tábori oltár átvételét, mely véletlen folytán került a vrsovici templomba.

A dicső tábori oltár a bécsi Mahler Móric, zsidó cég, gyártmánya volt. A cég minden elgondolható misekelléket és kegyszereket, rózsafüzéreket és szentképeket gyártott.

Az oltár három részből állott és gazdagon volt aranyozva, természetesen hamis arannyal.

A tábori oltárt Svejk szerencsésen felrakta egy konflisra. Maga pedig a kocsis mellé ült. A tábori pap a konflisban foglalt helyet és szép kényelmesen felrakta a lábát a szentháromságra.

Svejk a kocsissal a háborúról társalgott.

A gyakorlótéren ezidő alatt türelmetlenül várt néhány menetszázad.

Pedig még soká kell várniok. Hiszen még el kell menni a sportkehelyért is Witinger főhadnagyhoz, aztán a szentségtartót kell elhozni egyéb misekellékekkel, aztán egy üveg fehér bort kell venni a brevnoci kolostorban, amiből aztán világosan látható, hogy nem olyan könnyű dolog tábori misét celebrálni.

— Majd csak megcsináljuk valahogy, — mondta Svejk a kocsisnak.

És igaza is volt. Amikor már a gyakorló téren voltak

a pódiumnál, melynek fából szép oldalfalakat csináltak és fel kellett volna tenni a tábori oltárt a pódium asztalára, akkor derült ki, hogy a tábori pap megfélelkezett a ministránsokról.

Egy infanterista szokott ministrálni neki, de ez elhatározta, hogy inkább a frontra megy, semhogy ministráljon.

— Nem baj, tábori lelkész úr, majd én megcsinálom valahogy, — mondja Svejks nyugodtan.

— No és maga tud ministrálni?

— Még életemben nem ministráltam, — mondja Svejks — de azért meg lehet próbálni. Most háború van, háborúban pedig olyan dolgokat csinálnak az emberek, amikről azelőtt még csak nem is álmodtak. Egy „et cum spiritutuót” én is ki tudok vágni a tábori lelkész úr „dominus vóbiscumára”. Azt hiszem, nem olyan nehéz dolog körüljárni a tábori lelkész urat, mint macskának a forró kását, a kezét megmosni, meg bort önteni a kehelybe.

— Jól van, — mondja a pap — de ne öntsön vizet sehová. Mindjárt önthet a másik kannába is bort. Egyébként majd én jelzem magának, hogy merre menjen, jobbra-e vagy balra. Amikor halkan fütyülök egyet, az annyit jelent, hogy jobbra, ha kettőt fütyülök, akkor balra kell menni. A misekönyvet nem muszáj olyan sokat ide-oda cipelni. Ne gyúladjon be!

— En nem félek semmitől se, — mondja Svejks — még a ministrálástól sem.

Úgy ment minden, mint a karikacsapás.

A tábori pap beszéde igen rövid volt:

— Katonák! Azért jöttünk össze, hogy mielőtt a harcra mentek, szívetek mélyén istenhez forduljatok azért, hogy az úr biztosítsa részünkre a győzelmet és titeket jó egészségben tartson meg. Én nem tartóztatlak

benneteket sokáig és épp ezért minden jót kívánok nektek!

— Pihenj! — kiált a balszárnyról az öreg ezredes.

A tábori mise azért tábori mise, hogy ugyanolyan törvény alá tartozzon, mint a haditaktika a fronton. A harmincéves háborúban valószínűleg a tábori misék is hosszúra nyúltak. De a modern haditaktika idején, amikor a csapatok mozgása gyors és fürge, a tábori mise is gyors és fürge kell, hogy legyen.

Nem tartott az egész ceremónia tovább tíz percnél. Azok, akik közel álltak, nagyon csodálkoztak azon, hogy mit fütyülget a pap a mise alatt.

Svejk figyelt a szignálra. Gépiesen járt hol jobbra, hol balra az oltár körül és sohasem mondott egyebet, mint hogy: „Et cum spiritu tuo.”

Felültek ismét a konflisra és visszavitték a holmit oda, ahonnan hozták, kivéve az üveg fehérbort.

Amikor hazaértek és a kocsist sikerült a parancsnoksághoz utalni, hogy a hosszú lőtás-futásért végre a díját megkapja, Svejk a következő kérdéssel fordult a tábori paphoz:

— Alázatosan kérdem a tábori lelkész úrtól, hogy aki ministrál, annak olyan vallásúnak kell lenni, mint aki a szentvacsora részese volt?

— Természetesen, — mondja a pap — másként a mise érvénytelen.

— Tyúh a teremtséit neki, akkor hiba történt, tábori lelkész úr, — mondja Svejk, — minthogy én felekezetenküli vagyok, jelentem alássan. Nekem már ilyen pechem van.

A tábori pap végignézett Svejken és pár pillanatnyi hallgatás után megveregette Svejk vállát:

— Igya ki azt a kis áldozati bort, ami még az üvegben maradt és képzelje el, mintha ismét a szent keresztségben lett volna része.

XII. HITVITA

Svejk megszokta már, hogy a katonák lelkipásztora ritkán volt odahaza. Néha napokig se látta színét. A tábori pap rendszeren felosztotta idejét a kötelesség és a dorbézolás között és csak ritkán fordult úgy a sor, hogy haza is kerüljön. Ilyenkor mosdatlan és piszkos volt, mint egy szerelmes kandúr, amely a háztetőkről tért meg hangos kirándulásai után.

Ha hazatért és még alkalmas volt beszélgetésre, alvás előtt Svejkkal társalgott egy keveset. Néha megpróbált versben beszélni, vagy Heinét citálta.

Svejk még egy tábori misét ministrált a pappal. Ez a pionéreknél történt, ahová szerencsés véletlen folytán még egy tábori papot hívtak meg, egy volt hitoktatót. Ez szokatlanul jámbor, vallásos ember volt, aki kollégáit mindig megbotráncozással nézte végig. Különösen akkor botráncozott meg, amikor Katz tábori lelkész Svejk tábori kulacsából, — amit ilyen vallási szertartások alkalmával Svejk sohasem felejtett otthon — konyakkal kínálta meg.

— Igen jó jel, hogy ketten jöttünk ide. Igyon egy kis snapszot és menjen haza, — mondotta Katz Ottó páter. Majd én elintézem ezt a micsodát egyedül. Nekem úgyis szükségem van egy kis friss levegőre, minthogy a fejem fáj éppen.

A vallásos tábori pap fejét csóválva ment el. Katz tisztelendő úr pedig, mint mindig, fényesen végezte feladatát.

A kehelyben, az úr vérében, nagyon erős bor volt, amitől aztán a prédikáció egy kicsit hosszúra nyúlt és a pap minden harmadik szava az volt, hogy: „Es így tovább”, vagy pedig hogy: „Valóban”.

— Ti katonák, ma a frontra mentek és így tovább. Forduljatok istenhez és így tovább, valóban. Ti nem tudhatjátok, hogy mi történhet veletek és így tovább, valóban.

Elragadtatásában és a szónoki tűz hevében annyira ment, hogy Savoyai Jenő herceget is szentnek nyilvánította, aki, miközben a derék pionérek hidat vernek majd a folyón keresztül, meg fogja őket védeni.

Nagyon jól végződött ez a tábori mise, minden különösebb incidens nélkül. Elég kellemes és ami a fő, nagyon szórakoztató volt, a pionérek kitűnően mulattak az egész idő alatt.

Amikor visszafelé mentek, a kalauz nem akarta felengedni Svejket és a papot a villamosra az összecsuható oltárral.

— Vigyázz, hogy végig ne vágjak a fejeden ezzel a szentséggel, te istentelen! — mondotta Svejke a kalauznak.

Amikor hazaértek, akkor állapították meg, hogy a tabernákulumot elvesztették valahol.

— Nem baj, — mondotta Svejke, — az első keresztények is tabernákulum nélkül tartották a miséjüket. Hogyha bejelentjük valahol, akkor esetleg a tisztességes megtaláló jutalomdíjat fog kérni tőlünk. Ha pénzt vesztettünk volna el, arra a'ig akadna tisztességes megtaláló, habár még itt-ott vannak ám ilyen emberek is. Nálunk például az ezrednél Budvejszban volt egy katona, amolyan kedélyes ökör. Egyszer hatszáz koronát talált az utcán és átadta a rendőrségnek. Persze erre az újságok azt írták róla, hogy tisztességes megtaláló, amiből kifolyólag rengeteg kellemetlensége volt. Senki sem

akart szóba állani vele többé, mindenki leszidta: „Te szarvasmarha, te, micsoda ostobaságot csináltál? Ha csak egy szikra tisztesség van benned, a lelkiismeret-furdalás halálad napjáig nem fog békén hagyni.” Aztán volt ennek a katonának egy kedvese is, aki emiatt szintén szakított vele. Amikor pedig hazament szabadságra a falujába, a falubeli legények kidobták a kocsmából. Sokáig bánkódott, végre a vonat alá vetette magát. Egy szabó az utcánkban aranygyűrűt talált egy alkalommal. Az emberek egyre figyelmeztették, hogy ne vigye el a rendőrségre, mert az nem vezet jóra, de a mi szabónk megmaradt amellett, hogy eljuttatja a veszett jószágot törvényes gazdájának. A rendőrségen a snájdert szokatlan barátságosan fogadták, bejelentették már náluk egy gyémántköves aranygyűrű elvesztését. Mikor a gyűrűt alaposabban megnézték, akkor látták csupán, hogy a kő benne nem gyémánt, hanem csak üveg. „Hé, mondták, — hiszen ez üveg ebben a gyűrűben, nem briliáns. Mennyit kapott az eredeti kőért? Ahá, ismerjük mi az ilyen tisztességes megtalálókát!” Végre nagynehezen kiderült, hogy egy másik gyűrűt is elvesztett valaki, egy hamisköves gyűrűt, valami családi ereklyét. De ettől eltekintve, a mi szabónk szépen leült három napot, minthogy izgalmában udvariatlan kifejezést engedett meg magának a rendőrséggel szemben. Amikor aztán kiengedték, megkapta a megtalálók törvényes díját, ami 1 korona 20 fillér volt csupán, minthogy annak a vacaknak az értéke össze-vissza tizenkét korona volt. Erre aztán a mi szabónk odadobta az egyhuszat a gyűrűtulajdonos pofájába, amiért az becsületsértésért feljelentette. Ennek nyomán tíz korona büntetést kapott. Ezek után aztán kijelentette, hogy minden tisztességes megtalálónak huszonöt botot kell verni a fenekére, hogy nyilvánosan kell megbotozni az olyan barmot, hogy az emberek

tanuljanak belőle és ehhez igazodjanak. Azt hiszem, hogy a mi tabernákulumunkat nem fogják nekünk viszszaadni már csak azért sem, mert a hátán az ezred jelzése van. Nem kezdenek ki az emberek a katonasággal, annak nem jó vége szokott lenni. Inkább bedobják a folyóba, nehogy kellemetlenségeik legyenek a dologból. Tegnap „Az arany koszorúban” beszéltem egy emberrel, volt már vagy ötvenhat éves, aki hosszú idővel ezelőtt bement Novi Pék-re a katonai parancsnokságra panaszt tenni, hogy elrekvirálták a csészáját. Onnan kidobták az öreget és szép csendesen ballagott hazafelé. A piactéren épp egy nagy trén-kolonne jött vele szembe. Az öreg elnézte a trénszekereket. Egyszer egy fiatalember megkérte, hogy vigyázzon pár percre a lovaira, meg a kocsira, amin konzervet szállított a katonaságnak. Az öreg ott vigyázott a holmira, de a fiatalember csak nem jött vissza, aztán amikor a trén elindult, neki kellett vele menni egész Magyarorszáig, ahol ő is megkért egy embert, hogy vigyázzon a lovakra. Csak így tudott szegény megmenekülni a bajtól, különben biztosan levítették volna Szerbiáig. Egész letörve érkezett haza szegény és nem akart ez életben többet még csak hallani sem a katonaságról.

Este eljött hozzájuk az a jámbor tábori pap, aki másnap akart ismét a pionéreknel misét celebrálni. Ez a pap fanatikus ember volt, aki mindenkit közelebb akart hozni istenhez. Amikor hitoktató volt, a hit málasztját pofonokba csomagolva adta be a gyerekeknek, minek alapján időről-időre még az ujságok is kezdtek már foglalkozni a dolgaival „A brutális hitoktató”, „A pofozkodó hitoktató” címmel. Meg volt szentül győződve, hogy semmivel se lehet jobban megtanítani a gyerekeket a katekizmus ismereteire, mint a nádpálcával, vagyis az osztrák módszerrel.

Egy kicsit sántít is ez a lelkiatya, ami onnan eredt,

hogy egyik kis tanítványa egyszer bizonyos kételkedéssel fogadta a szentháromságról szóló magyarázatát, amiért a nebulót alapos pofonnal győzte meg a derék hittanító a szentháromság csalhatatlanságáról. Erre aztán a nebuló apja felkereste és három lórúgásnyi pofont mért le neki. Az egyiket az Atya, a másikat a Fiú, a harmadikat pedig a Szentlélek nevében.

Ma azért jött, hogy Katz kollégáját az igaz útra térítse, amit a következő megjegyzéssel kezdett:

— Nagyon csodálkozom, hogy önnél egyetlen egy kereszt sem lóg sehol. Hol foglalkozik ön a breviáriumával?

Katz nevetett:

— A breviárium a konyhában van. Hozza csak be, Svejks és nyissa fel a harmadik oldalt.

Svejk kiment a konyhába. Közvetlen azután hallani lehetett, ahogy Svejk három boros üvegből kihúzta a dugót.

— Ez könnyű finom fehérbor, kedves kolléga úr, — mondotta Katz, — igen jófajta rizling, melynek az íze nagyon emlékeztet a mőzeli borokra.

— Nem kérem, én nem iszom, — mondotta kevélyen a vallásos pap. — Azért jöttem, hogy a lelkére beszéljek önnek.

— Nagyon ki fog száradni a torka, kolléga úr, — mondja Katz — igyon csak és meg fogom hallgatni. Higyje el hogy nagyon rendes ember vagyok és kibírok minden más véleményt.

A szent pap ivott egy keveset és kifordította a szemét.

— Ugye milyen ördögi jó bor, kolléga úr?

A fanatikus pap keményen megjegyezte:

— Úgy látom, hogy ön elkárhozik.

— Szokás dolga, — mondja Katz — néha káromkodáson kapom magam. Svejk, csak öntsön a kolléga úrnak

egy kis bort. Hát kérem, bizony előfordul, hogy káromkodom, elég gyakran emlegetem a Himmelherrgottot, a Krucifixet és a Szakramentumot. Azonban szentül meg vagyok győződve arról, hogyha maga olyan sokat fog szolgálni a katonaságnál, mint én, szintén egész szépen bele fog jönni a káromkodásba. Ez egyáltalán nem nehéz. Igyon, kolléga úr!

Az egykori hitoktató gépiesen ivott egy kortyot. Látzott, hogy mondani akar valamit, de nem tudja mit. A gondolatait gyűjtötte.

— Kolléga úr, — folytatta Katz — fel a fejjel, ne üljön itt olyan szomorúan, mintha öt perc múlva fel akarnák akasztani. Én hallottam már magáról egyet-mást. Hallottam, hogy egyszer véletlenül egy pénteki napon disznósültet evett egy vendéglőben, mivel azt hitte, hogy csütörtök van. Aztán hallottam, hogy a klozetben bedugta az ujját a torkába, hogy kihányhassa a vétkes eledelt, mivel azt hitte, hogy elkárhozik ezért a bűnért. Látja, én nem félek böjti napokon húst enni és hogy őszinte legyek, a pokoltól se félek. Pardon, igyon, kérem. Így. Jobban érzi-e már magát? Nincsen-e még előrehaladott álláspontja a poklot illetőleg és nem hajlandó-e az idő és a reformátorok szavára hallgatni? A pokol, kérem, közönséges szénnel fűtött kazán, üst a szegény bűnösök számára, kazán magas nyomással, ahol a bűnösöket margarinnal főzik, a rosták villamos erőre járnak millió év óta úti hengerekkel hengerelik a bűnösöket, foguk recsegését fogászok idézik elő speciális műszerekkel és a bűnösök kiáltását gramofonlemezre veszik, amit felküldenek a mennyországba az igazak szórakoztatására. A mennyországban pedig porlasztók dolgoznak, akik kölni vízzel és filharmóniával szórakoztatják az igazakat annyira, hogy azok inkább a pokolba szöknek. Az angyalok fenekében pedig propeller van, nehogy megerőltessék szárnyaikat. Igyon, kolléga úr. Svejk,

öntsön csak egy kis konyakot neki, mintha rosszul érezné magát.

Amikor a szent pap magához tért, csendesen susogta:

— A vallás szellemi képességre szabott meggondolás. Aki pedig nem hisz a szentháromság létezésében...

— Svej! — szakította félbe Katz a beszélőt — öntsön csak a tábori lelkész úrnak még egy kis konyakot, hogy magához térjen egy kissé.

A szent tábori pap szeme szikrát hányt már és a legutolsó konyak alaposan a fejébe szállott. Hunyorgató szemmel fordult Katz felé és megkérdezte:

— És maga nem hiszi, hogy a keresztelő Szent János hüvelykujja, amit a piaristáknál őriznek, valóban az ő ujja volna? Hisz maga egyáltalán istenben és ha nem hisz, akkor miért lett tábori pap?

— Nézze kolléga úr, — mondja Katz, bizalmasan megveregetve a fanatikus vállát — ameddig az államnak az a véleménye, hogy a katonáknak, mielőtt halni mennek a frontra, fe'tétlenül isten áldásában kell részesülniök, addig a tábori lelkéshi állás nagyon jól fizetett foglalkozás, amibe az embernek nem is kell nagyon agyondolgoznia magát. Nekem például ez sokkal jobbnak látszott, mint a gyakorlótéren futkosni és nehéz hadgyakorlatokban résztvenni. Abban az időben parancsokkal székáltak a feljebbvalóim, ma pedig azt teszem, amit jónak látok. Én a képviselője vagyok valakinek, aki tulajdonképen nem is létezik, tehát magam játszom az isten szerepét. Hogyha meg akarom bocsájtani valakinek a vétkét, hát megbocsájtom, ha nem, akkor térden állhat nekem, úgysem bocsájtom meg. Különben nem sok ilyen térden álló számár van manapság ezen a világon.

— Én szeretem az istent, — mondta zokogva a szentéletű pap — nagyon szeretem... Adjon még egy kis bort.

— Becsülöm az istent, — folytatta — nagyon becsülöm. Senkit se becsülök úgy, mint őt.

Aztán rácsapott az asztalra, hogy a poharak táncoltak rajta.

— Az isten becsülésre méltó. Földfeletti lény. Nagyon komoly a dolgaiban. Napsugaras jelenség, ezt senki se beszéli ki belőlem. Szent Józsefet is becsülöm, sokra becsülöm, sőt minden szentet becsülök, csak Szent Szerafint nem becsülöm semmire. Annak nagyon ronda a neve.

— Annak névváltoztatásért kellene folyamodnia a belügyminiszterhez — jegyzi meg Svejks.

— A Szent Ludmillát is nagyon szeretem és a Szent Bernátot is, — mondja a volt hitoktató. — Nagyon sok zarándokot mentett meg Szent Gotthárdon. Egy üveg konyakot kötött a nyakára és úgy kereste a hóban az eltemetetteket.

A beszélgetés ezután már más irányban haladt. A szent pap össze-vissza kezdett beszélni:

— Az ártatlan gyerekeket szeretem. Az ő ünnepük december huszonnyolcadikán van. Heródest viszont ki nem ál'hatom... Ha a jérce alszik, akkor nincs friss tojás, kedves barátaim.

A szórakozás nagyon szépen folyt tovább. Egyik üveget a másik után nyitották fel. Időről-időre felhangzott Katz figyelmeztetése:

— Mondd, barátom, hogy te se hiszel istenben, különben nem öntök bort neked.

Mintha a keresztényüldözés ideje tért volna vissza: A szentéletű pap különféle martir-dalokat dalolt a római arénák mélyéből és torkaszakadtából ordította:

— Én hiszek Istenben, nem tagadom meg. Tartsd meg a borodat, én magam is tudok hozatni, ha kell.

Végül berakták az ágyba valahogy.

XIII. SVEJK LELKIVIGASZTALÁSRA MEGY

Katz Ottó tábori lelkész mély gondolatokba merülve ült egy hadügyminiszteri körirat előtt, amit épp most hoztak a kaszárnnyából.

A hadügyminisztérium az egész háború idejére az utolsó kenet felvételét felfüggeszti az összes hadsereghez tartozó személyek részére. A katonai lelkészi kar figyelmét a következő határozmányokra hívja fel:

1. §. A hadszíntéren az utolsó kenet felvétele felfüggesztendő.

2. §. A sebesültek és nehéz betegeknek tilos az utolsó kenet felvétele végett a frontról eltávozniuk az arcvonal mögötti területekre. A tábori lelkészi kar köteles az utolsó kenetre jelentkező katonai személyeket az illetékes hadbíróságokhoz utalni további intézkedés végett.

3. §. Az arcvonal mögötti katonai kórházakban az utolsó kenet felvétele csak tömegesen engedhető meg a katona-orvosok által utolsó kenetre utaltak részére, amennyiben az utolsó kenet felvétele nem akadályozná az illetékes katonai intézményt normális működésében.

4. §. Rendkívüli esetekben a katonakórházak parancsnoksága engedélyezheti egyes személyek részére is az utolsó kenet felvételét.

5. §. A katonai lelkészek csak azon katonai személyeket kötelesek utolsó kenetben részesíteni, akiket arra a kórházparancsnokság megfelelőnek talál.

A tábori pap ismételten elolvasta a rendeletet, amelyhez hozzá volt még fűzve, hogy holnap reggel a Károly-

téri katonakórházban kell egy nehéz sebesült lelki-
vigasztalásáról és gyóntatásáról gondoskodnia.

— Hallja Svejks, — kiáltott fel a pap, — hát nem
disznóság? Mintha én lennék Prága egyetlen tábori lel-
késze. Mi a nyavalyának nem küldik oda azt a hülye,
szent papot, aki nálunk aludt legutóbb? Nekünk kell
kimenni a Károly-térre, hogy lelkivigasztalásban része-
sítsük a haldoklókat.

Az ezredordonánc hivatalos írást hozott, amely
szerint figyelmeztetik a tábori papot, hogy a holnapi
lelkivigasz-osztásnál a kórházban képviselve lesz „A
katonák vallásos nevelésére örökös főúri hölgyek egye-
sülete” is.

Ez az „Egyesület” öreg hisztériás nőkből állott, akik
rendszerint azzal foglalkoztak, hogy a különböző kór-
házakban olcsó szentképeket és unalmas füzeteket osz-
tottak szét egy katolikus hős történetéről, aki hőiesen
elesett öfelségéért, a császárért. Ezekben a füzetekben
egyszínű képek ábrázolták a harcot. Mindenfelé halott
emberek és lovak, felfordított municiósszekerek és ágyúk
hevertek. A láthatáron falu égett, srapel robbant. Az
előtérben egy haldokló katona feküdt, leszakított láb-
bal, föléhajolva egy nagy, szárnyas angyal koszorút
helyezett a fejére. A koszorú szalagján a következő fel-
írás volt: — „Még ma velem jössz a paradicsomba.” —
És a haldokló boldogan mosolygott, mintha csak fagy-
lalttal kínálná valaki.

Amikor Katz Ottó elolvasta az ezredparancsot, kö-
pött egyet:

— Na hiszen, ez is jó nap lesz, egye meg a fene.

Jól ismerte ezt a csúrhét — ahogy Katz úr a hölgy-
koszorút előszeretettel nevezte, — még az Ignác-tem-
p'omból, ahol évekkel ezelőtt katonai miséket tartott.

Abban az időben még több gondot fordított a pré-
dikációra, mint mostanában. Az „Egyesület” két

őregasszony képében, fekete ruhásan, rózsafüzérrel az ezredes mögött ült és két órán keresztül magyarázott a katonák vallásos neveléséről. Két óra múlva kénytelen volt félbeszakítani az „egyesületet” azzal, hogy: „Bocsássanak meg hölgyeim, de engem már vár a százados úr egy parti ferblire.”

Mielőtt elment, odaszólt Svejknak:

— A kávéházba megyek, Svejks, ha jön valaki, csak várjon.

Félóra múlva egy idősebb úr csengetett be. Előkelő magatartású, szigorú tekintetű úr volt.

Már a megjelenése is mély haragot árult el s úgy nézett körül, mintha a végzet azért küldte volna erre a világra, hogy planétánkat megsemmisítse és a földnek még a nyomát is elseperje a világúrból.

A beszédje éles, száraz és szigorú volt.

— Itthon van? Kávéházba ment?... Mit, várjak? Jó, reggelig fogok itt várni... A kávéházban meg kell fizesse az adósságát. Ez is pap? Nahát, pfuj!

Es köpött egyet a konyhában.

— Kérem, ne köpködjön itt össze-vissza, — mondta Svejks, alaposan szemügyre véve az idegent.

— Azért is köpök még egyet, látja? — mondta dühösen az idegen úr, még egyet köpve a padlóra. — Hogy nem szégyenli magát egy katonai lelkész. Szégyen, gyalázat!

— Ha maga művelt ember, akkor tegyen le erről a csúnya szokásáról és ne köpködjön idegen lakásban — mondta Svejks figyelmeztetőleg — vagy azt hiszi, amiért világháború van, hát mindent szabad? Viselje magát kérem, tisztességesen, tartózkodjon az erős kifejezésektől, beszéljen rendesen, nem mint egy utcagyerek. Maga barom civil!

A szigorú úr felállt a székről és magából kikelve ordította:

— Mit ért maga azalatt, hogy „tisztességesen viselkedni”? Ha nem viselkedem tisztességesen, akkor mi vagyok, nem tisztességes? Beszéljen!

— Paraszt maga barátom, — mondta Svejks az öreg úr szemébe nézve. — Úgy köpköd itt jobbra-balra, mintha mintha valami nyilvános helyen, villamoson, vagy vonaton volna. Mindig csodálkoztam, hogy miért van mindenhová kiírva, hogy „köpködni tilos”! Most már tudom. Maga miatt írják ki mindenhová. Maga jómadár. Jól ismerhetik magát mindenfelé.

Az idegen úr mérgében elkékült és tengernyi szitkot zúdított Svejkre és a tábori papra.

— Végzett, kérem? — kérdezte Svejks nyugodtan (az idegen utolsó szava az volt, hogy: aljas csirkefogó a gazdád is, meg te is) vagy pedig hozzá kíván még fűzni valamit, mielőtt a lépcsőn lerepül?

Az idegen úr annyira fel volt háborodva, hogy nem jött megfelelő átok a nyelvére. Kimeresztette a szemét és szótlan haraggal bámult Svejkre, aki egy másodpercig várt, hátha ki fogja még egészíteni az öreg úr a mondókáját. Aztán kinyitotta az ajtót, a szigorú urat odaállította az ajtóba, arccal kifelé és olyan rúgást irányított az öreg úr fenekébe, amilyen a legjobb nemzetközi játékosoktól sem telik ki, akik az Olimpiád világbajnokságáért rugdalóznak.

Svejks utánaaszólt az idegennek:

— Máskor, ha tisztességes emberekhez megy látogatóba, viselje magát rendesen!

Az idegen sokáig sétált fel és alá a ház előtt, a tábori papra várva.

Végre megjött a pap és az idegent bevezette a szobába. Székkel kínálta meg és maga is leült.

Svejks szó nélkül köpöcsészét hozott be és odatette a mérges öreg úr mellé.

— Mit csinál maga, Svejks?

— Alázatosan jelentem a tábori lelkész úrnak, hogy ezzel az úrral volt már egy kis kellemetlenségem a padlóra való köpködés miatt.

— Hagyjon magunkra Svejek, egy kis elintézni való dolgunk van egymással.

Svejek szalutált.

— Alázatosan jelentem a tábori lelkész úrnak, hogy kimegyek.

A szobában igen érdekes párbeszéd folyt le.

— Ha nem tévedek, ön a váltókra járó törlesztési összegért jött ugyebár? — kérdezte a tábori lelkész a vendéget.

— Igen és remélem...

— Az ember néha olyan helyzetbe kerül, hogy csak reménye marad csupán. Milyen szép is ez a szócska, hogy „remény”. A háromlevelű lóhere, amely az embert az élet káoszából kivezeti: „Hit, remény és szeretet.”

— Remélem, tábori lelkész úr, hogy az összeget...

— Természetesen, mélyen tisztelt uram, — szakította félbe a beszélőt a pap, — ismételhetem, hogy a „remény” szó erősíti az embert az élet küzdelmében. Tehát ne veszítse el ön se a reményt. Oh, mily szép az, amikor az embernek reménykeltő ideája van, például, hogy a váltóra adott pénzét idejében meg fogja kapni. Remélni, folyton remélni, hogy ezer koronáját meg fogom fizetni önnek, miközben a zsebemben nem egészen száz korona szerénykedik...

— Tehát ön...

— Tehát én? — kérdezte a tábori lelkész.

Az öreg úr ábrázata ismét dühös lett, mint az előbb.

— Uram, ez csalás — mondotta felemelkedve.

— Nyugodjon meg, tisztelt uram!

— Ez csalás — kiáltozza makacs kitartással a vendég.

— Visszaél a bizalmammal!

— Uram! — mondta a tábori pap, — önnek jót fog tenni egy kis levegőváltozás. Idebent nagyon fullasztó a levegő.

— Svej! — kiáltott ki a konyhába — ez az úr friss levegőre kívánczik.

— Alázatosan jelentem a tábori lelkész úrnak, — hangzott a konyhából Svej! szava, — ezt az urat már kidobtam egyszer innen.

— Megismételni! — hangzott a vezényszó, ami aztán gyorsan és keményen végre is hajtatott.

— Jó, hogy végeztünk vele — mondta Svej! visszatérve a folyosóról — mielőtt még tócsát köpködött volna ide. Malesiciehben volt egy kocsmáros. Nagyon írástudó ember volt, aki minden cselekedetére tudott egy citátumot a szentírásból. Hogyha valakin végighúzott a bikacsökkal, feltétlenül hozzáfűzte például: „Aki a korbáccsal takarékoskodik, ellensége önön fiának, ha pedig szereti, úgy idejében fogja nevelni őt. Majd adok én neked itt a kocsmában verekedni.”

— Látja Svej!, mi történik az olyan emberrel, aki nem becsüli meg a lelképásztort, — mondta a pap nevetve.

Vannak a világon igen kitartó emberek. Ezekhez tartozott az az ember is, akit a tábori pap lakásából kétszer is kidobtak. Amint a vacsora elkészült, valaki élesen csengetett. Svej! ajtót nyitott, majd egy idő múlva ismét visszatért a szobába és dühösen jelentette:

— Már megint itt van az a pasas, tábori lelkész úr. Bezártam a fürdőszobába, hogy nyugodtan megvacso rázhassunk.

— Nem jól csinálta, Svej! — mondotta a pap — vendégnek és istennek a szobában a helye. A régi világban a vendégkoszorút szörnyszülöttekkel mulattatták. Vezesse be, hadd mulattasson bennünket.

Svejk bevezette a kitartó férfiút, aki sötéten nézett maga elé.

— No, üljön le uram — mondotta a pap barátságosan, — mi épp a vacsora végén vagyunk. Lazacot, tengeri rákot vacsoráztunk s most sonkás rántottát eszünk rá. Látja, milyen jól megy sora annak, akinek hitele van?

— Remélem, nem azért vagyok itt, hogy tréfát űzzön belőlem — mondotta a borús ember. — Ma már harmadszor vagyok itt és remélem, most végre kiderül, hogy is állunk tulajdonképpen azzal az adóssággal?

— Alázatosan jelentem — jegyezte meg Svejk — ettől az alaktól nem szabadulunk meg ma. Olyan ez, mint egy Bonsek nevezetű libnei ember, akit tizennyolcszor dobtak ki egy este az „Exner”-ből és mindig visszajött azzal, hogy ott felejtette a pipáját. Bemászott az ablakon, bejött a konyhán keresztül, a pincéből mászott fel a helyiségbe, a kéményen is leereszkedett volna, ha a tűzoltók le nem szedik a háztetőről. Olyan kitartó ember volt, hogy ennyi kitartással miniszter vagy országgyűlési képviselő lehetett volna. Mindent megcsináltak azzal az emberrel, amit csak lehetett.

A makacs ember kitartóan ismételte a magáét, mintha nem is hallotta volna, hogy miről beszélnek időközben:

— Világosságot akarok! És követelem, hogy meghallgasson.

— Meg van engedve, mélyen tisztelt uram, — mondta a pap, — beszéljen kérem, ameddig csak jól esik. Mi majd folytatjuk a vacsoránkat. Remélhetőleg ez nem fogja beszédében zavarni!... Svejk, hozza be a többi fogást.

— Amint ön tudja — mondotta a kitartó férfiú, — most dühöng a háború. A kölcsönt én önnek a háború előtt adtam. Ha nem volna háború, nem törném magam annyira a fizetségért, azonban igen szomorú tapasztalataim vannak.

Noteszt vett elő a zsebéből és kinyitotta:

— Mindent bevezettem ebbe a kis könyvbe. Janata főhadnagy hétszáz koronámmal tartozott és egyszerűen elesett a Drinánál. Prasek hadnagy orosz hadifogságba került, nem törődve azzal, hogy nekem kétezer koronámmal tartozik. Wichterle százados, aki ugyanannyival tartozik nekem, saját katonái által vérzett el Rava-ruskán. Masek főhadnagy, aki ezerötszáz koronával tartozik, szerb fogságban van. Rengeteg ilyen ember szerepel ebben az én kis könyvemben. Az egyik elesik a Kárpátokban egy beváltatlan váltóval, a másik hadifogságba kerül, a harmadik belefullad a folyóba a szerb fronton, egy negyedik Magyarországon hal meg a kórházban. Képzelje el, kérem, az én lelkiállapotomat. Ez a háború tönkre tesz teljesen, ha nem intézkedem energikusan. Azt mondhatná, hogy önt direkt veszély nem fenyegeti. Nézzen ide kérem.

Es a tábori pap orra elé tette a noteszt.

— Mátyás tábori pap a brünni járványkórházban egy héttel ezelőtt elhalt. A hajam tudnám kitépni. Ezernyolcszáz koronámmal tartozik és bemegy egy kolerás barakba haldoklót gyóntatni, akihez lényegében semmi köze.

— Ja, kedves uram — mondta a tábori pap, — ez kötelesség. Én is bemegyek holnap egy kórházba gyóntatni.

— Mi szintén kolerás barakkba megyünk, — jegyezte meg Svejka. — Velünk jöhetne maga is, legalább megtudná, hogy mi az önfeláldozás.

— Tábori lelkész úr, — folytatta a vendég kétségbeesetten, — higgye el, borzasztó helyzetben vagyok. Hát azért csinálták ezt a háborút, hogy minden adósomat a másvilágra küldjék?

— Ez csak addig lesz így, — mondta Svejka, — amíg

magát is besorozzák és kiküldik a frontra. Akkor mi majd a tábori lelkész úrral szentmisét celebrálunk, hogy az első gránát magát vágja széjjel.

— Uraim, ez komoly ügy, — mondta a kétségbeesett ember, — követelem, tiltsa meg a szolgájának, hogy a dologba avatkozzék. Én ma végezni akarok.

— Bocsásson meg tábori lelkész úr — mondja Svejks, — de tényleg tessék nekem megtiltani, hogy a tábori lelkész úr érdekeit védjem, mert különben én tovább fogom védeni feljebbvalóm érdekét, ahogy azt védeni minden tisztességes katonának kötelessége. Ennek az úrnak végeredményben igaza van. A saját lábán akar innen elmenni. Én sem szeretem a folytonos rugdalózást, hiszen társaságbeli ember vagyok.

— Svejks, engem már úntat ez a história — mondta a pap, mintha a vendég jelen sem volna. — Azt hittem, hogy ez az ember szórakoztatni fog bennünket és valami jó viccet fog mesélni. Erre meg akarja tiltani, hogy maga beavatkozzék, mikor maga már kétszer is beavatkozott ebbe az ügybe. És még hozzá ilyen estén, amikor fontos vallási szertartás előtt állok, amikor minden érzésemnek és gondolatomnak az Úrnál kell lennie, ilyenkor foglal el ez az ember egy rongyos ezerkétszázkoronás adóssággal. És ilyen csekélységgel tereli el figyelmem Istentől és mindenáron azt akarja, hogy ismételjem meg neki, hogy most nem fizetek. Nem akarok többé beszélni vele, nem akarom ezt a szent estét megszenteltségteleníteni ezzel az emberrel. Mondja meg hát maga neki Svejks, hogy „a tábori lelkész úr nem fizet.”

Svejks akként teljesítette a parancsot, hogy a tábori pap szavait beleordította a vendég fülébe.

De a vendég tovább is ülve maradt.

— Svejks! kérdezze csak meg, hogy meddig óhajt még ittmaradni?

— En nem mozdulok innen addig, amí meg nem fizeti a tartozását, — mondta a vendég határozottan.

A tábori pap felállt és az ablakhoz ment.

— Ebben az esetben átadom önt Svejknak. Csináljon vele, ami akar.

— Jöjjön uram — mondta Svejkk a vendég gallérjába kapaszkodva, — minden jó háromszor jó.

Svejk elvégezte harmadszor is kötelességét, gyorsan és elegánsan, miközben a pap halotti indulót dobolt az ablakon.

*

Két ember kívánt az utolsó kenettel élni a helyőrségi kórházban. Az egyik öreg őrnagy, a másik pedig banktisztviselő tartalékos tiszt volt. Mind a kettőnek golyó került a hasába valahol a Kárpátokban és most egymás mellett feküdtek a kórházban.

Az utolsó kenet előtti éjszakán meghalt mind a kettő, mind a kettő ott feküdt már fehér lepedő alatt, szederjes arccal, mint mindazok, akik fulladás következtében haltak meg.

— Mennyi gonddal készültünk rá, tábori lelkész úr. Aztán mikor az ember már sok viszontagság után hozzájutna a dologhoz, elrontják az egészet! — mondta Svejkk, amikor jelentették nekik, hogy a két betegnek nincs már szüksége rájuk.

Valóban sok szaladgálásukba került ez a fuccsbament utolsó kenet. Konflison jöttek ide. Svejkk a kocsis mellett ült és egész úton csöngetett, míg a tábori pap az olajos üveget szalvétába göngyölve tartotta a kezében és komoly arccal osztotta az áldást azoknak a járókelőknek, akik kalaplevéve bámulták a különös processziót.

Azonban nem sok kalaplevévő akadt az úton, habár Svejkk pokoli lármát igyekezett előidézni a csngetyűvel.

A konflis után néhány ártatlan gyerek szaladt, akik közül az egyiknek sikerült hátul felkapaszkodni a kocsi-
ra, míg a másik árulkodva kiáltotta a kocsisnak:

— Bácsi! — kapaszkodnak hátul.

Svejk lázasan csöngetett tovább. A kocsis hátracsapott az ostorral a kapaszkodó gyerek felé.

A csengő legjobban a konflisgebét nyugtalanította, valószínűleg a régi dicső időkre emlékeztette ez a rettenetes csengetés. Vissza-visszanézett és időnként tánc-
lépésre perdült a poros flaszteren.

Ez volt az a viszontagság, amelyről Svejk beszélt.

A tábori pap közben bement a kórházirodába, hogy a dolog anyagi részét elintézzze. A számvevő őrmesterrel kiszámította, hogy százötven koronát tartozik neki fizeni a katonai kincstár az olajért, az útért és a benrekedt utolsó kenetért.

Aztán elég izgalmas veszekedés támadt a pap és a kórházparancsnok között, miközben a tábori pap kétszer is az asztalra csapott:

— Ne gondolja a százados úr, hogy az utolsó kenetet ingyen adják. Ha egy dragonyos tiszt kincstári ménest vezet, azért a járandóságát megkéri. Persze sajnálom, hogy a két ember nem érte meg az utolsó kenetet, bár akkor ötven koronával többbe került volna.

Közben Svejk az olajos üveggel az őrszobában szórakozott. A katonáknál őszinte érdeklődést keltett olajos üvege.

Az egyik kijelentette, hogy ilyen olajjal nagyon jól lehet fegyvert és szuronyt pucolni.

Egy fiatal morvaországi katona, aki még mélyen valóságos volt, tiltakozott ellene, hogy ilyesmiről beszéljenek és hogy piszkos beszédekbe a szentséget bevonják. „Nekünk hinni kell és keresztény módon remélni.”

Egy öreg rezervista végigmérte zöldhasú, porosfülű társát és dühösen mondta:

— No hiszen szép kis reménység. Reménykedhetsz abban, hogy egy srappel majd csak letépi a fejed. Elbántak velünk, testvér, rendesen. Csak reménykedj... Egyszer egy klerikális képviselő jött hozzánk és olyan szépen beszélt az isteni békéről, ami a föld felett lebeg, hogy az isten mennyire nem akarja a háborút, ellenben igenis akarja, hogy a népek békés szeretetben éljenek egymással a földön. Na aztán nézzétek, hogy mi lett? Minden templomban a fegyverek győzelméért imádkoznak és az Uristenről úgy beszélnek ezek a klerikális képviselők ma, mint egy vezérkari főnökről, aki így meg úgy győzelemre fogja vezetni hős csapatainkat. Egy sereg szép temetést láttam már ebben a kórházban is. No meg az a rengeteg levágott kéz és láb, amit kocsiszám hordanak ki innen naponta.

— A katonákat meztelenül temetik el, — mondta egy másik katona, — és a ruhájukba friss embert bujdatnak. Így megy ez tovább. A ruha marad, az embert elássák belőle.

— Addig, ameddig csak nem győzünk, — jegyezte meg Svejk.

— No majd az ilyen pipakupak fog győzni, mint te vagy, — mondta egy káplár az egyik sarokból. — A frontra kellene benneteket kihajtani, a lövészárokba, neki a drótakadálnak, a bomba és lángszóróknak. Itt a hinterlandban legénykedni, azt tudtok, de hősi halált halni nem akartok a győzelemért.

— Azt hiszem, nem is olyan rossz dolog, ha az embert egy szurony átdöfi — mondja Svejk. Az sem lehet szebb látványosság, ha az embert gránát tépi darabokra és aztán látja, amint a saját lába meg a pájslija jó

messze repül a fenébe. Iszonyúan mulatságos lehet, hogy az ember előbb meghal, mielőtt ezt az érzését el tudta volna mondani valakinek.

A fiatal morva katona felsóhajtott. Sajnálta a maga fiatal életét és azt, hogy ilyen ostoba században született, amikor levágják az embert, mint egy barmot a vágóhídon. És miért?

Egy katona, aki civilben tanító volt, most beleszólt a társalgásba:

— Néhány tudós úgy magyarázza a háborút, hogy az nem egyéb, mint az égitestek titokzatos mozgásának következménye. Va ahányszor ilyen foltok jelentkeznek a napon, mindig valami borzasztó dolog történik... Karthágó elfoglalása...

— Hagyja már abba ezt a tudományos marhaságot, — szólt közbe a káplár, — inkább menjen és seperje ki az őrszobát. Maga van soron. Mi közünk nekünk ahhoz, hogy milyen ostoba folt van a napon? Tőlem akár húsz is lehet, még egy cigarettát se vehetek rajta.

Ezalatt a tábori pap fenn az irodában a „Katonák vallásos nevelésére örködő főúri hölgyek egyesületének” egyik tagjával társalgott. Vén csataló volt ez a dáma, aki már hajnal óta ott futkosott a kórházban, szentképeket osztogatva a sebesült és beteg katonáknak, akik ezeket rendesen a köpöcsészébe dobták.

Ostoba tereferéjével a bűnbánatról és égi kegyelemről a katonákat rettenetes méregbe hozta. Amerre csak ment, halálos gyűlölettel néztek végig rajta.

Most is a felindulástól sápadt arccal magyarázta a tábori papnak, milyen állattá tette a háború a katonákat, ahelyett, hogy nemesebb gondolkozásra nevelte volna őket. Elmondta, hogy a beteg katonák a nyelvüket öltögették és azt mondták rá, hogy madárijesztő és bőgő-majom.

Aztán azt mesélte, milyen szépen képzelte el annak idején a katonák valláserkölcösös nevelését. Hiszen csak vallásos katona lehet bátor harcos, aki gondolkozás nélkül kész meghalni a császárért. Csak a vallásos érzés teszi elszánttá a katonát, megszabadítván a földi gondoktól, mert tudja, hogy paradicsomi boldogság vár rá a másvilágon.

Még néhány hasonló ostobaságot fecsegett össze ez a vén grammofon. Látható volt, hogy nem lesz egyhamar vége a szóbeszédnek. A tábori pap azonban radikálisan és udvariatlanul ajánlotta magát. Lekiáltott az őrszobába:

— Svej! Hazamegyünk!

— Legközelebb menjen majd gyóntatni, aki akar — mondotta a pap hazafelé kocsziva. — Minden lélekért, amelyet az ember meg akar váltani, külön kell veszedni a számvevőtisztékkel a pénz miatt...

XIV. SVEJK, MINT LUKÁS FŐHADNAGY TISZTISZOLGÁJA

I.

Svej szerencséje nem sokáig tartott. A kérlelhetetlen sors elvágta azt a baráti fonalat, amely őt a tábori paphoz fűzte. Ha a tábori pap eddig szimpátikus színben tündökölt volna előttünk, úgy a legutóbbi cselekedete alkalmas arra, hogy a szimpátikus maszkot lerántsa arcáról.

Katz páter egész egyszerűen eladta Svejket Lukás

főhadnagynak, vagyis pontosabban mondva, elkártyázta. Régebben, a cári Oroszországban így kótyavetyélték el a jobbágyokat. Az egész dolog váratlanul jött. A tábori pap Lukás főhadnagy lakásán huszonegyezett. A szentatya már minden pénzét elvesztette, végül, mikor már semmije se volt, így kiáltott föl:

— Mennyit kölcsönöztök a tisztiszolgámra? Nagyon locsogó, de módfelett érdekes figura, valami non plus ultra. Ilyen tisztiszolgája még nem volt senkinek!

— Adok száz koronát kölcsön — mondta Lukás főhadnagy, — és ha holnapután reggelig nem kapom meg a pénzt, akkor ide küldöd a szolgádat hozzám. Az én kutyamosóm kibírhatatlan pasas. Folyton sóhajtozik és leveleket ír haza, miközben mindent ellop, ami a kezébe esik. Már mindent megpróbáltam vele. Megvertem, nem ért semmit. Kivertem pár első fogát. Hasztalan, a betyár semmit sem javul.

— Rendben van — vágta rá könnyelműen a páter, — vagy száz korona holnapután reggel, vagy Svejks.

Persze ezt száz koronát is elvesztette és szomorúan balagott hazafelé. Tudta, hogy a száz koronát holnapután reggelig nem tudja felhajtani, ami tehát azt jelenti, hogy Svejket tulajdonképpen nyomorultul és hálátlanul eladta.

— Kétszáz koronát kellett volna mondanom, — dörögte magában szemrehányó hangon. Azonban, amikor a villamosra szállt, hogy mihamarabb hazaérjen, szentimentális bűnbánat rohanta meg.

— Nem szép tőlem, — gondolta magában, amikor lakásán becsöngetett — hogy fogok most az ő buta, de ártatlan szemébe nézni?

— Kedves Svejks, — mondotta aztán odahaza — ma valami rendkívüli dolog történt. Borzasztó pechem volt a kártyán. Képzeld, bankra mentem. Egy ász volt a kezemben, amire egy tizezt kaptam. A bankárnak csak

egy hitvány alsója volt és mégis huszonegyig szedte rá a kártyát. Többízben úgy esett, hogy ászra meg tizesre nagy tételeket raktam és minden alkalommal ugyanannyit szedett rá a bankár is. Minden pénzemet elvesztettem.

Most aztán őszintén elkomorodott:

— És végül, Svejks, magát vesztettem el. Száz korona kölcsönt vettem magára és ha holnapután reggelig nem tudom megfizetni ezt a száz koronát, akkor maga nem az én kutyamosóm többé, hanem Lukás főhadnagyé.

— Nekem van még száz koronám, — mondta Svejks — esetleg kölcsönadhatom a tábori lelkész úrnak.

— Adj ide Svejks, — villant fel a tisztelendő szeme — igazán nehéz nekem megválni magától.

Lukás főhadnagy nagyon meg volt lepve, amikor a tábori pap beállított hozzá.

— Jöttem az adósságot megfizetni, — mondta Katz páter győzedelmesen körülnézve — folytatjuk?

— Plat — hangzott nemsokára a tábori pap hangja, amikor a sor rákerül. — Egy pillanat... a fene egye meg, sokat kaptam rá... Tropa.

— Plat — mondta másodszor is, hosszasan gusztálva a kártyát. — Reszta!

— Húsz nyer — jelentette ki a bankár.

— Nekem összevissza tizenkilencem van, — mondotta a páter szomorúan, miközben a Svejktől kölcsön vett száz korona maradványát a bankba tette. És ezzel oda'ett a száz korona is, amivel Svejket kellett volna kiváltani a rabságból.

Hazafelémenet átgondolta a dolgot. Rájött, hogy Svejket nem lehet már megmenteni s ennél fogva Svejks átmegey Lukás főhadnagy szolgálatába.

Amikor Svejks ismét ajtót nyitott neki, a páter szomorúan jelentette:

— Minden hiába, kedves Svej. Senki se kerüli el sorsát. A maga száz koronájával együtt elvesztettem magát is. Mindent megtettem, amit csak tehettem. Sajnos, a sors erősebb volt, mint az én akaratom. A sors magát Lukás főhadnagy karjaiba dobta, így tehát veszedelmesen közeleg az elválás órája, amikor búcsút kell vennünk egymástól.

— És sok pénz volt a bankban? — kérdezte Svej borzasztó nyugodtan, — vagy pedig első volt a tábori lelkész úr?... Ha a kártya egyszer rosszul kezd járni, akkor régen rossz. Igaz, hogy néha az is baj, ha jól fut a kártya. Zderázban élt egyszer egy Vejvoda nevezetű bádogos. Ez a Vejvoda mindennap a „Százéves Kávéház” mögötti vendéglőben alsóztatott. Egyszer, mintha csak az ördög súgta volna a fülébe, azt mondta a pártnereknek:

— Tán játszanánk most huszonegyest. Persze csak ötkrajcáros alapon. Vejvoda tartotta a bankot. Mindenki tropa lett s a bank megnőtt egy hatosra. Az öreg Vejvoda szerette volna, ha már más is nyert volna valamit és állandóan mondogatta, hogy a „kicsi nyer”. — Azonban a tábori lelkész úr el se tudja képzelni, milyen pechje volt neki. A nyerő kicsi csak nem jött és a bank egy-kettőre már száz koronára duzzadt. A pártnerek egyikénél se volt annyi pénz, hogy bankra tudott volna menni és így a bank furton-furt nőtt. Az öreg Vejvoda izzadt már, mint egy ló és kétségbeesetten hajtogatta, hogy a „kicsi nyer”. Mindenki ötkoronásokat rakott és mind a bankba vezett. Egy kéményseprőmester dühbejött és hazafutott pénzért, de ekkor már százötven koronánál több volt a bankban. A kéményseprő tehát bankra ment. Az öreg Vejvoda szeretett volna már megmenekülni a banktól és mindenáron be akart tropálni. Direkt szedte a kártyát egyre-másra. Az ászra egy másik

ászt kapott, de csakhogy ne kellessen nyernie, tovább vette a kártyát és kijelentette, hogy „tizenhat nyer”. Erre kisült, hogy a kéményseprőmesternek csak tizenötje van. Hát nem pech ez? Az öreg Vejvoda halálos sápadt volt már. A partnerek káromkodtak és azzal vádolták az öregurat, hogy hamisan játszik, holott a Vejvoda a legtisztességesebb játékos volt. Így csak gyűlt a pénz a bankba és szép lassan már vagy ötszáz korona hevert benne. Ezt már a korcsmáros se bírta ki. Fogta azt a pénzt, amit másnap a sörgyárosnak kellett volna kifizetnie a sörért és nekiült ő is a játéknak. Mindjárt kétszáz koronát tett a bankba, majd megfordította a székét és a szemét behunyta, hogy a szerencse hozzá kerüljön. Kijelentette, hogy robbantani fogja a bankot.

— Nyitott kártyával játszunk, — mondotta.

Az öreg Vejvoda egész vagyont adott volna azért, hogy nyerjen a korcsmáros. Mindenki csodálkozott. Amint felüti az első kártyáját, hát látják, hogy hetest kapott. A korcsmáros belemosolygott a szakállába, mint-hogy az ő kezében már készen volt a huszonegy. Az öreg Vejvoda kap erre egy másik hetest, de nyugodtan nyúl a harmadik kártya után is.

— Most tizes vagy egy ász fog jönni, — kárörvendett a kocsmáros. — A nyakamat teszem rá, Vejvoda úr, hogy most be fog trapálni.

Halálos csend volt. Vejvoda felveti a harmadik kártyát is: a harmadik hetest! A korcsmáros krétafehér lett. Az utolsó pénzét rakta erre a kártyára. Tántorogva ment ki a konyhába. Kis idő múlva lélekszakadva fut be a csaposgyerek azzal, hogy menjünk gyorsan a korcsmáros urat levágni a kötélről, mert felakasztotta magát. Kiszaladtunk, levágtuk a kötélről és magához térítettük valahogy, ami után a játék ment tovább. Nem volt már senkinek egy huncut krajcárja se, min-

den pénz az öreg Vejvoda előtt feküdt a bankban, aki folyton azt motyogta: „A kicsi nyer”. De épp azért, mert nyíltan kellett felvetnie a kártyát az asztalra, akarva se szedhetett több lapot a kelleténél és így sohasem tudott betrapálni. Mindenki megveszett már az öreg nagy szerencsésjétől és pénz helyett adós-cetliket kezdtek a bankba rakni. A kéményseprőmester már több mint egy félmillió koronával tartozott a banknak, az orvos kétmillió koronával. Az öreg Vejvoda mindent megpróbált, hogy elűzze a szerencsésjét: folyton kijárt a reterátra és mindig más partnert kért fel, hogy addig játsszon helyette. De azalatt is nyert, folyton huszonegyet húzott. Új kártyát hozattak és azzal kezdtek játszani. Ez se használt semmit. Ha az öreg Vejvoda tizenötön megállott, a többinek csak tizennégye volt. Mindenki dühösen nézett az öregre. A legdühösebb egy aszfaltozó volt, aki össze-vissza nyolc koronát vesztett. Ez nyíltan kijelentette, hogy az olyan ember, mint a Vejvoda, nem járhat szabadon a világban, hogy az ilyen embert agyon kéne verni és be kéne fojtani a vízbe, mint egy újszülött kutyakölyköt. A tábori lelkész úr el se tudja képzelni az öreg Vejvoda kétségbeesését. Végre az öregnek mentő ötlete támadt. Odaszólt a kéményseprőmesternek: „Mester úr, játsszon helyettem, amíg kimegyek a reterátra” — és azzal usgyé, csak úgy kalap nélkül kifutott az utcára és meg sem állott a Mislíkor-utcaig, a rendőrségig, ahol bejelentette, hogy a kocsmában hamis játékot játszanak. A rendőrfőnök az öreg Vejvodát előre küldte azzal, hogy ők is jönnek nemsokára utána. Amikor visszajött, jelentették neki, hogy amíg oda volt, az orvos még kétmillió koronát vesztett, a házmaster pedig több mint hárommilliót... Közben megjött a rendőrség. Az aszfaltozó felkiáltott: „Menneküljön, aki tud!” De nem használt az semmit. A rendőrség elkobozta a bankot és az egész társaságot be-

vitte az őrszobára. A szénkereskedő ellenszegült, úgy hogy a községi kordélyon kellett beszállítani. A bankban egy félmilliárdon felüli „értékpapír” és ezerötszáz korona készpénz feküdt.

— Ilyet még nem láttam, — mondotta a rendőrfelügyelő, amint a szédítő számokat meglátta — rosszabb ez, mint Monte-Carloban.

Az öreg Vejvoda kivételével mindenkit ottfogtak reggelig. Az öreget, mint feljelentőt kiengedték és megígérték neki, hogy a törvény szerint neki járó harmadot meg fogja majd kapni a feljelentésért a lefoglalt bankból, ami körülbelül százhatvan millió koronát tett ki, azonban ettől a rengeteg számtól az öreg hajnalra megbolondult. Összejárta egész Prágát és tucatszám rendelte a főzőedényeket a fazekasoknál. Ezt nevezik kártyaszerencsének, kérem.

Svejk ezután grogot főzött, ami viszont azzal végződött, hogy amikor éjfél felé Svejk erőszakkal az ágyba vágta a részeg papot, az sűrű könnyekben tört ki és keservesen zokogott:

— Eladtalak bajtársam! Szégyenletesen eladtalak. Megátkozhatsz engem, verj meg, mindent eltűrök. Odadobtalak a vadaknak martalékul. Nem tudok többé a szemedbe nézni. Tépj, harapj, ölj meg engem. Nem érdelek mást. Tudod, mi vagyok én?

És a tábori pap arcát a vánkosba rejtve csendesen, ünnepélyes komolysággal, lágy hangon mondotta:

— Én egy jellemtelen zshivány vagyok, — ami után hirtelen elaludt, mintha a vízbe dobták volna.

Másnap reggel a páter a szokottnál korábban ment el hazulról, elkerülve Svejk tekintetét és csak késő éjjel tért haza egy kövér infanteristával.

— Mutasson meg neki mindent, Svejk, — mondotta le-sütött szemmel — hogy mi hol van, tanítsa meg grogot főzni, reggel pedig jelentkezzen Lukás főhadnagynál.

Svejk és az új ember kellemesen töltötték el az éjszakát grogfőzés közben, reggel felé az új kutyamosó alig állott a lábán. Valami hazafias nótát kevert halk dünnnyögéssel azzal a dallal, hogy „Hodován csörgedező patak folyik, az én kedvesem vörös bort mér ott..., óh hegy mily magas vagy... fehér hegyen szánt-vet a paraszt...”

— Nem féltelek, testvér, hogy rosszul fog menni a dolgod, — mondotta Svejk az új embernek. — Ilyen képességekkel jó ideig megmaradhatsz a tábori páternél.

Ezen a szent délelőttön történt, hogy Lukás főhadnagy először pillantotta meg Svejk, a derék katona, tisztességes és őszinte ábrázatát.

Svejk strammul jelentkezett:

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem, hogy én lennék az a bizonyos Svejk, akit a tábori lelkész úr elkártyázott.

II.

A tisztiszolgaság, mint intézmény, ősrégi eredetű. Feltételezhető, hogy már Macedóniai Sándornak is volt kutyamosója, az azonban bizonyos, hogy a középkori lovagnál a zsoldos ilyenféle szolgálatot teljesített. Vagy mi volt Sancho Panza Don Quijote-nál? Csudálom, hogy nem akadt még ember, aki a tisztiszolgák történetét megírta volna. Ez a történet biztosan megmagyarázná kortársainknak, hogy Almaviva herceg miképpen zabálta fel katonaszolgáját Toledo bevételénél só és paprika nélkül, amiről maga Almaviva herceg is megemlékezik emlékirataiban. Ezek szerint az ő kutyamosójának finom, porhanyós, lágy húsa volt, aminek az íze a tyúk és a szamár húsára is emlékeztetett.

Egy régi sváb könyvben, mely a hadiművészetéről szól, szintén találni hivatkozást a tisztiszolgákra. A régi

világ kutyamosójának sokféle jó tulajdonsággal kellett bírnia. Például vallásos, figyelmes, igazságszerető, okos, bátor, szellemes, becsületes, dolgozós kellett hogy legyen, szóval mintaképe a rendes embernek. A modern idők sokat változtattak a huszadik század tisztiszolgáján. A mai kutyamosó általában nem nagyon vallásos és hogy enyhén fejezzük ki magunkat, bizony nem is nagyon igazságszerető. Egy rendes, modern kutyamosó hazudik, csalja a gazdáját úton-útfélen, ahogy tudja. Okos rabszolga ő, aki a legválogatottabb trükkökhöz folyamodik, hogy keserűbbé tegye ura életét.

A kutyamosók mai generációjában bizony nehéz volna olyat találni, aki felfalatná magát só nélkül a gazdája által, mint azt Almaviva herceg derék Fernandója cselekedte.

De azt is látjuk, hogy az új idők tisztjei mindent elkövetnek a tisztiszolgájukkal való harcban, hogy tekintélyüket valahogy megőrizték. 1912-ben Grázban egy kapitány például azért került a hadbíróság elé, mert agyonrugdosta a tisztiszolgáját. A kapitányt akkor felmentették, minthogy csak másodszor történt vele hasonló eset. Az urak véleménye szerint egy kutyamosó élete nem érték, a kutyamosó egy tárgy, pofozó gép, vagy ilyesmi, amit tulajdonosa akkor törhet darabokra, amikor neki jólesik. A kutyamosói hivatal ravaszságot és ügyességet igényel. A kutyamosó helyzete a mi planétánkon olyan, mint a régi pikkolóké volt, akiket pofonnal és kínzással neveltek engedelmességre.

Vannak azonban olyan esetek is, amikor egy ilyen kutyamosó a zászlóalj réménévé küzd fel magát. Olyan ember lesz belőle, akinek kegyeiért az egész zászlóalj sarzsíjai versenyeznek, mert ő határoz afelett, hogy kinek adatik szabadság, ő tud gondoskodni afelől, hogy a rapporton a balszárnynon állók sorsa jól dőljön el.

Az efajta kutyamosók kapták a háború alatt az ezüst vitézségi érmeiket.

A kilencvenegyes ezrednél ismertem néhány ilyen kutyamosót. Az egyik azért kapta a nagy ezüst vitézségi érmet, mert nagyszerűen tudott libát sütni, amit rendszeren lopott valahol. Egy másik pedig azért kapott kis ezüstöt, mert hazulról elsőrangú élelmiszer-csomagokat kapott, amikből szűk napokban is degeszre tömte a gazdáját.

A kitüntetésre való előterjesztést rendszeren így indokolták:

A harcokban szokatlan vitézséget és vakmerőséget tanusított. Életét kockáztatva haladt előre tisztjével az ellenséges tűzben és azt egy pillanatra se hagyta el.

És mialatt az ilyen előterjesztés a katonai instanciákat járta, a kitüntetendő kutyamosó valahol a baromfiudvart fosztogatta. A háború sokat változtatott a kutyamosó helyzetén. A tisztiszolga egész konzervet kapott akkor, amikor a harcoló legénység között egy konzervet öt ember között osztottak el. Az ő tábori kulacsa mindig tele volt rummal vagy konyakkal. Egész nap csokoládét vagy édes tiszti cvibakot rágesált a puccer és finom tiszti trafikot szívott. Órákon át sütött-főzött és extra blúzban begyeskedett.

A tisztiszolga és az ordonánc a legszorosabb szövetségben állottak és a számvevő őrmesterrel együtt mindenható triumvirátust alkottak. Ez a trió a tisztekkel közvetlenebb viszonyban állott és így gyakran az operációk tervébe is be volt avatva.

Az a raj, amelynek parancsnoka, a káplár, a pucerral jóban volt, mindig pontosan értesült arról, hogy mikor lesz a támadás. Ha a tisztiszolga azt mondta, hogy: Két óra harmincöt perckor futni fogunk — akkor az osztrák katonák pont két óra harmincötkor nekiláttak az ellenségtől való megszabadulás hadműveletének.

A tisztiszolga intim összeköttetésben állott a tábori konyhával is. Szívesen tartózkodott a kondérok körül, ahol ő osztogatta a parancsokat. Mintha csak a vendéglőben az étlapot diktálná.

— Bordáshúst adj, — mondotta a szakácsnak — tegnap ökörfarkot adtál. Egy darab májat is adhatsz a levesbe. Tudod, hogy a lépet nem szeretem.

Azonban az ilyen puccer legjobban mégis ahhoz értett, hogyan kell pánikot csinálni. Ha az állásokat bombázták, rendesen a nadrágjába szaladt a szíve. Ilyenkor összes csomagjaival és urával együtt behúzódtott a legbiztosabb fedezékbe, a pokróc alá dugta a fejét, nehogy valamilyen gránát észrevegye és semmi más kívánsága nem volt, csak az, hogy ura valamiképp megsebesüljön, hogy mihamarabb elmelessen innen a biztos hinterlandba.

A pánikot leginkább nagyképű titokzatosságával rendezte: — „Azt hiszem, már pakkolják a telefont!” — tudatta bizalmasan valamelyik rajparancsnokkal. És egyenesen boldog volt, ha azt mondhatta, hogy: „A telefont már össze is pakkolták”.

Senkise futott olyan frissen, mint a puccer. Ilyenkor egészen megfélekezett arról, hogy a gránátok repülnek és hogy a hátán a csomagok sokasága van. Futott, mint a bolond, lehetőleg oda, ahol a trén tartózkodott. Nagyon szerették az osztrák trént ezek a tisztiszolgák és felséges élvezettel szállították magukat a trénszeke-ekkel. Legrosszabb esetben a szanitéc kocsira kapaszkodtak fel. De ha véletlenül gyalog kellett menniök, olyan pofát vágtak, mintha emberi méltóságukban sértették volna halálra. Ebben az esetben a gazdájuk csomagját elhagyták valahol és csak a saját cókémókjukat cipelték.

Előfordult, hogy a tiszt meg tudott szaladni a fog-

ságba esés elől, a puccer pedig nem. Ez ilyenkor a tiszt úr csomagjaival masírozott szépen a hadifogságba.

Láttam egyszer egy fogoly tisztiszolgát, aki egy társával gyalog jött a frontról Darnicára, Kiev mellé. A maga hátizsákján és a tisztje hátizsákján kívül öt különböző koffert, két pokrócot, egy vánkost és még valami csomagot cipelt, aminek már csak a fején akadt hely. És még panaszkodott is, hogy a kozákok két koffert elloptak tőle. Így gyalogolta végig — mint egy élő speditorkocsi — egész Ukrajnát. Ma sem értem, hogy tudott ez az ember százkilométereket gyalogolni, csomagjait megőrizve Taskendig eljutni, csak azért, hogy Taskendben flektíuszban meghaljon.

Ezek a tisztiszolgák most nyilván hőstetteiket mesélik a mi republikánk minden részében. Hogyan rohamozták meg Sokált, Dubnót, Nist és a Piavét. Mindegyik egy-egy Napoleon:

„... Akkor azt mondtam az ezredesünknek, hogy telefonáljon a Stábnak, átmehetünk-e már általános támadásba?...”

A puccerek általában sötét, reakciós elemek voltak és a legénység szívből gyűlölte őket. A legnagyobb örömmel ártottak a puccereknek, ha valahol összekeverültek velük. Külön Kasztot képezett ez a puccergárda. Onzésük határtalan volt.

Lukás főhadnagy a korhadó osztrák-magyar monarchia hivatásos tisztjének típusa volt. A hadapródiskola két-éltű emberré nevelte. Társaságban németül beszélt, de cseh könyveket olvasott és amikor az önkéntes iskolában csupa cseh fiúkat oktatott, bizalmasan azt mondta nekik:

— Csehek vagyunk, de erről nem kell tudni senkinek. Én is cseh vagyok.

Úgy tekintett a cseh népre, mint egy illegális organizációra, amitől legjobb jó messzire húzódní.

Egyébként elég rendes ember volt, nem félt a följebbvalótól és szakaszáról a hadgyakorlatok alkalmával tisztességesen gondoskodott. Jól elkvártélyozta őket valamilyen csűrbe és szerény fizetéséből gyakran vendégelte meg katonáit egy pohár sörrel.

Szerette, ha katonái menetelés közben valami nótát énekeltek. Dalolni kellett nekik akkor is, amikor kimentek a gyakorlótérre és akkor is, amikor visszajöttek. És a szakasz oldalán haladva maga is jó kedvvel énekelte:

Ránk borult az éjca,
Mind kihullott a dara,
Trarara-ara, bummtarara...

A katonái kedvelték, mert szokatlanul igazságos volt és nem szekirozta az embereit.

A sarzsik félték tőle, mint a tűztől, a legnyersebb őrmesterből is szelíd bárányt tudott nevelni.

Ordítani tudott ugyan irgalmatlanul, de nem gorombáskodott, inkább udvariasnak lehetett mondani.

Már régen kapitánynak kellett volna lennie, azonban óvatossági álláspontja a nemzetiségi kérdésben, valamint az a nyers nyíltság, amivel feljebbvalói iránt viseltetett, nem vált javára az előmenetelének.

De amennyire emberséges volt a katonáival szemben, oly mértékben gyűlölte a puccereit. Ez a gyűlölet azért volt ilyen mély, mert soha életében nem akadt még rendes tisztiszolgára.

Szájon verte, pofozta őket, ahol érte és a leghathatósabb eszközökkel próbált rendes embereket csinálni belőlük, miután katonáknak nem tartotta őket. Éveken át folyt a reménytelen harc a tisztiszolgáival. A puccerjaira úgy tekintett mindig, mint aljas zshiványokra.

Viszont szerette az állatokat. Volt egy angora-macs-

kája, egy harci kanári madara és egy istálló-pincsiye. Puccerjai persze úgy bántak ezekkel az állatokkal, amiképp velük bánt Lukás főhadnagy.

A kanárimadarat éhezgették, az egyik puccer kiverte az angoramacska félszemét. Az istálló-kutyát pedig ütöték-verték, míg végre Svejek elődje egy szép napon elvitte a kutyát Pankrácra, a sintérhez és nem sajnált tíz koronát fizetni érte a saját zsebéből, csak hogy eltegyék láb alól a gyűlölt jószágot. A főhadnagynak pedig azt mondta, hogy a kutya séta közben elfutott tőle. Persze másnap már a szakasszal menetelt kifelé a gyakorlótérre.

Amikor Svejek szolgálattételre jelentkezett a főhadnagynál, az bevezette őt a szobájába és következőképp szólt hozzá:

— Katz tábori lelkész úr melegen ajánlotta magát és remélem, hogy nem fogja a tábori lelkész urat meghazudtolni. Nekem már volt egy tucat puccerem, de egy se melegedett meg nálam. Figyelmeztetem magát, hogy én nagyon szigorú vagyok és minden aljasságot és hazugságot szigorúan büntetek. Megkövetelem, hogy nekem mindig az igazat mondja és parancsaimat szó nélkül teljesítse. Ha azt parancsolom magának, hogy ugorjon a tűzbe, akkor gondolkozás nélkül be kell ugrania, még ha semmi kedve se volna rá. Hova néz maga?

Svejek érdeklődéssel nézte a kalickát a kanári madárral, majd ártatlan szemeit a főhadnagyra emelve, barátságos hangon mondta:

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem, ezt a szép kanárimadarat nézem.

És miután ezzel a tisztigazda prédikációját félbeszakította, Svejek katonásan állott a főhadnagy előtt, egyenesen a szemébe nézve.

A főhadnagy szeretett volna valami kemény szóval vá-

laszolni, de Svejik ártatlan arca láttán csöndesen megjegyezte:

— A tábori lelkész úr úgy ajánlotta magát, mint a kretenizmus megtestesülését. Azt hiszem, nem tévedett.

— Alázatosan jelentem a főhadnagy úrnak, hogy a tábori lelkész úr nem tévedett. Tényleges katona koromban hülyeség végett szuperáltak ki a katonaságtól és hozzá még krónikus hülyeség végett. Kettőnket tettek ki ezen a címen annak idején az ezredből, engem meg egy százados urat, egy bizonyos von Kaunitz nevezetűt. Engedelemmel legyen mondva, főhadnagy úr, amikor ez a kapitány úr az utcán ment, akkor a balkeze egyik ujjával a balorrlukát vágta, a másikkal pedig a jobbik orrlukát. Aztán amikor velünk a gyakorlótérre ment, díszmenetre sorakoztatott bennünket és azt mondta:

— Katonák! Ah... vegyétek tudomásul... Ah... Ma szerda van, minthogy holnap csütörtök lesz, ah...

A főhadnagy vállat vont, mint akinek erre nincs mit mondania és nem is talált rögtön megfelelő szót rá.

A főhadnagy szótlanul járt-kelt az ajtótól az ablakig és vissza. Svejik közben aszerint, ahogy a főhadnagy állott, arrafelé jobbra vagy balra nézett ártatlan jámbor kifejezéssel. A főhadnagy a szőnyegre szögezte a szemét és olyasvalamit mondott, ami semmiféle összefüggésben nem volt azzal a hülye kapitánnyal, akiről Svejik beszélt.

— Igen, nálam rendnek és tisztaságnak kell lenni és ne próbáljon nekem hazudni soha. Szeretem a becsületességet és gyűlölöm a hazugságot, amit kegyetlen szigorral büntetek. Megértette?

— Értem, jelentem alássan. Nincs rosszabb, mint amikor valaki hazudik. Ahogy hazudni kezd valaki, az már elveszett ember. Pelhrimov mögött egy faluban volt egy tanító, egy Marek nevezetű, aki egy Spera nevezetű

császár lánya után kezdett koslatni. A császár azt izente neki, hogyha megfogja a tanítót a lánya körül, sóval és paprikával lő a fenekébe. A tanító azt izente a császárnak, hogy semmi se igaz, hogy ő nem jár a császár lánya után. Egyszer azonban, amikor épp randevúja volt a lánnyal, a császár elkapta a tanítót és végre akarta hajtani rajta a só-paprikás operációt. De a tanító kibeszélte magát, hogy ő csak virágot szedni jött ide... más alkalommal pedig azt hazudta, hogy rovarot gyűjt arrafelé. Mindig jobban és jobban belekeveredett a hazugságba, míg végre rémületében megesküdt, hogy tört akart felállítani nyúl-fogás céljából, ami tudvalevőleg szigorúan tilos. Így aztán a császár bevitte orvvadászat címén a tanítót a csendőrségre. Innen a bíróságra került a dolga és kevesen múlt, hogy be nem zárták. Ha az igazat megmondta volna, hát kapott volna egy kis sót, meg paprikát az alfelébe és az egész kellemetlenséget elkerülte volna. Az én véleményem az, hogy mindig meg kell vallani mindent azonnal, ha valami rosszat is csinál az ember. Jöjjön azonnal és jelentse: — „Főhadnagy úrnak alássan jelentem, ezt és ezt követtem el.” — Ami pedig a becsületességet illeti, az nagyon szép dolog, becsületességgel az ember sokra viheti. Ez úgy van, mint a versenyzőkkel. Ahogy egyik fixelni kezd, rögtön kiállítják. Az én unokaöcsémmel történt épp ilyesmi. A becsületes embert mindenütt megbecsülik és ami a fő, az ilyen ember magával is megvan mindig elégedve. Minden este, mielőtt lefeküdné, elmondhatja magában: „Ma megint tisztességes ember voltam.”

Amíg ezt a szónoklatot Svejks elmondta, a főhadnagy már egy széken ülve bámulta Svejks bakancsát és így gondolkozott: „Uramisten, hiszen én is beszélek néha ilyen marhaságokat összevissza, a különbség tulajdonképp csak a formában van...”

Mindazonáltal, hogy tekintélyét megőrizze, a követ-

kerő szavakkal fordul Svejkhöz, amikor az már befejezte mondókáját:

— Nálam viszont a bakancsát rendesen ki kell pucolnia és az uniformisát rendben kell tartania barátom, Gombjai a blúzon jól fel legyenek varrva, szóval katonának nézzék, ne pedig valamilyen civil számárnak. Eddig egy puccerem se tudta magát katonásan viselni egy kivételével, akinek igen stramm harcos külseje volt, de végül ellopta a parádés uniformisomat és eladta a zsidónegyedben a gazember.

Ezután tovább magyarázta Svejkh kötelességeit, amelyek között alaposan aláhúzta azt, hogy Svejkh köteles hűségesen szolgálni és a házban láttottakról sehol se szabad fecsegnie.

— Hozzám hölgyek járnak és ha másnap reggel nem vagyok szolgálatban, akkor itt is alusznak nálam. Ilyenkor maga behozza a kávé az ágyba, amikor csöngetek magának. Érti?

— Értem, jelentem alássan, hogy ha csak úgy váratlanul jönnek az ágyhoz, ez esetleg némely hölgynek kellemetlen is volna. Egyszer egy kisasszonyt vittem föl a lakásomra és a takarítónőm épp akkor hozta az ágyhoz a kávé, amikor mi a legjobb szórakozásban voltunk. Szegény úgy megrémült, hogy az egész hátamat végigöntötte kávéval és azt mondta ijedtében, hogy „jó reggelt kívánok!” Tudom kérem, hogy kell viselkednie az embernek, ahol egy hölgy alszik.

— Rendben van, Svejkh, a hölgyekkel szemben nagyon diszkréten és udvariasan kell viselkednünk — mondotta a főhadnagy jobb hangulatban, minthogy a beszéd arra területre terelődött, mely a főhadnagyot a kártyán, a kaszárnyán és a gyakorlótéren kívül leginkább érdekelte.

Az asszonyok vittek lelket ebbe a legénylakásba.

Több tucat nő járt ide és szívesen díszítették valami aprósággal a főhadnagy lakását.

Egy kávéháztulajdonos felesége, aki tizennégy napot töltött nála — mígnem a kedves férje érte jött — nagyon szép asztalterítőt hímzett neki, összes fehérneműjét monogrammal látta el, sőt gyönyörű fali szőnyeget is csinált volna finom kézimunkával, ha a férj az idillt föl nem borítja.

Egy másik hölgy, akit három hétre hozott ide a szüleitől, az egész hálósobáját női budoárrá akarta átalakítani. Mindenféle csecsebecsét, kis vázákat és védőangyalokat rakott a főhadnagy ágya fölé.

A háló és az ebédlő szoba minden sarkában nyoma maradt e női kezeknek. Némelyik a konyhára is rányomta bélyegét, ahol a legkülönfélébb konyhai felszerelések, edények voltak láthatók. Egy gyáros feleség figyelmességének jelei voltak ezek, aki szerelmén kívül speciális krumplihámozóval, prézlidarálóval, hús- és burgonyavágó géppel, lábasokkal, bögrékkel és egyéb konyhafelszereléssel ajándékozta meg a főhadnagyot.

Ez a hölgy azonban egy hét múlva elhagyta, mert nem tudott megbarátkozni azzal a gondolattal, hogy a főhadnagynak rajta kívül még vagy húsz átmeneti szerelme volt, ami természetesen bénítólag hatott az uniformisba bújtatott nemes hím képességeire. Lukás főhadnagy szorgalmasan levelezgetett volt szeretőivel és fényképeiket szép albumba gyűjtötte össze. Egész csinos kollekciója volt más emléktárgyakból is, amik azonban kezdtek fétis-szerű karaktert ölteni. Volt ebben a gyűjteményben egy pár női harisnyakötő, négy darab dús hímzésű női nadrág, több finom ingecske, batiszt ruha, sőt egy fűző is egypár harisnyával.

— Ma szolgálásban vagyok — mondotta Svejknak, — csak késő éjjel jövök haza. Vigyázzon mindenre és hozza rendbe a lakást. Az utolsó puccerem aljas visel-

kedése miatt épp ma indul a frontra egy menetászlóalj-
jal.

Miután a kanári madárra és az angora-macskára vonatkozó utasításait kiadta, elment hazulról, de még az ajtóban is rendre és becsületességre figyelmeztette Svejket.

A főhadnagy távozása után Svejek szép rendbe hozta a lakást és amikor a főhadnagy visszatért, nyugodtan jelentette:

— A főhadnagy úrnak alássan jelentem, minden a legnagyobb rendben van. Csupán a macska viselte disznó módon magát és megette a kanári madarat.

— Hogyan? — ordított fel a főhadnagy.

— Alázatosan jelentem, a dolog úgy történt, hogy tudva, hogy a macska nem szereti a kanári madarat és szívesen árt neki, ahol csak teheti, én össze akartam barátkoztatni őket. Elhatároztam, hogy ha a bestia ártani akarna a madárnak, megtépem a bundáját, hadd tanulja meg, miként kell viselkednie egy kanári madárral szemben, minthogy én az állatokat nagyon szeretem. Nálunk, a mi házunkban van egy kalapos, aki úgy bedresszírozta a macskáját, hogy annak most akár a hátára ülhet a kanári madár, nem fogja bántani. Persze dresszírozás közben három kanári madarat evett meg a disznó, de aztán rendre szokott. Én is hozzá akartam szoktatni a kanárihoz és kivettem a madarat a kálitkából, odaadtam neki, hogy szokjon hozzá. De a majom, még mielőtt valamit is tehettem volna, leharapta a madár fejét. Nem vártam tőle ilyen aljasságot. Még ha veréb lett volna, nem szólnék semmit, de olyan szép rendes kanári madár volt. És milyen örömmel zabálta fel a malac tollastul, csak úgy dorombolt evés közben... A macskák tudvalevőleg nem rendelkeznek zenei műveltséggel és ki nem állhatják az éneklő madarat. Jól összeszedtem a macskát, de — isten őrizz — egy ujjal se

nyúltam hozzá. A főhadnagy úrra vártam, hogy tessék határozni afelett, mi legyen ezzel a betyár macskával...

Svejk e jelentés közben olyan nyílt őszinteséggel bámult a főhadnagyra, hogy az lemondott durva szándékairól, egy székbe vetette magát és csendes, nyugodt hangon kérdezte:

— Mondja, Svejk, maga tényleg ennyire ostoba barma az istennek?

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem — monta Svejk ünnepélyesen, — igen. Kicsi koromtól kezdve ilyen pechem van. Mindig valamit jót, valami jobbat akarok csinálni és mindig valami baj származik belőle rám és a környezetemre. Én igazán össze akartam ezt a két kedves állatot szoktatni, hogy jól elviseljék egymást, ha már együtt élnek. Nem tehetek arról, hogy a macska fölfalta a kanárit és így vége lett az ismeretségnek. A Stupart mellett egy házban egyszer egy papagályt falt fel egy macska, azért, mert az utána nevetett az utcán. A macska nagyon szívós életű dög. Ha a főhadnagy úr azt parancsolná, hogy öljem meg a macskát, hát kénytelen lennék az ajtó közé tenni és laposra nyomni, különben nem lehet egy rendes macskát agyon se ütni.

És Svejk jóindulatú mosollyal elmesélte a főhadnagynak, hogy ölik meg közönségesen a macskát és olyan részletességgel magyarázta az ilyen természetű aktust, hogy egy egész állatvédő egyesület megbolondult volna ennek hallatára. Közben olyan szakértelemről tett tanúbizonyságot, hogy a főhadnagy egészen megfélekedezett a haragjáról és érdeklődéssel kérdezte:

— Tud maga az állatokkal bánni? Van magának érzéke az állatokhoz, szereti őket?

— Legjobban szeretem a kutyákat — felelte Svejk, — mert a kutya olyan ember részére, aki jól el tudja adni, egész szép jövedelmet jelent. Sokáig kereskedtem kutyákkal. Jóllehet mindig nagyon tisztességes vol-

tam, mégis sok kellmetlenségem volt miattuk, minthogy néha döglődő kuvaszokat adtam el egészséges telivér állatok helyett. Mintha minden kutyának egészségesnek és telivérnek kellene lennie! Persze, hogy minden vevő egyúttal családfát is akart venni valamelyik kutyanezedekekből, úgy hogy kénytelen voltam ilyen családfa-okmányokat nyomatni és a közönséges komondort, amelyik holmi téglagyár körül született, úgy bocsájtani áruba, mintha az a híres bajor kutyatenyésztő Armin von Barnheim kezeiben látott volna napvilágot. Az emberek boldogok voltak, hogy egy nemes állat jutott birtokukba.

— Én is nagyon szeretem a kutyákat, — mondta erre a főhadnagy — van néhány bajtársam a fronton, akik magukkal vitték a kutyájukat és azt írják, hogy egy hű kutya társasága nagyon megkönnyíti a frontélet nehézségeit. Tehát maga ismeri az összes kutyafajtákat. Remélem, ha vennék egy kutyát, tisztességesen gondját viselné. Melyik fajta a legjobb kutya a maga véleménye szerint? Persze én valami társalkodó okos kutyát szeretnék. Volt nekem már egy istálló-pincsérem, de isten tudja...

— Véleményem szerint, — felelt Svejik, — az istálló-pincsér nagyon kedves jószág. Persze mindenkinek nem tetszik, minthogy sörtéje van és nagyon kemény szakállt visel a szája alatt. Úgy néz ki, mint valami maszabadult fegyenc. Olyan csúnya, hogy csúnyasága direkt szép és hozzá nagyon okos. Egy ostoba bernáthegeyi a nyomába sem jöhet. Még a foxteriernél is okosabb. Ismertem egy ilyen...

Lukás főhadnagy az órájára nézett és félbeszakította Svejket:

— Holnap megint szolgálatban vagyok, tehát most aludni megyek. Késő van és ki akarom pihenni magam.

Holnap ideje lesz egész nap utána járni a dolognak és szerezzon nekem egy rendes istálló-pincsért valahol.

A főhadnagy aludni ment. Svejks is ledült a konyhában a díványra és olvasni kezdte az ujságokat, amiket a főhadnagy hozott magával a kaszárnnyából.

— Nézd csak nézd? A szultán hadiériemmel tüntette ki Vilmos császárt és nekem még csak egy kis ezüstöm sincs...

Svejk elgondolkozott efelett és hirtelen felugrott.

— A teremtését, majd elfelejtettem! — Ezzel befutott a főhadnagy hálósobájába, aki már az igazak álmát aludta és felköltötte:

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem, nem tetszett intézkedni a macskát illetőleg.

Az alvó főhadnagy a másik oldalára fordult és félál-mában mormogta:

— Három nap kaszárnnyaáristom! — és tovább aludt.

Svejk csendesesen elhagyta a szobát és a konyhába ment. Kihúzta a szerencsétlen angóramacskát a dívány alól és szigorúan így szólott hozzá:

— Három nap laktanya-fogságod van, te bitang! Le-lépni!

Es az angóramacska visszabuýt a dívány alá.

4.

Svejk éppen elkészült hazulról, valami istálló-pincsér után, amikor egy fiatal hölgy csengetett be és Lukás főhadnagy úrral kívánt beszélni. A hölgy mellett két koffer állott, a lépcsőn pedig látható volt egy hordár sapkája, amint lefelé haladt a kapu felé.

— Nincs itthon! — mondotta Svejk keményen. De a fiatal hölgy már benn is volt az előszobában és kategó-rikusan rászólt Svejkre:

— Vigye be a koffereket a szobába.

— A főhadnagy úr parancsa nélkül nem lehet, — mondotta Svejks — a főhadnagy úr megparancsolta, hogy semmit se csináljak az ő parancsa nélkül.

— Maga bolond, — kiáltott föl a fiatal hölgy — én vendégségbe jöttem a főhadnagy úrhoz.

— Erről én nem tudok, kérem, — felelt Svejks — a főhadnagy úr szolgálatban van és csak az éjjel fog hazajönni, nekem pedig parancsom van, hogy egy istálló-pincséért szerezzek. Nem tudok semmiféle kofferől és semilyen hölgyről. Most a lakást be fogom zárni és arra kérem magát, hogy legyen szíves kimenni innen. Nekem előzőleg semmitse mondtak és így nem hagyhatok a lakásban egy teljesen idegen személyt. Megjárhatjuk mi is, mint Belcicky cukrász a mi utcánkban. Az is beeresztett egy idegen embert, aki kirámolta a ruhásszekrényt és szépen meglógott.

— Én nem gondolok semmi rosszat magáról, — mondotta Svejks, amikor látta, hogy a fiatal hölgy sírva fakadt, — ellenben semmi szín alatt se maradhat itt, ezt maga is beláthatja. Rám van bízva az egész lakás és minden apróságért felelős vagyok. Épp ezért még egyszer felszólítom teljes udvariassággal, hogy legyen szíves kimenni innen. Amíg a főhadnagy úrtól nincsen parancs, addig az édes testvéremet sem ismerem. Nagyon sajnálom, hogy így kell beszélnem magával, de a katonaságnál rendnek kell lenni.

Közben a fiatal hölgy egy kissé magához tért. Kivett a retiküljéből egy kis névjegyet, néhány sort írt rá ceruzával, betette egy bájos kis borítékba és leverten mondotta:

— Vigye ezt el a főhadnagy úrnak. Addig én itt fogok várni a válaszra. Itt van öt korona az útra.

— Az nem megy, kérem, — mondotta Svejks sértődötten — csak tartsa meg az öt koronáját. Ha azonban akarja, jöjjön velem a kaszárnyába és várja meg, míg

én megkeresem a főhadnagy urat és választ hozok. De ittmaradnia semmi körülmények között se lehet.

Ezek után a koffereket bevitte az előszobába és a kulcsot csörgetve, mint valami várkastély középkori kulcsárja, jelentősegteljesen mondotta:

— Zárunk kérem!

A fiatal hölgy reménytelenül lépett ki a lépcsőházba. Svejks bezárta az ajtót és előre ment. A látogató-nő úgy futott utána, mint egy kis kutya és csak akkor érte utól, amikor Svejks bement a trafikba cigarettát venni:

A hölgy aztán Svejks mellé szegődött és mindenáron beszédbe szeretett volna elegyedni vele.

— Biztosan odaadja a leveletem?

— Természetesen, ha egyszer mondtam.

— És meg fogja találni a főhadnagy urat?

— Nem hiszem.

— Mit gondol, hol lehet?

— Nem tudom.

Erre a beszéd egyidőre abbamaradt. Kis idő múlva a fiatal nő kezdeményezésére tovább beszélgettek.

— Nem vesztette el a levelet?

— Még eddig nem.

— Tehát biztosan oda fogja adni a főhadnagy úrnak?

— Igen.

— És meg fogja találni?

— Mondottam már, hogy nem tudom, — mondta Svejks. — Csodálom, hogy lehetnek az emberek ilyen kíváncsiak és mindig ugyanazt kérdik. Épp mintha az utcán minden második embert megállítanék és megkérdezném, hogy hányadika van ma?

Ezzel a hölgy is befejezte a kísérletezést azirányban, hogy Svejkskel beszédbe elegyedhessen. A további utat a kaszárnyaig teljes hallgatásban tették meg. Svejks a kaszárnya előtt felszólította az idegen nőt, hogy várjon,

míg visszajön, aztán a kaszárnya kapuban beszélgetni kezdett a katonákkal a háborúról. A fiatal hölgy valószínűleg roppant örülhetett, amikor a kaszárnya előtti idegesen fel és alá sétálva Svejket még mindig csöndes beszélgetésben látta a kapuban. Svejke nyugodtan diskurált tovább, olyan ostoba arccal, amelyet csak a „Világháború Krónikájában” lehetett látni azokon a fényképeken, amelyek alatt ez a felírás állott: „Az osztrák trónörökös beszélget egy lelőtt orosz repülőgép két pilótájával.”

Svejke a kapuban egy padra ült és elmagyarázta, hogy a Kárpátokban a hadsereg támadása megakadt. A másik oldalon azonban, Kuzmanek tábornok, Przemysl parancsnoka, Kiev alatt áll csapataival. Aztán azt mesélte el, hogy Szerbiában tizenegy operációs pontot adtunk már fel és hogy a szerbek nemsokára bírják már a futást katonáink után.

Aztán egyes ismertebb ütközeteket kezdett kritizálni, majd egy spanyol falut fedezett fel, ahol egy minden oldalról körülvett osztag kénytelen volt magát megadni.

Amikor már jól kibeszélte magát, még kiment a türelmetlen nőhöz és azt mondotta, hogy várjon csak még egy keveset, azonnal jönni fog, aztán felment az irodába a főhadnagyhoz. A főhadnagy épp a fedezékásás technikai problémáját oldotta meg egy hadnagy előtt és azt magyarázta, hogy a hadnagy nem tud rajzolni és csöppet se konyít a geometriához.

— Nézze kérem, ezt így kell megrajzolni. Ha egy adott egyenes vonalhoz egy függőleges vonalat rajzolunk, azt úgy kell odaillesztenünk, hogy az feltétlenül a kívánt szöget alkossa. Érti? Ebben az esetben maga a fedezéket a rendes irányba fogja vezetni és nem fogja véletlenül az ellenséghez ásní a saját árkainkat. Hatszáz méter távolságba kell tartania magát az ellenségtől a fedezékásánál. Ellenben, ahogy maga felraj-

zolta, kétségtlenül az ellenséghez vezette volna állásainkat. A maga fedezéksora az ellenség vonalával teljesen függőleges irányban halad, ezért magának feltétlenül egy nagy hegyes szögre van szüksége. Ez világos. Nem igaz?

Es a tartalékos hadnagy, aki civilben pénztáros volt egy bankban, kétségbeesetten állt ezek előtt a katonai tervek előtt. Nem értett szegény egy betűt sem az egész haditervből, így aztán érthető, hogy megkönnyebbülten lélegzett fel, amikor Svejkl belépett.

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem, levelet hoztam egy hölgytől, aki itt vár a válaszra.

Es Svejkl bizalmasan kacsintott egyet a főhadnagyra.

Azonban az, amit a főhadnagy a levélből megtudott, egyáltalán nem volt rá jó hatással.

„Kedves Henrik!

A férjem borzasztóan üldöz. Feltétlenül nálad kell maradjak pár napra. A puccered egy ronda állat. Nagyon boldogtalan a te

Katydl.”

Lukás főhadnagy bevezette Svejket egy szomszéd üres irodába. Bezárta az ajtót és az asztal mellett szótlanul fel és alá kezdett sétálni, míg végre megállott Svejkl előtt:

— Ez a hölgy azt írja, hogy maga Svejkl, egy ronda állat. Mit csinált maga?

— En nem csináltam semmit, főhadnagy úrnak alássan jelentem. Nagyon rendesen viseltem magam a hölgyel szemben, azonban őnagysága mindjárt be akart rendezkedni a lakásban és mivel erre a főhadnagy úrtól semmi parancs nem volt, tehát nem engedtem be a szobába. Es még hozzá két koffert hozott, mintha csak a saját lakásába jött volna haza.

A főhadnagy mélyet sóhajtott. Svejke hűségesen utána-
hozta.

— Mi ez? — ordította a főhadnagy fenyegetően.

— Alázatosan jelentem a főhadnagy úrnak, hogy ez nagyon nehéz eset. Két évvel ezelőtt a Vojtech-
utcában egy kárposztoshoz költözködött be valami eféle
kisasszony, akit aztán sehogy sem volt képes kipucolni
a lakásból, úgy hogy kénytelen volt szegény magát is,
meg a nőt is világító gázzal megölni, csak hogy vége
legyen a kellemetlenségnek. Keserű dolog ez, kérem,
ezekkel az asszonyokkal. Én belelátok a főhadnagy úr
lelkébe.

— Nagyon nehéz eset, — ismételte a főhadnagy
Svejk szavait. — Talán sohasem fejezte ki ilyen kere-
setlen szavakkal az igazságot, mint most. A „kedves
Henrik” csakugyan furcsa szituációba került. A férj-
üldözött feleség épp most jön hozzá pár napra, amikor
Miskoné is útban van hozzá Trebonéból, hogy a szokásos
negyedévi három napot nála töltsen. Miskoné ugyanis
minden három hónapban fel szokott jönni Prágába be-
vásárolni és ezt az időt rendszeren a főhadnagynál szokta
tölteni. Azonkívül holnaputánra egy úrilányt várt, aki
egyheti gondolkodási idő után megígérte, hogy az öve
lesz, mielőtt férjhez menne valami mérnökhöz.

A főhadnagy lehajtotta a fejét és nekiült az íróas-
zaltalnak. Mélyen elgondolkozott, azonban nem talált
hamarosán más kivezető utat, mint hogy egy hivatalos
formuláré hátára a következőket írja:

„Drága Katym! Este kilencig szolgálatban vagyok.
Tízkor jövök haza. Kérlek, érezd magad úgy, mint
otthon. Ami pedig Svejket, a szolgálmat illeti, szigorú
parancsot adtam neki, hogy téged minden tekintetben
kívánságod szerint szolgáljon ki.

A te Henriked.”

— Ezt a levelet, — mondotta a főhadnagy — adja át azonnal a nagyságos asszonynak. Parancsolom, hogy a legnagyobb tisztelettel és tapintattal viselkedjék irányában. Minden kívánságát azonnal teljesítse. Magának parancs legyen őnagysága minden óhaja. Viselje magát udvariassen és szolgálja ki tisztességesen. Itt van száz korona, amivel majd elszámol. Lehet, hogy őnagysága elküldi magát vásárolni. Rendeljen jó ebédet és vacsorát is őnagyságának. Aztán vegyen három üveg bort és egy doboz Memphist. Így. Egyelőre nem kell semmi egyéb. Elmehet, azonban újra a lelkére kötöm, hogy teljesítse, amit a nagyságos asszony szája-szemé megkíván.

A fiatal hölgy minden reményét elvesztette már, hogy Svejket ebben az életben viszontlátja. Nagy volt tehát a meglepetése, amikor azt látta, hogy a kaszárnyakapuból Svejkközeledik levéllel a kezében.

Svejk szalutált és a levelet átadva, tiszteletteljesen és tapintatosan jelentette:

— A főhadnagy úr parancsára a nagyságos asszonnyal tiszteletteljesen és tapintatosan tartozom viselkedni, tisztességesen tartozom kiszolgálni magát és be kell vásárolnom mindent, amit parancsol. Mindezekre a főhadnagy úr adott száz koronát, amiből azonban még három üveg bort és egy doboz Memphist is kellennem.

Miután a levelet elolvasta, a fiatal hölgynek visszatért az ereje és a bátorsága, aminek oly módon adott kifejezést, hogy megparancsolta Svejkknek, hogy kerítsen egy fiakert és mikor ez megtörtént, Svejket felültette a kocsis mellé a bakra.

Hazahajtattak. Otthon aztán őnagysága elsőrangúan játszotta a háziasszony szerepét. Svejkkal őnagysága bevitette a koffereket a hálószobába, kiporoltatta a szőnyegeket az udvaron és egy csöpp kis pókháló miatt, amit a tükör mögött talált, nagy haragra lobbant.

Minden jel arra mutatott, hogy jóidőre kívánja beásni magát ebbe a harci pozícióba.

Svejk izzadt, mint egy ló. Miután a szőnyegeket kiporolta, őnagysága rájött, hogy a függönytartókat is le kell szedni és takarítani, majd a konyha és szoba ablakainak megpucolására kapott Svejk parancsot. Azután a bútorokat kezdte átrendeztetni a hölgy és ettől módfelett ideges lett. Miután Svejk átcipelte egyik sarokból a másikba a nehéz bútordarabokat, ismét viszszahordatta őket egy másik helyre és újabb kombinációkba kezdett.

Az egész lakást a fejetetejére állíttatta őnagysága, míg végre a fészek újjárendezésének nehéz munkájában energiája fogyni kezdett és a barbár munka végetért.

A ruhaszekrényből őnagysága tiszta ágyneműt szedett elő, amelyet maga húzott fel a vánkosokra és az ágyra. Eszrevehetően nagy élvezettel végezte ezt a munkát és szemmelláthatóan nagy szeretettel csüngött őnagysága ezeken a bútordarabokon. Orrcimpája szinte remegett az élvezettől, amellyel ez a foglalkozás járt.

Aztán ebédért és borért küldte Svejket. Miközben Svejk odajárt, finom, átlátszó reggeli pongyolába öltözött, mely a fiatal hölgyet szokatlanul csábító jelenséggé tette.

Ebéd közben megivott egy üveg bort és elszívott egy csomó Memphist, aztán végigdőlt az ágyon. Ezalatt Svejk a konyhában valamilyen édes pálinkával ízesített komisz kenyeret rágott.

— Svejk! — hangzott a hálósobából őnagysága hangja, — Svejk!

Svejk benyitott a hálósobába, ahol őnagysága elbájoló pozitúrában feküdt az ágyon.

— Jöjjön közelebb, Svejk!

Svejk az ágyhoz lépett. A fiatal hölgy különös mosollyal szemlélte Svejk zömök alakját és erős combját.

Az átlátszó pongyola fellebbent a dáma ideges kezei nyomán és mindent felfedett, amit úgyse nagyon takart eddig sem.

— Vesse le a cipőjét és a nadrágját! — mondotta szigorúan. — Vetközzön le!

Így történt aztán, hogy Svejks, a derék katona, nyugodt lelkiismerettel jelenthette Lukás főhadnagynak, amikor ez a kaszárnyából hazatért:

— Alázatosan jelentem a főhadnagy úrnak, hogy a nagyságos asszonynak minden kívánságát teljesítettem és a főhadnagy úr parancsa szerint tisztességesen kiszolgáltam.

— Köszönöm Svejks, — mondta a főhadnagy. — És sok kívánsága volt önagyságának?

— Körülbelül hat kívánsága volt csupán, — felelte Svejks. — Most azonban alszik, mint akit főbevertek. Az utazás kimerítette. Én mindent megcsináltam, amit csak szeme-szája kívánt.

5.

És mialatt a Dunajec-menti erdőkben a csapatok állandó gránátésó alatt állottak, mialatt a nagykaliberű ágyúk egész századokat semmisítettek meg egyszerre a Kárpátokban, darabokra tépve és eltemetve az emberek tömegét, mialatt a hadszínterek egét égő falvak és városok lángja festette vörösre, addig Lukás főhadnagy és Svejks kellemetlen idílt éltek a fiatal dámával, aki férjétől megszökve, Lukás főhadnagy házában játszotta a háziasszony szerepét.

Egyszer, amikor önagysága sétálni ment, Lukás főhadnagy és Svejks haditanácsot ültek. Azon tanakodtak, miképp lehetne megszabadulni a kellemetlen vendégtől.

— A legjobb volna, főhadnagy úr, — mondja Svejks — ha az ember értesítené a férjét, az valószínűleg úgy

is keresi. A főhadnagy úr mondotta, hogy abban a levélben, amit a főhadnagy úrnak vittem, az volt, hogy a pasas keresi a feleségét, tehát biztosan érte jönne. A legjobb volna táviratot küldeni neki, hogy az asszony itt van nálunk és hogy vigye a fenébe. Vrsenorechben történt hasonló eset a múlt évben egy nyaralóban. Azonban ez alkalommal maga az az asszonyszemély küldötte a táviratot a férjének. Az aztán el is jött az élete párjáért, de mindkettőjüket csúnyán összepofozta. Igaz, hogy mindkét férfi civil volt, míg ebben az esetben a férj aligha mer kikezdeni egy tiszttel. Különben is a főhadnagy úr nem lehet felelős ezért az egész históriáért. Nem tetszett idehívni senkit és ha az asszony mégis idejött, ezt csak a saját felelősségére tehette. Meg fogja látni, hogy milyen jó szolgálatot tesz az ilyen távirat. No és ha pár pofont adna, az sem a világ...

— A férje roppant intelligens, — szakítja félbe Svejket Lukás főhadnagy. — Komlóval kereskedik engros. Feltétlenül beszélnem kell vele. El fogjuk küldeni a táviratot.

A távirat, amit elküldöttek, rendkívül lakonikus és tárgyilagos volt. „Felesége jelenlegi címe...” — és a főhadnagy lakcíme következett.

Igy történt aztán, hogy Katy asszony kellemetlen meglepetésére, a komlókereskedő egy napon berontott az ajtón.

A komlókereskedő en gros arcán a becsületesség és az aggodalom ült. Katy asszony viszont ebben a pillanatban se vesztette el lélekjelenlétét és bemutatta egymásnak a két urat.

— A férjem..., Lukás főhadnagy úr, — egyebet igazán nem is tehetett volna.

— Foglaljon helyet, Wandler úr, — kínálta Lukás

főhadnagy barátságosan helytel a vendégét, előhúzza cigarettatárcáját. — Parancsol, Wandler úr?

Az intelligens komlókereskedő kivett egy cigarettát és apró füstfellegeit eregetve gondterhesen kérde a főhadnagytól:

— Hamarosan kimegy a frontra főhadnagy úr?

— Kértem áthelyezésemet a kilencvenegyesekhez Budweisba. Oda fogok menni valószínűleg, mihelyt az önkéntes iskolával készen leszek. Rengeteg tisztre van szükségünk, azonban, sajnos, manapság nem igen jelentkeznek azok a fiatal emberek, akiknek megvan az egy éves önkéntességhez szükséges előképzettségük. Inkább szolgálnak, mint közönséges közlegények, semhogy mihamarabb kadétokká igyekeznének képezni magukat.

— A háború borzasztó sokat ártott a komlóüzletnek. Azonban azt hiszem, hogy nemsokára vége lesz már ennek a vacaknak, — jegyezte meg a komlókereskedő, hol a feleségére, hol pedig a főhadnagyra tekintve.

— A mi csapataink helyzete nagyon jó, — mondotta Lukás főhadnagy. — Ma már senkise kételkedik abban, hogy a háború a központi hatalmak fényes győzelmével fog végződni. Franciaország, Anglia és Oroszország sokkal gyengébbek, semhogy ellent tudjanak állni az osztrák, török, német erőnek. Természetesen egyes frontszakaszokon mi is szenvedünk jelentéktelen veszteségeket. Azonban bizonyos, hogy sikerülni fog a Kárpátokban és a Dunajec középfolyásán áttörnünk és ez az operációnk egyszersmind a háború végét is jelenti. Franciaországot is veszedelmesen fenyegetik a német csapatok. Kelet-Franciaország eleste és a németek Párisba való bevonulása szintén csak napok kérdése már. Ez egészen bizonyos. Azonkívül hadmozdulataink Szerbiában szintén szépen fejlődnek. Ott csapataink visszavonulása nem jelent egyebet egyszerű erőátcsoportosítás-

nál. Persze, sokan másképp ítélik ezt meg. Különösen az olyan egyének, akik nem rendelkeznek a háborúhoz szükséges hidegvérrel. A déli harcszíntéren egyik napról a másikra fog ölünkbe hullani előre kiszámított haditaktikánk gyümölcse. Tessék csak megnézni...

És Lukás főhadnagy gyöngéden vállonfogta a komlókereskedőt, odavezette a falon lógó haditérképhez és egyes pontokra mutatva barátságosan magyarázta:

— A keleti Beszkidek nagyszerű operációs pontot jelentenek részünkre. A kárpáti frontszakaszon, amint látja kérem, hatalmas természeti erősségünk van. Egyetlen hatalmas ütés és meg sem állunk Moszkváig. A háború előbb végetér, mint ahogy gondoljuk.

— És hogy állunk a törökökkel? — kérdi a komlókereskedő, azt latolgatva, hogyan térhetne már rá a dolog lényegére.

— A törökök jól tartják magukat, — mondja a főhadnagy, visszavezetve vendégét az asztalhoz. — A török parlament elnökei, Halill Bej és Ali Bej megérkeztek már Bécsbe. A Dardanellákbeli török hadsereg főparancsnokává Liman von Sanders tábornagyot nevezték ki. Von der Goltz pasa Konstantinápolyból Berlinbe érkezett. Enver pasát, Usedom pasa viceadmirálist, valamint Dzsvad pasa tábornokot császáruk a legmagasabb kitüntetésben részesítette. Aránylag nagyon sok kitüntetés így rövid idő alatt.

Pár pillanatig némán ültek együtt, míg végre a főhadnagy elérkezettnek látta az időt, hogy a következő szavakkal a kényes kérdés tárgyalásába kezdjen:

— Mikor érkezett Wandler úr?

— Ma reggel.

— Nagyon örvendek, hogy itthon tetszett találni. Én tudvalevőleg délutáni és éjjeli szolgálatban vagyok, úgy, hogy a lakás egész nap üres, így aztán abban a kellemes

helyzetben vagyok, hogy a nagyságos asszonynak felajánlhattam lakásomat. Itt az én lakásomon egész prágai tartózkodása alatt senkise háborgatja önagyságát. Persze a régi ismeretség...

A komlókereskedő felsóhajtott:

— Katy borzasztó furcsa asszony. Főhadnagy úr kérem, fogadja leghálásabb köszönetemet mindazért a szívesességért, amit érte tenni méltóztatott. Csak úgy, minden ok nélkül eszébe jut Prágába utazni és már Prágában is van. Itt az ideje, hogy idegei gyógykezeltetéséhez lásson. Én üzleti ügyekben utaztam és amikor megjövök, hát üres a ház. Katy eltűnt...

A komlókereskedő kedélyes mosolyt erőltetve az arcára, megfenyegette ujjával tévelygő feleségét:

— Azt hitted, ugy-e, hogyha én úton vagyok, akkor te is utazgathatsz? Persze nem gondoltál err...

A főhadnagy látva, hogy a beszéd kellemetlen fordulatot vehet, ismét a hadi térképhez vezette az intelligens komlókereskedőt és az aláhúzott pontokra mutatva mondta:

— Elfelejtettem önt egy módfelett érdekes körülményre figyelmeztetni. Erre a nagy hajlásra szeretném felhívni figyelmét, itt, a délnyugati frontszakaszon, ahol ez a hegycsoport fontos hídfőt képez. Ide irányul most az Entente offenzívája. Ennek a vasútvonalnak a lezárásával, amely a hídfőt az ellenség nagyon fontos védelmi vonalával köti össze, tulajdonképp elvágjuk az ellenség jobb szárnyát az északi hadseregtől a Visztulán... Nemde világos? Mit szól hozzá?

A komlókereskedő kijelentette, hogy az egész helyzet ezek után teljesen világos előtte. De mivel taktikai érzékében nem nagyon bízott, attól tartva, hogy véleményét sértésnek vehetik, inkább visszaült helyére és tapintatosan a következőket mondotta:

— A mi komlónk a háború miatt elvesztette külföldi

piacát. Franciaország, Anglia, Oroszország és a Balkán a cseh komló számára most elveszett terület. Még Olaszországnak szállíthatnánk komlót, de attól tartok, hogy Olaszország is bele fog keveredni a háborúba. De ha mi győzünk, az árakat magunk fogjuk diktálni, ez világos!...

— Olaszország meg fogja őrizni a semlegességét — felelte a főhadnagy megnyugtatóan. Ez kérem...

— Na kérem, de miért is nem ismeri el ez az Olaszország, hogy ő háromszoros szerződéssel lekötötte magát Auszria-Magyarország és Németországhoz? — tör ki a komlókereskedőből egyszerre az elkeseredés, mint akinek egyszerre hullott a fejére minden: a komló, az aszszony és a háború. Elvártam volna, hogy Olaszország megtámadja Franciaországot és Szerbiát! Rögtön vége lenne a háborúnak! A komló mind megrohad már a raktáraimban, a belföldi elhelyezési lehetőségek alig jönnek számba, az export a nullával egyenlő és mindennek tetejébe ez az Olaszország neutrális marad nekem. Minek újította meg akkor ezerkilencszáztizenkettőben is a hármas szövetséget? Hol van az olasz külügyminiszter, Marquis di San Giuliano? Mit csinál ez az úr? Alszik, vagy mi? Tudja-e ön, hogy mi volt az én évi forgalmam a háború előtt és milyen most?

— Ne higgye kérem, hogy én nem kísérem figyelemmel az eseményeket, — folytatta dühös pillantást vetve a főhadnagra, aki nyugodtan eregette a füstkarikákat a szájából. — Mért mentek vissza a németek akkor a hátra, amikor már Páris alatt voltak? Mért folytatnak Maas és Mosel körül heves tűzérségi harcokat? Tudja-e ön, hogy ott Combres és Woffernél három olyan sörgyárat perzseltek le nekem a földig, ahová én évente több mint ötszáz zsák komlót liferáltam? És a Vogézekben is leégett a Hartmansweiler-féle sörgyár, a niederspachi sörgyárat Mühlhausen mellett szintén a földdel

egyenlővé tették. Ez kérem, az én üzletem számára évi ezerkétszáz zsák komlóveszteséget jelent. A németek hat-szor ütköztek meg a belgákkal pont a klosterhocki sör-ház mellett, ez szintén háromszázötven zsák komló vesz-teség évente...

Tovább már nem tudott az izgalomtól beszélni. A fe-letéséhez lépett:

— Katy! Te pedig azonnal jössz velem! Egy kettő. öltözködj!

— Engem nagyon felizgatnak ezek az események — mondotta kis idő múlva, bocsánatkérő hangon. — Ré-gebben mindig nagyon nyugodt voltam.

Es amikor önagysága kiment a szobából, csendesen odaszólt a főhadnagynak:

— Nem először csinál ez nekem ilyesmit. Egy évvel ezelőtt valami gyakornokkal utazott el. Valahol Zágráb-ban akadtam rá. Ez alkalommal a zágrábi városi sör-házakkal nagyon jó üzletet csináltam hatszáz zsák kom-lóra. Bah, bizony régebben az egész délvidék direkt aranybánya volt. Az én komlóm egészen Konstantiná-polyig ment. És ma?... ma a tönk szélén állok. Ha még most a kormány korlátozni fogja a sörgyártást, akkor aztán végem is van.

Miközben rágyujtott a főhadnagynak egy újabb ciga-rettájára, kétségbeesett hangon jegyezte meg:

— Egyedül Varsó kétezerháromszáz zsák komlót vá-sárolt tőlem. Az ő képviselőjük minden évben megláto-gatott. Kétségbeejtő állapot. Még jó, hogy nincs gyere-kem...

A beszédnek ez a logikus befejezése az Augustin-sörgyár képviselőjének látogatásával és a gyermekhiány-nyal, a főhadnagyot mosolyra kényszerítette, amit a komlókereskedő azonnal észre is vett és tovább folytatta előadását:

— A magyar sörgyárak Sopronban és Nagykanizsán

exportsöreik gyártására szintén nálam vásárolták a komlót, ezer zsákot évente. Ez a sör eljutott egészen Alexandriáig. Ma a blokád miatt, bár harminc százalékkal olcsóbban adom, egy zsákkal se vásárolnak. Ez kérem a vég, a teljes züllés, a katasztrófa. És ehhez járul még a házi gond...

A szomorú csöndet, amit a komlókereskedő beszéde követett, Katy asszony törte meg:

— Mit csinálunk a kofferekkel?

— Majd elszállítjuk, Katykám, — mondta a komlókereskedő örvendve, módfelett boldogan, hogy kellemetlen jelenetek nélkül oldhatta meg a nehéz problémát.

— Ha pedig még vásárolni akarasz valamit kedvesem, akkor ideje, hogy induljunk. Kettő negyvenkor megy a vonatunk.

Mind a ketten szívélyesen búcsúztak el a főhadnagytól. Az intelligens komlókereskedő olyan boldog volt, hogy a dolog ennyire símán ment, hogy az előszobában a következő szavakkal köszönt el:

— Főhadnagy úr, ha isten őrizz, megsebesülne a háborúban, jöjjön csak hozzánk az üdülés idejére. Tőlünk telhetően gondját fogjuk majd viselni.

Amikor a főhadnagy bement a hálósobába, ahol előbb Katy asszony készülődött az útra, a mosdószekrényen egy papirost talált és négyszáz koronát. A papíron a következő üzenet állott:

„Főhadnagy úr! Ön nem védett meg engem a férjemtől, ettől az idióta majomtól. Megengedte, hogy magával cipeljen, mint valami koffert, amit az ember a lakásban felejt. Sőt olyan kifejezést engedett meg magának, hogy ön felajánlotta vendégszeretően a lakást. Azt hiszem, hogy itt tartózkodásom nem került többbe a mellékelte négyszáz koronánál, amin kérem, hogy osztozkodjon a puccerjával.”

A főhadnagy pár percig csodálkozva bámult a levélkére, majd csöndesen elszakította. Nevetve nézett a mosdóasztalon hagyott pénzre, miközben észrevette, hogy a nő ottfelejtette felindulásában a fésűjét, amint a tükör előtt a haját igazította. A fésűt betette a házi múzeumba a többi emléktárgyak közé.

Svejk déltájban jött vissza. Egy istálló-pincset keresett a főhadnagynak.

— Svejk — mondta a főhadnagy, — magának szerencséje van. A hölgy, aki nálunk volt, már el is utazott. A kedves férje ura elvitte tőlem. És minden szolgálatért, amit maga teljesített önagysága ittléte alkalmával, 400 koronát hagyott itt a maga részére. Persze ezt szépen meg kell köszönnie a kedves férjének irandó levélben. Azért a férjének, mert ez a pénz az ő pénze, amit önagysága az utazásra vett magához. Én diktálom majd a levelet.

És a főhadnagy diktált:

„Mélyen tisztelt uram! Legyen szíves átadni kedves nejének szívélyes köszönetemet azért a négyszáz koronáért, amit önagysága számomra hagyott itt azokért a szolgálatokért, amiket én önagysága Prágában való tartózkodása alkalmával teljesítettem. Mindent, amit önagyságának tehettem, szívből tettem és épp ezért nem fogadhatom el ezt az összeget, amit mellékelve küldök vissza...”

— Csak írja tovább, Svejk. Mi a fenét forgolódik itt? Hol is hagytuk abba?

— Mellékelve küldök vissza, — mondta Svejk reszkető tragikus hangon.

— Jól van: Mellékelve küldöm vissza, biztosítva önt legmélyebb tiszteletemről. Szívélyes üdvözetemet küldöm a nagyságos asszonynak, kézcsókkal együtt.

Svejk József,

Lukás főhadnagy úr tisztiszolgája.

— Megvan?

— Alássan jelentem, főhadnagy úr, a dátumot nem tetszett még rádiktálni.

— Ezerkilencszáztizennégy december 20-án. Így. Most írja még a borítékra a címet és vigye el a postára a négyszáz koronával együtt és küldje el a pénzt is ugyanerre a címre.

Lukás főhadnagy vígan füttyörészni kezdte „Az elvált asszony” — című operett egy áriáját.

— Még valamit, Svejks — szólt a főhadnagy, amint Svejks már indulóban volt a posta felé. — Mi van a kutyával? Talált valami rendes állatot?

— Egyet találtam már, főhadnagy úr. Nagyon szép dög. Viszont nehéz lesz megkapni. Mindazonáltal, azt hiszem, holnap mégis csak elhozom. Harap a bestia.

Lukás főhadnagy nem hallhatta Svejks utolsó szavait, pedig fontos lett volna, hogy hallja.

— Harap a bestia, mint egy tigris — akarta ismételni Svejks, de aztán meggondolta. Mi köze ahhoz a főhadnagynak tulajdonképpen. Kutyát akar, hát legyen neki kutyája!

Természetesen, könnyű azt mondani valakinek, hogy „Hozzon nekem egy kutyát!” Viszont a kutyatulajdonosok még akkor is vigyáznak a kutyára, ha az nem is telivér állat. Még egy haszontalan kandúrt is megbecsülnek, mely semmi másra nem való, minthogy valamely öregasszony lábát melengesse. Még az ilyen kandúr gazdája sem engedi meg, hogy a macskájával holmi erőszakra vetemedjenek.

Egy rendes kutya ösztönszerűen megérzi, — különösen, ha fajkutya, — hogy egy szép napon meg fog válni a gazdájától. Az ilyen rendes kutya állandó félelemben él. Attól fél mindig, hogy valaki ellophatja, sőt hogy valaki feltétlenül el fogja lopni. Néha, amikor

a kutya úgy séta alkalmával eltávolodik kissé a gazdájától, eleinte vígan futkos előre-hátra. A többi kutyákkal játszik, szemérmetlenül rájuk mászik, vagy a többiek másznak rá, megszagolja a sarokköveket, minden sarok-kőre ráemeli hátulsó lábát, sőt néha a krumplit áruló kofaasszony kosarával is megcselekszi ugyanezt. Egy-
szóval olyan életvidámnak és oly szépnek látja a világot, mint az az ifjú, aki szerencsésen letette az érettségi vizsgát.

Egyszerre azonban észrevehetően eltűnik a jó kedve: érzi, hogy elvesztették. Most aztán erőt vesz rajta a kétségbeesés. Ijedten futkos az utcán össze-vissza, szűköl, mindenfelé szaglász, kétségbeesetten lába közé húzza a farkát, hátraszegzi fülét és a villamosok között rohan a teljes idegenségbe. Ha beszélni tudna, biztosan így kiáltana fel:

— Jézus Mária! most valaki el fog lopni!

Voltatok már kutyadresszörnél és láttatok nála ilyen megrémült kutyákat? Valamennyi ilyen lopott jószág! A nagyváros különböző fajta tolvajokat termel. Az ilyen tolvajok egyik érdekes fajtája a kutyatolvaj, aki kizárólag kutyalopásból él. Az apró szalónkutyákat, törpe kutyákat, apró ratlereket, szóval olyan kutyákat, amelyeket az ember könnyen becsúszthat a felöltője zsebébe, vagy egy női karmantyúba, azokat kilopják onnan. Sőt ellopják estéről reggelre azt a dühös német, foltos doggot is, aki városon kívül a nyaralókra vigyáz. Ellopják a rendőrkutyát a detektív orra elől. Ha pórá-
zon vezetsz egy kutyát, levágják zsinórról a féltett jó-
szágot, amely eltűnik a következő pillanatban tolvajos-
tul és szomorúan bámulhatod az üres pórázt. Azoknak a kutyáknak ötven percentje, amelyeket az ember az utcán lát, néhányszor cserélt már gazdát ilyen módon. Előfordul az is, hogy megveszed a saját kutyádat,

amelyet ifjú kölyök korában lopott el tőled valaki, amikor sétára vitted. A legnagyobb veszély akkor fenyegeti a kutyát, amikor az ember kiviszi az utcára, hogy kis és nagy szükségletét elvégeztesse vele. Leginkább az utóbbi aktusnál történik a lopás. Ez a magyarázata annak, hogy a kutya ennél a műveletnél állandóan jobbra-balra tekint.

Jónéhány formája van az ilyen kutyalopásnak. Vagy zsebtolvajok módjára direkt ellopják a kutyát, vagy pedig becsapják a szerencsétlen teremtest. A kutya tudniillik csak az olvasókönyvekben és a természetrajzban hú állat. Viszont szagoltass csak meg egy darab sült lókolbászt a leghűbb kutyával: a kutya elveszett. Elfelejtí a gazdáját, aki mellett halad, megfordul és árkon-bokron át téged követ. A szájából folyik a nyál és barátságosan csóválja a farkát a kitűnő eledel tiszteletére, miközben úgy remeg az orrlíka, mint a legvadabb csődöré, amelyet fedezésre vezetnek.

*

A Kastély-lépcső melletti kis sörházban, a félhomályban, két férfi ült az asztalnál. Az egyik katona volt, a másik pedig civil. Egymáshoz hajolva titokzatosan sugdolóztak. Úgy néztek ki, mint a velencei köztársaság idejében az összeesküvők.

— Naponta pont 8 órakor, — suttogja a civil a katona fülébe — akkor viszi sétálni a szobalány. A Havlicsek-tér sarkán fordul be a parkba. De ronda egy dög ám, harap, mint a veszett. Még símogatni se hagyja magát.

Majd még jobban odahajol és halkán súgja a katona fülébe:

— Még a kolbászra is fűtyül!

— A sült kolbászra is? — kérdi a katona.

— Még a sültre is!

Mindketten utálattal kiköpnek.

— Hát mit eszik tulajdonképp az a bestia?

— Isten tudja, némelyik úgy el van kényeztetve, mint a hercegprimás.

A katona és a civil koccintanak. A civil sűgva folytatja:

— A többi kutyák rendesen a finom sült lókolbászra is felfigyelnek. De ez a bitang nem hallgat semmire. A legjobb volna, ha megkérdeznéd a lánytól, hogy mit eszik az a kutya legszívesebben. Te katona vagy, jóképű fickó, veled előbb áll szóba a szobalány, mint velem. Én már megkérdeztem tőle, de végignézett rajtam, majdnem átdöfött a szemével és azt mondta, hogy „mi köze hozzá?” Nem szép az a lány, olyan mint egy majom, de katonával biztosan szóba fog állni.

— És igazi istálló-pincér? A főhadnagynom csak istálló-pincért akar.

— Gyönyörű kölyök, mondom neked, tökéletes tiszta istálló-pincér. Olyan igaz, mint hogy téged Svejknak, engem pedig Blahniknak hívnak. Csak az a fontos, mit zabál a betyár, azzal már megnyugtatlak, el is vittem neked.

A két jó barát ismét koccintott. A háború előtt, amikor Svejke még kutyákkal kereskedett, Blahnik szállította neki az állatokat. Nagyon tapasztalt férfiú volt ez a Blahnik. Azt mesélték róla, hogy a gyepmesternek átadott kutyákat is megvette és továbbadta. Egyszer már meg is vezett ez a Blahnik. Úgy érezte magát a bécsi Pasteur-intézetben, mint odahaza. Most aztán kötelességének tartotta, hogy Svejket, a derék katonát, önzetlenül támogassa a háborúban. Ez a Blahnik Prága és környékén minden kutyát ismert. Most azért beszélt olyan halkán, mert nem akarta elárulni magát a kocsmáros előtt, mivel fél évvel ezelőtt ő lopta el kabátja alatt a kocsmáros fiatal daxliját. Cucliból

tejet szoptatott a kutyával s az ostoba daxlikölyök azt hitte, hogy az anyjánál van és nyugodtan maradt Blahnik kabátja alatt.

Elvileg csak fajkutyákat lopott. Annyira kiismerte magát ebben a mesterségben, hogy bátran törvénytörő szakszerű lehetett volna. Szállított ő dresszöröknek, de privát háznak is, már ahogy alkalom kínálkozott. Az utcán az összes kutyák rámosolyogtak, amelyekkel csak életében dolga akadt. Ha pedig elbámult a kirakat előtt, bizony sokszor megesett, hogy valamelyik bosszúálló kutya ráemelte hátsó lábát és bevizesítette a nadrágját.

Másnap reggel nyolc órakor Svejek, a derék katona, már ott sétált a Havlicsek-tér sarkán a park előtt. A szobalányra és az istálló-pincsérre várt. Végre egyszerre csak megjelent a lány egy szakállas, borzas kutyával. Az okos szemű állat vígan futott el Svejek mellett. Vig volt, mint minden kutya, amikor szükségleteit elvégezte már. Boldogan futkosott a verebek után, melyek az utcán nyugodtan reggeliztek a lóganén.

Végre a lány is Svejek közelébe került. A leányzó, akire a drága kutya bízva volt, idősebb nő volt már. A haja koszorúba fonva. Füttyült a kutya után, láncot csörgetett kezében és elegáns kutyakorbáccsal csapkodott.

Svejek megszólította:

— Bocsásson meg kisasszony, hogyan jutok innen legközelebb Zizkovba?

A lány megállt és gyanakodva nézett végig Svejken. Azonban Svejek ártatlan, nyílt tekintetét látva, elhitte, hogy tényleg Zizkovba akar menni ez a katona. A lány arca megenyhült és barátságosan elmagyarázta Svejeknek, miképp kerül Zizkovba az ember.

— Csak most helyeztek ide Prágába, — mondotta

Svejk — és nem igen ismerem még ki magamat. Nem vagyok idevalósi. Maga ugyebár szintén nem idevaló?

— Vodnani vagyok.

— No hiszen, akkor majdnem földiek vagyunk, — feleli Svejk örömmel — én ugyanis a szomszéd Protvinából való vagyok.

Svejk nagyszerűen ismerte Dél-Csehországot, ahol manőveren járt s a lány szívét a hazai falvak említésére otthoni melegség járta át.

— Akkor valószínűleg ismeri Protvinában a Piac-téren Pejchala mészáros?

— Hát hogyné ismerném! Nagyszerű gyerek, mindenki szereti nálunk, — mondja Svejk — derék, szolgálatkész ember az. Mindig friss húst ad és nem csal a mértéke.

— Nem Jaresnek hívják magát? — kérdi a lány, aki szimpatizálni kezdett az ismeretlen katonával.

— De igen.

— Melyik Jaresek közül való, a kircsiek, vagy a zsaziciak közül?

— Zsazici vagyok.

— Még mindig sört mér az öreg Jares?

— Még mindig.

— Már túl lehet az öreg a hatvanon.

— Hatvannyolc volt most ez év tavaszán, — mondta Svejk nyugodtan. — Most vett az öreg egy nagyon szép kutyát. Ott ül vele a kutya a sörös kocsin, olyan vígan árulják a kutyával a sört, mint a pinty. Épp olyan a kutyája, mint az ott ni, aki a verebeket úzi. Gyönyörű állat.

— Ó, az a mi kutyánk, — mondta Svejk új ismerőse — én itt szolgállok az ezredes úrnál. Maga nem ismeri a mi ezredesünket?

— Ó igen, nagyon intelligens ember, — mondja Svejk. — Nálunk Budweisban is volt egy ilyen ezredes.

— A mi ezredesünk nagyon szigorú. Nemrég, mikor olyan hírek jártak, hogy Szerbiában alaposan elverték bennünket, az ezredes úr mérgében minden tányért öszszetört a konyhában és fel akart mondani nekem.

— Szóval ez a maguk kutyája, — szakította félbe a lányt Svejek. — Kár, hogy az én főhadnagyom nem szereti a kutyát. Én nagyon szeretem őket.

Egy pillanatra elhallgatott, majd hirtelen odaszólt a lánynak:

— Azért az ilyen kutya nem eszik ám meg mindent, ugyebár?

— Oh, a mi Luxunk nagyon kényes, egy ideig nem akart húst enni, most azonban...

— És mit szeret legjobban?

— Májat, főtt májat.

— Borjú vagy disznó májat?

— Az neki mindegy, — nevetett Svejek „földije”, aki utolsó szavait rosszul sikerült viccnek vette.

Egy darabig együtt sétáltak, majd az istálló-pincsi is hozzájuk csatlakozott, a lány mindjárt láncra is vette. A kutya Svejekkel bizalmasan viselkedett. Mindenesetre bizalmasságnak vehető, hogy szájkosarával mindenáron le akarta tépni a nadrágját, úgy ugrándozott körülötte. Egyszer aztán, mintha csak megérezte volna, hogy ez a katona mit tervez ellene, hirtelen elkomorodott. Nem ugrált és búsan lépkedett tovább. Csak úgy oldalról nézett néha-néha Svejkekre, mintha azt mondotta volna: „Szóval ez én rám vár?”

A lány elmesélte, hogy minden este hat órakor itt szokott sétálni a kutyával, hogy egész Prágában nem hisz senkinek, hogy egyszer az újságba tett házassági hirdetésére egy lakatos jelentkezett házassági szándékkal és kicsalt tőle valamilyen találmányra nyolcszáz koronát, aztán szépen eltűnt a pénzzel, mint a kámfor. Elmesélte, hogy a vidékiek sokkal tisztességesebbek és

ha egyszer férjhez menne, csak egy vidéki lehetne az élete párja. A hadi házasságokról pedig az volt a véleménye, hogy az ilyen házasság butaság, mert az ilyen asszony feltétlenül hadi özvegy lesz.

Svejk reményekkel kecsegtette a lányt, megígérte, hogy este hatkor eljön és azzal elköszönt és értesítette Blahnikot, hogy a kutya mindenfajta májat szívesen felfal.

— Marhamájjal fogom megvendégelni, — határozta el Blahnik. — Vidra gyáros gyönyörű bernáthegyijét is marhamájjal fogtam. Borzasztó hű állat volt. Szóval holnap hozom a kutyát, testvér, épségben.

Blahnik szavának állt. Másnap délelőtt, Svejk már a lakást takarította, — egyszerre az ajtó előtt felhangzott a drága kutyaugatás. Blahnik húzta maga után az istálló-pincsért, aki ezalkalommal borzasztóbb volt, mint közönségesen. Dühösen forgatta szemét jobbra-balra, sötéten nézett, mint egy éhes tigris a vasketrecben, mely előtt az állatkertben jótáplált báméskodó áll. Fogát vicsorgatta, morgott, mintha csak azt mondta volna:

— Széttéplek! Felfallak!

A kutyát odakötötték a konyhaasztalhoz és Blahnik elmesélte a lopás történetét:

— Tudod, a becsomagolt főtt májjal szépen elmegyek a kutya mellett. A bűdös persze mindjárt felszagolt és elkezdett ugrálni körülöttem. Nem adtam neki semmit és szépen tovább mentem. A pincsér persze utánam. A parktól befordultam a Bredovszki-utcába és csak ott adtam neki az első darabot. Úgy futás közben zabálta fel a májat, csakhogy szem elől ne veszítsen. Aztán befordultam a Jindriski-utcába, ott kapott még egy porciót. Mikor ezt is megette, láncra vettem és a Wenzel-téren keresztül a Szőlőhegyre mentem egész Vrsovicáig. Az úton rettenetes dolgokat művelt. Amikor a vasúti

sínekre értem, ráfeküdt a sínre és az istennek sem akart továbbmenni, öngyilkos akart lenni a bestia. Családi okmányt is hoztam neki, amit Fuchs papírkereskedőnél vettem. Rendesen kell kitölteni, Svejke.

— Jobb, ha a te kezed írásával csináljuk. Írd bele, hogy a kutya Lipcséből való von Bülow intézetéből. Apja Arnheim von Kahlsberg, anyja Emma von Trautensdorf. Az apja a berlini istálló-pincsér-kiállításon első díjat nyert ezerkilencszáztizenkettőben. Az anyja pedig Nürnbergben kapott aranyérmet a „Főúri Kutya-tenyésztők Egyesületétől”. Mit gondolsz, hány éves lehet?

— A fogai szerint két éves.

— Írd be, hogy két és fél éves.

— A füle rosszul van levágva, nézd csak Svejke.

— Azon lehet segíteni. Utána lehet metszeni a fülét, amikor már kissé hozzánk szokott. Most még jobban haragudna, ha a fülét bántanánk.

A lopott jószág ezalatt dühösen morgott. Jó ideig ide-oda dobálta magát, majd fáradtan lefeküdt, a nyelvét kilóbálta és várta, hogy mi fog vele történni.

Lassan kezdett beletörődni a sorsába, csak néha-néha morgott szemrehányóan.

Svejke odaadta neki a maradék májat, amit Blahnik meghagyott. A kutya azonban nem is hederített a májra. Dacosan nézegetett hol Svejkre, hol Blahnikra, mintha csak azt mondaná:

— Egyszer már ráfizettem erre a májra. Zabáljátok meg ti!

Rezignáltan feküdt az asztal mellett és úgy tett, mintha elszunnyadt volna. Egyszer aztán, mintha valamit gondolna, felállt, a két első lábával szolgált, kérni kezdett. Szóval: megadta magát.

Ez a megható jelenet a legkisebb hatással sem volt Svejkre.

— Csiba te! — kiáltott rá Svejka a szerencsétlenre, mire ez sírva, nyöszörögve visszafeküdt.

— Milyen nevet írnak a születési bizonyítványába? — kérdezte Blahnik. — Lux-nak hívták, valami ilyesforma nevet kellene adni neki megint, hogy mindjárt megértse.

— Tudod mit, nevezzük el Max-nak. Nézd csak Blahnik, hogy hegyezi a fülét. Kelj fel, Maxi!

A szerencsétlen istálló-pincsér, akit nevétől és otthonától is megfosztottak, felállt és várta a további parancsot.

— Azt hiszem, legjobb volna elereszteni a láncról, hadd lássuk, mit művel — mondja Svejka.

Amint láncáról elengedték, első útja az ajtóhoz vezetett, ahol a kilincset három rövid ugatással megugatta, mintha csak ezeknek a rossz embereknek a nagylelkűségén csodálkozna. Aztán, amikor látta, hogy ennek semmi eredménye sincs, szépen odacsínált az ajtó elé, szentül meggyőződve arról, hogy ezek után ki fogják dobni, mint ahogy az ezredes tette vele kölyök korában, aki a legkisebb ilyenféle vétségért azonnal kidobta. Ilyen katonás szigorral nevelték kora ifjúsága óta szobatisztának.

De Svejkre ez sem hatott. Tisztában lévén a helyzettel, dühösen megjegyezte:

— Milyen okos ez a dög, a fene egye meg. Tiszta kutyajézsuita, — aztán végigvágott rajta a szíjjal, beleverte orrát a piszkába, amit alig győzött szegény lenyelni.

A kutya nyöszörgött, úgy látszik, nem volt ínyére ez az íz, elkezdett a konyhában ide-oda futkosni, két-ségbeesetten szaglászta saját nyomát, majd az asztalhoz futott, megette a maradék májat és lefeküdt a tűzhely elé. Belefáradt a kalandba és elaludt.

— Mivel tartozom, testvér? — kérdi Svejks Blahnikot a búcsúzásnál.

— Ne beszéljünk erről, Svejks, — mondta Blahnik barátságosan — régi barátnak szívesen megteszek én mindent, különösen ha katona a haver. Isten veled, koma. Ne vezesd soha a Havlicsek-tér felé, nehogy kellemtelenség történjen. Ha pedig még egy kutyára volna szükséged, hát tudod, hol lakom.

Svejks jó sokáig pihentette Maxot. Közben elment a mészárosához, vásárolt egy negyedkiló májat, megfőzte és várta, hogy Max felébredjen. Ehhez pedig úgy segítette, hogy egy darab finom, meleg májat tartott az orra alá.

Max álmában csendesen megnyalta a májat, majd magához tért és mohón felfalta. Aztán újra az ajtóhoz futott és ismét megugatta a kilincset.

— Max! — kiáltott Svejks a kutyára. — Gyere ide!

A kutya gyanakodva fülelt. Svejks ölébe vette, megsimogatta. Max pedig most először nézett Svejksre barátságosan és stuccolt farkának maradványát csóválta. Majd kedvesen szájába vette Svejks kezét és melegen nézett rá, mintha csak azt mondaná:

— Most már mindegy, ezt a játszmát elvesztettem.

Svejks tovább simogatta a kutyát és mesélt neki:

— Volt egyszer, hol nem volt egy kutya. Lux-nak hívták és egy ezredesnél élte világát. Szobalány hordta sétálni Luxot. Egyszer csak jött egy úr és szépen megcsapta a szolgától. Lux újra katonáékhoz került, egy főhadnaghoz, ahol elnevezték Max-nak.

— Maxi, adj hamar egy pacsit! Így ni! No látod, te barom, egész jó barátok leszünk, ha tisztességesen viseled magad. De ha aljaskodni fogsz, megtanítanalak ám bestia, hogy a háború az nem mézeskalács.

Max leugrott Svejks öléből, jobbra-balra futkosott körülötte. Estére, amikor a főhadnagy hazajött a kasszárnyából, Svejks és Max már a legjobb barátok voltak.

Miközben Svejks Maxot nézte, így bölcsekedett:

— Alapjában véve minden katonát így lopnak el hazulról.

A főhadnagynak kellemes meglepetés volt Max. Ez pedig gyorsan megbarátkozott új gazdájával, aki szintén kardos ember volt.

Arra a kérdésre, hogy honnan való a kutya és mibe került, Svejks nyugodtan felelte, hogy egy barátjától kapta ajándékba, aki épp most vonult be katonának.

— Jól van, Svejks, — mondta a főhadnagy, Max-szal játszva. — Elsején kapni fog ötven koronát a kutyaért.

— Nem fogadhatom el, főhadnagy úr!

— Svejks! — szólt a főhadnagy szigorúan — mikor szolgálatba lépett, megmondtam magának, hogy parancsaimat szó nélkül fogja végrehajtani és nem fog felelni. Ha egyszer azt mondom, hogy ötven koronát kap tőlem, azt szépen elfogadja és megissza. Tehát mit fog az ötven koronával csinálni, Svejks?

— Alássan jelentem a főhadnagy úrnak: megiszom.

— És ha elfelejteném az ötven koronáját megadni, megparancsolom, hogy feltétlenül juttassa eszembe. Érti?... Nincs-e a kutyának bolhája? Mindenesetre fürdesse meg, Svejks és fésülje ki szépen a bundáját. Holnap szolgálatban vagyok, de holnapután én fogom majd megsétáltatni Maxot.

Mialatt Svejks a kutyát fürdette, az ezredes, a kutya volt bánatos gazdája, éktelenül káromkodott odahaza. Azzal fenyegetőzött, hogy a kutyatolvajt hadbírótság elé állítja, agyonlöveti, felakasztatja, húsz évre bezáratja és darabokra vágatja.

— Az ördög bujjon abba a zsiványba, — ordította az ezredes, hogy az ablakok remegtek. — Majd ellátom én ezeknek a gyilkosoknak a dolgát.

Svejks és Lukás főhadnagy felett így tornyosult a katasztrófa vészfellege.

XV. A KATASZTRÓFA

Friedrich Krausz ezredes, — aki a „von Zillergut” predikátum tulajdonosa is volt, mely falu valahol Salzburg környékén ékeskedett és amelyet az ezredes ősei már a tizennyolcadik században szerencsésen felzabáltak — igen tiszteletreméltó idióta volt. Ha valamit előadott, állandóan a legbanálisabb közhelyekre rakta a hangsúlyt és közben folyvást kérdezgette, hogy értik-e hallgatói ezeket az egész primitív szavakat: „Also, ez ablak, uraim, igenis egy ablak. Tudják önök, mi az, hogy ablak?”

Vagypedig: Útnak nevezzük azt, aminek két oldalán árok van. Az ilyesmit útnak nevezzük. Igenis, uraim. Tudják-e önök, mi az, hogy árok? Az árok az egy nyílás a föld felületén, amelyen több ember dolgozik. Az árok az egy mélyedés. Igenis. Az emberek ásóval csinálják az árkot. Tudják önök, mi az, hogy ásó?

Magyarázási mániában szenvedett. Olyan lelkesedéssel magyarázott, ahogy csak egy feltaláló szokott a találmányairól beszélni.

— A könyv, uraim, az több különálló papírlapból áll, melyet különböző formára vagdálnak össze. Aztán tele nyomtatják betűvel, összefűzik, összerakják, miután enyvvel összeragasztották. Igenis. Tudják önök, uraim, mi az, hogy enyv? Enyv az ragasztóanyag.

Olyan képtelenül hülye volt, hogy a tisztek messze elkerülték, nehogy szóba kelljen vele állaniuk. Különben órákig hallgathatták például, hogy mi a járda, ami más,

mint a vasút, ami végeredményben mégsem egyéb, mint a házak előtt kissé emelkedett gyalogjáró, melynek felülete aszfalttal van bevonva és hogy a ház udvari oldalát nem lehet az utcáról látni. Hogy a ház felső homlokzatát se lehet a járdáról látni, ahhoz, hogy ezt lássuk, ki kell mennünk az útra, a villamos sínekre.

Mindig kész volt szavait — amelyek folyton ilyen és ehhez hasonló érdekes tényeket világítottak meg — demonstrálni. Szerencsére egyszer ilyen alkalommal elgázolták. Azóta még hülyébb lett, mint annak előtte. Megállította a tiszteket az utcán és végtelen beszédbe kezdett a rántottáról, a napról, a hőmérőről, a kancáról, az ablakról és a postabélyegről.

Még az osztrák miliőben is csodálatos volt, hogy ez a hüllő milyen gyorsan avanzsált. Nagyon befolyásos emberek állhattak a háta mögött, állítólag egy nagyrangú tábornok is, aki minden katonai tehetetlensége dacára támogatta.

A hadgyakorlatok alkalmával egyenesen csodákat művel ezredével. Sohasem érkezett meg a kijelölt helyre idejében. Oszlopban vezette az ezredét géppuskák ellen. Megtörtént vele a császárgyakorlatok alkalmával Dél-csehországban, hogy ezredével együtt egyszerűen eltűnt és valahol Morvaországban lyukadt ki. Napokig csavarogtak a morva erdőkben, amikor a manővereket már lefújták és a többi csapatok rég a kaszárnyákban ültek. De ezt is elnézték neki.

Viszont a jópajtási viszony, amely őt a nagyrangú generálisokhoz és a régi Ausztria más nemkevésbé hülye főméltóságaihoz fűzte, kitüntetéshez is juttatta az öreget. A rendjelek és kitüntetések még jobban megbolondították. Szentül meg volt győződve arról, hogy ő legnagyobb teorétikusa a stratégiának és az összes katonai tudományoknak.

Az ezred inspicirozásánál beszédbe ereszkedett a ka-

tonákkal is, mindig egy és ugyanazon kérdést téve fel:

— Miért nevezik a gyalogságnál használt fegyvert Manlicher-puskának?

Az ezredben elnevezték „Manlicher tatának”. Bosszúálló természetű volt. Minden tisztet tönkre tett, ha valami kivetni valót talált benne. Ha valamelyik nősülni akart, a legrosszabb bizonyítványt adta ki a kérelmezőről a felettes hatóságoknak.

Jobbfülének a fele hiányzott, amit ifjú korában párbajban vágott le egy tisztességes ember, azért az igazságos megállapításért, hogy Friedrich Krausz von Zillergut fájdalmasan ostoba lény.

Egy bankett alkalmával a tiszti kaszinóban, amikor az asztalnál ülő tiszti társaság Schillerről beszélt, Friedrich Krausz von Zillergut ezredes a következő talpraesett megjegyzéssel avatkozott ebbe a Schiller-vitába:

— Uraim, gőzszántógépet láttam tegnap, amit egy lokomobil húzott. Képzeljék el uraim, nem is egy lokomobil húzta az ekét, hanem kettő. Tudniillik uraim, füstöt láttam, odamegyek közelebb a füsthöz, hát nem nevetséges? Két lokomobil dolgozott, mintha egy nem is volna elég.

Ezután a beszéd után tompán hallgatott, majd kis idő múlva megjegyezte:

— Ha a benzin kifogy, az autó feltétlenül megáll. Tegnap szintén ezt tapasztaltam.

Borzasztóan fel volt háborodva, valahányszor azt olvasta a lapokban, hogy ismét hadifoglyokat ejtettek:

— Minek a hadifogoly? Le kell löni valamennyit! Semmi szánalom! A hullák között táncolni! Minden civilt egy lábíg fel kell égetni Szerbiában! A gyerekeket is bajonettre kell tűzni!

Szóval, cz az ezredes se volt különb Vierodt német költőnél, aki a háború alatt azt énekelte, hogy Német-

ország vas lelkével millió francia ördögöt fog legyilkolni:

„Erjen a felhőkig az emberi csont,
És a gőzölgő húscafat hegye!”

*

Miután Lukás főhadnagy elvégezte az oktatást az önkéntes-iskolában, sétálni vitte Maxot.

— Bocsásson meg, főhadnagy úr, de szeretném arra figyelmeztetni, hogy a kutyára nagyon kell vigyázni, — mondotta Svejks aggódalmasan — nehogy elszökjön. Könnyen viasszaszökhet a régi gazdájához, ha elengedi főhadnagy úr a láncot. Ugyancsak nem tanácsolnám a Havlicsek-tér felé sétáltatni a kutyát. Ott egy ronda mérsáros-kutya szokott csavarogni a „Mária kép”-nél. Úgy harap, mint egy oroszán. Ahogy egy idegen kutyát fedez föl a maga területében, azonnal féltékeny lesz rá, nehogy elegyen előle valamit. Épp olyan ez, akár a koldusok a Szent Hastala-templom előtt.

Max vígan ugrándozott, folyton a főhadnagy lába között járt, beleakadt a zsinórral a főhadnagy kardjába, szóval nagyon örült a sétának.

Kiérve az utcára, Lukás főhadnagy az árok felé vezette a kutyát. Az Űri-utca sarkán egy hölggyel kellett volna találkoznia. A feje tele volt szolgálati gondokkal. Azon gondolkozott, hogy miről kellene holnap beszélnie az egyéves önkénteseknek? Hogyan állapítjuk meg a hegy magasságát? Miért számítunk magasságokat a tenger felszínétől? Hogyan számítjuk ki egy hegy magasságát a tenger felszínétől mérve és hogyan egyezik az a hegy egyszerű magasságával a hegy lábától számítva? Mi a fenének ad ki a hadügyminisztérium ilyen ostoba iskolaprogrammot? Hiszen ez tisztára tűzérési anyag. Azonkívül pedig vannak vezérkari térképek. Ha az ellenség a háromszáztizenkettes magassági ponton

áll, nem elég-e egyszerűen elfogadni így e tényt, minek kell ide a hegy magassága a tenger felszínétől számítva.

Ezekből a gondolatokból egy szigorú „Halt” — vezényszó szakította ki a főhadnagyot, amikor az Űri-utca felé közeledett.

A „Halt” — vezényszóval egyidejűleg a kutya igyekezett zsinórostól kiszakítani magát a főhadnagy kezéből és örömgatások közepett sietett afelé az ember felé, aki a szigorú „Halt!”-ot kiáltotta.

Krausz von Zillergut ezredes állott Lukás főhadnagy előtt. A főhadnagy szalutált és bocsánatot kért, hogy nem vette észre az ezredest.

Krausz ezredes ismeretes volt arról, hogy előszeretettel „anhaltolta” a katonákat.

Minden katonát ellenőrzött a tisztelgés fontos munkájában, a közembertől az alezredesig. Azokat a közembereket, akik felületesen tiszteltek — mintha csak azt mondták volna, miközben sapkájuk sirmléderét érintették, hogy „A frász essen beléd” — maga szokta bekísérni a kaszárnnyába megbüntetni.

Nála senki se állhatott elő azzal, hogy „Nem láttam”.

— A katonának — szokta mondani, — nincs más dolga az utcán, mint hogy a tömegben a följobbvalóit keresse. Nem szabad másra gondolnia, mint arra, hogy kötelességét teljesítse előljáróival szemben, úgy, amiként ezt a szolgálati szabályzat előírja. Ha a katona elesik a harctéren, halála előtt tisztelgjen. Az, aki nem tisztel s úgy tesz, mintha nem látná följobbvalóját, vagy az, aki felületesen tisztel, az én előttem bestia.

— Főhadnagy úr, — mondotta vészjósló hangon Krausz ezredes — az alsóbbbrangú tiszt tiszteletadással tartozik följobbvalójának. Ez a törvény még nem változott meg. Másodszor, mióta szoktak a tiszt urak lopott kutyákkal sétálni? Igenis, lopott kutyával! Egy kutya

másnál, mint akinek tulajdonát képezi, lopott kutya!

— Ez a kutya, ezredes úr... — szól közbe a főhadnagy.

— Az én kutyám, főhadnagy úr, — szakítja félbe az ezredes keményen — ez az én Luxom.

És a Lux vagy Max, felismerve régi urát, teljesen kitörölve lelkéből az új gazdát, olyan viharos kifejezést adta szerelmének az ezredessel szemben, amire csak hatodik gimnazisták képesek, ha ideáljuknál megértésre találnak.

— Lopott kutyával sétálni, ez nem egyeztethető össze a tiszti becsülettel, főhadnagy úr. Hogy nem tudta? Egy katonatiszt sem vásárolhat kutyát addig, amíg meg nem győződött arról, hogy a dolgoknak nem lehetnek következményei, — dörgött tovább az ezredes, miközben a Lux-Maxot símogatta, aki a főhadnaggal szemben úgy adott kifejezést megvetésének, hogy morogni kezdett rá.

— Főhadnagy úr, — folytatta az ezredes szigorúan — megengedhetőnek tartja-e, hogy lopott lovon lovagoljon? Nem olvasta az én hirdetésemet a „Bohémia”-ban és a „Tageblatt”-ban arról, hogy az én istálló-pincsérem elveszett? Szóval maga nem olvasta azt a hirdetést, amit följebbvalója tett közzé a lapokban, főhadnagy úr?

Az ezredes összecsapta a két kezét.

Borzalmasak ezek a fiatal tisztek! Hát hol a fegyelem? Az ezredes hirdetést ad le a lapokban és a főhadnagy el sem olvassa.

— Tyú, ha egy pár jó pofont adhatnék neked, te vén gatyás, — gondolta magában a főhadnagy az ezredes pofaszakállát szemlélve, amely a dicső katonát megkapóan hasonlóná tette az orángutánhoz.

— Jöjjön csak velem, kérem, pár percre, — mondotta az ezredes.

Az úton nagyon kellemetlen dolgokról folyt a beszéd.
— A fronton, főhadnagy úr, alig hiszem, hogy előfordulhat önnel hasonló eset. A hinterlandban, persze, kellemes lopott kutyával sétálni, persze kellemes. Igenis. A följebbvalója kutyájával sétálni. Hozzá olyan időkben, amikor a fronton naponta százával veszítjük el a tiszteket... Persze, nem olvassa a hirdetést. Hiszen akkor száz évig is hirdethettem volna, hogy elveszett a kutyám, akár kétszáz évig is, háromszáz évig...

Az ezredes hangosan krákogott, ami nála nagy felindulást jelentett.

— Most elmehet tovább sétálni, — mondotta izgatottan.

Az ezredes megfordult és lovagló pálcájával dühösen paskolta a köpenye alját.

Lukás főhadnagy átment a tulsó járdára, de alig ért odáig, újabb kemény „Halt!”-ot hallott. Ez alkalommal egy szerencsétlen közlegényt tartóztatott fel az ezredes, egy tartalékost, aki épp az anyjára gondolt és nem vette észre az ezredest.

— Mit csináljak ezzel a Svejkkal? — gondolkozott a főhadnagy, — széttöröm a pofáját, de az semmi. Ha szíjjat hasítanék ennek a zsiványnak a hátából, az se volna elég. — És nem törődve azzal, hogy randevúra indult, dühösen visszafordult hazafelé.

— Leütöm azt a bitangot! — gondolta, amikor villamosra szállt.

*

Eközben Svejkl, a derék katona, az ordonánccal volt nagy beszédben, aki a kaszárnyából néhány aktát hozott aláírás végett és a főhadnagyra várt.

Svejkl kávéval vendégelte meg a vendégét és arról beszélgettek, hogy Ausztria el fogja veszíteni a háborút.

Úgy beszélgettek a dologról, mintha az másképp nem is lehetne. Ebben a beszélgetésben a hazaáruló kifejezések egész sora előfordult, amikért a bíróság mind a kettejüket felakasztatta volna.

— A császár öfelsége is belebolondulhatott már ebbe a muriba, — jelentette ki Svejik, — úgy kell etetni, mint a kicsi gyereket. Nemrégén egy úr mesélte a kocsmában, hogy öfelségének, a császárnak két szoptatós dajkája van és hogy ezek háromszor szoptatják naponta öfelségét.

Így beszélgettek tovább, míg végül Svejik a következő szavakkal intézte el Ausztria sorsát:

— Egy ilyen buta monarchiának semmi helye a földön, — amihez a másik katona e megállapítás praktikus következményeként hozzáfűzte: „Ahogy a frontra kerülök, meglógok tőlük.”

— Csak már vége volna, — mondta az ordonánc, — csak jól megvernének bennünket, hogy végre békében maradhassunk.

Aztán a cseh nép sorsáról beszéltek és az ordonánc azt mesélte, hogy Nachodon ágyúszót hallottak és hogy az orosz cár a következő éj folyamán már Krakkóban lesz.

Svejik még sok egyéb érdekes és tanulságos dolgot is mondott volna, ha a beszélgetést meg nem zavarta volna Lukás főhadnagy visszatérte.

Borzasztó lesújtó tekintettel mérte végig Svejket, miközben aláírta az aktákat, majd amikor az ordonánc elment, beintette Svejket a szobába.

A főhadnagy szeme rettenetes szikrát hányt dühében. Leült egy székre és Svejkre pillantva azon gondolkodott, miképp fogjon hozzá a mézszárláshoz: — „Előbb egy párat lekenek a szájára, — gondolta — aztán az orrát töröm össze, kitépem a fülét, aztán a többi már magától menni fog.”

Svejk őszinte ártatlan arccal bámult a főhadnagyra és a vihar előtti csöndességet a következő szavakkal törte meg:

— Alázatosan jelentem a főhadnagy úrnak, hogy eljöttek az angóra macskáért. A macska ugyanis meg-evett egy doboz cipőkrémet, amitől aztán megdöglött. Bedobtam a pincébe egyelőre. Kár érte, olyan szép okos angóra macskát nem egyhamar fog találni a főhadnagy úr.

— Jaj, mit csináljak vele? — futott át a főhadnagy fején. — Hiszen olyan ostoba pofája van!

A jólélek ártatlan kék szemét szelíden nyugtatta dühös Lukáson, mintha lelke teljes egyensúlyban volna. Mintha minden a világon a legnagyobb rendben volna és ha történt is valami, a legnagyobb rendben van úgy, ahogy megtörtént.

A főhadnagy felugrott, de nem ütötte meg Svejket, ahogy azt eredetileg tervezte, hanem öklével Svejk orra alatt hadonászva ordította:

— Svejk, maga lopta azt a kutyát!

— Főhadnagy úrnak alázatosan jelentem, hogy ilyen esetről egyáltalán nem tudok, tehát bátran mondhatom, hogy a kutyát én nem loptam, már csak azért sem, mert a Maxit délután a főhadnagy úr maga vitte sétálni, tehát én nem lophattam el. Különben nekem mindjárt feltűnt a dolog, amikor a főhadnagy úr a kutya nélkül jött haza, hogy valami baj történt Maxival. Ez aztán kellemetlen história. A Spaleny-utcában van egy böröndös, egy Kune nevezetű, az sem tudott úgy elmenni a kutyával valahová, hogy el ne lopják tőle. Vagy a vendéglőben hagyta, vagy úgy lopták el tőle az utcán, vagy pedig kölcsön adta valakinek, aki aztán nem hozta vissza...

— Svejk, barom, himmellaudon, fogja be a pofáját! Maga vagy raffinált utolsó csirkefogó, vagy pedig egy

teve, egy utolsó hülye! Maga teli van példabeszéddel, maga állat! De velem ne játsszon, mert megkeserüli. Honnan hozta azt a kutyát? Hogy jutott maga ahhoz a kutyához? Tudja maga azt, hogy az a kutya a mi ezredes urunké, aki el is vette már tőlem, amikor véletlenül találkoztunk? Tudja maga, hogy ez világgraszoló botrány? Mondja meg azonnal, lopta-e vagy nem lopta?

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem, a kutyát én nem loptam.

— És tudott-e arról, hogy a kutya lopott jószág?

— Alázatosan jelentem a főhadnagy úrnak, tudtam, hogy a kutya lopott kutya.

— Svejks, Jézus Mária, Himmels Herrgott, én lelövöm magát, maga állat, maga barom, maga ökörs, maga disznó, hát csakugyan olyan ostoba maga?

— Alázatosan jelentem főhadnagy úr, hogy én tényleg ilyen ostoba vagyok.

— Hát mért hozott maga nekem lopott kutyát, mért hozta be a lakásomba azt a bestiát?

— Hogy örömet szerezzek vele a főhadnagy úrnak.

És Svejks szeme jóindulatúan pislogott a főhadnagy arcába, aki ismét visszaroskadt a székre és kétségbeesetten sóhajtozott:

— Mért vert meg az isten engem egy ilyen marhával?

A főhadnagy csendes rezignációval ült a székén és úgy érezte, hogy nincs ereje ahhoz, hogy Svejket megüsse, sőt annyi sincs, amennyivel egy cigarettát sodorhatna magának. Maga se tudta, miért, de elküldte Svejket egy „Bohémiá”-ért és „Tageblatt”-ért, hogy elolvastassa vele az ezredes hirdetését a lopott kutyáról.

Amikor Svejks visszajött a hirdetésekkel telerakott ujsággal, belenézett a lapba és örömmel jelentette:

— Benne van, főhadnagy úrnak alássan jelentem, olyan szépen írja le az ezredes úr a lopott istálló-pincséért, hogy öröm olvasni. Hozzá még száz korona

jutalmat ígér annak, aki visszahozza neki. Nagyon szép jutalom. Rendesen csak ötven koronát szoktak adni. Egy Bozotech nevű kosíri ember direkt úgy tartotta fenn magát, hogy folyton kutyákat lopott, aztán figyelte a laphirdetéseket és ahogy rátalált a maga hirdetésére, rögtön odament. Egyszer egy gyönyörű fekete spitz kutyát lopott, de mivel a kutya gazdája nem jelentkezett, ő maga tett közzé hirdetést a lapokban. Vagy öt koronát hirdetett így el, míg végre jelentkezett egy úr a kutya gazdajaként. Kijelentette, hogy azért nem hirdette a lapban, mert feleslegesnek gondolta, mivel ő már rég nem hisz az emberek tisztességében. Most azonban látja, hogy vannak tisztességes emberek is, aminek persze nagyon örvendett. Kijelentette továbbá azt is, hogy ő elvileg amellet van, hogy az embereket meg kell jutalmazni becsületességükért, odaadta hát Bozotechnek saját szerzeményű könyvét arról, hogy miképp kell a virágot ápolni a lakásban és a kertben. Mire a derék Bozotech megfogta a fekete spitz lábát és végigvágott a kutyával az uraság fején, miközben megfogadta, hogy soha többé nem fog hirdetni az életben. Inkább eladja a kutyát a sintérnek, ha nem jelentkezik a kutya gazdája a maga hirdetésével.

— Menjen, feküdjön le, Svej, — parancsolt a főhadnagy Svejkre — képes lenne itt reggelig hülyéskedni.

A főhadnagy is lefeküdt és Svejkről álmodott. Azt álmodta, hogy Svej ellopta a trónörökös lovát és nekiajándékozta. És hogy egy csapatszemplénél a trónörökös ráismert a lovára, amikor Lukás főhadnagy szakasza mellett lovagolt el.

Reggel a főhadnagy úgy érezte magát, mintha az egész éjszakát átlumpolta volna, mintha összepofozták volna ez alkalommal. Nehéz lelki depressziója volt. Kimerülve a kínzó álomtól, ismét elaludt és arra ébredt fel, hogy kopogtatnak az ajtón. Svej dugta be a fejét

az ajtónyíláson és barátságosan azt kérdezte, hogy mikor költse fel. A főhadnagy torkaszakadtából ordított Svejkre az ágyból:

— Ki innen, marha! Ez borzasztó!

Amikor felkelt és Svejk a reggelijét hozta, Svejk újabb kérdésétől esett ámulatba:

— Főhadnagy úr, alázatosan kérdem, nem parancsolja, hogy egy másik kutyát szerezzek?

— Tudja mit, Svejk, — mondja a főhadnagy sóhajtván — kedvem volna magát hadbíróság elé állítani. De hiszen hiába, ott is felmentenék magát, minthogy ilyen ostoba embert még ott sem láttak az életben. Nézzen a tükörbe. No mondja meg őszintén, Svejk, tetszik-e maga saját magának?

— Alázatosan jelentem a főhadnagy úrnak, nekem bizony nem tetszik a saját ábrázatom. Ebben a tükörben valahogy ferdén nézek ki. A kínai Staneknek volt egyszer olyan tükre, hogyha belenézett az ember, rögtön hányingert kapott. A szájaszéle, a feje olyan volt az embernek benne, mint egy nagy fazék, a hasa pedig olyan, mint egy részeg pattantyúsé. Szóval tiszta röhej volt. Egyszer aztán a helytartó úr járt arrafelé, belenézett és megparancsolta, hogy takarítsák el onnan azt a tükröt.

A főhadnagy elfordult. Sóhajtván nyúlt a kávéjáért. Svejk tett-vett kinn a konyhában, közben behallatszott a főhadnagyhoz víg nótája:

„Mi katonák urak vagyunk;
Lányok után járunk,
Lénung járja,
Nóta járja,
Rosszat sose várunk.”

— Persze neked jó dolgod van, bitang, — gondolta. Az ajtóban megjelent Svejk kedélyes arca:

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem, az ordonánc van itt a kaszárnyából. Az ezredes úr hivatja a főhadnagy urat. — Majd bizalmasan hozzáfűzte:

— Biztosan a kutya végett.

— Hallottam már, — mondotta a főhadnagy az ordonáncnak, amikor az jelentkezni akart nála. E szavakat nagyon levert hangon mondotta. Amikor elment, lesujtó, dühös tekintettel nézte végig Svejket.

Nem volt ez kihallgatás, ez sokkal rosszabb volt.

Az ezredes mogorván ült a karosszékben, amikor a főhadnagy benyitott az irodájába.

— Két évvel ezelőtt főhadnagy úr kérte a kilencvenegyes ezredhez való áthelyezését Budweiszbá, — mondotta az ezredes. — Tudja ön, hol van Budweiszbá? Az a Moldván van, a Moldva vizénél. Az Eger torkollik oda, vagy valami hasonló más folyó. A város nagy és hogy megmondjam, barátságos. És ha nem tévedek, rakpartja is van. Tudja ön, hogy mi a rakpart? Az egy fal, amely a víz mellé van építve. Igenis. Különben ez nem tartozik ide. Mi már voltunk ott hadgyakorlaton!

Az ezredes elhallgatott. Tompa üres tekintettel bámult a tintatartóba, majd minden átmenet nélkül egészen más témára tért át:

— A kutyám elrontotta önnél a gyomrát. Nem akar enni semmit... Nézd csak, nézd, egy légy van a tintatartóban. Érdekes, hogy télen is legyenek hullanak a tintatartóba. Micsoda rendetlenség.

— Köpd már ki, te vén dög, — gondolta magában a főhadnagy. Az ezredes felállott és néhányszor végigment az irodán:

— Sokáig gondolkoztam, főhadnagy úr, hogy mit csináljak magával, hogy ilyesmi még egyszer ne forduljon elő és így eszembe jutott, hogy ön a kilencvenegyesekhez kért áthelyezést valamikor. A főparancsnokság

tudatta velünk, hogy a kilencvenegyeseknél igen nagy a tiszthiány, a szerbek valamennyiüket legyilkolták, én tehát becsületszavamra kijelentem, főhadnagy úr, hogy ön három napon belül Budweiszban lesz a kilencvenegyeseknél, ahol épp egy menetászlóaljat állítanak össze. Nem kell megköszönnie. A hadseregnek tisztekre van szüksége, akik...

És mivel nem tudta, hogy mit mondjon tovább, az órájára nézett és így szólt:

— Már féltizenegy! Itt az ideje, hogy az ezredkihallgatásra menjek.

Ezzel a kellemetlen beszélgetés véget is ért. A főhadnagy sokkal könnyebben érezte magát, amikor az irodából kilépve az önkéntes iskolába ment, ahol kijelentette, hogy a közeli napokban kimegy a frontra és ezért egy búcsúestélyt rendez a „Nekazanke”-nál.

Amikor hazatért, jelentősen kérdezte Svejktől:

— Svejtk, tudja maga, mi az hogy marsbatallion?

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem, a marsbatallion az egy marsbatyak, a marskumpácska pedig marska, már mi eképpen rövidítjük a nevét.

— Nohát Svejtk, — mondotta a főhadnagy ünnepélyes hangon — tudtára adom, hogy maga velem fog jönni ezzel a marsbatyakkal a frontra, ha már úgy tetszik magának ez a rövidítés. Azonban ne higye, hogy a fronton is ennyi disznóságot csinálhat nekem. No mi az, Svejtk, örül neki?

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem, nagyon örvendek, — felelt Svejtk, a derék katona. — Milyen gyönyörű is lesz majd, ha mi ketten elesünk öfelségéért, a császárért...

Vége az első könyvnek.

JAROSLAV HAŠEK^v

INFANTERISZT SVEJK

FORDÍTOTTA:
KARIKÁS FRIGYES

II. KÖTET

ANONYMUS

A mű eredeti címe:
Dobrý voják Švejk

A címlap Hámori György munkája

ANONYMUS IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI INTÉZET

Felelős: Pap Miklós

Anonymus nyomda Budapest, VI., Gr. Zichy Jenő-utca 36.

(Felelős műszaki vezető: Müller Sándor)

MÁSODIK KÖNYV:

INFANTERISZT SVEJK
A MENETSZÁZADBAN

Copyright 1945 by Anonymus

I. SVEJKET BAJOK ÉRIK A VONATON

A prága-budweiszi gyorsvonat másodosztályú fülkéjében három személy utazott. Lukás főhadnagy, vele szemben egy teljesen kopasz, idősebb úr és Svejek, aki a fülke ajtajában állott. Gazdája épp újabb szitokzáport zúdított rá, amit ez nyugodtan elengedett a füle mellett. Lukás főhadnagy mitsem törődve a kopaszfejű úr jelenlétével, folyvást szidta Svejket, hatőkörnek és más efélének nevezte.

Voltaképp csak valami csekélyiségről volt szó, azokról a csomagokról, amelyek Svejek gondjaira voltak bízva.

— Elloptak egy koffert, — mondta szemrehányóan Lukás főhadnagy. — Milyen könnyen veszed. Te csibész, te.

— Alázatosan jelentem a főhadnagy úrnak, — mondja Svejek szelíden — a koffert valóban ellopták. A pályaudvarokon mindig sok tolvaj meg szélhámos csavarog. Úgy képzelem, hogy az egyiknek egészen biztosan megtetszett a főhadnagy úr koffere és szépen megcsapta, amíg én oda voltam jelenteni a főhadnagy úrnak, hogy a csomagokkal minden rendben van. Csak ilyen kedvező pillanatban lophatta el a nyavalyás. Az ilyen pillanatokra direkt vadásznak ezek a zsványok. Két évvel ezelőtt a a délnyugati pályaudvaron elloptak valami asszonytól egy gyerekkocsit a pályás lánygyermekkel együtt. A tolvajok olyan gavallérok voltak, hogy a kislányt bevítették a kerületi kapitányságra, azzal, hogy a lépcsőházban találták. Aztán szegény asszonyt mindennek tetejébe

világgá kürtölték a lapok. Azt híresztelték róla, hogy lelketlen anya.

Es Svejks ünnepélyesen kijelentette:

— A pályaudvarokon mindig loptak és a jövőben is lopni fognak, ez úgy látszik, sose lesz másképp.

— Svejks, — mondotta a főhadnagy — meg vagyok győződve arról, hogy maga végül is nagyon rá fog fizetni egyszer erre a sok disznóságra. Még mindig nem tudom, hogy valóban ilyen baromnak született-e, vagy pedig csak annak akarja feltüntetni magát? Mi volt abban a kofferben?

— Nem volt abban semmi különös, — mondotta Svejks, le nem véve szemét a civil kopasz fejről, aki semmi érdeklődést se mutatott az egész ügy iránt és nyugodtan olvasta a Neue Freie Presse-t, — mindössze egy tükör meg egy kalapfogas volt benne az előszobából, ami tulajdonképpen nem is a mi veszteségünk, mert a tükör meg a fogas is a háziúr volt.

Amikor Svejks észrevette a főhadnagy savanyú arckifejezését, kedvesen folytatta:

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem, én igazán nem tudhattam előre, hogy el fogják lopni a koffert. Ami pedig a tükröt és a kalapfogast illeti, megmondottam a háziúrnak, hogy vissza fogja kapni őket, amikor vége lesz a háborúnak és hazajövünk. Az ellenséges országokban rengeteg sok tükör és ruhafogas van, úgyhogy a háziúr sem fog kárt vallani, mihelyt egy várost elfoglalunk valahol.

— Svejks, fogja be a pofáját, — ordította a főhadnagy kétségbeesetten. — Még hadbíróság elé viszem egyszer magát, meglátja. Gondolja csak jól végig a dolgot és rá fog jönni, hogy maga a föld legostobább embere. Más rendes ember ezer évig él s akkor se tud annyi ostobaságot összefecsegni és cselekedni, mint amennyit maga hordott itt össze ez alatt a pár hét alatt. Remélem, hogy ezt maga is észrevette?

— Alázatosan jelentem, hogy ezt én is észrevettem, Nekem, ahogy mondani szokták, igen kifejlődött megfigyelőképességem van, amikor már késő és amikor már megtörtént a kellemetlenség. Nekem mindig olyan pechem volt, mint egy bizonyos Nechtleba nevezetű férfiúnak, Nekazinkiből, aki egyszer betért az ottani „Kutya van a kertben” korcsmába. Mindig rendes ember szeretett volna lenni s vasárnaponként megfogadta, hogy ezután új életet kezd. Aztán másnap mégis ezt mondta a cimboráknak: „Fene tudja hogyan, de reggel azt veszem észre, hogy egy priccsen ülök.” Elhatározta például, hogy szépen hazamegy és lefekszik és mégis azon kapták rajta, hogy vagy kitördelte valahol a kerítést, vagy kifogta valamely fiákeres lovát, vagy pedig mindenáron a csendőrök tollbokrétájából akart pipaszurkálót csinálni. Szegény, sokat kesergett ezen és főleg azon volt kétségbeesve, hogy ez a pech kíséri egész családját generációról generációra. A nagyapja egyszer vándorútra ment...

— Svejks, hagyjon most már békét példáival.

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem, hogy amit elmondok, az mind tiszta valóság. Az ő nagyapja csakugyan vándor...

— Svejks, — kiáltott rá a főhadnagy — ismétlem, megparancsolom magának, hogy fogja be a pofáját és ne meséljen nekem semmit. Megtiltom, hogy Budweiszig egy szót is szóljon hozzám, ott majd le fogok számolni magával. Tudja-e, hogy be fogom csukatni magát?

— Alázatosan jelentem a főhadnagy úrnak, hogy nem tudom, — mondotta Svejks jámboran — még eddig nem tetszett mondani...

A főhadnagy tehetetlenül csikorgatta fogát, majd fel-sóhajtott és kivette zsebéből a Bohémiát, olvasni kezdte a harctéri jelentéseket a nagy győzelmekről, a német E-tengeralattjáró tevékenységéről a Földközi tengeren. Amikor odaért, ahol az új találmányú német bombákról

tett a lap jelentést, amiket repülőgépekről dobnak le és háromszor robbanva irtózatot pusztítást végeznek, Svejkh hangjára lett figyelmes, aki így szólott a kopaszfejű úrhoz:

— Bocsásson meg tisztelt uram, de ha nem tévedek, azt hiszem, Purkrabek úrhoz van szerencsém, a Szlávia Bank képviselőjéhez?

Es mivel a kopaszfejű úr nem felelt, így szólott a főhadnagynak:

— Alázatosan jelentem, egy alkalommal azt olvastam a lapokban, hogy egy normális ember fejét átlag hatvan-nyolcvanezer szál haj borítja és hogy a fekete haj általában ritkább szokott lenni, mint ahogy azt az ember rendszeren tapasztalhatja.

Es könnyörtelenül folytatta:

— Aztán egy orvos mesélte nekem a „Spirk”-nél, hogy a hajhullást lelki felindulásokból kapja az ember még a gyermekágyban.

De erre valami borzalmas dolog történt. A kopasz úr felugrott helyéről, nekiugrott Svejkhnek és magánkívül ordította:

— Marsch heraus, sie Schweinskerl! — és kituszkolta Svejket a folyosóra. Visszatérve kellemetlen ujsággal lepte meg a főhadnagyot, amikor bemutatkozott.

Kiderült ugyanis, hogy ez a kopasz individuum egyáltalán nem Purkrabek úr, a Szlávia Bank ügynöke, hanem von Schwarzburg vezérőrnagy, aki épp inspekciós körúton volt így civilben és pedig Budweisbe utazott, hogy az ottani helyőrséget is meglepje látogatásával.

Von Schwarzburg a legszigorúbb ellenőrző tábornok hírében állott. Ha valami hibát talált a garnizon körül, a rettegett ember rendszeren a következő szavakkal összegezte véleményét a helyőrség parancsnokával szemben:

— Van önnek revolvere?

— Van, tábornok úr.

— Kitűnő. Az ön helyében tudom, mit tennék ezzel a revolverrel, mert amit én itt láttam, az nem garnizon, hanem disznóól.

Es nem ritkán fordult elő, hogy a vezérőrnagy inspekciós látogatása után egyes tisztek csakugyan öngyilkosok lettek, amit von Schwarzburg vezérőrnagy a legnagyobb meglepéssel vett mindig tudomásul: „Így kell ennek lenni, ez igazi katona volt.” Szinte úgy látszott, hogy nem is szeretne, ha valaki életben maradt az ő inspekciós körútja után. Külön passziója volt áthelyeztetni a tiszteket, lehetőleg a legistenhátamögöttibb fészekbe. Egész apró ürügy elég volt ahhoz, hogy a tisztt bűcsút vegyen az ezredétől, hogy valahol Montenegró határán vagy valamely részeges, kétségbeesett kis galíciai garnizonban telepedjék le.

— Főhadnagy úr, — kérdezte a tábornok, — hol végezte ön a hadapródiskolát?

— Prágában.

— Szóval ön hadapródiskolát végzett és azt sem tudja, hogy a tisztt felelős alantasáért. Nagyon szép. Másodszor megállapítom, hogy úgy társalog tisztii szolgájával, mintha a legintimebb barátság fűzné hozzá. Megengedi neki, hogy beszéljen, anélkül, hogy kérdeznék. Ez még szebb. Harmadszor pedig megengedi a szolgájának, hogy az ön feljebbvalóját sértegesse. Ez aztán a legszebb. Természetesen mindennek le fogom vonni a konzekvenciáját. Hogy hívják önt főhadnagy úr?

— Lukás.

— Melyik ezrednél szolgál?

— Eddig a...

— Nem érdekel, hogy eddig hol volt, nem arról van szó, az a kérdés, hogy most hol van.

— A császári és királyi kilencvenegyes gyalogezrednél, vezérőrnagy úr. Oda helyeztek át.

— Áthelyezték, azt nagyon jól tették. Az se fog ön-

nek ártani, ha ezzel a kilencvenegyes gyalogezreddel mihamarabb kimegy a harctérre, főhadnagy úr.

— Ez már el is van határozva, vezérőrnagy úr.

A tábornok hosszú előadásba kezdett arról, hogy az utóbbi években szemmelláthatóan romlik a tisztikar, hogy a tisztek alantasaikkal egész családias hangon beszélnek, ami a veszedelmes demokratikus eszmék térhódítása. A katonát állandó félelemben kell tartani, reszketnie kell feljebbvalója minden szavától. A tiszt a legénységet tíz lépés távolságban kell hogy tartsa magától és semmi körülmények között sem szabad megengedni neki a dolgok bírálását vagy az önálló gondolkozást. Ezt az alapelvet, sajnos, az utóbbi években tragikus könnyelműséggel elhanyagolja az ifjú tisztikar. Régebben a katona valóban félt feljebbvalójától, akár a tűztől, míg ma...

S a vezérőrnagy lemondóan legyintett a kezével.

— Ma a tisztikar többsége meleg barátságban él a legénységgel. — Csak ennyit akartam mondani.

A vezérőrnagy ismét kezébe vette az ujságot és bele-mélyedt az olvasásba. Lukás főhadnagy sápadtan ment ki a folyosóra, hogy leszámoljon Svejkkal.

Svejk az ablaknál állt, olyan békés, jámbor, megelégedett tekintettel, amilyen tekintete csak egy háromhetes csecsemőnek lehet, aki, miután tisztába tették és megszoptatták, békésen elszunnyadt.

A főhadnagy megállt, beintette Svejket egy üres fülkébe és magára zárta a kupé ajtaját.

— Svejk, — mondotta ünnepélyesen, — végre elérkezett az ideje, hogy egypár olyan pofont kapjon, amilyent még nem látott a világ. Miért kötött maga bele ebbe a kopaszfejű úrba? Tudja-e maga, hogy von Schwarzenburg tábornokot sértette meg abban a kopaszfejű úrban? Tudja-e?

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem, — mondta

Svejk mártíri kifejezést öltve, — nekem sohase volt szándékomban egész életemben valakit is megbántani, legkevésbé persze egy vezérőrnagy urat. Tessék elhinni, hogy a vezérőrnagy úr valóban nagyon hasonlít a Purkrabek úrra, a Szlavia Bank ügynökére, aki egyszer a mi kocsmánkba jött és elaludt az asztalnál. Aztán egy jótévő ráírta a kopasz fejére tintaceruzával: „Tisztelettel ajánljuk önnek a mellékelt III. c) nyomtatvány alapján, hogy szerezzen be kiházásítási hozományt kedves gyermekei részére, életbiztosítási kötvénnyel egyetemben.” Természetesen mindenki elment a kocsmából és csak én maradtam ott vele egyedül. Mivel nekem mindig pechem van, hát Purkrabek úr is engem akart felpofozni, miután felébredt és belenézett a tükörbe. Azt hitte, hogy én írtam a fejére ezt a micsodát.

Az „is” szó olyan megható lágysággal folyt Svejk ajkáról, hogy a főhadnagy ütésre emelt keze erőtlenül hanyatlott le, miután Sevjek csendesesen folytatta:

— Ilyen kis tévedésért igazán nem kellett volna a tábornok úrnak annyira felizgulnia. Annál is inkább, minthogy ényleg hatvan-nyolcvanezer szál haja kellene legyen a tábornok úrnak, amint ez abban az újság-cikkben meg volt írva, ami azt sorolta fel, hogy mi mindene kell legyen egy normális embernek. Nekem nem volt tudomásom arról, hogy a világon egy kopasz vezérőrnagy is létezik. Ez, hogy úgy mondjam, tragikus tévedés, ami bárkivel is megtörténhet, aki olyan megjegyzést enged meg magának, amit egy másik nyomban magára vesz. Egy Hyol nevezetű szabó mesélte egyszer évekkkel ezelőtt nekünk, hogy miképpen utazott ő Steierországból Prágába egy sonkával, amit Marburgban vásárolt. Amint a vonaton utazott, azt hitte, hogy ő az egyetlen cseh az utasok között. Szent-Móric körül aztán elővette a sonkát és szépen falatozni kezdett belőle. A szemben ülő úr erre igen szerelmes szemeket vetett a sonkára és olvadt a

nyála. Amint ezt Hyol szabó észrevette, így szólt csehül magában: „Szeretnél zabálni belőle mi, te nyavalyás.” Erre a szembenlevő úr megszólalt szintén csehül: „Már hogyan szeretnék, persze, ha adnál.” Így aztán szépen felfalták a sonkát, mire Budweiszebe értek. Azt az urat Vojtech Rous-nak hívták.

Lukás főhadnagy végignézte Svejket és kiment a kupéból. Alig ült vissza régi helyére, kis idő múlva Svejkdugta be megint becsületes ábrázatát a kupé ajtaján.

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem, hogy öt perc múlva Táboron leszünk. Öt percet áll a vonat, nem parancsol valami ennivalót? Evekkel ezelőtt itt nagyon jó...

A főhadnagy dühösen felugrott helyéről és a folyosón magánkívül ordított Svejkre:

— Még egyszer figyelmeztetem magát, hogy mentől kevesebbet mutakozzék. A legjobb volna, ha soha az életben nem látnám többé. Különben erről majd gondoskodni fogok, egyelőre azonban tűnjön el a szemem elől, maga barom, maga hülye...

— Parancsára, főhadnagy úr.

Svejk strammul szalutált, majd katonásan sarkon fordulva elment a kocsi tuisó végébe, ott leült a kalauz részére fenntartott padkára és egy vasutassal ereszkedett beszédbe:

— Szabad kérdezni valamit?

A vasutas, akinek úgy látszik, nem sok kedve volt a beszédhez, bágyadtan és kelletlenül intett a fejével.

— Azelőtt gyakran járt hozzám egy derék bácsi, bizonyos Hofmann nevezetű, — szólt Svejk, kinyitván szavai zsilipjét, — aki mindig azt állította, hogy a vészfékek a vonaton csak dísznek valók, mivel akárhogy is húzza az ember, úgysem funkcionál egyik se. Én ugyan az igazat megvallva, nem vagyok különösen kíváncsi, de mivel most itt van a szemem előtt ez a vészfék, szeretném tudni, hogy mit kell az embernek tennie, hogy ez a

masina, ez a vészfék, ha véletlenül szükségem volna rá, mozgásba jöjjön?

Svejk felállt és a vasutassal együtt odalépett a vészfékhez. „Veszély esetén.”

A vasutas, úgy látszik, kötelességének tartotta megmagyarázni, hogy miképpen működik a vészfék és miből áll a szerkezete.

— Jól mondotta önnek az az úr, hogy meg kell húzni ezt a fogantyút, ellenben hazudott, amikor azt mondotta, hogy a vészfék nem működik. A vonat rögtön megáll, amint meghúzzák a vészféket, mert a jelzőkészülék a vagonokon keresztül a mozdonnyal van összeköttetésben. A vészféknek mindig funkcionálnia kell.

E magyarázat közben mindketten a vészfék fogantyúján tartották a kezüket, úgy, hogy ma is rejtély, melyik rántott egyet rajta, de kétségtelen, hogy a vonat hirtelen megállott.

Se Svejk, se a vasutas nem tudtak megegyezni abban, hogy melyik húzta meg a vészféket.

Svejk azt állította, hogy ő semmiesetre sem húzhatta meg, ő nem vásott utcagyerek.

— Magam is csodálkoztam rajta, — mondotta Svejk jóakaratóan, — hogy miért állott meg a vonat ilyen hirtelen. Engem jobban bánt a dolog, mint bárkit.

Egy úr a vasutas pártjára állott és kijelentette, hogy hallotta, amikor a katona a vasutassal beszélgetni kezdett a vészfékről.

Svejk ennek ellenében kijelentette, hogy ő becsületes ember és nem áll érdekében a vonatot késleltetni, mint-hogy ő a háborúba utazik.

— Majd az állomásfőnök úr meg fogja magyarázni a dolgot, — mondotta a kalauz Svejknek, — azonban ez húsz koronájába fog kerülni.

Ezalatt egyes utasok már kezdtek leköszölni a vonatról, a vonatvezető sípjeleket adott, egy agyonremült

hölgy paktkéskéjával a síneken át a szabadba menekült.

— Húsz koronát megér ez a dolog, — mondotta Svejks, aki végig megőrizte nyugalmát, — sőt még olcsó is. Egy, szer, amikor őfelsége a császár, Zizkovban volt látogatóban, egy Snor Franta nevezetű ember azzal állította meg őfelsége kocsiját, hogy térdre borult a császári hintó lovai előtt. A kerületi rendőrfelügyelő sírva mondotta neki, hogy legalább egy utcával lejjebb kellett volna kifejezést adni hódolatának, mert az már a Kraus rendőrtanácsos rayonja, nem az övé. Azzal becsukatta Snor urat.

Svejk végignézett a nagyszámú hallgatóságon, akiket a vonatvezető oszlásra szólított fel.

— Na kérem, azt hiszem, most már mehetünk tovább, — mondta Svejk, — kellemetlen dolog a vonatkésés. Még hogyha békeidőben élne az ember, hát Isten neki, de most háború van s mindenkinek tudnia kell, hogy nagyon sok katonai személyiség utazik az ilyen vonaton, vezérőrnagyok, főhadnagyok és tisztiszolgák, akiknél minden ilyen késedelem bizonyos hátrányt jelent. Napoleon csak öt percet késett Waterloonál és vízbeesett a dicsősége.

Ebben a pillanatban törte át a főhadnagy a kört, amely Svejket körülvette. Halálsápadt volt és nem tudott mondani többet egy szónál:

— Svejk.

Svejk tisztelgett és katonásan jelentette:

— Főhadnagy úrnak alázatosan jelentem, az emberek rámfogják, hogy én állítottam meg a vonatot. Furcsa plombát tart a vasúti kincstár ezeken a vészfékeken. Legjobb, ha az ember a közelébe se megy. Elég, ha az ember ránéz, fizetheti is azonnal a húsz koronát, éppen úgy, ahogy most tőlem is követelik.

A vonatvezető kifutott a pályára, jelt adott a vonatnak az indulásra.

A hallgatóság széteszlott, ki-ki helyére, a főhadnagy is szó nélkül visszatért fülkéjébe.

Csupán a katona és a vasutas maradt vissza. A katona noteszt vett elő zsebéből és összeállította jelentését az esetről. A vasutas dühösen nézett végig Svejken, aki nyugodtan kérdezte:

— Régen szolgál már a vasútnál?

Es mivel a vasutas nem válaszolt, Svejek elmondotta, hogy ő ismert egy Frantisek Milicka nevezetű embert Uhrinevsiből, Prága mellől, aki szintén meghúzott egyszer egy ilyen vészféket, amitől aztán úgy megijedt, hogy tizennégy napra elvesztette beszélőképességét, amit csak akkor kapott vissza, amikor elment vendégségbe egy Vanek nevezetű kertészhez, Hostivareba, akivel összeverekedett. Ez a Vanek eltört rajta egy bikacsöket, amitől Milicka visszakapta beszélőképességét.

— Ez régen volt már, — fűzte hozzá Svejek, — ezerkilencszáztizenkettő május havában.

A vasutas bement a klozetba és magára zárta az ajtót. A kalauz pedig, aki egyedül maradt Svejkkal, húsz koronát követelt büntetés fejében, mert ha nem fizet, kénytelen Svejket a tábori vasútállomás főnökségére kísérni.

— Jól van, — mondta Svejek, — én úgyis nagyon szeretek művelt emberekkel beszélgetni. Nagyon örvendeni fogok, ha szerencsém lesz a tábori állomás főnökéhez.

Svejek kikotorta blúzából a pipáját és csendesen rágyújtott:

— Evekkel ezelőtt élt Svitavcban egy állomásfőnök. Wagnernek hívták. Rettenetes nagy bitang volt, úgy bánt az alantasaival, mint a kutyaival, ahol csak tudott, ártott nekik. Különösen a kitérő bakterre, egy Jungwirth nevezetű emberre haragudott módfelett. Addig üldözte ezt a szegény embert, amíg ez neki nem ment a folyónak. Azonban, mielőtt a vízbe ugrott volna, levelet írt az

állomásfőnöknek. Azt írta neki, hogy meg fogja kísértetni éjjel. Nem hazudok, kérem, ez a Jungwirth csakugyan betartotta szavát. Az állomásfőnök éppen a távíróapparátusnál ült késő éjszaka, amikor egyszerre csak zörög a csengő és az állomásfőnök a következő táviratot veszi fel: „Hogy vagy te aljas zsvány? Jungwirth.” Így tartott ez egész héten, amíg aztán a szegény állomásfőnök tisztára megbolondult és mindenféle szolgálati táviratokat kezdett küldeni a kísértetnek, hogy: „Bocsáss meg Jungwirth.” A következő éjjel aztán megint kapott az állomásfőnök egy táviratot: „Akaszd fel magad a híd melletti szemafőrra. Jungwirth.” Es a szegény állomásfőnök szót fogadott. Ezért még aznap hajnalban becsukták az állomás távirását. Látja kérem, mennyi minden történik a világon, amiről nekünk dunsztunk sincsen.

A vonat befutott a tábori állomásra. Mielőtt Svejka kalauz kíséretében az állomásfőnökségre ment volna, szabályszerűen lejelentkezett a főhadnagynál:

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem, hogy engem most az állomásfőnökség elé vezetnek.

Lukás főhadnagy nem felelt. Teljes apátiába esett. A fejében olyan gondolatok cikáztak, hogy legjobb lesz fütyülni mindenre, ami történik. Fütyülni Svejkre és fütyülni a szembenülő kopasz vezérőrnagyra. A legokosabb lesz, ha nyugodtan ül a helyén Budweiszig, ott leszáll a vonatról, jelentkezik a kaszárnyában és valamelyik menetzászlóaljjal kimegy a frontra. A fronton pedig az első kedvező alkalommal szépen elesik és így szabadul meg ettől a nyomorult világtól, amiben ilyen barom futkároz ide-oda, mint ez a Svejka.

Amikor a vonat ismét mozgásba jött, a főhadnagy kinézett az ablakon. Az állomás perronján látta Svejket komoly beszédbe elegyedve az állomásfőnökkel. Svejket nagy karéjban emberek vették körül, ezek között jó néhány uniformisos vasúti tisztviselő is.

Lukás főhadnagy fellélekzett. Nem a sajnálkozásból fakadt ez a sóhaj, hanem a megkönnyebbülésből. Egészen könnyűnek érezte a szívét, amikor látta, hogy Svejka a perronon maradt. Sőt a vezérőrnagy sem tűnt fel olyan undorító szörnyetegnek, mint eddig.

*

A vonat rég Budweis felé járt már, de Svejka körül a tömeg még mindig nem oszladozott.

Svejka a maga ártatlanságáról szónokolt, még pedig olyan sikerrel, hogy egy asszony így kiáltott fel:

— Már megint szekírozzák a katonákat!

A tömeg csatlakozott ehhez az állásponthoz, egy úr pedig az állomásfőnök felé fordult azzal a kijelentéssel, hogy hajlandó Svejka helyett megfizetni azt a húsz korona büntetést, habár meg van győződve arról, hogy a katona ártatlan.

— Nézzék meg ezt a katonát, — mutatott a jólelkű úr Svejka ártatlan ábrázatára.

Svejka pedig a hallgatóság felé fordulva az őszinteség hangján egészítette ki a jótévő szavait:

— Jó emberek, ártatlan vagyok!

Ezek után egy csendőrőrmester kihúzott a sokaságból egy polgárt, akit ezekkel a szavakkal vezetett az őrszoba felé:

— Majd adok én magának itt a katonaság ellen lázítani. Olyasmit mondani, hogy ha így bánunk a katonákkal, a fene sem követelheti tőlük, hogy kiharcolják a győzelmet Ausztriának.

A szerencsétlen polgár kétségbeesetten magyarázta, hogy nem gondolt semmi rosszra, hogy mézárosmester és szintén a régi gárdából való.

Közben a jó ember, aki Svejka ártatlanságában ilyen vakon hitt, kifizette a vasutasoknak a húsz koronát és bevezette Svejket a harmadosztályú váróterembe, ahol sörrel vendégelte meg. Miután megállapította, hogy Svejka

menetjegye és minden igazolópapírja a főhadnagynál maradt, nagylelkűen öt koronát adott Svejknak a vasúti jegyre és egyéb kiadásokra.

Amikor elment, bizalmasan odasúgta Svejknak:

— No, kedves vitéz úr, amint mondtam, ha Oroszországba kerül majd hadifogságba, adja át üdvözlétemet a zsolbunovi Zeman sörfőzőnek. Felírta ugy-e a nevét? Legyen okos és nézzen utána, ne sokáig nyomorogjon a fronton.

— Ne féltsen engem, — felelte biztatóan Svejks, — nagyon szeretek idegen tájakat látni, különösen, ha semmibe sem kerül az utazás.

Es míg Svejks szép csendesen megiddogálta az ötkoronást, amit az idegen úrtól kapott, addig a perronon az emberek, akik nem jutottak Svejks közelébe, amikor ez az állomásfőnökkel tárgyalt, arról beszélgettek, hogy kémet fogtak el, aki éppen az állomás épületét fotográfálta. Viszont egy asszony azt mondotta, hogy szó sincs erről itt semmiféle kémről, csak az történt, hogy egy dragonyos megvert egy tisztet a női klozet mellett, mert a tiszt utána settenkedett a dragonyos szeretőjének.

Ennek a kalandos kombinációnak, — amely a háborús idegességet jellemezte, a csendőrség vetett véget azzal, hogy kihajtotta a népet a perronról. Svejks nyugodtan iddogált és közben gyöngéd érzésekkel gondolt a főhadnagyra. Mit fog ez csinálni, ha majd hasztalan keresi hű szolgáját a vonatban?

A személyvonat érkezése előtt megtelt a harmadosztályú étterem. Civilek és katonák tódultak be mindenféle ezredből és nációból, akiket a háború forrataga ide sodort, vagy akik most készültek ismét kimenni a frontra, hogy újabb sebesülést szerezzenek, vagy pedig a gránátoktól darabokra tépve kiérdemeljék a fakeszttet a hálás hazától. Egy fakeszttet valahol Keletgaliciában, melyen évek mulva is osztrák katonasapkát lenget a szél, egy

rozsdás F. J. I. sapkarózsával. Erre a keresztre időről-időre majd egy kivénült holló ereszkedik le és a régi idők zsíros falatjaira gondolva, maga elé varázsolja a végtelen dús asztalt, amit a háború terített neki emberek és lovak hulláiból. Kéjesen gondol a kitűnő falatra, ami az ilyen katonasapok alatt termett annak idején: az emberi szemekre.

Egy ilyen bajtárs, akit súlyos operáció után most engedtek el a katonai kórházból, vérfoltos, piszkos ruhájával Svejek mellé ült. Összezsugorodott, lesóványodott, szomorú ember volt. Letette kis csomagját az asztalra, majd előkotorta rossz pénztárcáját és gondterhesen olvasta újra és újra a pénzét.

Majd Svejkekre nézett és csendesen megkérdezte:

— Értesz magyarul?

— En cseh vagyok, bajtárs, — felelt Svejek, — inni akarsz?

— Nem értem, koma.

— Nem tesz semmit, testvér, — nyújtotta oda Svejek tele poharát a szomorú katonának, — húzd csak meg.

A katona ivott és barátságosan megköszönte.

— Köszönöm szépen, — és tovább vizsgálta gyenge pénztárcájának sovány tartalmát. Majd felállott és mélyen felsóhajtott. Svejek azt értette ki a dologból, hogy a magyar koma inna még egy pohár sört, ha elég pénze volna hozzá s ezért rendelt neki egy pohár sört, amit az ismételten megköszönt. Különböző arcjátékkal magyarázott valamit Svejkeknak, átlótt karját mutatva, majd nemzetközi szavakat fűzte hozzá: pif, paf, puf...

Svejek szánakozva csóválta fejét. A lábbadozó ezek után tudatta Svejekkel, balkezét a földtől fél méterre emelve s hozzá három ujját mutatva, hogy három kis gyermeke van odahaza.

— Nincs hám, nincs hám, — folytatta a magyar, amivel azt akarta mondani, hogy nincs mit enni odahaza.

A nekibúsult ember könnyező szemét törölgette piszkos katonaköpenye ujjával. Ez a köpenyeg rongyos volt, meglátszott rajta az a lyuk, amin keresztül a golyót kapta a magyar királyért. Cseppet sem volt csodálni való, hogy ilyen természetű beszélgetés közben az öt korona hamarosan kipárolgott Svejek zsebéből, amivel lassabban, de biztosan lemaradt a budweiszi vonatról és minden pohár sörrel, amit magának vagy a lábbadozó magyarnak rendelt, jobban és jobban távolodott a budweiszi katonajegy megváltásának lehetőségétől.

Megint befutott egy budweiszi vonat a pályaudvarra, de Svejek nyugodtan ült az étteremben, csendesen hallgatva a magyar koma egyre ismétlődő elbeszélését: Pif, paf, puf. Három gyermek, nincs hám, éljen. Az utolsó szót akkor mondotta, amikor Svejkek koccintott.

— Ígyál csak, magyar koma, — mondta Svejek, — ígyál. Ti biztosan nem így vendégelnétek meg minket.

A szomszéd asztalnál azt mondta valami katona, hogy a magyarok felemelték a két karjukat és úgy mutogattak a prágai huszonnyolcas cseh fiúkra, amikor az ezred Szegedre került.

Aztán ez a katona is Svejek mellé ült és elmesélte, hogy miképpen verekedtek a magyarokkal Szegeden és hogy verték ki őket saját kocsmáikból. Elismerte azonban, hogy a magyarok szintén jól értenek a verekedéshez, amit legjobban bizonyít az, hogy ő is kapott egy késszúrást az oldalába, amivel a hadtápterületre küldték.

Most azonban, ha visszamegy a pótzászlóaljhoz, a kapitánya biztosan le fogja csukatni, mert nem adta vissza a magyarnak a késszúrást, amint azt az ezred becsületének érdekében tennie kellett volna.

— Ihre Dokumente, vasi Tokument? — szólt most Svejkekre egy őrmester, aki négy szuronyos járőr kíséretében lépett hozzá. Tört cseh nyelven mondta: „Ja fidet,

sedet, látom magát, hogy csak ül, ül, de nem utazni, folyton inni, inni.”

— Nincs nekem dokumentem, milacku, drágám, — felelte Svejek nyugodtan. — Lukás főhadnagy úr a kilencvenegyes ezredtől magával vitte a papírjaimat, én pedig itt maradtam a pályaudvaron.

— Mit jelent az, hogy milácsku, — fordult most az őrmester háta mögött álló öreg népfelkelőhöz, aki úgy látszik, nem nagyon törte magát az őrmester szolgálatában, mert teljes nyugalommal felelt:

— Az annyit tesz, mintha azt mondaná, hogy őrmester úr.

Az őrmester így folytatta a beszélgetést Svejekkel:

— Igazolványnak kell lenni minden katonánál. Igazolvány nélkül bezárjuk a katonát, akár a veszett kutyát. Bevinni a pályaudvar parancsnokságra ezt a tetves csibészt!

Svejket erre bevitték a pályaudvar parancsnokság őrszobájára, ahol az őrség tanyázott. Csupa olyan öreg népfelkelő bóbiskolt itt, mint az az atyafi, aki olyan híven fordította le ellenségének, az őrmesteri felsőbbségnek, a milacku-t németre.

Az őrszobát különböző litografált plakát díszítette. A hadügyminisztérium küldött szét ilyen képeket minden katonai irodának.

A mi derék katonánk, Svejek, azonnal megfigyelés alá vett egy ilyen képet, amelynek odanyomtatott magyarázatából megértette, hogy a kép azt ábrázolja, miképpen biztatta kitartásra Hammel Ferenc szakaszvezető, valamint Paulhard és Bachmeyer őrmester az ingadozó legénységet. A másik falon volt egy kép, amely Dankó Jánost, az ötödik honvédhuszárezred szakaszvezetőjét ábrázolta, amint az ellenséges ütegek állását kémlelte.

A jobboldalon, kissé alább egy nagy plakát lógott: „Ritka példái a bátorságnak.”

Ilyen plakátokká', amiket kiagyalt hőstettekkel firkáltak tele a hadügyminisztériumba vezényelt osztrák újságírók, igyekezett a vén, hülye Ausztria a katonákat haragra tüzelni. A katonák sohasem olvasták ezeket a plakátokat. Ha pedig e példátlan hősi történeteket könyv formájában küldtek ki hozzájuk a frontra, cigarettát sodortak a papírjából, vagy még értelmesebb célra használták fel, ami e nagy tettekről szóló mesék jellegének legjobban megfelelt.

Míg az őrmester a tisztet kereste, addig Svejek figyelmesen az alábbi lélekemelő történetet olvasta:

Bong József tréner katonája.

A szanitécek nehéz sebesülteket cipeltek a kocsizhoz, amely egy mély úton állott, eltakarva az ellenség elől. Amint egy kocsi megtelt sebesültekkel, sietve vitték őket a kötőhelyre. Amikor az oroszok észrevették az ide-oda mozgó kocsit, gránáttal kezdtek rá löni. Bong Józsefnek a lovát egy ilyen gránátszilánk megölte. Bong erre így sóhajtott fel: „Szegény jó szürkém, ezek a disznók megölték!” Ebben a pillanatban őt is gránátszilánk érte, de ő súlyos sebe dacára kifogta a lovát és biztonságra helyezte a kocsit. Ezután visszatért elesett lovához, hogy leszedje róla a hámszerszámot. Közben az oroszok szünet nélkül lőttek. „Lőjjetek csak, ádáz gyilkosok, a lószerszámot mégsem hagyom itt így” — mondogatta magában a hős katonája, miközben a döglött lóról a szerszámot fejtette. Végre elkészült nehéz munkájával és a kocsizhoz cipelte a hámot. A szanitécek dühös káromkodással fogadták hosszú távolmaradásáért. „Nem akartam otthagyni a szerszámot, hiszen még csaknem új cág. Kár lett volna, gondoltam, otthagyni ilyen drága jószágot, hiszen nem sok van belőle,” — mondotta bocsánatkérően

és csak akkor ment el a segélyhelyre, hogy kötözésre jelentkezzen. Nem sokkal később századosa ezüst vitézségi éremmel díszítette a hős tréngatona mellét.

Svejk végigolvasta a plakátot, de minthogy az őrmester még nem tért vissza, szóbaelegyedett a népfölkelőkkel:

— Nagyon szép példája ez a vitézségnek, így aztán majd csupa új lószerszám lesz a mi hadseregünkben. Azonban Prágában egy még sokkal szebb esetet olvastam a Prazskejeh Urednich Listech-ben egy dr. Vojnov József nevezetű egyéves önkéntesről. Galiciában volt ez az önkéntes, a hetedik tábori vadászszázalójnál és egy szuronyroham alkalmával golyót kapott. Amikor a segélyhelyre akarták vinni, elkezdett kiabálni, hogy ilyen kis horzsolásért ő nem megy a kötözőhelyre. Tovább akart roharni szakaszával, amikor egy gránát lehasított a bokáját. Megint a kötözőhelyre akarták vinni, de nem hagyta magát, mankón tipegett előre az állások felé és bottal védte magát az ellenséggel szemben. Erre egy újabb gránát vágott be és éppen azt a karját tépte le, amelyikben a botot tartotta. Akkor a másik kezébe kapva a botot, magánkívül ordította, hogy ezt sohasem fogja az ellenségnek megbocsájtani. Isten tudja mi történt volna még vele, ha egy srapnel végleg agyon nem csapja. Ha idejében a másvilágra nem sikerül küldeni, biztos, hogy ez is ezüst vitézségi érmet kapott volna. Annál is inkább, minthogy, amikor a feje már a földön gurult, még mindig így kiabált a katonák felé: „Szebb a hősi halott, mint a szökött katona.”

— Mennyi mindent firkálnak össze ezek az ujságok, — mondotta egy népfölkelő, — pedig ha egy szerkesztőt kivinnének oda, egy óra alatt megbolondulna.

És a népfölkelő köpött egyet.

— Nálunk Caslavban volt egy bécsi szerkesztő, egy

német. Mint zászlós szolgált. Velünk az istennek sem akart csehül beszélni, de amikor beosztották a menet-századba, ahol csupa csehek voltak, azonnal elkezdett csehül povedálni.

Az ajtóban most megjelent az őrmester és haragosan mondotta:

— Három percre teszi ki az ember a lábát, már nem hall egyebet, mint cseszki, cseszki.

Amikor kiment az őrszobából, valószínűleg az étterembe, Svejkre mutatott s odaszólott egy népfölkelő káplárnak, hogy ezt a zshiványt vigyék azonnal az irodába, mihelyt a hadnagy úr megjön.

— Biztosan megint a távíráskisasszonynak udvarol a hadnagy úr, — mondotta a káplár, ahogy az őrmester kiment. — Már tizennégy napja futkos utána és egyre dühösebben jön meg a távíróhivatalból. Ilyenkor mindig azt morogja, hogy ez a bűdös szajha az istennek sem akar vele hálgni.

Most is ilyen hangulatban volt a hadnagy úr, mert ahogy megjött, könyvek csapkodását lehetett hallani az irodából.

— Hej testvér, ezen túl kell esni, — szolt a káplár részvétteljesen Svejkhöz, sok öreg meg fiatal katona ment keresztül ennek a nyálas hadnagynak a kezén, neked is be kell menned.

Es már vitte is Svejket az irodába, ahol a papírokkal teleszórt asztal mögött egy fiatal hadnagy ült módfelett haragos ábrázattal.

Ahogy Svejket a káplár kíséretében meglátta, sokatmondóan kiáltott fel:

— Ahá!

A káplár megtette rövid jelentését:

— Hadnagy úrnak alázatosan jelentem, ezt a katonát a pályaudvaron találtuk papírok nélkül.

A hadnagy intett a fejével, mintha azt akarná kife-

jezni, hogy már évekkel ezelőtt tudta, hogy a mai napon és ebben az órában Svejket a pályaudvaron fogják lefűlelni igazoló papírok nélkül. Aki pedig most végignézett Szejken, annak feltétlenül az volt a benyomása, hogy egy ilyen kinézésű embernél egyáltalán nem is lehet igazolvány. Szejk e pillanatban olyan ábrázatot vágott, mintha egy egészen más planétáról pottyant volna erre a földre, mintha naiv csodálkozással vizsgálná most ezt a világot, ahol eddig ismeretlen számárságot, holmi igazolványt kérnek tőle.

A hadnagy ismét intett a fejével, mintha arra buzdítaná Svejket, hogy beszéljen, még mielőtt kérdezné.

Végre mégis megkérdezte:

— Mit csinált a pályaudvaron?

— Hadnagy úrnak alássan jelentem, a budweiszi vonatra vártam, hogy bevonulhassak az ezredemhez, a kilencvenegyesekhez, ahol Lukás főhadnagy úrnak vagyok a tisztí szolgája, akitől úgy maradtam le, hogy büntetés végett az állomásfőnökség elé vezettek, mivel azzal gyanúsítottak, hogy a vészféket én húztam meg, amitől a gyorsvonat megállt.

— Ebbe belebolondul az ember, — ordított a hadnagy, — mondja el röviden, összefoglalva a dolgot és ne hadarjon annyi badarságot.

— Hadnagy úrnak jelentem alássan, hogy nekünk Lukás főhadnagy úrral már abban a pillanatban is pechünk volt, mikor vonatra ültünk, hogy mihamarabb a császári és királyi kilencvenegyes gyalogezredhez kerüljünk, már akkor például elloptak egy koffert tőlünk, aztán a változatosság kedvéért egy tökéletesen kopasz vezérőrnagyot...

— Himmel Herrgott, — sóhajtott fel a hadnagy.

— Alázatosan jelentem a hadnagy úrnak, hogy mindennek ki kell gyönni belőlem, hogy az egész eset teljesen világos legyen, ahogy ezt a boldogult Petzlik szesz-

ter szokta volt mondani, mielőtt a fiát lábszíjjal megverte és megparancsolta neki, hogy húzza le a nadrágját.

A hadnagy reménytelenül sóhajtott, de Svejklégyetlen szívóssággal folytatta:

— Tehát én valahogy nem tetszettem ennek a tökéletesen kopasz vezérőrnagy úrnak és ezért Lukás főhadnagy úr, akinél tisztiszolgái minőségben szolgálók, kiküldött a vagon folyosójára. A folyosón aztán megvádoltak azzal, amint már mondtam a hadnagy úrnak. S ameddig a dolgot az állomásfőnökségen rendbehozták, addigra persze elment a vonat, én pedig a perronon maradtam. A főhadnagy úr, a vonat meg a kofferek elmentek a papírjaimmal együtt, én pedig podgyász és hajlék nélkül itt ragadtam, mint egy árva gyermek.

Svejk száanalomkeltő kifejezéssel nézett a hadnagyra, aki meg volt győződve arról, hogy ez az ember csak az igazságot mondotta, minthogy a született kre'én benyomását tette, aki hazudni nem is képes.

A hadnagy ezután felsorolta az összes vonatokat, amelyek a budweiszi gyorsvonat után még ugyanoda mentek és megkérdezte Svejket, hogy miért nem utazott el e vonatok valamelyikével.

— Hadnagy úrnak alássan jelentem, — mondta most Svejk jámbor mosollyal, — az a malőr esett velem, hogy amíg egyik vonat után a másikkra vártam, nagyon sok sört találtam bezabálni.

— Ilyen ökröt még nem láttam, — gondolta magában a hadnagy, — ez mindent beismer. Hány pasas ment át már a kezemen, de az mind hazudott, ahogy kifért belőle, ez pedig szépen elmondja, hogy egyik pohár sört a másik után itta és ezért késte el a vonatot.

Ezt a tényállást a hadnagy úr Svejk felé fordulva a következő mondatban foglalta össze:

— Ember, maga degenerált, tudja, mi az, ha valakiről azt mondják, hogy degenerált?

— Nálunk Prágában a Bojite és a Katalin-utca sarkán, jelentem alássan hadnagy úrnak, élt egy degenerált ember. Az apja lengyel gróf volt, az anyja pedig bába-asszony. Ő maga utcaseprő volt, de azért a snapszbutikban csak gróf úrnak tituláltatta magát.

A hadnagy úr érezte, hogy ennek a beszédnek véget kell már szakítania és ezért erősen hangsúlyozta mondanivalóját s tehát így szólt:

— Na, azt mondom magának, maga ökör, számár hogy menjen azonnal a kasszához, váltson magának jegyet és utazzon azonnal Budweiszbá. Ha pedig még egyszer itt találom, úgy bánok el magával, mint katonaszökevénnel. Lelépni.

Mivel Svejek nem mozdult és kezeit folyton a sapka ellenzójénél tartotta, a hadnagy ráordított:

— Marsch, hinaus, nem hallotta, hogy abtreten? Palanek tizedes, vigye ezt a barmot a kasszához, vegyen neki egy jegyet Budweiszbá és ültesse vonatra.

Kis idő múlva Palanek tizedes ismét bejött, a félig nyitott ajtón pedig Svejek dugta be jámbor arcát.

— Mi van már megint?

— Hadnagy úrnak jelentem alássan, — susogta a káplár titokzatosan, — ennek az atyafinak nincs egy vezett vasa sem. Ingyen pedig nem engedik a vonatra, mivel nincsen semmi katonai okmánya, ami azt igazolhatná, hogy az ezredéhez utazik.

A hadnagy e szomorú kérdésben egy-kettőre meghozta a salamoni ítéletet:

— Menjen gyalog, hadd csukják be az ezredénél, amiért elkéssett, ki a fene fog vele vacakolni?

— No testvér, — mondotta Palanek káplár Svejeknek, — nincs más hátra, mint hogy masírozz gyalog Budweiszig. Van egy komiszkenyér az őrszobán, azt neked adjuk az útra, aztán eredj Isten hírével.

Fél óra múlva, miután feketekávéval is megvendégelték és a prófunton kívül egy pakli komiszdohánnyal is ellátták, nekieresztették Svejket a sötét éjszakának. Vigan harsogott harci nótája:

Hej, amikor Jaromesbe marsoltunk...

Az ördög tudja, hogy történt, de ahelyett, hogy a mi derék katonánk déli irányba indult volna, Budweis felé, nyugatnak vette útját.

Ment a fagyos országúton Katonaköpenyében, gallérját felgyűrve, mint a híres napoleoni gárda maradványa Moszkvából hazatérőben. A különbség csak az volt, hogy Svejek egész idő alatt vigan dalolt:

Vigan baktatok az úton
Lombos, zöld erdőben...

Es a fagyos erdők éjjeli csendjében úgy harsogott a nóta, hogy a falusi kutyák visszhangként irtózatossá ugatásba fogtak.

Amikor Svejek beleúnt a danolásba, leült az árok szélén és pipára gyújtott. Kissé kipihenve magát, víg pipaszó mellett vágott ismét neki kalandos útjának „Budweis” felé.

II. SVEJK BUDWEISZI ANABÁZISA

Xenophon, a régi idők e nagy hadvezére, térkép nélkül barangolta be egész Kisázsia. Sőt a régi gótok is minden topográfiai segédeszköz és ismeret nélkül vándoroltak keresztül Európán. „Egyenesen az orrod után” — ezt nevezik anabázisnak. Ismeretlen földeken utat vágni, köröskörül ellenséges népekkel, akik csak az első kedvező alkalomra várnak, hogy nyakadat törjék. Jó feje lehetett annak a Xenophonnak s ama rablótörzsek vezéreinek is, akik isten tudja honnan, valahonnan az Azovi és Káspi tenger környékéről szakadtak Európa nyakára, hogy olyan csudásan kiismerték magukat az útban.

Caesar római légiói északon, valahol a galliai tengerig, szintén térkép nélkül nyomultak elő, sőt a fejükbe vették, hogy visszatérőben Róma felé más utat vesznek, hogy még több földdel ismerkedjenek meg, ami szintén sikerült. Valószínű, hogy ez idők óta dívik a régi jelszó: „Minden út Rómába vezet.”

A mi derék katonánk, Svejk, épp így azt vélte szent meggyőződéssel, hogy „minden út Budweiszbába vezet”, amikor Budweis helyett egy falut pillantott meg Mühlhausen mellett.

Mindennek dacára rendületlenül ment tovább, mert hisz végeredményben egy ilyen Mühlhausen nem akadályozhatja meg őt abban, hogy egyszer eljusson Budweiszbába.

Így lyukadt ki aztán Svejk Kretovba, amely tudvalevőleg Mühlhausentől nyugatra fekszik. Miután elfujta

már minden katonanótáját, amit csak tudott a régi katonaéletből, Kretov előtt kénytelen volt ismét előlről kezdeni:

Mikor masíroztunk tallián határra,
Sírva borult a lány a baka vállára...

A Kretov és Vraze közötti úton egy öregasszony jött a templomból Svejkkal szemben.

Az öregasszony nagy kereztényi köszöntéssel kötött bele Svejkke:

— Jónapot adjon Isten, vitéz úr, merre vezet az utad, lelkem?

— Budweiszbba mennék, édesanyám, — mondotta Svejke, — a háborúba készülök.

— Na fiam, akkor bizony rossz úton jársz, — mondotta az öregasszony rémülten, — ezen az úton sohasem fogsz odaérni, gyerekem. Ha tovább mégysz ezen a vrazi országúton, hát biztosan Klatoviba lyukadsz ki.

— Azt hiszem, — felelte Svejke jámboran, — Klatoviból is el lehet jutni Budweiszbba. Az igaz, hogy így nagy lesz a séta és a késedelem. Pláne, ha az ember az ezredéhez siet, mint én, még bizony baja is lehet miatta.

— Nálunk is volt egy ilyen legény, — mondotta az öregasszony nagyot sóhajtva, — egy Maska Tóni nevezetű, akinek Pilsenbe kellett volna bevonulnia a népfelkelőkhöz. Az unokahúgomnak a rokona volt ez a Tóni. El is utazott szegény és egy hét múlva a csendőrök keresték odahaza, mivel nem érkezett meg az ezredéhez. Aztán egy hétre rá hazajött a Tóni civilben szabadságra. A községi bíró azonban nem nyugodott bele, hogy szabadságra engedték a rokonunkat és beszólt a csendőrökhez. Erre aztán ezek visszavitték a Tónit a kaszárnnyába. Most írt éppen a frontról, hogy már meg is sebesült, az egyik lábát már le is szedték.

Az öreg néni részvétellel nézett Svejkre.

— Várj egy keveset itt az erdőben, fiam, hozok neked egy pár krumplit az útra. Az majd felmelegít egy kicsit. Ide látszik a házikónk e mögött a kis erdő mögött jobbra. A mi falunkon ne menj végig, fiam. Nálunk olyanok a csendőrök, mint a héjjamadár. Eredj inkább az erdőn keresztül Malcinak. Oda látszik Cizovej, oda se menj, mert az ottani zsandárok meg éppen igazi sintérek. Úgy fogdossák a szökött katonákat úton-útfélen, mint a kutyát. Inkább az erdőn keresztül ballagj, fiam, Sedlec felé Horazdovicnak. Ott nagyon rendes csendőrök vannak, akik átengednek mindenkit a falun. Van-e valami papírod, fiam?

— Nincsen nekem semmim, édesanyám.

— Akkor arra se menj, fiam, eredj inkább Radomyslnék. De úgy csináld, hogy estére érj oda, mert este a zsandárok mind a kocsmában vannak. Ott találsz majd az alsó utcában a Flórián háta mögött egy kékre festett házat. Ott kérdezősködj a Melicharek gazda iránt. Az az én testvérem. Mondd meg neki, hogy tiszteltetem, ő aztán majd megmutatja neked, hogyan jut az ember Budweiszbá.

Jó félóráig várakozott Svejek az erdőben, amíg az öregasszony visszajött. A finom krumplilevest vánkosba burkolva hozta, nehogy kihűljön az úton. Jó darab kenyeret csavart ki a kendőből egy darab szalonnával, amit Svejek zsebébe dugott. Amikor Svejek jól felmelegedett a finom krumplilevestől, a nénike nagy keresztet vetett Svejkre és útjára eresztette azzal, hogy neki is két unokája van „odakinn”. Közben még világosabban megmagyarázta Svejeknek, hogy melyik falut kerülje el különösen. Végül egy koronát kotort elő a szoknyája zsebéből és azt Svejeknek adta azzal, hogy azon snapszot vegyen magának Malcunban, minthogy Radomyslig nagyon hosszú az út.

Cizovától Svejek az öregasszony tanácsa szerint keltre fordult Radomysl irányában, most is abban a hitben, hogy a világ bármely végéről is Budweiszbába kell jutnia.

Malcinban egy öreg harmonikás szegődött Szejkhez. A kocsmában akadtak össze, amikor az utasítás szerint katonánk egy kis pálinkát vett be a hosszú útra.

Az öreg harmonikás Szejket katonaszökevénynek nézte és azt tanácsolta neki, hogy jöjjön vele Horazdovicba, ahol egy lánya van férjnél. Ez szintén katonaszökevény. A harmonikás sokat ihatott Malcinban.

— A lányom már két hónapja rejtegeti az urát az istállóban, — magyarázta Szejknek a harmonikás, ő majd elbujtat téged is oda. Ott aztán bevárhatjátok a háború végét. Ha ketten lesztek, nem lesz olyan unalmas.

Svejek udvariasan visszautasította a szíves ajánlatot, amin a harmonikás módfelett felbőszült. Lefordult az útról, balra a mezőre és azzal fenyegette meg Szejket, hogy fel fogja jelenteni a cizovai csendőrségen.

Estefelé Radomyslben Svejek megtalálta az alsó-utcán, a Flórián háta mögött Melicharek gazdát. Amikor vrazí nővére üdvözetét átadta a parasztnak, az semmi örömet sem mutatott, sőt nagyon bosszús ábrázatot vágott a dologhoz.

Egyre igazolványokat követelt Szejktől. Amolyan régi-módi ember volt ez a paraszt, aki folyton rablókról, csavargókról, meg tolvajokról beszélt, akik tömegesen csavarognak a piseki járásban.

— Az ilyen jómadarak megszöknék a katonaságtól és itt ólálkodnak a környéken, aztán ellopnak mindent, amit csak le nem láncol az ember, — mondotta Szejknek világos célzással. — Mindegyik úgy néz ki, mintha ötig sem tudna számolni. Aztán meg az igaz szóért fel is húzzák az orrukat, — folytatta a régi-módi ember, amikor Svejek felállott a lócáról. Ha ilyen embernek rendben

volna a lelkiismerete, a papírajai is rendben lennének. De hát az ilyeneknek persze hogy nincsen papírjuk...

— No isten veled, öreg.

— Mehetsz, mehetsz isten hírével, máskor butább embert keress ki magadnak.

Svejk már rég kinn lépegetett a sötét utcán, amikor az öreg még mindig dörögött:

— A gazember, Budweiszbába megy az ezredéhez Táborból. De előbb ellátogat a zsivány Horazdovicba, aztán Pisekbe. A világot járja körül a lator.

Svejk megint egész éjjel masírozott, míg végre valahol Putim körül egy szalmaboglyába ütközött. A szalma mellett elhaladva, közvetlen közelében egy hang szólalt meg:

— Melyik ezredből való vagy, hová igyekszel?

— Kilencvenegyes vagyok és Budweiszbába megyek.

— Hiszed-e magad is, hogy odaérsz?

— Persze, hogy odaérek, hiszen ott van a főhadnagym.

Erre a közelben három ember kacagott fel hangosan. Amikor a nevetés elült, Svejk megkérdezte tőlük, hogy melyik ezredből valók. Aztán megállapította, hogy ketten közülük a harmincötösöktől, egy pedig a budweiszi tüzérektől való.

A harmincötösök egy hónappal előbb szöktek meg egy menetszázadból, a tüzér pedig már a mozgósítás óta úton van. Épp idevalósi Putimba és a szalmakazal is az ő tulajdona. Itt szokott mindig hálni a boglyában. A két harmincötöst tegnap találta az erdőben, most aztán idekvártélyozta őket a maga szalmakazaljába.

Valamennyi abban reménykedett, hogy a háborúnak két hónapon belül vége lesz. Szentül meg voltak győződve arról, hogy az oroszok Budapesten is túl vannak már, sőt tán valahol Morvaországban cirkálnak. Így beszéltek Putimban mindenfelé. Hajnalban ide fog jönni a tüzér

felesége a reggelivel, amiután a harmincötösök Strakoniceba mennek, ahol az egyiknek valami nénikéje lakik, ennek meg a hegyekben egy fűrészteleptulajdonos ismerőse van, aki majd jól el fogja helyezni őket a telepen.

— Te is velünk jöhetnél, te kilencvenegyes, vagy mi vagy, — szól az egyik harmincötös, — fűtölj a főhadnagyodra.

— Az nem megy olyan könnyen, — mondja Svejek, — beleásva magát a szalmába.

Amikor késő reggel felébredt, senkisem volt már a boglyában. A lábánál feküdt egy darab kenyér, amit valószínűleg a tűzér tett oda Svejek részére útravalónak.

Svejek az erdőnek vette útját. Stenka körül találkozott egy öreg vándorlegénnyel, aki, mintha csak régi komája volna, megkínálta egy korty pálinkával.

— Ne menj be a faluba, — tanította ki Svejket az öreg Speckjäger, — csúnyán rá fogsz fizetni egyszer erre a katonamundérra. Még kéregetni sem tudsz ebben a majomruhában, úgy tele van az egész környék csendőrökkel. Minket manapság kutyába se vesz a zsandár. Most csak rátok vadász mindenki. A zsandár most csak titeket keres, —mondotta olyan meggyőzően, hogy Svejek elhalgatta a maga kilencvenegyes kilétét, minek rombolja le a jó öreg illúzióit?

— No aztán, hova igyekszel? — kérdi a vándorlegény Svejket, miután mindketten pipára gyújtottak és csendesen megkerülték a falut.

— Budweiszbá.

— A Krisztus szerelmére, hát megbolondultál? — rémüldözött az öreg csavargó. — Egy szempillantás alatt lekapnak. Meg se tudsz melegedni Budweiszbán. Valami rongyos civilkabátot kellene szerezned okvetlenül és nyomorékká kell tenned magad. Tudsz-e legalább sántítani? De most ne félj, most Strakonice, Volyn és Dub felé megyünk. Ha a fene fenét eszik is, valami civilkabátot akkor

is csórunk neked az úton. Ott Strakonic felé még olyan jámbor emberek laknak, hogy még éccakára se zárják be az ajtót, nappal pedig minden tárva-nyitva van. Így télvíz idején folyton a szomszédba járnak pletykálni, úgyhogy egy-kettőre meglesz a civilkabát. Mi kell még? Bakancsod az van, amint látom. A katonaköpenyed régi?

— Igen.

— Azt hagyd még egyelőre. Ilyesmibe még járnak az emberek falun is. Nadrágra, meg kabátra van szükséged csupán. Aztán ahogy a civilruha meglesz, a katonaruhádat eladjuk a Hermon zsidónak Vodnanechben, az megvesz minden kincstári holmit, meg el is ad mindent. Ma pedig Strakonic felé megyünk, — tervezgette a csavargó, — négy órányira van ide a régi schwarzenbergi juhakol. Ott van egy ismerős juhász barátom. Régi, öreg cimbora. Ejjelre ott maradunk, reggel pedig bemegyünk Strakonicba, hogy valami civil holmit vágjunk neked.

A juhakolban egy barátságos öreg embert talált Svejka, aki még jól emlékezett arra, amit nagyapja mesélt a francia háborúról. Valami húsz évvel idősebb lehetett az öreg vándorlegénynél s éppen ezért az öreget is, Svejket is, fiamnak szólította.

— Na látjátok, fiaim, — mondotta, amint a nyáj mellett letelepedtek a bogrács mellé, amelyben krumpli főtt a vendégek számára, — már abban a háborúban is deztáltak az emberek. Az én nagyapám is ilyen katona-szőkevény volt, mint ez a te katonád itt. Ellenben őt elfogták Vodnanechben és rongyosra verték a bőrt a fenekén. De ezt még szerencsének lehetett nevezni, fiaim, annak idején. Razicban Protvin mögött a Jares fiát elfogták annak idején, azt bizony agyonlőtték, fiaim, Pisekben. Aztán mielőtt kivitték volna a vesztőhelyre, a piseki sáncokban két sor katona között kellett végigfutnia, akik hatszáz botot vertek rá, úgy, hogy valószínű megváltás volt neki a halál. Hát te mikor szok-

tél meg, fiam? — fordult az öreg véres szemmel Svejkk felé.

— Mindjárt a mozgósítás után, ahogy a kaszárnnyába vezettek bennünket, — mondotta Svejkk, megértve, hogy nem szabad megdönteni az öreg juhászban az uniformisba vetett hitet.

— A falon másztál át, fiam? — kérdi az öreg kíváncsian, valószínűleg azért, mert a nagyapja is a kaszárnnya falán át lógott meg annakidején.

— Nem lehetett másképp, öregapám.

— Erős volt-e az őrség? Lőttek is utánad?

— Bizony lőttek, nagyapó.

— És hova lélszülisz most, fiam?

— Ugyan hadd, — felelt a vén csavargó Svejkk helyett. — Megkergült ez egészen, mindenáron Budweiszbába akar menni. Te tudod, hogy fut egy ilyen tudatlan fiatalember a vesztébe. Ki kell isko'áznom egy kicsit. Valami civilholmit szerzek majd neki, s a többi már menni fog magától is. Tavaszig valahogy majd elvergődünk, aztán elmegyünk valami paraszthoz dolgozni. Az idén úgyis hiány lesz emberekben. Azt mesélik, hogy éhinség lesz s hogy minden csavargót besoroznak munkára. Azért gondoltam, hogy jobb, ha az ember önként áll be valahová. Kipusztítják az egész emberiséget.

— Szóval azt hiszed, hogy az idén nem lesz vége a háborúnak? Igazad van, fiam. Jó régen nem volt már háború, — mondja az öreg csendesesen. — Napoleon háborúja, meg aztán ahogy nekünk mesélték, a svéd háború, meg a hétéves háború volt hosszú. Az emberek már meg is szolgálták a háborút. Az öregisten már nem nézhette tovább, hogy milyen magasan hordja az orrát az ember. Már az ürühúst sem szenvedí némely ember gyomra, van olyan, aki meg sem eszi. Régebben egész processziók jártak ide hozzám, hogy nem adnék-e el kéz alatt egy-egy ilyen ürüt. Most már csak disznó-

húst zabálnak, azt is vajjal vagy zsírral sütve. Ezért haragudott meg a jóisten rájuk, ezért a felfuvalkodott kevélységért. De majd megjuhászkodik az emberiség, amikor majd ráfanyalodik a csótányra is, amint azt Napoleon idején tette. Az urak se tudják már, hogy mit csináljanak a nagy pöffeszkedésben. Az öreg Schwarzenberg herceg még rendes kocsin járt, de a taknyos hercegi kölykök büdösek az automobiltól. A jóisten majd megkezi a szájukat benzinnel, hogy arról koldulnak!

A bográcsban vígan rotyogott a víz, az öreg juhász megpiszkálta egy kissé a lágyuló krumplit és apostoli hangon folytatta:

— Es ezt a háborút a mi császáruk nem fogja megnyerni. Nem fogja megnyerni, mert a nép nem lelkesedik a háborúért. A strakonici tanító azt mondja, hogy a nép azért nem lelkesedik, mert a császár nem koronáztatta meg magát. Igaz is, most aztán egye meg, amit főzött. Ha megígérted, vén disznó, hogy megkoronáztatod magad cseh királynak, akkor szavadnak kellett volna állnod.

— Meglehet, — jegyezte meg a csavargó, — hogy most majd rászánja magát.

— Fűtyülünk most már a koronájára, — felelte az öreg juhász dühösen. — Csak hallanád, hogy mit beszélnek Skocicichben, ha úgy összejönnek a szomszédok. Mindenkinek van valakije a háborúban. No aztán mondanak is ám ott olyanokat, hogy eláll tőle a szemedszád. Azt mesélik, hogy a háború után nagy szabadság lesz a világon, hogy minden úri gazdaságot el fognak takarítani. Nem hagyják meg sem a császári, sem a hercegi uradalmakat, a földeket fel fogják osztani. El is vittek már a csendőrök egy ilyen beszédért valami Korinka nevezetűt, minthogy bujtogatott. Tyűh, van ám most a zsandároknak dolguk!

— Azelőtt is volt éppen elég dolguk a néppel, —

mondja az öreg vándorlegény. — Emlékszem rá, Kladnóban volt egyszer egy Rotter nevezetű csendőrőrmester. Ez a Rotter rendőr-kutyákat kezdett tenyészteni. Farkassal párosított kutyakölykök voltak ezek a bestiák. Ez olyanfajta kutya, hogy mindent kiszagol, amit csak akarsz, ha már ki van rá tanítva. Egész falka ilyen kutyakölyök ragadt a kladnói őrmester úr hátuljába. Szép külön házikót építtetett nekik, miben úgy éltek ezek a bestiák, mint a grófok. Egyszer aztán azt vette az eszébe a bitang, hogy kipróbálja a kutyákat vándorlegényeken. Ki is adta a parancsot a zsandárjainak, hogy szedjék össze az egész kladnói járásból a vándorló mesterlegényeket. Én éppen Lánból baktattam Kladnó felé. Jó mélyen benn jártam az erdőben, nehogy baj legyen, de hiába, valahogy elvitettem az utat az erdészház felé és már a közelébe se jutottam, mert lefogtak és az őrmester elé vittek. Először minden kutyával megszagoltattott, aztán fel kellett másznom egy létrán jó magasra. Amikor jól fenn voltam már, utánam eresztett egy ilyen bestiát, aki lehúzott a létráról a földre. A földön rám-térdelt és belemorgott az arcomba, még a fogát is rám vicsorgatta. Aztán elvezették valahová ezt a dögöt, nekem pedig azt mondták, hogy bujjak el, szóval mehetek, ahova akarok. Bementem mélyen az erdőbe, egészen a kacaki völgyig, bebujtam egy szakadékba. Egy félóra sem tellett bele, már két ilyen farkaskutya volt a sarkamban. Ledobtak a földre. Az egyik a torkomnál fogva tartott, a másik meg beszaladt Kladnóba a csendőrökért. Egy óra mulva ott volt már az őrmester két csendőrrel. Az őrmester elhívta a kutyát, nekem adott öt koronát és megengedte, hogy két napig koldulhatok Kladnóban. De koldult a nyavalya, amilyen gyorsan csak tudtam, elhordtam az irhámát arról a környékről Bezounsko felé és még csak oda se köptem Kladnó tájékára. Kladnót különben minden értelmes mesterlegény messzire el-

kerülte, mert aki odakerült, azon az őrmester úr biztosan kipróbálta a kutyáit. Általában nagyon szerette ezeket a kutyákat. Az őrpáncsnokságon mesélték nekem, hogyha az őrmester úr vizitálni ment az őrsöket, elég volt, ha egy farkaskutyát talált az őrsön, nem nézett az többet semmi után, hanem egész éjjel ivott az őrsvezetővel örömében.

Amíg az öreg juhász a krumplit pucolta és egy edénybe friss juhtejet öntött, a vándorlegény tovább mesélte emlékezéseit a csendőrőrség dolgairól:

— Lipniciben élt egy csendőrőrmester. Ott is lakott direkt a kastély tövében a csendőrségen. En szegény boldog voltam győződve arról, hogy a csendőrség mindig valami látható helyen van, a piactéren, a községháza vagy mondjuk a templom közelében, de semmiesetre sem holmi eldugott sikátorban. Szóval nyugodtan benyargaltam a város végét, még a feliratokra se ügyeltem. Szépen járok házról-házra, szorgalmasan végigkoldulom az utcát, míg egyszerre csak valami barakkszerű épület első emeletére vetődöm. Benyitok és jelentkezem: „Jónapot kívánok, kérem szíves támogatásukat, szegény, munkanélküli beteg mesterlegény vagyok...” Tyűh, az áldóját, a lábam odakövesedett a küszöbhez. Képzeltétek, pont a csendőrségre nyitottam be. Fegyverek a falon, az asztalon keresztül, a szekrényben a regiszter, a császáruink szigorúan néz rám a falról. Még mielőtt magamhoz térhettem volna, az őrmester nekemugrott és olyan csoda pofont mázolt le, hogy legurultam a lépcsőn és csak Kejlíben álltam meg. Ilyen igaz emberek a csendőrök, barátaim.

Ezek után megvacsoráztak és végigdőltek a meleg szobában a lócákon és hamarosan el is aludtak.

Ejszaka aztán Svejek csendesesen felöltözött és kisurrant a szobából. A hold éppen feljövőben volt keletről és a

hold felkelő fénye mellett derék katonánk eleredt keletnek. Csendesen dörögte magában:

— Csak azért is elmegyek Budweiszbába.

Amikor kiért az erdőből, jobbra valami városféle fekküdt, ezért aztán Svejek nyugatnak vette útját. Majd délnek fordult, ahol szintén egy város tűnt fel a láthatáron. Ez Vodnán túl volt megint. Óvatosan kikerülte a várost és a mezőkre érve csendesesen bandukolt tovább. A felkelő nap Protivni felső határán üdvözölte Svejket.

— Csak előre, — mondotta magában Svejek, a derék katona, — hív a kötelesség. El kell jutnom abba a nyavalyás Budweiszbába.

Am a szerencsétlen véletlen akaratából, ahelyett, hogy dél felé, Budweisznek irányította volna lépkeit, észak felé Piseknek tartott.

Úgy déltájban valami falu tűnt elébe. Amint egy kis magaslatról lefelé lépdelt, így gondolkozott:

— Meg kéne már kérdezni valakit, hogy merre is van az a Budweiszbába.

Ahogy a faluba ért és az első házon a helységjelző-táblát meglátta, borzasztóan elcsudálkozott: „Putimi járás”.

— Tyűh, a hétszentségit, — sóhajtott fel, — hát megint Putimban vagyok, ott, ahol a szalmaboglyában háltam.

Ezek után már nem is lepődött meg, amikor a tó mellől egy fehérre meszelt házból, amire egy galamb volt kiakasztva (ahogy némely helyen a kétfejű sast csúfolták), mint a pók áldozatára, úgy csapott rá a csendőr.

A zsandár egyenesen Svejek felé tartott és már megszűröl kérdezte:

— Hová megy, hé?

— Budweiszbába, az ezredemhez.

A csendőr gúnyosan nevetett:

— Hiszen maga Budweiszbából jön, barátom, már szé-

pen a háta mögött hagyta Budweiszt, — és ezzel behajtotta Svejket a csendőrségre.

A putimi csendőrőrmester az egész környéken híres volt tapintatos és elmés nyomozási módszereiről. Nem gorombáskodott a föl- vagy letartóztatottal, hanem olyan keresztkérdések alá vette a delikvenst, hogy még az ártatlan is beismerő vallomást tett neki.

Az örs másik két csendőre híven szekundált a művelt kriminalistának és elismerő kacagással kísérték a delikvens minden beismerő szavát. „A bűnügyi nyomozás tudománya udvariasságon és okosságon épül”, — szokta mondogatni az őrmester alantasainak. — „Az ordítás teljesen hiábavaló és felesleges. A tettesekkel és a gyanúsítottakkal finoman kell bánni. Persze, arra ügyelni kell, hogy ki ne kecmereghessen a kérdések hálójából.”

— Isten hozta, bajtárs, — szólt a csendőrőrmester Svejkhez, — üljön le szépen, valószínűleg elfáradt az úton. Úgy ni. No most mesélje el nekünk, hova igyekszik.

Svejk elmondta, hogy Budweiszbába megyen az ezredéhez.

— Ez esetben kétségtelen, hogy eltévesztette az utat, — mondotta tréfásan az őrmester. — Tudniillik, maga Budweiszt felől jön, amiről nem lesz nehéz meggyőzőnöm magát, no nézzen ide, kedves bajtárs, maga fölött lóg Csehország térképe. Tőlünk délre fekszik Protvin, Protvintól délre fekszik Hlobuka és Hlobukától délre Budweiszt. No látja, maga nem Budweiszt irányába, hanem Budweiszt felől jön.

Az őrmester barátságosan nézett Svejkre, aki nyugodtan és méltóságteljesen ismételte:

— Pedig én mégis Budweiszbába megyek.

Ezt olyan hangon jelentette ki, ahogy Galilei hangoztatta annak idején, hogy: „Mégis mozog a föld.” Azzal

a különbséggel, hogy Galilei zordabb ábrázattal mondhatta.

— Tudja mit, vitéz úr, — folytatta az őrmester rendkívül barátságos hangon, — mindjárt meg fogom győzni magát arról, hogy a tagadás nehezebbé teszi a beismerést.

— Ebben tökéletesen igaza van az őrmester úrnak, — mondja Svejek, — minden tagadás nehezebbé teszi a beismerést és megfordítva.

— No látja, csakhogy maga is belátja ezt az igazságot. Tehát mondja meg nekem szépen, minden fenntartás nélkül, hogy hová készül, honnan indult, hogy akar a maga Budweiszába elérni? Azért hangsúlyozom, hogy a maga Budweiszába, mert valószínű, hogy még egy Budweis van északra Putimtól, amit azonban még egyelőre nem jegyeztek bele a térképbe.

— Én Táborból indultam ki.

— És mit csinált Táborban?

— A budweiszi vonatra vártam.

— S miért nem utazott a vonattal Budweiszbá?

— Mert nem volt jegyem.

— S miért nem adtak magának, mint katonának katonajegyet bérmentve?

— Mert nem voltak igazolópapírok nálam.

— Itt van a kutya eltemetve, — mondotta az őrmester győzelemittasan az egyik csendőrnek, — nem is olyan buta, amilyennek teteti magát. Egész szépen kezd már belezavarodni a kérdéseimbe.

Az őrmester újból Svejekhez fordult és mintha nem hallotta volna a feleletet az igazolványokra vonatkozóan, megkérdezte:

— Tehát maga Táborból indult. És hova ment Táborból?

— Budweis felé.

Az őrmester úr arca mintha kissé szigorúbb lett volna. Majd ismét a térképre nézett.

— Meg tudná-e nekünk mutatni a térképen, hogy merre ment Budweisznek?

— Nem emlékszem a községekre, csak annyit tudok, hogy egyszer már voltam Putimban.

Az egész őrs jelentőségteljesen nézett össze, az őrmester pedig további kriminális kérdéseket tett fel:

— Szóval, maga a tábori pályaudvaron volt? Van-e valami magánál? Rakja csak ide az asztalra!

Svejket alaposan kikutatták, de a pipáján és egy skatulya gyufán kívül semmitsem találtak nála. Az őrmester csodálkozva kérdezte:

— Mondja, hogy lehet, hogy magánál semmi, de semmi a világon nincsen?

— Nekem nem kell semmi!

— Jóisten, — sóhajtott az őrmester, — milyen nehéz magával zöldágra vergődni. Azt mondotta, hogy már volt egyszer Putimban. Mit csinált maga akkor Putimban?

— Putimon keresztül mentem Budweis felé.

— Na látja, hogy ellene mond saját magának, hiszen épp maga mesélte, hogy Budweisba ment és miután mi már meggyőztük magát, beismerte, hogy Budweisból jött.

— Úgy látszik, hogy nagy kerülőt csináltam.

Az őrmester jelentőségteljes pillantást váltott az őrséggel.

— Szép kis kerülőt csinálhatott maga! Az a benyomásom, hogy állandóan ezen a környéken mászkált. Sokáig volt a tábori pályaudvaron?

— Az utolsó budweiszi vonat indulásáig.

— És mit csinált az állomáson?

— A katonákkal beszélgettem.

Erre még jelentőségteljesebb tekintetet váltott az őrmester a csendőrőrs minden tagjával.

— És miről beszélgetett a katonákkal, mit kérdezett tőlük?

— Megkérdeztem tőlük, hogy melyik ezredből valók és hogy hová utaznak.

— Nagyszerű! És azt nem kérdezte meg tőlük például, hogy hány ember van egy ezredben és hogy vannak beosztva?

— Azt nem kérdeztem, minthogy azt magam is tudom már régen.

— Szóval maga kitűnően van informálva a mi hadseregünk összetételéről?

— Természetesen, őrmester úr!

Az őrmester győzedelmesen nézett össze csendőreivel és mint utolsó kártyát vágta ki a legfontosabb kérdést:

— Oroszul tud-e?

— Nem.

Az őrmester beintette a szomszéd szobából az őrsvezetőt és lelkendezve tudatta az izgatott csendőrrel, hogy a győzelem teljes. Megelégedetten dörzsölte kezét:

— Hallotta? Nem tud oroszul! A betyár minden hájjal meg van kenve! Mindent beismert, de a legfontosabbat nem akarja beismerni. Holnap beszállítjuk Pisekbe, a kerületi kapitány úrhoz. Látja, mit jelent az okosan és udvariasan vezetett nyomozás? Mi? Hát ki gondolná mindezt erről a pasasról? Olyan ostobának néz ki. De éppen az ilyen emberekkel kell mód felett figyelmesen bánni. Egyelőre zárják be, én pedig megyek, hogy jegyzőkönyvet vegyek fel az esetről.

És még azon délutánon, késő estig írta az őrmester, bajsza körül nyájas mosollyal, a jegyzőkönyvet, aminek minden mondatában az állott, hogy „kémgyanús”.

Mentől tovább írta a maga különleges, hivatalos németiségével jelentését Fanderka csendőrőrmester, annál világosabbá vált számára az egész bonyolult eset. A jegyzőkönyvet a következő mondattal fejezte be:

„Es ezek után alássan jelentem, hogy az ellenséges hadsereg e tisztjét ma beszállítom a piseki kerületi csendőrparancsnokságra.”

Sokáig nézte még elégtlenül kész művét, majd behívta az örsvezetőt:

— Adott-e az ellenséges tisztnek valami ennivalót?

— Örmester úr utasítása szerint csak azoknak jár menázi, akiket 12 óra előtt hoznak be és hallgatunk ki.

— Ez most igen fontos kivétel, örsvezető úr, — mondotta az örmester méltóságteljesen, — ez az ember magasabbrangú tiszt, valamelyik ellenséges vezérkar tagja. Csak nem gondolja, hogy az oroszok majd valami frájttert küldenek ide kémkedési munkára! Hozasson neki azonnal a Kokurektől ebédet, ha pedig ebéd nem volna már, főzzenek neki valamit. Aztán készíttessen teát rummal és küldesse ide. De nem kell megmondani, hogy kinek kell. Általában senkinek sem szabad megtudni, hogy kit őrzünk itt az örsön. Ez az eset nagy katonai titok. Hát ő mit csinál most?

— Egy kis dohányt kér és oly nyugodtan ül az örszobán, mintha csak odahaza volna. „Jó meleg van itt maguknál, — mondotta, — és ami a fő, a kályha se füstöl. Nagyon tetszik nekem az itteni állapot. Viszont, ha a kályha füstölne, ki kellene kotortatni a kéményt, azonban az ilyesmit délután kell csinálni, nem pedig olyankor, amikor a nap a kéménybe süt.”

— Micsoda ravasz ember, — mondotta az örmester a lelkesedés meleg hangján, — úgy tesz, mintha kutyába se venné a dolgot. Pedig biztosan tudja, hogy agyon fogják lőni. Az ilyen embert meg kell becsülnünk, örsvezető úr, még akkor is, ha ellenségünk. Az ilyen ember nyugodtan megy a biztos halálba. Nem tudom, mi képesek lennénk-e hasonló teljesítményekre? Mi talán meg-inognánk, összeroskadnánk, de ő nyugodtan ül és azt mondja: „Jó meleg van itt maguknál és jó, hogy a

kályha nem füstöl." Ez egy jellem, örsvezető úr, ehhez aztán acélidegek kellenek, idegek, önfeláldozás és lelkesedés. Ej, ha Ausztriában ilyen lelkesedés volna... Különben jobb erről nem beszélni, hiszen nálunk is vannak lelkes emberek. Olvasta a „Narodni Politiká”-ban annak a Berger nevű tűzérőhadnagynak az esetét, aki egy magas fenyőfa tetején rendezte be megfigyelő állását? Hogy amikor a mieink visszavonultak, nem tudott lemászni, mert fogságba került volna és úgy várt a fa tetején, míg a mieink ismét előrenyomultak, ami csak tizennégy nap múlva következett be. Hogy éhen ne haljon, az egész fa tetejét megette. Ágakkal és fenyőlevéllel táplálkozott és mire a mieink odaértek, lezuhant a fáról és összezúzta magát. Halála után arany vitézségi érdemrenddel tüntették ki.

— Ez aztán áldozatkészség, örsvezető úr, — fűzte hozzá az őrmester komolyan, — ezt nevezem hősiességgnek!... No nézze csak, hogy elpletykáljuk az időt megint. Siessen, rendelje meg az ebédet és küldje ide addig azt a tisztet hozzám.

Az örsvezető ismét az őrmesterhez vezette Svejket. Az őrmester nyájasan intett Svejknak, hogy foglaljon helyet. Aztán még barátságosabban megkérdezte, hogy élnek-e még a kedves szülei.

— Nincsenek szüleim.

Az őrmester rögtön arra gondolt, hogy sokkal jobb így, legalább nem fogja megsiratni senki ezt a szerencsétlen embert. Közben melegen nézett végig Szejken, majd hirtelen elfogta a szánakozás. Megveregette Szejk vállát és apai hangon faggatta tovább:

— Na és hogy tetszik magának Csehország?

— Nagyon szeretem Csehországot, — mondja Szejk nyugodtan, — amerre csak jártam, mindenfelé derék, jóra való embereket találtam.

Az őrmester helyeslőleg bólintott.

— Ó igen, a mi népünk nagyon jóra való nép és jószívű is. Nagyrítkán fordul elő lopás vagy verekedés. Tizenöt éve vagyok már itt és ha utána számítok, egy évre alig esik több háromnegyed gyilkosságnál.

— Nem egészen meggyilkolt embereket tetszik érteni?

— Ó nem, nem így értem. Tizenöt év alatt tizenegy gyilkossági ügyben nyomoztunk. Abból öt rablógyilkosság volt, a többi csak amolyan közönséges eset, ami szóra sem érdemes.

Az őrmester elhallgatott, majd rövid szünet után ismét visszatért a maga vallatási szisztémájára.

— És mit akart Budweiszban csinálni?

— Szolgálatba akartam lépni a 91-es gyalogezrednél.

Erre az őrmester felszólította Svejket, hogy menjen vissza az őrszobára, még pedig gyorsan, nehogy elfelejtse hozzáfűzni a jegyzőkönyvhöz, amit mielőbb be akar küldeni a piseki csendőrkerületi parancsnoksághoz. „Mután a cseh nyelvet tökéletesen bírja, a budweiszi 91-es gyalogezred szolgálatába szándékozott lépni.”

Az őrmester vígan dörzsölte kezét, módfelett örült az összegyűlt anyagnak és kihallgatási metódusa dús sikerének. Visszagondolt elődjére, Bürger csendőrőrmesterre, aki egy letartóztatott emberrel egyáltalában szóba se állott, semmitse kérdezett a delikvenstől, hanem egyszerűen beszállította a kerületi bírósághoz nagyon rövid jelentéssel: „Az őrsvezető jelentése szerint a fentemlített egyént csavargáson és tiltott könyöradománygyűjtésen érte a járőr.” Hát ez nyomozómunka?

Az őrmester szerető szemmel símogatta jelentését és meglegedetten mosolygott, majd elővette íróasztala fiókjából a titkos rendelkezések gyűjteményét, amit a prágai országos csendőrfőparancsnokság bocsátott ki „szigorúan bizalmas” jelzéssel és ismételten elolvasta:

„Szigorúan utasítjuk az összes csendőrőrségeket, hogy a legnagyobb figyelemmel kísérjenek minden személyt,

aki az örs szolgálati területén keresztül megy. A mi csapateltolódásaink Keletgalíciában módot adtak egyes orosz csapattesteknek a kárpáti hegyláncokon való átvonulásra és a birodalmon belül pozícióik megerősítésére. Eppen ezért a Monarchia csapatai nyugatra húzódtak. Ez az új helyzet az orosz kémkedés részére új lehetőségeket nyújt és az orosz kémek mélyebben hatolnak be az Osztrák-Magyar Monarchia területére, főleg Sziléziába és Morvaországba. Bizalmas jelentések szerint nagyobb számú orosz kémoszttag húzódott le innen Csehországba. Megállapítottuk, hogy a kémek között igen sok az oroszországi cseh (Kisoroszországi cseh-kolóniák lakói. Ford.) akik a legfelsőbb katonai iskolákban nyertek kiképzést és akik tökéletesen beszélik a cseh nyelvet, aminek következtében különös veszélyt jelenthetnek, annál is inkább, mert így módjukban van a cseh lakosság körében felháborító és hazaáruló propagandát kifejteni, amit valószínűleg meg is tesznek. Eppen ezért az országos csendőrfőparancsnokság elrendeli, hogy minden ilyen szempontból gyanúba fogható személyt azonnal tartóztassanak fel. Különös éberséget igényel az a vidék, amelynek közelében helyőrségek, katonai raktárak, katonaságot szállító vasútvonalak vannak. A feltartóztatottak azonnal kikutatandók és beszállítandók a legközelebbi magasabb csendőrfőparancsnokságra.”

Flanderka csendőrfőrmester ismét elégedetten mosolygott és visszatette a „szigorúan bizalmas” feliratú mapát, a „titkos rendelkezések” felírást viselő aktarekeszbe.

Ebben a rekeszben rengeteg ilyen rendelkezés volt, amit a belügyminisztériumban a hadügyminisztérium közreműködésével dolgoztak ki fölös számban. Az országos csendőrfőparancsnokságnak rengeteg sok munkát adott e titkos rendelkezések sokszorosítása és szétküldése.

Volt ebben a rekeszben:

A lakosság hangulatának ellenőrzését előíró rendelet.

Volt egy másik rendelet, amely beszélgetések alapján kívánta megfigyelni a lakosság hangulatát a fronton történő eseményekkel kapcsolatban. Egy másik a lakosság hangulatát kívánta megtudni a hadikölcsönjegyzés és a különböző gyűjtési akciókkal szemben. A következő a katonai szolgálatra alkalmasnak minősítettek, valamint a besorozandók hangulatára volt kíváncsi.

Egy másik rendelet a községi képviselőtestület és a falusi intelligencia szellemét kívánta megismerni, továbbá pontos megvilágítását írta elő, hogy az örs területén levő lakosság milyen politikai pártok befolyása alatt áll és hogy milyen erők az ilyen pártok szám szerint. Másik titkos rendelet aztán az egyes politikai vezető személyiségek ellenőrzését írta elő. Volt ott továbbá: Kérdőív a kerületbe jövő hírlapok, időszakos lapok és brossurákról. Utasítás a kormánnyal ellenséges viszonyban álló személyek nyilvántartásáról, valamint arról, hogy ez az illojalitás milyen formában jelentkezik az illetőknél. Volt aztán olyan utasítás is, amely a lakosság körében a fizetett besúgók intézményének bevezetését tűzte ki célul. Külön utasítás szólt az ilyen csendőrségi alkalmazásban levő fizetett besúgók munkájáról.

Minden nap újabb titkos utasítások, útmutatások, kérdőívek és rendeletek érkeztek. A belügyminisztériumi találékonyság ilyen áradatával szemben persze nagy volt a csendőrörsök restanciája is. Flanderka őrmester úgy segített ezen a bajon, hogy következetesen azzal a stereotip válasszal intézte el a leiratokat, miszerint nála minden a legnagyobb rendben van és a lakosság lojalitása a csendőrörs egész területén prima minőségű, vagyis I. a.

Az osztrák belügyminisztérium a lojalitás és a monar-

chia iránt való rendületlen hűség osztályozására a következő mérőfokokat találta fel:

I. a, I. b, I. c, — II. a, II. b, II. c, — III. a, III. b, III. c, — IV. a, IV. b, IV. c...

A IV. számú „a” jelzéssel hazaárulást és kötelelet jelentett, „b” jelzéssel internálást, „c” jelzéssel pedig megfigyelést és letartóztatást.

Az őrmester asztalában mindenféle nyomtatványok és regiszterek voltak. A kormány tudni akarta minden egyes polgárról, hogy mi a véleménye róla.

Flanderka őrmester kétségbeesetten szemlélte az állandóan növekvő nyomtatványáradatot, amely már-már elöntéssel fenyegette. Valahányszor a posta ilyen nyomtatványt hozott az ismert „szolgálati portómentes” bélyegzővel, mindig nagyot dobbant a szíve rémületében és amikor éjszaka végiggondolta a leirat tartalmát, mind erősebben érlelődött meg benne az a meggyőződés, hogy nem éri meg a háború végét. Hiába lesz a győzelem, ő már nem örülhet neki, mert a háború végéig azt a kevés esztét is, ami van, elveszti az országos csendőrfőparancsnokság átiratlavínáival. Addigra neki biztosan egy kerékkel több vagy kevesebb lesz a fejében.

A kerületi parancsnokság is egyre különböző kérdőívekkel bombázta. Miért nem válaszolt a 72.345/721 alf. d. számú kérdőívre, miért nincs még elintézve a 88.992/j82 Gfeh. z. számú utasítás, milyen eredménnyel járt a 123.456/1922 bir. V. számú megkeresés és így tovább.

Legtöbb gondot okozott Flanderka őrmesternek az a rendelet, amelynek értelmében fizetett besúgókat kellett volna fogadnia a lakosság soraiból. Lehetetlennek tartotta a rendelet keresztülvitelét itt, ahol olyan keménykoponyájú emberek vannak. Végre aztán a községi csordásra gondolt, „Ugorj Pepi”-re. Ez a Pepi istentől-embertől elrugaszkodott hülye volt. Szegény nyomorék pária,

aki egy kis ételért és egy pár korona évi bérért őrizte a község csordáját. Különös tulajdonsága az volt, hogy arra a felszólításra, hogy „Ugorj Pepi!”, rögtön nagyot ugrott. Ezt a Pepit akarta Flanderka őrmester úr szolgálatába fogadni a rendeletnek megfelelően, tehát maga elé citálta Pepit:

— Pepi, ismered-e az öreg Prohászkat?

— Mééé...

— Ne mekegj, te kecske, inkább jegyezd meg magadnak, hogy a mi császáruunkat hívja így a nép. Tudod-e, hogy ki a mi császáruunk?

— Jól van, Pepi! Most pedig figyelj ide. Ha azt hallod valahol, mondjuk amikor házról-házra jársz ebédelni, hogy a mi császáruunk marha, vagy ehhez hasonló, rögtön hozzám jössz és elmondod, ki volt az, aki mondta és akkor kapsz egy hatost. Ha pedig azt hallod, hogy mi nem nyerjük meg a háborút, akkor is idejössz hozzám és megmondod, ki mondta, aztán megint kapsz egy hatost. De ha megtudom, hogy eltitkolsz valamit, akkor szorulsz ám, te bitang! Beesuklak és Pisekbe vitetlek. Most pedig ugorj!

Miután Pepi ugrott egyet, adott neki két hatost és nyugodtan leült az asztalhoz jelentést írni a kerületi csendőrparancsnokságra arról, hogy nagy utánjárással és körültekintéssel sikerült végre egy besúgót fognia.

Másnap eljött hozzá a plébános és titokzatosan elmesélte neki, hogy ma reggel a falu szélén találkozott „Ugorj Pepi”-vel, aki azzal köszöntötte, hogy: „Tiszteendő új, tennap a zöjmesztej új aszonta, hogy a császáj új marha és hogy a hábojút nem nyejük meg. Mééé... Hopp!”

A tisztelendő úr további felvilágosításai után az őrmester Ugorj Pepit letartóztatta. És ez a szegény hülye községi pásztor később a hradcini katonai törvényszé-

ken hazaárulásért, felségsértésért és lázításért 12 évi fegyházatot kapott.

„Ugorj Pepi” úgy viselte magát a törvényszéken, mint kinn a legelőn vagy odahaza a parasztok között. Minden kérdésre mekegett, mint egy kecske és amikor az ítéletet kihirdették, így kiáltott fel: „Mééé... Hopp!” — és nagyott ugrott a levegőbe Ezért fegyelmi büntetést kapott, egyest kemény fekhellyel és három böjtnappal havonta.

Ezidőtől kezdve aztán nem is volt több besúgója az őrmester úrnak. Meg kellett elégednie azzal, hogy kitálalt egy besúgót, egy nevet, ami ötven korona fizetésjavítást jelentett az őrmester részére, amit a „Kakurekben” el is ivott, annak rendje és módja szerint. A tizedik pohárnál lelkiismeretfurdalási rohamot kapott és keserű lett a sör a szájában. Asztalszomszédja ilyenkor mindig ugyanazokkal a szavakkal jegyezte meg: „Na, ma aztán szomorú a mi őrmester urunk. Nincs hangulatban.”

Erre az őrmester hazament és a szomszédok közül valaki megállapította:

— Valahol jól elfenekelhették a mieinket Szerbiában. Nagyon csendes ma az őrmester!

Odahaza az őrmester ismét kiállíthatott egy kérdőívet:

„A lakosság hangulata I. a.”

Sok álmatlan éjszakája volt Flanderka őrmesternek, állandóan azt várta, hogy egy napon betoppan a rettenetes revízió. Álmában mindig kötelet látott, látta, miként viszik majd az akasztófa alá és mindennek tetejébe a hadügyminiszter személyesen azt kérdi tőle a bitófa alatt:

— Őrmester, hol van a válasz az 1,789.678/23.792. X. y. z. számú köriratra?

De most, most minden hódolattal és elismeréssel üd-

vözölnék a csendőrörs minden zugából őt, a szerencsés fogás és a kitűnő módszer alkalmazásának nagymesterét! És Flanderka őrmester egyáltalában nem kételkedett abban, hogy a kerületi csendőrkapitány meg fogja veregetni a vállát és ilyen szavakkal fogadja majd a nagy esemény után:

— Gratulálok, őrmester úr!

Az őrmester a szebbnél-szebb képek sorozatát festette hivatalnoki lelki szemei elé. Kitüntetés, gyors előléptetés, magasabb rangosztály, bűnügyi nyomozóképeségei elismerése, amikből még szép karrier virulhat számára.

Behívta az örsvezetőt:

— Kapott ebédet a fogoly?

— Füstölt húst hoztak káposztával és gombóccal. Leves már nem volt. A teát megitta és még egyet szeretne.

— Adni kell neki! — mondotta az őrmester nagylelkűen, — és ha majd megitta a teát, vezessék megint hozzám.

— No, hogy ízlett az ebéd? — kérdezte az őrmester egy félóra múlva, amikor a jóllakott és elégyült Svejket elébe vezették.

— Elég jó volt, őrmester úr, a káposzta több is lehetett volna, de hát én belátom, hogy nem adhattak többet, hiszen nem voltak elkészülve arra, hogy jöväk. A füstölt hús kitűnő volt, nagyszerűen volt füstölve. Azt hiszem, házi füstölés volt, házilag hizlalt disznóból származhatott. A rumos tea is nagyon jól esett.

Az őrmester meglegegedetten nézett végig Szejken és ismét nekilátott a kihallgatásnak.

— Igaz-e, hogy Oroszországban nagyon sok teát isznak az emberek? Ott is rummal isszák? Van rum Oroszországban?

— Rum az egész világon van, őrmester úr.

— Csak csavard, csak csavard, úgyis hiába csavarod

már, előbb kellett volna vigyázni a nyelvedre, — gondolta magában az őrmester, majd bizalmasan Svejik felé fordulva folytatta:

— Hát szép lányok vannak-e Oroszországban?

— Szép lányok mindenütt vannak, őrmester úr.

— Eh, te ravasz kutya, — gondolta magában az őrmester, — ugy-e szeretnéd most magad kiszabadítani a hurkomból, — és előrukkolt a legfontosabb kérdéssel, a nagyágúval:

— Mit akar a kilencvenegyeseknél csinálni?

— Ki akarok menni velük a frontra.

Az őrmester elragadtatva nézte Svejiket és jelentősen megjegyezte:

— Ez a legjobb módja, hogy Oroszországba kerüljön. Kitűnő.

— Tényleg jól kispekulálta, — cikázott át az őrmester agyán a gondolat, amint Svejiken szavainak hatását figyelte.

De Szejik arcán a legnagyobb nyugalom ült. Kék szeme mosolyogva nyugodott az őrmester figyelő arcán.

— Ennek az embernek az arcizma sem rándul meg — gondolta magában az őrmester, — hiába, sokat ér a stramm katonai nevelés! Ha én lennék a helyében és nekem mondaná ezt valaki, a térdem is reszketne.

— Holnap reggel bevisszük magát Pisekbe, — jegyezte meg az őrmester. — Volt-e már Pisekben?

— Ezerkilencszáztízben jártam ott utóljára a császármánőverek alkalmával.

E kijelentés után az őrmester még elégedettebb és még győzelemittasab lett. Melegség járta át szívét vallatási szisztémájának ily bő aratása láttán.

— Jelen volt az egész császármánőveren?

— Természetesen, őrmester úr, mint gyalogos közkatona csináltam végig az egész gyakorlatot.

Svejk ismét nyugodtan nézett az őrmesterre, mint előbb, pedig az őrmester most már nyugtalankodni kezdett. Alig várta már, hogy e legújabb adatot is bejegyezhesse jelentésébe. Behívta az őrsvezetőt és visszaküldte vele Svejket az őrszobára. Amint egyedül maradt, azonnal nekiült az írásnak és a következőkkel tette jelentését tökéletesebbé:

— Terve a következő volt: Mindenáron be akart jutni a kilencvenegyes császári és királyi gyalogezred kötelékébe, amely ezred legközelebbi menetalakulatával azonnal a frontra akart kerülni, hogy az első kedvező alkalommal Oroszországba kerülhessen, annál is inkább, mivel részére egyéb nem maradt hátra, tekintettel az osztrák csendőrszervezetek éberségére. Annak bizonyítására, hogy tervét a K. u. K. 91-es gyalogezrednél feltétlenül keresztül is vitte volna, az a tény szolgál alapul, hogy a hosszú keresztkérdések súlya alatt kénytelen volt beismerni, miszerint az 1910-es császármánővereket mint közkatona nézte végig. Ebből is kitűnik, hogy a dolgát kitűnően értő kémmei állunk szemben. Megjegyezni kívánom továbbá még azt, hogy a fentemlített vallomást kizárólag keresztkérdéseim súlya alatt tette.

Az ajtóban most megjelent az őrsvezető.

— Őrmester úr, ő a retirátra akar menni.

— Bajonet auf! — adta ki a vezényszót az őrmester. — Nem, mégis... Inkább hozza be csak ide hozzám...

— Maga ki akar menni a retirátra? — kérdi az őrmester barátságosan. — Nincs e mögött, kérem, valami hátsó gondolata? — és fürkészően szegezte tekintetét Svejkre.

— Nincs, őrmester úr, semmi más, mint hogy szükségemre kell mennem.

— Azért mondom, hogy ne is legyen, — ismételte az őrmester sokatmondóan és felkötötte szolgálati revolvérét, — majd én is magával megyek.

— Kitűnő revolverem van, — mondotta útközben Svejknak, — hét töltény van benne és nagyszerűen be van lőve.

De mégis, mielőtt az udvarra léptek volna, odaintette az őrsvezetőt és a fülébe súgta:

— Tegye fel a szuronyt a puskájára és álljon a retirát mögé, amíg odabenn lesz, nehogy átássa magát a pöcegödörön és megfusson tőlünk.

Közönséges falusi alkotmány volt ez az épület, kisházikó, ami az udvar közepén egy gödör fölé volt építve. Ugyanebbe a pöcegödörbe folyt a közeli trágyadomb természetes leve is.

Öreg veterán volt már ez a kis intím helyiség, amin egész csendőrgenerációk mentek végig. És most Svejkt ült benne halálos nyugalommal, egyik kezében fogva az ajtóra kötött zsineget, a másik oldalról az őrsvezető éber szeme vigyázott Svejk fenekére, nehogy meg találjon lógni. Az „Abort” ajtajára pedig maga az őrmester úrszegezte sólyomtekintetét, miközben folyton arra gondolt, hogy melyik lábába fog lőni Svejknak, ha ez szökést kísérelne meg. De az ajtó igen csendesen nyílt meg újra, mögötte Svejk lépett ki megkönnyebbült arccal és nyájasan kérdezte az őrmestert:

— Nem időztem nagyon sokáig odabenn?... Nem tartottam fel sokáig az őrmester urat?

— Oh, dehogy, egy cseppet sem, egy cseppet sem, kérem, — felelt az őrmester barátságosan, miközben így gondolkozott:

— Micsoda finom, rendes emberek ezek. Kitűnően tudja, hogy mi vár rá, de tisztelet és becsület, az utolsó pillanatig tisztesen és nyugodtan viseli magát. Vajjon közülünk is meg tudná-e csinálni ezt valaki?

Az őrmester leült Svejk mellé, Rampa csendőr ágyára, aki éppen szolgálatban volt, az lévén a kötelessége, hogy

a falut járja körül reggelig, azonban ez órában Rampa nyugodtan üldögélt a protvini „Fekete ló”-hoz címzett vendéglőben és jóízűen máriásozott egy susztermesterrel. Emelés közben azt magyarázta partnerének, hogy feltétlenül győznünk kell. Az őrmester pipára gyújtott és Svejket is megkínálta dohánnyal. Az őrsvezető jól meg rakta a kályhát szénnel, így aztán a csendőrőrs egy-kettőre a földgolyó legkellemesebb zugává változott, csendes, meleg kis fészek lett, ahol a közelgő téli estét barátságos beszélgetésre szánták.

Azonban mindenki hallgatott. Az őrmester fejében igen érdekes gondolat született meg, amit az őrsvezető felé fordulva a következő szavakkal juttatott kifejezésre:

— Véleményem szerint, helytelen dolog felakasztani a kémeket. Egy ember, aki feláldozza magát, hogy úgy mondjam, a hazájáért, az igazán nem érdemel ilyen csúnya halált. Az ilyen férfiúnak katonás halál jár, véleményem szerint: golyó. Nem igaz, őrsvezető úr?

— Persze, hogy golyóra kellene ítélni az ilyen embert és semmiesetre sem akasztani, — hagyta jóvá az őrmester. — Például bennünket is kiküldhetnének azzal, hogy menjetek és kémleljétek ki, hány géppuskájuk van az oroszoknak, egy géppuskaszázadban? Erre mi átöltöznénk és elmennénk. Na most, azért fel kell akasztani engem, mint egy közönséges rablógyilkost?

Annyira felgyúlt erre a gondolatra, hogy fölugrott és elkiáltotta magát:

— Követelem, hogy lőjjenek agyon és katonai pompával temessenek el.

— Az igaz, — mondja Svejke, — hogy nem szép halál az akasztás, de ha az ember ügyes, nem tudnak rábizonyítani semmit.

— De rábizonyítják, — mondotta az őrmester, — világosan rá lehet bizonyítani az illetőre bűneit, ha még

olyan ügyes is, persze csak úgy, ha az embernek saját jól kipróbált kihallgatási metódusa van. Különben erről meg fog majd győződni.

— Meg fog győződni, — mondotta az őrmester szelíden, szavait kedves mosollyal fűszerezve, — nálunk hasztalan a csúrés-csavarás. Nem igaz, örsvezető úr?

Az örsvezető helybenhagyólag bólintott és megjegyezte, hogy némely esetben a bűnösség dolga előre el van döntve, hogy a teljes nyugalom álarca mitsem használ, mert minél nyugodtabb a vádlott, annál biztosabb a bűnössége.

— Ön az én iskolám neveltje, örsvezető úr, — mondotta az őrmester büszkén. — A nyugalom maga is corpus delicti.

És miután egy darabig a maga nyomozási teóriáját fejtegette, ezt azzal hagyta félbe, hogy megkérdezte az örsvezetőt:

— Mit hozassunk ma vacsorára?

— Őrmester úr, nem megy ma este a vendéglőbe?

A kérdés súlyos problémákat vetett az őrmester elé, amit azonnal meg kellett oldani. Mi lesz, ha „ő” az őrmester távollétét az éjjel arra használná fel, hogy megszökjék. Az örsvezető ugyan elég megbízható ember, de két csavargó mégis meglógott már tőle. (A valóságban az eset úgy volt, hogy nem akart a nagy hóban Pisekig gyalogolni veük, hanem a razici mezőn egyszerűen szélnek eresztette a csavargókat és tessék-lássék, a levegőbe lőtt.)

— Idehozzatjuk a vacsorát ma este, a sörért pedig az öreget fogjuk küldeni, amikor kell, — döntötte el az őrmester, — hadd mozogjon a vénasszony egy keveset.

És az öreg Pejzlerné, a takarítónő, csakugyan nagyon sokat mozgott egész éjszaka.

Vacsora után roppantul megélénkült az út a csendőr-

ség és a Kokurek-vendéglő között. A friss hóban az öreg Pejzlerné nagy csizmájának sűrű nyomai bizonykodtak ama tény mellett, hogy az őrmester nem járt rosszul a ma esti otthonmaradással.

Végre az öreg Pejzlerné azzal az üzenettel jött a Kokurekhez, hogy az őrmester úr tisztelteti és szépen kéreti, küldjön egy üveg kontusovkát. Erre a korcsmárosból kitört a kíváncsiság.

— Hogy ki van ott, — felelt az öreg Prejzler néni, — valami nagyon gyanús ember, most amikor eljöttem, mind a ketten a gyanús ember torkán tartották a kezüket, az őrmester pedig a fejét símogatta neki és azt mondta: „Drága szláv testvérem, kedves kis spiónom!”

És jóval éjjél után az őrsvezető teljes uniformisban mélyen aludt ágyán és úgy horkolt, hogy az ablakok is reszkettek belé.

Szemben a másik tábori ágyon az őrmester ült, egyik kezében a kontusovkás flaskóval átölelte Svejks nyakát, barna arcán sűrű könnycseppek peregtek végig, a bajusza össze volt ragadva a kontusovkától. Akadozó hangon dadogta:

— Mondd, testvérem... mondd... nekik nincs ilyen jó kontusovkájuk... Oroszországban... no mondd... hadd mehessek nyugodtan aludni... légy férfi és ismerd el, hogy ott nincs ilyen!

— Persze, hogy nincs ilyen jó kontusovkájuk.

Az őrmester Svejkre gurult:

— Milyen örömet okoztál, beismertél mindent. Így is kell annak lenni... a... kihallgatásnál... Ha bűnös az ember, hát minek a tagadás?

Ezek után nagynehezen felemelkedett és az üres üveggel kezében betántorgott a szobájába. Útközben szinte magának mormogta:

— Ho... hogyha... m... más... kép csináltam...

volna... a... kihallgatást... nem lett volna ilyen... eredménye.

Mielőtt ruhástól végigdőlt volna ágyán, kivette az asztalfiából a jelentést és megkísérelte kiegészíteni a következő szavakkal:

„Még hozzáfűzendő azon tény, hogy az orosz kontusovka nazáklade paragrafus 56.”

Ezzel nagy malacot cseppentett a rapportra, amit rögtön le is nyalt, majd hülye mosollyal az ágyhoz tántorgott, végigesett rajta és rögtön elaludt, mint a tuskó.

Reggel felé az őrsvezető olyan horkolásba kezdett s úgy fütyült az orrán keresztül, hogy Svejtk felébredt. Felkelt, jól megrázta az őrsvezetőt és visszafeküdt a helyére. A kakasok kukorékoltak és amikor a nap már felkelt, az öreg Pejzler néni is bejött tüzet gyújtani. Ma ő is tovább aludt a szokottnál. Kimerült az éjjeli ideoda futkosásban. Az egész társaságot mély álomba merülve, az ajtót pedig nyitva találta. A petróleum lángja még pislogott az őrszobában. Az öreg Pejzlerné riadót csapott, felköltötte az őrsvezetőt és Svejket, majd dühösen rákiabált az őrsvezetőre: „Nem szégyelli magát, ruhástól fekszik az ágyon, mint a disznó.” Majd Svejket szidta össze, hogy begombolhatná a nadrágját, legalább akkor, amikor egy asszony látja.

Ezután energikusan felszólította az őrsvezetőt, hogy költse fel az őrmestert.

— Micsoda rend ez, ilyen sokáig aludni?

— Na hiszen maga is jó kezekbe került, — mondja az asszony Svejtknek, amíg az őrsvezető az őrmestert keltegette, — egyik nagyobb pálinkás kancsó, mint a másik. Elinnák ezek az orrukat a két szemük közül. Nekem már harmadik éve adósak a takarítással, aztán ha szól az ember, mindig ezt mondja az őrmester: „Hallgasson, mert becsukatom magát. Azt hiszi, nem tudjuk, hogy a fia

orvvadász és az uradalmi erdő fáját lopja?” Így kínlódok már velük negyedik esztendeje. Az öreg asszony mélyet sóhajtott és tovább panaszzkodott:

— Vigyázzon ám az őrmesterre, mézes-mázos ember, de azért nagy zsivány! Akit csak megfog, azt be is csukatja örömmel.

Az őrmestert nagyon nehéz volt felkelteni. Sok fáradtságába került az őrsvezetőnek, míg meggyőzte arról, hogy már reggel van.

Végre nagynehezen magához tért. Megdörzsölte a szemét és erőlködött, hogy a tegnap történeteket valahogy az eszébe idézze. Hirtelen valami rémes gondolat futott át a fején, bizonytalan tekintettel nézett az őrsvezetőre és susogva kérdezte:

— Megszökött?

— Dehogy szökött meg, az egy tisztességes ember.

Az őrsvezető fel- és alájárt a szobában, kinézett az ablakon, letépett egy darabka papírt az asztalon fekvő ujságokból és idegesen gyúrta papírgolyókká. Látszott rajta, hogy mondani szeretne valamit.

Az őrmester az előbbi bizonytalan tekintettel nézett végig az őrsvezetőn és csendesesen mondotta, mintha eltalálta volna az őrsvezető gondolatát:

— Majd én segítek magának, őrsvezető úr. Ugy-e valami borzasztó dolgot csináltam megint az este?

Az őrsvezető szemrehányó arccal fordult feljebbvalója felé:

— Ha tudná az őrmester úr, mi mindent beszélt az este össze-vissza, mi mindent mondott neki az őrmester úr!

Majd az őrmester füléhez hajolt:

— Azt mondta neki, hogy mi magunk is csehek vagyunk és hogy az oroszok és a csehek szláv testvérek, hogy a legközelebbi napokban Priroveba fog érkezni Ni-

kolajev Nikolajevics nagyherceg, hogy Ausztria nem tarthatja magát sokáig. Aztán azt mondta neki az őrmester úr, hogy a legközelebbi kihallgatáson hazudjon össze tücsköt-bogarat, ne ismerjen be semmit és várja meg, amíg a kozákok ideérkeznek, hogy megszabadítsák. Hogy minden pillanatban várható Csehországban a régi huszita háború megismétlődése és a parasztok kaszával vonulnak majd Bécs ellen. Hogy a császár beteg aggastyán és hogy a közeli napokban fűbe fog harapni, hogy Vilmos császár bestia és hogy az őrmester úr majd pénzt fog küldeni neki a börtönbe a menázsijavításra és sok más ilyesmit beszélt még az őrmester úr...

Az őrsvezető elhúzódott az őrmestertől:

— Ezekre a dolgokra még jól emlékszem, mert a dolog elején nem voltam nagyon berúgva. De aztán én is csúnyán becsudálkoztam és nem emlékszem a többire.

Az őrmester az őrsvezetőre meredt:

— Én pedig arra emlékszem, őrsvezető úr, hogy maga azt mondotta, mi pitiáner ország vagyunk Oroszországhoz képest és az ajtó előtt tele torokkal ordította, hogy: „Eljén Oroszország!”

Az őrsvezető megint idegesen sétált fel és alá a szobában.

— Igenis, úgy ordította ezt, kedves őrsvezető úr, — ismételte az őrmester, — mint egy bika, aztán az ágyra dobta magát és horkolni kezdett.

Az őrsvezető megállott az ablaknál és idegesen dobolt rajta.

— Meg aztán az öregasszony előtt is sokat fecsegett az őrmester úr. Emlékszem, hogy ezt mondotta: „Tudja meg, hogy minden császár és király csak a saját zsebére gondol és csak ezért visel háborút. Gazember az ilyen császár, még ha olyan öreg is, mint a vén Prohászka, akit már a reterátra se eresztenek, nehogy összerondítsa nekik az egész Schönbrunn!”

— Ezt mondtam volna?

— Ezt bizony, őrmester úr. Ezt akkor mondotta, amikor kiment az udvarra okádni, sőt még azt is mondotta, hogy: „na vén szipirtyó, dugd le a torkomon az ujjadat.”

— No hiszen maga is cifra buatságokat hordott össze, — szakította félbe az őrmester, — nem is értem, honnan vette, hogy Nikolaj Nikolajevics Csehország királya lesz.

— Erre nem emlékszem, őrmester úr, — felelte az örsvezető halkán.

— Hát persze, hogy nem emlékszik rá, hiszen olyan részeg volt, mint a tök. Mikor ki akart menni, az ajtó helyett a kályhára mászott.

Most egy ideig mindketten hallgattak.

— Mindig mondtam magának, — szólalt meg újra az őrmester, — hogy az alkohol a mi vesztünk. Maga nem bírja az italt, örsvezető úr és mégis iszik. Mi lett volna, ha a letartóztatott megszökik magától, örsvezető úr? Istenem, még rágondolni is rossz. Viszont azt mondom magának, hogy éppen azért, mert a pasas nem szökött meg, éppen ezért a dolog egészen világos. Ez ravasz és veszedelmes ember. Arra számít, hogy amikor odafenn kihallgatják, azt fogja mondani, hogy egész éjjel őrizet nélkül hagytuk, hogy mi részegek voltunk és ezerszer is megszökhett volna, ha bűnösnek érezné magát. Ha mi például szolgálati eskü alatt azt valljuk, hogy a vádlott hazudik és amit mond, az szemtelen rágalmazás, akkor az isten sem segít rajta, sőt egy paragrafussal többet varrnak a nyakába. Persze, ez már nem játszik nagy szerepet az ő esetében. Jaj, csak a fejem ne fájna olyan veszettül...

Megint nagyot hallgattak, majd az őrmester odaszólt az örsvezetőnek:

— Hívjuk csak ide az öregasszonyt.

— Ide hallgasson néne, — mondotta az őrmester Pejz-

ler néninek, keményen a szemébe nézve, — szerezzen hamar egy keresztet, olyan talponállót és hozza ide gyorsan.

Az öregasszony kérdő tekintetére az őrmester ráordított:

— Ne bámuljon, vén banya, hanem siessen!

Míg az öregasszony odavolt, az őrmester két gyertyát húzott ki a fiókjából, amelyeken a spanyolvisz nyomai voltak láthatók. Ezekkel a gyertyákkal szokta lepecsételni az őrmester a hivatalos aktákat. A két gyertyát meggyújtotta és letette az asztalra. Amikor Pejzlerné megjött a feszülettel, odatette a kis fakeresztet a két gyertya közé, majd ünnepélyesen mondotta:

— Üljön le, öreg.

A megrémült Pejzlerné letült a díványra, ijedten bámult hol az égő gyertyákra és a keresztre, hol pedig az őrmesterre. A vén asszonynak halálos rémületében minden porcikája reszketett.

Az őrmester egyszer-kétszer szótlanul sétált előtte, majd hirtelen megállott a vénasszony előtt és ünnepélyesen mondotta:

— Tegnap este maga tanúja volt egy igen fontos eseménynek. Lehetséges, hogy a maga ostoba esze ezt nem helyesen fogta fel. Ez a katona, akit itt fogva tartottunk, veszedelmes kém.

— Jézus Mária, — sikolt fel az öregasszony, — szent skocickai szűzanyám!

— Csak nyugodtan néne, tehát hogy kivegyük belőle a vallomást, ezért kellett nekünk az este mindenfélét összebeszélni. Maga hallotta, hogy mennyi számárságot hordtunk mi ott össze-vissza?

— Hallottam, — mondotta az öregasszony reszkető hangon.

— Mindezt mi csak azért mondtuk, hogy jobban

higgyen nekünk és hogy beismerő vallomást tegyen. És ez sikerült is. Mindent megtudtunk tőle, amit tudni akartunk. Szépen horogra került az ipse.

Az őrmester egy percre abbahagyta beszédét. Megigazította a gyertya kóciát és szigorúan az öregasszonyra tekintve, ünnepélyes hangon folytatta:

— Maga, Pejzlerné, tanúja volt ennek a nagy titoknak. Ez a titok súlyos szolgálati titok, amiről senkinek sem szabad említést tennie, még a halottaságján sem, ha azt akarja, hogy a temetőbe és ne a temetőárokba temessék el, mint holmi gonosztevőt.

— Jézus, Mária, Szent József, — kiált fel rémülten Pejzlerné, — oh én szerencsétlen, miért is léptem át ezt a küszöböt!

— Ne ordítson, keljen fel, álljon a feszület elé. Tegye rá a jobb kezének két ujját. Meg fog esküdni a titoktartásra. Mondja utánam:

Pejzlerné jajgatva támolygott a kereszthez:

— Szent skocickai szűzanyám, miért léptem át ezt a bűnös küszöböt?

A vénasszony úgy érezte, mintha valami földöntúli hatalom nézne rá a fakeresztre feszített Jézus tompa tekintetéből. Ereje elhagyta, remegett a kereszttel előtt.

A keresztre téve két ujját, reszkető hangon mondotta az őrmester után a jelentőségteljes ünnepélyes esküt:

— Esküszöm neked, hatalmas istenem és magának őrmester úr, hogy mindarról, amit itt láttam és hallottam, soha senkinek halálom napján sem fogok egy szóval sem említést tenni, még akkor sem, ha erről valaki megkérdezne. Isten engem úgy segítjen!

— Csókolja meg a keresztet, néne, — mondotta az őrmester, miután Pejzlerné reszkető hangon végigmondta esküjét és áhitatosan keresztet vetett.

— Így ni, most pedig vigye vissza a keresztet oda,

ahonnan hozta és mondja meg, hogy a kihallgatáshoz kellett.

A megrémült vénasszony lábujjhegyen hagyta el az őrmester szobáját és látni lehetett, milyen borzalommal siet a kereszttel valahová, vissza-viszapillantva a csend-
őrség épületére, ahol vele ez a borzalmas dolog történt.

Az őrmester átírta teljesen a jelentését, amit az éjjel egy nagy pocával egészített ki és amit azon melegében lenyalt, mintha csak valami jó lekvár cseppent volna a papírra.

Teljesen átdolgozta a jelentést. Közben eszébe jutott, hogy egy igen fontos kérdést nem tisztázott még a kém-mel. Ezért ismét behívatta Svejket és feltette neki azon frissében a sorsdöntő kérdést:

— Tud fotografálni?

— Igen.

— És miért nem hord magánál fényképezőgépet?

— Azért, mert nincsen, — hangzik az őszinte és egyszerű válasz.

— És ha volna fényképezőgépe, csinálna-e felvételeket? — kérdezte még az őrmester.

— Már miért ne csinálnék, — mondotta Svejke nyugodtan állva az őrmester fürkésző tekintetét.

Ennek azonban a feje ismét erősen fájni kezdett, úgy, hogy hamarjában nem jutott okosabb gondolat eszébe, mint hogy megkérdezze:

— Nehezére esne önnek egy pályaudvart lefényképezni?

— Könnyebb, mint bármi mást, — mondja Svejke, — mivel a pályaudvar nem mozog és folyton egy és ugyanazon a helyen áll, azonkívül nem kell neki azt mondani, hogy öltön barátságos arckifejezést.

Így aztán az őrmester kiegészíthette jelentését. „Zudem Bericht No. 2172 melde ich ...”

Az őrmester szorgalmasan nekiesett az írásnak: „Többek között keresztkérdéseim alatt beismerte, hogy tud fényképezni és hogy legszívesebben pályaudvarokat fotografál. Fényképezőgépet ugyan nem találtam nála, dacára ennek, feltételezhető, hogy fényképezőgéppel rendelkezik s azt valahol eldugva tartja, nehogy feltűnést keltsen. Hogy ilyen fényképezőgépe van, azt bizonyítja saját tulajdonsága is, amelyben beismerte, hogy ha volna nála fényképezőgépe, úgy természetesen fényképfelvételeket is eszközölné.”

Az őrmester, akinek mázsás nehéz volt a feje az átlumpolt éjszaka után, mindjobban belekeveredett a fényképezési históriába, amit a következőképen jellemzett tovább:

„Bizonyos, saját bevallása szerint is, hogy csak azért nem fényképezte le a pályaudvarokat és a környék egyéb stratégiai pontjait, mert nem volt nála fényképező apparátusa, amelyet valahol elrejtve tart. Természetesen ebből a tényből, hogy nem volt nála fényképezőgép, folyik az is, hogy elfogatásakor nem találtunk fényképet nála.”

— Ez elég is, — mondotta az őrmester és odakanyarintotta nevét.

Meg volt elégedve művével, amit büszkén olvasott fel az őrsvezetőnek:

— Ez aztán sikerült munka, mi? — mondta öntelten. — Látja, így ír az ember jelentést. Mindennek benne kell lennie. A kihallgatás, az nem olyan egyszerű dolog, kedvesem. S ami a legfőbb, mindent össze kell szedni benne pontosan, hogy megkergüljenek odafenn, amikor olvassák. Most pedig vezesse ide a mi kémünket, hogy végezzünk vele.

— No kérem, — mondotta az őrmester ünnepélyesen Svejknek, — az őrsvezető úr bekíséri magát most Pisekre, a csendőrkerületi parancsnokságra. Az előírás

szerint meg kellene vasalnunk magát. Azonban én azt hiszem, hogy maga tisztességes ember, aki most sem fog szökést kísérelni és éppen azért nem fogjuk megvasalni.

Az őrmestert valószínűleg meghatotta Svejks hálás, nyílt tekintete, mert ezt fűzte hozzá:

— Kérem, ne gondoljon ránk haraggal. Őrsvezető úr, itt a jelentés, induljanak.

— No, isten áldja meg, őrmester úr, — mondta Svejks nyájasan, — köszönöm szíves jószágát, mellyel irányomban viseltetett. Ha alkalmam lesz rá, írni fogok, ha pedig véletlenül erre járnék ismét, biztosan fel fogom keresni az őrmester urat.

És Svejks az őrsvezetővel kilépett az utcára. Aki így látta őket az úton haladni barátságos beszélgetésbe mélyedve, méltán azt hihette volna, hogy két régi jó ismerős megy így egymás mellett, akiknek útja véletlenül a városba vezet.

— Sohse hittem volna, hogy a budweiszi úton ennyi baj érheti az embert, — mondta Svejks. — Az egész dolog nagyon emlékeztet engem Chaoron kobilisi mészáros esetére. Ez a Chaoron egy este a Palacky-szobor körül botorkált és reggelig kerülgette a falát, mert sehogyse tudott a végére érni. Reggel felé aztán kétségbeesetten kiabált segítségért. Aztán mikor a rendőrök odajöttek azt kérdezte tőlük, hogyan kell Kobilisba menni, miután ő már öt óra óta szaladgál a fal mentén és sehogyse találja a végét. Aztán bevitték az őrszobára ezt a derék Chaoront, ahol mindent darabokra tört.

Az őrsvezető nem szólt rá semmit, csak úgy magában gondolta: „Mit mesélsz már megint nekem erről a Budweisről, mesélhetsz jó madár, azt hiszed, nem ismerlek téged?”

Jó darabig haladtak szótlanul, majd a tó mellé érve

Svejk megkérdezte az őrsvezetőt, hogy van-e sok haltolvaj errefelé.

— Errefelé mindenki orvvadász vagy haltolvaj, — mondotta az őrsvezető. — Az őrmester elődjét be is akarták dobni a vízbe. Az urasági tó-bakter seréttel lőtt ugyan az alfelükbe a gátról, de nem ért az semmit, mert bádoggal van a nadrágjuk fenéke kibélelve.

Az őrsvezető arról kezdett beszélni, hogy milyen új módokat találnak fel az emberek arra, hogy egymást becsapják, majd kifejtette azt a legújabb teóriáját, hogy milyen áldásos dolog az emberiség számára ez a világháború, minthogy a harcokban egy sereg tisztességes ember mellett jó csomó gazembert is a másvilágra küldenek.

— Úgyis sok felesleges ember van a világon, — mondotta az őrsvezető, — mindazonáltal azt hiszem, hogy egy stamperli snapsz nem fog megártani nekünk. De el ne mondja senkinek, hogy Pisekbe vezetem magát. Ez államtitok.

Az őrsvezető szemei előtt lebegett a felettes hatóságok parancsa a különös viselkedésű és gyanús emberekkel szemben való eljárásról és a csendőrörs kötelességéről, mely szerint a gyanúsítottat illő távolságban kell tartani a lakosságtól és szigorúan ügyelni arra, hogy ne kerüljön érintkezésbe senkivel sem. A felettes parancsnokszóhoz való szállítás közben a feltartóztatott nem ereszkedhetik beszédbe a lakossággal.

— Nem szabad senkinek sem elmondani, hogy maga kicsoda, — folytatta az őrsvezető, — senkinek semmi köze hozzá és ahhoz se, hogy mit követett el. Nem kell pánikot előidézni. A pánik háború esetén igen veszedelmes dolog. Egy pár szót mond az ember és már mindenfelé hömpölyög a hír, mint a lavina, órák alatt beszaladja az egész vidéket. Érti?

— Jól van, nem fogok pánikot előidézni, — felelte Svejks és ehhez tartotta magát, amikor a kocsmáros megkérdezte tőle, hogy merre tart.

— A bátyám itt, azt mondja, hogy egy órákor Pisekben leszünk.

— A kedves öccse szabadságon van? — kérdezte a kocsmáros most már az örsvezetőtől, aki szemrebbenés nélkül odavágta:

— Igen, éppen ma telik le a szabadsága.

— No, ezt aztán jól befontuk, — mondotta nevetve az örsvezető, amikor a kocsmáros kiment, — csak semmi pánik. Háború van!

Amikor az örsvezető a kocsmába lépett Svejkszel, azt mondta, hogy egy kupica nem fog ártani. Persze, a derék csendőr optimista lévén, nem mgondolt mindjárt többes számú kupicákra. Amikor aztán a tizenkettedik stamperli snapszot nyakalta be, egész határozottan kijelentette, hogy a kerületi parancsnokságon az ügyeletes parancsnok úgyis háromig ebédel, így semmi értelme sincs annak, hogy előbb érjenek oda, ezenkívül a hó is esni kezd, tehát éppen elég, ha négy órára érnek Pisekbe. Hatig van idejük elég. Majd kijelentette, hogy nem érdemes most sötétben, szélben nekivágni Piseknek. Végeredményben mindegy, hogy mikor érnek oda, minthogy Pisek egész biztosan nem fog elfutni előlük.

— Örülünk, hogy jó melegen ülhetünk, — jelentette ki az örsvezető, — mennyivel többet szenvednek azok, odakinn a lövészárkokban ilyenkor hózivatar idején, mint itt a kályha mellett.

Az öreg cserépkályha izzón tüzelt és az örsvezető megjegyezte, hogy a külső meleget az édes és erős pálinka belső melegével kitűnően ki lehet egészíteni.

Az útszéli kocsmárosnak nyolcféle ilyen pálinkája volt és unalmában együtt ivott vendégeivel, a szél és vihar

süvítő nótája mellett. Az őrsvezető folyton biztatta a kocsmárost, hogy tartson lépést vele, egyre azzal vádolva a gazdát, hogy keveset iszik, habár szemmel láthatóan igazságtalan volt ez a vádaskodás, minthogy a kocsmáros már alig tudott a lábára állni és folyton ferblizni akart. Majd kijelentette, hogy az éjjel ágyúdörgést hallott Keletről, amire az őrsvezető közbevágott:

— Csak semmi pánik. Azért kaptuk a felsőbb utasításokat. — És elkezdte magyarázni, hogy az utasítás a közvetlen rendeletek összetételéből áll, majd elkotyogott néhány titkos rendelkezést. A kocsmáros már nem sokat érthetett az instrukciókból, mert állandóan azt hangoztatta, hogy instrukcióval és rendeletekkel nem lehet megnyerni a háborút.

Jó sötét volt már, amikor az őrsvezető elhatározta, hogy útrakél Pisek felé. Olyan sűrűn hullott a hó, hogy alig lehetett egy lépésnyit előrelátni.

Az őrsvezető egyre ezt böfögte:

— Csak egyenesen az orrunk után Pisek felé.

Epp harmadszor mondotta el e bölcs jelszót, amikor Svejks észrevette, hogy az őrsvezető hangja már nem az útról, hanem valahonnan alulról szól, ahová a derék csendőr a havas lejtőn dicstelenül lecsúszott. De puskájára támaszkodva valahogy megint felvándorolt az országútra. Az őrsvezető halkán röhögte maga elé: „Hulámvasúton utaztam”, — azzal újra eltűnt valahová. Megint az árokba kezdett ordítani, de most olyan erővel, hogy az orkánt is túlharsogta.

— Pánikba estem!

És az őrsvezető, mint a serény hangya, aki lecsúszik valahonnan, nyomban útrakélt, előbbi pozíciója felé.

Ötször egymásután rándult így ki az árokba és vissza és amikor megint Svejks mellett ballagott, kétségbeesett tanácsalansággal mondta:

— Könnyen elveszthetem magát.

— Ne féljen, örsvezető úr, — mondta Svejek, — jobb lenne, ha egymáshoz bilincselnénk magunkat. Van-e az örsvezető úrnál bilincs?

— Minden csendőr köteles bilincset hordani magánál minden időben, — felelte az örsvezető keményen, Svejek körül tipogva, — ez a mindennapi kenyerünk.

— Egymáshoz fogjuk láncolni magunkat. Próbálja csak meg, — mondotta Svejek nyugodtan.

Az örsvezető mesteri fogással Svejkekre rakta a bilincs egyik karikáját, míg a másikat saját jobbkezéhez erősítette. Ezzel úgy össze voltak növe, akárcsak a sziámi ikrek. Így tántorogtak aztán az úton ide-oda, anélkül, hogy el tudtak volna válni egymástól. Az örsvezető keresztülesett egy nagy kavicsrakáson és Svejket is magával rántotta, miközben a bilincs jól belevágott kezeikbe. Ezek után az örsvezető kijelentette, hogy ő így tovább nem megy és leszedi ismét a bilincset. Hosszú és hasztalan piszmogás után, minthogy nem sikerült megszabadítani magukat a bilincsektől, az örsvezető tehetetlenül felsóhajtott:

— Mindörökre össze vagyunk láncolva!

— Amen, — fűzte hozzá Svejek és csendesen ballagott tovább a nehéz, havas úton.

Az örsvezetőn ezután a depresszió lett úrrá. Késő este értek be a piseki csendőrparancsnokságra. Amint a lépcsőn felfelé haladtak, az örsvezető egész leverten szólott Svejekhez:

— Most valami rettenetes dolog fog történni. Nem bírunk elválni egymástól.

És valóban rettenetes volt, amikor az ügyeletes őrmester kíséretében az örsvezető Svejekhez láncolva König csendőrkapitány elé lépett.

A kapitány első szava ez volt az örsvezetőhöz: „Leheljen csak rám!”

— Most már értem, — mondotta a kapitány éles szaglással és szakértelemmel azonnal megállapítva, hogy miről van szó: rum, kontusovka, körtepálinka, diópálinka, cseresznye, vanília és baracklikőr.

— Örmester úr, — fordult most alantasához, — íme kérem a példa, hogy milyenek nem szabad lenni a csendőrnek. Az a viselkedés, amit ez az örsvezető tanúsított, olyan bűn, amit csak a haditörvényszék bírálhat el kellőképpen. Összeköti magát a delikvenssel, be van rúgva, mint a disznó, úgy támoltyog be ide, mint az állat. Vegye le róluk a vasat.

— Na mi az? — fordult most az örsvezetőhöz, aki szabadon levő balkezevel tisztelgett.

— Kapitány úrnak alássan jelentem, — jelentést is hoztam.

— Magával is menni fog egy jelentés a hadbíróshoz, — mondotta a kapitány kurtán. — Örmester úr, mind a két embert csukja be, reggel pedig hozza őket kihallgatásra. A putimi jelentést tanulmányozza át és aztán küldje a lakásomba.

A piseki csendőrkapitány szigorú hivatalnok volt. Alantasainak kérlelhetetlen hajcsára, de különben kitűnő bürokrata. A kapitány úr kerületében sohasem mondhatták a csendőrök, hogy a viharfelhő elmúlt a fejük fölől. Naponkint új meg új köriratokban figyelmeztette, fenyegette és korholta őket.

A háború kitörése óta különösen nehéz fellegek tornyosultak a piseki csendőrkerület fölött.

Kísérteties hangulat uralkodott az egész kerületben, a bürokratizmus villámai dörögtek mindenfelé és nemcsak dörögtek, de le is sujtottak az örmesterekre éppúgy, mint

az őrsvezetőre, csendőrlegényre, csendőrtisztviselőre, mindenféle apró számárságért fegyelmi járt.

— Ha meg akarjuk nyerni a háborút, — szokta mondani inspekciós körútján az őröskön, — akkor minden „a”-nak „a”-nak kell lennie, minden „b” pedig „b” legyen és egyetlen „i”-ről sem szabad a pontnak hiányoznia.

Allandóan árulást szimatolt a környezetében, szentül meg volt győződve, hogy minden csendőr a kerületében valamilyen háborús bűnben leledzik és hogy mindegyik háta mögött súlyos szolgálati vétségek lappanganak.

Ehhez járult, hogy felülről a Landwehr minisztériumból is szemrehányásokkal bombázták azért, mert a kerületéből sorozott katonaság a hadseregparancsnokságok jelentése szerint átszökik az ellenséghez.

Kényszerítették, hogy a lakosságnak a hazához és az uralkodó családhoz való hűsége után kémkedjen. Rettenetes megállapításokra jutott. Az asszonyok, akik férjeiket a berukkolás alkalmával a kaszárnyáig kísérik, rendszeren megállapodnak velük abban, hogy nem hagyják magukat Öfelségéért, a császárért lepuffantani.

A fekete-sárga eget a forradalom felhői már-már elsötétítették. Szerbiában és a Kárpátokban zászlóalj-számra mentek át a katonák az ellenséghez. A huszonnyolcas és a tizenegyes gyalogezred teljes számban vonult át. A tizenegyes ezred pedig tudvalevőleg a piseki kerületből rekrutálódott.

Ebben a forradalom előtti atmoszférában a vodnani rekruták fekete fátyolból készített szekfüvel a gomblyukukban vonultak be. A piseki pályaudvarról a Prágából átutazó katonák visszadobálták a piseki társaság előkelő dámáinak a disznóvagonokból a cigarettát és a csokoládét.

Más alkalommal egy menetzászlóalj utazott át a piseki pályaudvaron, egy pár ott ácsorgó piseki zsidó odakiál-

tott a katonáknak: „Heil, nieder mit den Serben”, — ezért aztán kaptak egy pár akkora pofont, hogy napokig rösteltek emberek előtt mutatkozni dagadt ábrázatokkal.

És mialatt ezek az apró epizódok tarkították Csehország életét és világosan megmutatták, hogy hiába harag a Gotterhalte az egyházi és kincstári orgonákon, ez szegényes-vékonyan aranyozza be a rideg valóságot. A csendőrörsökről tömegesen futott be a jelentés à la Putim, hogy minden a legnagyobb rendben van, nyoma sincs semmiféle agitációnak a háború ellen, hogy a lakosság hangulata a háborúval szemben I. a. és I. b.

— Maguk nem csendörök, hanem községi bakterek, — szokta volt körútjain mondani a kapitány. — Ahelyett, hogy ezerszeresen fokoznák éberségüket, szép csendes szarvasmarhákká bárgyultak.

Ez után a zoologiai felfedezés után ezt szokta még hozzáfűzni:

— A hasukra fekszenek odahaza és azt gondolják magukban, hogy a háborúval pedig „kann man uns am Arsch lecken”.

Ezek után hosszú felsorolása következett annak, hogy mi minden kötelessége van egy szerencsétlen zsandárnak, majd egy másik előadás az általános helyzetről szólt és arról, hogy mennyire szükséges volna a dolgokat kézbe venni akként, miként azt a szituáció megköveteli. Miután lefestette hallgatói előtt azt a mintacsendőrt, aki az osztrák monarchia megerősítésén dolgozik, következtek a fenyegetések, fegyelmi eljárás, áthelyezés és káromkodás fegyelmező műveletei.

A csendőrkapitány ilyenkor meg volt győződve arról, hogy a harc élén áll, hogy megment valamit, ami menthető, holott szent meggyőződése volt, hogy minden örs és minden csendőr a területében csupa rothadt, lusta és

egoista, zsivány és csalo, akik semmi máshoz nem értenek ezen a világon, mint a borhoz, sörhöz és a pálinkához. Meg volt győződve továbbá arról is, mivel a fizetésük nem elég ahhoz az iváshoz, amit közönségesen véghez visznek, tehát biztosan megvesztegettetik magukat, ami által Ausztriát a biztos romlásba viszik. Egyetlen ember volt a kerületben, a kerületi parancsnokság őrmestere, akiben megbízott. Ez az őrmester pedig így szokott nyilatkozni a vendéglőben derék kapitányáról:

— Na ma megint csuda murim volt az öreg kommandónkkal.

*

König kapitány a putimi csendőrőrmester Svejkről szóló jelentését tanulmányozta. Előtte állott őrmestere, aki egyre arra gondolt, hogy a kapitány mehetne már a fenébe a jelentésével, mert őt már régen várják lenn az Ottava kocsmában egy parti snapszra.

— Mondottam már magának, Matejka, — szolt a kapitány, elolvasva a jelentést, — hogy a legnagyobb barom, akit életemben láttam, ez a putimi őrmester. Ez a katoná, akit ez a részeg disznó idehozott, akivel össze volt kötve, mint két kutya, egész biztosan nem kém, hanem közönséges katonaszökevény. Annyi marhaságot irkál itt össze, hogy még egy gyerek se értheti másképp, minthogy az őrmester olyan részeg volt, amikor a jelentését írta, mint a pápai prelátus.

— Hozza ide azonnal azt a katonát, — adta ki a parancsot, miután a putimi jelentést még egyszer átnézte. — Sohse láttam még az ostobaságoknak ilyen gyűjteményét, mint ez az írás. Aztán a legeredetibb az, hogy ezzel a gyanús emberrel, épp ezt a részeg disznót küldi ide, ezt az őrsvezetőt. Még mindig nem eléggé ismernek az emberek! Amikor háromszor napjában össze nem rezelik

magukat előttem ijedtükben, addig el se hiszik, hogy nem lehet fát vágni a hátamon.

És a kapitány hosszan és szélesen fejtette ki, hogy milyen könnyelműen kezelik manapság a csendőrök a felsőbb rendelkezéseket. Amikor jelentést írnak, már az első soron meglátszik, hogy az őrmester tréfát űz a rapportból és csak összekavarja a dolgot a lehetetlenségig.

— Ha felhívja az ember a figyelmüket arra, hogy a környéken kémek is lappanghatnak, akkor az összes csendőrőrmesterek elkezdik szállítani en gros a kémeket. Ha még soká tartana a háború, tiszta bolondokháza lenne a csendőrkerületből. Táviratozni kell a putimi őrmesternek, hogy holnap reggel jöjjön azonnal Pisekbe, majd kiverem a fejéből azt a nagy eseményt, amit jelentése elején írt.

— Melyik ezredből dezertált? — üdvözli a kapitány Svejket, amikor elébe vezették.

— Egyikből sem!

A kapitány végignézett Svejken és nyugodt arcában annyi gondtalanságot látott, hogy megkérdezte:

— És hogy került maga egyáltalán ehhez az uniformishoz?

— Minden katona kap uniformist, amikor berukkol, — mondta Svejke szelíd mosollyal. — Én a kilencven-egyedezrednél szolgálok és nemcsak hogy nem szöktem meg az ezredtől, hanem ellenkezőleg!

Azt a szót, hogy „ellenkezőleg”, olyan hangsúllyal mondotta, hogy a kapitány ismét végignézett rajta és megkérdezte:

— Hogy-hogy ellenkezőleg?

— Nagyon egyszerű dolog ez, — mondja Svejke bizalmasan, — én az ezredemhez megyek és nem szököm az ezredemtől. Semmi más kívánságom nincs, csak hogy amilyen gyorsan csak lehet, az ezredemhez kerüljek. Már

ideges kezdek lenni ama gondolatra, hogy Budweisztől még mindig milyen messze vagyok, ha meggondolom, hogy most az egész ezred rám vár. A putimi őrmester úr megmutatta nekem a térképen, hogy Budweis délre van Putimtól, de ahelyett, hogy délre küldött volna, északra vitetett.

A kapitány legyintett a kezeivel, mintha csak azt akarná mondani, hogy „csinál az még nagyobb ostobaságot is, mint hogy északra küldi az embereket”.

Svejk elmesélte a kapitánynak az egész helyzetet. Megnevezte Táborát és az összes helységeket, amiken keresztül Budweis felé gyalogolt: Mülhausen, Kretov, Vraz, Malcin, Cizova, Sedlec, Horazdovice, Radomysl, Putim, Stekvo, Strakonice, Valin, Dub, Vodnan, Protvin és megint Putim.

Borzasztó lelkesedéssel vázolta elszánt harcát a sorsal, hogy miképp igyekezett ő éjjel-nappal, mitsem törődve az akadályokkal, Budweiszbá kerülni. És minden fáradsága hiábavalónak bizonyult.

Svejk tüzesen és meggyőzően beszélt, mialatt a kapitány a ceruzájával egy holt kört rajzolt a papírra, melyből a derék Svejk sehogyse tudott kikerülni, amikor ezredéhez igyekezett.

— No ez aztán herkulesi munka volt, — jegyezte meg a kapitány, mialatt Svejk hosszú előadását jóindulatú képpel végighallgatta. — Micsoda isteni kép lehetett az, amikor maga Putim körül kerengett.

— Persze, az én ügyemet ott is el lehetett volna intézni, — jegyezte meg Svejk csendesén, — hogyha nem pont az őrmester úrba botlom ott, abban a szerencsétlen fészekben. Az őrmester úr ugyanis nem kérdezte se a nevemet, sem az ezredemet, hanem nyomban valami gyanúba fogott. El kellett volna kísértetnie Budweiszbá. Ott megmondották volna neki, hogy én vagyok-e az a

Svejk, akit az ezrede keres, vagy valami gyanús ember vagyok. Ma már második napja szolgálhatnék és teljesíthetném katonai kötelességemet.

— Miért nem figyelmeztette a putimi csendőrőrmestert, hogy tévedés van a dologban?

— Azért, mert láttam, hogy hiábavaló minden beszéd velük. Már az öreg Rampa, a szőlőhegyi korcsmáros megmondotta, hogy amikor valaki adósságot akar nála csinálni, hirtelen megsiketül, mint az ágyú.

A kapitány nem sokat tűnődött az eseten. Arra gondolt, hogy aki ilyen hatalmas körgyaloglást végez, csak azért, hogy az ezredéhez kerüljön, azon az emberen feltehető az emberi degeneráció minden jele. Elrendelte tehát az összes hivatali formák és szabályok figyelembevételével a következő sorok lekopogtatását:

„A császári és királyi 91-es gyalogezred tekintetes parancsnokságának, Budweis.

Elzennel elővezettetem Svejk Józsefet, aki Putimban tett vallomása szerint a fent nevezett ezred közkatonája és akit a putimi csendőrőrs (piseki csendőrkerület) szökési kísérlet gyanúja alatt feltartóztatott. A fent nevezett kijelentette, hogy a fent nevezett ezredhez volt útban. Az elővezetett alacsonytermetű, szabályos orrú és arcú. A szeme kék, minden különösebb ismeretű jel nélkül. A b. I. számú melléklet szerint átutalom a számlát a fentnevezett élelmezéséről azzal a kéréssel, hogy a jelzett összeget szíveskedjenek a k. k. Landwehr minisztériumhoz átutalni a feltartóztatottak átvételéről szóló igazolvánnyal együtt. A c. I. számú mellékleten azon kincstári dolgok vannak felsorolva, amelyek a feltartóztatás pillanatában az elővezetettnél találtattak.”

Pisektől Budweiszig úgy utazott Svejek, mintha csak repült volna. Útitársul egy fiatal zsandárt adtak mellé, egy zöldfülűt, aki egész úton nem merte levenni a szemét Svejkről, borzalommal gondolva arra, mi lenne, ha Svejek megszöknék tőle. Főképp a következő problémát próbálta — eredménytelenül — megfejteni: „Mi lesz, ha most kis vagy nagy dolgom végett ki kell mennem?”

Végre úgy oldotta meg elméletben a nehéz kérdést, hogy ez esetben odaállítaná Svejket tanúnak.

Az állomástól a Mária-kaszárnyáig egy pillanatra sem vesztette szem elől és valahányszor fordulóhoz vagy utcasarokhoz értek, mindig arról kezdett mesélni Svejeknek, hogy hány éles történetet kap egy csendőr az ilyen kísérethez, amire Svejek kijelentette, hogy a csendőr nem lóhet az utcán senki után, nehogy valami szerencsétlenséget idézzon elő.

A zsandár ezt persze élénken vitatta és ilyen disputa közepette érkeztek el a kaszárnyához.

Az ügyeletes tiszt már második napja éppen Lukás főhadnagy volt. Gyanútlanul ült az irodában az ügyeletes asztala előtt, amikor Svejket és okmányait elébe rakták.

Ennek a felemelő jelenetnek Kotátko zászlós volt a tanúja, aki később elmesélte, hogy Svejek jelentkezése után a főhadnagy felugrott, a fejéhez kapott és ájultan esett Kotátko zászlós karjai közé. Mialatt a főhadnagyot magához térítették, Svejek folyton tisztelegve állott és amikor végre Lukás feleszmélt, megismételte a jelentkezést: „Főhadnagy úrnak alázatosan jelentem, megint itt vagyok!” Erre Lukás főhadnagy reszkető kézzel, halál-sápadtan nyúlt Svejek papírjai után. Aláírta okmányait, aztán felkért mindenkit, hogy hagyják el az irodát. A csendőrnek azt mondta, hogy minden rendben van és bezárkózott Svejekkel.

Ezzel Svejek budweiszi odisszeája véget is ért. Bizonyos,

hogyha mozgási szabadságában nem gátolják, Svejka maga emberségéből is eljutott volna Budweiszig. Ha pedig a hatóságok azzal dicsekednek, hogy ők szállították Svejket szolgálati helyére, az egyszerű tévedés. Figyelembe véve azt a harci kedvet és energiát, ami Svejket fűtötte, a hatóságok beleavatkozása Svejka dolgába tulajdonképpen csak kölönc volt, amit a derék katona lába közé dobtak.

Svejka és Lukás főhadnagy egymás szemét nézték. A főhadnagy szeméből a borzalom, a kétségbeesés sírt ki, míg Svejka olyan jámboran és szeretettel nézett a főhadnagra, mint az elvesztett és megtalált imádó tekint szerelme tárgyára.

Az irodában templomi csend uralkodott. A szomszédos folyosón valaki hangos léptekkel járt fel és alá, valami szorgalmas egyéves önkéntes, aki náthája miatt ott-hon maradt a kirukkolásból, amit az ember az önkéntes hangjáról is azonnal konstatálhatott, amint fel- és alá-sétálás közben magolta a katonai tudományokat. Most éppen azt tanulta, miképen fogadják az uralkodóház tagjait a várművekben. Az ember világosan hallhatta: „Mihelyst a felséges ház tagja az erősség közelébe érkezik, a bástyák és védművek ágyúi elsütendők, a térparancsnok kivont karddal, lóháton vonul a magas vendég elé és továbblovagol.”

— Fogja be a száját, — ordít ki a főhadnagy a folyosóra, — hordja el magát innen egy-kettőre a fenébe. Ha láza van, maradjon az ágyban.

A szorgalmas egyéves önkéntes továbbment és sokkal halkabban ugyan, de a folyosó másik végéről újra beszívárgott mormogása: „Azon pillanatban, amidőn a térparancsnok szalutál, az ütegek dísztüze megismétlendő, amely a legmagasabb uraságnak a hintóból való leszállásakor is megismétlendő.”

A főhadnagy és Svejek ismét némán egymásra néztek, végre Lukás főhadnagy éles iróniával mondotta:

— Isten hozta Budweisba, Svejek. Akit akasztásra ítélte a sors, az nem fúl a vízbe. Már elfogató parancsot adtak ki maga ellen és holnap szépen ezredkihallgatásra fog menni. Én már nem bosszankodom magával többet. Amit magával kiállottam, az úgylis több volt a soknál, az én türelmemnek is vége. Ha elgondolom, hogy egy ilyen idiótával, mint maga, annyi ideig együtt tudtam maradni.

A főhadnagy fel és alá sétált az irodában:

— Nem, ez valami borzasztó magával, Svejek. Azon csodálkozom, hogy nem lőttem agyon magát. Mi történetett volna velem? Semmi. Megszabadultam volna magától. Fel tudja fogni, hogy mit jelent ez?

— Főhadnagy úrnak alázatosan jelentem, hogy tökéletesen fel tudom fogni.

— Ne kezdje megint az ostobaságait előlről, Svejek, mert baj lesz. Egyszer mégis csak elbánok magával. A végtelenségig vitte ostobaságait, mindaddig, míg a katasztrófa be nem következett.

A főhadnagy kezét dörzsölte:

— De most aztán rá fog fizetni, Svejek.

Visszaült asztalához és néhány sort írt egy szelet papírra, majd behívta az őrszemet az iroda elől. Megparancsolta, hogy kísérje Svejket a fogházhoz a szolgálati jegy kíséretében.

Az udvaron keresztül vitték Svejket. Az ablakból Lukás főhadnagy kimondhatatlan örömmel nézte, miként nyílik ki Svejek előtt az ajtó, amin a következő fekete-sárga felírás látszott: „Regimentsarrest” és miként csapódott be utána, miután az őrszem egyedül tért vissza az udvarra.

— Hála istennek, — gondolta a főhadnagy, — csak-hogy most már benn van.

A Mária-kaszárnya sötét éhség-tornyában Svejket egy kövér egyéves önkéntes üdvözölte, aki már másodnapja unatkozott itt egyedül. Svejk kérdésére, hogy miért üt, azt felelte az önkéntes, hogy valami csekélységért. Valami tüzérfőhadnagyot pofozott fel véletlenül a Piac-téren részeg állapotban. Tulajdonképpen nem is pofozta fel, csak a sapkát verte le a fejéről, ami a következőképpen történt:

— A tüzérfőhadnagy ezen az éjjelen a lugasban állt és nyilván valamilyen prostituált lányra várakozott. Háttal állt az önkéntesnek, így ez azt hitte, hogy egy ismerős kollégája álldogál ott, egy bizonyos Materna Ferene nevezetű.

— Eppen olyan tacsó volt, mint a Franci, — mesélte Svejknak, — szépen odahúzódtam a háta mögé, levertem fejéről a sapkát és azt mondom neki, hogy „Szervusz Franci”. A marha pedig mindjárt elkezdett sípolni az őrzőjáratért és bekísértetett.

— Lehetséges, — ismerte be mégis az önkéntes, — hogy abban a ricsajban csakugyan adtam neki néhány pofont is, de azt hiszem, ez egy cseppet sem változtat a helyzeten, mert egészen világos, hogy tévedésről van szó. Ő maga is elismeri, hogy én azt mondtam neki, hogy: „Szervusz Franci!” — holott őt Antalnak hívják. Egészen világos az eset. Legfeljebb abból lesz bajom, hogy a kórházból kilógtam. Csak a beteg-könyv história ne derülne ki.

— Amikor bevonultam, — mesélte tovább az önkéntes, — első dolgom volt, hogy kivettem egy szobát a városban és valami rendes reumát akartam beszerezni valahol. Háromszor egymásután berúgtam és a városon kívül befeküdtem az árokba. Lehúztam a cipőmet. Az eső esett

egész éjjel, de nem ért semmit. Aztán télvíz idején egy egész héten át naponta a Malsi vizében fürödtem, de persze, pont az ellenkezőjét értem el annak, amit el akartam érni. Bajtárs, úgy megedződtem ebben a téli fürdőzésben, hogy ha egész éjjel kint feküdtem a lakásom előtt a hóban, amikor reggel felköltöttek, hát olyan meleg volt a lábam, mintha gyapjú mamuszt húztam volna rá. Legalább egy anginát tudtam volna beszerezni, de semmit, bajtársam, semmit, még egy ostoba kankót sem tudtam felcsípni. Mindennap lejártam a Port Arthurba. Néhány kollégám már heregyulladást kapott és én még mindig immunis maradtam. Hát nem pech ez, bajtársam, istentelen pech? Így ment ez, testvér, egészen addig, amíg itt a Rózában össze nem kerültem a hlobukói invalidussal. Az aztán azt ajánlotta, hogy jöjjek hozzá egy vasárnapon vendégségbe és olyan lábat csinál nekem, másnapra, akár egy dézsa. Szóval ennek az invalidusnak volt valami értelmes túje és fecskendője odahaza, amitől csakugyan alig tudtam hazavergődni. Ebben az aranylélekben valóban nem csatlakoztam és sikerült végre egy rendes izomreumatizmosra szert tennem.

— Persze, azonnal kórházba küldtek és minden jóra fordult. Sőt itt másodszor is rám mosolygott a szerencse. Zizkovból ide helyezték át sógoromat, dr. Masakot és ennek köszönhetem, hogy olyan sokáig tartottak kórházban. Biztos, hogy a felülvizsgálaton is keresztül tolt volna, ha nem teszem tönkre a jövőmet azzal a marha betegkönyvvel. Az ötlet persze kitűnő volt. Szereztem egy nagy könyvet és a tetejére címkét ragasztottam, melyre gyönyörű nagy betűkkel ráírtam, hogy „Krankenbuch des 91. Reg.". Minden rubrika persze a legnagyobb rendben volt. Teleírtam a könyvet kigondolt nevekkel, magas lázrovatot és betegségeket írkáltam bele.

Azán minden istenadott délután a vizit befejeztével a hónom alá vettem ezt az én beteg-könyvemet és szemtelenül kimentem a városba. A kapuban népfelkelők álltak, úgy, hogy erről az oldalról nem fenyegetett semmi veszély. Megmutattam a könyvet és a szegény öregek még szalutáltak is. Aztán elmentem egy adótárnok ismerősömhöz. Itt átöltözködtem és civilben beültem a vendéglőbe jóismerős társaságban, ahol hazaáruló szónoklatokat tartottunk. Később olyan szemtelen lettem, hogy minden átöltözködés nélkül, direkt katonaruhában, ültem be a kocsmákba és csavarogtam a városon keresztül-kasul. Mindig reggelfelé feküdtem be a kórházi ágyamba. Ha valahol feltartott a járőr, egyszerűen megmutattam neki a 91. gyalogezred beteg-könyvét és senkisémet kérdezett egyebet egy szóval sem. A kórház kapujában némán rámutattam a könyvre és szépen bekerültem valahogy az alvó ápolók között az ágyba. De a szemtelenségem olyan nagyra nőtt, hogy már azt hittem, senkise tehet ellenem semmit, míg aztán ez a végzetes éjszaka a piactéren kitörte a nyakamat. Ez az eset a napnál világosabban mutatja, hogy a fák nem nőnek az égig, kedves bajtársam. Nincsen olyan jó, amit el ne lehetne rontani. Ikarusnak is elégték szárnyai. Az ember óriás szeretne lenni és a rabságban rothad el, bajtársam. Nem szabad a véletlenben bízni és fel kell pofoznia magát reggel és este, nehogy elfeledkezzék arról az igazságról, hogy az elővigyázatosság a bölcsesség anyja és a jóból is megárt a sok. Az átdorbézolt éjszakák és orgiák után, most nesze neked, itt a nagy morális Katzenjammer. Ez természeti törvény, kedves barátom. Ej, ha elgondolom, hogy agyonütöttem a felülvizsgálatomat is! Hogy tábori szolgálatra alkalmatlan is lehettem volna. Micsoda szép protekcióm volt. Milyen szépen ülhettem volna valame-

lyik hadkiegészítő parancsnokságon! De a könnyelműség kitörte a nyakamat.

A nekikeseredett önkéntes a következő ünnepélyes szavakkal fejezte be gyónását:

— Karthagót is lerombolták, Ninivét is földdel egyenlővé tették, kedves barátom. De azért is fel a fejjel! Még nem kell azt hinni, hogyha kiküldenek a frontra, hát majd lövöldözni fogok. Ezredrapport. Kizárnak az önkéntesisiskolából. Éljen a császári és királyi kreténizmus. Majd bolond leszek én az ő iskolájukba ülni és vizsgákra készülni. Kadet, zászlós, hadnagy, főhadnagy. Fűtyülök rájuk! Tiszti iskola! Külön kezeli az iskolásokat, akiket az évfolyam ismételtsére utaltak. Katonai paralízis. A jobb vagy balvállon hordják-e a puskát? Hány csillagja van a káplárnak? Nyilvántartás... tartalékosok... a teremtsit neki, bajtársam, kár, hogy nincs egy kis dohányunk. Akarja, hogy kitanítsam, hogy kell a plafonra köpni? Nézze, ezt így csinálja az ember. Gondoljon ki közben valamit és kívánsága teljesülni fog. Ha szereti a sört, ajánlhatok magának elsőrendű vizet. Ott van a csöbörben. Ha éhes és jó étvággal enni kíván, ajánlom a rabmenázsit. Unalom ellen pedig ajánlom a versfarságást. En már összevágтам itt egy hőskölteményt:

Hol van a foglár? Alszik ő a derék,
Alommal küzdeni, ah milyen nehéz.
Parancs jön most Bécsből, oh jaj minekünk.
Ismét kiporolták széles fenekünk.
Ellenünk mérgére biztos menedékül
Priccseinkből erős fabarrikád épül.
Honfi szájából csurgó nyállal zeng a szózat:
Isten áldd a hont és uralkodónkat.

— Látja, bajtárs, — folytatta az egyéves önkéntes,
— és még azt mondják, hogy a népből kihalt a szereteit

uralkodónk iránti tisztelet. Látja, mit csinál egy szegény fogoly, akinek még egy cigarettája sincs, aki ezredrapport előtt áll? Ő szállítja a legszebb példákat az uralkodóház iránti tiszteletre. Nótájában is meleg hódolattal viseltetik a haza iránt. A szabadságát elrabolták, de azért ajkáról a hazafiúi odaadás dala szól. Ave Caesar, morituri te salutant! Igen, a halottak üdvözölnék téged császár, de a foglárod egy zshivány. No hiszen, általában gyönyörű szolgasereged van, uram. Tegnapelőtt adtam neki öt koronát, hogy hozzon cigarettát. A disznó ma reggel bejött és azt mondta, hogy itt nem szabad dohányozni, mert ebből neki kellemetlenségei lehetnek és hogy az öt koronát majd zsoldfizetéskor vissza fogja adni. Bizony, bajtárs, nem bízik én már senkiben. A legszebb igazságot is megcsúfolják manapság. Meglopják a foglyokat! És még hozzá dalol a zshivány egész nap: „Wo man singt, da lass dich sicher nieder, böse Leute haben keine Lieder.” Zshivány, csirkefogó, tolvaj, áruló!

Erre az egyéves önkéntes felszólította Svejket, adja elő, miért hozták ide.

— Az ezredét kereste? — mondta az önkéntes. — Na ez igazán szép kis túra volt, Tábor, Mühlhausen, Kvetor, Vraz, Malcin, Cizova, Sedlec, Horazdovice, Radomysl, Putim, Pisek, Budweis. Maga is ezredkihallgatásra kerül holnap? Szóval, testvér, a vesztőhelyen ismét találkozunk. Na, Schröder ezredesnek megint jó napja lesz. El sem tudja képzelni, komám, hogy hatnak rá az ilyen főbenjáró ügyek. Úgy szaladgál ilyenkor az udvaron, mint egy veszett szelindek és kiölti a nyelvét, mint egy gebe. No, aztán a szónoklatai, a szemrehányásai és hogy köpköd jobbra-balra, akárcsak egy izzadó teve. Aztán vége nincs a locsogásának. Az ember folyton azt hiszi, hogy no most összedől az egész Mária-kaszárnya. Jól ismerem az öregget, már volt szerencsém hozzá ilyen ezredkihallgatáson.

Annakidején csizmában és félcilinderben rukkoltam be és mivel a szabó nem készítette el idején az uniformisomat, így csizmában és cilinderben vonultam ki a gyakorlótérre az önkéntesiskolával. Beálltam a sorba, úgy mint a többiek és szépen meneteltem a balszárnyon. Schröder ezredes egyenesen nekem lovagolt, csaknem a földre tiport. „Donnerwetter” — ordította olyan hangon, hogy elhallatszott a Sumave erdőig, — „mit keres maga itt, maga hülye civil?” Én udvariasan válaszoltam, megmagyaráztam neki, hogy egyéves önkéntes vagyok és mint ilyen résztveszek a kirukkoláson. No, pajtás, mi mindent össze nem karattyolt az ott egy teljes félórán keresztül! Csak akkor vette észre a barom, hogy cilinderben szalutálok. Aztán dühében vaktában ellovagolt valahova, majd megint visszajött hozzám és előlről kezdte a kiabálást. Tombolt, a mellét verte és kiadta a parancsot, hogy azonnal vigyenek be a kaszárnyába, a főőrségre, hogy színeket se lássa a gyakorlótéren. A rapporton másnap 14 nap ezredáristomot sózott a nyakamba. Aztán holmi rémes kincstári rongyokat aggattak rám a ruhamagazinból és megfenyegetett, hogy legközelebb leszedi az önkéntes pertlimet.

— Önkéntes, — üvöltötte az ezredes torka szakadtából. — Az egyéves önkéntesség magasztos intézmény, a dicsőség és a katonai karrier embriója. Wohltat önkéntes a vizsga után káplári sarzsit kapott és önként ment ki a frontra, ahol tizenöt ellenséges katonát fogott el. És amikor a foglyokat átadta, akkor vágta szét a gránát ezt a hőst. Öt perccel később megérkezett a parancs, amely szerint Wohltat önkéntest kadetörmesterré léptették elő. Magára is ilyen fényes jövő várna: kitüntetés, előléptetés, a maga nevét beírhatnák az ezred aranykönyvébe.

Az önkéntes köpött egyet:

— Látja, bajtárs, milyen marhák születnek erre a világra? Füttyölök az egyéves önkéntesi pertlijükre és minden privilégiumára. Egyéves önkéntes, maga szarvas-marha, milyen szépen hangzik az, maga marha... Látja, ez nem olyan közönséges dolog, mint az, hogy „Te marha!...” Aztán halála után megkaphatja a signum laudist, vagy a hullaszállítók nagy ezüst medáliáját a k. u. k. csillaggal vagy csillag nélkül. Mennyivel szerencsésebb az ökör sorsa. Azt egyszerűen leütik a vágóhídon, nem hurcolják előbb hétszámra a gyakorlótérre és nem lövetnek vele élessel.

A kövér önkéntes a másik oldalára fordult és folytatta előadását:

— Bizonyos, hogy az egész mindenség fel fog robbanni, mert ez a világ nem tarthat soká. Próbáljon csak egy disznóba rumot pumpálni, az is felrobban előbb-utóbb. Ha majd a frontra utazom, rá fogom írni a marhavagonra:

Hullán csúszik a felséges szán,
Acht Pferde, achtundvierzig Mann.

Kinyílt az ajtó. A foglár egy negyed komisz kenyeret és friss vizet hozott a két delikvensnek.

Anélkül, hogy a szalmazsákról felemelkedett volna, az önkéntes odaszólt a foglárnak:

— Ő mily nemes cselekedet meglátogatni a foglyokat. Maga a 91-es gyalogezred Szent Ágnese. Üdvözölve légy könyörületesség angyala, kinek a szíve szánalommal van tele. Látjuk, miként nyögsz a nagy kosár terhe alatt, amelyet szenvedésünk csillapítására szántál. Sohase fogom elfeljteni irántunk való könyörületességedet. Óh te csodás fénysugár sötét börtönünk homályában!

— Majd az ezredrapporton elmegy a kedve a tréfától,
— dörmögte az ezredfoglár.

— Csak ne fújd úgy fel magad, te höresög, — szólott oda a priccsről az önkéntes, — inkább mondd meg nekünk, mitévő lennél, ha tíz önkéntest kellene idezárnod. Na, ne nézz olyan ostobán, te kulcskarika. Bezárnál huszat és kieresztenél tizet. Uramisten, ha én hadügy-miniszter volnék, milyen nagyszerű állást adnék neked. Ismered-e azt a tantételt, mely szerint a belső szög a külső szöggel egyenlő? Csak arra kérlek, mutass nekem egy szilárd pontot a világűrben és én kifordítom a földet a sarkából, veled együtt, te felfújt hólyag!

A foglár kimeresztette a szemét és fejcsóválva megfordult, becsapva maga után az ajtót.

— Íme a kölcsönös segélyegylet a foglárak kiirtására, — mondotta az önkéntes, két egyenlő darabra törve a kenyeret. A börtönszabályok 16-ik paragrafusa értelmében a foglyoknak az ezred börtönében teljes katonai élelmezés jár az ítélet kihirdetéséig. Azonban itt az őserdők törvénye uralkodik. Ki falja fel előbb a foglyot?

Majd leült Svejkkal a priccs szélére és csendesen megszelték a komiszkenyeret.

— A foglárokon látszik meg legjobban, mennyire eldurvította a háború az emberi lelkeket, — folytatta fejtegetését az önkéntes. Bizonyos, hogy ez a foglár, mielőtt katonai szolgálatba lépett, rendes fiatalember volt, telve ideálokkal. Egy szőke Cherub lehetett, csupa jó érzés embertársai iránt. Talán a boldogtalanok oltalmazója volt, amikor valami lányért hadakozó gyengébbek mellett kellett síkra szállni vasárnapi verekedések alkalmával. Semmi kétség, akkor talán még volt valami becsülete... de ma?... istenkém, de szívesen vernék végig a száján, milyen boldogan koccantanám fejét a priccshez vagy dobnám be fejjel a latrinába. Ez is annak bizonyítéka, kedves barátom, hogy mennyire eldurvulnak az emberek a katonai mesterségben.

Majd nótára gyujtott:

Nem félt a lány az ördögtől se,
Hát egyszer egy tűzerbe ütközött...

— Kedves barátom, — mondotta az önkéntes, — ha mindent a mi kedves monarchiánk szempontjából szemlélünk, feltétlenül arra a megállapodásra kell jutnunk, amire Puskin céloz következő versében:

Sóhajts és mondd magadba'
Elvisz az ördög a pokolba!

Újra kulcscsörgés volt hallható. A foglár meggyújtotta a petróleumlámpát a folyosón.

— Fénysáv az éjszakában, — mondotta az önkéntes, — íme, hogy hatol be a felvilágosodás a hadseregbe. Jó éjszakát, foglár úr, üdvözlje nevemben az összes sarzsikat és álmodjon szépet. Legjobb lenne, ha azt álmodná, hogy visszaadta már az öt koronát, amit cigarettára adtam magának s amit maga egészséggel megivott. Szép álmokat.

Behallatszott, hogy a foglár megint az ezredrapportról morgott valamit odakinn.

— Végre egyedül, — sóhajtotta az önkéntes. — Így elalvás előtt azon szoktam gondolkozni, hogy mennyire fejlődik szinte óráról-órára a sarzsik zoológiai tudománya. Ahhoz, hogy élő hadianyagot és katonás öntudatú, friss falatot vigyünk ki az ágyúk dühének, alapos természettudományi ismeretekre van szükség vagy legalább is a koci kiadóvállalat kiadásában megjelent könyvre, a „Gazdasági jólét forrása”-ra. Ennek minden oldalán olvasható, hogy marha, disznó. Az utóbbi időben tapasztalhatjuk, hogy a haladottabb katonai körök az újoncok kiképzésére egész új fogalmakat vezetnek be. A 11-ik századnál Althof káplár szívesen alkalmazza a vadkecske

kifejezést. Müller örvezető pedig, aki civilben német tanító Kasperskych-Horon, előszeretettel nevezi az újoncokat „cseh görény”-nek. Sondernummer őrmester viszont inkább a „zöld béka” és a „yorkshirei koca” kifejezést kedveli, hozzá fűzve még azt, hogy minden regrutát ki fog tömetni. Ezt a kijelentést viszont oly szakértelemmel teszi meg, mintha minden őse állatfőmő lett volna. Minden katonai előljáró szent kötelességének tekintti, hogy a hazaszeretetet ilyen módon oltsa bele az újoncokba. Úgy ordítanak és olyan ádáz harci zajjal végzik a kiképzés munkáját, ami az objektív szemlélőt az afrikai vad törzsekre emlékezteti, amint egy ártatlan antilop megnyúzására vagy valami jámbor misszionárius combjának megsütésére készülnek. Természetesen ezek a zoológiai szakkifejezések a németekre nem vonatkoznak. Sondernummer őrmester azt mondja például, hogy „Malacbanda”, akkor sietve hozzáfűzi, hogy: „cseh malacbanda”, nehogy a németek megsértődjenek és véletlenül magukra vegyék. Közben úgy forgatják a szemüket ezek a 11-es századbeli sarzsik, mint az a kutya, aki falánk-ságból lenyelt egy olajba sült spongyát és sehogysem tudja kiköpní. Egyszer hallottam, amint Müller örvezető Althof káplárral beszélgetett a népfelkelőképzés problémáiról, mely beszélgetés közben többször emlegették a pofont. Már-már azt hittem, hogy közöttük tört ki valami skandalum, hogy fuccs a német katonai egységnek, de hamarosan rájöttem, hogy csak a népfelkelő újoncokról van szó.

— Ha egy ilyen cseh disznó, — mondja oktatóan Althof káplár, — harminc „feküdj le” után sem tanul meg egyenesen állni, akkor nem elég, ha csak szájon vered. Ilyenkor ökölled vágd jól gyomron, a másik kezedd pedig pofozd a fülére a sapkát és vezényelj neki mindjárt „Hátra arc”-ot. Aztán, amikor a pasas megfordul,

rúgj jól belé, rögtön meglátod, milyen szépen ki fog nyújtózkodni és hogy Dauerling zászlós milyen jót nevet majd rajta.

— Erről a Dauerlingről is mesélek még magának, bajtársam, — mondja tovább az önkéntes, — erről a zászlósról úgy beszélnek a 11-es század rekrutái, mint ahogy egy magárahagyott nagymama mesél valahol egy mexikói határ mentén lévő farmban a mexikói banditákról. Dauerlingről úgy beszélnek az újoncok, mint valami ausztráliai emberevőről, aki a keze ügyébe kerülő más törzsbelieket egyszerűen felfalja. E derék fiú eddigi pályafutása egyenesen ragyogó. Kevéssel születése után a pesztra fejére ejtette a kis Dauerling Konrádot, úgy, hogy alaposan beverte fejecskéjét, aminek nyomai ma is élénken láthatók. Úgy néz ki a feje, mint az üstökös, amely az északi pólusba ütközött. Senki se hitte, hogy ember lesz belőle, ha egyáltalán kiheveri az agyrázkódást. Csupán az apja, Dauerling ezredes nem vesztette el reményét és azt állította, hogy ez a fejsérülés semmi esetre se lehet ártalmára a kis Konrád karrierjének, mivel ő úgy is katonai pályára szánta az újszülöttet.

A kis Dauerling borzalmas harc után elvégezte a négy reáliskolai osztályt. Házitanítókkal próbálták nevelni a nevelhetetlent, miközben egyik házitanítója teljesen megöszült és meghülyült, a másik pedig kétségbeesésében le akart ugrani a bécsi Szent István-templom tornyáról. Végre mindennek dacára a kis Konrád bekerült a hainburgi kadétiskolába. A kadétiskolában nem sokat adnak a civil előképzettségre, mivel az ilyesmi ügyse felel meg egy osztrák katonatiszt igényeinek. A katonai kiképzés ideálja mindig a katonásdi volt. A művelődés a lelkek megnevelését idézi elő, amire a katonaságnál semmi szükség sincs. Mennél durvább a tiszt, annál jobb katona.

A kis Dauerling kadét még azokban a tárgyakban sem tudta magát kitüntetni, amiben minden kadetiskolás, úgy ahogy boldogulni szokott. Még itt is szemmelátható volt a következménye annak a fejreesésnek, amit kicsinykorában elszenvedett. A vizsgák alkalmával feltett kérdésekre olyan válaszokat adott, amik mindenki számára kézzelfoghatóvá tették azt a mély sötétséget, ami az ifjú agyát borította. Szellemi korlátozottsága annyira klasszikus volt, hogy tanárai egymás közt nem is hívták másképp, mint „a mi kedves félkegyelmű gyermekünk”. Már annyira hülye volt, hogy mindenki szép jövőt jósolt neki, szinte bizonyosnak látszott, hogy ilyen képességekkel pár évtized múlva biztosan bekerül a Teréziánumba, a hadi-akadémiára vagy a hadügyminisztériumba.

Amikor a háború kitört, minden fiatal hadapródot zászlóssá léptettek elő, így került a hainburgi előléptetendőek listájára Dauerling Konrád is, akit ezután a kilencvenegyes gyalogezredhez osztottak be szolgálattételre.

Az önkéntes felsőhajtott, majd tovább mesélt:

— A hadügyminisztérium kiadásában megjelent egy könyv: „Drill oder Erziehung.” Ebből a könyvből olvasta ki Dauerling, hogy a katonákra ijesztéssel kell hatni és hogy a félelem fokától függ a gyakorlatok sikere. Es Dauerlingnek nagy sikerei voltak. A katonák csapattól jelentkeztek maródvizitre, csak hogy ne kelljen halni az ordítózását, bár ez sem vezetett jóra, minthogy aki betegnek mert jelentkezni, az három nap szigorítottat kapott. Tudja-e maga bajtársam, hogy mi az a „szigorított”? Az nálunk annyit jelent, hogy az embert egész nap hajszolják a gyakorlótéren, estére pedig az egyesbe csukják. Ez a magyarázata annak, hogy miért nincs most a Dauerling századában beteg. A „maródik” mind a dutyiban ülnek. Dauerling pedig egyre szónokol a gyakorlótéren, keresetlen kaszárnymisztikusban. A szónoklat

azzal a szóval kezdődik, hogy „disznó” és azzal a különös zoológiai rejtéllyel végződik, hogy „kutyadisznó”. De meg kell adni mindennek dacára, hogy Dauerling zászlósnak liberális elvei vannak. A döntés jogát néha egyes kérdésekben a katonákra bízta. Azt mondja például: „Na te, elefánt, válassz, üssek-e hármat az orrodra, vagy pedig három nap szigorítottat akarsz?” Ha valaki a szigorítottat választja, akkor kap még ököllel vagy két jó ütést az orrára, amit Dauerling így magyaráz meg: „Te gyáva kutya, hát így félted az ormányod? Mit fogsz akkor csinálni, ha majd közétek prütyköl a nehéz tűzéség?”

— Egyszer, amikor bezúzta egy rekruta félszemét, ekképp nyilatkozott: „No ez is valami? A bitang így is, úgy is elpusztul. Már Konrad von Hötendorf kijelentette: »Die Soldaten müssen so wie so krepieren.«”

— Dauerling zászlós legkedvesebb szórakozása abban állott, hogy összeszedte a cseh legénységet és Ausztria katonai feladatairól tartott nekik előadást. Az előadás keretében részletesen kitért a katonai nevelés alapelveire, amelynél legnagyobb szerepe volt a bilincsnek, a kikötésnek, az akasztásnak és az agyonlövésnek, mint a leghatásosabb nevelési módszernek. Mielőtt a kórházba kerültem, a 11-ik század mellett gyakorlatoztunk az Exercier Platzon. Szünet alatt Dauerling a következő szónoklatot tartott cseh újoncainak:

— En nagyon jól tudom, hogy aljas betyárok vagytok és a butaságot ki kell verni a fejetekből. A cseh nyelvetekkel az akasztófaig sem juttok el. A mi legfelsőbb hadurunk szintén német. Nem halljátok? Himmel-laudon, nieder!

Mindenki lehasalt és amint ott a földön feküdtek, Dauerling fel és alá sétálva előttük, ezeket mondotta:

— Feküdj és maradj fekvé még akkor is, bűdös banda, ha kettévágnak benneteket ott a pocsolyában. Már a

régi Rómában is volt „feküdj”. Abban az időben tizenhétől hatvan éves korig katonáskodtak az emberek és harminc évet szolgáltak a háborúban. Már akkor is egyéges volt a hadsereg nyelve és egy volt a kommandó is. Ugyancsak kikérte volna magának az akkori idők római tisztje, hogy valaki előtte etruszk nyelven beszéljen. Én is azt akarom tehát, hogy nekem németül feleljetek, ha kérdezek, nem pedig a ti bikfa nyelveteken. Látjátok, hogy milyen szépen feküsztek most a pocsolyában. Képzéjétek csak el, mi történnék azzal, aki fel merne állni közületek. Annak eltépném a száját a füléig, mert amit tenne, nem volna más, mint súlyos fegyelemszegés, lázadás, ellentállás, az engedelmesség megtagadása, merénylet a rend és az erkölcsök ellen, merénylet a szolgálati szabályzat ellen. Egy ilyen bitangra biztosan kötél várna és a „Verwirkung des Anspruches auf die Achtung der Standesgenossen”.

Az önkéntes elhallgatott és úgy látszik, csak akkor folytatta, amikor a kaszárnyában történő dolgok vázolásának további menetét alaposan átgondolta.

— A tisztikarban volt egy Adamicka nevű kapitány, teljesen apatikus ember. Amikor az irodában ült, úgy bámult bele a semmiségbe, mint egy csendes örült. Állandóan olyan kifejezés ült az arcán, mintha azt motyogta volna maga elé: „legyek, faljatok fel”. Isten tudja, min járhatott az esze a rapporton. Egyszer a tizenegyedik századból kihallgatásra jelentkezett hozzá egy katona azzal a panasszal, hogy Dauerling zászlós egy este az utcán cseh disznónak nevezte. Ez a katona civilben könyvkötő volt, öntudatos cseh munkás.

— Tehát, — mondotta Adamicka százados halkán, minthogy állandóan halkán beszélt, — ezt mondta magának az este az utcán? Szóval így állanak a dolgok...

No most meg kell állapítani előbb, hogy volt-e magának kimaradási engedélye ezen az estén? Abtreten!

Később Adamicka százados magához hívatta a panasztévő könyvkötőt.

— Megállapítottuk, hogy a szóbanforgó estén magának esti tízig kimaradása volt, — mondotta ismét halkán.

— Eppen ezért ez alkalommal nem fogom megbüntetni. Abtreten!

Erről a kapitányról azt állították, hogy érzéke van az igazság iránt és ezért kiküldték a frontra. Wenzl őrnagyot kaptuk a helyébe. Ez is pokoli pasas volt, valahányszor nemzetiségi kérdések jutottak elé elbírálás végett. Wenzl őrnagy felesége cseh volt és ezért borzasztóan félt a nemzetiségi torzszalkodásoktól. Évekkel ezelőtt, amikor Kutne-Horé-n szolgált, mint százados, részeg állapotban valami szállodában cseh bagázsnak nevezte a főpincért. Itt meg kell jegyezmem, kedves bajtársam, hogy ez az őrnagy odahaza éppen úgy, mint társaságban állandóan csehül beszélt és a fiait is csehül taníttatta. De a szó kiesett a száján és a dolog belekerült a helyi lapokba. Sőt valamelyik országgyűlési képviselő a bécsi parlamentben szóvá tette Wenzl kapitány viselkedését a kutne-horei szállóban. Emiatt kellemetlenségei is voltak Wenzl úrnak, mivel ez az idő éppen összeesett a katonai költségvetés parlamenti tárgyalásával és a kormány nagyon bosszankodott, hogy épp ilyenkor kell részeg Wenzl századosoknak okvetetlenkedniök.

Később Wenzl kapitány megtudta, hogy az egész slamasztikát Zitkó, az egyéves önkéntesi iskola hadapródjelölt-őrmestere főzte neki a lapokban. Zitkó és Wenzl között már feszült volt a viszony azóta, hogy egyszer valami társaságban, ahol a százados is jelen volt, Zitkó hangosan elmélkedett arról, hogy mennyire imádja a természetet és hogy hogy' betölti őt a természet isteni

szépsége. Hogy az emberi boldogsághoz elég a horizontot nézni, amint a felhők tornyosulnak az égen, elnézni, miként emelkednek a hegyek a szemhatáron, hallgatni az erdei vízesés csobogását és a madarak csicsergését.

— Elég elgondolni, — szavalta Zitkó, — milyen semmi az ember a természet roppant ölében. A kapitány ott éppen olyan nulla, mint a hadapródjelölt-őrmester.

Mivel a tisztek valamennyien részegek voltak, a kapitány egyszerűen meg akarta verni a rajongó kadet-őrmestert, akárcsak a lovát. Az ellenségeskedés azóta nőttön-nőtt és a kapitány mindenütt szekirozta Zitkót, ahol csak érte, annál is inkább, mert Zitkó bölcsessége szállóigévé vált az egész helyőrségben.

„Mekkora nulla Wenzl kapitány a természet roppant ölében” — mondogatták mindenfelé.

— Öngyilkosságba fogom kergetni a gazembert, — jelentette ki Wenzl százados. — De Zitkó nem lett öngyilkos; hanem megvált az uniformistól és elment filizófiát tanulni. Ettől datálódik az őrnagy haragja a fiatal tisztekkel szemben. Egy hadnagy sem volt elég megbízható, hogy a zászlósokról és a kadetokról ne is beszéljünk.

— Szétnyomom őket, mint a poloskát, — hajtogatta és jaj volt annak a zászlósnak, aki valami csekélységért valakit zászlóalj-rapportra vitt. Wenzl őrnagy csak főbenjáró bűnöket ismert el, mondjuk, ha elaludt valaki a puskaporos toronynál az őrségen vagy valami még borzalmasabb dolgot vitt végbe, mint például át akart mászni a Mária-kaszárnya falán és elaludt fenn a tetén és elfogatta magát a népfelkelő vagy a tűzér őráráttal. Szóval, ha ilyen nagy dolgokat követett el az illető, ami az ezred szégyenére válhatott.

— A Krisztus szerelmére! — ordított egy alkalommal a kaszárnya folyosóján, — hát már harmadszor fogja el

a népfelkelő járőr! Vessétek börtönbe a bestiát! Ki kell dobni a gazembert az ezredből, valahová a trénbe ganéjt hordani. És még csak nem is verekedett a járőrrel?... Ez nem katona, ez a bitang csak utcaseprőnek való! Ne adjatok enni a zsványnak, csak holnapután reggel! Vegyék el tőle a szalmazsákot, be a kutyával az egyesbe takaró nélkül!

— Képzelve el, — folytatta az önkéntes, — mi volt itt, amikor ez a Dauerling egy bakát küldött hozzá kihallgatásra azért, mert az nem tisztelgett neki, amikor ő egy kisasszonnyal a piactéren végig kocsizott. Egy sarzsi mesélte nekem, milyen rettenetes skandalumot csapott az őrnagy. Olyan volt, mint az utolsó ítélet. A zászlóaljiroda őrmestere úgy szaladgált a folyosón a regiszterrel az őrnagy után, mint a kutya, az őrnagy pedig torkaszakadtából ordított Dauerlingre: „Kikérem magamnak az ilyesmit. Himmeldonnerwetter! Kikérem magamnak! Tudja-e maga zászlós úr, mi az, hogy zászlóaljrapport? A zászlóalji kihallgatás az nem disznótor! Hogy láthatta volna magát a katona, amikor maga a piactéren keresztülkocsizott? Azt sem tudja, amit magának kell tanítani? Hogy a katona akkor tiszteleg feljebbvalójának, amikor találkozik vele, ami azonban nem azt jelenti, hogy a katona forogni köteles, mint a ringlispiel, hogy holmi zászlóst fedezzen fel a piactéren, aki ott sétakocsikázik... Hallgasson kérem! Kikérem magamnak, hogy közbeszóljon! A zászlóalji kihallgatás nagyon komoly dolog. A katona megmondotta már, hogy nem láthatta önt, mivel a gyalogjárón ment és éppen nekem tisztelgett, tehát felém volt fordulva, érti? Felém, Wenzl őrnagy felé, tehát nem leshette a maga fiakerét! Azt hiszem, ez egészen érthető. A jövőben pedig kikérem magamnak, hogy ilyen rapportokkal kellemetlenkedjék nekem.”

— E naptól kezdve Dauerling megváltozott.

Az önkéntes ásított:

— Ki kell jól aludnunk magunkat az ezredkihallgatás előtt. Úgy futólag el akartam még mesélni magának, hogyan is néz ki ez a mi ezredünk. Schröder ezredes nem szereti Wenzl őrnagyot. Általában igen furcsa pasas Sagner kapitány is, az önkéntesiskola parancsnoka, aki Schröderben látja a tipikus katonát, jöllehet az ezredes úgy irtózik a fronttól, mint a pokoltól. Ez a Sagner minden hájjal megkent alak, aki éppen úgy nem szereti a tartalékos tiszteket, mint Schröder ezredes. Azt véli róluk, hogy bűdös civilek. Az önkénteseket úgy kezeli, mint a vadakat, akikből katonai gépeket kell gyártani. A gallérjukra rá kell varratni néhány csillagot és azzal ki kell zavarni őket a frontra, hogy az aktív tisztek helyett ezeket lövöldözzék halomra, merthogy az aktív tisztekre itthon van szükség, nehogy kivesszen a magjuk.

— Általában, — mondotta az önkéntes, magára húzva a pokrócát, — rothad és bűzlik itt minden. Az elkábított tömegek ma még nem érzik. Kimeresztett szemekkel szótlanul hagyják magukat laskára aprítani és ha a golyó eltalálja őket, azt susogják elhaló hangon, hogy „anyám”. Manapság nincsenek hősök. Ma csak vágómarhák vannak és mészárosok a vezérkarban. Végül is lázadás lesz ebből, bajtárs. Szép kis felfordulás lesz még itt... Na, éljen a hadsereg! Jó éjszakát.

Az önkéntes elhallgatott. Jó ideig hánykolódott a pokróc alatt, majd csendesen megszólalt:

— Alszik-e bajtárs?

— Nem, — felelte Svejka a másik pécéről, — gondolkodom.

— Min gondolkozik, bajtárs?

— Azon a nagy ezüst vitézségi érmen gondolkodom, amit Mlicko asztalos kapott a Vavorov-utcából a királyi szőlőhegyen, azért, mert ő volt az első az ezredben a

háború kezdetén, akinek a gránát letépte az egyik lábát. Adtak neki egy műlábát, amin aztán ide-oda mászkált és hengegett az ezüstérmével. Azon dicsekedett úton-útfélen, hogy ő az első, a legelső nyomorékja az ezrednek. Egy alkalommal elment a szőlőhegyen az „Apolló”-ba és vitába szállott egy vágóhídi mészárosal és a vitának az lett a vége, hogy a mészáros letépte Mlicko asztalos műlábát és ezzel a műlábbal kólintotta fejbe az invalidust. Viszont a mészáros nem tudta, hogy az illetőnek műlába van és ijedtében elájult szegény. A rendőrszobában aztán visszaigazították Mlickónak a lábát, de ettől az időtől fogva Mlickó nagyon megharagudott a maga nagy ezüstérmére. Egyszer aztán mérgében elment a zálogházba és zálogba akarta csapni a nagyezüstöt. De ott aztán a medáliával együtt lefogták. Sok kellemetlensége lett a dologból. Az invalidusok között is van valami becsületbíróság, mely eltiltotta őt a nagy ezüst érem viselésétől, el is vették rögtön tőle és ezenkívül lábvesztésre ítélték.

— Hogy-hogy?

— Borzasztó egyszerűen. Egy szép napon valami komisszió jött a lakására és tudtára adta Mlickónak, hogy érdemtelenne vált a műláb viselésére és stante pityere le is vették a műlábát róla és elvitték.

— Az sem utolsó hecc, — folytatta Svejks, — amikor az ilyen medáliát az elesett családjának adják ki azzal, hogy valami látható helyre függesszék ki. A Bozetechnicában Vysehradon egy felizgult apa abban a hiszemben, hogy a hivatalos urak bolondot akarnak üzni belőle, azt csinálta egy ilyen gazdátlan medáliával, hogy kiakasztotta a klozetbe, amit az ott lakó rendőrrel közösen használt. A rendőr, persze, feljelentette az öreg urat, akinek aztán alapos hazaárulási pört sóztak a nyakába.

— Ebből következik, kedves barátom, — mondotta az

önkéntes, — hogy az üveg és a szerencse törékeny. Most adtak ki Bécsben egy könyvet, „az egyéves önkéntes naplóját”, abban van ez az elbűvölő vers:

Egyszer volt egy bátor, jó önkéntes,
Ki hazájáért halt hősi halált.
Szép példa volt, megrendítően ékes,
Bajtársi közt követőre talált.

Viszik is már utolsó útjára,
Mellére tiszt érdemjelt akaszt,
Könny hull sűrűn a kopott lafettára...
Ezer ajkon hő imádság fakad...

— Azt hiszem, — mondotta az önkéntes rövid szünet után, — hogy a harci szellem nálunk hanyatlóban van. Ezért azt ajánlom, bajtársam, hogy a sötét éjben kedves börtönünk csendjében, daloljuk el szépen a Jaburek tűzér dalát. Ez kitűnően tüzei a harci szellemet. Azonban véleményem szerint ordítanunk kell, hogy az egész Mária-kaszárnya hangos legyen tőle. Azt indítványozom tehát, hogy álljunk az ajtóhoz.

Nem sokkal ezután az ezredbörtönből oly rémes bömbölés hangzott ki, hogy a folyosón az ablakok rezegtek:

Az ágyúnál áll ő,
Lő, tölt és újra lő.
Az ágyúnál áll ő,
Lő, tölt és újra lő.
De gránát vág be s őt éri,
Mindkét karját letépi.
De ő csak áll és lő,
Lő, tölt és újra lő.
Az ágyúnál áll ő,
Lő, tölt és újra lő...

Az udvarról lépések és hangok hallatszottak be.

— Ez a foglár, — mondotta az önkéntes. — Az inspekciós tiszttel együtt jön. Kitűnő. Pelikán hadnagy ma az ügyeletes. Tartalékos tisztt, régi jó ismerősöm Ceske-Besedyből. Civilben számfejtő egy biztosítótársaságnál. Cigarettát fogunk kapni tőle, ordítsunk csak tovább.

Es ismét felhangzott a dal: „Ágyújánál áll ő...”

Amikor az ajtó kinyílt, a tiszti asszisztenciától dühbe bátorodott foglár keményen rájuk kiáltott:

— Micsoda állatsereglet ez itt?

— Pardon, — mondotta az önkéntes, — itt kérem a Rudolfinum fiáléja van, koncertet adunk a bebörtönzöttek javára. Programmunk első számát, a hadiszimfóniát, éppen most fejeztük be.

— Hagyja abba, — mondotta a hadnagy látszólag szigorúan. — Magának tudnia kell, hogy este kilenckor le kell feküdni és semmiféle lármának kilenc után nincs helye. A maga koncertszáma a főtérre is kihallik.

— Hadnagy úrnak alássan jelentem, — mondta stramul az önkéntes, — nem készültünk rá elég alaposan és ezért nincs kizárva, hogy valami diszharmónia...

— Ezt csinálja minden este, — próbálta az ügyeletes tisztet az önkéntes ellen hangolni a foglár, — általában nem úgy viselkedik, mint egy intelligens ember.

— Hadnagy úr kérem, — mondja az önkéntes, — szeretnék a hadnagy úrral négy szemközt beszélni. Szíveskedjék a foglárt kiküldeni pár percre.

Amikor a foglár kiment, az önkéntes bizalmas hangon odaszólt a hadnagynak:

— Feri, adj egy pár cigarettát... Sport?... Na és hadnagy létedre nincs jobb?... Egyelőre köszönöm ezt is. Adj még pár gyufát is, kérlek.

— Sport, — mondotta megvetőleg az önkéntes, miután

a hadnagy kiment. — Az ember legyen az inségben is előkelő. Gyujtsón rá, bajtársam. Holnap úgyis az utolsó ítélet napja virrad ránk.

Es alvás előtt eldalolt még egy nótát:

Magas hegyen magas szikla,
Szőke kislány sír alatta...

Az önkéntes Schröder ezredest úgy jellemezte, mint egy szörnyeteget. Nos, ebben nem volt igaza, mert Schröderben maradt mégis némi szikrája az igazságérzetnek. Ez meg is nyilvánult nála elég világosan, valahányszor az estét olyan társaságban töltötte, mellyel meg volt elégedve. Am ha nem volt megelégedve?...

Mialatt az önkéntes az ezredbörtönben a kaszárnya viszonyait festegette lesujtó színekben, addig a Grand Hotelben Schröder ezredes nagy tisztí társaságban figyelmesen hallgatta Kretschmann főhadnagy elbeszélését, aki egy lábsebbel aznap tért vissza Szerbiából. (Valami tehén rúgta lábon.) Most éppen arról a támadásról mesélt, amit a törzsből nézett végig, ahova be volt osztva. A támadás a szerb állások ellen indult.

— Igen, most kirohannak a lövészárokból. Körülbelül két kilométer szélességben kúszik előre a csapat, át a drótakadályon, neki az ellenségnek. A katonák derékszíjára akasztva kézigránát, a fegyverek lövésre és szúrásra készen. A golyók fütyülnek. Egy katona, aki a fedezékből kiugrott, halva esik vissza. A másik a fedezékből kihányt föld buckájára esik, a harmadik kissé távolabb rogy össze. De a bajtársak halálhörgése tovább űzi a katonákat, rajta-rajta kiáltással előre a füst- és a porfelhőben. Az ellenség minden oldalról tüzel. A lövészárkokból, a gránátlyukakból géppuskák okádják a tüzet. A katonák sorra hullanak. Egy raj meg akarja

rohamozni az ellenséges géppuskaállást. Elesnek valamennyien, de a legények már az elesettek helyén állnak. Hurrá! Elesik a tiszt! A gyalogsági fegyverek most elhallgatnak. Valami rémes dolog van készülőben. Ismét elesik egy egész raj és felhangzik az ellenséges géppuskák kattogása. Ratatatata... Ott elesik... Bocsásanak meg, nem tudom folytatni... be vagyok rúgva...

A sebesült tiszt elhallgatott és bambán bámult maga elé. Schröder ezredes nyájasan mosolygott és figyelte Spira századost, aki valami vitába kezdett, ráütött az asztalra és olyan valamit ismétel, amiről eddig szó se volt és aminek semmi köze se volt az eddig elhangzott dolgokhoz. Senki sem tudta, hogy mit gondol ezzel a derék százados.

— Gondolják csak végig, kérem! Hadseregünkben vannak osztrák népfelkelő ulánusok, osztrák népfelkelők, gyalogosok, boszniai vadászok, osztrák vadászok, osztrák gyalogosok, magyar gyalogosok, tiroli császárvadászok, huszárok, népfelkelő huszárok, lovas vadászok, tengerészek. Értik? Az első és a második korosztály képezi a hadsereg operatív részét. A harmadik korosztály pedig ennek arcvonala mögött teljesít szolgálatot...

Spira százados az asztalra csapott öklével...

— A Landwehr békeidőben látta el az országban a szolgálatot...

Mellette egy fiatal tiszt arról igyekezett meggyőzni az ezredest, hogy ő milyen kemény katona és hangosan szavalta a szomszédjának:

— Minden tüdőbeteg embert ki kell küldeni a frontra. Nagyon jól tesz nekik a friss levegő, azonkívül jobb, ha a betegek hullanak el, a makkegészségesek helyett...

Az ezredes mosolygott, majd hirtelen elkomorodott és a következő megjegyzéssel fordult Wenzl őrnagyhoz:

— Úgy tetszik, mintha Lukás főhadnagy úr kerülne

bennünket. Mióta ideérkezett, még egyszer sem fordult meg társaságunkban.

— Költeményeket ír, — mondotta Sagner százados ironikusan, — alig érkezett ide, máris beleszeretett Schreiber mérnök feleségébe, akit a színházban ismert meg.

Az ezredes sötéten nézett maga elé:

— Azt mondják, hogy Lukás jó kupléénekes.

— Már a kadetiskolában kitűnően szórakoztatott bennünket kupléival, — felelt Sagner kapitány, — és mennyi viccet tud. Nagyon mulatságos pasas! Nem értem, miért nem jár a társaságunkba.

Az ezredes szomorúan csóválta meg a fejét:

— Manapság nincs közöttünk igazi bajtársias szellem. A régi szép időkben minden tisztársunk igyekezett valamivel hozzájárulni egymás szórakoztatásához. Emlékszem egy Dankl nevű főhadnagyra, aki anyaszűzmeztenre vetkőzött és heringfarkot dugott a fenekébe, majd lefeküdt a padlóra és a tengeri sellőt utánozta. Egy Schleissner nevű hadnagy elsőrangúan tudta a füleit hegyezni és úgy nyerített, mint a csődör. Aztán hogy tudott az nyávogni! Isteni volt, ahogy zümmögött, akkurát mint a méhecske. Aztán jól emlékszem Skoday kapitányra. Ez nőket hozott a kaszinóba, ha a társaság úgy kívánta. Volt három lánytestvér, akiket úgy be-dresszírozott, mint a kutyákat. Felállította őket az asztalra és taktusra vetkőztette őket előttünk. Volt ennek a Skoday kapitánynak egy kis dirigens vesszője, tiszteletbecsület, elsőrangú karmester volt. No és miket csinált azzal a három lánnyal a díványon!... Egyszer fürdőkádat hozatott a szoba közepére finom meleg vízzel és mindannyiunknak meg kellett fürdeni a lányokkal, ő pedig valamennyiünket külön-külön lefotografált. — Schröder ezredes boldogan mosolygott vissza a szép időkre.

— Es milyen fogadásokat kötöttünk a fürdőkádban, — folytatta a széken hintázva, miközben nagyokat esettintett a nyelvével. — De ma? Hát ez is szórakozás? Még csak ez a kupléénekes sem mutatkozik. Már inni sem tudnak manapság a fiatal tisztek. Még tizenkét óra sincs és máris öt berúgott ember van az asztalnál. Volt idő, mikor két napig mulattunk és mentől többet ittunk, annál józanabbak voltunk, pedig folyvást csurgott belénk a bor, sör, likőr. Manapság nyoma sincs ennek az igazi katonai szellemnek. A fene tudja, mi ennek az oka! Már egy jó anekdotát se hall az ember, csak végnélküli fecsegés járja. Hallgassanak csak oda, ott lenn az asztal végén Amerikáról beszélnek.

Az asztal másik végén valóban Amerikáról volt szó.

— Amerika nem avatkozhat bele a háborúba. Az amerikaiak és az angolok majdnem késhegyre mennek egymással. Azonkívül Amerika nincsen felkészülve a háborúra.

Schröder ezredes felsóhajtott:

— Na, kérem, ilyesmiről fecsegnek a tartalékos tisztek. Jól a nyakunkra ültette az ördög őket. Ez az ember tegnap még valamilyen bankban firkált vagy papírtanulit csavart, fahéjat és cipőkrémet árult, vagy pedig a gyerekeknek mesélte az iskolában, hogy a farkast kihajtja az éhség a vadonból, ma meg aktív tisztekkel akarják összemérni magukat. Persze mindenhez értenek és mindenbe beleütik az orrukat. Ha pedig egy aktív tiszt, mint Lukás főhadnagy, kerül az ezredhez, a főhadnagy úr elkerüli tisztársai körét.

Schröder ezredes tehát rossz hangulatban tért haza és reggelre még jobban elromlott a kedve azon, amit még ágyban fekve olvasott az újságból. Hogy tudniillik: „csapataink előre készített állásaikba vonultak vissza.” Nevezetes napjai voltak ezek az osztrák-magyar ármádiának,

amelyek úgy hasonlítottak a sabáci napokhoz, mint egyik tojás a másikhoz.

Ebben a hangulatban érkezett az ezredes reggel tíz órakor a hivatalába, amiről a kövér önkéntes valószínűleg helyesen jegyezte meg, hogy ott hirdetik ki az utolsó ítéletet.

Svejk és az önkéntes már az udvaron várták az ezredest. Nyüzsögtek a sarzsik körülöttük, a szolgálattevő ügyeletes tiszt, az adjutáns, az ezredirodából az őrmester a bűnösök minden aktájával.

Végre megjelent sötéten az ezredes, Sagner százados, az önkéntes-iskola parancsnoka kíséretében, aki idegesen verdeste lovaglópalcájával a csizmaszárát.

Átvéve a jelentést, néhányszor végigment Svejk és az önkéntes előtt, akik ilyenkor mindig „jobbra néztt” csináltak, vagy balra néztek, aszerint, hogy az ezredes hol állott meg vagy merre lépett. Mindketten szokatlan alapossággal csinálták a dolgot, úgy, hogy szinte nyakmerevedést kaptak már a sok ide-oda való forgástól.

Végre az ezredes megállott az önkéntes előtt, aki strammul jelentkezett:

— Einjährigfreiwilliger...

— Tudom, — szakította félbe az ezredes kurtán, — az egyéves önkéntesek kivetettje. Mi maga civilben?... Diák a klasszika-filológiai fakultáson? Szóval egy be-rúgott intellektuell...

— Százados úr! — kiáltotta Sagner kapitány felé, — vezesse fel az egész egyéves önkéntes-iskolát... Persze, — mondotta tovább az önkéntesnek, — a nagyságos diák úr a klasszika-filológiáról... és ilyen alakokkal kell a magunkfajta embernek piszkolódnia. Hátra arc! Aha, persze, tudtam, hogy a köpenyhajtás nincs rendben, mintha csak a szajháktól jönne és a bordélyházban fet-

rengett volna. Majd megtanítom én magát, a kamasz istenit magának.

Az önkéntes iskola bekanyarodott az udvarra.

— Nézzék meg ezt az embert, — ordította az ezredes lovagló ostorával az önkéntesre mutatva, — ez az ember elitta az egyéves önkéntesek becsületét, azokét, akikből azt a tisztességes tisztikart kellene nevelni, melynek a harctéren győzelemre kell vinni csapatainkat. De hová vezetné ez a pálinkás butykos a legénységet? Korcsmáról-korcsmára és a legénység minden rumporcióját meginná. Tudnak-e valamit felhozni a védelmére? Nem! Nézzék jól meg. Ő maga se tud védekezni és ez az ember civilben klasszika-filológiát tanul. Valóban, klasszikus eset.

Az ezredes jelentősegesen szótagolva ejtette ki az utolsó szót és nagyot köpött.

— Klasszikus filológus, aki éjnek idején részeg állapotban leveri egy tiszt fejéről a sapkát. Ember! Még szerencse, hogy az a tiszt csak tüzértiszt volt!

Ebben a mondatban a budweiszi 91-es gyalogezrednek a tüzéség elleni gyűlölete tört elő. Jaj volt annak a tüzernek, akit az ezred őrzárata bevitt, de jaj volt fordítva is. A gyűlölet a két ezred között rettenetes és kiengesztelhetetlen volt. A két ezred dicső elődjektől örök, nemzedékről-nemzedékre szálló vérbosszút örökölt, ami sok esetben odáig fajult, hogy a kilencvenegyesek bedobták a Moldva vizébe a tüzért, vagypedig megfordítva. Rettenetes verekedés kerekedett, mihelyt a „Port Artur”-ban, a „Rózsá”-ban vagy a dél-cseh metropolis valamely más mulatóhelyén összekerültek.

— Dacára ennek, — folytatta az ezredes, — ezt az esetet példás szigorral kell büntetnünk. Ezt az embert ki kell taszítanunk az egyéves önkéntes-iskolából és erkölcsileg meg kell semmisítenünk. Elég sok efajta intel-

ligenzler garázdálkodik már úgy is a hadseregben. Ezrediroda!

Az ezrediroda őrmestere halálosan komoly ábrázattal közeledett az ezredes felé, kezében az aktákkal és ceruzával.

Olyan csend volt, mint ítélethirdetés előtt szokott lenni a törvényszéki tárgyalóteremben, amikor valami híres rablógyilkos előtt hirdetik ki az ítéletet és a törvényszéki elnök megkérdi a vádlottól, hogy megértette-e az ítéletet.

Ugyanilyen hangon hirdette ki az ezredes:

— Marek egyéves önkéntest huszonegy nap szigorított fogságra ítélem. Büntetésének kitöltése után pedig krumplipuccolásra osztandó be a konyhára.

Majd az egyéves önkéntesek felé fordulva, parancsot adott a lelépésre. Az önkéntesek gyorsan kettős rendekbe fejlődtek és elindultak, miközben az ezredes megjegyezte Sagner századosnak, hogy nem klappol a kettős rendekre való szakadás és ezért délutáni foglalkozást parancsolt az udvaron az önkéntesek részére, hogy megtanuljanak taktusra... lépni.

— Ropogni kell az ilyesminek, százados úr. Pattogjon a kettősrendekbe való fejlődésnél az önkéntes, mint a pattogatott kukorica. No aztán még valamit, majdnem elfelejtettem. Mondja meg az egyéves önkéntes-iskolának, hogy öt nap kaszárnyafogságot kap az egész iskola, nehogy elfelejtsék volt kollégájukat, ezt a bitang Mareket.

A bitang Marek nyugodt ábrázattal állott Svejek mellett. Az eset jobban nem is végződhetett volna! Hiszen összehasonlíthatatlanul jobb a konyhában krumplit hámozni, gombócot kavarni, mint tele nadrággal az ellenség tűzzáporában ordítani, hogy: „Rajvonal! Szuronyt szegez!”

Amikor Schröder ezredes Sagnertől visszatért a kihall-

gatáshoz, Svejek előtt állott meg. Szótlanul és figyelmesen szemlélte Svejket, aki strammul állott előtte. Derült arca reprezentálta egész egyéniségét. Nagy fülei békésen bámultak a sapka alól a haragos hadúrra. Az egész külseje biztonságot és büntudatlanságot tükrözött vissza, szemei mintha csak azt mondták volna:

— Hát tehetek én erről?

Az ezredes az őrmester felé fordulva, ebben a kérdésben összegezte megfigyelésének eredményét:

— Hülye ez az ember?

Erre e derús arcon csöndesen megnyíltak az ajkak:

— Ezredes úrnak alázatosan jelentem, — felelt az őrmester helyett Svejek, — igenis hülye vagyok...

Az ezredes félrehívta segéd tisztjét és az őrmestert, aztán figyelmesen végiglapozta a Svejkről szóló aktákat.

— Ahá, — mondotta Schröder ezredes, — szóval ez volna Lukás főhadnagy kutyamosója, akit jelentése szerint Táborban elvesztett. Nézetem szerint legjobb, ha a tiszt urak maguk nevelik a szolgálkat. Ha Lukás főhadnagy úr direkt notórikus hülyét választott puccerjéül, hát mérgeledjön vele ő maga. Van hozzá elég szabad ideje, hiszen úgy se jár sehová. Maga se látta őt még a mi társaságunkban, mi? No lám, tehát éppen elég ideje van arra, hogy kidresszírozza a tiszt szolgáját. Én nem mérgeledöm vele.

Schröder ezredes Svejekhez lépett, még egyszer belenézett jámbor arcába, majd így szólt:

— Hülye, barom... három nap szigorított. A fogság letöltése után jelentkezik Lukás főhadnagy úrnál.

Így aztán Svejek az ezredfogdában megint összekerült az önkéntessel. Lukás főhadnagyot az ezredes pedig behívatta az ezredirodába és a főhadnagy szörnyű öröme így fogadta:

— Főhadnagy úr! Egy héttel az ezrednél való jelent-

kezése után kérte, hogy bocsássunk egy tisztí szolgát a rendelkezésére, mivel az ön régi puccerje Táborban elmaradt. Tekintettel arra, hogy a puccer most jelentkezett az ezrednél...

— Ezredes úr, — szólt könyörgő hangon Lukás főhadnagy.

— Elhatároztam, — szakítja félbe a főhadnagyot az ezredes nyomatékosan, — hogy három napi fogság után őt ismét a főhadnagy úr rendelkezésére bocsájtom.

Lukás főhadnagy kétségbeesett ábrázattal tántorgott ki az ezredirodából.

*

Svejk e három nap alatt nagyszerűen mulatott Marek önkéntes társaságában. Minden istenáldott este hazafias tüntetést rendeztek a priccsen.

Az ezredáristomban minden este felhangzott a „Gott-erhalte” és a „Prinz Eugen, der edle Ritter”, ezenkívül eldalolták a katonanóták egész gyűjteményét, végül pedig, amikor megjelent a foglár, felhangzott a speciális üdvözlő nóta a kulcsos angyal tiszteletére:

A mi foglárunknak minden tisztességet,
Nem kívánunk rosszat: erőt, egészséget,
Vigye el az ördög féderes szekérben,
Hogy a poklok lángján egy kicsit megégjen.

Az önkéntes rárajzolta a priccsre a szerencsétlen foglárt és aláírta szép kalligrafikus betűkkel a régi dal szövegét:

Véres hurkát venni Prágába indultam,
Paprika Jancsi jött szembe feldúltan.
Nem Paprika Jancsi, foglár az ebadta,
Úgy ugrottam onnan, mint a gummilabda.

Mialatt a foglárt úgy ingerelte az ezred két rabja, ahogy Sevillában az andalúziai bikákat szokták dühíteni piros kendős toreádorok, Lukás főhadnagy kétségbeesetten várta azt a szerencsétlen napot, melyen Svejks ismét szolgálatra fog nála jelentkezni.

III. SVEJK KIRÁLYHIDAI EMLÉKEI

A kilencvenegyes ezredet áthelyezték Királyhidára.

Eppen a harmadik napon, amikor szabadlára kellett volna Svejksnek kerülnie, akkor vitték át az önkéntessel együtt a főőrségre, ahonnan erős katonai fedezettel kísérték ki őket a pályaudvarra.

— Már régóta mesélik, hogy át fognak helyezni bennünket Magyarországra, — mondotta útközben az önkéntes. Ott fogják majd összeállítani a menetzászlóaljokat. Jól kiképzik az embereket a tábori lövészet mesterségére és miután a magyarokkal jól kiverekedték magukat, kihajtják őket a Kárpátokba. Ide Budweiszbba tisztára magyar helyőrséget hoznak és a fajokat szépen össze fogják keverni. Valahol olvastam egy elméletet arról, hogy a degenerálódás ellen a legjobb módszer a lányokra idegen nemzet fiait rászabadítani. Ugyanezt csinálták a svédek és a spanyolok a harmincéves háborúban, a franciák pedig Napoleon idején. Ezt fogják most a magyarokkal végrehajtani Budweiszbban. Ezt persze nem csinálják majd olyan durván, mint hajdanában, hanem szép simán, csöndben végeztetik majd el a magyarokkal ezt a fajnemesítő munkát. Egyszerű vércsere lesz ez. A cseh

katonák magyar lányokkal fognak hálni, a sajnálatra-méltó cseh lányok pedig egy-egy jóképű magyar honvédet fogadnak be ágyukba. A számár antropológusok pedig egy század mulva odalesznek majd a csodálkozástól, amikor a Mals partján kiálló pofacsontú nemzedék üti fel a fejét.

— Ezzel a párosítással csakugyan érdekes dolgokat mívelnek a világban, — jegyezte meg Svejek, — Prágában van egy néger pincér, Krisztiánnak hívják. Az apja király volt Abessziniában és a Stvanicin egy cirkuszban mutogatta magát. Ebbe az abessziniai Krisztiánba beleszeretett egy tanítónő, aki a „Ladá”-ban (Lada — cseh női folyóirat) szokott költeményeket írni a pásztorokról és az erdei csörgedező patakocskákról. A tanítónő elvitte az abessziniait egy szállodába és ott fajtalankodott vele, ahogy az ilyesmit a szentírásban nevezik. Szegény tanítónő borzasztóan csodálkozott, amikor mégis egy egészen fehér fiúcskát hozott a világra. Igen ám, csakhogy két hét mulva a kisfiú elkezdett barnulni. Napról-napra barnább és barnább lett a fiú, majd egy hónap mulva feketedni kezdett, egy félév mulva pedig pont olyan suvikszbőrű volt, mint az abessziniai király pofája.

A mamája elvitte a bőrgyógyászati klinikára, hogy valami úton-módon fehérsítsék ki a fiút. A klinikán azonban azt mondták a tanítónőnek, hogy a gyereknek egész szabályszerű néger bőre van, amit nem lehet átfesteni. Ettől aztán úgy megzavarodott ez az erkölcsös költőnő, hogy elkezdett leveleket írni a lapok szerkesztőségeibe és tanácsokat kért mindenünnen, hogy mitévő legyen a néger gyerekkel. Egy szép napon levitték a „Katerinki”-be, a bolondok házába, a kis négert pedig az árvaházba vitték, ahol nagyon sok baj volt vele. Később kitanult pincér lett és táncolni járt éjjeli kávéházakba. Most pedig igen helyre gyerekek születnek a

nyomában, akik már nem olyan feketék, mint ő. Egész rendes cseh mulattok. Egy orvos járt hozzánk a „Kehely”-be, az magyarázta el nekünk, hogy a dolog nem is olyan egyszerű. Azt mondta, hogy az ilyen keverék ember fiai szintén keverékek lesznek és egy idő múlva már nem is lehet megkülönböztetni őket a fehér embertől. Viszont valamelyik generációból hirtelen kitör az ősi faj és a tiszta, erkölcsös fehér leányzó különös fekete négert szül a világra. Ez aztán a pech! Képzelve csak el, maga feleségül vesz egy kisasszonyt. A kis lotyó tisztára fehér, mint a hó, aztán egy szép napon fekete négert szül magának a világra. Na... És mondjuk, ha kilenc hónap előtt a felesége maga nélkül ment volna a cirkuszba, ahol feketék boksztak, azt hiszem, egy kicsit firogna a feje ezen a histórián.

— A fekete Krisztián esete a háború szempontjából is figyelemreméltó, — mondotta az önkéntes. — Mondjuk például, hogy ezt a négert besorozták katonának. A néger prágai, tehát a 28-as ezredhez tartozik. Maga hallotta, hogy az egész huszonnyolcas ezred átment az oroszokhoz. Mennyire csodálkoznának az oroszok, ha ezt a négert is elfogták volna a huszonnyolcasokkal. Azt írnák az orosz lapok, hogy Ausztria koloniális népeit is háborúba hajtja, holott nincs is kolóniája.

— Azt mondják, — szólt közbe Svejka, — hogy Ausztriának is van kolóniája, valahol északon, valahol a Ferenc József-földön...

— Hagyjátok abba az ilyen beszédet, fiúk, — mondotta egy katona az őrségtől, — nem jó manapság holmi Ferenc József-földről beszélni. Ne mondjatok neveket, meggyülhet a bajtók könnyen...

— Nézzetek a térképre, — vágott a katona szavába az önkéntes, — csakugyan van valami földje ott északon a mi legkegyesebb császárunknak. A statisztika szerint

csak jeget termel az egész ország. A prágai jégművek onnan szállítják a jeget saját jégtörőik útján. Ezt a jégipart a külföldön is nagyra becsülik, már csak azért is, mert jól jövedelmező, de veszedelmes ipar. A legnagyobb baj a jégszállítás körül van, amikor a sarkkörön keresztül hordják a jeget. El tudjátok-e képzelni, micsoda veszedelmes munka ez?

Az őrségbeli katona morgott valami érthetetlen magá elé, az őrparancsnok káplár azonban közelebb húzódva komolyan hallgatta az önkéntes fejtegetéseit:

— Ez az egyetlen kolónia egész Európát el tudja látni jéggel és éppen ezért nagyon fontos nemzetgazdasági tényező. Igaz, hogy a kolonizálás nagyon lassan halad előre, mert a telepések részben nem jelentkeznek, részben pedig megfagynak. A kereskedelmi és külügyi minisztériumnak nem kevésbé nagy gondot okoznak, tekintettel arra, hogy nagy jéghegyek felületeit hogyan lehet kihasználni. Néhány jó szálloda építésével az idegenforgalmat is fellendíthetnék, amennyiben sok turista szívesen járná be ezt a vidéket. Persze, ebben az esetben rendes turista- és országutakat kell építeni a jéghegyek között, a jéghegyek oldalára pedig útmutató táblácskákat kell majd kifüggeszteni. A kolonizálás legnagyobb akadályát az eszkimók képezik, akik módfelett megnehezítik helyi hatóságaink munkáját...

— A bitangok sehogysem akarnak németül beszélni, — folytatta az önkéntes, akit a káplár nagy érdeklődéssel hallgatott. Ez a káplár standbeli katona volt, civilben szolgálgyerek. Elbutított, eldurvult ember, aki mindenbe beledugta az orrát, amit nem értett meg és fő gondja volt, hogy minél hűségesebben szolgálja meg a zupát.

— A közoktatásügyi minisztérium nagy áldozatok árán iskolát akart nekik építeni, káplár úr, de közben őt építőmester megfagyott.

— A kőművesek megmenekedtek a biztos haláltól, — mondotta Svejks, az önkéntes szavaiba vágva, — mert az égő pipájuk mellett melegedtek...

— Nem mindnyájan, — vágott bele most Svejks szavaiba az önkéntes, — kettő olyan szerencsétlen volt, hogy elaludt a szájukban a pipa, így aztán a jéghegyek között kellett elhantolni szegényeket. De végre sok emberáldozat árán mégis csak sikerült egy iskolát felépíteniök jégtáblából és vasbetonból, melyek, mint ismeretes, kitűnően tapadnak egymáshoz. Azonban, amint az iskola elkészült, a huncut eszkimók letördelték a befagyott kereskedelmi hajóról a faalkatrészeket és tüzet raktak az új iskolában. Amivel aztán elérték céljukat a gazemberek. Az iskola a jégre volt építve és a tűz melegétől a fundamentum felolvadt és az egész iskola az iskolaigazgatóval és a kormányképviselővel együtt, (akit az ünnepestes megnyitásra küldtek ide), belezuhant a tengerbe. A kormány képviselője, amikor már nyakig volt a vízben, így kiáltott fel: „Gott strafe England!” Most valószínűleg katonaságot fognak odaküldeni, hogy rendbe hozzák egy kicsit ezeket az eszkimókat. Magától értetődik persze, hogy nehéz lesz velük háborúskodni. Hős katonáinkban a legtöbb kárt a szelíd jegesmedvék fogják tenni.

— No még csak az hiányzik, — jegyezte meg a káplár csendesen, — különben majd feltalálnak a medvék ellen is valamit. Vegyük például a gázmaszkot, amit a gázmérgezésnél használnak. A fejedre húzod ezt a maszkot és már meg is vagy mérgezve, amint azt nekünk az altiszti iskolában tanították.

— Ugyan-ugyan, csak ijesztik ott magukat azzal a gázmaszkkal, — mondta Svejks, — a katona ne féljen semmitől. Még ha, mondjuk, harc közben, beleesne valami latrinába, akkor se ijedjen meg. Nyalja le magát

szépen és harcoljon tovább. Különben is a mérges gázokhoz a katonák hozzászoknak már a kaszárnnyában, amikor friss komiszkenyeret és borsófőzeléket kapnak menázsiba. Azonban az orvosok most csakugyan kitaláltak valamit a sarzsik ellen...

— Az valami különleges villamos áram lesz, — vágott bele Svejkszavaiba az önkéntes, — össze fogják kötni ezt az áramot a sarzsi csillagjával, amitől az fölrobban, minthogy az altiszti csillag kaucsukból van. Na szép kis katasztrófa lesz ebből!

A tizedes, bár civilben ökrökkel foglalatostkodott, végre mégis megértette, hogy ez a két fogoly rajta mulat és átment a járőr élére.

Végre megérkeztek az állomásra, ahol a budweisziék éppen búcsúzkodtak ezredüktől. A búcsúzkodásnak nem volt ugyan hivatalos jellege, a tér azonban mégis telve volt emberekkel, akik a katonaságot várták.

Svejk minden figyelmét a kirítésnél álló publikum kötötte le. És ahogy az már ilyenkor történni szokott, a rendes katonának hátra kellett húzódnia, míg a szuronyok között kísértéknek utat nyitottak előre. A derék katonákat nemsokára bele fogják préselni egy marhavagonba, míg Svejk és az önkéntes szép kényelmesen helyet foglal majd a rabszállító fülkében, mely minden katonavonatnál közvetlenül az ezredtörzs kocsijához van csatolva.

Svejk nem állotta meg, hogy sapkáját lóbálva, egy nagy „Na zdar”-t ne kiáltson a kerítés felé. A publikum, melyre igen szuggesztíve hatott Svejk üdvözléte, hangosan köszönt vissza Svejknek, hogy „Na zdar!” és a pályaudvar felé nyomult, ahol már mondogatni kezdték: „Jönnek már, jönnek!...”

Az őrsparancsnok káplár magánkívül ordított Svejkre, hogy fogja be a pofáját, de ennek dacára az éljenzés

tovább terjedt, mint a lavina. A csendőrök viisszaszorították a tömeget a kerítés felé, így nyitva utat a rab-szállító őrségnek, mely kénytelen volt a rabokat a „Na zdar”-ozó, sapkát és kalapot lengető publikum sorfala között a pályaudvarra vezetni.

Egész szabályszerű demonstráció volt ez. A pályaudvarral szemben levő szállodából hölgyek integettek kőndővel az ablakból, hangosan kiáltva Svejks és az önkéntes felé: „Heil!” A „Na zdar”-t kiabálók tömegébe „Heil” kiáltások is vegyültek és ezt az alkalmat egy lelkes honfi arra használta fel, hogy megkockáztasson egy „Le a szerbekkel!” kiáltást, amire valaki udvariasan elgáncsolta az illetőt és a mesterségesen előidézett tolongásban kissé letaposták a lábát.

Mint az elektromos szikra, úgy járt szájról-szájra, hogy „Jönnek már!”

Svejks barátságosan integetett és így lépegetett a szu-ronyok között, míg az önkéntes komoly arccal szalutált a tömegnek.

Így lépték át Szejkéks a budweiszi pályaudvar külsőbét és haladtak a készen álló vonat felé. A perronon állt a tűzéségi zenekar, melynek karmesterét megzavarta a váratlan demonstráció és kevésen múltott, hogy a zenekar rá nem zendített a „Gott erhalte”-ra. Szerencsére az utolsó pillanatban megjelent a szintéren a hetes lovassági hadosztály fő tábori lelkésze, Lacina páter, fekete kemény kalapban és hozzáfogott a rend helyreállításához.

A tábori főpap idejében való megérkezésének igen egyszerű története van. Ez a pap híres nagyfaló és a tisztí étkezde réme volt. Épp az előző este érkezett Budweiszbá és beleesett rögtön a 91-es ezred tisztikarának búcsúbankettjébe. Ott kezdett enni és inni tíz másik helyett, de ez nem lévén elég, többé-kevésbbé még józan

állapotban jutott el a tiszti konyhába, ahol a szakácstól kikunyorálta a maradékot, amit maradék nélkül meg-evett. Kifalta a lábasokból a szószokat és a gombócmaradékot, lerágta, mint egy vadmacska a csontokról a húst, majd rumot is fedezett fel a tiszti konyhában s addig ivott, míg csak csuklani nem kezdett. Ezzel visszament a banketre, ahol elsőnek küzdötte fel magát az ivásban. Különben e képességeinek nagy híre volt a hetes lovashadosztályban és a tiszti konyha mindig alaposan ráfizetett a páterre. Reggelre kelve most eszébe jutott, hogy az ezred elutazásánál neki kell fenntartani a rendet és olyan buzgalommal okvetetlenkedett a kordon körül, hogy a tisztek, akik a bevagonírozást vezették, elbujtak a részeg pap elől az állomásfőnökségi irodába.

Így történt, hogy a kellő pillanatban elkapta a levegőben a „Gott erhalte”-t dirigálni akaró karmester cifra karmesteri botját.

— Halt! — mondotta, — még nem! Majd ha én jelt adok. Most „pihenj!” Mindjárt vissza fogok jönni. — Ezzel a rabszállító őrség felé tartott, melyet szintén harsány „Halt”-tal állított meg.

— Hová? — kérdezte a káplártól szigorúan, akinek fogalma sem volt arról, hogy mi a tennivalója ilyen szituációban.

A káplár helyett Svejk válaszolt kedélyesen:

— Bruckba visznek bennünket, tábori lelkész úr, ha úgy tetszik, velünk jöhet.

— Meg is teszem, — jelentette ki Lacina páter, majd a káplár felé fordulva kiáltotta, — ki meri mondani, hogy én nem utazhatom? Előre, indulj!

Amikor a fő tábori lelkész a fogolyszállító kocsiban volt már, lefeküdt a padra. A jólelkű Svejk levette a köpenyegét és összehajtva a pap feje alá tette, miközben

a káplár megbotránkozására az önkéntes csendesen megjegyezte: „Lelki vígasz a lelki atyának.”

Lacina páter kényelmesen kinyújtózott a padon és mesélni kezdett:

— A ragout gombával akkor jó, uraim, ha a gombát előbb finom vágott hagymában dinszteltük. Aztán egy babérlevelet kell beletenni és a hagymát...

— A hagymát már előbb bele tetszett tenni, — szolt közbe az önkéntes a káplár vasvilla tekintetétől kísérve, aki a részeg papban is csak feljebbvalóját látta.

A káplár helyzete valóban kétségbeejtő volt.

— Igen, — jegyzi meg Svejk, — a fő tábori lelkész úrnak valóban igaza van. Mentől több a hagyma benne, annál jobb. Pakomeriben volt egy sörmérő, aki még a sörbe is hagymát tett, minthogy a hagyma szomjúságot idéz elő. A hagyma általában nagyon hasznos dolog. Sőt a kelésre is sült hagymát rak az ember.

Lacina páter halkán válaszolt, mintha csak félálomban beszélne:

— Minden a fűszerezéstől függ. Semmit sem szabad túlborsozni, vagy túlpaprikázni.

Majd mindig halkabban és akadozóbban beszélt:

— Túl-szeg-fű-sze-gez-ni, túl-fű-sze-rez-ni, — az utolsó szót be sem fejezve, elaludt. Néha-néha nagyot sipolt az orrán, ha egy-két lélegzetvételnél abbahagyta a horkolást.

A káplár merően nézte részeg feljebbvalóját, míg az őrség csendesen röhögött a padon.

— Nem egyhamar fog magához térni, — mondotta Svejk kis idő múlva, — totál be van rúgva.

— Az mindegy, — folytatta Svejk, a káplár ijedt mozdulata dacára, mellyel hallgatásra intette Svejket. — Ezen úgysem lehet segíteni, akkurát olyan részeg, mint ahogy a reglamában elő van írva. Ez kapitányi rangban van. Az ilyen tábori papot, akár kisebb, akár nagyobb

a rangja, az isten a legszebb képességekkel áldotta meg. Pukkadásig tele tudja zabálni magát akárhol, akármi-lyen alkalommal. Azelőtt Katz tábori lelkésznél szolgál-am, az is megitta volna az orrát a két szeme közül. Amit ez csinál itt, az semmi ahhoz képest, amit az én páterem véghez vitt. Megittuk mi vele már a szentség-tartót is és biztosan leittuk volna az égből magát a jó-istent is, ha adtak volna rá valamit.

Svejk Lacina páterhez lépett, szépen fálnak fordította a papot és nagy szakértelemmel mondotta:

— Bruckig fog horkolni fennakadás nélkül, — majd a káplár kétségbeesett pillantásának kíséretében, vissza-ült a helyére.

Az őrsparancsnok tizedes tanácstalanul kérdezte:

— Mit gondol, jelentsem ezt valakinek?

— Arról tegyen le, káplár úr, — mondotta az önkén-tes, — maga őrsparancsnok és nincs joga elhagyni a he-lyét. Itt kell maradnia mellettünk. A szolgálati szabá-lyok szerint küldenie se szabad senkit valahova, amíg leváltást nem kap. Látja, milyen kemény dió ez a ka-tonai szolgálat! Lövést sem adhat le, hogy ezzel hívjon ide valakit, mert nincsen semmi baj. Más szempontból pedig szigorúan meg van tiltva a rabokon és az őrszemély-zeten kívül valakinek a rabszállító kocsiban tartózkodni. A rendeletet átlépni szigorúan tilos. A maga büntettének nyomait még csak el sem tudja tüntetni, káplár úr, mert ha a főtábori papot véletlenül ki is dobná a vagonból, már az is hasztalan, miután tanúk vannak rá, hogy be-eresztette a kocsiba, habár semmi keresnivalója sincsen itt a papnak. Ez, kedves káplár úr, biztos degradálást jelent.

A káplár mentegetőzött, hogy ő nem eresztette fel a főtábori lelkész urat. hanem az maga mászott fel a ko-

csiba és akármilyen részeg is, mégis csak az ő feljebbvalója.

— Itt maga az egyetlen feljebbvaló, — mondta az önkéntes nyomatékosan, akinek szavait Svejik egészítette ki.

— Még ha maga őfelsége akart volna hozzánk csatlakozni, azt se lett volna szabad beengednie. Ez éppen olyan, mint mikor a regruta őrségen áll és az ügyeletes tiszt elküldi cigarettáért. A számár elmegy és még meg is kérdi, hogy milyen cigarettát hozzon. Ezért várfogság jár, káplár úr.

A káplár kétségbeesetten mentegetődzött, hogy Szejikmondotta a tábori lelkésznek, hogy csak utazzon velük.

— Én tehetem, káplár úr, — mondta Szejik, — mert én hülye vagyok. De magától mást várna az ember.

— Régen szolgál már? — kérdezte az önkéntes a begyulladt káplárt.

— Már harmadik éve. Most fognak előléptetni szakaszvezetővé.

— Na, erre már keresztet vethet, — mondotta az önkéntes cinikusan, — ahogy mondtam, ezért degradálás jár.

— Mindegy az, káplár úr, — szólt Szejik vigasztalólag, — hát nem egy kutya, hogy az ember mint káplár vagy mint közönséges baka esik el? Igaz ugyan, hogy a lefokozottakat mindig az első vonalba küldik.

A főtábori pap megmozdult.

— Szépen horkol, — mondotta Szejik, — miután megállapította, hogy a pappal minden rendben van. — Biztosan valami nagy zabálásról álmodik, csak ide ne rondítson. Az én tábori papom, hogyha nagyon részeg volt, mindig odarezelt álmában. Egy alkalommal...

Es Szejik olyan részletesen és érdekesen vázolta Katz úr tulajdonságait, hogy észre sem vették, amikor a vonat elindult.

Csak az utolsó vagonból idetörő vad ének szakította félbe Svejks tanulságos elbeszélését. Az utolsó vagonokban a 12. század utazott, mely jobbra krumlvi és kasperski-horei német legénységből regrutálódott.

Torkuk szakadtából fújták:

Wann ich kumm, wann ich kumm,
Wann ich wieda, wieda kumm.

Egy másik vagonból pedig valaki kétségbeesetten ordított a távolba vesző Budweis felé:

Und du mein Schatz,
bleibst hier.
Holárjó, holárjó, holó.

Olyan irtó lármát csaptak, hogy bajtársaik kénytelenek voltak elrángatni őket a nyitott ajtóból.

— Csodálkozom, — mondotta az önkéntes, — hogy az inspekciós tiszt nem volt még nálunk. Az előírás szerint magának jelentkeznie kellett volna a vonatparancsnokságnál, ahogy a pályaudvarra érkezünk, nem pedig holmi részeg tábori pappal pepecselni.

A szerencsétlen káplár makacsul hallgatott és bután bámult az elmaradó távíró oszlopokra.

— Ha elgondolom, — mondotta az önkéntes gonoszul, — hogy mi senkinél sem jelentkezünk és a következő állomásnál biztosan ide jön a vonatparancsnok, hát felforr bennem a katonavér. Eppen úgy utazunk...

— Mint a cigányok, — vág az önkéntes szavába Svejks, — vagy mint a csavargók. Mintha nekünk nem is volna szabad isten színe előtt mutatkozni és mintha mi seholse jelentkezhetnénk, nehogy becsukjanak bennünket.

— Ezenkívül, — folytatta az önkéntes, — az 1879. évi november hó 21-iki rendelet értelmében a katonai fog-

lyok vonaton való szállítása alkalmával a következő szigorú rendszabályok tartandók be: Először: a rabszállító vagonat vasrácsokkal kell ellátni. Ez világos, akár a nap és ez a vagon fersriftosan el is van látva ráccsal, ez tehát rendben is volna. Másodszor: a kiegészítő az 1879. XI. 21-ről keletkezett császári és királyi rendelet szerint minden katonai rabszállító kocsit klozettel kell ellátni; amennyiben ezzel a fontos készülékkel a vagon nem rendelkezik, feltétlenül zárt edény álljon a rab és az őrszemélyzet rendelkezésére, kis és nagy szükségleteik elvégzése céljából. Persze, itt nálunk, szó sincs szabályszerű rabszállító kocsirol, mert itt klozet nincs. Mitulajdonképp a világtól izolálva egy zárt vagonban utazunk és még az ilyen előírástos edény is hiányzik...

— Végezze el a dolgát az ablakon keresztül, — mondotta a kétségbeesett káplár.

— Persze maga elfelejti, hogy a fogolynak az ablakhoz sem szabad menni — mondta Svejtk.

— Harmadszor: — folytatta irgalmatlanul az önkéntes, — itt nincs ivóvizet edény se, amiről a rendelet értelmében szintén gondoskodni kellett volna és amiről a káplár úr szintén elfelejtett gondoskodni. Pardon, nem tudja, hogy melyik állomáson lesz menázsiosztás? Nem tudja? Tudtam, hogy erről nem szerzett be információkat a káplár úr...

— Na látja, káplár úr, — mondta Svejtk, — milyen nehéz dolog is foglyokat kísérni. Bizony velünk törődni kell. Mi nem vagyunk közönséges katonák, akik maguk járnak ügyes-bajos dolgaik után. Nekünk mindent ide kell hozni az orrunk elé, mert erre rendeletek és paragrafusok vannak, amihez mindenkinek alkalmazkodni kell. „A bezárt ember olyan, mint a szopós gyermek”, — szokta volt mondani ismerősöm, egy vándorlegény, —

„ápolni kell, — mondotta, — hogy sorsával meg legyen elégedve. Nem szabad ingerelni szegénykét.”

— Különben, — mondta Svejks kis idő múlva, — tizenegy órakor legyen szíves és szóljon nekem.

A káplár kérdőleg nézett Svejkre.

— Tizenegy órától kezdve nekem a marhavagonban a helyem, — mondta Svejks nyomatékosan, majd ünnepélyesen folytatta: — Az ezredkihallgatásnál engem három napra ítélték el, káplár úr, és tizenegy órakor az én büntetésem letelt, tehát engem ki kell eresztetni. Tizenegy óra után nekem nincs már itt semmi keresnivalóm. Egy katonát se szabad tovább fogva tartani, mint amennyi jár neki. Azért vagyunk a katonaságnál, hogy fegyelem és rend legyen, káplár úr.

A kétségbeesett tizedes jósokára tért csak magához, végre meggyőződés nélkül kijelentette, hogy ő semmiféle papírt nem kapott.

— Kedves káplár úr, — folytatta most megint az önkéntes, — a papírok saját lábukon nem jönnek el az őrség parancsnokához. Tehát, ha a hegy nem jön Mohamedhez, úgy legyen szíves a káplár úr és fáradjon el a papírok után. Lássa, már megint újabb slamasztikába került. Magának nincs joga továbbtartani a foglyot, mint amennyire el van ítélve, viszont nincs joga kiengedni valakit a rabszállító kocsiból. Valóban én magam sem tudom, hogy fogja majd kivágni magát ebből az ostoba helyzetből. Mentől tovább megyünk, annál rosszabb. Már féltizenegy.

Az önkéntes visszatette óráját.

— Kíváncsi vagyok, mit fog csinálni a káplár úr egy félóra múlva.

— Félóra múlva én a marhakocsihoz tartozom, — ismételte Svejks álmodozva, majd megsemmisítő rohamot intézett ismét a káplár ellen. — Azonban, ha a káplár

úr meggondolja, hogy nem lesz kellemetlensége a dologból, szívesen itt maradok, mert itt sokkal kényelmesebb, mint a marhavagonban. Azt hiszem...

Svejket a főtábori pap kiáltása szakította félbe, aki álmában beleszólt a társalgásba: „Több szósz!”

— Aludj csak, aludj, — mondotta Svejke és jóindulatúan dugta a lecsúszott köpeny csücskét a pap feje alá, — álmodj csak tovább szépeket a zabálásról.

Az önkéntes dalolni kezdett:

Aludj pici, aludjál, hunyd be kis szemed,
Istenke vigyáz rád és ölébe temet.
Angyalkák ringatják kicsi bölcsőd...

A szerencsétlen káplár már nem is reagált a dologra, apatikusan bámult bele az ablakba és átengedte a rabszállító vagon sorsának. A katonák „maso”-t játszottak. Erős, markos ütések csattogtak a hátsó padon, ahol a katonák mulatságos játékokat űzték. Amikor a káplár arra pillantott, éppen egy infanterista feneke mosolygott kihívólag felé. A káplár felsóhajtott és ismét az ablaknak fordult.

Az önkéntes valamin eltűnődött, majd így szólt a kétségbeesett káplárhoz:

— Ismeri a káplár úr az „Állatvilág” című folyóiratot?

— Hogyne, — mondotta a káplár, aki látszólag megörült, hogy a beszéd más fordulatot vett, — a gazdák a mi falunkban járatták a lapot. Az én gazdámnak is járt, mert nagyon szerette az angóra kecskéket, ezek pedig mindig megdöglöttek és ezért fordult a laphoz tanácsért.

— Kedves káplár úr, — mondotta az önkéntes, — abból, amit most fogok magának mondani, maga előtt is világos lesz, hogy nincsen hibanélküli ember. Meg vagyok győződve róla, uraim, hogy abba fogják hagyni

a „maso”-t ott hátul, mert amit most fogok mesélni, az már csak azért érdekes, mert elbeszélésem nyüzsögni fog olyan szakkifejezésektől, amiket önök nem értenek meg. Az állatvilágból fogok egy történetet elmesélni, hogy elfeledjük egy pillanatra a háborús gondokat.

— Hogy is lettem tulajdonképp az „Állatvilág”, e szörnyen érdekes folyóirat szerkesztője, magam előtt is roppant bonyolult talány volt egészen addig, amíg arra a belátásra nem jutottam, hogy ez csak teljesen beszámíthatatlan állapotomban történhetett. Ebben az állapotban eshetett meg velem, hogy öreg cimborám, Hajek iránt való baráti érzésből elcsábítottam magam. A lapot addig Hajek szerkesztette, aki azonban beleszeretett Fuchs laptulajdonos lányába, mire Fuchs úr őt rögtön kidobta, de kikötötte, hogy Hajek tartozik utódról gondoskodni.

Amint látják, annak idején furcsa szolgálati viszonyok fordultak elő a napvilágon.

Amikor Hajek bemutatott a laptulajdonosnak, ez igen kedvesen fogadott és megkérdezte, hogy értek-e egyáltalában valamit az állatokhoz? Borzasztóan meg volt elégedve válaszómmal, miszerint az állatokat nagyra becsülöm és bennük átmenetet látok az emberhez és hogy az állatok kívánságait és sóvárgásait mindig állatvédelmi szempontból vizsgáltam és respektáltam. Egyetlen állat sem kíván egyebet, mint azt, hogy mielőtt az ember fel-falja, lehetőleg fájdalom nélkül öljék meg. A pontynak például, születése pillanatától kezdve az a rögeszméje, hogy nem szép a szakácsnők ama rossz szokása, hogy élő állapotban vágják fel a hasát és az az eljárás, mely szerint a tyúkoknak kicsavarják a nyakát, homlokegyenest ellentétben áll az állatvédelem nagy eszméivel. Nem szabad például a baromfit avatatlan kezeknek megölni. A megsütött állatok görcsösen megmerevült tagjai bizony-

ságul szolgálnak arra, hogy haláluk alkalmával tiltakoztak az ellen, hogy őket szinte élve dobják bele a forró margarinba. A pulykakakascomb... Ebben a pillanatban a lapkiadó félbeszakította előadásomat és megkérdezte, hogy kiismerem-e magam a baromfi, kutya, házinyúl és méhtenyésztésben? Hogy érték-e az állatvilág különleges kérdéseihez? Hogy vágok-e ki képeket és cikkeket a külföldi szaklapokból? Írok-e szakcikket az állatok életéből különös tekintettel a katolikus ünnepekre? Tudok-e az év különböző szakainak időváltozásairól, lóversenyről, vadászatról, a rendőrkutya-nevelésről írni? Figyelemmel tudom-e kísérni a nemzeti ünnepeket és búcsúkat, röviden, van-e ujságíró érzékem? Kiismerem-e magam bizonyos szituációkban és tudok-e tartalomdús vezércikket írni?

Erre kijelentettem, hogy sokat gondolkoztam már egy olyanféle lap helyes szerkesztésén, amilyen például az „Állatvilág”. Kijelentettem, hogy a lap minden rovatát helyesen tudnám vezetni, mert a kifinomult igények kielégítésére minden eszköz rendelkezésemre áll. Kijelentettem továbbá, hogy minden törekvésem oda irányul majd, hogy a lapot szokatlan magas nivóra emeljem. A lapot tartalmában és formájában reorganizálni akarom. Új rovatokat vezetnék be. Például bevezetném a „Vidám állatvilág”, „Állatok az állatokról” című rovatokat. Természetesen gondos figyelembevételével az adott politikai helyzetnek. Meglepetést meglepetésre szereznék az olvasóknak, hogy az egyik állattól a másikig lélegzethez se jusson. „Az állat napja” című rovatot meg kell változtatni, új programot kell felállítani a háziállatok ismeretetésére, továbbá feltétlenül be kell vezetni a lapba a „Marha mozgalom” című rovatot.

Erre ismét félbeszakított és kijelentette, hogy ez neki tökéletesen elég. Ha csak a felét is meg tudom valósítani

programmomnak, egy pár nagyon szép törpegalambot ajándékoz nekem, amit a legutóbbi berlini kiállításon első díjjal tüntettek ki, a galamb tulajdonosának pedig érmet adtak.

Mondhatom, minden erőmmel igyekeztem keresztülvinni a folyóiratban programomat, sőt nem egy ízben megállapítottam, hogy cikkeim jóval felülmúlták képességeimet. Minthogy a publikumnak folyton új és új dolgokat akartam nyújtani, kénytelen voltam néhány új állatot kitalálni.

Abból a felfogásból indultam ki, hogy az elefántot, a tigrist, az oroszlánt, a malacot és a vakondokat az „Állatvilág” olvasóközönsége már régen ismeri, tehát az olvasót valami új felfedezéssel kell meglepni. Ezért rávetettem magam a kénhasú cethalakra. Az én új cethalam akkora volt, mint egy tőkehal és savval telt hólyagja volt, aztán egész különleges bélcsatornája, amiből nagy durrogások közepette holmi mérges savakkal fecskendezte be a fölfalni való kis halakat. Ezt a savat később egy tudós, már nem emlékszem, hogyan kereszteltem el az öreget, elnevezte cethalsavnak. A cethalsír már ez előtt is ismeretes volt, de most az olvasóközönséget ez a cethalsav kezdte érdekelni és egyik-másik olvasó kérdezősködött a cég címe iránt, mely ezt a cethalsavat feldolgozza.

Mondhatom, az „Állatvilág” olvasói általában nagyon kíváncsi természetű emberek voltak.

A kénhasú cethal után egész sereg új állatot fedeztem fel, melyek közül a legemlítésreméltóbbak: a kerge ősapja, a szépia fröcskölő állat, melyet a vándorpatkányok családjába soroztunk be.

Szinte napról-napra szaporodtak az állataim. Magam is meg voltam lepve, mekkora sikereim lettek ezen a téren. Sohase hittem volna, hogy az állatvilág így nagy

kiegészítésre szorul és hogy Brehm annyi állatot felejtett ki az „Állatok világa” című munkájából. Tudtak-e Brehm és az őt követő tanítványai, akik nyomdokába léptek, az én izlandi bőregeremről, a „száműzött denevérről”, az én házimacskámról, mely a Kilimandzsáró hegység csúcsain él és nálam „vadonélő szarvasmacska” névre hallgat?

Volt-e a természetbúvároknak tudomásuk mostanáig arról a bolhafélérről, melyet nálam „Khuna mérnök bolhájának” neveztek? Ezt egy borostyánkőben találtam s egészen vak volt, mert a történelem előtti idők vakondokján élösködött, mely szintén világtalanul élt a világban s melynek a nagyanyja egy sündisznó fajtával párosult az adelsbergi barlangban, amely abban az időben elnyúlt egész a Balti-tengerig.

Ebből a jelentéktelennek látszó eseményből hatalmas vita fejlődött ki a radikális „Cas” és a klerikális „Cech” című napilapok között. Nevezetesen a „Cech” az általam felfedezett bolhával kapcsolatosan ezt írta egy tárcában: „Amit isten teremt azt bölcsen teremti meg.” Viszont a „Cas” a természet törvényei alapján kezdte darabokra törni az én bolhámat a „Cech”-el együtt és úgy nézett ki a dolog, hogy mint felfedezőt elhagy a szerencse csillaga. Az „Állatvilág” olvasói nyugtalankodni kezdtek.

Az okot erre az én apró híreim adták. A méh és a baromfi tenyészetéről írtam, amiben kifejtettem új teóriámat. A dolog szintén nagy port vert fel és nagy megbotrátkozást okozott. Az történt ugyanis, hogy a híres Pazurek méhtenyésztő, tanácsaim következtében gutaütést kapott, aminek folyományaként kihalt a méhtenyésztés az egész Sumaven és a Podkrokonsin. A szárnyas jószágot pedig tanácsaim eredménye gyanánt valami járvány lepte el és kidöglött valamennyi.

Erre a szabadon élő madarakra vetettem magam s ma

is emlékszem, milyen afférom volt emiatt a „Selsky Obzor” szerkesztőjével, Kadlcak klerikális országgyűlési képviselő úrral.

En ugyanis kivágtam egy angol lapból a „Country Life”-ből egy képet valami madárról, mely egy diófán ült és elneveztem „dióbibicnek”. Egész logikusan. Mert ha ez a madár, mondjuk, egy gyalogfenyőn ült volna, akkor, persze hogy „gyalogfenyőbibicnek” neveztem volna a drága madarat.

Es mi történt ebből a semmiségből? Kadlcak képviselő úr nekem esett egy nyílt levelezőlapon és kijelentette, hogy az a madár nem „dióbibic”, hanem „tölgyszajkó” és csehül éppen úgy kell nevezni, mint azt németül nevezik.

Erre aztán írtam egy levelet, melyben kifejtettem egész elméletemet a dióbibicet illetőleg, csomó szidást is kevertem levelembe és k'gondoltam hozzá egy csomó Brehm-idézetet.

Kadlcak képviselő úr vezércikkkel felelt a „Selsky Obzor”-ban.

Főnököm, Fuchs úr, most is, mint rendesen, a kávéházban ült és a vidéki lapokat olvasta, mivel az utóbbi időben sok szó esett bennük az én „Állatvilágban” megjelent cikkeimről. Amikor a kávéházba jöttem, szótlanul mutatott az asztalon levő „Selsky Obzor”-ra. Szeme szomorúan függött rajtam, különben is az utolsó időkben tisztelt főnököm állandóan ilyen szomorú képeket vágott rám.

Olvadni kezdtem hangosan a cikket, úgy, hogy az egész kávéházi publikum hallhatta:

„Tisztelt Szerkesztőség!

Rámutatott már arra, hogy az önök szerkesztésében megjelenő folyóirat, szokatlan és megindokolatlan terminus-technikust vezet be, mitsem törődve a cseh nyelv

tisztaságával. Rámutattam ez alkalommal arra is, hogy állatokat talál ki a lapszerkesztőség. Ennek bizonyítására felhoztam, hogy lapjuk szerkesztője a régi „tölgyszajkó” elnevezés helyett „dióbibicet” vezetett be a madárvilág szótárába.”

— Tölgyszajkó, — mondotta a laptulajdonos utánam kétségbeesett hangon.

Én nyugodtan olvastam tovább: „Erre az »Állatvilág« szerkesztőjétől egy goromba levelet kaptam, melyben engem ostoba börtöntöltelékek és marhának nevezett, amiért természetesen energikusan rendre kell utasítanom. Így nem válaszolnak rendes emberek között tárgyilagossá és tudományos kifogásokra. Szeretném tudni, hogy ki kettőnk közül a nagyobb marha. Lehet, hogy kifogásaimat nem levelezőlapon, hanem levélben kellett volna megírnom, de elfoglaltságom miatt nem tulajdonítottam a dolognak olyan fontosságot, most azonban ez után az aljas kirohanás után kénytelen leszek az »Állatvilág« szerkesztőjét nyilvánosan pellengérre állítani.

Az önök szerkesztője téved akkor, amikor azt hiszi, hogy én egy műveletlen marha vagyok, akinek fogalma sincsen arról, hogy miként nevezik a madarakat. Évek óta foglalkozom ornithológiával, még pedig nemcsak elméleti alapon, hanem a természetbeni tanulmányok útján is, több madarat láttam már kalitkában, mint amennyit az önök szerkesztője életében látott, annál is inkább, minthogy a tisztelt Szerkesztő úr nem igen mozgult még ki a prágai borházakból és snapszbutikokból.

Ez ugyan mellékes, habár ártani semmi esetre sem árt, ha az önök szerkesztője a jövőben meggyőződik arról, hogy kivel van dolga, kire alkalmazza a marha kifejezést, mielőtt ilyen vagy ehhez hasonló szót írna le tolla, még ha e nyilatkozatot a morvaországi misteki járás

Friedlandjának szánta, ahol e cikk megjelenéséig az önök lapjának előfizetői voltak.

Különben itt nem személyes polémiáról van szó, ezzel az ostoba fickóval, hanem magáról a tényről, ezért csupán ismétlem, hogy teljesen felesleges fordításoknál különböző elnevezéseket kiagyalni, amikor az általánosan ismert és használt „tölgyszajkó” elnevezés már forgalomban van.”

— Igen, a tölgyszajkó, — tört ki főnököm még inkább kétségbeesve, de én tovább olvastam, nem zavartattam magam.

„Gyalázat, már ha így kell magam kifejeznem, hogy szaktudás nélkül is gorombáskodhat valaki, aki még azt sem tudja, hogy a „tölgyszajkó” az nem „dióbibic”. „A mi madaraink” című könyvben a 148. oldalon a latin elnevezése e madárnak: *Glanulus glandarius* B. A. Az én madaram tölgyszajkó.

Lapjuk szerkesztője ezek után bizonyára be fogja látni, hogy én jobban ismerem a magam madarát, mint ő, aki nem szakember. A „dióbibic” dr. Beyer szerint „*mu-cifraga caricates* B”, de ez a „B” nem azt jelenti, aminek a szerkesztő úr magyarázza, hogy ez a „barom” szó kezdőbetűje. A cseh madárkutatók csak a közönséges szajkót ismerik, de az önök dióbibicéhez nem volt szerencsájük, amit különben az az úr talált ki, akire a saját maga által magyarázott „B” betű fogalma nagyszerűen passzol. Ez különben csak személyes kitörés, ami a dolgokon nem változtat.

A szajkó az szajkó marad, még ha ezért az „Állatvilág” szerkesztője széjjelpukkan is. Ez is bizonyítéka annak, hogy milyen könnyelműen és milyen szakszerűtlenséggel írka-firkálnak manapság, hozzá nem csekélyebb durvasággal Brehmre is hivatkoznak. Ez a közönséges fickó azt írja, hogy a tölgyszajkó Brehm könyvének 452.

lapja szerint, ahol a fekete homlokú gébicsről (*Lanius minor*) van szó, — a krokodilusok családjához tartozik. Továbbá azt állítja ez a tudatlan, ha szabad ennyire is megtisztelnem, szintén Brehmre hivatkozva, hogy a szajkó a varjak 15. családjához tartozik, holott Brehm a varjút a 17. családba sorozza, ahová az egész csókaperепутty való. És a szerkesztőjük olyan aljas, hogy engem is csókának (*Colaeus*) nevez és a szarka-fajtához számít, még pedig ennek egy félszederjés alosztályához, holott ezen az oldalon erdei tölgyszajkóról és szarkáról van szó.”

— Tölgyszajkó, — sóhajtotta megint lapom kiadója, — adja ide, hadd olvassam végig.

Erre már én is megijedtem, minthogy a hangja olvasás közben egyre rekedtebb lett.

— A kolibri vagy a törökrigó cseh fordításban szintén kolibri, mint ahogy a fenyőrigó csehül is fenyőrigó.

— A fenyőrigót borókarigónak kell nevezni, főnök úr, mert ez borókával táplálkozik, — jegyeztem meg csendesen.

Fuchs úr erre lecsapta az ujságot, begurult a billiárdasztal alá, közben az utóljára olvasott szavakat hörögte és rikácsolta:

— *Turdus kolibri*.

— Nem tölgyszajkó, — ordította a billiárd alól, — hanem dióbibic. Harapok, uraim, harapok.

Nagynehezen kiszedtük a billiárd alól és harmadnap meghalt családja körében agygrippében. Az utolsó szava ez volt utolsó világos pillanatában: „Nem az én egyéni érdekeimről van szó, hanem az igazságról. Ebből a szempontból mondom ki ítéletemet, mely oly tárgyilagos, mint a...” — és csuklani kezdett.

Az önkéntes elhallgatott és csípősen mondotta a káplárnak:

— Azt akartam ezzel mondani, hogy minden ember kerülhet néha olyan furcsa helyzetbe, amikor hibát-
hibára halmoz.

Az egész hosszú elbeszélésből a káplár csak annyit értett, hogy hibát követett el és ezért megint az ablak felé fordult és sötéten nézett a tovamosódó rétre.

Ekkor Svejek elkövetkezettnek látta a percet arra, hogy megszólaljon:

— Semmi sem marad titokban ezen a világon, minden napfényre kerül. Hallottátok, hogy egy buta szajkót se lehet dióbibicnek nevezni. Érdekes, hogy valaki ilyesmin kerül horogra. Állatokat kigondolni csakugyan nehéz dolog, azonban ilyen kigondolt állatkát bemutatni azt hiszem, még nehezebb. Évekkel ezelőtt élt Prágában egy Mestek nevezetű férfiú, aki egy tengeri sellőt fedezett föl, melyet a Havlicsek-utcában a szőlőhegyen egy függöny mögött mutogatott. A függönyön volt egy nyílás, melyen keresztül látni lehetett egy egész közönséges kanapét, amin egy zizkovi fehérchseléd hempergett. A lába be volt göngyölve valami zöld fátyolba, amivel a farkát helyettesítették, a haját zöldre festették, a kezén keztyű volt, amire úszóhártyákat ragasztottak papendekliből, ami szintén zöldre volt festve. A hátára holmi úszóhártyát pingáltak. Tizenhat éven aluli ifjakkal a tengeri démonhoz a bemenet szigorúan tilos volt, azonban a 16 éven felüliek, akik a belépődíjat meg tudták fizetni, nagy elragadtatással beszéltek a sellő széles fenekéről, amire kalligrafikus szép betűkkel oda volt írva, „a viszontlátásra”. Ami a sellő mellét illeti, avval kevésbé volt megelégedve az ifjúság, minthogy az a köldökét verte, mint egy feslett zsák. Este hétkor Mestek becsukta a panorámát és így szólt a hableányhoz: „no tengeri sellő, most már haza mehet”. A hableány szépen átöltözködött és este tíz órakor már a Tabor-utcában lehetett látni, amint

föl-alá járkált és minden urat ezekkel a diszkrét szavakkal üdvözölt: „Szép fiú, gyere velem, nem bánod meg.” De minthogy nem volt bárcája, egyszer rajta vesztett. Drasner elcsípte a sellő frakkját is egy sereg más ilyen jómadárral, mire aztán szegény Mestek tönkrement.

Ebben a szent pillanatban a főtábori lelkész leesett a padról és rögtön tovább aludt. A káplár ostobán bámult rá egy darabig, majd nagynehezen visszaemelte a padra, anélkül, hogy valaki segítségére ment volna. Látszott, hogy a káplár minden tekintélyét elvesztette. Amikor gyöngé, reménytelen hangon azt mondta az őrség tagjainak, hogy „segíthetnétek ti is”, egyetlen ember se mozdult.

— Ott kellett volna hagyni, ahol volt, — mondotta Svejek, — én se csináltam másképp annak idején a magam tábori papjával. Egyszer a reteráton hagytam, ott aludta ki magát, egy más alkalommal pedig a teknőben egy vadidegen családnál. A fene tudja, hol mindenfelé nem horkolt az már.

A káplárt valami indulatos elszántság fogta el, meg akarta mutatni, hogy itt ebben a vagonban mégis ő az úr és durván rászólt Svejkre:

— Fogja be a pofáját, ne karatyoljon annyit, minden kutyamosó feleslegesen sokat pofázik. Maga olyan, mint a poloska.

— Igaz, káplár úr, maga pedig egy kis atyaisten, — mondotta Svejek olyan fölényesen, mint egy filozófus, aki az örök békét hirdeti az egész világnak és az eszméért keserűen harcolni kénytelen.

— Maga a hétfájdalmas szűzanya.

— Uram istenem, — kiáltott fel az önkéntes, kezeit összekulcsolva, — töltsd meg szívünket szeretettel minden sarzsi iránt, nehogy ellenszenvvel viseltessünk irán-

tuk és áldd meg az együttlétünket velük ebben a keréken járó börtönlyukban.

A káplár elvörösödött dühében:

— Kikérek magamnak minden megjegyzést, maga egy-éves ... maga ...

— Ugyan mit tehet maga erről, — vágott bele a káplár szavába az önkéntes csillapítóan, — nagyon sok nemnél és fajnál az őstermeszlet egyszerűen megtagadta az intelligenciát. Hallott már maga az emberi ostobaságról beszélni? Hát nem összehasonlíthatatlanul jobb lett volna-e, ha maga úgy születik, mint a többi emlős állat és nem viselné az ostoba emberi és káplári elnevezést? Magától nagy hiba, ha azt hiszi, hogy tökéletesen fejlett emberi lény. Ha lefejtik a gallérljáról a kaucsukcsillagot, akkor nem marad magából semmi, olyan érdektelen senki lesz maga is, mint az a többi százezer, akiket a fronton tömegesen lődznek agyon. Ha még egy csillagot ragasztának gyöngé nyakára, hogy olyasvalamit csináljanak magából, amit nálunk komiszgombnak hívnak, még akkor se volna a dolog rendben. Szellemi horizontja még szűkebbre zsugorodik és ha majd a harctéren kulturális szempontból csenevész csontjai elpihennek, egy lélek sem akad egész Európában, aki magát megsirassa.

— Becsukatom magát, — kiáltotta a káplár kétségbeesetten.

Az önkéntes nevetett:

— Maga nyilván azért csukatna be, káplár úr, mert szidtam magát, pedig ha azt állítaná, úgy hazudna. Mert hiszen a maga észbeli képességei fel se tudják fogni a sértést. Lefogadom magával bármilyen pénzbe, hogy el se tudja mondani, miről is beszélgettünk mi egymással. Ha például azt mondanám magának, hogy embrió, akkor maga ezt nemcsak a legközelebbi állomásig nem bírná a fejében tartani, de még a következő telegráfpóznáig se,

mert rögtön elfelejtené. A maga agya kiszáradt velőshurka. El se tudom képzelni, hogy amit itt hallott, csak részben is el tudja ismételni. Most pedig megkérdezhet akárkit, hogy volt-e egyáltalán részemről célzás a maga szellemi horizontjára és hogy megsértettem-e magát akárcsak egy szóval is.

— Persze, hogy egy szót se szólt itt senki, — vallotta Svejks, — amiből ki tudna csavarni magának valamit. Aztán rossz vége is szokott annak lenni, ha valaki sértve érzi magát. Egyszer egy éjjeli kávéházban, a „Tunnel”-ben voltam és társaságomban az orángutánról beszélgettünk. Köztünk ült egy tengerész is, aki kijelentette, hogy néha nehéz megkülönböztetni egy szakállas polgárt az orángutántól, hogy egy ilyen orángutánnak úgy be van nőve az álla szőrrel, — mint... például annak az úrnak ott a szomszéd asztalnál. Mi erre valamennyien arra fordultunk, mire a szóbanforgó szakállas úr odalépett a tengerészhez és lemázolt neki egy pofont. A tengerész viszont söröskriglivel zúzta be a szakállas úr fejét, úgy, hogy az mindjárt le is esett és eszméletlenül terült el a földön. Amikor a tengerész látta, hogy az urat egy kicsit agyonütötte, szépen meglógott, mi pedig elkezdtuk a szakállas urat magához téríteni. Ámde kár volt a fáradságért, mert ahogy az úr magához jött, bár nekünk a dologhoz semmi közünk se volt, nyakunkra hozta a rendőrséget és valamennyiünket bevitetett a kerületi kapitányságra. Ott pedig határozottan állította, hogy orángutánnak neveztük, hogy csak róla beszéltünk a kávéházban egész este. Mi pedig azt mondtuk, hogy nem tartottuk orángutánnak. Így vitatkoztunk jó ideig a kapitány előtt. Erre én megkértem a kapitány urat, magyarázza meg a szakállas úriembernek, hogy nincs igaza. A kapitány jóakaratóan megmagyarázta a szakállas polgárnak, hogy nem akarták megsérteni, de erre ez össze-

szidta a kapitányt és kijelentette, hogy ő is velünk cimborál. A kapitány úr megharagudott és becsukatta a megsértett urat. Mi pedig vissza akartunk térni a „Tunnel”-be, de nem lehetett, merthogy minket is rigli mögé tétetett a kapitány úr. Látja, káplár úr, mi minden keletkezik néha egy jelentéktelen félreértésből. Egy okrouhlici polgárember viszont azért sértődött meg Németbródban, mert valaki tigriskígyónak nevezte. Sok olyan szó van a világon, aminek alkalmazása nem büntetendő cselekmény. Ha például azt mondanák, hogy maga patkány... hát megharagudna ezért ránk a káplár úr?

A káplár erre kitört. Nem lehet azt mondani, hogy ordított, — a düh, a kétségbeesés és a tehetetlenség ömlött belőle vadul csapkodó hangokban. Ezt a koncertet most a tábori főpáter fütyülése kísérte, amit horkolás közben produkált az orrán keresztül.

A felháborodást újabb depresszió követte. A káplár leült a padra és vizes, kifejezéstelen szemét makacsul a tovahaladó erdőkre és hegyekre szegezte.

— Káplár úr, — szólalt meg ismét az önkéntes, — amint itt ül a párolgó hegyeket szemlélve, engem élenken emlékeztet Dante alakjára. Ugyanaz a nemes arcél, mint a néhai nagy költőé, a szív és szellem finom rezdüléseinek ugyanazon kifejezése. Kérem, maradjon csak így ebben a pózban, mert ez nagyon jól áll így a káplár úrnak. Milyen lelkesedéssel és minden mesterkedés nélkül forgatja szemét a természetre. Bizonyosan arra gondol, hogy milyen szép lesz a vidék tavaszal, amikor e sivár vidéket gyönyörű zöld szőnyeggel borítja be a természet és a fehér virágokkal díszített réten...

— ...Ezt a szőnyeget csörgedező patakocska öleli át... — szólt közbe Svejtk, befejezve a mondatot, — és a káplár úr egy tuskón ülve, a tentaceruzát nyálazva, költeményt ír a „Maly Ctenar”-nak.

A káplár teljes apátiába esett. Az önkéntes kijelentette, hogy valahol már látta a káplár fejét valami kiállításán. Biztosan emlékszik rá, hogy ezt a fejet valamelyik szobrász feldolgozásában látta valahol.

— Pardon, káplár úr, nem ült maga véletlenül modelt Stursa szobrászművésznek?

A káplár az önkéntesre nézett és szomorúan felelt: — Nem.

Az önkéntes elhallgatott és elnyújtózott a padon.

A katonák kártyázni kezdtek Svejkkal, a káplár pedig kétségbeesésében odaállt kibicelni, sőt végül még bele is szólt a játékba, kijelentvén, hogy hiba volt Svejkről kijátszani a zöld ászot, hogy nem az ásszal kellett volna tromfolnia, minthogy akkor az utolsó ütésre megmaradt volna a hetese.

— Régebben olyan feliratok voltak kifüggesztve a korcsmában a kibicek számára... — jegyezte meg Svejkr. — Én csak egyre emlékszem, amelyik valahogy úgy hangzott, hogy: „kibic fogd be a szád, vagy ruha lesz.”

A katonavonat beérkezett egy állomásra, ahol az inspekciós tisztnek végig kellett vizsgálni a vonatot. A vonat megállt.

— No tehát, amint látjuk, — szólt az önkéntes kötekedve a káplárhoz, — az inspekciós már itt is van.

És a börtönkocsiba belépett az ügyeletes.

*

Az ezredtörzs a vonat parancsnokául dr. Mraz tartalékos hadnagyot vezényelte ki.

Ilyen hülye szolgálatra mindig tartalékos tisztet szoktak kivezényelni. Dr. Mraz hadnagyot is tisztára megbolondította ez a fe'adat. Mindig kevesebbet számolt egy vagonnal, holott civilben szegény a matematika tanára volt egy reálgimnáziumban. Ezenkívül folyton összezavarta az utolsó állomáson feladott ezredlétszámot az

egyres vagonok létszámával. Amikor belenézett a papírjaiba, úgy tűnt fel neki, mintha isten tudja hogyan, de két tábori konyhával több lenne a szerelvénv leltárában, mint amennyinek lennie kellene. Mikor pedig azt állapította meg, hogy a lovak ismeretlen körülmények folytán megszaporodtak a vonaton, a hátán valami titokzatos kellemetlen érzés futott végig. A tisztli listában pedig az istennek se talált két kadétra. A lista szerint megvoltak valahol, de természetben sehogyse tudta felfedezni őket. Az ezredirodában az első vagonban egy írógépet kerestek szünet és eredmény nélkül. Ez a káosz persze erős fájást idézett elő a szegény matematikus rendszerhez és törvényhez szokott koponyájában. Már vagy három aszpirint szedett be és mindennek dacára a kínok kifejezésével az arcán vizsgálta végig a vonatot.

Amikor kísérőjével a rabszállító vagonba lépett, gépiesen fogadta a kétségbeesett káplár jelentését arról, hogy két foglyot kísér ennyi meg ennyi emberrel. A matematikus hadnagy belenézett a papírjaiba, újra lekontrolálva a káplár által jelentett számot, aztán körül nézett.

— Hát itt meg kit szállít maga? — kérdezte szigorúan a fő tábori papra mutatva, — aki nyugodtan horkolt tovább, míg kiálló feneke kihívóan tekintett az inspekciós tisztre.

— Hadnagy úrnak alássan jelentem, — dadogta a megijedt káplár, — hogy hozzánk az állomáson, jelentem alássan...

— Mi az, hogy jelentem alássan, mit jelent? — kérdezte idegesen dr. Mraz, — világosabban fejezze ki magát.

— Hadnagy úrnak jelentem alássan, — szólalt meg a káplár helyett Svejk, — ez az úr, aki itt fekszik, ez egy berugott fő tábori lelkész úr aki a budweiszi pályaudvaron csatlakozott hozzánk és minden további nélkül

bemászott közénk a tömlőcvagonba. És mivel a fő tábori lelkész úr a mi följebbvalónk, tehát nem dobhattuk ki, mert ez súlyos fegyelemsértés lett volna. A fő tábori lelkész úr, úgy látszik, összetévesztette a törzs kocsiját a rabszállító vagonnal.

A tiszt ismét a papírjaiba nézett, de seholse találta azt a fő tábori papot, akit Bruckba kell szállítani a tömlőckocsin. Idegesen hunyorgatott. Az előző állomáson a lovak szaporodtak meg a vonaton, most pedig a rabok fiadzottak egy fő tábori papot.

Dr. Mraz felszólította a káplárt, hogy fordítsa arccal kifelé az alvó és erősen horkoló urat, minthogy ebben a pozitúrában nem lehet megállapítani pontosan a személyazonosságát. Sok ügyel-bajjal sikerült az alvó lelkipásztort a hátára fordítani, miközben felébredt egy pillanatra. Amint a tisztet meglátta maga előtt, barátságosan motyogta: „Szervusz Frédi, mi ujság? Kész már a vacsora?” Ezzel ismét megfordult és tovább horkolt.

Dr. Mraz azonnal felismerte a tegnap esti tiszti bankett nagyevőjét és csendesen felsóhajtott:

— Ezért maga tizedes rapportra fog menni, — mondotta a káplárnak és indulni akart, amikor Svejks elébe állott:

— Hadnagy úrnak alássan jelentem, hogy én már nem tartozom ide a rabszállító vagonba, nekem ez csak fél-tizenegyig járt, minthogy büntetésem akkor letelt. Három napra voltam becsukva. Az én helyem most már a többi között van a marhavagonban. Mivel 11 óra is régén elmúlt, kérem a hadnagy urat, tessék engem kieresztetni a marhavagonba, ahová tartozom, vagy tessék kidobni engem a sínekre, vagy pedig tessék Lukás főhadnagy úr rendelkezésére bocsátani.

— Hogy hívják magát? — kérdi dr. Mraz ismét a papírjaiba pillantva.

— Svejks József, jelentem alásson.

— Ahá, szóval maga az a híres Svejks, mondotta dr. Mraz, — valóban, a büntetése már letelt féltizenegykor, viszont Lukás főhadnagy megkért, hogy Bruckig ki ne engedjem magát innen. A főhadnagy úr szerint biztosabb és kevésbé veszélyes az út akkor, ha maga itt ül.

Amikor az inspekciós elment, a káplár marón jegyezte meg:—

— Na látja, Svejks, szart ér a maga fellebbezése a magasabb parancsnoksághoz. Ha akartam volna, jól befűthettem volna mind a kettőjüknek.

— Ugyan, káplár úr, — mondotta az önkéntes, — nagyon gyöngé argumentáció a szarral való dobálózás, eltekintve attól, hogy ilyen és ehhez hasonló argumentumot többé-kevésbé intelligens ember még felindulásában se használ. Aztán a maga nevetséges fenyegetése, hogy mindkettőnknek befűthetett volna, több, mint sok. Mi a fenéért nem fűtött hát be, ha megtehetette volna? Hiszen itt volt az alkalom!

— Elég! — ordította a káplár, aki félreértette az önkéntest, — elég! Hadbírótság elé álítom mindkettőjüket.

— És miért, galambocskám? — kérdi ártatlanul az önkéntes.

— Az az én dolgom, hogy miért, — bátorodott fel a káplár.

— A maga dolga, — mondta az önkéntes mosolyogva, — és a mi dolgunk. Éppen úgy, mint a kártyában: „az én tantim, a te tantid”. Azonban meg akarom jegyezni, hogy magára úgy látszik, erősen hatott a hadnagy úr kijelentése arról a rapportról, azért kezd most ilyen mokányul ordítózni velünk. Persze, most se szolgálati úton.

— Aljas fickók, — vágta oda a káplár, bátorságra kapva.

— Mondok valamit, káplár úr, — kezdett most Svejka beszédbe. — Öreg katona vagyok, már a háború előtt is szolgáltam, tehát tudom, hogy néha ráfizet az ember az ilyen gorombáskodásra. Évekkel ezelőtt, amikor tényleges időmet szolgáltam, volt a mi századunknál egy zupásféle, valami Schreiter nevezetű, aki továbbszolgáltatásra jelentkezett, holott mint káplár, már régen hazamehetett volna, de olyan agyalágyult volt, hogy inkább bennmaradt. Ez az ember aztán ránk ragadt, mint a szar a kutyára, ahogy mondani szokás. Semmi se tetszett a vitéz őrmester úrnak. Ez se volt jó, az se volt főrsriftos, szóval ölt bennünket úton-útfélen. „Ti nem vagytok katonák, hanem falusi bakterek”, — mondogatta mindig. Egyszer aztán megharagudtam és jelentkeztem századkihallgatásra. „Mit akarsz?” — kérdi a kapitány. — „Százados úrnak alássan jelentem, panaszom van Schreiter őrmester úrra, mert mi császári és királyi katonák vagyunk, nem pedig bakterek. Mi őfelségét szolgáljuk, nem a rongyszedő zsidót.” „Tűnj el a szemem elől, te féreg” — kiáltott rám a kapitány úr, de én másnap zászlóaljkihallgatásra jelentkeztem. A zászlóaljrapporton, amikor megmagyaráztam az alezredesnek, hogy mi nem vagyunk bakterek, hanem császári katonák, az alezredes úr nagyon megharagudott és két napot sózott rám. De én rögtön kértem ezredkihallgatásra való elővezetésemet. Az ezredrapporton jelentkezés után az ezredes rámordított. Azt mondta, hogy hülye vagyok és hogy menjek a fészkes fenébe. Erre én strammul tisztelegtem: „Ezredes úrnak alássan jelentem, kérem a dandárkihallgatásra való elővezetésemet.” Ettől aztán az ezredes rögtön begyulladt és rögtön elküldött a zupásért egy ordonáncot. Aztán ott az ezredirodán az összes tisztek előtt kellett Schreiter zupásnak bocsánatot kérni a bakter szóért. Az udvaron az őrmester utá-

nam eredt és azt mondta, hogy ezután nem fog többet egy rossz szóval se bántani, de viszont bejuttat a kerületi fogházba. Ettől az időtől kezdve aztán vigyáztam magamra, de hiába, mert mégis hoppon kapott. Éppen a raktárnál álltam őrséget, ahol tudvalevőleg az őrszem nagyon unatkozni szokott és épp ezért mindenféle dolgokat firkál kinyájában az ezredraktár falára. Rendszerint vagy valami női nemirészt, vagy valami verset írtak oda. Szóval én is unatkoztam és szépen ráírtam a falra jó nagy betűkkel: „Schreiter zupás fajankó.” De a büdös zupás rám leshetett valahonnan, mert rögtön ott termett, ehhez járult még az a szerencsétlenség is, hogy az én írásom alá közvetlenül valaki odafirkálta, hogy: „Szépen megyünk mi nektek háborúba! Szarunk rátok!”

Ez 1912-ben volt, amikor azért a Prohászka konzulért kellett volna Szerbiába masírozni. El is vittek mindjárt Theresienstadtba a hadtestbírószákhoz. Vagy tizenötször kellett a hadbíró uraknak lefotografáltatni a magazin falát ezekkel a felírásokkal. Vagy tízszer írtatták le egymásután velem összehasonlítás céljából ezt a mondatot: „Szépen megyünk mi nektek háborúba! Szarunk rátok!” Aztán vagy tizenötször leírtatták, hogy Schreiter zupás fajankó. Végre jött egy írásszakértő, aztán az firkáltatott velem mindenféle számárságot össze-vissza. Például „1897 július 27-én történt, hogy Kralova a Lába folyó hullámai alá került”. — Ez nem elég, — mondotta a hadbíró, — itt nem a Lába folyóról van szó, hanem a szarról. Tehát diktáljon olyan szavakat a szakértő úr, amiben sok sz-, a- és r betű van. Aztán diktáltak megint: szarka, szőrös, származás. Ez a szegény bírósági grafológus tisztára meghülyült már a sok diktálástól és mindig a hátam mögé nézett, ahol a szuronyos katona állt. Végre azt mondta, hogy neki már Bécsbe kell mennie és hogy írjam le még háromszor egymásután, hogy: „a

nap is kisütött már és forróság terült a tájra". Aztán az egész anyagot felküldötték Bécsbe. Jó sokára ezután megjött a válasz is, hogy az aláírás az én írásom ugyan, de a felírás az másé. Aztán ezért az aláírásért kaptam hat hetet, mert irkáltam, amikor silbakolni kellett volna, mivelhogy addig, amíg a falra firkáltam, nem figyelhettem a szolgálatra.

— No látod, — mondotta a káplár kárörömmel, — mégse úszta meg büntetés nélkül, akármilyen finom akasztófavirág vagy. Ha én lettem volna a hadbíróság, nem hat hetet, hanem hat évet adtam volna neked.

— Nonono, csak legyen olyan nagylelkű, — vágott most a beszédbe az önkéntes, — inkább gondoljon csak kissé a saját sorsára. Eppen most mondotta magának az inspekciós tiszt, hogy rapportra kell mennie. Az ilyenre nagyon jó előkészülni egy kicsit, átgondolni a káplári karriér utolsó állomását. Mi maga tulajdonképpen a világűrhez viszonyítva? Gondolja csak el, hogy a hozzánk legközelebb lévő állócsillag ettől a katonavonattól kétszázhetvenöt ezerszer távolabb van, mint a nap. Ha maga állócsillag volna a világűrben, a maga jelentősége sokkal kevesebb volna, semhogy a legfinomabb asztrolómiai műszerrel fel lehetne fedezni valahol. A mi jelentéktelenségünk olyan nagy a világűrben, hogy erről magának fogalma sincs. Egy fél év alatt olyan kicsi ívet futna be, egy egész év alatt pedig olyan picurka ellipszist, hogy azt számokban alig lehetne kifejezni. A maga paralleltengelye egyenesen megmérhetetlen.

— Ebben az esetben a káplár úr bizonyosan büszke lenne rá, hogy őt nem tudja megmérni senki. A rapporton persze nyugodtan kell viselkednie, semmi esetre se szabad felizgatnia magát. Az idegesség ártalmára van az egészségnek, amire most a háborúban pedig nagy szükség van, mert a hadjáratnál járó fáradság senkinek

sem engedi meg azt a luxust, hogy nyavalyás legyen.

— És ha majd bezárják magát, káplár úr, — folytatta Svejek barátságos mosollyal, — és a dutyiban bosszúságok érik, ügyeljen, hogy el ne veszítse az eszét. Mindig csak saját magára gondoljon. Ismertem egy Frantisek Skvor nevezetű szenes embert, akivel a háború elején a prágai főkapitányságon együtt ültem és akit később hazaárulásért valamilyen pragmatika szankció címén fel is akasztottak valahol. Ez a jó ember mondotta a kihallgatásnál, amikor megkérdezték tőle, hogy nincs-e kifogása a felvett jegyzőkönyv ellen: „Ha úgy volt, ahogy volt, akkor nem lehetett máskép, minthogy sohase volt úgy, hogy valahogy ne lett volna.” — Ezért a bölcs mondanásáért sötét zárkába dobták és két napig nem kapott se enni, se inni és úgy vezették megint kihallgatásra, ahol megint csak ezt a híres mondatát hajtogatta. Lehet, hogy ezzel ment az akasztófa alá is.

— Mostanában sok embert akasztanak és lőnek agyon, — mondotta egy katona az őrségből, — nemrégén olvasták napiparancsban a gyakorlótéren, hogy egy Kudarna nevű tartalékost Motolán agyonlőtték azért, mert egy kapitány a fiát kardvágással megsebesítette a benesovi állomáson, mikor a felesége búcsúzkodott a fiútól. Az ember persze méregbe jött és ebből eredt aztán a baj. Még a politikusokat is bezárják, már egy morvaországi szerkesztőt is agyonlőtték. A mi kapitányunk pedig megmondotta, hogy minden szerkesztőre ez a sors vár.

— Mindennek megvan a maga határa, — mondotta az önkéntes kétértelműen.

— Igaza van, — mondotta a káplár, — az ilyen szerkesztők kötélrevalók valamennyien. Ezek csak lázítják a népet. A múlt évben, amikor én még csak frájter voltam, alattam szolgált egy ilyen szerkesztő, aki engem titokban a hadsereg vakarcsának nevezett. Azonban, ami-

kor csuklógyakorlatokat vezényeltem neki rogyásig, akkor persze egyre könyörgött: „Kérem, becsülje meg bennem az embert.” No aztán én meg is becsültem ezt az embert, annyi „nieder”-t vezényeltem neki a sáros kaszányaudvaron, hogy csak úgy zúgott. Nekivezényeltem a sáros pocsolyának, aztán belefektettem, hogy úgy spriccelt tőle a víz akárcsak az uszodában. Aztán délutánra megint ragyogni kellett rajta mindennek. Úgy pucolt, mint a pinty, hogy csak úgy dült róla az izzadság, de a szája, az azért nem állt be, folyton megjegyzéseket tett. Másnap megint olyan volt, mint a pocsolyábahengergetett malac, én meg odaálltam elébe, aztán azt mondtam neki: „Így ni, szerkesztő úr. Mi több: a hadsereg vakarcsa, vagy a maga embersége?” Az volt aztán az intelligencler!

A káplár diadalmasan nézett az önkéntesre és folytatta:

— Éppen az intelligenciája miatt vesztette el az egyéves önkéntesi pertlijét is, mert folyton a rossz bánásmódról firkált az ujságokba. De hogyis ne bánjon az ember vele rosszul, amikor egy ilyen intelligens ember még a puská závarzatát se tudta széjjelszedni. Tízszer mutattam neki, mégse tudta. Ha az ember „balra nézz”-t vezényelt, szinte, mintha csak akarattal csinálná, mindig jobbra fordította a kobakját. Aztán úgy bámult, mint a holló. Fegyverfogási gyakorlatoknál pedig sohase tudta, hogy mihez nyúljon először, a szíjhoz-e vagy a patrontáskához. Mint a borjú az új kapura, úgy bámult, mikor az ember a szíjjesusztatást magyarázta neki. Azt se tudta, hogy melyik vállon kell viselni a fegyvert, úgy szalutált, mint a majom, olyan fordulatokat csinált, hogy kinyílt az ember zsebében a bicska tőle. Ha pedig hátra arc volt vezényelve, bánta is ő, hogy melyik sarkán kell fordulnia. Cáp-cáp-cáp, csak baktatott az én intelligen-

sem és vagy jó hat lépés múlva kezdett csak forogni, mint a szélkakas. A menetelésnél meg nem tudott lépést tartani, mert vagy sántított, mint a köszvényes, vagy pedig táncolt a sorban, mint a vén kurva a búcsún.

A káplár köpött egyet:

— Akarattal jó rozsdás fegyvert adattunk neki a rak-tárból, hogy megtanuljon puskát pucolni. Úgy dörzsölte, mint a kutya a szukát. De vehetett volna még két kiló kócot, úgy se tudta volna kidörzsölni abból az agyon-rozsdásodott flintából a piszkot. Mentül többet pucolta, annál rondább volt az a puska. Kihallgatáskor kézről-kézre járt a puskája. Mindenki azon csudálkozott, hogy hogy is lehet egy fegyver ennyire rozsdás. A kapitány mindig azt mondogatta neki, hogy ebben az életben nem lesz katona belőle és inkább akassza fel magát, mint-hogy úgylis csak ingyen zabálja a komiszkenyeret. Ő pedig csak pislogott, pislogott a szemüvege alatt, mint a miskolci kocsonyában a béka. Nagy ünnepnapja volt, ha nem volt szigorítottja vagy kaszárnnyikája. Nappal cikkeket írt az ujságba a katonák borzalmas helyzetéről, addig, míg egyszer koffervizitet nem kapott. A teremtésit, mennyi könyv volt annál az embernél! Volt ott mindenféle könyv, a leszerelésről, a népek közötti békéről. No aztán ezért a leszerelésért kerületi fogházat kapott, úgy, hogy békében voltunk tőle egy ideig, amíg egyszer csak megint fel nem tűnt, de most már csak az irodán. Felvételezőlapokat írt ott ki a századnak. Nem engedték többé a legénység közé. Ilyen szomorú vége lett ennek az intelligensnek. Pedig hadnagy is lehetett volna, ha el nem packázza az önkéntesi pertlit az ostobaságaival.

A káplár sóhajtott:

— Micsoda hitvány katona volt! Még a köpenyeg-hajtást se tudta megigazítani magán. Prágából hozatott pucolószerket, mégis olyan rozsdások voltak a gombjai,

akárcsak a puskája. De a szája, az úgy járt, mint a ke-replő. Amikor az irodába került, egész nap egyebet sem csinált, csak filozofált. Mindig az „ember”-ről beszélt. Egyszer befektettem a pocsolyába és amint ott a sárban gondolkozott, így szóltam hozzá: „Maga mindig az emberről beszél, meg a sárról. Erre az jut eszembe, hogy az embert sárból teremtték. Biztosan így is van ez rend-jén.”

Miután a káplár jól kibeszélte magát, elégületen elhall-gatott és várta, hogy mit fog ehhez az önkéntes szólni. Hejyette Svejka ragadta meg a beszéd fonalát.

— Ilyen dolgok miatt évekkel ezelőtt egy Konicsek nevezetű baka a 35-ösöknél leszúrt egy káplárt és utána magát szúrta agyon. A „Kurir”-ban is írtak róla annak-idején. A kápláron körülbelül harminc szúrás volt, abból legalább egy tucat halálos. Amikor a káplár már halott volt, a baka a hegyibe ült és ott szúrta agyon saját magát. Hasonló eset történt Dalmáciában is. Ott meg a nyakát vágta át valaki egy ilyen ganéj káplárnak és még mai napig se tudják, hogy ki volt a tettes. Az egész dolog rejtély maradt mindvégig, csak annyi ismeretes, hogy a metszett gégejű káplárt Fialának hívták és Tur-novo vidékéről, Drabovny községből került Dalmáciába. Aztán ismerek egy esetet, ami a 75-ösöknél történt, egy káplárral... — Az ijesztő példabeszédet ebben a pillanat-ban hangos nyögés szakította félbe, ami Lacina főtábori lelkészből tört ki a padról. A tisztelendő úr felébredt a maga teljes méltóságában és szépségében. Ébredését ugyanolyan jelenségek kísérték, mint az ifjú Gargantua nevű óriás felkelését, amit az öreg víg fickó, Rabelais írt le annak idején. A főtábori lelkész sóhajtott és csuklott néhányszor a padon, majd teli szájjal fenyegető nagyot ásított és elcsudálkozva kérdezte:

— Krucifixlaudon, hol a pokolban vagyok?

Amikor a káplár a magasrangú úr ébredéséről tudomást szerzett, illő tisztelettel sietett felelni:

— Fő tábori lelkész úrnak alássan jelentem, hogy a rabszállító vagonban tetszik pihenni.

A megdöbbenés villáma suhant át a tiszteletreméltó lelkiatya ábrázatán. Jó ideig szótlanul ült a helyén és erősen tűnődött. De hasztalan. Valószínűleg azon gondolkozhatott, hogy mi is történhetett vele az elmúlt éjszakán és reggelen és hogy kerülhetett ebbe a vagonba, aminek ablakait sűrű rács borítja. A megfoghatatlanságok egész végtelenje meredt elébe.

Végre megkérdezte a káplárt, aki még mindig haptákban állott előtte.

— És kinek a parancsára kerültem én ide?

— Parancs nélkül tetszett idejönni fő tábori lelkész úr. A páter felállott és fel-alá sétálva azt motyogta, hogy a dolgot nem érti és nem tudja, hogy mi történt vele. Majd szép csöndesen visszaült a helyére és aggodalmas hangon megkérdezte:

— Hová utazunk mi tulajdonképpen?

— Bruckba, jelentem alássan.

— És miért utazunk Bruckba?

— Alázatosan jelentem, hogy az egész 91-es gyalogezredet oda helyezték át.

A páter ismét elgondolkozott. Mi történhetett vele tulajdonképpen? Hogyan került ő ebbe a vagonba és miért utazik ő most pont Bruck—Királyhidára? És miért épp a 91-esekkel, meg miért őrség kíséretében?

Mámoreából magához térve már meg tudta különböztetni az önkéntest a többtől és bizalmasan fordult hozzá:

— Maga intelligens ember, megtudná-e nekem mondani, anélkül, hogy valamit is elhallgatna, szóval minden teketória mellőzésével, hogy miképp kerültem ide maguk közé?

— Nagyon szívesen, — mondotta az önkéntes pajtáskodó hangon, — egyszerűen csatlakozott hozzánk a beszálásnál, mivel módfelett nehéz volt a feje.

A káplár szigorú tekintettel mérte végig az önkéntest.

— Bemászott hozzánk a vagonba, — folytatta az önkéntes, — és a dolog ezzel el is volt intézve. Lefeküdt szépen a padra. Svejik pedig feje alá tette a köpenyét. Az utolsó állomáson az ügyeletes tiszt jegyzékbe is vette őnt, mint aki a vonathoz tartozik. Most, hogy úgy mondjam, hivatalosan felfedezték és ezért a mi káplárunkat rapportra parancsolták.

— Úgy, úgy, — sóhajtott a páter, — szóval a következő állomáson át kell mennem a törzs kocsiába. Nem tudja kérem, hogy kiosztották-e már az ebédet?

— Ebéd csak Bécsben lesz, tábori lelkész úr, — jelentkezett szóra ismét a káplár.

— Szóval maga tette a köpenyét a fejem alá? — fordult most a tisztelendő Szejik felé. — Nagyon köszönöm.

— Szót sem érdemel, — felelt Szejik ügyesen, — azt tettem, amit minden ember köteles megtenni, amikor azt látja, hogy feljebbvalójának semmi sincs a feje alatt és hogy a feljebbvaló részeg. Minden katona tisztelje feljebbvalóját, még akkor is, amikor az másállapotban van. Nekem nagy tapasztalataim vannak a tábori lelkész urak körül, mert én Ottó Katz tábori pap legénye voltam. Nagyon víg legények a tábori papok és néha jószíviúek is.

A fő tábori lelkészre a tegnapi mámor után demokratikus roham jött. Cigaretta-t vett elő és Szejik felé nyujtotta:

— Nesze fiam, gyujts rá.

— Te pedig, — fordult most a káplár felé, — miattam vagy rapportra stimmelve? Ne gyulladj be, majd én kiváglak, ne félj. Nem lesz belőle semmi bajod.

— És téged pedig, fiam, magamhoz veszek, — for-

dult ezek után Svejik felé, — úgy fogsz élni nálam, mint Marci Hevesen.

Jótekonysági dühében a jámbor pap annyira ment, hogy mindenkinek ígért valami jót. Az önkéntesnek ünnepélyesen felajánlotta, hogy csokoládét vesz majd neki, az őrségnek meg rumot szerez, a káplárt pedig hamarosan át fogja helyeztetni a hetes lovassági hadosztály törzséhez. Szóval megígérte mindenkinek a megváltást, no és azt, hogy sohasem fogja ezt a díszes társaságot elfelejteni. Majd cigarettát szedett elő a zsebéből és sorba mindenkit megkínált, közben kijelentve, hogy ő megengedi a foglyoknak is a dohányzást. Végül hozzáfűzte, hogy mindent meg fog tenni a foglyok érdekében, hogy büntetésüket leszállítsák és mielőbb visszahelyezzék ezeket a derék fiukat a normális katonaéletbe.

— Nem akarom, — mondotta, — hogy haraggal emlékezzetek meg rólam. Nekem nagy ismeretségem van mindenfelé, velem nem jártok rosszul. Valamennyien rendes embereknek látszotok, akiket szeret az isten. Ha bűnt követtetek is el, látom, hogy büntetéseket keresztényekhez ilő megalázkodással és türelemmel viselitek.

Majd Svejik felé fordulva megkérdezte:

— Hát magát miért büntették meg?

— A jó isten, — felelte Svejik ájtatosan, — az ezredkihallgatáson keresztül sujtott engem, még pedig azért, mert késve rukkoltam be az ezredhez.

— Az úr könyörületessége végtelen! — mondotta a páter ünnepélyesen. Ő tudja, kit kell büntetnie. A büntetéseken keresztül mutatja meg az emberiségnek előrelátását és hatalmát. És maga miért ül, önkéntes?

— En azért ülök, — felelte az önkéntes, — mert a könyörületes isten reumával áldott meg, ami elbizakodottá tett. Büntetésem kitöltése után a konyhába fognak vezényelni.

— Amit az úr teszen, azt bölcsen cselekszi, — mondotta a tábori lelkész átszelelműlve, amikor a konyhát hallotta emlegetni. — Egy rendes ember ott is karriert csinálhat. Éppen a konyhába kell intelligens embereket küldeni. A konyha az a különös és komplikált kombinációk színtere, ahol nem az a sorsdöntő, hogy mit főz az ember, hanem az, hogy milyen szeretettel állítja össze a szakács az ételket. Vegyük csak például a különböző szószokat. Ha egy intelligens ember hagymaszószot készít, összeválogatja a legízletesebb zöldségeket, ezeket vajban dinszteli, majd szépen megfűszerezi borssal, szegfűszeggel, muskáttal, gyömbérrel, míg egy közönséges ember hanyagul és lélektelenül összeábdálja az egészet. Minden érzés nélkül főzi a hagymát, égetett rántást és marhafaggyút dobál bele. Magát feltétlenül valami jó tisztii konyhába tenném. Műveltség hiányában az ember még csak elboldogulhat valahogy a közönséges polgári foglalkozásokban, de a konyhába azonnal észre lehet venni, hogy intelligens kézben van-e a főzőkanál, vagy sem. Tegnap este a budweisi tisztii kaszinóban többek között például vesét tálaltak fel á la madeira. No kérem, aki ezt a vesét elkészítette, az rászolgált arra, hogy az úr minden bűnét megbocsássa. Aki ezt csinálta, az csakugyan művelt ember. Valami skutsch-i tanítóféle a drága férfiú. Ugyanezt a vesét á la madeira egyszer a 64-es gyalogezrednél is megetették velem. Nohát abban volt ugyan köménymag fölös számmal, de különben pont ugyanaz a borsos veze volt, amelyet közönséges útszéii kocsmákban szoktak adni az embernek. Fúj! s ki csinálta ezt a vesét? Iíit gondol, mi volt az a szakács civilben? Pásztor volt egy gazdag parasztnál. Na!

A tábori pap elhallgatott, majd a beszédet az ó- és újtestamentumi idők konyhaművészetére terelte, kihangsúlyozva, hogy az akkori templomi szertartások alkalmá-

val nagy gondot fordítottak a jól készített ízes ételekre. Majd arra szólította fel a jelenlévőket, hogy énekeljenek valamit, amire Svejik, szokott szerencsétlen tempójával a következő nótára zendített:

Megy a barna kislány,
Megy ki a határba,
Kulacs borral tisztelendő
Ballag a nyomába.

De a tábori páter nem haragudott.

— Legalább egy kis rumunk volna, — mondotta mosolyogva, — nem bánnam most a kulacs bort, sőt még a barna kislányról is lemondanék, úgy is csak kísértésbe viszi az embert.

A káplár belenyúlt a zsebébe és nagy alázattal felajánlotta a papnak a maga üveg rumját.

— Fő tábori lelkész úrnak alássan jelentem, — mondotta halkán és hangjából kiérzett, mekkora áldozatot hoz ezzel a gesztussal, — itt volna egy üveg, ha meg nem sérteném meg vele a fő tábori lelkész urat.

— Dehogy sértődöm meg, fiam, — add csak ide, — mondotta a pap egészen felvidulva, — iszunk egyet a szerencsés utazásra.

— Jézus Mária, — sóhajtott fel a káplár magában, — amint látta, hogy a páter egyetlen alapos korttyal leöntötte a literes üveg felét a torkán.

— Húzzon maga is egyet, fiam, — szólott és odanyújtotta a pap az önkéntes felé a butykost, ravaszul kacsinva, — még meg talál átkozni. Aztán a jóisten kénytelen lesz megint megbüntetni magát.

Miután az önkéntes is derekasan hozzájárult az üveg kiürítéséhez, a pap ismét behörpintett egy jó kortyot, majd a maradékot Svejik felé nyújtotta, szigorúan ráparancsolt:

— Idd ki fenékgig.

— Ja, a háború az háború, — mondotta Svejka a káplárnak, amint sunyi mosollyal visszaadta az üres palackot. A káplár szeme dühösen lobbant fel olyan kifejezéssel, ami csak súlyos lelki betegeknél szokott mutatkozni.

— No most még egyet szundítok Bécsig, — mondotta a páter, — de ahogy Bécsbe érünk, költsetek fel azonnal. Maga pedig, — fordult most Svejkhöz, — el fog menni a tiszt konyhába, elkéri a terítékeket és az ebédporciómat. Mondja meg, hogy Lacina fő tábori lelkész úrnak hozza. Nézzon utána, hogy dupla porciót adjanak. Ha gombóc van, hozzon abból is, aztán hozzon egy üveg bort is a konyháról. De vigye magával a csajkát is, hogy rumot adjanak bele.

— Hallja káplár, — mondotta az őrpáncsnoknak, — nincs aprópénzem. Adjon egy forintot kölcsön. Így ni. — Ezzel Svejkhöz fordult. — Hogy is hívják magát?

— Svejka a nevem, fő tábori lelkész úr.

— Na, itt van egy forint az útra, Svejka. No most adjon még egyet, káplár úr. A másikat akkor kapja, Svejka, amikor mindent rendben elintézett. Kérjen szivart és cigarettát is a részemre. Ha csokoládét is adnak, pakkoltsasson be nekem dupla porciót és ha konzervet osztanak, akkor füstöltnyevet, vagy libamáját adjanak. Ha ementáli sajtot faszolnának, vigyázzon, hogy ne a széléből vágják, ha pedig magyar szalámit osztanak, nehogy a végét adassa magának. A közepéből vágasson ki, az sokkal zamatosabb.

A fő tábori lelkész a hasára feküdt és csakhamar egyenletes horkolásba kezdett.

— Azt hiszem, mondotta az önkéntes a káplárnak, miután a páter elaludt, — meg lehet elégedve a papunkkal, akit idehoztunk magának.

— Ezt a gyereket már egész jól elválasztották, ahogy

nálunk mondani szokás, — jegyzi meg Svejka a káplár felé fordulva, — üvegből cuclizik.

A káplár küzdött egy darabig magával, majd elvesztette minden függetlenségét és keményen kimondotta:

— Ez már aztán megjuhászodott...

— Erről az aprópénzről, ami nincs a főtisztelendő úrnál, — mondja Svejka, — Milickó nevű dejvici kőműves jut az eszembe. Ennek se volt soha aprópénze és miután fülig eladósodott, becsukták csalásért. A nagy pénzt mindig elherdálta, aprópénze meg sohase volt.

— A 75-ösöknél, — mesélte egy katona az őrségből, — a háború előtt egy kapitány elitta egyszer az egész regiment pénzét, ezért aztán kvietálni kellett neki, de most megint kapitány. Aztán volt ott egy őrmester is, aki meg a kincstári posztót lopta, vagy húsz vég hajtókának való posztó tünt el a kezén: de ez az őrmester ma már törzsőrmester. Viszont Szerbiában agyonlőtték egy bakát, mert a három napra kiadott konzervát mindjárt a faszolás után megette.

— Ez nem tartozik ide, — jelentette ki a káplár, — de az csakugyan nem szép, hogy egy szegény káplártól két forintot pumpol borraivalóra.

— Itt van a forintja, — felelte erre Svejka, — nem akarok a maga kontójára meggazdagodni. Ha pedig a páter a másik forintot is ideadja, azt is vissza fogja kapni nehogy telesírja a fejemet. Örülhetne, hogy katonai feljebbvalója pénzt kér kölcsön magától. Maga azonban nagyon önző ember, káplár úr. Itt csak nyomorult két forintból van szó. Szeretném látni mit fog csinálni, ha majd az életét kell feláldozni a följebbvalójáért. Mikor az sebesülten fekszik valahol az ellenséges állások előtt, aztán magának kell őt a karján visszahozni srapnel és golyózápor közepette.

— Maga ott össze csinálná magát, — vágott vissza a káplár, — maga pipakupak.

— Minden ütközetben akad egy csomó ember, aki a nadrágjába csinál, — szólalt meg újra egy katona. — Nemrég mesélte egy sebesült bajtárs Budweisban, hogy egyetlen előnyomulásnál háromszor egymásután berezelt. Először akkor, amikor a fedezékből kiugrottak és neki- veselkedtek a drótkerítésnek, másodszor meg akkor, amikor a drótakadályokat kellett átvágni, harmadszor pedig akkor rakta tele a nadrágját, amikor az oroszok veszett hurráh kiáltással szuronyt szegezve törtek rájuk. Akkor aztán visszafutottak a régi fedezékbe és ott megállapították, hogy az egész raj berezelt parancsnokostul együtt. A lövészárók partján feküdt egy halott, akit akkor ért a srpnell, amikor kimásztak a fedezékből. A félfejét elvitte az ágyúgolyó. De az utolsó pillanatban még csúnyán összerondította magát és ahogy ott feküdt, hát a nadrágjából úgy folyt a ganéj vérrel együtt a fedezékbe. Levágott félfeje a kilottyant agyvelejével éppen ott feküdt, ahová ez a véres gezemice folyt. Fene tudja, hogy esik az ilyesmi, csak megeshik.

— Máskor meg rosszul lesznek az emberek az ütközetben, — mondotta Svejek, — mert nem veszi be a természetük a háborút. Prágában a pohoreleci „kilátás”-ban mesélte egy lábadozó katona, aki a przemisli erdőben harcolt, hogy ott egyszer szuronyra került a dolog. Vele szemben egy nagy darab orosz tűnt fel, aki hosszú szuronyos puskájával rohant feléje. De a nagy orosz orra alatt hatalmas takonycsöpp csillogott, amiktől ez a mi lábadozó hősünk olyan rosszul lett, hogy a segélyhelyre kellett szaladnia, ott pedig kolerát állapítottak meg rajta. Elvitték Pestre a kolerabarakkba, ahol aztán csakugyan megkapta a kolerát.

— Közönséges katona volt-e az az illető, vagy pedig káplár? — kérdezte az önkéntes.

— Káplár volt, — mondotta Svejek nyugodtan.

— No, ez minden önkéntessel is megtörténhet, — felelte rá a káplár győzelemittasan, mintha csak azt mondaná, hogy: „No most adtam neked, mit fogsz erre felelni?”

Az önkéntes azonban nem szólt semmit. Végigdőlt a padon.

Bécs felé közeledett a vonat. Akik nem aludtak, figyelmesen nézegették a Bécs körül rögtönzött drótakadály mezőket és erődítéseket, amik az egész vonatból mély lehangoltságot váltottak ki. A kaspersky-horei vagonban elhallgatott a nóta, hogy:

Wann i kumm, wann i kumm,
Wann i wieda, wieda kumm...

A nótát megölte az a leverő benyomás, amit a szöges drótkerítés keltett az emberekben. Bécs város alaposan körül volt drótozva.

— Minden rendben van, — mondotta Svejek, a lövészárkokat szemlélve. — Szép tiszta munka. Ellenben a bécsieknek vigyázniuk kell ezután, ha kirándulásra mennek, mert ezeken a drótkerítéseken könnyen elszakíthatják a nadrágjukat. Itt elővigyázatosnak kell lenni. Bécs általában nagyon fontos város, — folytatta Svejek, — mennyi vadállat van csak egyedül a schönbrunni állatkertben. Évekkel ezelőtt, mikor Bécsben jártam, legszívesebben a majmokat néztem meg, azonban ha véletlenül a császári család valamelyik tagja utazott arra, akkor nem engedték át az embert a kordonon. Egy szabó volt velem a tizedik kerületből, akit bezártak, mert mindenáron át akart törni a kordonon, azt hangoztatva, hogy ő a majmokat akarja látni.

— Volt a Burgban is? — kérdi a káplár.

— Nagyon szép a Burg, — felelt Svejka, — én ugyan nem voltam ott, de nekem olyan ember mesélte, aki ott járt. A legszebb persze a palotaórség. Minden egyes katonának két méter hosszúnak kell lennie, aztán kap egy trafkot. Hercegnő meg annyi van ott, mint a szemét.

A vonat most keresztülrobogott valami állomáson, ahonnan a „Gotterhalte” zenéje verődött fel hozzájuk, amit valami tévedésből iderendelt zenekar játszott, mert csak jóval később érkeztek be a pályaudvarra, ahol megálltak. Itt menázsit osztottak és ünnepélyes fogadtatásban volt részük.

Ellenben ezek a fogadtatások távolról sem voltak olyan fényesek, mint a háború elején, amikor a katonák minden állomáson betegre zabálhatták magukat. Amikor fehér ruhás nyoszolyólányok várták a hadbavonuló hősokeket, kimondhatatlanul bamba ábrázattal, borzalmasan hülye koszorúkkal és még ostobább szónoklatokkal, amiket rendesen olyan úrinők követtek el, akiknek férjei ma nagyszerű cseh patrióták és meggyőződéses republikánusok.

A bécsi fogadtatásnál jelen volt az osztrák vörös kereszt három tagja, a bécsi asszonyok és leányok hadiszövetségének és a bécsi városi tanácsnak egy-egy képviselője, valamint a térparancsnokság kiküldöttje.

Valamennyiök arcát a fáradtság jellemezte.

Éjjel-nappal jöttek-mentek a katonavonatok, sebesültekkel teli kórházvonatok, szinte minden órában. Minden állomáson hadifoglyokkal telt vagonokat toltak egyik vágányról a másikra. És minden ilyen aktusnál jelen kellett lennie a különböző alakulatok és egyesületek képviselőinek. Így ment ez napról-napra, úgy, hogy a kezdetbeli lelkesedés borzalmas ásítozássá torzult. Ezzel az ásítozással

váltották le egymást a szolgálatban. Ilyen fáradt és élet-
únt arcok várták a budweiszi ezredet is.

A marhavagonokból katonák bámultak ki, arcukon a
reménytelenség kifejezésével, mintha valamennyit akasz-
tója alá cipelték volna éppen.

Hölgyek lepték el a katonavonat környékét és borsos
pogácsát osztogattak, amin cukorból a következő felírá-
sok éktelenkedtek: „Győzelem és bosszú”, „Gott strafe
England”. „Der Oesterreicher hat ein Vaterland. Er
liebt's und hat Ursache für's Vaterland zu kämpfen.”

A kaspersky-hori birkapásztorok tömték magukba a
borsospogácsát, de egy pillanatra se hagyta el arcukat
még ennél az aktusnál se a reménytelenség boruja. Majd
kiadták a parancsot, hogy századonként vonuljanak fel a
pályaudvaron álló tábori konyhákhoz, ahol a menázsit
osztogatták. Ott állott a tiszti konyha is, ahol Svejks buz-
gólkodott, hogy a tábori lelkész részére felvételezze a kí-
vánt javakat. Az önkéntes viszont nyugodtan bevárta,
amíg odahozzák a menázsiját. Az őrségnek két tagját
vezényelték ki, hogy faszoljanak az egész börtönvagon-
nak.

Svejk jól végezte a dolgát és amikor a vágányon átié-
pett, Lukás főhadnagyot látta, amint az fel és alá járva,
az ebédjére várakozott.

A főhadnagy helyzete jelenleg nem volt valami rózsás,
minthogy Kirschner főhadnagy legénye szolgálta ki őt is.
Viszont az a kutyamosó alig törődött vele, csak a saját
gazdáját látta el, Lukás főhadnagy ügyes-bajos dolgait
pedig rémesen szabotálta.

— Kinek hordja maga ezt a sok földi jót, Svejks, —
kérdelte a boldogtalan főhadnagy, amikor Svejks lerakta
a sok holmit és köpenyébe csavarta.

Svejk egy pillanatra meghökkent, de a következő

másodpercben arcán ismét a győzelem és elégség ragyogott.

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem, mindazt ami itt van, a főhadnagy úr részére faszoltam. Csak azt nem tudtam, hol van a főhadnagy úr kupéja. Aztán azt sem tudtam még, hogy mit fog mindehhez a vonatparancsnok úr szólni, hogy én a főhadnagy úrnál jelentkeztem. Azt hiszem, ronda disznó ez a vonatparancsnok.

A főhadnagy kérdő tekintettel bámult Svejkre, aki kedélyesen bizalmaskodva folytatta:

— Igazán disznó ám ez a vonatparancsnok, főhadnagy úr. Amikor bejött hozzánk a rabszállító kocsiba inspekcióra, mindjárt mondtam neki, hogy az én büntetésem féltizenegy órakor letelt és hogy az én helyem ezután vagy a marhavagonban, vagy a főhadnagy úrnál van. És ez a parancsnok aljasul elutasított, azt mondta, hogy maradjak csak ott, ahol vagyok, nehogy megint skandalumot csináljak a főhadnagy úrnak az úton.

Svejk bánatos mártírképet vágott.

— Mintha csak egyebet se csinálnék a főhadnagy úrnak, mint skandalumot.

Lukás főhadnagy felsóhajtott.

— Botrányt, — folytatta Svejk, — én sohasem csináltam a főhadnagy úrnak. Ha történt is valami hébe-korba, az tisztára véletlen volt. Minden az isteni gondviselésből ered, ahogy az öreg Vanicsek mondotta Pelhrimovában, amikor a harminchatodik büntetését leülte. Sohase csináltam semmi rosszat akarattal. Mindig valami jót, valami ügyes dolgot akartam csinálni, főhadnagy úr és higgye el, nem tehetek róla, hogy nem volt hasznunk a dologból, hanem csak baj származott belőle.

— No, ne sírjon, Svejk! — mondotta a főhadnagy. amint a törzskocsihoz közeledtek, — majd el fogom intézni, hogy maga megint nálam maradjon.

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem, nem sírok, csak egy kicsit rosszul esett, hogy mi vagyunk a leg-szerencsétlenebb emberek ebben az egész háborúban és talán a nap alatt is és rosszul esik, hogy mi nem tehetünk minderről semmit. Rettenetes sors ez, főhadnagy úr, főleg ha elgondolom, hogy én mindig gondos lélek voltam...

— No csak nyugodjon meg, Svejik.

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem, ha ez nem volna függelemsértés, hát nem is tudnék egyáltalán megnyugodni, ellenben a főhadnagy úr parancsára teljesen megnyugszom.

— Na jól van Svejik, másszon csak fel gyorsan a vagonba.

— Mászok már, jelentem alássan főhadnagy úr.

*

A brucki katonatábor fölött éji csend uralkodott. A legénységi barakokban reszkettek az emberek az isten hidegétől, míg a tiszti barakokban ki kellett nyitni az ablakokat, minthogy túl voltak fűtve.

Az Őrhelyek felől a posztoló katonák nehéz léptei hangzottak, ahogy fel és alá sétálva küzdöttek az álommal.

A lajtamenti Bruck alatt a császári és királyi konzervgyár ablakai csillogtak, ahol éjjel-nappal munkában igyekeztek konzervvé feldolgozni a különböző hulladékokat. A szél lehordta a katonatáborba a csontok, paták és belek szagát, amikor a legénység részére a finom gulyáskonzermet főzték.

Egy elhagyott pavillonból, ahol a régi békevilágban valami fotografus fényképezte a katonákat, akik ifjúságukat az itteni lövőtéren ütötték agyon, most piros bordélyházi lámpa világított ki. Itt székelt a „Kukoricaacsutkához” címzett éjjeli mulató, melyet 1908-ban István

főherceg szerencsétetett ittléte alkalmából és ahol es-
ténként nagy tiszti társaság gyűlt egybe.

Ez olyan finom lokál volt, ahová közönséges katoná-
nak vagy egyéves önkéntesnek szigorúan tilos volt a be-
menet. Ezek a „Rózsaházba” jártak, melynek zöld lám-
páit jól lehetett látni az elhagyott fényképészeti mű-
teremből. Itt ugyanaz az osztályozás érvényesült, mint
később a fronton, amikor a monarchia már nem tudott
egyebet adni derék csapatainak, mint kerekeken járó bor-
délyházat, a „puffot”, mely a dandártörzs közelében fog-
lalt helyet mindig. Itt volt a k. u. k. tiszti puff, k. u. k.
altiszti és k. u. k. legénységi puff.

Bruck éppen úgy ragyogott, mint a Lajta túlsó part-
ján fekvő Királyhida. Mind a két városban, úgy az oszt-
rák Bruckban, mint a magyar Királyhidán cigányzene
játszott a kivilágított kávéházakban és vendéglőkben,
ahol az emberek ittak és énekeltek. A benszüllött polgá-
rok és hivatalnokok nem merték feleségeiket és felnőtt
leányaikat ezekbe a helyiségekbe vinni. Bruck és Ki-
rályhida nem volt egyéb, mint egy nagy bordélyház.

Az egyik tiszti barakban Svejik várakozott késő éjjelig
Lukás főhadnagyra, aki este a Városi Színházba ment és
mindezideig nem tért vissza. Svejik a főhadnagy fölvetett
ágyán ült, míg vele szemben az asztalon Wentzl őrnagy
szolgája foglalt helyet.

Az őrnagyot ismét visszaküldték az ezredhez, miután
a szerb fronton a Drinán tanubizonyságát adta teljes ka-
tonai tehetetlenségének. Azt mesélték róla, hogy szét-
szedette és összetörette a pontonhidakat, még mielőtt a
zászlóalj fele át tudott volna jönni a Drinán. Azóta Ki-
rályhidán működött parancsnoki minőségben és a gaz-
dasági hivatalhoz is bizonyos gyanús szolgálati kötelékek
fűzték. Tiszti körökben azt suttogták, hogy a gazdasági
hivatal révén Wentzl őrnagy ismét meg fog tollasodni.

Wentzl és Lukás szobája ugyanazon folyosón volt. Mikulasek, Wentzl őrnagy puccerje, egy alacsony, himlőhelyes legény, a lábával dobolt, miközben csöndesen káromkodott:

— Csodálkozom ezen a vén tolvajon, hogy még mindig nincs idehaza. Hol a rosszsebbe mászkál ez a fickándozó aggastyán? Legalább itthagyná a szobakulesot a rohadt, lefekhetnék és ihatnék egy keveset. Nagyszerű boraim vannak odaát.

— Lop az, mint a pocok, — jegyzi meg Svejek a főhadnagy cigarettáit szíva, minthogy ez a szobában eltiltotta a pipától Svejket, — de legalább látod, honnan kerül ez a sok bor.

— Hát én odamegyek, ahová küld, — felelte Mikulasek fuvolázó hangján. — Ad egy utalványt, aztán vételezek betegek részére. Persze, mindent hazahordok.

— Hátha egyszer az ezred kasszáját lopatná el veled? — kérdi Svejek. — Azt is ellopnád? Itt a fal mögött morogsz te is, de előtte úgy reszketsz, mint a nyárfalevél. Mikulasek pislogott apró szemével.

— No, azt meggondolnám!

— Nincs min gondolkoznod, te zöldhasú, — kiáltott rá Svejek, de nyomban el is hallgatott, mert a nyíló ajtón Lukás főhadnagy lépett be a szobába.

A főhadnagy szemmel láthatóan kitűnő hangulatban volt, mert a sapka fordítva ült a fején.

Mikulasek annyira megijedt, hogy nem tudott leugrani az asztalról, ellenben ülve szalutált, elfeledkezve arról, hogy sapka nincs a fején.

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem, minden rendben van, — jelentette Svejek, forsrifos katonai állásba vágva magát, de a cigarettát nem vette ki a szájából.

Lukás főhadnagy viszont ezt nem vette észre, hanem egyenesen Mikulasek felé tartott, aki szemét kimeresztve

mozdulatlanul bámult a főhadnagyra. Még mindig az asztalon ült rémületében és szalutált.

— Lukás főhadnagy vagyok, — mutatkozott be a főhadnagy, — és magát hogy hívják?

Mikulasek hallgatott. Lukás főhadnagy egy széket húzott elő, amire leült és úgy nézett fel a megnémult és megmerevedett kutyamosóra és csöndesen odaszólt Svejkeknek:

— Svejek, hozza ide a kofferemből a szolgálati revolvert.

Az egész idő alatt, amíg Svejek a kofferben kotorászott a revolver után, Mikulasek kővé válva meresztette szemét a főhadnagyra. Ha tudta volna szegény, hogy ő most az asztalon ül, még jobban kétségbeesett volna, annál is inkább, minthogy lába a főhadnagy térdét érintette.

— Ember, hát hogy hívják magát? — kiáltott rá a főhadnagy a begyulladt legényre.

Ez azonban nem bírt megszólalni. Amint később elmagyarázta, a főhadnagy váratlan belépésével valóságos bénulás fogta el. Le akart ugrani az asztalról, de nem volt hozzá ereje. Felelni akart, de nem bírt, le akarta venni kezét a homlokáról, de nem tudta.

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem, — szólalt meg Svejek, — a revolver nincs megtöltve.

— Töltse csak meg, Svejek.

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem, nincs patronunk idehaza, meg aztán ezt a szamarat úgy is nehéz lenne lelőni onnét az asztalról. Meg szeretném jegyezni főhadnagy úr, hogy ez az ember itt a Mikulasek, Wenzl őrnagy úr tisztiszolgája. Mindig megnémul, ha egy tiszt urat lát. Általában szégyel beszélni. Különben, amint mondom, ostoba, zöldhasú fickó. Wenzl őrnagy úr mindig a folyosón hagyja, amikor bemegy a városba, aztán

azért jár ez a majom jobbra-balra az egész barakban, hol ennél, hol annál a puccernél szomszédol. Még ha oka volna arra, hogy így megijedjen, de hiszen semmi baja se történt.

Svejk köpött egyet. A köpés is, a beszéd is eleven demonstráció volt, mellyel Svejk útálatát akarta kifejezni azzal a vénasszonyos gyávasággal szemben, amiben Wenzl őrnagy puccerje leledzett.

— Engedje meg, főhadnagy úr, — folytatta Svejk, hogy hozzászagoľjak.

Svejk leszedte az asztalról a megmerevedett embert, aki még mindig hülyén meredt a főhadnagyra és a földre állította, miután csöndesen megszagoľta a nadrágja táját.

— Még nem, jelentette ki Svejk, — de azt hiszem, már talán kezdi is, Kidobjam, főhadnagy úr?

— Csak dobja ki, Svejk!

Svejk kivezette a folyosóra a reszkető Mikuleseket. Becsukta maga után az ajtót és így szólt hozzá:

— No, most megmentettem az életedet, te marha. Ezért aztán, ahogy az őrnagy úr megjön, egy üveg finom fehér bort hozol nekem. Tréfán kívül mondom, hogy megmentettem az életedet. Ha az én főhadnagyom be van rúgva, akkor rettenetes ember. Senki se bír vele ilyenkor, csak én.

— En...

— Egy hólyag vagy, tudom, — vetette oda Svejk megvetéssel, — ülj le a küszöbre és várd meg ott, amíg a te Wenzl őrnagyod haza fog jönni.

— Végre, csakhogy bejött, — fogadta Lukás főhadnagy Svejket, — beszélni akarok magával. De ne álljon ilyen hülye vigyázz állásba mindig. Üljön le és ne mondja mindig, hogy „parancsára”, azt se, hogy alássan jelentem, hanem hallgasson és figyeljen rám. Tudja maga, hogy hol a Soproni-utca Királyhidán?... Ugyan, hagy-

jon föl már azzal az ostoba: főhadnagy úrnak alássan jelentem, hogy nem tudom-mal. Ha nem tudja, akkor mondja röviden, hogy nem tudja és punktum. Írja csak fel szépen egy darab papírra: Soproni-utca 16. A házban vaskereskedés van. Tudja maga mi az, hogy vaskereskedés? Herrgott, ne mondja megint, hogy alázatosan jelentem. Azt mondja, hogy tudja-e vagy nem tudja. Tehát tudja-e, hogy mi az, hogy vaskereskedés? Szóval tudja. Nagyszerű. Az üzlet egy Kákonyi nevű magyarnak a boltja. Tudja maga mi az, hogy magyar? Jaj, Himmelherrgott, tudja-e vagy nem tudja? Tehát tudja, jó. A bolt fölött az első emeleten lakik ez a magyar. Tudja-e, hogy a magyar ott lakik! Elég ez magának? Szóval elég. No hála istennek, mert ha ez sem elég, akkor becsukatom magát. Felírta-e, hogy a pasast Kákonyinak hívják? Jól van. Maga tehát holnap reggel körülbelül tíz órára be fog menni a városba. Meg fogja ott keresni azt a házat és átadja ezt a levelet az első emeleten Kákonyiné önnagyságának.

Lukás főhadnagy kivett a belső zsebéből egy lera-gasztott címzetlen borítékot és nagyot ásítva átadta Svejknak:

— Svejk, ez módfelett fontos ügy... Az elővigyázatosság sohasem árt, éppen ezért, amint látja, nem írtam a borítékra semmit. Teljesen magára bízom a dolgot, Svejk, hiszem, hogy ezt a levelet feltétlenül el fogja juttatni önnagyságához. Írja fel még azt is magának, hogy az úrnőt Etelkának hívják: Kákonyi Etelka úrnő. Azt akarom mondani még, hogy a levelet feltétlenül diszkréten, de mindenáron adja át és várja meg a választ. Meg van írva a levélben, hogy maga válaszra vár. No, mit akar még?

— És ha nem fognak válaszolni, akkor mitévő legyek. Főhadnagy úr?

— Akkor meg fogja maga említeni, hogy én, ha török, ha szakad, választ akarok kapni erre a levélre! — felelte a főhadnagy. — De most aludni megyek, nagyon kifáradtam. Istenem, mennyi mindent összeírtam. Azt hiszem, mindenki ilyen fáradt volna ilyen este és ilyen nehéz éjszaka után.

Lukás főhadnagy eredetileg nem gondolt hosszabb ki-
maradásra. Estefelé lement a táborból a városba azzal a szándékkal, hogy megnézi a magyar színházat Királyhidán, ahol valami operettet játszottak egy szép molett zsidó színésznővel a főszerepben, akinek nagyszerű művészete abban állott, hogy tánc közben folyton felvágta a lábát, holott se trikó, se nadrág nem volt rajta. A nagyobb attrakció és a tisztikar kedvéért a hölgyek leborotváltatták magukat alul, mint a tatár asszonyok, viszont a karzat ebből nem sokat láthatott, de annál többet a tüzértisztek, akik a földszínről tüzér-ségi láteső-
veikkel gyönyörködtek a panorámában.

Lukás főhadnagynak nem nagyon tetszett ez az érdekes disznóság, már csak azért se, mert a kölcsönvett színházi látesőve oly gyalázatos volt, hogy a szép combok helyett csupa táncoló lila foltot látott a színpadon.

Az első felvonás utáni szünetben egy hölgy kötötte le a főhadnagy figyelmét, aki egy középkorú úrral a ruhatár felé tartott. Ütközben hangosan kijelentette, hogy tovább egy percre se marad itt és nem hajlandó ilyesmit végignézni. Önagysága ezt jó hangosan és németül mondotta, míg a kísérő úr magyarul válaszolt:

— Jól van, angyalkám, gyerünk haza, teljesen egyetérték veled. Csakugyan ízleltelen a darab.

— Es ist ekelhaft, — ismételte a dáma felháborodva, miközben a kísérő úr az estélyi köpenyt ráterítette. Nagy fekete szemei kitűnően harmonizáltak gyönyörű alakjával és indulatosan csillogtak. Mindazáltal jól megnézte Lukás

főhadnagyot. „Ekelhaft, wirklich ekelhaft”, — ismételte mégegyszer. És ez sorsdöntően hatott a következő kis regény kimenetelére.

A ruhatárosnő információja szerint a hölgy és a kísé-
rője a Kákonyi-házaspár volt, a Soproni-utca 16. szám
alatti vaskereskedés tulajdonosa.

— Az első emeleten lakik Etelka asszony, — mon-
dotta a ruhatárosnő, az öreg kerítőnő ponotsságával, —
az asszony soproni német, a férfi pedig magyar. Itt min-
den össze van keverve.

Lukás főhadnagy szintén kivette a köpenyét és be-
ment a városba, ahol az Albrecht főherceghez címzett
borozóban néhány tisztársával találkozott a 91-esektől.
Nem sokat beszélt egész idő alatt, de annál többet ivott.
Azon gondolkozott, hogy mit kellene írni ennek a szí-
gorú erkölcsű szépasszonynak, aki őt jobban izgatta, mint
az összes színpadi majmok együttvéve.

Innen már jobb hangulatban a „Szent István ke-
resztje” című kis kávéházba tért be, ahol egy szeparé-
ban húzódott meg. De mielőtt hozzáfoghatott volna az
íráshoz, egy nőt kellett kizavarni a szeparéból, aki min-
denáron mezítelenre akart neki vetkőzni. — Tehát, tol-
lat, levélpapírt és egy üveg konyakot rendelt és gondos
mérlegelés után a következő levelet írta, melyet szebbnek
és tökéletesebbnek talált minden levélnél, amit eddig
valaha írt.

„Nagyságos asszonyom!

Tegnap a városi színházban voltam, ugyanazt a da-
rabot nézve, mely Nagyságodat annyira felháborította.
Az első felvonás egész ideje alatt figyeltem kegyedet
és kedves férjét. És amint kivettem...”

— Csak rajta, — bízatta saját magát Lukás főhad-
nagy, — milyen joggal birtokol ilyen gyönyörű asszonyt

ez a fajankó? Úgy néz ki, mint egy megborotvált pávián.
Azzal tovább írta:

„...Kedves férje nagy megértéssel viseltetett azzal a hal'atlanul ízléstelen darabbal szemben, ami kegyedből és belőlem is csak az útálat érzését váltotta ki, minthogy az nem művészet volt, hanem durva karikatúrája a legintímebb emberi érzésnek.”

— Micsoda melle van annak a fehérnépnek, — gondolta magában a főhadnagy, — no csak gyerünk hamar...

„Bocsásson meg, nagyságos asszonyom, hogy bár nem ismer engem, mégis őszinte akarok lenni kegyedhez. Én nagyon sok nőt láttam már életemben, de még senki nem volt rám olyan benyomással, mint nagysád. Kegyed véleménye és életfelfogása tökéletesen fedi az enyémet. Miközben meg vagyok győződve arról, hogy kedves férje teljesen egoista, aki magával hurcolja nagyságodat...”

— Ez nem jól van így, — mondotta Lukás főhadnagy és kihúzta a „hurcolja” szót és ehelyett így folytatta:

„...Magával viszi nagyságodat olyan színházi előadásokra, melyek csupán kedves férje eldurvult ízlésének felelnek meg. Én az őszinteség barátja vagyok, ez azonban nem jelenti azt, hogy be'e akarok avatkozni a kegyed privát életébe, mindössze forró vágyam a valódi művészetről beszélgetni kegyeddel.”

— Itt nem fog velem szállodába jönni, az biztos, kénytelen leszek vele Bécsbe utazni, — gondolta a főhadnagy, — majd kérek egy rövid szabadságot.

„Ezért tiszteletteljesen könyörgöm, nagyságos asszony, adjon alkalmat, hogy közelebről megismerhesük egymást. Azt hiszem, nem fogja megtagadni kéré-

sét egy hamarosan a frontra induló katonának, aki szív-szorongva várja beleegyező kedves sorait, mert ez a találkozás a legszebb emléke lesz majd a harci zaj közepe-
pette. A kegyed döntése fordulót jelent egy hányatott életben, a kegyed válasza sorsdöntője életemnek.”

Ezután szépen odakanyarította a nevét, kiitta a konyakot, majd egy újabbat rendelt. És mialatt egyik pohárkával a másik után nyelte az italt, majdnem soronként siratta meg nagyszerű művét.

Már reggel kilencre járt az idő, amikor Svejik Lukás főhadnagyot imigyen költögette:

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem, hogy a kirukkolást elaludta a főhadnagy úr és hogy nekem már indulnom kell a levéllel Királyhidára. Én már hét órakor is szóltam, aztán félnyolckor is, meg nyolckor is költögettem a főhadnagy urat, amikor már kiment a század a gyakorlótérre, de a főhadnagy úr csak átfordult a másik oldalára és tovább aludt... Főhadnagy úr, halló, főhadnagy úr...

A főhadnagy valamit dünnyögve megint a másik oldalára akart fordulni, de ez sehogy se sikerült, minthogy Svejik lelketlenül megrázta és torkaszakadtából ordított.

— Főhadnagy úr... én elmegyek a levéllel föl Királyhidára.

A főhadnagy szenvedő szemekkel nézett föl Svejikre.

— A levéllel? Ahá, igen, a levéllel... Ez a levél borzasztóan diszkrét dolog. Érti ezt, ez kettőnk titka... Abtreden...

A főhadnagy ismét beburkolózott a paplanba, amiből Svejik az imént szívtelenül kihámozta és tovább aludt. Svejik pedig elindult Királyhida felé.

A Soproni-utca 16. számú házra nem lett volna nehéz rátalálni, ha útközben Svejik össze nem akadt volna az öreg Vodicska szapórral, régi barátjával. Ez a Vodicska

itt a stájerekhez volt beosztva, akiknek a kaszárnája a tábor alatt feküdt. Vodicska évekkel ezelőtt Prágában a Boistin lakott, ezért egészen természetes, hogy a szerencsés összetalálkozás örömére betértek a brucki Vörös Báránynak címzett fogadóba, ahol közös ismerősük, Ruzsenka kisasszony, mint pincérlány működött. Ruzsenka kisasszony szintén cseh volt és arról nevezetes, hogy a tábor valamennyi cseh önkéntese nála szokott hozomra mulatni.

Az utóbbi időben a vén csibész Vodicska a lovag szerepében tündökölt Ruzsenkánál, ami abban állott, hogy az összes menetzászlóaljából kihálászta az önkénteseket és erélyes eszközzel rábírta őket, hogy mielőtt a fronton a fűbe harapnának, fizessék ki adósságaikat Ruzsenkánál.

— Hová igyekszel tulajdonképpen — kérdezte Vodicska, miután a jó magyar borból az első kortyot leengedte bő torkán.

— Nagy titok ez, barátom, — felelte Svejek, — de neked, mint régi havernek, elmondom.

És Svejek hajszálpontossággal elmondott mindent, mire Vodicska kijelentette, hogy ő, mint öreg szapőr, nem hagyhatja Svejket magára egy ilyen fontos és bizalmas megbízással és éppen ezért a levelet együtt fogják átadni. Fényesen mulattak, felemlgették a régi jó időket, úgy, hogy amikor 12 óra után a Vörös Báránból kiléptek, mindent igen egyszerűnek és szépnek találtak, azután meg mélyen meg voltak győződve arról, hogy nem félnek ők senkitől. Vodicska a Soproni-utca 16. számú ház felé haladva, elmondotta Svejeknek, hogy milyen ádáz harcban áll ő ezzel a betyár nációval. Szép kronológikus sorrendben előadta, hol mindenütt verekedett a magyarokkal, hol nem sikerült összeverekedni velük és miért.

— Egyszer Pándorfban nyakon csíptünk egy magyar

zsványt a kocsmában, ahová borozni mentünk mi szapörök. Már a torkát fogtam és éppen egy jót akartam húzni a koponyájára a derékszíjammal a sötétben, miután mi, ahogy hozzáfogtunk a dologhoz, bevágtunk egy pár flaskát a függő lámpába. Az ám, de egyszer csak elkezd ám kiabálni.

— Tondó, te marha, én vagyok a Purkrabek a 16-os Landwehrektől.

— Hajszálon múlt, hogy tévedés nem történt. Ezért aztán elláttuk a bajukat a Fertőtónál. Ott állomásozik valamelyik faluban egy honvéd-gépfegyver osztag és mi véletlenül beestünk abba a kocsmába, ahol ezek a paprikajancsik úgy járták a csárdást, mint a veszett kutyák. Aztán egész széltiben kitépték a szájukat és úgy bőgték a nótájukat, hogy: „uram, uram bíró uram...” Meg hogy: „lányok, lányok a faluban...” Mi odaültünk szembe velük, de a derékszíjjaikat odaraktuk magunk elé az asztalra és azt mondtuk: „no megálljatok betyárok, adunk mi nektek lányok, lányokat.” Egy Mejsztrik nevezetű mindjárt ajánlkozott, hogy ő elmegy táncolni és kiveszi valamelyik magyar csibész kezéből a lányt. A lányok csupa jóképűek voltak, vastag lábú, nagyfenekű, szélescsípőjű vászoncselédek és akkora szemük volt, barátom, akár egy bögre. Ahogy a magyar fickók magukhoz szorították őket, látni lehetett, hogy kemény a mellük, mint egy jól felfújtt hólyag. És hogy jól esett a lányoknak, ahogy ott szorongatták őket. No, szóval, ami Mejsztrik kománk beugrik a körbe és el akarja venni egy honvédtől a legszebb leányt. A honvéd persze morgott valamit, de a mi kedves Mejsztrik kománk rögtön lemázolt neki egyet. A honvéd leesett, mi pedig rögtön felkaptuk a derékszíjjaikat és a kezünk köré csavartuk, nehogy kirepüljön belőle a bajnét. Közéjük ugrottunk és én elkiáltottam magam: „Ne válogassátok, csak vágjá-

tok!" Tyü, mi volt ott, testvér, úgy rángattuk vissza a lábuknál fogva őket az ablakból. Aki nem volt közülünk való, az mind kapott valamit. A községi bírójuk meg a csendőrség is beleavatkozott aztán a dologba, de azok is kaptak rendesen. A vendéglőst is elnászpángoltuk, mert odakiáltott nekünk németül, hogy mi elrontottuk a mulatságot. Aztán a faluban még összeszedtük azokat, akik el akartak bújni előlünk. Egy szakaszvezetőt a falu végén csíptünk meg egy szénaboglyában. A szeretője árulta el nekünk, mert a bálban egy másik lánnyal táncolt. Ez a lány aztán odapártolt a mi Mejsztrikünkhöz és Királyhida felé ballagott vele. Az úton az erdő alatt szénaboglyák voltak. A lány behúzta Mejsztriket egy ilyen szénaboglyába és őt koronát követelt tőle. A koma erre végigvert a lány száján, hogy csak úgy csattant. Mejsztrik a lágernél ért utól bennünket és elmondotta, hogy mindig azt hitte, hogy a magyar nők tüzesebbek, mint a csehek, de ez a malac úgy feküdt ott, mint a tuskó és folyton járatta a száját. A magyarok — fejezte be a harc történetét Vodicska — csupa ilyen lacibetyárok.

Amire Svejik megjegyezte, hogy egyik-másik magyar nem is tehet róla, hogy magyar.

— Hogy-hogy nem tehet róla? — fortyogott dühösen Vodicska, — ne mesélj nekem számárságot. Aki magyar, az magyar, punktum. Fognának egyszer téged is úgy csü-lökre, ahogy velem csinálták, majd másképp beszélnél. Amikor idejöttem a tanfolyamra, mindjárt az első napon összehajtottak bennünket valami iskolafélébe, mint egy nyáj birkát és egy ilyen marha arról kezdett nekünk magyarázni, hogy mi az, hogy fal. Lerajzolta nekünk, hogy kell a fundamentumot csinálni, hogy méri ki az ember. Aztán azt mondta, hogy aki ezt nem rajzolja meg úgy, ahogy ő mutatta, azt bezáratja és kikötteti. Krucifix, gondoltam magamban, hát ezért jelentkezik az ember

a fronton tanfolyamra, hogy esténként ceruzával irkába rajzolgasson, mint egy iskolásgyerek, vagy pedig azért-e, hogy távolabb kerüljön a fronttól? Olyan dühös lettem, hogy rá se tudtam nézni többet a barom magyarra, aki ilyen számárságokat pofázik az embernek. Legszívesebben szétvertem volna ott mindent azon minutumban, olyan mérges lettem. Még a kávét se vártam be, hanem lementem mindjárt Királyhidára. Mérgemben egyébre se gondoltam, csak arra, hogy keresek egy csöndes kis kocsmát valahol a városban, ahol jól teleszívhatom magam, aztán valami rendes kalamajkát csaphatok, nyakon verek egy pár embert és azzal békeességben hazamegyek a barakba. Azonban ember tervez, isten végez. Ott a folyó mellett, a kertek között csakugyan találtam egy csapszéket, ami olyan csöndes volt, akárcsak a templom. Mintha csak azért építették volna oda, hogy én ott ma kravált csináljak. Mindössze két vendég ült a helyiségben és csöndesen beszélgettek magyarul, ami még nagyobb méregbe gurított. Így aztán sokkal hamarabb és sokkal erősebben rúgtam be, mint gondoltam. Haragomban azt se vettem észre, hogy ott még egy helyiség van, ahová időközben vagy nyolc magyar huszár tért be. Hát alig sóztam oda egyet a két vendégnek, rámentek ám a huszárok. No aztán ezek a betyárok, ezek rendesen elbántak velem. Úgy összebunyóztak, úgy össze-vissza hajszoltak a kertek között, hogy egyáltalán nem is találtam többet vissza a barakokhoz, csak reggel felé és mindjárt maródivizitre kellett mennem. A maródiviziten aztán azzel magyaráztam ki a dolgot, hogy a téglagyárnál beleestem egy gödörbe és ott vertem így össze magam. Egész héten át vizes lepedőbe göngyölgettek, hogy be ne gyulladjon a hátam. Ezt kívánom neked is testvér, kerülj csak egyszer ilyen zsiványok közé... Nem is emberek ezek, hanem bestiák.

— Ki mit vet, azt arat, kedves barátom, — felelte Svejka. — Csöppet se kéne csudálkoznod azon, hogy azok a huszárok is méregbe jöttek, hogy ott kellett hagyniok az asztalon a jó bort és téged hajszolni egész éjjel a sötétben a kertek között. Ott a kocsmában kellett volna téged helybenhagyni úgy istenigazában. Aztán, amikor jó puhára vertek, ki kellett volna dobni téged az ajtó elé. Nekik is jobb lett volna, meg neked is. Nem kellett volna egész éjszaka ide-oda csavarognod. Ismertem Libniben egy Poroubka nevezetű snapszbutikost. Ennél a jóember-nél egyszer egy drótostót rúgott be nagyon rendesen borovicskától. Mentül többet ivott a drótos, annál jobban szidta Poroubkát, hogy a pálinkát vízzel keveri, hogy a borovicska olyan gyöngé, akár száz évi keresetén boróka pálinkát vehetne, azt egyszerre kiihatná és még mindig képes volna egy kifeszített kötélén végigmenni, úgy, hogy a Poroubkát a karján vinné. Végre azt találta mondani a Poroubkának, hogy vén kutya és bestia. Erre a kedves Poroubka nyakonfogta a drótost, a szűrőket, az egér-fogókat a fejéhez verte és kidobta az utcára. Majd a rollóhúzó rúddal csúnyán meghengerelte, végig az utcán egészen az Invalidus térig, verte a drótost. Annyira belevadult a cséplésbe, hogy itt sem állt meg, hanem tovább hajtotta a Karlinán keresztül egészen Zsiskovig. Onnan a zsidókályhán keresztül Malesicig verte, ahol végre sikerült összetörni rajta a rollóhúzó rudat, amiután békésen visszatért Libnibe. Persze, nagy haragjában elfelejtkezett arról, hogy amíg ő odajárt, addig a csapszékben magukra maradnak a vendégek, aztán ezek a csibészek elgázdálkodják a pálinkáját. Úgy is történt. Amikor visszaérkezett ez a drága Poroubka a snapszbutik-jához, hát a rollók félig le voltak húzva, a bolt előtt két rendőr állott, szintén elég rendesen becsudálkozott állapotban, amibe akkor jutottak, amikor a butikban a rendet helyre akarták állítani. Minden innivalónak ki-

nyakalták a felét. Az utcán egy üres rumoshordó feküdt árván, a pult alatt pedig két berúgott pasas horolt, akiket a rendőrök otffelejtettek és akik mindössze két krajcárt voltak hajlandók fizetni, mondván, hogy ők nem ittak több keménymagos pálinkát, mint két krajcár árát. Látod, így bűnhődik az, aki elhamarkodva cselekszik. Úgy van ez testvér, mint a háborúban. Addig hajtjuk, zavarjuk az ellenséget, míg aztán jómagunk nem győzünk szaladni előre.

— Jól megjegyeztem magamnak ezeket a betyárokat, — felelte Vodicska, — ha egyszer egy ilyen huszári valahol a kezembe kerül, az aztán megkeserüli. Velünk, szapörökkel, nem jó kikezdeni, csak ennyit mondok neked. Przemysl alatt a fronton, volt egy Jebbacher nevű kapitányunk. Olyan ganéjt még nem hordott a föld a hátán. Annyit kínozott bennünket, hogy egy német fiú, aki azonban ennek dacára egész jóra való gyerek volt, egy Bitterlich nevezetű, öngyilkos lett miatta. Elhatároztuk tehát, rögtön, hogy mihelyt az oroszok megint fiú-zni kezdenek, hát a másvilágra küldjük mi ezt a Jebbacher kapitányt. Úgy is csináltuk. Ahogy az oroszok hozzáfogtak a lövöldözéshez, a puskázás hevében öt golyót engedtünk ebbe lacibetyárba. A pasas olyan szívós volt, mint a macska, úgy kellett még két golyóval kihajtani belőle azt a maradék kis szuszt, nehogy kitudódjon a dolog. Halála előtt még dűnnyögött valamit, de olyan viccesen, hogy nem győztünk mulatni rajta.

Vodicska nevetett.

— Az ilyesmi napirenden van a fronton, koma. Egy bajtársam, aki most szintén nálunk van, azt mesélte, hogy Belgrádnál az ő százada szintén hazaküldte a főhadnagyot, aki olyan bestia volt, hogy marsolás közben lelőtt két bakát, mert nem bírtak továbbmenni. Haldoklás közben aztán a főhadnagy visszavonulási jelt adott le. Az emberek nagyot röhögtek az eseten.

Miközben ez a tanulságos, lebilincselő beszélgetés folyt, lassan a Soproni-utca 16. számú ház elé értek, a Kákonyi-féle vaskereskedéshez.

— Mégis jobb lesz, ha megvársz engem idelent, — mondotta Svejek Vodicskának, a ház bejárata előtt, — föl-szaladok az első emeletre, leadom a levelet és megvárom a választ. Azzal rögtön lejövök.

— Mit, hogy elhagyjalak? — szólt Vodicska meg-
ütközve. — Barátom, te nem ismered a magyarokat, én
mondom néked. Vigyázni kell itt, testvér. Én majd le-
mázolok neki egyet.

— Ide hallgass, Vodicska, — mondotta Svejek komo-
lyan, — itt nem egy magyarról van szó, hanem a magyar
feleségéről. Már elmondtam neked az egész ügyet, ami-
kor ott ültünk a cseh pincérnővel, hogy levelet viszek a
főhadnagyomtól és hogy az nagy titok. Mondom, hogy a
főhadnagyom a lelkemre kötötte, hogy erről egy élő lé-
leknek se szabad tudnia, hiszen a te pincérnőd is azt
mondta, hogy az ilyesmi nagyon diszkrét dolog. Senkinek
se kell az orrára kötni, hogy az én főhadnagyom egy fér-
jes vászoncselédnek leveleket írkal. Ezt te is helyeselted
és bólogattál rá ott a kocsmában, amikor megmagyaráz-
tam, hogy végre akarom hajtani a főhadnagyom paran-
csát, ahogy dukál. Most meg mindenáron galibát akarsz
nekem csinálni.

— Te még nem ismersz engem, Svejek, — felelte ko-
molyan Vodicska, az öreg szapőr, — ha egyszer én azt
mondottam neked, hogy elkísérlek, akkor jegyezd meg,
hogy én a szavamnak állok. Ha ketten megyünk, az min-
dig biztosabb.

— Nem lehet, Vodicska testvér. Tudod te, hol van
Visechradon a Neklarovy-utca? Ismerted ott a Vobrinek
lakatost? Nohát, ez a tisztességes ember egyszer, ahogy
a lumpolásból hazajött, egy havert vitt magával a laká-

sára aludni. Utána soká, nagyon soká nyomta szegény az ágyat. A felesége, valahányszor a sebeit kötözte a fején, mindig ezt mondogatta: „Látod, Toniczka, ha nem ketten jöttetek volna haza, akkor egy kis skandalummal megúsztad volna a dolgot és én nem vágtam volna a fejedhez a tizedes mérleget.” Amikor már beszélni tudott szegény Vobrinek, akkor ő is egyetértett vele. „Igazad van, mamus, legközelebb, ha elmegyek valahová, senkit se fogok magammal hazacipelni.”

— Na még csak az hiányzik, — heveskedett Vodicska, — hogy ez a magyar valamit is a fejünkhöz vágjon! Úgy fogom tarkón és úgy dobom le az emeletről, hogy repül, mint a srapnell. Ezekkel a magyar komákkal keményen kell bánni, nem szabad sokat okoskodni velük.

— Vodicska, nem is ittál még olyan sokat, én két meszellyel többet bevettem, mint te, hát gondold csak meg, testvér, nem szabad botrányt csinálni. Érted, én ezért felelős vagyok. Hiszen csak egy fehérnépről van szó.

— Lemázolok én annak a fehérnépnek is egyet, nekem az vurst. Svej, te még mindig nem ismered az öreg Vodicskát! Egyszer Zabehlicben a Rózsaszigeten egy ilyen maskara nem akart velem táncolni, merthogy dagadt volt a szám. Az igaz, hogy a szám fel volt dagadva, mert éppen Hostivárból jöttem egy táncmulatságból. Képzeld el, micsoda sértés az, egy ilyen szajhától. „No, mélyen tisztelt kisasszony, — mondom neki, — ehun van magának is egy, hogy ne panaszkodjék.” Aztán lerámoltam neki egy olyan frászt, hogy fölborította poharastól az asztalt, ahol az apja, anyja ült a két fiútestvérével. Nem ijedtem én meg, testvér, az egész Rózsaszigettől se. Volt ott egy pár ismerősöm Vrsovicből, azok segítettek. Elhiszed-e, hogy Michleig hallatszott a zenebona? Aztán az ujságok is írtak erről, amit ilyen és

olyan jótékonyági egyesület rendezett kitűnő sikerrel. Azért mondom, testvér, hogy engem ott kisegítettek a haverek a bajból, tehát én se hagyom el a bajtársamat. Egy vagyonért se mozdulok el mellőled, testvér. Nem ismered te még a magyarokat... Azt hiszem, csak nem fogsz elkergetni magadtól, testvér, ha már oly sok idő óta nem láttuk egymást és pláne ilyen körülmények között.

— No, egyen meg a fene, hát gyere, — mondta Svejek, végre beadva derekát, — de elővigyázatosnak kell lennünk, nehogy kellemetlenség legyen a dologból.

— Ne félj, testvér, — mondotta Vodicska halkan, amikor a lépcsőn felfelé haladtak, — olyat dörzsölök le neki, hogy...

*

Svejek és Vodicska megállott Kákonyi úr lakása ajtajában. Mielőtt a csengő gombját megnyomták volna, Svejek így szólt Vodicskához:

— Halottad-e már, Vodicska, hogy az elővigyázatosság a bölcsesség anyja?

— Mit törődöm én vele, — felelte Vodicska, — fő, hogy ne adjunk időt arra, hogy a száját kitátsa.

— Nekem, Vodicska pajtás, nincs semmi beszélni valóm vele.

Svejek becsöngetett és Vodicska hangosan így szólt:

— Egy, kettő, mindjárt repülni fog a lépcsőn...

Az ajtó kinyílt és a szobalány magyarul kérdezte a két katonát, hogy mit kívánnak.

— Nem tudom magyarul, — gúnyolódott Vodicska, — tanulj meg csehül, lányom.

— Verstehen Sie deutsch? — kérdezte Svejek.

— A piszchen.

— Also, — folytatta ékes németséggel Svejek, — mondja meg a nagyságának, hogy beszélni akarok vele,

hogy levelet hoztam neki egy úrtól, itt várom a gangon.

— Igazán csudálkozom rajtad, — mondotta Vodicska Svejek hátamögött az előszobába lépve, — csudálkozom, hogy szóbaállsz ilyen népséggel.

— Jól be vannak rendezkedve. Két esernyőjük is lóg a fogason. Aztán Krisztus urunk képe sem a legutolsó...

Abból a szobából, ahonnan tányér és evőeszközök csöngése hangzott, a szobalány lépett ismét az előszobába és rossz németiséggel mondotta Svejeknek:

— Azt mondta az asszonyom, hogy nincs ideje kijönni, ha hozott valamit, adja ide, én majd beviszem.

— Also, — mondotta Svejek ünnepélyesen, — itt van egy levél az asszonyának, de hallgasson ám, kussoljon!

— Ich, — mondotta Svejek ujjával magára mutatva, — Antwort warten hier in die Vorzimmer.

— Miért nem ülsz le? — kérdi Vodicska, aki már régen leült a fal mellett álló székre. — Ehol ni, még egy szék! Csak nem álldogálsz itt, mint egy koldus? Ne alázkodj meg a magyarok előtt. Meg fogod látni, hogy mennyi bajunk lesz még velük. De én, testvér, akkorát akasztok le neki!... Aztán hallod-e, hol tanultál te németül?

— Űgy magamtól, — felelte Svejek.

Újabb szünet következett. Majd hirtelen szörnyű lárma hallatszott ki abból a szobából, ahová a cseléd a levelet bevitte. Kiabáltak, tányérok röptek a földhöz, nehéz tárgyak csapódtak a padlóhoz és a tányértörés és csapkodás zajából kihallatszott az előszobába:

— ...sszam az anyád istenit, azt a megváltó krisztusát annak a bűdös kurva anyádnak!"

Egyszerre kicsapódott az ajtó és az előszobába perdült egy javakorbéli férfiú szalvétával a nyakában, dühösen lóbálva kezében az imént kapott levelet.

Közvetlen az ajtó mellett ült Vodicska, az öreg szapór,

úgy, hogy az izgatott úriember hozzáfordult először. Tor-
kaszakadtából ordított:

— Mi ez? Hol van az a gazember, aki ezt a levelet
hozta?

— Csak csínyján, hé! — mondotta Vodicska és fel-
emelkedett a székről. — Ne ordíts úgy ránk, te marha,
mert rögtön kirepülsz innen. Ha pedig tudni akarod,
hogy ki hozta a levelet, úgy beszélj ott a bajtársammal.
De beszélj ám tisztességesen vele, mert egy-kettőre kívül
kerülsz ám az ajtón.

Most Svejek felé zúdult a szalvétás úr dühös szóára-
data. Mindenféle fölösleges locsogás volt abban egyebek
közt arról, hogy ők éppen az ebédjüket ették.

— Hallottuk, hogy ebédelnek, — hagyta jóvá Svejek
tört németiséggel, majd csehül fűzte hozzá:

— Valóban gondolhattunk volna arra, hogy az ebéd-
nél zavarjuk önöket.

— Csak ne alázatoskodj, — szólt közbe Vodicska
figyelmeztetően.

A haragos úr annyira gesztikulált, hogy a szalvétája
már csak egyik csücskénél fogva libegett a nyakából.
Heves handa-bandázással mondotta, hogy előbb még ab-
ban a hiszemben volt, hogy csak helyiséget akarnak
rekvirálni a katonaságnak.

— Sok katona fér be ide, — mondotta Svejek, — de
nem erről volt szó abban a levélben, amint erről ön is
meggyőződhetett.

Az úr a fejéhez kapott és keserű szemrehányásokba
kezdett. Elmondta, hogy ő is tartalékos hadnagy, hogy
most is szívesen szolgálna, de sajnos, vesebaja van,
hogy az ő idejében nem voltak a tisztek ennyire elbiza-
kodottak és nem zavarták mások házibékéjét. Kijelen-
tette, hogy a levelet beküldi az ezredparancsnokságra,

a hadügyminisztériumba és nyilvánosságra hozza majd a lapokban.

— Uram, — mondta Svejke méltóságteljesen törve a német nyelvet, — azt a levelet én írtam. Nem a főhadnagy, hanem én, az aláírás hamis. Fülíg szerelmes vagyok a maga feleségébe, ahogy Vrichlicky mondotta. Nagyszerű asszony.

A dühöngő úr erre Svejkre akarta vetni magát, aki nyugodtan állott előtte, de az öreg szapór, aki a felindult férj minden mozdulatát figyelte, ebben a pillanatban elgáncsolta és kitépte a levelet a kezéből, amivel ez az egész idő alatt hadonászott és zsebrevágta. Majd amikor Kákonyi úr feltápáskodott, az öreg Vodicska torkon fogta és a következő pillanatban már hallani lehetett, ahogy a lépcsőn valami nehéz tárgy gurul lefelé.

Olyan gyors tempóban ment az egész, mint a mesében, amikor az ördög elviszi az embert. Az izgatott úrból csak a szalvéta maradt odafent. Svejke fölemelte a szalvétát és udvariasan bekopogtatott vele abba a szobába, ahonnan öt perccel ezelőtt jött ki Kákonyi úr és ahonnan most asszonyi sírás hangzott ki.

— Behoztam a szalvétát, asszonyom, — szólt Svejke nyájasan a díványon zokogó hölgyhöz, — még rátiporhat valaki. Van szerencsém, asszonyom.

Svejke összevágta a bokáját, udvariasan szalutált és szépen kiment. A lépcsőn semmi nyoma se látszott a harcnak. Minden olyan nyugodt szabályszerűséggel folyt le, ahogy Vodicska elgondolta. Csak a kapualjban talált Svejke egy letépett gallért. Úgy látszik, itt játszódtott le az utolsó felvonása e tragédiának, itt fejtette ki Kákonyi úr az utolsó ellenállást, mielőtt az utcára gurították.

Viszont az utcán annál mozgalmasabb volt a világ. Kákonyi urat a szembenlevő házba cipelték, ahol vízzel locsolták életre. Az utca közepén pedig Vodicska állott,

a derék öreg szapór. Mint egy hős oroszlán, úgy harcolt néhány honvéddel és huszárral, akik földijük segítségére siettek. Mesterien csapkodott a derékszíjjon lógó bajonéttal, akárcsak egy cséphadaróval. Már ő se volt egyedül. Oldalán néhány különböző ezredekől való cseh katona verekedett, már aki éppen errefelé vetődött.

Amint Svejik később elmondotta, ő maga se tudta, miként került a verekedők közé és mikép jutott a kezébe az egyik ijedt civil sétabotja, amivel heveder és bajonett hiányában harcolt. Jó sokáig folyhatott a csata, de mint minden szép dolognak, ennek is vége lett. A „bereitschaft” lefogta és bevitte az egész társaságot. Svejik a bottal, melyet a járőrparancsnok corpus delictinek deklarált, békésen ballagott Vodicska oldalán. Úgy vitte a botot a vállán, mint egy flintát. Az öreg Vodicska, a derék szapór, mélyen hallgatott az egész úton, csak amikor a kaszárnyaudvaron a főőrség előtt elhaladtak, akkor jegyezte meg melankólikusan Svejik felé bólintva:

— Nem megmondtam, hogy nem ismered te a magyarokat?

IV. ÚJABB BAJOK

Schröder ezredes gyönyörködve szemlélte Lukás főhadnagy sápadt arcát, a nagy karikákat a szeme alatt. A főhadnagy zavarában föl se nézett az ezredesre, hanem tekintetét a falra függesztette, mintha a legénység elszállásolási tervét tanulmányozná, mely az ezrediroda egyedüli ékessége volt.

Schröder ezredes előtt az asztalon néhány ujság fe-

küldt, kék ceruzával körülkeretezett cikkekkel, amiket futólag mégegyszer átnézett, majd ismét a főhadnagyra pillantott és csendesen mondta:

— Tehát a főhadnagy úr már tudja, hogy legényét, Svejket, letartóztatták és minden valószínűség szerint be fogják szállítani a hadosztálybírósághoz?

— Igenis, ezredes úr!

— Ezzel természetesen, — mondotta az ezredes nyomatékosan, Lukás főhadnagy sápadt arcát figyelve, — az ügy még korántsincs befejezve. Kétségtelen, hogy az ön tisztiszolgájával történt eset mélyen felháborította az egész helyi közvéleményt és az incidens, bárhogyan nézzük is, az ön nevével van kapcsolatban, főhadnagy úr. A hadosztályparancsnokság ebben az ügyben különböző iratokat küldött át az ezredparancsnoksághoz. Itt fekszik néhány hírlap is, amik az incidenssel foglalkoznak. Felolvashat nekem, pár részletet, főhadnagy úr.

Ezzel átnyújtotta a lapokat a főhadnagynak, aki a körülkeretezett cikkeket monoton hangon olvasni kezdte, mintha valami iskolai olvasókönyvből biflázná, hogy: „a méz sokkal táplálóbb, mint a cukor”.

„Hol a mi jövőnk biztosítéka?”

— Ez a Pester Lloyd? — kérdezte az ezredes.

— Igenis, ezredes úr, — felelte Lukás főhadnagy és tovább olvasott. — „A hadviselés szigorúan megköveteli az osztrák-magyar monarchia minden néprétégének aktív közreműködését. Ha mi az állam biztonságát tartjuk szem előtt, akkor elsőrangú szükségesség, hogy a monarchia minden nemzetisége kölcsönösen támogassa egymást. A mi jövőnk garanciája éppen a nemzeteknek ebben az egymáshoz való jó viszonyában van. Derék katonáink minden áldozatkészsége és hősi előnyomulása hiába való, ha a front mögött élő nemzetek soraiban, tehát a frontot tápláló politikai ütőérben megszűnik az egység.

Hősi csapataink győzedelmes előnyomulása megakadhat, ha a Hinterlandban lelketlen, rosszindulatú agitáció kap lábra, amely a monarchia népei között testvérharcot szítva próbálja aláásni birodalmunk népeinek szövetségét. Nem nézhetjük nyugodtan eme történelmi pillanatban annak a maroknyi embernek káros tevékenységét, akik lokálpatriotikus okokból meg akarják bolygatni e birodalom nemzetiségeinek együttműködését s ezzel veszélyeztetik csapataink akcióképességét, a birodalomban pedig a kultúrát és a civilizációt alapjaiban rendítik meg. Nem nézhetünk némán erre a jelenségre, amely beteg lelkek káros produktuma csupán, ami azonban mégis könnyen gyökeret verhet népeink szívében. Már több alkalommal módunkban volt hasábjainkon rámutatni arra a szomorú jelenségre, ami egyes cseh ezredekben, egyes gyanús személyiségek részéről nyilvánul meg, akik mitsem törődve az ezred hősi hagyományaival, rémes botrányokat rendeznek a magyar városokban. Az ilyen események alkalmasak arra, hogy kihívják a magyar nép ellenszenvét az egész cseh nemzet iránt. Hadbíróságaink szigorúan lépnek fel ezen személyekkel szemben, akik így tiporják sárba a cseh nemzet hősi tradícióit, azon nemzetét, melynek annyi kiváló fia volt már az osztrák-magyar monarchia nagyszerű védelmezője, mint például Radecky tábornagy és mások. Az ilyen gyanús elemek a cseh csőceselékből és cseh söpredékből rekrutálódnak, akik jórészt önként jelentkeznek katonai szolgálatra, csak azért, hogy a világháborút használhassák fel a monarchia népei egységének megbolygatására és a Hinterland rendjének felforgatására. Mi egy alkalommal már felhívtuk a közvélemény figyelmét a ... számú ezred üzelmeire Debrecenben, melynek üzelmeit a magyar parlament is elítélte annak idején és amely ezred a zászóját a fronton ... (cenzurázva). Ki lázította fel a cseh katonákat? ... (cenzurázva). Hogy mit művelnek idegen

nemzetek fiai a mi magyar hazánkban, azt fényesen jellemzi a királyhidai eset, a lajtamenti magyar erősség botránya. Vajjon a monarchia melyik nemzetének fiai azok a katonák, akik Kákonyi Gyula királyhidai kereskedőt megtámadták és véresre verték? A hatóságok elsőrangú, döntő feladata ezen gaztettek szigorú megvizsgálása. És nem felesleges felvetni azt a kérdést is a brucki katonai parancsnokságnak, — melyet ez a kérdés szintén foglalkoztatott, — hogy milyen szerepet játszott Lukás főhadnagy a magyar királyság egy polgárának gyáva inzultusában. Lukás főhadnagy nevét élénken emlegetik Királyhidán e botrányos esettel kapcsolatban. Királyhidai tudósítónk jelentése szerint e pillanatban már terjedelmes anyag áll a hatóságok rendelkezésére és éppen a konkrét anyagra támaszkodva megállapítható, hogy a jelen történelmi korszakban égbekiáltó gaztettnek minősíthető a királyhidai incidens. A „Pester Lloyd” olvasói természetesen figyelemmel fogják kísérni a vizsgálat menetét, minthogy állampolgári kötelességünk e vérlázító esettel mihamarább apró részleteiben is megismerkedni. Ezzel egyidejűleg természetesen kíváncsiak vagyunk arra a hivatalos jelentésre is, melyet a királyhidai gaztettel kapcsolatban az illetékes katonai hatóságok bocsátanak ki a közvélemény informálására. Egészen természetes, hogy ezzel a botrányos támadással, amely a királyhidai magyar lakosságot érte, a képviselőház is foglalkozni kíván. Egyszer és mindenkorra végét kell vetni ennek az állapotnak. Végre is a cseh katonaság nem tekintheti Szent István országát, amelyen keresztül a frontra vonul, szabad garázdálkodási területnek. Ha ennek a nemzetnek egyes hozzátartozói így reprezentálják a monarchia népeinek sorsrokonságát és még ma sem értik meg a helyzetet, legalább maradjanak szép csöndben, mert különben a hadbíróság a golyó és a kötél által fogja megértetni

velük, hogy engedelmesen alá kell vetniök magukat a közös haza nagy érdekeinek.”

— Ki írta alá ezt a cikket, főhadnagy úr?

— Barabás Béla szerkesztő és országgyűlési képviselő, ezredes úr.

— Egy közismert bestia, főhadnagy úr. Azonban a Pester Lloyd előtt a Pesti Hirlap is közölte ezt a cikket. Most azonban olvassa csak fel nekem a Soproni Napló cikkének hivatalos fordítását is.

Lukás főhadnagy most hangosan felolvasta ezt a cikket is, amelynek írója rendkívüli vehemenciával hangoztatta az alábbi habarcsos kitételeket:

„Az állami rezón parancsa.” „Az állami rend.” „Az emberi érzés és emberi méltóság.” „Kannibálok tobzódása.” „Az emberiség mészárlása.” „Mameluk banda.” „A kulisszák mögött rájuk lehet ismerni” —és így tovább, mintha a magyarok volnának a legüldözöttebbek saját hazájukban. Úgy sírtak ezek a cikkek, mintha a cseh katonák magát a lapszerkesztőt is a földre tiporták volna és csizmájukkal a gyomrán táncolnának és mintha a szerkesztő úr ordítását valaki gyorsírással jegyezte volna fel.

„Néhány fontos kérdésről általánosságban és aggasztóan hallgatnak, — síráncozott a Soproni Napló, — és alig írnak valamit. Mindannyiunk előtt ismeretes a csehek viselkedése, de ismeretes az is, hogy kik fűtik ezt a pokolgépet s ki áll eme sorozatos gazságok háta mögött. A hatóságok éberségét egyéb fontos dolgok kötik le, amelyek az általános helyzettel állnak kapcsolatban és amiknek eredményeként meg kell akadályozni, hogy megismétlődjének az olyan dolgok, mint a legutóbb Királyhidán lejátszódott események. A mi tegnapi cikkünket tizenöt helyen megcenzurázták és így nem marad más hátra számunkra, mint annak a kijelentése, hogy

ma különböző technikai okokból nem sok módunk van a királyhidai botránnyal behatóbban foglalkozni. Kiküldött tudósítónk jelentése szerint a hatóságok teljes eréllyel nyomoznak ebben az ügyben. Egyedül azt tartjuk különösnek, hogy akik e mérsárlást elkövették, még mindig szabadlábon vannak. Ez különösen egy tisztre vonatkozik, aki híreink szerint még mindig büntetlenül szabadon jár-kél a katonai táborban még mindig büszkén viseli a „papagályezred” paroliját s akinek nevét a tegnapelőtti Pester Lloyd és Pesti Napló már nyilvánosságra is hozta. Ez az úr nem más, mint Lukás főhadnagy, az ismert cseh sovíniszta, kinek üzelmeivel Savanyu Géza, a királyhidai kerület országgyűlési képviselője, kíván foglalkozni.”

— Épp ily szeretettel írnak önről, főhadnagy úr, a „Királyhidai Hetilap”-ban és a pozsonyi lapokban is, — jegyzi meg Schröder ezredes, — ez azonban már kevésbé fogja érdekelni a főhadnagy urat, minthogy valamennyi egy kaptafára van ütve. Politikailag megindokolható, mivel mi osztrákok, — most már akár csehek vagy németek, — a magyarok ellen vagyunk, de hát... Ugy-e ért engem főhadnagy úr? Bizonyos, hogy itt tendenciózus dogokkal állunk szemben. Azt hiszem jobban fogja magát a „Komáromi Esti Lap” érdekelni, amely azt állítja önről, hogy fényes nappal Kákonyi úr jelenlétében Kákonyiné önagságán erőszakot akart elkövetni az ebédülőben, miközben férjét karddal kényszerítette arra, hogy felesége száját törülközővel fogja be, hogy ordítása ne hallatszson ki az utcára. Ez a legfrisebb hír önről, főhadnagy úr.

Az ezredes nagyot nevetett és tovább folytatta:

— A hatóságok nem teljesítették kötelességüket. A helyi lapok preventív cenzurája szintén a magyarok kezében van. Azt teszik velünk, amit akarnak. A tisztjeink

ki vannak szolgáltatva holmi disznó civil magyar ujság-írók sértegetéseinek. Csak a mi erélyes fellépésünk, illetve a hadosztálybíróság távirati tiltakozásának köszönhető, hogy a pesti ügyészség lépéseket tett néhány elkényeztetett ujság szerkesztőségében bizonyos munkatársak letartóztatása iránt. A legjobban a „Komáromi Esti Lap” szerkesztője fog ráfizetni az esetre, a halála napjáig sem fogja elfelejteni az esti lapját. Engem, mint az ön feljebbvalóját a hadosztálybíróság megbízott azzal, hogy hallgassam ki a főhadnagy urat. Ezzel egyidejűleg átküldték hozzám az ügy összes aktáit. Minden a legjobb úton volna, ha ez a szerencsétlen Svejik nem lenne a világon. Vele együtt tartóztatottak le egy Vodicska nevű szapórt is, akinél a verekedés után megtalálták az ön levelét, főhadnagy úr, amit ön Kákonyiné őnagyságának írt. A maga Svejike a vizsgálatnál állítólag kijelentette, hogy az nem az ön levele, hanem azt a levelet ő maga írta. Ezek után elébe rakták az ön levelét, hogy írja le mégegyszer az írásösszehasonlítása végett, aminek az lett a vége, hogy az a barom Svejik az ön levelét egyszerre megzabálta. Ezek után az ezredirodából elküldtük a főhadnagy úr jelentéseit, hogy Svejik írásával összehasonlítsák és íme itt az eredménye.

Az ezredes fellapozta az aktákat és a következő paszszusra mutatott: „A vádlott Svejik József megtagadta a neki diktált szöveg leírását azzal, hogy az éj folyamán elfelejtett írni és olvasni.”

— Én nem tulajdonítok különösebb fontosságot annak, amit az ön Svejike, vagy Vodicska szapór vallanak a hadbírószágon. Svejik és a szapór kijelentették, hogy mindössze egy kis tráfárról volt szó és ebből az ártatlan tréfából született az egész félreértés. Azt vallották, hogy a civilek támadták meg őket és a két katona csupán katonai becsületét védte. A vizsgálat viszont megállapította,

hogy micsoda jómadár ez az ön Svejke! Nevezetesen, arra a kérdésre, hogy miért nem tett beismerő vallomást, ez a bitang a jegyzőkönyv szerint így válaszolt: „Én éppen olyan helyzetben vagyok most, mint Panuska akadémiai festő szolgája volt, akit azzal vádoltak, hogy eltulajdonított egy művészi Szűzmária képet. Azt is úgy faggatták, mint engem és nem tudott mást mondani az ártatlansága bizonyítására, mint azt, hogy: „köpjek vért, uraim?”

— Természetesen én az ezredparancsnokság részéről gondoskodtam arról, hogy a hadosztálybíróság kötelező közlés utasításával helyreigazító közleményt adjon le a lapok részére. Ma már el is küldtem ezt a közleményt és ezzel azt hiszem mindent megtettem az iránt, hogy jóvá tegyem azt... ami... amit ezek a civil bestiák haszon-talan cikkeikkel előidézték. Azt hiszem egész jól stilizáltam:

„A N... számú hadosztálybíróság valamint a N... számú ezredparancsnokság kijelenti, hogy a helyi lapokban megjelent hírek, amelyek a N... számú ezred legénységének garázdálkodásáról szólnak, a legcsekélyebb mértékben sem felelnek meg a valóságnak. A fentnevezett katonai hatóságok kijelentik, hogy az összes ilyen irányú híresztelések az első betűtől az utolsóig szemenszedett hazugságok és éppen ezért az összes ilyen valótlán híreket terjesztő lapok szerkesztőségei ellen az eljárást haladéktalanul megindítják.”

— A hadosztálybíróság különben már át is írt az ezredparancsnoksághoz, — folytatta az ezredes, — hogy véleménye szerint szervezett támadásról van szó, azon katonai alakulatok ellen, melyek Cislajtániából Transzlajtániába jönnek. Sőt még összehasonlításokat is tesznek, hogy mennyi katonát szállítunk mi a frontra és mennyit szállítanak ők! Hát nem disznóság ez? Kijelen-

tem önnek, főhadnagy úr, hogy jobban szeretem a cseh katonaságot, mint ezt a magyar bandát. Ha elgondolom, hogy ezek a magyarok rálőttek II. menetzászlóaljunkra, mely nem tudta, hogy a magyarok lőnek rájuk és tüzelni kezdett a jobbszárnyon álló Deutschmeisterekre!... A Deutschmeisterek erre szintén tévedésbe estek és a szomszédos boszniai ezredünkre nyitottak borzalmas tüzet. Ez volt aztán a szituáció, főhadnagy úr! Én éppen a dandártörzsnél voltam ebéden. Tudniillik első napon kénytelenek voltunk sonkával és konzervlevessel beérni és azért mentünk be a dandárhoz, ahol finom tyúkleves, rizses filé és sajtos fánk volt ebédre. Előttevaló este felakasztottunk egy szerb borkereskedőt, így aztán 30 éves borok kerültek az asztalra. Képzelteri, mennyire örültünk az ebédnek valamennyien. A levest már meg-eztük és éppen a tyúkhúshoz akartunk hozzányúlai, amikor kitört a csata. Persze, a mi tüzéségünk, melynek fogalma sem volt arról, hogy a mieink lövöldöznek egymásra, gyilkos tüzet nyitott saját vonalainkra. Egy gránát, képzelje el, egészen a dandártörzshöz robbant. A szerbek azt hitték, hogy nálunk lázadás tört ki, tehát minden oldalról előretörték ellenünk és már kezdtek átszállingózni hozzánk a folyó innenső partjára. A dandárparancsnokot a telefonhoz hívták, a hadosztályparancsnok lármát csapott, hogy micsoda botrány folyik a dandár állásaiban, hogy éppen most kapott parancsot a hadtesttől, hogy éjjel 35 perckor rohamozzuk meg a szerb balszárnyat. Mi képezzük a tartalékot, tehát szüntessük be azonnal a tüzet. De hogy lehetett volna ilyen szituációban kiadni a „Feuer einstellen” vezényszót? A dandár telefonközpontja jelentette, hogy semmire sem kap összeköttetést, csak a 75-ös ezred törzse jelentkezik, mely éppen most kapott parancsot a hadosztálytól, hogy „kitar-tani!” És hogy a mi hadosztályunkkal nincs összeköt-

tetésük, hogy a szerbek elfoglalták a 212-ös, valamint a 327-es magaslatokat. Aztán azt jelentették a telefóntól, hogy a hadosztály egy zászlóalj kiküldését kéri a telefonösszeköttetés helyreállítására. Mi erre áttettük a telefont a hadosztály vonalára, de ekkorra már megtagadta az összeköttetést, mivel a szerbek közben mindakét szárnyon már hátbakaptak minket és a centrumunkat háromszöggé nyomták, ahol aztán ott is maradt minden: ezredek, tüzérség, trén az egész autóparkkal, a raktár és a tábori kórház. Két napig nyeregben voltam. A hadosztályparancsnok a dandárparancsnokkal együtt fogságba esett. És mindennek az okozói a magyarok voltak, azzal, hogy lődözni kezdtek a mi második menetzászlóaljunkra. Magától értetődik, hogy aztán a mi ezredünkre akarták kenni az egész disznóságot.

Az ezredes köpött egyet.

— Most meggyőződhetett róla, főhadnagy úr személyesen, hogy mennyire kihasználták a magyarok az ön királyhidai kalandját.

Lukás főhadnagy felsóhajtott.

— Főhadnagy úr, — fordult az ezredes bizalmasan Lukáshoz, — tegye a szívére a kezét! Hányszor hált ezzel a Kákonyinéval?

Az ezredes ma jó hangulatban volt.

— Ugyan ne meséljen nekem, hogy csak most kezdett levelezni vele. Amikor én a maga korában voltam, főhadnagy úr, egyszer három hetet töltöttem Egerben geometriai kurzuson. Ha látta volna, mit csináltam én azalatt a három hét alatt. Egyebet se csináltam, minthogy magyar nőkkel háltam. Fiatallal, öreggel, férjes asszonnyal, ahogy jött. Barátom, olyan alaposan megtáncoltattam őket, hogy amikor visszakerültem az ezredhez, alig bírtam a lábam mozgatni. A legjobban egy ügyvéd felesége bánt el velem. Az a bestia folyton az orromat

harapta közben és le se tudtam húnyni a szememet.

— Most kezdett volna levelezni vele? — az ezredes bizalmasan a főhadnagy vállára ütött, — tudjuk, tudjuk, csak ne meséljen ilyesmit. Nekem meg van a magam véleménye az egész dologról. Mindenesetre ebben az ügyben be kell szüntetni a vizsgálatot, de nekem tetszik ez a svihák. Ellenben tudja főhadnagy úr, az a Svejks mégis derék gyerek. Sneidig volt, ahogy a dolgot a levéllel csinálta. Önt, főhadnagy úr, a lapok kompromitálták, úgy, hogy további ittmaradása lehetetlen. Egy héten belül indul a menetszázadunk az orosz frontra. Ön a legidősebb tiszt a 11. századnál, tehát ön fog vele menni, mint századparancsnok. A dandárnál már elő van készítve minden. Mondja meg a számvevő őrmesternek, hogy a Svejks helyett keressen új puccert önnek.

A főhadnagy hálásan pillantott az ezredesre, aki közben imigyen folytatta:

— Svejket pedig beosztom a főhadnagy úr századához századordonánának.

Az ezredes felállt és kezét nyújtott a holsápadtra vált főhadnagynak.

— Ezzel minden el van intézve. Sok szerencsét kívánok, főhadnagy úr. Tüntesse ki magát a keleti hadszíntéren és még ez életben viszontlátjuk egymást, járjon többet a társaságunkba, nehogy ismét elkerüljön bennünket, mint annak idején Budweisben...

Lukás főhadnagy hazafelé ment, szinte önkívületben mormogta magában:

— Századparancsnok, századordonáné... és lelki szemei előtt Svejks alakja tűnt fel...

Vanek számvivő őrmester, amikor Lukás főhadnagy Svejks helyett új tisztiszolgát kért tőle, így szólt:

— Azt hittem, hogy a főhadnagy úr meg volt elégedve Svejkskel.

Amikor azonban azt hallotta, hogy az ezredes Svejket a 11. század ordonáncává nevezte ki, örömmel kiáltott fel:

— Mégis csak jó az isten hozzám!

A hadosztálybíróság rácsos épületében előírás szerint reggel hétkor kelnek. Öszetakarítják a földön a porban szétteregetett szalmazsákokat annak rendje és módja szerint. Priccek itt már nincsenek. Pokrócokat raknak a szalmazsákokra, melyek szabályos távolságban fekszenek egymás mellett a padlón. Mikor ezzel a munkával elkészültek, leülnek a foglyok a fal melletti fapadokra. azok, akik a frontról kerültek ide vagy tetűkereséssel vagy pedig élményeik elmesélésével foglalkoznak.

Svejk és az öreg Vodicska szapor néhány különböző ezredből és alakulatból való katonával az ajtó melletti padon üldögélt.

— Gyerekek, nézzétek azt a magyar betyárt ott az ablaknál, — mondta Vodicska, — nézzétek, hogy imádkozik a nyavalyás, csakhogy jól végződjön az ügye. Szét kéne tépni a száját egyik fülétől a másikig.

— Ugyan hagyd már békén, az egész jóra való ember, — mondta Svejk, — az azért van itt, mert nem akart be-rukkolni katonának. Az valamilyen szektából való. Olyan vallása van, ami tiltja a katonáskodást. Azért zárták be a szerencsétlent, mert nem akar megölni senkit. Isten parancsához tartja magát. De majd megégetik szegénnyel az isten parancsoltát. A háború előtt élt Magyarországon egy Nemrave nevezetű úr, aki nem akarta a puskát még csak a vállára sem venni, mikor besorozták. Azt mondta, hogy elveivel ellenkezik a fegyverviselés. Bezárták, aztán megint elvitték esküdni, de ő csak nem esküdött, azt mondta, hogy a fegyverfogás elvei ellen való, tehát nem esküszik.

— Buta ember lehetett, — mondta az öreg Vodicska,

— meg kellett volna esküdnie mindenre, aztán füttyülni az esküjére.

— Engem már háromszor eskettek fel és most már harmadszor vagyok itt szökés miatt, — mondta egy infanterista, — és ha nem volna orvosi látlevelem arról, hogy tizenöt évvel ezelőtt gyengeelméjűségből leütöttem a nagynénémet, most talán már harmadszor lőnének agyon. De így megsegít mindig a boldogult tantikám és kihúz a slamasztikából. Még a háborúból is ép bőrrel kerülök haza.

— És miért ütötted agyon a nagynénédet? — kérdi Svejk.

— Hát miért ütik agyon az embert? — felelte a kedves infanterista. — Mindenki gondolhatja, hogy nem a szép szeméért, hanem a dohányért veri agyon az ember a tantit. A vén boszorkánynak őt takarékkönyve volt. Eppen a kamatokat kapta meg, amikor kiéhezve, leron-gyolódva látogatóba jöttem hozzá. Rajta kívül nem volt egyetlen élő lélek rokonom a világon. Szóval hozzá kellett, hogy forduljak segítségért. Kértem, hogy szánjon meg... na... ő pedig azt mondta, az aljas, hogy menjek dolgozni, minthogy elég erős vagyok. Egyik szó a másikat követte és én hogy, hogy nem, úgy végighúztam egy párszor egy görbe vassal a nénikém koponyáján. Úgy szétesett ettől a pár gyenge ütéstől a feje, hogy nem ismertem rá. Azt se tudtam, hogy a tantim-e vagy se? Leültem melléje a földre és csak azt hajtogattam: „az én tantim vagy te, vagy nem vagy az én tantim?” — Úgy találtak meg másnap a szomszédok mellette ülve a padlón. Sokáig voltam a slupai bolondokházában, aztán mikor a háború előtt Bohnicban, a központi elmeegógyintézetben a bizottság egészségesnek talált, rögtön elküldtek a katonasághoz, hogy utánaoszolgáljam a bolondokházában eltöltött éveket.

Sovány, szomorú külsejű katona haladt el mellettük, kezében seprű és lapát.

— Ez egy tanító a mi utolsó menetszázadunkból, — szólalt meg Svejek mellett egy vadász, — most takarít szegény bolond. Rendes, tisztességes ember. A saját költeményei miatt ül most nálunk.

— Hé, tanító, gyere csak ide, — szólott a vadász a seprűs ember után, ki komoly arccal közeledett Svejek padja felé.

— Mondd csak el nekünk azt a tetűindulót.

A seprűs katona köhintett párat, majd csendesesen szavalni kezdett:

Minden tetves, minden viszket,
Nagy tetvek másznak mireánk,
Tábornokunk is ettől reszket,
És folyton váltja a ruhánk.
A hadseregben a tetveknek
Jó a sorsuk és vidám,
Porosz tetvek lakzit ülnek,
Hitvesük osztrák tetűlány...

A sovány, szomorú katona-tanító leült Svejek mellé a padra és felsóhajtott:

— Ennyi az egész és ezért már négyszer hallgatott ki a hadbíró úr.

— Ez csakugyan szóra sem érdemes, — mondotta Svejek, — attól függ minden, hogy mit fognak a tetű alatt érteni ezek a számár osztrák bírák. Még jó, hogy beleírta a szép kis versébe azt a szót a lagziról. Ez úgy meg fogja zavarni ezeket a trottyosokat, hogy tisztára belebolondulnak. Magyarázza meg nekik, hogy a tetű, amelyikről a versben szó van, az egy kantetű, aki nem is mászhatik másra, mint egy tetűmenyecskére. Így

mondja, különben nem kerül ki a csávából, barátom. Mondja, hogy nem akart a költeményével senkit sem sértegetni, ez világos, aztán mondja meg a hadbíró úrnak, hogy a verset csupán a maga mulattatására írta. Aztán mondja még azt is, hogy a vaddisznók között a hím-disznót vadkannak hívják, tehát a hímtetűt kantetűnek nevezik mindenfelé.

A tanító tovább sóhajtozott.

— A hadbíró úr rosszul tud csehül, ez a baj. Én is valami ilyesmit mondtam neki, de rám kiáltott, hogy a hímtetű az csehül „vesak”. A nőnemű tetű pedig — Sie gebildeter Kerl, — úgy hangzik, hogy „ten ves”. Also maskulinum: „ta fesak”. Wier kennen unsere Pappenheimer.

— Szóval, — mondotta vigasztalóan Svejek, — az ügye csehül áll. De azért nem kell elveszíteni minden reményt, minden jóra fordulhat még, ahogy a Janicsek cigány mondotta 1879-ben, amikor kettős rablógyilkosságért a nyakába tették a kötelet. És el is találta az a jámbor férfiú, mert nem is akasztották fel aznap, mint-hogy éppen aznapra esett őfelsége születésnapja, amikor tudvalevően nem akasztanak. Így aztán csak másnap kötötték fel, amikor a születésnap ünnepségeken már túl voltak. És mekkora szerencséje volt akkor is annak a Janicseknek. Ugyanis, harmadnapra megjött a megkegyelmezése is. Sőt új tárgyalást rendeltek el az ügyében, mert minden jel arra mutatott, hogy a kettős rablógyilkosságot egy másik Janicsek nevű követte el. Ezután kénytelenek voltak kiásni ezt a Janicsek nevű cigányt a fegyencmetetőből és a pilseni katolikus temetőben rehabilitálták. De akkor meg rájöttek, hogy Janicsek nem is volt katolikus, hanem evangélikus, amiután megint kiásták és átvitték az evangélikus temetőbe, aztán...

— Kapsz egy pár olyan frászt, hogy elzöldülsz, —

vág bele Svejks elbeszélésébe az öreg Vodicska szapór, — mi mindent ki nem találsz itt már! Az ember nagy gondokban van a hadosztálybíróság végett és ez a lóköti tegnap is, amikor a kihallgatásra vitték, egész úton a jerikói rózsáról dumált nekem.

— Azok nem is az én szavaim voltak, — védekezett Svejks, — a Panuska festő szolgája, a Mátyás mesélte egy öreg asszonynak, aki azt kérdezte tőle, hogy is néz ki a jerikói rózsza? Mire a derék Mátyás így válaszolt: „Vegyen egy darab száraz tehénszart és tegye azt egy tányérra, aztán öntse le vízzel, amitől szép zöld színt fog kapni az egész mis-más, így fest aztán a jerikói rózsza.” — Ezt a marhaságot nem én találtam ki, de hát kellett valamiről beszélgetni, amikor kihallgatásra viszik az embert. Én csak vigasztalni akartalak, Vodicska testvér.

— Ezt nevezed vigasztalásnak? — köpött Vodicska keserű megvetéssel. — Az ember feje tele van gonddal, hogy miként fog kimászni ebből a szlamasztikából, hogy kikerülve leszámolhasson ezzel a magyar bagázssal, erre te ideálsz és tehénszarral vigasztalod az embert. Nem is tudom, hogy fizessem vissza ezeknek a bestia magyaroknak mindezt, amikor itt ül az ember becsukva és hozzá azt kell mondania a hadbírónak, hogy nem is haragszik erre a magyar nációra. No, kutya élet ez, testvér. De csak el tudjak egyet kapni az anyja szakramentumát, úgy megfojtom, mint egy kölyökkutyát. Majd adok én nekik „isten áldd meg a magyart” a sok bestiának, meg fogják még ezek emlegetni a Vodicskát.

— Nem kell begyulladni koma, — mondja Svejks, — majd csak rendbejön minden. A legfőbb dolog, hogy az ember a bíróság előtt csak a valótlanságot mondja, amelyik ember vallomásra fogatja magát a bírótól, az elveszett ember. Abból nem lesz rendes ember ebben az életben. Egyszer, amikor Osztraván dolgoztam, következő

érdekes eset történt: Egy derék bányászember négyszemközt elverte a mérnököt. Az esetet senki sem látta, az ügyvéd azt mondta a munkásnak, hogy tagadjon mindig és mindent tagadjon. A törvényszék elnöke olyan szépen könyörgött neki, hogy ismerjen be mindent, de ő csak tagadott rendületlenül. Azt mondta neki az elnök, hogy a beismerés megkönnyíti a lelkiismeretet, de ő csak tovább tagadott, mire aztán kénytelenek voltak felmenteni a bányászt, mert alibit is tudott felmutatni, hogy ugyan e szent napon Brűnnben...”

— Jézus Mária, — kiáltott Vodicska — én nem bírom ki tovább. Mi az isten nyavalyájának mesél ez anynyit össze-vissza, nem értem? Tegnap a kihallgatáson is volt velünk egy ilyen ember, mint ez. Amikor azt kérdezte tőle a hadbíró, hogy mi a foglalkozása civilben, azt mondta: „fűstölök a keresztnél” és több mint egy félóraába került, míg a hadbíró megértette valahogy, hogy az ember a fűjtatót kezeli az öreg Kereszti nevű kovácsnál. Aztán azt kérdi a hadbíró: „Szóval maga civilben segédmunkás?” Mire ez kézzel lábbal szabadkozik, hogy: „Már hogy volnék én a segéd, az a Hibs-Franta.”

Kívülről lépések és hangok hallatszottak. Az ór hangosan felkiáltott a folyosón: Zuwachs.

— Megint többen leszünk, — mondta Svejks örömmel, — talán felszedett az új ember egy pár cigaretta-csutkát valahol.

Az ajtó kinyílt és a terembe az az egyéves önkéntes lépett be, akivel Svejks Budweiszbán ült együtt és akit az ezredes konyhamunkára szánt annak idején a legközelebbi menetszázadhoz.

— Dícsértessék a Jézus Krisztus, — mondotta az önkéntes a terembe lépve, mire Svejks az összesség nevében tisztességgel felelt:

— Mindörökké ámen.

Az önkéntes örvendezve nézett Svejkre és letette a padon ülő cseh kolónia elé a magával hozott pokrócot. Majd szépen lefejtette lábáról a kamásnit, ami alatt szép sorjában cigaretták voltak elrejtve és becsülettel szétosztotta a jelenlévők között. Majd az egyik bakancsát lehúzva kivett egy gyufaskatulyadarabkát és néhány művésziesen hosszába metszett gyufaszálat, aminek a foszforfeje szépen középen ketté volt vágva. Gondosan rágyújtott cigarettájára, miután mindenkinek tüzet adott s csendesesen megszólalt:

— Lázadással vádolnak.

— Az semmi — mondotta Svejek megnyugtatólag, — az vicc, kedves barátom.

— Hát persze, — mondta az önkéntes, — ha így akarják megnyerni a háborút, ilyen bírósági tárgyalásokkal, hát csak csinálják. Ha mindenáron pörösködni akarnak velem, hát csak pörösködjenek. Az általános szituáción ez a pör egyáltalában nem fog változtatni.

— Hogy csináltad ezt a lázadást? — kérdezte az öreg Vodicska nagy szimpátiával szemlélve az önkéntest.

— Nem akartam reterátot puccolni a főőrségen, — felelte az önkéntes nyugodtan, — amiért megint az ezredeshez vezettek. Ez aztán egy disznó, ez a mi ezredesünk. Azt kezdte ordítózni, hogy engem az ezredrapporton elítélt, hogy én egész közönséges fegyenc vagyok, hogy ő még csak azon csudálkozik, hogy engem a föld még egyáltalán a hátán visel és szégyenében még tud forogni, mert a világon egy ilyen ember él, mint én vagyok, aki önkéntesi joggal tisztí méltóságra aspirál, azonban viselkedésével feljebbvalóinak csak útálatát és megvetését tudta kiérdemelni. Erre én azt feleltem, hogy a föld keringése nem állhat meg csak azért, mert a világon egy olyan egyéves önkéntes van, amilyen én vagyok, annál is inkább, mert a természeti törvények sokkal erősebbek,

mint az én egyéves önkéntesi pertlim és hogy szeretném látni azt az embert, aki engem arra tudna kényszeríteni, hogy kipuccoljak egy olyan reterátot, amit nem én rondítottam össze, bár jogom lett volna összerondítani attól a rohadt káposztától meg romlott birkahústól, amit a mi disznó ezredkonyhánkon adnak. Aztán még azt mondtam az ezredesnek, hogy furcsának találom abbeli nézetét, miszerint a földnek engem nem szabadna a hátán hordozni, végre is miattam még sem törhet ki a földrengés! Az ezredes úr az egész expozém ideje alatt nem tudott egyebet tenni, mint a fogát csikorgatta, akárcsak egy kanca, akinek fagyott répa került a nyelvére. Majd ismét rám ordított:

— Ki fogja-e puccolni a reterátot, igen vagy nem?!

— Alássan jelentem, a reterátot nem fogom kipuccolni.

— Ki fogja puccolni?! Sie Einjähriger!

— Nem fogom kipuccolni, jelentem alássan.

— Krucifix Sakrament, maga nem egy, hanem száz reterátot fog kipuccolni!

— Alázatosan jelentem, nemhogy százat, de egyet sem fogok kipuccolni... és így ment ez, kedves bajtársaim, tovább.

— Ki fogja puccolni a reterátot, — nem fogom kipuccolni a reterátot. Úgy repült ez a boldogtalan reterát a levegőben ide-oda, mint a Paula Moudra-féle gyermekmesékben a közmondások. Az ezredes úgy futkosott föl és a'á az ezredirodában, mint a megveszett oroszlán, míg végre belefáradt és leült az asztalhoz: „Gondolja meg jól a dolgot, önkéntes” — mondta az ezredes belefáradva a feleselgetésbe, — be fogom vitetni magát a hadosztálybírósághoz lázadás miatt. Azt hiszi, hogy maga az első önkéntes, akit a háborúban agyon fognak lőni? Téved, barátom, Szerbiában kettőt akasztottunk fel csak a tize-

dik századból, egyet pedig a kilencedikből lőttünk agyon, akárcsak az őzet és miért? Csakis a kemény fejük miatt. A két önkéntes megtagadta az engedelmisséget Sabácnál, nem akarták leszúrni egy szerb komitácsi feleségét és fiát. A kilencedik századból való önkéntest pedig azért kellett agyonlőnünk, mert nem akart tovább menni, hogy dagadt a lába és hogy lúdtalpú... No ki fogja puccolni a reterátot, igen vagy nem?"

— Nem fogom kipuccolni, jelentem alássan.

— Az ezredes rámnézett és ingerülten kérdezte:

— Mondja, nem pánszláv maga?

— Nem vagyok pánszláv, jelentem alássan.

Aztán elvezettek és tudomásomra adták, hogy lázadással vagyok vádolva.

— A legjobban teszed, — mondta Svejik, — ha most hülyét szimulálsz. Amikor én a kerületi fogházban ültem, volt ott velünk egy derék, okos művelt ember, egy kereskedelmi iskolai tanár. A frontról dezertált az a finom ember és a hatóságok nagy pört akartak csinálni az ügyéből, példás ítéletet: akasztani akarták, hogy a többieket elrettentsék. És ez a jó ember szépen és könnyen kievickélt a csávából. Mit tett ez a művelt ember? Szimulált, örökölt terheltséget játszott. Mikor a törzsorvos megvizsgálta, azt mondta az orvosnak, hogy egyáltalában nem szökött meg a frontról, hogy ő csupán kicsi kora óta szívesen utazik, neki utazási vágyai vannak, mentül messzebbre kalandozni. Elmondotta, hogy egyszer Hamburgban vette magát észre, egyszer pedig Londonban és maga sem tudta, miként került oda. Elmondotta a törzsorvosnak, hogy az apja idűt alkoholista volt és még a születése előtt felakasztotta magát, hogy az anyja prostituált volt és deliriumban halt meg. A fiatalabb leánytestvére a vízbe fulladt, az idősebbik a vonat elé vetette magát, hogy a bátyja Vichordon a vasúti

hídről ugrott le, hogy a nagyapja megölte a feleségét, miután a ruháját petróleummal leöntötte és felgyújtotta, hogy a másik nagymamája pedig sátoros cigányokkal lődörgött és a börtönben gyufaoldattal megmérgezte magát. Hogy egyik nagybátyját már többször büntették gyújtogatásért és az utolsó alkalommal egy kis darab üvegcseréppel elvágta az ütőerét a nyakán. Elmondta továbbá, hogy apai ágról való egyik unokanővére Bécsben leugrott a hatodik emeletről. Magáról pedig azt mesélte, hogy módfelett rossz nevelésben részesült és tíz éves korában még nem tudott beszélni, mert hathónapos korában, amikor az asztalon pólyázni akarták és egy pillanatra kimentek a szobából, egy macska lérántotta az asztalról, úgy, hogy pont a fejére esett. Hogy időről-időre éppen emiatt erős fejfájása van és ilyenkor természetesen nem tudja, hogy mit csinál és pont ilyen állapotban utazhatott el a frontról Prágába és csak akkor tért magához, amikor a katonai rendőrség a „blekben” letartóztatta. Barátaim, ha láttátok volna, milyen szépen hazaküldték ezt a drága okos embert. Az öt ember, aki vele volt egy szobában, mind felírta magának papírra a kitűnő receptet:

Apja alkoholista, anyja prostituált,

I. nővére (vízbefúlt),

II. nővére (vonat),

fivére (a hídről),

nagyapja (feleségét petróleum, meggyújtotta),

II. nagyanyja (cigányok, gyufa) és így tovább.

— No aztán az egyik elkezdte mondani a törzsorvosnak a receptet. De még a nagybácsijáig sem ért el, a törzsorvos félbeszakította, minthogy ez aznap a harmadik ilyen eset volt. „No, te zshivány, várj majd én tovább

mondom: az atyai ágról való unokanővéred levetette magát az emeletről Bécsben, te módfelett rossz nevelésben részesültél és éppen ezért nagyon jót fog neked tenni a fogház." El is vitték rögtön az atyafit vasra verve a sötétbe, amitől aztán rögtön elfelejtette rossz nevelését, az alkoholista apját, a prostituált anyját és inkább önként jelentkezett a frontra.

— Manapság, — mondta az önkéntes, — senkisésem hisz már a katonaságnál az örökölt terheltségben, mert ha ezt komolyan vennék, úgy kénytelenek lennének az egész vezérkart a bolondok házába csukatni.

A vasburkolatú ajtóban megcsörrent a kulcs és a foglár lépett a terembe.

— Svejtk infanteriszt és Vodicska szapór a hadbíró úrhoz!

— Látod ezeket a kutyákat? — mondta Vodicska Svejeknek, ahogy ballagtak a folyosón. — Minden nap kihallgatják az embert és semmi eredmény. A megváltó istenit, legalább elítélnék már az embert. Ne vacakolnának itt napról-napra. Itt fetrengünk napszámra, miközben ezek a magyar kutyák itt futkosnak keresztül-kasul.

A hadosztálybírószági iroda a másik oldalon volt, egészen külön barakban. Mialatt Vodicskát és Svejket odavezették, azon tanakodtak, hogy mikor fogják őket végre valami rendes bíróság elé állítani.

— Mindig csak kihallgatás, dühöngött az öreg Vodicska, — legalább kisülne már belőle valami. Elpocsékolnak egy halom papirost és még mindig nem látja az ember azt a bíróságot. Itt rothad el az ember a rács mögött. Mondd meg igaz lelkedre, hát meg lehet enni azt a zupát, amit itt adnak? És ezt a bűdös káposztát fagyott krumplival? Krucifix, ilyen ostoba világháborút még nem pipáltam, egészen másképen képzeltem el!

— En meg vagyok elégedve, — mondotta Svejtk, —

annak idején, amikor a tényleges éveimet szolgáltam, öreg zupásunk, a Solpera mindig azt mondogatta, hogy a katonaságnál mindenkinek tisztában kell lenni feladataival és közben olyan frászt mázolt az ember szájára, hogy azt nem lehetett elfelejteni. Boldogult Kvajser főhadnagy pedig, amikor a fegyvereket vizsgálta minálunk, mindig azt hajtogatta, hogy a katona lelkének rettentően keményre kell edződnie, mivel a katona csak afféle állat, akit az államnak kell etetni. Az állam adja az enni-valót, a kávé és a pipadohányt és ezért a katona köteles a jármot húzni, akárcsak az ökör.

Vodicska szapór elgondolkozott, majd kis idő múlva megszólalt:

— Majd ha a hadbíró előtt leszel, vigyázz, nehogy mást fecseggél, mint amit utóljára mondtál. Azt ismételd most is pontosan, nehogy beleránts a csávéba. A fődolog, hogy azt mondd: láttad, amikor a három magyar betyár engem megtámadott és mi közösen védekeztünk.

— Ne félj, Vodicska koma, — nyugtatta meg Svejik az öreg szapórt, — csak nyugalom, ne izgasd fel magad, öreg. Hát olyan nagy dolog az, egy ilyen hadosztálybírótság előtt állani? Azt láttad volna, hogyan dolgoztak a katonabíróságok azelőtt. Nálunk szolgált annak idején egy Herár nevű tanító és az mesélte egyszer nekünk az ágyon, amikor az egész szoba kaszárnyafogságos volt, hogy Prágában a múzeumban van egy könyv, amelyben meg van írva és le van rajzolva, hogy milyen volt egy ilyen katonabíróság Mária Terézia idejében. Minden ezrednek volt egy külön hóhérja, aki minden katonáért, akinek a fejét levágta, egy Terézia tallért kapott és egy ilyen hóhér néha a rajzok szerint öt tallért is szerzett naponta.

— Természetesen, — fűzi hozzá Svejik komolyan, — abban az időben az ezredek sokkal erősebbek voltak,

mint manapság és az így beállott hiány állandóan pótolták a falvakból.

— Amikor Szerbiában voltam, — meséli Vodicska, — a mi dandárunknál lehetett jelentkezni komitácsi-akasztásra. Ha egy katona felakasztott egy férfikomitácsit, kapott érte tíz darab sportcigarettát, egy asszonyért vagy gyerekért csak öt cigaretta járt. Később az intendatúra spórolni kezdett és inkább tömegével lövöldözték agyon a komitácsikat. Velem együtt szolgált egy cigány, sokáig nem tudtuk róla, hogy ilyesmivel foglalkozik. Csak feltűnt, hogy minden éjjel behívták a morét az irodába. Abban az időben a Drina partján állottunk és egy éjszaka, amíg oda volt, kikutattuk a bornyúját, hadd lássuk, mi minden van benne. Hát barátom, tudod, hogy három skatulya sportcigarettája volt, minden dobozban száz darab. Úgy reggeltájban jött vissza a mi odunkba. Persze, hogy kurtára fogtuk vele a dolgot. Ledobtuk és egy Beloun nevezetű szapór a nyakára tette a szíjját. Szívós életű volt a disznó.

Az öreg Vodicska köpött egyet.

— Az istennek se tudtuk beléfojtani a szuflát. Belemondított a nadrágjába, a szeme teljesen kifordult már, de még mindig élt a rohadt, akár egy rosszul levágott kakas. Úgy kellett széjjeltépni, mint a macskát. Kettő a fejétől, kettő pedig a lábától fogva húzta és úgy csavartuk a nyakcsigolyáját. Aztán a borjút a fejére akasztottuk a cigarettáival együtt és bedobtuk a Drinába. Ki a rosszab tudott volna egyet is elszívni ezekből a cigarettákból. Tyű, de keresték reggel a komát!

— Azt kellett volna jelentenetek, hogy dëzertált a pasas, — mondotta Svejik oktatólag, — hogy már régen készül rá és egyre ígérgette, hogy meg fog puccolni.

— A frász törődött ott ilyesmivel, — felelt Vodicska, — mi megcsináltuk a magunkét, a többi nem a mi dol-

gunk. Nem volt nehéz ott az ilyesmi. Minden nap eltűnt egy pár ember és a kutyának se jutott eszébe a Drinában keresni őket. A komitácsi felpuffadt hullája mellett ott úszott a Drinán egy szétvert landwehr holtteste lefelé a Dunába. Néhány tapasztalatlan ember, aki akkor látott először ilyesmit, még bele is betegedett a látványosságba.

— Az ilyeneknek kinint kellett volna adni, — jegyezte meg Svejks.

Ekkor éppen odaértek a hadbíróság épületéhez. Az őr rögtön bevitte őket a nyolcas számú irodába, ahol a nagy asztal mögött egy halom akta között Ruller hadbíró ült.

Törvénykönyv feküdt előtte és a törvénykönyvön félig telt teás pohár. Az asztal jobboldalán feszület állott imitált elefántcsontból.

Ruller hadbíró a teás pohár után nyúlt, amely oda ragadt a corpus jurishoz.

Miközben a poharat kiszabadította a törvénykönyv ragadó karjaiból, tovább lapozott az előtte fekvő könyvben, amit a kaszinóból kölcsönzött ki.

Ez a könyv F. R. S. Krause sokatígérő című könyve volt: Kutatások a nemierkölcse fejlődéstörténete körül.

Nagy érdeklődéssel szemlélte a könyvben a férfi és női nemirészek naív rajzait, egy hozzáillő verssel, melyet a tudós F. R. S. Krause a berlini északi pályaudvar klozettjében fedezett fel. Annyira el volt merülve a nagyszerű tudományos munka tanulmányozásába, hogy nem is vette észre a belépőket.

Csak akkor emelte fel fejét a képeskönyvből, amikor Vodicska köhögni kezdett.

— Mi az? — kérdi a hadbíró, tovább lapozva a naív rajzok között, azok folytatását keresve.

— Hadbíró úrnak alássan jelentem, — felelt Svejks

tisztességtudóan, — Vodicska bajtársam meghült és azért köhög.

Csak most látta meg Ruller hadbíró Svejket meg Vodicskát és mialatt arcára szigorúbb kifejezést igyekezett erőszakolni, megszólalt:

— No, csakhogy itt vagytok végre, jómadarak, — mondotta az aktacsomót maga elé rakva. Kilenc órára rendelte'ek ide benneteket, most pedig már tizenegy felé jár. Hogy állsz ott, te marha! — kiáltott Vodicskára, aki nyugodtan „pihenjben”-állt. — Majd ha azt mondom: „pihenj!”, akkor rakhatod a lábad oda, ahova akarod.

— Hadbíró úrnak alássan jelentem, — jelentkezik ismét Svejke, — Vodicskának reumája van.

— Te pedig fogd be a szád, — felelte Ruller hadbíró, — és csak akkor beszélj, ha kérdezlek. Akkor majd beszélsz, addig pedig kuss. Ismerlek, jómadár, már háromszor voltál nálam kihallgatáson, úgy folyik belőled a szó, mint a Jordán vize... Nohát, nem találom azt az ostoba aktacsomót. Mennyi dolga van az embernek ezekkel a pernahajderekekkel. De ráfizettek, zshiványok, ha felesleges munkával terhelitek a hadbíró'ságot!... No végre... Hallgassatok ide, hüllők, — mondotta végre, kihúzva az aktahalomból egy jó vastag papírköteget, melynek tetején ott ékeskedett a felírás:

„Schwejk & Woditschka.”

— Ne higyjétek ám, hogy holmi buta verekedésért majd évekig itt őrzünk benneteket a hadosztálybíró'ságon és ezzel megbújtok a front elől. Ahá, ebből nem esztek, csibészek! Szépen! Kétszer kellett ilyen semmi-háziak miatt a hadtestbíró'sághoz telefonálnom.

— Na, ne vágj olyan ostoba pofát, Svejke. Majd elmegy a kedved a fronton a honvédekkel való vereke-

déstől, — folytatta a hadbíró. — A vizsgálatot mindkettőtök ellen beszünttettem. Visszamentek az ezredetekhez és ott fogjátok megkapni a strófot az ezredrapporton. Aztán a legközelebbi marssal kimentek a frontra. De ha még egyszer a kezem közé kerültek, begyújtok ám nektek, hogy arról kódultok, sok bitangja. Itt vannak az elbocsájtó írások. Viseljétek magatokat tisztességesen. Prófosz, vezesse őket a kettes irodába.

— Hadbíró úrnak alázatosan jelentem, — mondta Svejek, — a hadbíró úr szavait mindketten alaposan megszívleljük és nagyon sokszor köszönjük az irántunk való jószágát. Ha civilben volnánk, azt mondanám, hogy a hadbíró úr aranyos ember. Egyidejűleg, engedje meg hadbíró úr, hogy bocsánatot kérjünk, amiért olyan sok gondot okoztunk a hadbíró úrnak. Valóban nem szolgáltunk rá ennyi jószágra.

— Na, menjetek már a fenébe! — kiáltott a hadbíró Svejkre. — Ha Schröder ezredes úr nem interveniál, az ördög tudja, mi lett volna veletek.

Ahogy a folyosóra léptek, Vodicska megint az öreg Vodicskának, a derék szapórnek érezte magát.

A kísérő katona attól félt, hogy el fog késni az ebéd-től, ezért siettetni kezdte foglyait a kettes számú iroda irányába:

— Mozogjatok egy kicsit jobban, fiúk, úgy másztok, mint a tetű.

Erre Vodicska megmagyarázta a katonának, hogy jobb lesz, ha befogja a száját és csöndesen hálát ad az istennek, hogy csehnek született, mert ha véletlenül magyar volna, úgy széttépné, mint a rongyot.

Mivel a katonairnokok elmentek ebédelni, az őr kénytelen volt két foglyát visszakisérni a hadosztálybírószági börtönbe, amiért keserűen átkozta a katonairnokok amúgy is gyűlölt fajtáját.

— Bajtársaim megint leszedik a zsírt a levesemről, — dünnyögte keserűen, — és hús helyett csupa csontot találok. Tegnap is kettőt kellett a táborba kísérem és ezalatt valaki felzabálta a fele kenyерemet, amit a fiúk félretettek nekem.

— Jó pipák vagytok valamennyien itt a hadosztály-bírószágon. Mindig csak a zabáláson jár az eszetek, — mondotta Vodicska, aki közben visszanyerte eredeti formáját.

Amikor elmesélték az önkéntesnek, hogy milyen jól intéződött el a dolguk, az önkéntes így kiáltott fel:

— Ahá, szóval a menetszázadba, kedves barátaim! Épp, mint ahogy a cseh túrista ujságban, a „Dobry Vitr”-ban, szokták írni: „Az utazásra minden előkészület megtéetett.” A magas hadtestparancsnokság mindenről gondoskodott. Titeket is meghívtak a nagy galiciái lakodalomba s most induljatok örömteljes szívvel! Hozzatok lelketekben gyöngéd szeretetet ama tájak iránt, ahol a lövészárkot fogják nektek bemutatni. Ott minden nagyon szép és roppant érdekes. Úgy érzitek majd magatokat a távol idegenben, mint valami ismerős tájon, akárcsak szeretett hazánkban. Nemes érzésekkel szívetekben induljatok e zárándokútra e nagyszerű országon keresztül, melyről már az öreg Humboldt is megmondotta: „Sehol a világon nem láttam nagyszerűbbet, mint ez a buta Galicia.” Ama számos és nagybecsű tapasztalatok, amiket dicső csapataink a Galiciából való visszavonulás alkalmából szereztek, bizonyára nagyszerű útmutatóul fognak szolgálni a második nagy visszavonulásra. Folyton csak előre, Oroszország felé! És az öröm jeléül löjjétek ki minden patrontokat a levegőbe!

Mielőtt Svejka és Vodicska az ebéd elfogyasztása után a kettes számú irodába ment volna, melléjük somfordált

a szerencsétlen tanító, a tetűköltemény szerzője, bizalmasan félrevonta őket és a fülükbe súgta:

— Ahogy az oroszok oldalára értek, mondjátok csak az orosz testvéreknek: Zdravstvujtye ruszkiye brátyá, mi brátyá csehi, mi ne ausztrijci. (Adj Isten, orosz testvérek, mi cseh testvérek vagyunk, nem vagyunk oszt-rákok.)

— Kedves ifjú komám, — mondotta Svejek jóakarátán, amikor a börtönből kiléptek, — igazán nem értem, miért nem örülsz, hogy a hadosztálybíróság hivatalosan is rendes embernek tart bennünket, akikkel még csak pörösködni sem lehet. Az igaz, hogy én igyekeztem magam a kihallgatáson kibeszélni a bajból, de azt már így muszáj csinálni. „Hazudni kötelesség”, — mondotta mindig Basch ügyvéd úr a klienseinek. Amikor azt kérdezte a hadbíró, hogy miért törtünk be Kákonyi úr lakására, egyszerűen azt mondtam neki: „Igaz lelkemre azt hittem, hogy Kákonyi úrral a legjobb barátságba kerülünk, ha meglátogatjuk.” És látod, a hadbíró úr ezek után nem is kérdezett többet. Megelégedett a válasszal.

— Jegyezd meg magadnak, — folytatta Svejek a dolog taglalását, — a katonabíróság előtt senkinek sem szabad beismerő vallomást tenni. Amikor a kerületi fogházban ültem, egy katona a szomszéd szobából beismerő vallomást tett. Ahogy a többiek megtudták, keményen elpokrócozták az ipsét és ráparancsoltak, hogy vonja vissza vallomását.

— Ha valami becestelen dolgot követtem volna el, akkor én se vallanék, — mondotta vitéz Vodicska, — de amikor ez a disznó hadbíró egyenesen azt kérdi: „Verekedett-e vagy se?” — erre én azt mondtam: — „Igenis, verkedtem.” „Megütött-e valakit?” — „Igenis, hadbíró úr.” — „Megsebesített valakit?” — „Igenis, hadbíró úr, nehogy elfelejtse, kivel volt dolga.” És éppen az a disz-

nőség, hogy ezek után fölmentik az embert. Ez, testvér, annyit jelent, hogy ez a hadbíró nem hiszi el nekem, hogy odasóztam a derékszíjjammal ennek a bandának, nem hiszi el, hogy núdaira aprítottam őket. Hiszen te is ott voltál, amikor hárman jöttek rám, oszt egy pillanat alatt levágtam őket a földre és ott táncoltam a hasukon. Na! Aztán jön egy ilyen nyálas hadbíró és beszünteti ellenünk a vizsgálatot. Mintha csak azt mondta volna: „Mit, maga tud verekedni? Ugyan ne meséljen.” Na, de várj csak, te hektikás kutya, csak vége legyen a háborúnak és legyek én mégegyszer civil, majd megtalálom én ezt a naplopó hadbírókat valahol. Majd megmutatom én, hogy tudok-e verekedni, vagy se! Idejövök direkt Királyhidára és olyan skandalumot csapok, amelyet a világ nem látott. Az emberek a pincébe bujnak ijedtükben, ha megtudják, hogy idejöttem ezeket a királyhidai zsványokat, ezeket a csavargó taknyosokat meglátogatni.

Az irodában hihetetlen gyorsan intézték el a dolgot. Valami őrmester, akinek a szája is zsíros volt még az ebédétől, amikor a két vitéz komoly arccal átnyújtotta a papirosait, nem szalajtott el az alkalmat, hogy rövid beszédet ne intézzon Vodicskához és Svejkhhez, katonai szellemükre appellálva. Beszédébe beleszötte a maga lengyel kifejezéseit, mivel ez a derék őrmester amolyan „vizes polyák” volt, — mint például: „Marekvium” — „glupi rolmopsie” — „Krejcova sedmina” — „svina porypana” — és hogy „dum vám bane na mjesjnuckovy vasi gzichty”.

A két jóbarátot ezután elválasztották egymástól, mivel a saját csapattestükhöz kísérték őket. Svejkh így búcsúzott az öreg Vodicskától:

— Ha vége lesz a háborúnak, keress föl, testvér. Minden este hat óra után megtalálász a „Kehely”-ben, a Bojistin.

— Persze, hogy eljövök, — felelt Vodicska, — szokott ott muri is lenni?

— Mindennap akad valami, — ígérte Svejek, — ha pedig csönd volna, hát majd csinálunk mi ketten egy kis kravált, ne félj.

Amikor már pár lépésnyire voltak egymástól, Vodicska, az öreg szapór, odakiáltotta Svejeknek:

— Nézz utána, hogy mire jövök, hát együtt legyen valami jóra való multság.

Erre Svejek visszakiáltott:

— Csak gyere, komám, de biztosan, mihelyt vége lesz a háborúnak!

A két jóbarát már messzire került egymástól, amikor a második baraksor felől újra fölhangzott Vodicska kiáltása:

— Svejek! Svejek! Milyen sört mérnek a Kehelyben?

És miként a visszhang, felelt Svejek válasza:

— Finom velkopopovicit.

— Azt hittem, hogy smichovit! — kiáltotta a távolból Vodicska.

— Lányok is járnak a Kehelybe! — tette hozzá ordítva Svejek.

— Jó van. Tehát a háború után, este hat órákor! — üvöltötte Vodicska, lefelé haladva a dombról.

— Gyere inkább félhétkor, hátha elkésnék egy keveset! — felelt Svejek.

Majd egészen messziről tört Svejek felé Vodicska kérdése:

— Hatkor nem tudsz eljönni?

— Jól van, no, ott leszek hat órára! — küldte Svejek távolodó barátja után a szíves meghívást.

És így vált el derék katonánk, Svejek, Vodicskától, az öreg szapórtól.

V. ÚTRAKÉSZEN KIRÁLYHIDÁTÓL SOKÁL FELÉ

Lukás főhadnagy idegesen járt föl és alá a tizenegyedik menetszázad irodájában. Sötét lyuk volt ez az iroda, a század-barakk sarkában, melyet a folyosótól deszkafal kerített el. Asztal, két szék, egy petróleumos kanna és a priccs: ennyiből állott az iroda berendezése.

Vanek számvivőőrmester állott előtte, aki a zsoldfizetési listát álította össze. A legénységi konyha számadásait ő tartotta nyilván, szóval ő volt a század pénzügyminisztere. Itt töltötte az irodában rendesen a napot, sőt itt is aludt.

Az ajtóban egy kövér közember ácsorgott, lengő hatalmas szakállal. Ez Baloun volt, a főhadnagy új tisztiszolgája, aki civilben molnár volt Krumlova környékén.

— No, maga aztán kitűnő kutyamosót adott nekem, — pörölt Lukás főhadnagy a számvivőőrmesterrel. — Szívből köszönöm ezt kellemes meglepetést. Ahogy az első napon elküldöm a tisztikonyhára az ebédemért, már föl is zabálta rögtön a felét.

— Véletlenül kiöntöttem, — mondja a kövér óriás.

— Hm, szóval kiöntötted... De csak a levest és a szószt önthetted ki és nem a frankfurti sültet, amiből olyan picit hagytál nekem, akár a körmöm feketéje. És hová tetted a rétest?

— En...

— Ne hazudj, megzabáltad.

Lukás főhadnagy olyan komoly és vésztjósító szigorral ejtette ki ez utolsó szavakat, hogy Baloun önkéntelenül két lépést hátrált.

— Utána néztem a dolognak a konyhában, hogy mit is főznek ma. Tehát tudom, hogy ma leves volt, májgaluskával. Hol van a májgaluska, te bitang? Azt az úton halásztad ki a levesből, ez az igazság. Aztán volt marhahús uborkával. Mit csináltál a marhahússal? Megzabáltad. Volt két szelet frankfurti sült, te csak egy fél-szeletet hoztál, mi? Két darab rétes. Hová tetted a réteseket? Magadba tömted, ronda disznó. Beszélj, hová tetted a rétest? Mi? Beleesett az árokba? Meg tudod mondani, hogy hol esett bele? Te gazember, persze, hogy nem tudod megmutatni, mert ahogy beejtetted, jött egy kutya, mintha csak odahívták volna és felzabálta az egészet. Mi?... Jézus Mária, olyat verek nyomban a pofádra, hogy akkora fejed lesz, mint egy hordó. Még mindig hazudik a disznó. Tudod, ki látta, te bestia? Itt van ni, Vanek számvivőőrmester, ő jött hozzám jelenteni, hogy:

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem, ez a disznó Baloun odakünn zabálja a főhadnagy úr ebédjét. Most néztem ki az ablakon, hát a disznó ott tömi magát az utcán, mintha egy falatot sem evett volna az egész héten.

— Hallja, számvivő őrmester, hát nem talált nagyobb gazembert, éppen ezt a csirkefogót kellett nekem adnia?

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem, ez a Baloun látszott a legrendesebb embernek az egész menetszázadból. Olyan ügyetlen, hogy egyetlen fegyverfogást se tud megjegyezni magának. Ha az ember puskát adna neki, könnyen szerencsétlenséget idézne elő, annyira tehetetlen. Az utolsó gyakorlatnál csaknem kilőtte a szomszédja szemét vaktölténnyel. Azt hittem, hogy erre a szolgálatra alkalmas lesz.

— És fel fogja zabálni a gazdája ebédjét minden alkalommal, — fűzi hozzá Lukás főhadnagy, — mintha egy porció étel nem volna elegendő neki. Éhes vagy?

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem, én mindig éhes vagyok. Ha valakinek marad egy kis kenyere, én mindig megvásárlom cigarettáért, de ez mind kevés nekem. En már ilyen vagyok, főhadnagy úr, kicsi koromtól kezdve. Azt hiszem néha, hogy jóllaktam, de rögtön kitűnik, hogy éhesebb vagyok, mint valaha. Folyton korog a gyomrom, mindúntalan evésre jelentkezik a bűdös. Ahogy azt látom, hogy eszik valaki, vagy ételszagot érzek, hát azt hiszem, hogy kifordul a gyomrom. Rögtön megszólal a bendőm és jogait követeli. Megenném néha a vasszőget is. Főhadnagy úrnak jelentem alássan, már kértem, hogy dupla porció menázsit adjanak nekem. Voltam Budweiszbán az ezredorvosnál is, aki három napra csak egy-egy bögre levest írt elő nekem. „Majd megtanulsz te bélpoklos”, — mondotta az ezredorvos úr, „éhezni. Csak még egyszer gyere ide, úgy fogsz innen kimenni, olyan vékonyan, mint egy komlószár!” Nem is muszáj finom dolgokat látnom, főhadnagy úr, a legközségesebb ételek láttára is folyni kezd a nyálam. A főhadnagy urat legalázatosabban kérem, szíveskedjék nekem dupla porciót rendelni. Ha már a húsból nem is kaphatnék dupla darabot, de legalább adjanak főzeléket, krumplit, gombócot, szószt, amiből mindig marad valami...

— No, most épp elég ideig hallgattam a szemtelenségeidet, Baloun, — felelte Lukás főhadnagy. — No, mit szól ehhez, számvivőőrmester? Látott már az életében ilyen szemtelen frátert, mint ez a disznó? Megzabálja az ebédemet és mindennek tetejébe azt akarja, hogy dupla porciót utaljak ki neki. No de megállj, Baloun, megtanítlak keztyűbe dudálni!

— Ide hallgasson, számvivőőrmester, — fordult most Vanekhez, — vigye ezt az alakot Wiedehofer tizedeshez, hadd kösse ki szépen a konyhában jó két órára, egészen, amíg csak az esti gulyást szét nem osztják a legénység közt. Mondja meg a tizedesnek, jó magasra kösse, csak a lábujja hegye érje a földet, hadd lássa, hogy fő az üstben a gulyás. Intézze úgy a dolgot, hogy a bitang ott lógjon addig, amíg az egész menázsit széjjelosztják, hadd folyjon a nyála, mint az éhes szukának, amikor a hentes boltja körül szaglász. Aztán mondja meg a szakácsnak, hogy Baloun porcióját ossza szét.

— Parancsára, főhadnagy úr. No gyerünk, Baloun.

Amikor az ajtóhoz értek, a főhadnagy megállította őket és Baloun elszörnyedt arcába nézve, győzelemittasan kiáltott fel:

— No, Baloun, most megkaptad a magadét. Jó étvágyat kívánok! De ha még egyszer előfordul ilyesmi, irgalmatlanul hadbíróság elé állítlak.

Amikor Vanek visszajövet jelentette, hogy Balount már kikötötték, Lukás főhadnagy mentegetőzve szólt a számvivőőrmesternek:

— Maga ismer engem, Vanek, tudja, hogy nem szívesen csinállok ilyesmit, de itt nincs más mit tenni. A pasas morogni fog, mint a kutya, ha a csontot elveszik tőle. Nem akarok tolvaj csirkefogókat túrni magam mellett. Másodszor pedig az a tény, hogy Baloun ki van kötve, jó hatással lesz az egész legénységre, úgy morális, mint pszichológiai szempontból. Amióta be vannak osztva a menetszázadba és tudják, hogy ma-holnap úgyis kimegyünk a harcterre, mindenki azt teszi, ami jólesik.

Lukás főhadnagy haragja most elült és szelíden folytatta:

— A tegnapelőtti éjjeli gyakorlaton, mint tudja, az önkéntesi iskolával kellett manővereznünk, a cukorgyár

háta mögött. Az első raj, amely tőlünk balra vonult a cukorgyár felé és mint biztosító járőr nyomult volna előre, úgy baktatott, mint egy hazafelé cserkésző kiránduló társaság. Daloltak, topogtak úgy, hogy a táborig lehetett hallani őket. A jobbszárnyon a harmadik raj az erdő felé volt kiküldve federítő járőrbe. Jó tízpercenyre voltak tőlünk és csak úgy csillogott az éjszakában a sok tűzpont felőlük. Valamennyien cigarettára gyújtottak a betyárok, felderítőszolgálat közben. A negyedik raj viszont, amely mint hátvéd szerepelt volna, egyszerre csak elébünk került. Persze, ellenségnek néztem őket és kénytelen voltam saját hátvédem elől visszavonulni. Így fest a tizenegyedik menetszázad, amivel a harctérre kell mennem. Mit lehet csinálni ebből a bandából? Hogy fog ez odakint az igazi harcban viselkedni?

Lukás főhadnagy összekulcsolta két kezét és úgy nézett ki, mint egy mártír és az orrahegye mind hosszabbra nyúlt.

— Ne törődjön vele, főhadnagy úr! — felelt megnyugtatóan Vanek számvivőőrmester, — sose törje a fejét ilyesmin. Én már három menetszázadnál is voltam, mind a hármat szétverték az egész zászlóaljjal együtt és mi visszajöttünk újra újabb menetszázadokat összeállítani. Minden menetszázad egyforma, egy hajszállal sem volt jobb egyik se a főhadnagy úr menetszázadánál. A legrosszabb volt még közöttük a kilencedik. Az egyszerűen átsétált a hadifogságba és magával vitte az összes sarzsikat, sőt még a századparancsnokot is. Engem csak az mentett meg, hogy épp akkor oda voltam az ezredtrénnél rumot és bort faszolni a század részére, úgy, hogy az egész disznóságot nélkülem csinálták.

— Es még nem is tudja a főhadnagy úr, hogy azon az éjjeli gyakorlaton az önkéntes iskola, amit a mi századunknak kellett volna bekerítenie, egészen a Fertő

taváig tévedt? Az bizony. Egész éjjel menetelt, az él egészen a mocsárig haladt előre. És ezt maga Sagner százados vezette. Sopronig mentek volna, ha közben rájuk nem virrad.

Az őrmester, akit az ilyen esetek, úgy látszik, kitűnően mulattattak, a főhadnagy felé hajolva bizalmasan folytatta:

— Aztán tudja-e a főhadnagy úr, hogy Sagner százados úr lesz körülbelül a mi menetzászlóaljunk parancsnoka? Először, amint Hegner törzsőrmester mondotta, a főhadnagy urat akarták kinevezni zászlóaljparancsnoknak, mivel a főhadnagy úr a legidősebb tiszt nálunk, de aztán a hadosztálytól olyan intézkedés jött a dandárhoz, hogy inkább Sagner kapitány urat nevezzék ki.

Lukás főhadnagy erre lesütötte a szemét és zavarában cigarettára gyujtott. Ő már tudott erről és meg volt győződve, hogy vele igazságtalanság történt. Sagner kapitány már kétszer ugrotta át az ő előléptetését. De uralkodott magán és csak ennyit mondott:

— Szóval... Sagner kapitány...

— Nem nagyon örvendek neki, — mondotta a számvivő bizalmasan. — Hegner törzsőrmester mesélte, hogy a háború elején Szerbiában, valahol a montenegrói hegyek felé, Sagner kapitány ki akarta tüntetni magát és a zászlóalj egyik századát a másik után zavarta a szerb géppuskák ellen, bár ez teljesen fölösleges volt, mivel a gyalogság abban a helyzetben nem ért egy hajítófát, csak tüzéséggel lehetett volna kipiszkálni a szerbeket az állásaikból. Az egész zászlóaljból nyolcvan ember maradt meg. Maga Sagner kapitány úr is kapott egy kéztörést, amivel kórházba került. Aztán Budweisban tűnt fel ismét az ezrednél. Az este a kaszinóban azt mesélte, nagyon örül, hogy a frontra mehet. Azt mondta, még ha az egész zászlóalj odamarad, akkor is csinálni

fog valamit, amiért signum laudis jár. Bevallotta, hogy Szerbiáért szorult annak idején, de most vagy elpusztul az egész zászlóalj, vagy alezredessé léptetik elő. Azt hiszem, főhadnagy úr, ez a hősi hetvenkedés bennünket is érdekel. Hegner törzsőrmester mondotta legutóbb, hogy a főhadnagy úr nem valami jó viszonyban van Sagner százados úrral és éppen ezért alighanem épp a mi századunkat fogja elsőnek a legkomiszabb helyekre küldeni.

A számvivőőrmester sóhajtott:

— Véleményem szerint ilyen háborúban, mint ez, ahol a front olyan hosszú és annyi a katona, többet lehetne elérni rendes manőverezéssel, mint kétségbeesett rohamokkal. A duklai szoros alatt a tizedik menetszázadnál láttam ilyesmit. A dolog egész símán indult. Jött a parancs — tüzet szüntess! — és az emberek nem lőttek többet egyet se, hanem bevárták, míg az oroszok hozzánk jöttek. Egyetlen lövés nélkül elfoghattuk volna őket, csak hogy a mi balszárnyunkon a „Vaslegyek” feküdtek és a buta Landwehrek annyira megrémültek, hogy még rájuk jönnek, hogy elkezdtek lecsuszkálni a havon a völgybe, akárcsak a hullámvasúton. Erre mi parancsot kaptunk, hogy miután az oroszok áttörték a balszárnyat, vonuljunk vissza egész a dandárig. Én akkor épp a dandárnál voltam, hogy a század élelmezési könyvét lepecsételtessem, mivel az ezredtrént seholsem találtam meg. Eppen akkor kezdtek odaszállingózni az emberek a tizedik menetszázadból. Estig százhuszan érkeztek oda, a többiek valahol a hótengeren eltévedtek és pont az orosz állásokba csúsztak be. Az bizony borzasztó helyzet volt, főhadnagy úr. A Kárpátokban az oroszoknak a hegy tetején is, a völgyben is voltak kiépített állásaik. És akkor Sagner százados úr...

— Hagyjon nekem már békét Sagner százados úrral,

— mondotta Lukás főhadnagy, — én tudom mindezt, de ne gondolja, hogy ha roham, vagy komoly harc lesz, akkor maga véletlenül megint rumot vagy bort fog hátul fölvételezni... Már figyelmeztettek, hogy maga rémesen iszik és elég a maga veres orrára nézni, hogy az ember tisztában legyen azzal, kihez van szerencséje.

— Az ilyesmit a Kárpátokban szerzi be az ember, főhadnagy úr. A menázsi hideg, mire feljut az állásokba, az ember fázik, nyakig van a hóban, tüzet gyújtani nem szabad, így persze, hogy csak a rum tartja a lelket a szegény katonában. És ha én nem lennék az, aki vagyok, akkor nálunk is az a kutyavilág járta volna, mint a többi századoknál, hogy nem volt rum és rakásra fagytak az emberek. Persze, az igaz, hogy nálunk mindenkinek vörös volt az orra a rumtól, de ennek megvolt a maga előnye is. Hányszor jött parancs a zászlóaljtól, hogy csak vörösrú embert küldjenek ki járőrbe...

— De most már vége, a télnek, — vetette közbe a főhadnagy jelentőségteljesen.

— A rum, főhadnagy úr, a háború minden évszakában nélkülözhetetlen, éppen úgy, mint a bor. Hogy úgy mondjam, kitűnően hat a hangulatra. Egy félc sajka bor negyedliter rummal: ettől mindenkinek verekedő kedve lesz... Melyik marha dörömből megint ott az ajtón? Hát nem látja, hogy ki van írva: „Nem kopogni”?! Szabad!

Lukás főhadnagy megfordult a székén az ajtó felé, mely halkán kinyílt és rajta ünnepélyes csendben a 11-ik század irodájába belépett Svejka, a mi derék katonánk. Már az ajtóban szalutált, amit valószínűleg már az ajtó előtt is megtett, amikor a „Nem kopogni” című feliratot olvasva bekopogott.

Svejka rendületlen nyugalmának és gondtalan elégtelenségének harmónikus kiegészítő motívuma volt ez a szalu-

tálás. E pillanatban úgy festett, mintha a tolvajok és kereskedők régi görög istene elevenült volna meg egy osztrák infanterista hitvány öltözkéiben.

Lukás főhadnagy egy pillanatra lehunyta szemét derék katonánk, Svejks, meleg pillantása előtt, amely mintegy átölelte és megcsókolta őt.

Körülbelül ezzel a hálás és boldog tekintettel nézett az elveszett és megtalált bibliai tékozló fiú is az apjára, amint az tiszteletére egy bárányt forgatott a nyárson.

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem, hogy megint itt vagyok, — jelentkezett Svejks az ajtóból olyan őszinte közvetlenséggel, hogy a főhadnagy azonnal magához tért. Attól a pillanattól, amikor Schröder ezredes tudomására hozta, hogy Svejket ismét az ő nyakába varrja, Lukás főhadnagy naponta többször üzte el a találkozás képét zaklatott lelki szemei előtt. Minden reggel mondotta saját magának vigasztalólag: „Ma még nem fog idejönni, talán ott is elkövetett még valamit, talán még sem fogják kiereszteni onnan...”

De, amint Svejks kedvesen és egyszerűen belépett, a főhadnagy minden kombinációját eloszlatta.

Svejks most Vanek számvivőőrmesterre pillantott és nyájas mosollyal nyújtotta át neki írásait, miket a köpenye zsebéből húzott elő:

— Számvivőőrmester úrnak alássan jelentem, hogy elhoztam ezeket az írásokat, amiket az ezredirodában adtak ide azzal, hogy a számvivőőrmester úrnak adjam át. Valószínűleg a zsoldomról és az ételmezési beosztásomról írnak benne.

Svejks oly szabadon kezdett mozogni a tizenegyedik menetszázad irodájában, mintha Vanek a legjobb barátja lenne. De az őrmester egykedvűen szólt oda:

— Tegye oda az asztalra...

— Számvivőőrmester, legjobb lesz, ha most pár

percre magamra hagy Svejkkal, — szólt Lukás főhadnagy sóhajtván.

Vanek kiment, de kint az ajtóban megállott hallgatózni. Érdekelte, hogy mit fognak mondani egymásnak.

Eleinte semmit sem hallott, mert úgy Lukás főhadnagy, mint Svejkl hallgattak. Mindketten hosszan bámultak egymásra. Lukás úgy nézett Svejkre, mintha csak hipnotizálni akarná, mint ahogy a kakas szokott állani a tyúk előtt, amikor ráugrani készül.

Svejkl viszont a maga szokott, szeretettől csillogó tekintetével szemlélte a főhadnagyot, mintha csak azt akarná neki mondani:

— No, megint együtt vagyunk, édes lelkem, most már, kedves galambocskám, semmi sem fog elválasztani bennünket egymástól.

Mivel a főhadnagy sokáig hallgatott, Svejkl szeme szinte nógatólag szegződött Lukás feldúlt arcára, mintha csak biztatná:

— No, szólj már valamit, aranyom, beszélj.

Lukás főhadnagy végre megtörte a kellemetlen csendet. Szavait igyekezett éles iróniával fűszerezni:

— Isten hozta, Svejkl. Szép magától, hogy meglátogatt. Micsoda ritka vendég! Tyúh, de örülök magának!

De tovább nem bírta uralkodni magán és az utolsó napok kegyetlen haragja és keserősége kitört belőle az asztalra mért ökölcsapás formájában. A kalamáris magasra szökött és végigfreccsentette tintával a zsoldlistát. Ezzel egyidejűen Lukás főhadnagy felugrott, közvetlen Svejkl elé toppant és magánkívül ordította:

— Maga barom! — Majd idegesen föl és alá járkált a szűk irodában, közben köpött egyet Svejkl orra elé.

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem, — kezdte el újra Svejkl, miután a főhadnagy sehogy se akarta abba hagyni a mászkálást és mérgében papírgolyókat gyárt

azokból a lapokból, amiket az asztal mellett elhaladva lekapott onnan, hogy sarokba dobálja, — én a levelet becsülettel átadtam. Kákonyi őnagyságát szerencsésen megtaláltam és mondhatom, hogy valóban csinos fehér-nép. Tudniillik láttam, amint a díványon zokogott.

Lukás főhadnagy megtörve vetette magát a számvivő-örmester ágyára és kétségbeesve kiáltott föl:

— Mikor lesz már ennek vége, Svejks?

Svejks tovább folytatta, mintha nem is hallotta volna a főhadnagy kitörését:

— Aztán egy kis kellemetlenség lett a dologból, de én mindent magamra vettem. Igaz, nem akarták elhinni, hogy én levelezek az asszonnyal és éppen ezért, megettem a főhadnagy úr levelét a kihallgatáson, hogy bizonyíték ne maradjon az urak kezében. Aztán egy véletlen folytán, nem is nevezhetem egyébnek, beleestem egy egészen jelentéktelen kis verekedésbe. Ebből is szerencsésen kikerültem. A hadosztálybírószágon belátták, hogy ártatlan vagyok és ezredkihallgatásra utaltak, miután beszüntették ellenem a vizsgálatot. Az ezredirodában mindössze egy pár percig vártam és már jött is az ezredes úr, aki egy kicsit összeszidott és azt mondotta, hogy azonnal jelentkezzem a főhadnagy úrnál, mint századordonánc. Azt parancsolta az ezredes úr, hogy a menetszázad végett keresse fel a főhadnagy úr. Viszont ez több mint egy fél-órával ezelőtt volt. Tudiillik az ezredes úr nem tudhatta, hogy engem még le fognak vinni az ezredirodába, ahol több mint egy negyedóraig kellett várnom, amíg kiszá-molták a zsoldomat, ami az egész időre jár nekem és amit az ezredirodán kellett, hogy kifizessenek, mivel, hogy én nem a század, hanem az ezred foglya voltam. Egyáltalán olyan rendetlenség és felfordulás van ott, hogy az ember megbolondul tőle.

Amikor Lukás főhadnagy meghallotta, hogy már fél-

órával Schröder ezredesnél kellett volna lennie, sietve öltözködni kezdett és csak annyit szólt oda Svejknak:

— Na Svej, maga megint lábraállított engem!

Ezt a főhadnagy olyan kétségbeesett hangon és oly reménytelen szomorúsággal mondotta, hogy Svej megpróbálta megvigasztalni a főhadnagyot. Mialatt ez az ajtóhoz rohant, nyájasan utána kiáltott:

— Ne siessen úgy, főhadnagy úr, az ezredes úr várni fog, hiszen úgy sincs egyéb dolga.

Kevéssel azután, hogy a főhadnagy kiment, Vanek számvivőőrmester lépett az irodába.

Svej egy széken ülve a tüzet igazgatta egy kis öntött vaskályhában, majd a nyitott kályhaajtón szemet dobált a tűzbe, mire a kályha vastag füstfelhővel töltötte meg a kis századirodát. Mintha nem is vette volna észre, hogy az őrmester belépett, Svej tovább piszkálta a kályhát. Vanek egy darabig némán figyelte Svejket, majd a lábával becsapta ennek orra előtt a kályha ajtaját és felszólította Svejket, hogy menjen a fenébe.

— Számvivő őrmester úr, mondotta Svej méltóságteljesen, — kénytelen vagyok az őrmester úr tudomására hozni, hogy parancsát, sajnos, nem teljesíthetem, habár szívesen kimennék nemcsak az irodából, de az egész táborból is... Én azonban magasabb rendeletre vagyok itt. Ugyanis, — fűzte hozzá büszkén, — én itt századordonác vagyok. Engem Schröder ezredes úr osztott be ide a tizenegyedik menetszázadhoz. Lukás főhadnagy úr mellé, akinél régebben pucceri minőségben szolgáltam. De tekintettel velemszületett intelligenciámra, a menetszázad küldöncévé léptettek elő. Mi a főhadnagy úrral már régi ismerősök vagyunk. Mi maga civilben, számvivőőrmester úr?

A számvivőőrmestert annyira zavarba hozta a derék Svej családias tónusa, hogy elfeledkezve méltóságáról,

— amit pedig szívesen érvényesített a század katonái előtt és mintha Svejka alantása volna, — csöndesen felelt:

— En kérem, Vanek drogista vagyok Krlupból.

— En is drogista voltam, azaz csak tanultam ezt a mesterséget egy bizonyos Kokoska nevezetű úrnál Prágában, a Prestynen. Fura, külön ember volt ez a Kokoska úr és amikor egyszer véletlenül fölgyújtottam egy hordó benzint a pincében, mire az egész gyönyörű bolt leégett, Kokoska úr kidobott. Ezekután persze, sehol se vettek fel többé, úgy, hogy egy hordó buta benzin miatt nem tanulhattam ki a szakmát. Maga is gyártott marhaorvosságot?

Vanek a fejét rázta.

— Nálunk azt gyártottak, még pedig szentképekkel. A mi főnökünk, Kokoska úr tudniillik nagyon szentes ember volt és azt olvasta valahol, hogy a szent Pellegrinus kigyógyította az állatokat a vizibetegségből. Ezért valahol Smichovban képeket nyomtatott Szent Pellegrinus-ról, majd ezeket a képeket kétszáz forintért fölszenteltette az Emaus kolostorban. Aztán ilyen szentelt képeket mellékelünk minden gyógyszeresomaghoz a tehenek részére. A gyógyszert melegvízbe keverték és úgy itatták a tehénnel, miközben egy kis imádságot olvastak föl, amit Tauchen úr, a segédünk gyártott. Nevezetesen, amikor már ezek a szentképek ki voltak nyomva, a kép hátára egy kis imádságot kellett még nyomtatni. Este az öreg Kokoska magához hívta Tauchen urat és megparancsolta, hogy reggelig fabrikáljon valami imádságot a szentképre a marhaorvossághoz, de tíz órára ő bejön az üzletbe, készen legyen, hogy mindjárt nyomdába lehessen adni, mivel a tehenek már várnak erre az imádságra. Vagy vagy. Vagy szerkeszt Tauchen úr egy szép imádságot s akkor kap érte egy forintot vagy pedig tizen-négy nap mulva föl is út, le is út. Tauchen úr egész éjjel

izzadt és reggel álmos képpel nyitotta ki a boltot, de semmit se tudott kiagyalni. Kínjában szegény azt is elfelejtette már, hogy is hívják ezt a tehén-medecinás szentet. Erre a mi boltiszolgánk, a Ferdinánd segítette ki szegény Tauchen urat a bajból. Ez a Ferdinánd mindenhez értett. Ha mi, inasok, kamilla teát szárítottunk a padláson, fölmászott oda hozzánk, lehúzta a cipőt, megforgatta jól a lábát a kamilla teában és elmondotta, hogy az ilyesmi nagyon jó a lábizzadás ellen. Aztán galambot fogott a padláson, megtanított bennünket, hogy kell kinyitni a pénzespultot és sok ilyen okos huncutságra oktatott ki bennünket, mondjuk például arra is, hogyan kell portékát lopni. Volt is nekem inaskoromban olyan patikám odahaza, hogy még az irgalmasok kórházában sem volt különb. Szóval, a mi Ferdinándunk kihúzta Tauchent a slamasztikából, mondván:

— No, Tauchen úr, adja csak ide, hadd nézzem meg én azt a micsodát. — És mire megjött a sörrel, már félig meddig készen is volt a nagyszerű költemény, amit Ferdinánd azon frissiben felolvasott nekünk:

Magas égből jöttem én,
Nem lesz beteg a tehén.
Egi áldást hordozok,
Borjút, disznót gyógyítok.
A Kokoska-féle gyógytár
Minden jócságot kikúrál.

Majd amikor jót húzott a sörből és nyalt egy kortyot az angol keserüből is, még gyorsabban ment a dolog és egy-kettőre befejezte a második strófát:

Szent Pellegrinus feltalálta
És kétforintjával prédálja
A csodatévő medecinát.

Így védi a hívők nyáját.
Áldjuk hát jó istenünket,
Védd, ó szent, a tehenünket.

Aztán, amikor Kokoska úr megérkezett, Tauchen úr bement hozzá az irodába és amikor kijött, két forintot mutatott nekünk, minthogy nem is egyet kapott, mint Kokoska úr ígérte. Meg akart osztozkodni Ferdinánddal az írói honoráriumon. De amikor a boltiszolga meglátta a két forintot, erőt vett rajta a kapzsiság és azt mondotta, hogy vagy az egészet vagy semmit. Így aztán Tauchen úr nem adott neki egy vasat se. Akkor Tauchen úr behívott engem a raktárba és lemázolt egy pofont, azt mondva, hogy még száz ilyen frászt fog nekem lenkenni, ha el merem mesélni valakinek, hogy nem ő költötte a cég remekét vagy ha nem tanúskodok mellette Kokoska úrnál, amennyiben Ferdinánd panaszkodni merne az öregnek. Meg is esketett egy ecetsavas korsó előtt. A mi Ferdinándunk pedig a marhaorvosságon töltötte ki a bosszúját. A tehénorvosságot ugyanis mi a padlón nagy ládákban kevertük. A Ferdinánd pedig, ami egérszart csak talált, mind belekeverte a csodatevő szerbe. Aztán már az utcán gyűjtötte a lócitromot, azt otthon szépen kiszárította, mozsárban összetörte, azt is bele-szórta szent Pellegrinus medicínájába. Sőt ezzel sem érte be. Belevizelt és belecsinált a drága szent keverékbe, aztán ezt mind összekutyulta, ami aztán úgy nézett ki, mint a korpacibere...

Ekkor megszólalt a telefon. A számvivőőrmester felvette a hallgatót és kedvetlenül mondotta:

— Be kell mennem az ezredirodába. Nem szeretem, amikor ilyen hirtelen hívják az embert.

Svejk ismét egyedül maradt.

Nem sokkal ezután a telefon újból csöngött és Svejk próbálta most megértetni magát.

— Vanek? Bement az ezredirodába. Hogy ki van a telefonnál? A tizenegyedik menetszázad ordonánca. Ahá? Ott meg a tizenkettedik menet küldönce? Nagyszerű! Szervusz kolléga! Hogy hívnak? Svej. Es téged? Braun. Nem vagy te véletlenül rokona egy Braun nevezetű kalaposnak a Park-utcából Karlinából? Nem? Nem is ime-red? Ahá! Tudniillik én sem ismerem, én is csak arrafelé utaztam egyszer a villamoson és ott ütődött a szemembe ez a firma. Mi ujság? Nem tudok semmit. Mikor megyünk? Még nem beszéltem senkivel az utazásról? Hova is kellene utaznunk?

— A frontra a menettel, te borjú.

Erről még nem hallottam semmit.

— Na hiszen, finom kis ordonánc vagy te is! Nem tudod, hogy a te hadnagyod...

— Az enyém főhadnagy...

— Egykutyá az... Szóval nem tudod, hogy a főhadnagyod mikor ment az ezredeshez megbeszélésre?

— Az ezredes épp az imént hívatta magához.

— Na, látod, a mienket is odahívták, a tizenhármas meneté is ott van, éppen most beszéltem telefonon a tizenhármas ordonánccal. Nekem nem tetszik ez a lázas megbeszélés. Nem tudod, készülődik már a zenekar?

— En nem tudok semmit.

— Na ne tetesd magad olyan marhának. A ti számvivőőrmestertek megkapta már az avizót? Mennyi a létszám nálatok?

— Nem tudom.

— Te barom, hát meg akarlak enni, vagy mi? — (Most hallani lehetett a telefonból, ahogy a tizenkettes küldönc odaszólt valakinek: „Vedd csak a másik hallgatót, Frantó. Hallgasd csak, milyen számár ordonáncuk van a tizenegyeseknek.”) Haló, alszol te ott, vagy mi? Nahát, felelj, ha egy kollégád kérdez. Szóval te még sem-

mit sem tudsz? Ne hazudj! Nem mondta a ti számvivőtök, hogy konzervet kell faszolni? Mi? Hogy ilyesmiről nem beszéltél vele? Te számár, te! Hogy ez nem tartozik reád! (Hangos nevetés a telefonba.) Azt hiszem, a fejedlágýára estél. Szóval, ha megtudsz valamit, telefonálj ide hozzánk, a tízenkettes menethez, drága fiúkám, te hatökör. Hová való vagy?

— Prágai.

— No akkor igazán okosabb is lehetnél. Még valamit. Mikor ment el a ti számvivőör mestertek az ezred irodába?

— Éppen az imént hívták be.

— Na látod, ezt már régebben is megmondhattad volna. A miénk is most ment el ugyanoda. Ott főznek valamit. Beszéltél már a trénnel?

— Nem.

— Jézus Mária Szent József! És te azt mered mondani, hogy te prágai vagy. Hiszen te nem törödsz semmivel? Hol csavarogsz te tulajdonképpen egész nap?

— Egy órával ezelött kerültem ide a hadosztálybíró-ságról.

— Az már egészen más, komám. Na, akkor még ma eljövök hozzád vendégségbe. Csöngess le kétszer.

Svejk éppen pipára akart gyujtani, amikor a telefon újra megszólalt.

— Akasszátok fel magatokat a telefóntokkal. Majd óraszámra fogok veletek társalogni, — gondolta magában Svejk.

Azonban a telefon tovább zörgött kitartóan, mindaddig, míg Svejk türelmét vesztve felkapta a telefonkagylót és dühösen beleordított:

— Halló? Ki van ott? Itt Svejk, a tízenegyedik menetszázad ordonánca.

Ekkor azonban ráismert Svejk Lukás főhadnagy hangjára.

— Mit csinálnak maguk ott? Hol van Vanek? Hívja ide azonnal Vaneket a telefonhoz!

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem, hogy az előbb is szólt a telefon.

— Idehallgasson Svejek, nincs most időm magával diskurálni. A telefon a katonaságnál nem beszélgetésre való, nem arra, hogy valakit ebédre hívjunk meg. A telefon-üzeneteknek rövideknek és világosaknak kell lenni a katonaságnál. A telefonbeszélgetésből ki kell hagyni az ilyesmit, hogy: alássan jelentem, főhadnagy úr, — tehát azt kérdem, ott van-e valahol Vanek kéznél. Jöjjön azonnal a telefonhoz.

— Nincs kéznél, jelentem alássan a főhadnagy úrnak. Egy negyedórával ezelőtt átment az ezredirodába, mert hivatták.

— Majd én rendre tanítom magát, Svejek, ahogy megjövök. Hát nem tudja magát röviden kifejezni? Figyeljen jól arra, amit most fogok mondani. Világosan érti-e, amit mondok, nehogy aztán megint kibeszélje magát, hogy a telefon nem jól szuperál. Tehát most rögtön, ahogy a hallgatót felakasztja...

Szünet. Újabb csengés. Svejek felveszi a kagylót, amire egy rakás szitokkal halmozza el a főhadnagy:

— Maga barom, csirkefogó, lacibetyár. Mit csinál maga? Miért szakította félbe a beszédet?

— Azt tetszett mondani, hogy akasszam fel a kagylót.

— Egy óra múlva otthon leszek Svejek, de meg fogja keserülni, meglássa. Tehát szedje össze magát azonnal és keressen egy szakaszvezetőt a századból, mondjuk a Fuchsot és mondja meg neki, hogy vegyen tíz embert és menjen le rögtön a raktárba konzervet vételezni a század részére. Ismételve, mit kell tennie?

— Tíz emberrel konzervet vételezni a század részére.

— No, csakhogy egyszer nem hülyéskedik. Közben én fogok majd Vaneknek telefonálni az ezredirodába, neki is le kell menni a raktárba a konzervekért. Ha időközben Vanek megjön, küldje futólépésben a raktárba. Most pedig akassza fel a hallgatót.

Svejk nemcsak Fuchs szakaszvezetőt, de a többi sarzsikat is szép csendesesen felkereste. Épp a konyhában voltak, a húst fejtették le a csonfokról és Balounban gyönyörködtek, aki ugyan nem lábujjhegyen, hanem mindkét talpon állott, mivel megsajnálta valaki és leeresztett egy kicsit. De így is felséges látványt nyújtott. A szakács egy darab bordahúst tett a kikötött Baloun szájába, akinek nem lévén módjában kezeivel manipulálni, a fogai és inye között egyensúlyozta a drága zsákmányt, egy pillanatra sem véve le róla kimeredt szemeit.

— Ki maguk közt a Fuchs szakaszvezető? — kérdezte Svejk, amikor végre rájuk akadt.

Fuchs szakaszvezető válaszra se méltatta, amikor látta, hogy csak egy közönséges infanterista kérdezősködik utána.

— Halló! — kiált Svejk, — meddig kiabáljam? Hol van Fuchs szakaszvezető?

Fuchs előlépett, minden méltóságával káromkodni kezdett és kikérte magának, hogy őt egyszerűen „szakaszvezetőnek” szólítsa egy közember. — „Alázatosan kérdem, hol van a szakaszvezető úr?” — így kell kérdezni, oktatta ki a tekintélyében megsértett altiszt. Majd kijelentette, ha az ő szakaszában valaki nem azt mondja: „alázatosan jelentem” — azt úgy szájon kapja, hogy még.

— No, no! — mondotta Svejk. — Csak ne olyan hevesen. Szedje össze magát gyorsan és menjen a barakkba, vegyen magához tíz embert és futólépésben siessen a raktárba konzervet vételezni.

Fuchs szakaszvezető annyira meg volt lepve, hogy csak ennyit tudott kinyögni:

— Mi, mi, hogy?

— Semmi mi, — felelt Svejek méltóságteljesen. — Én vagyok a tizenegyedik menetszázad ordonánca és éppen most beszéltem Lukás főhadnagy úrral. A főhadnagy úr azt mondta, hogy a telefonbeszélgetésnek rövidnek és világosnak kell lennie. Tehát, ha azt mondják, hogy Fuchs szakaszvezető vételezni megy, úgy tessék indulni. A katonaságnál a telefonbeszélgetés nem holmi diskurálásra való, mint amikor az embert valahová ebédre hívják meg. A katonaságnál különösen a háborúban minden késedelem bűn. Ha Fuchs szakaszvezető nem indul azonnal, amikor maga ezt jelenti neki, telefonáljon nekem, majd én leszámolok vele. És Fuchs szakaszvezetőnek még pora sem marad. Bizony, drágám, maga még nem ismeri Lukás főhadnagy urat.

Svejek győzedelmesen nézett végig az altiszteken, akiket fellépése módfelett meglepett és lehangolt.

Fuchs szakaszvezető morgott valamit és sietve kiment a konyhából. Svejek utána kiáltott:

— Szóval jelenthetem a főhadnagy úrnak, hogy minden rendben van?

— Azonnal a raktárban leszek tíz emberrel, — kiált vissza Fuchs szakaszvezető.

Svejek szó nélkül sarkonfordult és otthagya a meglepett sarzsikat.

— Már kezdődik, — mondotta a kis Blazsek káplár, most már pakkolunk...

*

Amikor Svejek visszatért a tizenegyedik menetszázad irodájába, pipára akart gyujtani, ami ez alkalommal sem sikerült, mivel a telefon ismét zörögni kezdett. Ismét Lukás főhadnagy volt az apparátusnál:

— Hol a fenében mászkál maga, Svejks? Már harmadszor csejgetek s a kutya sem jelentkezik.

— Odavoltam összedobolni a társaságot, főhadnagy úr.

— Szóval elmentek már felvételezni?

— Természetesen. Már elmentek, csak azt nem tudom, hogy odaérték-e már a raktárhoz. Megnézzem még egyszer, főhadnagy úr?

— Megtalálta Fuchs szakaszvezetőt?

— Igenis, főhadnagy úr. Előbb rámkialtott, hogy „Hogyan”, aztán én szépen elmondtam neki, hogy a telefonbeszélgetés rövid és világos kell hogy legyen, miután...

— Ne csevegjen nekem, Svejks... Vanek még mindig nem jött vissza?

— Még eddig nem, főhadnagy úr.

— Ne ordítson úgy a telefonba. Nem tudja, hol mászkál ez a disznó Vanek?

— Nem tudom, főhadnagy úr, hol mászkál ez a disznó Vanek.

— Az ezredirodában volt és onnan elment valahova. Azt hiszem, hogy a kintinban lesz. Menjen tehát utána a kintinba és mondja meg neki, hogy azonnal szaladjon a raktárba. No és még valami. Keresse meg Blazsek tizedest és mondja meg neki, hogy kösse le azonnal azt a bitang Balount és küldje ide hozzám. Akassza fel a hallgatót.

Svejks komolyan utána látott dolgainak. Nagynehezen felhajtotta Blazsek tizedest és átadta a főhadnagy parancsát Baloun szabadonbocsátását illetőleg, amire a káplár szinte magában mormolva megjegyezte:

— Begyulladnak rögtön, ahogy a kapeájuk szorul.

Svejks végignézte Baloun lekötését, majd együtt bandukolt egy darabon Balounnal, minthogy ennek az útja

is a kantin előtt vezetett el, ahol Svejknak az őrmestert kellett felhajtani.

— Nálunk ma disznót ölnek odahaza, — mondotta Baloun melankólikusan. Hogy szereted te a szalonnás-kolbászt? Vérrel, vagy vér nélkül? Testvér, még ma este írok haza levelet. Az a disznó, amit most ölünk, lesz legalább százötven kiló. Micsoda gyönyörű állat volt! Olyan volt a feje mint a bulldogé. Az ilyen disznó a legjobb fajta. Az aztán nem cszi ingyen a moslékot. Legalább nyolc-ujjnyi háj lesz rajta. Amikor odahaza voltam, mindig magam csináltam a májashurkát és pukkadásig tömtem magam. A múlt évi disznónk százhatvan kilós volt. Azám, kedves komám!

— Az volt ám a disznó, — mondta lelkesedéssel, mi-
alatt a búcsúzásnál Svejke kezét szorongatta. Csupa krum-
plival neveltem és hízlaltam. Gyönyörűség volt nézni,
milyen kihízott volt. A sonkákat sósvízben pároltam.
Aztán kivett az ember egy finom darabot, megsütötte,
aztán ugyanebben a sós vízben krumpligaluskát főztünk
tepertyűvel behintve, káposztával... Micsoda csemege
az, barátom! Aztán, hogy ízlik rá a sör! Ettől úgy meg-
békül az ember a világgal! Na és mindennek befütyül a
háború!

A szakállas Baloun nagyot sóhajtván az ezrediroda felé
tartott, míg Svejke a hársfa-allén keresztül sietett a kan-
tin felé.

Vanek számvevőőrmester eközben nyugodtan üldögélt
a kantinban s egy ismerős törzsőrmesternek mesélte, mi-
lyen szépen lehetett békeidőben keresni az emailfestéke-
ken és cementfestékeken.

Viszont a törzsőrmester már jórég nem volt szá-
molóképes állapotban. Délelőtt itt járt ugyanis valami
párdubici földbirtokos, akinek a fia a törzsőrmester keze

alatt szolgál. Ez alaposan megkente a hadfit és egész délig itatta valahol a városban.

Most elkeseredetten ült az asztalnál, már semmi sem ízlett neki. Azt sem tudta, miről beszél és az emailfestékekről szóló legendák is nagyon közömbösen hagyták.

Inkább a maga gondolataival volt elfoglalva s arról motyogott valamit, hogy helyivasútát kellene építeni Trebonéból Pelchrimovába és vissza.

Amikor Svejek belépett a kantinba, Vanek éppen azon erőlködött, hogy a törzsőrmester előtt számokkal érthetővé tegye azt a hasznót, amit egy kiló cementfesték eladása körül nyer az élelmes kereskedő. Amire a törzsőrmester, akinek egészen más dolgon járt az esze, így felelt:

— Visszafelé jövet meghalt az úton és csupán leveleket hagyott hátra.

Ahogy Svejket meglátta, nyilván összetévesztette valakivel, mert kegyetlenül szidni kezdte, mint utolsó hasbeszélőt.

Svejek Vanekhez lépett, aki ugyan szintén illuminált állapotban volt, de azért barátságosan fogadta.

— Számvevőőrmester úr, — jelentette Svejek, — el kell menni gyorsan a raktárba, ahol Fuchs szakaszvezető tíz legénnyel a számvivőőrmester úrra vár konzervfaszolás végett. Ellenben menjen futólépésben, a főhadnagy úr már kétszer is telefonált.

Vanek hangos kacagásra fakadt.

— Majd megbolondultam. Még hogy futólépésben! Pofon kéne köpni magam, angyalkám. Van idő aranyom. Mindenre. Hálistennek még nem ég a ház fölöttünk. Majd ha Lukás főhadnagy úr is olyan sok menetszázadot fog fölszerelni, mint jómagam, ő sem siet többé úgy és senkit sem fog futólépéssel szekírozni. Már kaptam ilyen parancsot az ezredirodában is. Ott is megmondták, hogy

reggel indulunk, hogy azonnal csomagolni kell és szerelni az útra. És mit tettem? Szépen idejöttem egy félliter borra. Nagyon jól érzem itt magam és fütyülök mindenre. A konzerv, az konzerv marad úgy is, felvételezés ide, felvételezés oda. Én jobban ismerem a raktárt, mint a főhadnagy úr. Azt is tudom, hogy mi mindent kotyognak a tiszt urak össze-vissza az ilyen megbeszélések alkalmával az óbester úrnál. Az a konzerv, amit faszolni kellene, az csak az ezredes úr fantáziájában van, de nem a raktárban. A mi drága ezredesünk raktárában. Soha ezen a világon egy árva tartalék konzerv se volt tartalékban. Azt esetről esetre mindig kölcsön kaptuk a dandártól vagy pedig más ezredektől. Egyedül a benesovói ezrednek több mint háromszáz darab konzervával tartozunk. Haha! Csak szavaljanak az urak a tiszt megbeszélésen, amennyi kifér belőlük. Fő a nyugalom, nem kell begyulladni. A magazinárius majd megmondja a mieinknek, hogy megbolondultak. Az még nem fordult elő nálunk, hogy valamelyik menet konzervát kapott volna az útra.

— Nem igaz, te vén tök? — fordult most a törzsőrmester felé, aki vagy elálmosodott, vagy egy kis deliriumos rohamot kapott, mert így felelt a számvivő-őrmester kérdésére:

— Úgy lépkedett és nyitott ernyőt tartott a feje fölé.

— A legjobban teszi, — folytatta Vanek számvivő, — ha békén futni hagyja őket. Azt mondták ma az ezredirodában, hogy holnap indulunk. Nincs az a csecsszopó gyerek, aki ezt elhiggye. Hát lehet vagonok nélkül utazni? Épp, amikor ott voltam, telefonáltak az ezredirodáról az állomásra. Egyetlen üres vagonjuk sincsen. Így volt a legutóbbi menettel is. Akkor is két napig álltunk az állomáson és vártuk, míg valaki megkönyörül

rajtunk és küld értünk egy vonatot. Aztán meg azt se tudtuk, hogy hova is utazunk tulajdonképpen. Még az óbester se tudta. Beutaztuk már egész Magyarországot és még a kutya se sejtette, hogy Szerbiába megyünk-e vagy pedig Oroszországba. Minden állomásról direkte a hadosztálytól kértek utasítást. Végre aztán Duklánál feltartottak bennünket, alaposan kiporolták a fenekünket és mi visszajöttünk ismét menetalakulatokat formálni. Csak semmi riadalom! Idővel elintéződik minden, s nem kell sietni. Jawohl, nohamol!

— Szokatlanul jó boruk van ma, — folytatta Vanek, mit sem törődve a törzsőrmester motyogásával, aki ezt dünnyögte maga elé:

— Higyje el olyan kevés jót láttam az életben. Cso-dálkozom ezen a kérdésen magam is.

— De mi a fenének okoznak magamnak felesleges gondokat a menetzászlóalj utazása miatt? Nevezetesen a első marskompániával, amivel először mentem ki a fontra, két óra alatt minden a legnagyobb rendben volt. De már a második menetzászlóaljnál az előkészületek két napot vettek igénybe. Volt nálunk egy Prenosik hadnagy századparancsnok. Az pompás gyerek volt, az csak ezt hajtogatta nekünk: „Ne törjétek magatokat fiúk.” S ennek dacára úgy ment minden, mint a karikacsapás. Két órával a vonat indulása előtt kezdtünk pakkolni. Maga is jobban teszi, ha leül egy kicsit...

— Nem tehetem, — mondotta Svejik borzasztó önmeg-tagadással. — Nekem be kell mennem az irodába. Mi lesz, ha valaki telefonál időközben?

— Nahát, csak menjen aranyom, menjen. De jegyezze meg magának örök életére, hogy nem szép dolog, amit maga cselekszik. Egy igazi ordonánc sehol sincsen ott, ahol keresik és ahol hasznát lehetne venni. Magának se kéne olyan mohón rávetnie magát a szolgálatra. Nincsen

csúnyább jelenség a világon, mint az olyan ordonánc, aki kanállal eszi a katonaságot, édes szívem.

Azonban Svejek már kívül volt az ajtón és sietett menetszázada irodájába.

Vanek elhagyatottan üldögélt a kantinban, minthogy a törzsőrmester jelenlétét nem lehetett társaságnak nevezni. Ez ugyanis időközben teljesen önállósította magát. Borosüvegét símogatva, németül, csehül különösen összefüggéstelen dolgokat motyogott maga elé:

— Gyakran mentem át ezen a falun és fogalmam se volt, hogy ilyen falu van a világon. In einem halben Jahre habe ich meine Staatsprüfung hinter mir und meinen Doktor gemacht. Belőlem öreg trottyos lett már, köszönöm Luci. Erscheinen Sie in schön ausgestatteten Bänden. Tán itt is van valaki, aki ezekre a dolgokra nem emlékszik.

A számvivőőrmester unalmában valami marsot dobolt az asztalon. De nem sokáig tartott ez az átkos unalom, mivel Jurajda lépett be a kantinba, a tisztikonyha szakácsa, aki mindjárt mellé telepedett.

— Ma parancsot kaptunk, hogy konyakot faszoljunk az útra, — mesélte, — de nem volt kosárba font üres üvegünk, úgy, hogy egy nagy rumos üveget kellett kiírítani. Na ez aztán szépen elbánt velünk. Az egész konyha legénységét levette a lábáról. E miatt pár porcióval el is számítottam magam a kiosztásnál. És persze ilyenkor jön az ezredes, jó későn, úgy, hogy semmit sem tudtam adni neki. Most csinálnak neki valami omlettfélét. Micsoda murit csapott!

— Egész szép kis kaland, — jegyezte meg Vanek, aki szerette bor mellett a szép szavakat.

Ezután Jurajda szakács filozofálni kezdett, amint az régebbi foglalkozásához illett. A háború előtt ez a derék szakács ugyanis egy okkultista folyóirat kiadója volt,

amit az „Élet és Halál rejtélyei” címen bocsátott ki.

A háborúban az ezred tisztikonyhájába vonult vissza és gyakran megesett vele, hogy odaégette a húst, ha nagyon elmerült a régi indiai „Prajna-Paramita szutrá”-ba, mely a kinyilatkoztatott Égi Bölcsességet népszerűsítette.

Schröder ezredes nagyratartotta, mint az ezred egyik különlegességét. Végeredményben nem minden ezrednek volt okkultista szakácsa, aki be tudott pillantani az élet és a halál rejtélyeibe és közben az élőket olyan finom süttekkel és ragufélékkel tudta meglepni, mint ez a Jurajda. Nem csoda tehát, hogy a halállal vívódó Dufek hadnagy lázálmában egyre Jurajdát emlegette.

— Igen, — mondotta minden átmenet nélkül Jurajda, aki alig állott már a lábán és akiből legalább tíz kupicárum szaglott, — amikor ma az ezredes úr megtudta, hogy résztelt krumplin kívül mást nem kap, a „gaki” állapotába esett. Tudjátok, hogy mi az a „gaki”? Az az éhes lelkek önkívülete. Erre én azt mondtam: Van-e az ezredes úrnak elég lelkiereje ahhoz, hogy a sorssal megbéküljön, amiért nem jutott Önnek vesepecsenye? A Karmában meg van írva, hogy az ezredes úr ma estére nagyszerű omlettet fog kapni dinsztelt és sült borjúmájjal.”

— Kedves barátom, — folytatta kis idő múlva, akaratlanul olyan mozdulatot téve, amittől minden pohár lepotyogott az asztalról, — minden jelenség, akár testi vagy dologi, lényegtelen e világon, — jelentette ki e hősi cselekedete után melankólikusan az okkultista szakács.

— A test az lényegnélküliség és a lényegnélküliség az test. A lényegnélküliség nem független a testtől és a test nem független a lényegnélküliségtől. Ami a lényegtelenység, az a test is és ami a test, az a lényegtelenység is.

Az okkultista szakács elhallgatott és nehéz fejét kezére hajtva, merően bámult a nyirkos, lelocsolt asztalra.

A törzsőrmester tovább motyogott értelmetlenül:

— A gabona eltűnt a rétről, eltűnt. In dieser Stimmung erhielt er Einladung und ging zu Ihr, — a pünkösdi ünnepek tavasszal vannak.

Vanek számvivőőrmester megint dobolt az asztalon és nagyokat ivott közben, majd arra gondolt, hogy őt most a raktárban tíz ember és egy szakaszvezető várja.

Erre a gondolatra föl-fölnevetett és nagyot legyintett a kezével.

Amikor késő este hazatért a tizenegyedik század irodájába, Svejket a telefonnál találta.

— A test, az lényegtelenség, a lényegtelenség pedig a test, — szökött ki belőle a bölcsesség, miután ruhástól végigdőlve az ágyon, nyomban elaludt.

Svejk pedig hűségesen tovább strázsált a telefonnál. Két órával előbb beszélt a főhadnaggyal, aki azt mondotta neki, hogy még mindig az ezredes úrnál van megbeszélésen, azt azonban elfelejtette hozzáfűzni, hogy Svejeknek nem kell tovább virrasztania a telefon mellett.

Majd Fuchs szakaszvezető hívta fel Svejket telefonon, hogy hasztalan várt a tíz emberrel a számvivőőrmesterre, mígnem bezárták a raktárt, amire azután elszéledtek az emberek.

Időközben Svejk azzal szórakozott, hogy fölvette a kagylót a füléhez és hallgatta a beszélgetéseket. Tudniillik az valami újfajta telefon volt, amit speciálisan a katonaság számára találtak ki és legjellemzőbb tulajdonsága az volt, hogy az idegen beszélgetést meglehetősen tisztán ki lehetett hallgatni rajta.

A trén és a tüzérkaszánya veszekedett egymással, a szapórők pedig a géppuskás osztaggal pöröltek.

Es Svejk tovább ült a telefonnál.

Az ezredesnél a tanácskozások hosszúra nyúltak.

Schröder ezredes a tábori szolgálat új elméletét fejtette ki, különös súlyt helyezve a bombavetőkre.

Mindenféle badarságot hadart össze-vissza. Beszért a frontról, arról, hogy két hónappal ezelőtt milyen volt a helyzet délen és keleten, beszért a csapattestek közötti összeköttetés fontosságáról, a mérges gázokról, az ellenséges repülőgépek lelövéséről, a légénység ellátásáról a fronton, ami után a hadsereg belső helyzetéről kezdett elmélkedni.

Elsősorban a tisztek és a légénység viszonyát taglalta, majd rátért a légénység meg a sarzsik egymáshoz való viszonyára, végül az ellenséghez való átszökés eseteit tette szóvá. Ezek után áttért a politikai eseményekre, majd arról dünnyögött, hogy a cseh katonaság ötven százalékban megbízhatatlan.

— Jawohl, meine Herren, der Kramarsch, Schreiner und Klofatsch, — a tisztek többsége e közben arra gondolt, hogy mikor hagyja abba ez a vén hülye ezt az ostoba szajjtépést, azonban Schröder ezredes tovább beszért az új menetzászlóalj feladatairól, az ezred elesett tisztjeiről, a Zeppelinekről és a spanyol lovakról, majd az esküről szónokolt.

Az utóbbi tételnél Lukás főhadnagynak az jutott eszébe, hogy derék katonája, Svejik, nem lehetett jelen a menetzászlóalj ünnepélyes felesketésénél, mivel akkor éppen a hadosztálybírószágon ült.

Erre a főhadnagy hirtelen elnevette magát Svejik esetén és a nevetés átragadt a többi tisztekre. Egyszerre hisztérikus röhögés tört ki a nagyszerű megbeszélésen és ez az ezredes figyelmét is magára vonta. Az óbester éppen arról csevegett, hogy a német csapatok az Ardenne-erdőkben végrehajtott visszavonulásuk alkalmából milyen tapasztalatokat szereztek. Tücsköt-bogarat összehadarva e szavakkal zárta be előadását:

— Uraim, ez nem nevetni való dolog.

Ezek után valamennyien a tiszti kaszinóba vonultak, miután Schröder ezredest a dandárparancsnokság a telefonhoz hívta.

Svejk békésen aludt a telefon mellett ülve, míg újból zörögni nem kezdett az átkos masina.

— Halló, — hallgatja Svejk, — itt az ezrediroda.

— Halló, — feleli Svejk, — itt pedig a tizenegyedik menetszázad irodája.

— Ne tarts föl, — mondja az ezrediroda, — végy gyorsan a ceruzát és írd le a következő telefongrammot:

„A tizenegyedik menetszázad...”

Ezek után egy sereg mondat következett meghatározott össze-visszaságában, mivel a tizenkettedik és a tizenharmadik század is egyidőben beszélt egymással különböző dolgokról. Természetesen a telefongramm ebben a rettenetes káoszban teljesen elveszett, úgy, hogy Svejk egy árva szót sem értett az egészből. Végre elült valahogy a láрма és Svejk a következő felszólítást halotta elég világosan:

— Halló, halló, olvasd fel, de gyorsan, ne tarts fel soká, nem érek rá.

— Mit olvassak fel?

— Hogy mit olvass fel, te ökör? A telefongrammot!

— Milyen telefongrammot?

— Krucihimmel! Süket vagy? A telefongrammot, amit most diktáltam le neked, te barom!

— Nem hallottam semmit. Valaki mindig közbekiabált.

— Te majom, azt hiszed, hogy szórakozni akarok veled a telefonba? Hát fölveszed végre azt a szerencsétlen telefongrammot, vagy nem? Van-e ceruzád és papírod?... Nincsen?... Hogy várjak még egy keveset? Jaj, te ökör,

te! Ez aztán a katona! No mi lesz? Készen vagy végre? Csakhoggy magadhoz tértél. Tán bizony át is öltöztél ehhez a telefóngrammhoz? Na, idehallgass...

— A tizenegyedik menetszázad!...

— A tizenegyedik menetszázad —

— ...Századparancsnoka... Megvan? Ismételd!

— Századpadarancsnoka...

— Holnap reggel megbeszélésre... Készen vagy? Ismételd.

— Holnap reggel megbeszélésre...

— Jelentkezik 9 órakor. Aláírás. Tudod, hogy mi az aláírás, te majom! Az az én nevem, amit aláírnak.

— ?...

— Te hülye, te! Az aláírás tehát: Schröder ezredes. Marha, megvan?

— Schröder ezredes. Marha.

— Jól van, te ökör. Ki vette fel a telefongrammot?

— En.

— Himmelherrgott! Ki az az én?

— Svejks. Kell még valami?

— Nem, hála az istennek, ellenben téged téhénnek kellett volna keresztelni, nem Svejksnek. Mi újág nálatok?

— Semmi különös, minden a régi.

— Szóval vígan éltek, mi? Azt mondják, hogy ma nálatok kikötés volt. Kit kötöttek ki?

— Csak a főhadnagy úr puccerjét, mert felzabálta az ebédjét neki. Nem tudod, mikor indulunk?

— Szamárság, hát ez is kérdés? Ezt még az öreg se tudja. Jó éjszakát. Nálatok van-e sok bolha?

Svejks felakasztotta a telefónkagylót és hozzálátott a számvivőörmszter költögetéséhez. Az örmszter dühösen védekezett, orron vágta Svejksket, minekután hasrafordult és dühösen rugdalózkodott mindkét lábával az ágyon.

Végül Svejknak mégis csak sikerült annyira életrekeltetni Vaneket, hogy ez szemét dörzsölve a hátára fekiüdt és ijedten kérdezte, hogy mi történt.

— Semmi különös, — felelte Svej, — csak egy kicsit tanácskozni szeretnék magával. Ugyanis éppen most kap-
tam egy telefongrammo⁴, aminek értelmében a főhad-
nagy urat reggel 9-re megbeszélésre hívják az ezredes
úrhoz. Most aztán nem tudom, hogy mitévő legyek.
Kikézbcsítsem-e neki rögtön a telefongrammot, vagy pe-
dig reggel is ráérek? Sokáig töprengtem, hogy felkölt-
sem-e magát, vagy se, mert olyan szépen horkolt, de
gondoltam magamban, nincs abban semmi rossz, inkább
tanácskozd meg a dolgot, valakivel.

— Az isten szerelmére, hagyjon békén aludni, — kö-
nyörgött Vanek síró hangon. Vigye el reggel azt a tele-
fongrammot, de engem ne költson fel többé, — és szépen
a másik oldalára fordulva, abban a minutában elaludt.

Svej ismét a telefonhoz ment, leült és az asztal fölé
hajolva bóbiskolni kezdett. A telefon újra megszólalt:

— Halló, a tizenegyedik menetszázad?

— Igen, a tizenegyedik menetszázad. Ki beszél?

— A tizenharmadik menet. Hány óra nálatok? Se-
hogy se tudom a központot telefonhoz kapni. Ma vala-
hogy nagyon késik a leváltás.

— Nálunk megállott az óra.

— Szóval te is úgy vagy, mint én. Nem tudod, mikor
indulunk? Nem beszéltél az ezredirodával?

— Szart tudnak azok is, akárcsak mi.

— Ne legyen olyan goromba, kisasszony! Kaptatok-e
már konzervát? Tőlünk elmentek konzervet faszolni,
de üres kézzel jöttek vissza. A raktár be volt zárva.

— A mieink is ott voltak, azok se hoztak fenét se.

— Az egész csak felesleges ijesztgetés volt. Mit gon-
dolsz, hová megyünk?

— Oroszországba.

— En azt hiszem, inkább Szerbiába. Ahogy Pestre érünk, megtudjuk. Előbb aligha. Ha jobbra kanyarodunk Pesttől, akkor Szerbia van kilátásban, ha pedig balra fordulunk, akkor Oroszországba megyünk bizonyosan. Van már kenyérzsákokot? Igaz, hogy ezután nagyobb lesz a zsold? Tudsz lórumot játszani? Hányan vagytok a telefónnál? Egyedül? Szard le komám, feküdj le szépen. Szép kis rend lehet ott nálatok, hogy úgy kibabrálnak a századordonánccal! Mi? Hogy úgy kerültél az ordonáncsághoz, mint a vak a hegedűhöz?... No végre, itt a leváltás. Édes álmokat!

Svejk valóban édesen aludt a telefon mellett. Szerencséjére elfelejtette felakasztani a kagylót, úgy, hogy senki se zavarhatta többé csendes álmában. Közben az ezrediroda telefonistája rettenetesen káromkodott, mert nem tudta leadni a tizenegyedik századhoz az újabb telefongrammot, melynek tartalma a következő volt: „Mindenk, aki idáig nem részesült tifusz elleni oltásban, holnap reggel déli tizenkét óráig jelentkezzen az ezredirodában.”

Lukás főhadnagy ezalatt a tiszti kaszinóban üldögélt Schanzler katonaeorvossal, aki székén lovagolva szabályos időközökben a padlót verte a billiárdgáttal és szinte szótagolva jelentette:

— A szaracén szultán, Salah-Edin, volt az első, aki az egészségügyi csapatok semlegességét elismerte.

— Mindkét részről ápolni kell a sebesülteket.

— A gyógyszereket és az ápolási költségeket az ellenfél számlájára kell írni.

— Meg kell engedni, hogy a sebesült foglyok ápolására orvosi és egészségügyi segéd személyzetet küldhessenek át a harcoló felek, még pedig tábornoki útlevéllal.

— A sebesült foglyok küldessenek vissza, vagy cse-

rétessenek ki a tábornokok jóállása mellett, de azért tovább szolgáljanak.

— A betegeket egyik félnek sem kellene elfogni, ugyancsak nem volna szabad őket agyonverni, hanem vesélyen kívül helyezve őrség kíséretében kórházba kellene juttatni őket, majd a kísérő őrséggel együtt visszaeresztendők lennének ugyancsak tábornoki vízummal. Ugyanezt a szabályt kellene életbeléptetni a tábori lelkészek, orvosok, sebészek, gyógyszerészek, betegápolók, segéderők és más hasonló személyek részére, akik általában a betegek ellátását végzik. Ezeket egyáltalában nem volna szabad foglyul ejteni, hanem minden esetben vissza kellene küldeni csapattesteikhez.

Doktor Schanzler már a második billiárdákót törte össze, de még mindig nem fejezte be különös fejtegetéseit a háborúban való sebesült-ellátást illetőleg. Előadásának vezérfonala állandóan valami tábornoki útlevél volt, aminek az ellenséges csapatok közötti közlekedésre kellett volna szolgálnia.

Lukás főhadnagy kiitta feketéjét és csendesén hazament, ahol a szakálás Balount szorgos munkában találta. A szakálás óriás egy spiritusz gyorsforralón kolbászt süített Lukás főhadnagynak.

— Jelentem alássan, — dadogta Baloun, — alázatosan jelentem...

Lukás főhadnagy végignézett rajta és ebben a pillanatban úgy tetszett, mintha egy óriás gyermek állana előtte. Egyszerre szánalom fogta el Baloun iránt. Megbánta, hogy nagy étvágya miatt kiköttette.

— Süssd csak ki magadnak azt a kolbászt, Baloun, — mondotta kardját leoldva, — holnap még egy porció kenyeret iratok neked.

A főhadnagy az asztalhoz ült és olyan melankólikus

hangulatba esett, hogy papírt vett elő és szentimentális leveleket kezdett írni a nagynénjének.

„Kedves nénikém!

Eppen most kaptam a parancsot, hogy menetszázadommal álljak útrakészen. Lehetséges, hogy ez az utolsó levelem, ami hozzád jut tőlem ebben az életben, mert mindenfelé heves harcok folynak és veszteségeink jelentékenyek. Talán ez az oka, hogy annyira nehezemre esik a levelet azzal zárni, hogy a „viszontlátásra”. Jobban illenék a helyzethez, ha azt írnám, hogy „utolsó üdvözlőmetem küldöm neked...”

— A többit majd reggel írom hozzá, — mondotta Lukás főhadnagy és ágyára dőlt.

Amikor Baloun konstataálta, hogy a főhadnagy mélyen alszik, gazdálkodni kezdett a szobában. Ide-oda szaglászott, mint a moly az éjszakában. Kinyitotta a főhadnagy kofferjét és beleharapott egy féltábla csokoládéba. De amikor a főhadnagy álmában összerázkódott, szörnyen megijedt és visszadobta a kofferbe a csonka tábla csokoládét. Lélekzetviassafojtva hallgatott, majd lábújjhegyen az asztalhoz lépett és elolvasta a főhadnagy levelét.

Mélyen meghatotta Balount a levél, különösen, mikor odaért, hogy az „utolsó üdvözlő”.

Lefeküdt az ajtó mellé szalmazsákjára és haza gondolt. Az otthonvalókra, meg a disznóölésre.

Sehogy se tudott megszabadulni attól a gondolattól, hogy neki most át kell szűrnia a disznógömböcöt, hogy a levegő kijöjjön belőle, különben főzés közben kipukkadhat.

Visszaemlékezett arra a szomorú esetre, amikor szomszédjának főzés közben kipukkadtt a májashurka. Majd azt álmodta, hogy a hentes elfelejtett véres hurkát készíteni, a karaj eltűnt, nem maradt elég bél a májas-

hurkához. Aztán a hadbírósról álmodott valamit, mint-ha az elé állították volna, mert a konyháról ellopott egy darab húst. Végül aztán ott látta magát, amint a bruck-királyhidai katonatábor hársfaalléjának egyik fáján lógott.

*

Svejket reggel a konyháról beáradó kávékonzerv erős szaga költötte fel. Mintha csak most fejezte volna be a beszédét valakivel, melankólikusan felakasztotta a hallgatót. Majd reggeli sétájához látott a kis irodában. Derűs arccal járt fel és alá és közben csöndesen dudorászott.

A nótát úgy a közepén kapta el valahol. A nóta szerint valami katona lánynak öltözött és így kereste föl szeretőjét, a molnár lányát a malomban, ahol a molnár a lánya mellé fektette az idegen leányzót, majd odaszólt a feleségének:

Anyjuk adj a lánynak enni
Ehesen nem tud pihenni.

A molnárné megetette a katonát és ezután bekövetkezett a családi tragédia:

Kelt a molnár friss hajnalra,
Az ajtóra rá volt írva:
Engem sorsom tova űz,
A lányotok már nem szűz.

Svejk annyi érzéssel fújta a nóta végét, hogy az iroda éledni kezdett tőle. Felébredt a számvivőörrmester is és megkérdezte Svejket, hogy hány óra.

— Éppen az imént fújták az ébresztőt.

— No, akkor csak a kávé után kelek fel, — mondotta Vanek, akinek úgylátszik természetében volt, hogy mindig ráért, — vagyis eleget szekírozzák az embert

egész nap, minden ok nélkül, mint tegnap is azokkal a buta konzervekkel.

Vanek ásított és megkérdezte Svejket, hogy sokat beszélt-e az este, mikor hazajött.

— Ó nem, — mondotta Svejek, — valami egész értelmetlen dolgot beszélt csak holmi testről, ami nem test és hogy ami nem test, az mégis test és hogy ez a test mégsem test, szóval, csak ilyen marhaságokat beszélt. De aztán úgylátszik, ráúnt az őrmester úr, mert úgy horkolt utána, mint a gáterfűrészes.

Svejek elhallgatott és újra sétálni kezdett, majd hirtelen megállt az őrmester ágya előtt és csöndesen megjegyezte:

— Ahogy az este a számvevőőrmester úr arról a testről mesélt, hát eszembe jutott egy Zádka nevezetű gázüzemi munkás, aki a letniji gázműveknél dolgozott annak idején. Az volt a dolga, hogy meggyújtotta és eloltotta a lámpákat. Borzasztó felvilágosodott ember volt ez a Zádka. Letnijben bejáratos volt minden snapszbutikba, mivel a lámpagyújtás és lámpaoltás ideje között rettentően unatkozott és úgy reggelfelé már olyan beszédeket tartott, mint az őrmester úr. Azt mondta, hogy a kockának sarka van, tehát a kocka sarkos. Azt egyszer saját szemeimmel hallottam, amikor egy részeg rendőr köztisztaság elleni vétség miatt az őrszoba helyett a gázművekbe vitte be.

— A Zádka dolga, — mondotta Svejek halkán megilletődéssel, — bizony rosszul végződött. Az történt vele ugyanis, hogy belépett a Mária kongregációba és Jemelka páter prédikációja után, mint misszionárius elment az égi szűzekkel, a Károly-téri Szent Ignác templomba, közben pedig elfelejtette eloltani a lámpákat a maga kerületében. Így esett meg aztán, hogy az utcákon

ezen alkalommal három nap és három éjjel egyfolytában égtek a gázlámpák.

— Nagyon rossz dolog az, — folytatta Svejks, — amikor valaki csak úgy ukmukfukk elkezd filozofálni. Az ilyesmi delirium tremenssel szokott végződni. Évekkel ezelőtt egy Blücher nevezetű őrnagyot helyeztek át hozzánk a hetvenötösöktől. Ez a derék őrnagy havonta egyszer sorakoztatott bennünket és velünk együtt szokott gondolkozni afelett, hogy mi is az, hogy katonai „feljebbvaló.” Ez a Blücher őrnagy sose ivott mást, mint szilvóriumot. „Katonák, — mondotta nekünk a kaszárnya udvarán, — a tisztt, már születésétől fogva tökéletes lény és százszorta több esze van, mint nektek, valamennyiötöknek. El se tudnátok tökéletesebb lényt képzelni, mint egy k. u. k. hadseregbeli tisztt. Ha holtotok napjáig egyebet sem tennétek, csak ezen gondolkoznátok, akkor se találnátok különbet. Katonák! Tudjátok meg, hogy minden tisztt szükségszerű lény, míg ti csak tisztára véletlen teremtményei vagytok az istennek. Nem baj éppen, hogy a világon vagytok, de a ti életetek nem feltétlenül szükséges. Mondjuk, ha kitörne a háború és ti, katonák, elesnétek őfelsége, a császáráért? No jó, ezzel semmikép sem változna meg a világ. Ellenben ha a tisztjeitek esnének el, akkor látnátok csak, mennyire hozzá vagytok kötve a tiszttekhez és milyen óriási veszteség az ilyesmi. A tisztteknek élniök kell, ti pedig csak a tisztt urak jóvoltából éltek. Tőlük függötök teljesen, mivel tiszttek nélkül még létezni se tudtok. Feljebbvalók nélkül még a retirátra se tudtok járni. Katonák! A tiszttek létezése a legmagasabb erkölcsi törvény, akár értitek, akár nem. És mivel minden törvénynek megvan a maga törvényhozója, itt a törvényhozó, de a törvény végrehajtója is egyaránt a tisztt, akinek parancsát habozás nélkül kell teljesíteni, akár tetszik, akár nem.

— Aztán egy ilyen alkalommal, amikor végzett a beszédével, végighaladt a sorokon és minden katonát megkérdezett:

— Mit érzel olyankor, amikor későn kerülsz haza?

— Persze a katonák erre különböző zavaros feleleteket adtak. Az egyik azt válaszolta, hogy ő nem szokott elkésni, a másik azt mondta, hogy valahányszor takarodó után jön haza, gyomorfájása szokott lenni, a harmadik azt felelte, hogy úgy érzi magát ilyenkor, mintha kaszányaáristombban volna, stb. Blücher őrnagy erre mindezeket a katonákat kiállította és kiadta a parancsot, hogy délután büntetésből csuklógyakorlatokat fognak csinálni, miután nem tudták magukat pontosan kifejezni arra vonatkozólag, hogy mit éreznek ilyenkor. Mielőtt a sorám került volna, visszaemlékeztem, hogy miről is dumált nekünk a mult alkalommal az őrnagy úr és amikor hozzám lépett, egész nyugodtan feleltem:

— Őrnagy úrnak alássan jelentem, ha én későn jövök haza, valami nyugtalanságot érzek. Aggodalmat és lelkiismeretfurdalást. Ha azonban idejében hazatérek, boldog nyugalom száll rám, valami belső béke, ami végigjárja az egész testemet.

Mindenki nevetett körülöttem. Blücher őrnagy pedig dühösen rámordított:

— Legfeljebb a poloskák járnak rajtad, te bitang, te, amikor az ágyadon horkolsz. Még tréfát úz a dologból a csirkefogó!

— És milyen szép hatóra vasat kaptam ezért, öröm volt nézni.

— Ja barátom, ez így van a katonaságnál, — mondta lustán nyújtózkodva Vanek, — csinálhatsz, amit akarsz, már ez így van megteremtve. Akármit csinálsz, a viharfelhő mindig ott lebeg a katona feje felett, mindig félnie kell a mennykőtől, másként nincs fegyelem.

— Tökéletesen így van, — véli Svejek, — sose felejttem el, miért csuktak be egy bizonyos Pech nevezetű rekrutát. Valami Móc nevű hadnagy volt a századnál, aki egy alkalommal összeszedte a század rekrutáit és mind-egyiktől megkérdezte, hogy hová való.

— Ti büdös, zöldhasú bundások, — mondotta az újoncoknak, — meg kell tanulnotok, hogy világosan feleljetek, ha kérdezek valamit. Röviden, akárcsak az ostorcsördítés. Na próbáljuk csak: „Hová való maga, Pech?” Pech intelligens ember volt s így is felelt a kérdésre: „Unter-Bautzen, jitzini járás, szolotkai kerület, 267 ház, 1937 cseh lakos, Szent Katalinról nevezett temploma a 14. századból, renováltatva Vratislav Netolicky gróf által, iskola, posta és távíró, cseh iparvasúti állomás, malom, fűrésztelep, cukorgyár, évente hat orszázos vásár.” De erre már Móc hadnagy úr rá is ugrott és egyik pofont a másik után kente le neki:

— Itt az egyik vásár, ehun a második, a harmadik, negyedik, az ötödik, a hatodik.

És bár Pech csak rekruta volt, mégis zászlóaljkihallgatásra jelentkezett. A századirodában abban az időben egy vicces századsreiber volt, aki úgy írta be a riportkönyve, hogy Pech, az unterbautzeni országos vásár miatt megy zászlóaljkihallgatásra. A zászlóaljparancsnok a Rohel őrnagy volt, aki ráordított Pechre: „Mi kell? — kérdezte tőle, amire Pech szépen lejelentkezett: „Őrnagy úrnak jelentem alássan, mivel Unterbautzenben hat országos vásár van...” Rohel őrnagy erre ráordított, lábával toppantott és el is vitette Pechet rögtön a katonai kórház elmegyógyosztályára. Ettől az időtől fogva Pech a legrosszabb katona lett és ki nem fogott a büntetésekből.

— Nehéz a katonákat nevelni, — jegyezte meg ásítva Vanek őrmester. — Az a katona, akit a katonaságnál

meg se büntetnek, nem is katona. Még elhiszem, hogy békében értek valamit azok, akik a katonaságot büntetés nélkül úszták meg, de a háborúban fabatkát sem ér az ilyen ember. A háborúban a legjobb katonák éppen azok, akik békében folyton a börtönben ültek. Emlékszem, a nyolcvanas menetnél volt egy Szilvánusa nevezetű infanterista, aki békében egyik büntetést a másik után kapta és még hozzá milyen büntetéseket. Ez nem restelte, hogy a bajtársától ellopja az utolsó krajcárt, de amikor kint a fronton harcra került a sor, ő volt az első, aki a drótakadályt átvágta és három foglyot hozott. Egyet igaz, hogy agyonlőtt útközben, mivel hogy nem bízott meg benne. De megkapta a nagy vitézségi érmet és kapott két csillagot és ha föl nem akasztják Duklán, már régesrég cugszfűrer lett volna belőle. Sajnos, föl kellett kötni szegényt, mert egy nagy ütközet után beteget jelentett, aztán egy szomszéd ezredből való járőr hullafosztogatáson érte ezt a Szilvánusa káplárt. Vagy nyolc zsebórát, meg rengeteg véres gyűrűt találtak nála. A dandártörzsnél húzták fel szegényt.

— Ebből is kitűnik, — fűzte hozzá Svejek bölcsen, — hogy minden katona a maga szerencséjének a kovácsa.

A telefon zörögni kezdett. A számvivőőrmester ment a készülékhez és Lukás főhadnagy hangja vált hallhatóvá, amint a konzervek után érdeklődött, majd holmi szemrehányásokat tett.

— Higyje meg, főhadnagy úr, — kiabálta Vanek a telefonba, — nincs ott semmiféle konzerva. Az csak fent az intendatúra fantáziájában létezik. Egész felesleges volt odajáratni az embereket. Meg is akartam telefonálni a főhadnagy úrnak. Hogy én a kantinban voltam? Ugyan ki beszél ilyesmit? Az okkultista szakács a tisztikonyháról? Igen, főhadnagy úr, oda is betértem egy pillanatra. Tudja a főhadnagy úr, hogy nevezte ez a hülye okkul-

tista azt a tegnapi konzerv ijedelmet? Úgy, hogy a „meg nem születettek pánikja”. Egyáltalában nem, főhadnagy úr, tökéletesen józan vagyok. Hogy mit csinál Svejks? Itt van, főhadnagy úr. Hívjam a telefonhoz?

— Svejks a telefonhoz! — mondotta a számvivőörmes-ter hangosan, majd súgva hozzátette: — Ha azt kér-dezné, hogy milyen állapotban jöttem haza, mondja neki, hogy tiszta józanon.

Erre Svejks hősi pózban a telefonhoz lépett:

— Itt Svejks beszél, jelentem alássan.

— Idehallgasson, Svejks! Mi van ott azokkal a kon-zervákkal? Igaz, amit az őrmester mondott?

— Igaz, főhadnagy úr, nyoma sincs ott semmiféle konzerváknak.

— Jó lesz, ha mindennap jelentkezik nálam, minden reggel, amíg a lágerben vagyok. Míg el nem utazunk, állandóan nálam lesz. Az éjjel mit csinált?

— Egész éjjel a telefontól ültem.

— Volt valami ujság?

— Igenis, főhadnagy úr.

— Svejks, ne kezdjen ismét hülyéskedni. Jelentett-e va-laki valahonnan valami fontosat?

— Igenis, főhadnagy úr, de csak 9 órára.

— ?

— Nem akartam a főhadnagy urat háborgatni, távol állt tőlem minden ilyen gondolat.

— A megváltó istenit magának, mondja meg már végre, micsoda fontos dolog van 9 órára.

— Egy telefonogramm, főhadnagy úr.

— Nem értem, Svejks.

— En felírtam, főhadnagy úr: „Végy fel egy telefo-no-grammot. Ki van a telefontól? Megvan?” valami ilyes-félét mondott.

— Jaj, de megvert az isten magával, Svejks! Mondja

meg már gyorsan, mi volt abban a telefonogrammban, mert kipukkadok itt, maga barom, mert olyat smírolok le magának, hogy megzöldül. No, mi van abban a telefonogrammban?

— Megint valami megbeszélés van reggel kilenckor az ezredes úrnál. Fel akartam költeni az éjjel a főhadnagy urat, de aztán meggondoltam.

— Jól is tette, majd adok én magának, minden ostabaságért fellármázni az embert, különösen, ha reggel is értesíthet. Megint megbeszélés, az ördög vigye el. Akaszsa föl a kagylót és hívja ide Vaneket a telefonhoz.

Vanek a telefonhoz ment.

— Vanek számvivőőrmester a telefontól. Parancsol, főhadnagy úr?

— Vanek, keressen nekem egy másik puccert. Ez a bitang Baloun reggelre minden csokoládémat felzabálta. Kikötni? Nem, nem kell. Be kell osztani a szanitécekhez, úgyis olyan erős, mint egy barom. Hadd hurcolja a sebesülteket. Azonnal odaküldöm. A dolog formális részét intézze el az ezredirodánál, de jöjjön vissza rögtön a századhoz. Gondolja, Vanek, hogy hamarosan indulunk?

— Nem olyan sürgős a dolog, főhadnagy úr. Amikor a kilencedik menettel voltunk indulóban, teljes négy napon át rángattak bennünket az orrunknál fogva ideoda. A nyolcadik menettel ugyanígy volt. A tizedikkel ment valamivel jobban. Annál mi „Felddienstflecken” voltunk. Délben kaptuk a parancsot és este már utaztunk is. De keresztül-kasul cipeltek bennünket egész Magyarországon. Nem tudták a harctereken, hogy melyik lyukat tömjék be velünk.

Mióta Lukás főhadnagy a tizenegyedik menetszázad parancsnoka lett, állandóan az úgynevezett „Synkretizmus” állapotában leledzett, vagyis, hogy a filozófusok nyelvén beszéljünk, igyekezett a fogalmi konfliktusokat kü-

lönböző kompromisszumok segítségével egész a fogalmi zavarokig kiegyenlíteni. Ezért aztán a következőképp válaszolt:

— Lehet, hogy így van, Vanek. Szóval nem hiszi, hogy ma utazunk? Tíz órára újra megbeszélésünk van az ezredes úrnál... Apropos, tudja-e már, hogy maga szolgálatvezető őrmester lett? Ezt csak úgy mondom magának. Kérem állítson össze nekem... Várjon csak, mit is állítson össze?... Igen, egy kimutatást arról, hogy hány sarzsi van a században és mióta szolgálnak. Aztán írja össze a század anyagrezerváit... A nemzetiséget? Igen, azt is... De fő, hogy hamarosan egy új puccert küldjön nekem. Hogy mit csináljon Pleschner zászlós ma a legénységgel? Előkészületeket az indulásra. Az elszámolásokkal? Bejövök majd és aláírom. Ne engedjen ki senkit a városba. A tábori kantinba? Legfeljebb menázsi után egy órára... Hívja ide a telefonhoz Svejket...

— Svejk, maradjon a telefonnál.

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem, még nem ittam meg a kávémat.

— No menjen, hozza el a kávéját és maradjon a telefonnál, míg föl nem hívom magát. Tudja-e, hogy mi az, hogy ordonánc?

— Az, aki ide-oda futkos.

— Szóval legyen a helyén, Svejk, amikor felhívom. Mondja meg Vaneknek, hogy keressen nekem egy rendes tisztiszolgát. Halló, Svejk, hol van maga?

— Itt vagyok, főhadnagy úr, éppen most hoztam be a kávét.

— Svejk, halló!

— Halló, főhadnagy úr, a kávé egész hideg.

— Maga tudja, hogy milyennek kell lenni egy rendes puccernek. Nézze meg jól azt az embert és aztán

mondja meg nekem, hogy micsoda kutyamosó válik belőle. No, akassza fel azt a kagylót.

Vanek, aki a feketekávét ugyanannyi rummal higította fel egy üvegből, melyen „tinta” felírás ékeskedett, egy pillantást váltott Svejkkal és barátságosan megjegyezte:

— Jól kiabál a mi főhadnagyunk, minden szavát halottam. Maga, Svej, jóismeretségben lehet a főhadnagy úrral?

— Mi egy test, egy lélek vagyunk, — mondotta Svej, — minálunk kéz kezet mos. Párszor már el akartak bennünket választani egymástól, de nem sikerült. Mindig egymásra találtunk. Ő mindig nagyon megbízott bennem, sokszor csodálkoztam is ennyi bizalom láttán. Valószínűleg hallotta, hogy most is azzal bízott meg, hogy szóljak magának a tisztiszolga miatt és nézzem meg az új puccert, hogy hivatalos véleményt tudjak nyilvánítani róla. Tudniillik a főhadnagy úr nem minden tisztiszolgájával van megelégedve.

Amikor Schröder ezredes ismét összegyűjtötte magához az új menetzászlóalj tisztikarát, ezt már csak azért is szívesen tette, mert szerette kibeszélni magát. Ezenkívül Marek egyéves önkéntes dolgában is dönteni kellett a reterát takarítás miatt.

Mareket a hadosztálybíróságtól a mult éjjel visszahozták a főőrségre, ahol további intézkedésig fogva tartották. Vele egyidejűleg áthozták az önkéntes iratait is a hadosztálytól arra való utalással, hogy ez esetben nem lehet szó lázadásról, miután az egyéves önkéntest nem lehet árnyékszéktakarításra kötelezni. De ettől eltekintve, az önkéntes súlyos függelemsértést követett el, amittől azonban el lehetne tekinteni, ha Marek hősieen viselné magát a fronton. Ezzel az indokolással küldték vissza Marek önkéntest az ezredhez. A vizsgálatot pedig a ka-

tonai szellem megsértése miatt a háború befejezéséig felfüggesztették. Abban az esetben azonban, ha Marek önkéntesnél a bűnbe való visszaesés mutatkoznék, az összes ellene emelt vádak automaticae terhére írandók.

Egy másik eset is szóba került a megbeszélésen. Marek önkéntessel egyidejűleg egy álszakaszvezetőt is a főőrségre hoztak a hadosztálybíróságtól, valami Teveles nevezetű embert. Ez a Teveles nemrégén tűnt fel az ezrednél, a zágrábi kórházból került ide. Nagy ezüst vitézségi éremmel, egyéves önkéntesi jelvénnel és három csillaggal tündökölt ez a kitűnő férfiú. Sokat mesélt a hatodik menetszázad hőstettéről, amely menetszázadnak ő volt egyetlen élő katonája. A vizsgálat viszont azt állapította meg, hogy a háború elején a hatodik menetszázaddal tényleg útrakelt valami Teveles nevezetű egyén, aki azonban nem volt egyéves önkéntes. Jelentést kértek attól a dandártól, ahová annak idején a hatodik menetszázadot irányították. Ebből a jelentésből aztán kiderült, hogy amikor ezerkilencszáztizennégy december másodikán Belgrádból menekülni kellett, semmiféle Tevelest nem terjesztettek fel kitüntetésre. Azt sem lehetett megállapítani, hogy a hatodik menetszázadnál Teveles közlegényt szakaszvezetővé léptették elő, minthogy az egész hatodik menetszázad a tisztikarával együtt a belgrádi Szent Száva templom mellett elpusztult. A hadosztálybíróság előtt Teveles azzal védekezett, hogy neki a nagy ezüst érmet valóban megígérték, mire ő az érmet a kórházban vásárolta valami sebesült bosnyák katonától. Ami pedig az egyévesi önkéntesi paszományt illeti, azt részeg állapotban varrta a karjára és csak azért viselte olyan sokáig, mert egész idő alatt részeg volt, mivel módfelett gyöngye a szervezete.

A megbeszélés kezdetén Schröder ezredes megbotránkozással ismertette a két esetet, mely az elutazás előtt

szükségessé tette a jelen megbeszélést. Az indulásra vonatkozólag kijelentette, hogy a dandár is a hadosztálytól várja a parancsot és hogy a légénységet menetkész állapotban kell tartani és a századparancsnokoknak figyelniök kell arra, hogy senki se hiányozzék az indulás pillanatában. Aztán megismételte ugyanazt, amit már tegnap elszónokolt. Újabb harctéri áttekintéssel szolgált és expozéját azzal fejezte be, hogy a tisztikarnak ügyelnie kell, hogy a hadsereg ne veszítse el harci kezdeményező szellemét.

Az asztalon térkép feküdt, gombostűre erősített zászlócskákkal, azonban a front valahogy el volt tolva és a gombostűzött zászlók nagyrésze szanaszét hevert a térképen és az asztal alatt.

Az egész hadszíntér borzalmasan össze-vissza volt forgatva, valaki vandál munkát végzett rajta. A dolog úgy történt, hogy az ezrediroda egyik irnokának volt egy nagy kandúrja, mely az éjjel egész egyszerűen rátojt az osztrák-magyar hadszíntérre. A tiszta állat viszont el akarta ásni bűnös produktumát, így esett meg aztán, hogy a zászlócskák nagyrésze szanaszét repült és az összes harctéri pozíciók és hídfők bemázolódtak macskagummival, szóval az egész hadsereget berondította az a bestia.

Schröder ezredes rövidlátó volt. A menetzászlóalj tisztikara nagy érdeklődéssel figyelte, miként közeledik Schröder ezredes ujjá az illatos rakáshoz.

— Innen, uraim, a bűgmenti Szokolig, — magyarázta az ezredes apostoli hangon, a Kárpátok felé nyujtva ki mutatóujját, amit teljesen belemártott az egyik rakásba, amit a derék kandúr nyilván a kárpáti hadtér plasztikusabb ábrázolása végett hagyott hátra a térképen.

— Úgy látszik, macskaszarba nyúlt az ezredes úr, — szólalt meg az összes jelenlevők nevében udvariasan Sagner százados.

Schröder ezredes kirohant a szomszéd szobába, ahonnan borzalmas ordítás és fenyegetés hallatszott be. Azzal fenyegette meg az irodaszemélyzetet, hogy felnyalatja velük az egész macskaszart. A vizsgálat rövidesen véget ért. Azonnal megállapították, hogy a kandúrt tizennégy nap előtt Zwieberfisch, a legfiatalabb ezredschreiber hozta az irodába. Ez után a megállapítás után szegény Zwieberfisch összepakolta hét szem szilváját és egy idősebb irnok kíséretében csendesen áthallagott a főőrségre, ahol az ezredes úr további parancsáig ülnie kell.

Ezzel tulajdonképpen véget ért a konferencia. Amikor az ezredes rákvörös arccal visszatért a tisztikarhoz, elfelejtkezett arról, hogy tulajdonkép még tárgyalni akarta Marek önkéntes és az álszakaszvezető ügyét és egész röviden ezzel fejezte be a megbeszélést:

— Kérem a tiszt urakat, hogy legyenek készenlétben a további intézkedésig.

Így aztán az önkéntes és Teveles tovább gubbasztottak a főőrségen és később, amikor társaságuk Zwieberfischel megszorodott, egész rendesen tudtak máriásozni. Ha befejezték a pártit, azzal ugratták az öröket, hogy fogdossák össze a bolhákat a szalmazsákon.

Később Peroutka frájter is a társaságba került a tizenharmadik menetszázadból, aki amint neszét vette, hogy a menetzászlóalj indulófélben van, úgy eltűnt, mint a kámfor. Csak reggel akadt rá a járőr a brucki „Fehér Rózsá”-ban. A frájter azzal védekezett, hogy elindulás előtt meg akarta tekinteni a gróf Harrach-féle világhírű üvegházat, visszajövet azonban eltévedt és e tévedés folytán került reggelfelé holtfáradtan a „Fehér Rózsába”. (Itt aludta ki fáradalmait egy „Csipkerózsikával”.)

*

A helyzet változatlanul bizonytalan maradt. Utaznak-e vagy nem utaznak? Svejk éjjel-nappal a telefontól sil-

bakolt és hallgatta a minden oldalról odaözlő véleményeket, optimistákat és pesszimizistákat egyaránt. A tizenkettedik menetszázadtól azt telefonálta oda valaki, hogy előbb nagy harcászati gyakorlatok lesznek élessel, mozgó figurákra s csak azután indul a háborúba a zászlóalj. Viszont ezt a túl optimista felfogást a tizenharmadik századnál egyáltalában nem osztották és azt telefonálták, hogy éppen most jött vissza a városból Horlik tizedes, aki valami vasutastól azt hallotta, hogy a kocsik már készen állnak a pályaudvaron.

Vanek kivette Svejek kezéből a kagylót és beleordította a telefonba, hogy a vasutasok a kutyaszarhoz se értenek és hogy ő mindent jobban tud, mert éppen az ezredirodából jön.

Svejek kitartó szerelemmel ült a telefon mellett és minden kérdésre nyugodtan azt válaszolta, hogy még semmi ujság.

Ugyanígy felelt Lukás főhadnagynak is.

— Mi ujság nálunk, Svejek?

— Még semmi biztosat nem tudunk, főhadnagy úr, — felelte Svejek gépiesen.

— Maga ökö, akassza föl a kagylót!

Majd egy halom telefonogramm érkezett a századhoz, amit Svejek nagy ügyel-bajjal ugyan, de pontosan felvett, kivéve azokat, amiket éjszaka kellett volna fölvennie. Éjszaka ugyanis Svejek egyszerűen nem akasztotta fel a hallgatót és így a beoltott és be nem oltott legénység ügye nem zavarta békés éjszakai nyugodalmát.

Majd egy elkésett telefonogramm jött a nemlétező konzervekkel kapcsolatban, aztán még egy, az összes zászlóaljához és századokhoz.

„A 75.692-es számú telefonogramm másolata. A 172. számú dandárparancsnok. A tábori konyháknál elhasznált élelmiszerek a kimutatásban a következő sorrendben tün-

tetendők fel: 1. hús, 2. konzerva, 3. friss főzelék, 4. szárított főzelék, 5. rizs, 6. makaróni, 7. gerstli és dara, 8. burgonya.”

Amikor Svejek Vanek számvivőőrmester elé rakta a különös telefongrammot, Vanek ünnepélyesen kijelentette, hogy az ilyen telefongrammot a tisztességes emberek az árnyékszékbe dobják.

— Ezt valamelyik vezérkari hülye találta ki, ez zavarja végig ezt a zöltséget az összes hadosztályokon, dandárokon és ezredeken.

Később újabb telefongramm jött, azonban olyan sebesen diktálták, hogy Svejek nem tudta elég gyorsan leírni. Amit Svejek itt-ott a blokkpapírra vetett, végeredményében inkább hasonlított holmi titkos siffrére, mint táviratra:

„Következő sorrendben... pontosan... megengedtetett... vagy saját... maga... ellenében... mindazonáltal... aztán pótlándók.”

— Ez csupa haszontalanság, — mondotta Vanek őrmester, amikor Svejek módfelett csudálkozva, harmadszor olvasta fel egymásután a blokkpapírra vetett remekét. — Csupa marhaság. Különben a nyavalya tudja, az is lehet, hogy valami titkos siffréről van szó, viszont az ilyenre mi nem vagyunk a századnál berendezkedve. Azt hiszem, dobhatjuk a fenébe.

— En is azt hiszem, — mondta Svejek, — mert ha azt jelentené ma a főhadnagy úrnak, hogy őt „a következő sorrendben” engedélyezték, vagy hogy „valakinek ellenében” utánpótolja saját magát, talán még meg is haragudna érte.

Újra a telefon szakította félbe Svejek érdekes elmélkedését. A géppuskaosztagtól telefonált valaki, idegesen tudakolva, hogy mikor indul a menetzászlóalj, minthogy ma reggel ismét megbeszélés volt az ezredes úrnál.

Ekkor a századiroda ajtajában föltűnt Biegler kadett-őrmester, a század legnagyobb trottlíja, aki az önkéntesi iskolában tudálékosságával igyekezett kitűntetni magát. Sápadt arcán rémület ült és szorongva intette ki Vanek számvivőőrmestert a folyosóra.

Amikor Vanek visszatért, megvetően mosolygott:

— Ez aztán a címeres ökör! — mesélte Svejknak. — Micsoda csudabogarak vannak ebben a mi szerencsétlen menetszázadunkba! Ez is ott volt ma reggel az ezredes úrnál a megbeszélésen és amikor elszéledtek, a főhadnagy úr elrendelte a szakaszparancsnokoknak, hogy minden szakasznál szigorú fegyvervizsgálatot tartsanak. Most azért jött hozzám, hogy én mondjam meg neki, köttesse-e ki Zlábek infanteristát, mivelhogy az petróleummal puccolta ki a puskáját.

Vanek egészen feldühödött.

— Ilyen baromságot kérdez az embertől, amikor tudja, hogy a frontra megyünk. A főhadnagy úr is szép kis históriát csinált tegnap azzal a puccerkikötéssel. No, de megmondtam ennek a zöldhasú kadettnek is, hogy jól gondolja meg, mielőtt holmi marha kikötést csinál éppen az indulás előtt.

— No, ha már a puccerről van szó, őrmester úr, — jegyezte meg Svejks, — talált-e már valamirevaló kutya-mosót a főhadnagy úrnak?

— Várjon csak sorára, — intette le Vanek, — min-dennek megjön az ideje, különben azt hiszem, hogy a főhadnagy úr ezt a Balount is megszokná előbb-utóbb. Fölzabálna még előle egyet-mást, aztán szépen beletörődne ebbe is. Hiszen úgylis a frontra megyünk, ott pedig gyakran előfordul, hogy senkinek sincs semmi zabálni valója. Ha én egyszer azt mondom, hogy Baloun marad, akkor Baloun tisztiszolga marad és punctum. Ez az én

dolgom, a főhadnagy úrnak ebbe pedig semmi beleszólása. Csak nem kell a dolgot elhamarkodni.

Vanek visszafeküdt az ágyára és odaszólt Svejknak:

— Svej, meséljen valami jó anekdotát a katonaleletből.

— Azt lehet, őrmester úr, — mondta Svej szolgálatkészen, — csak attól tartok, hogy megint ráncsönget valaki.

— Kapcsolja ki azt a telefont a fenébe! Csavarja le a vezetéket, vagy akassza fel a kagylót.

— Jól van, — mondta Svej, a hallgatót leakasztva, — majd mesélek én magának valamit, ami nagyszerűen belepasszol a mostani szituációba, azzal a különbséggel, hogy akkor nem ilyen valóságos háború volt, mint most, de a pánik pont olyan volt, mint jelenleg itt nálunk, mivel az emberek nem tudták, mikor fogunk kivonulni a kaszárnyából. Egy Sic nevezetű poricskei ember szolgált velem akkoriban, aki borzasztóan szenteskedő, félenk ember volt. Ez a derék ember a fejébe vette, hogy a hadgyakorlat valami rettenetes dolog, ahol az emberek összeesnek a szomszágától, úgy, hogy a szanitécek szedik össze a katonákat, mint holmi hulló gyümölcsöt. Éppen ezért, mielőtt a kaszárnyából kivonultunk volna, telepszívta magát vízzel, hogy legyen elég vize a manőver idejére. Azonban, amikor Mniskába értünk, így szólt hozzánk ez a szentéletű férfiú: „Fiúk, én nem bírom tovább, engem már csak az a magasságos úristen menthet meg a biztos pusztulástól.” Ennek dacára, mégis csak szerencsésen eljutottunk Horovicba, ahol kétnapos raszt volt, mivel valami félreértés folytán messzebb vonultunk előre, mint a többi ezredek a jobb- és balszárnyon, úgy, hogy kis híján majdnem elfogtuk az egész ellenséges hadsereg-törzset, ami borzasztó nagy skandalum lett volna, minthogy ezen a manőveren az ellenségnek kellett győzni,

mivel az ellenséges hadsereg parancsnoka valami kivénült főhercegféle volt. Ahogy ott lágerezünk, a mi Sicünk elment egy Horovic mögötti faluba bevásárolni és csak déltájban jött vissza a táborba. Rettentő forróság volt, no és be is csípett egy kicsit ez a derék Sic. Ilyen állapothoz az úton valami oszlopot talált, az oszlopon egy kis ládikát és a ládikóban egy ici-pici nepomuki Szent János-szobrot. Ájtatosan letérdelt a szent előtt, forrón imádkozott, majd így fordult Nepomuki Szent Jánoshoz: „Ugy-e meleged van, János, mi? Jó volna inni valamit. Nem igaz? Itt vagy, jó ember a napon, biztosan ihatnál, hogy csak úgy izzadsz, szegény Szent János.” Ezzel megtöltötte tábori kulacsát és nagyot húzva belőle, így szólt: „Neked is hagytam egy kortyot, Nepomuki Szent János.” Azonban rettenetes nagy volt az ijedelve, mikor látta, hogy mindent megivott és egy csöpp se maradt a tábori kulacsban a szent számára. „Jézusmáriaszentjózsef!” — kiáltott fel ijedten. — „Nepomuki Szent János, bocsásd meg a kortyondiságom. Jóvá fogom tenni a hibámat, drága szentem, magammal viszek a táborba és úgy megitatlak, hogy nem bírsz majd a lábodon állni.” És a derék Sic tisztára a Nepomuki Szent János iránti szeretetből betörte a ládikó üvegét, kivette belőle a szomjas szentet és blúza alá rejtve, behozta a táborba. Itt aludt vele a szalmán Nepomuki Szent János, borjújában magával cipelte mindenfelé a nagy manőveren, amitől aztán csuda szerencséje volt a kártyában. Ahol megálltunk egy időre és kártyázni kezdtünk, ott nyakrafőre nyert a mi Sicünk. Végre egyszer Prachensko környékén Draschenichbe kerültünk, ahol a pasas egyszerre mindazt elvesztette, amit az egész manőver idején összenyert. Reggelre aztán, amikor tovább masíroztunk, hát ott lógott a körtefára felakasztva szegény Nepomuki Szent János. No, itt a vége az anekdotának, de most már aztán akasszuk vissza a hallgatót!

Es a telefon újra közvetíteni kezdte a fölriasztott láger ideges rezzenéseit, mire a csöndes tábori idillnek végeszakadt.

Ezalatt Lukás főhadnagy az ezredirodából hozzáküldött siffre tanulmányozásába mélyedt. A komplikált íráshoz mellékeltek a megfejtés kulcsát is, aminek segítségével elolvashatja a titkos parancsot, ami megszabja a menetzászlóalj útirányát a galíciai harc tér (első etapvonal) felé:

7217 — 1238 — 2121 — 35 = Moson,

8922 — 375 — 7282 = Győr,

4432 — 1238 — 7217 — 35 — 8922 — 35 = Komárom,

7282 — 9299 — 310 — 375 — 7881 — 2979 = Budapest.

Mialatt Lukás főhadnagy a siffjét betűzgette, mélyen felsóhajtott:

— Az ördög buzerálna meg benneteket!

(Vége a második könyvnek.)

JAROSLAV HAŠEK^v

INFANTERISZT SVEJK

FORDÍTOTTA:
KARIKÁS FRIGYES

III. KÖTET

ANONYMUS

A mű eredeti címe:
Dobrý voják Švejk

A címlap Hámori György munkája

ANONYMUS IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI INTÉZET

Felelős: Pap Miklós

Anonymus nyomda Budapest, VI., Gr. Zichy Jenő-utca 36.

(Felelős műszaki vezető: Müller Sándor)

HARMADIK KÖNYV:

INFANTERISZT SVEJK
A FRONTON

Copyright 1945 by Anonymus

I. VÉGIG MAGYARORSZÁGON

Végre elérkezett a dicső pillanat, amikor mindenkit a negyvenkét ember és nyolc ló részére szerkesztett vagonba tuszoltak. Természetesen a lovak sokkal kényelmesebben utaznak ebben a mozgó kalickában, mint-hogy a lovak állva is tudnak aludni. Ez azonban nem tesz semmit. A katonavonat vígan vitte megint az új embercsordát a tömegvágóhídra, Galiciába.

Általában az indulás bizonyos megkönnyebbülést hozott e szegény páráknak, már csak azért is, mert valami bizonyosság váltotta fel azt a kínzó bizonytalanságot, amiben heteken át tartották a legénységet. Olyanok voltak, mint a halálraítéltek, akik állandóan a bakót várják és szinte megnyugodva sóhajtanak fel, amikor végre megérkezik, minthogy ezzel nemsokára vége lesz az egész históriának.

Talán éppen ezért ordított akkorát, bolond kétségbeeséssel, valamelyik katona a vagonból:

— Indulunk, indulunk!

Vanek számvevőőrmesternek tökéletesen igaza volt, amikor Svejket türelemre intette. Valóban több nap múlt el a pánikos várakozásban, amíg végre bevagonírozták őket. E napokban a beszéd állandóan a konzervákról folyt, habár a tapasztalt Vanek több ízben kijelentette, hogy az egész konzerv-riadó fantázia csupán, minthogy ezek a konzervek egyáltalán nincsenek is a világon. Mi az, hogy konzervet? Fenét! Egy tábori mi-

sét, azt inkább, az a legutóbbi menetszázadnál is volt. Ha konzerv, lenne, akkor nem volna tábori mise, amit tulajdonképp az elmaradt konzervákért adnak pótlásul.

Így aztán csakugyan az történt, hogy a gulyáskonzervek helyett Ybl fő tábori pap tűnt fel a gyakorlótéren és misét celebrált. Ezzel három legyet ütött egy csapásra. Nevezetesen a mise három menetzászlóaljnak szólt. Ezek közül kettőt Szerbiának, egyet pedig Oroszországnak szentelt be az aranyszájú páter.

Ehez lelkes beszédet mondott, amiről többen megállapították, hogy az anyaga a katonai kalendáriumból való. Nagyon megragadó beszéd volt, úgy hogy Svejik, aki Vanekkel a századirodának berendezett vagonban utazott, — amikor Moson felé haladt a vonat, a következő szavakban emlékezett meg róla:

— Na ez csakugyan finom lesz majd, ahogy a tábori lelkész úr mondotta, hogy el fog jönni az alkony, amikor a nap arany sugarai a hegyek mögé rejtőznek és a harctéren a szana-széjjel heverő haldoklók búcsúzó sóhaját lehet majd hallani. Ugyancsak hallható lesz az utolsót rúgó lovak horkantása, a sebesültek kétségbeejtő jajveszékelése, a lakosság siránkozása, amidőn fejükre gyűjtják a falut... Milyen szép is lesz. Általában szeretem, amikor az emberek annyi marhaságot tudnak összekaratyolni.

Vanek helybenhagyólag bólintott:

— Gyalázatosan megható volt ez a duma...

— Csakugyan szép volt és emellett nagyon tanulságos is — folytatta Svejik lelkesen. — Nagyon jól megjegyeztem magamnak minden szavát. Majd ha visszajövök a háborúból el is fogom mesélni a „Kehely”-ben. Mialatt magyarázott, egyre azon aggódtam, hogy abban a fenkölt pozitúrában megcsúszik és lepotyog nekünk a szószékről a tábori oltárra és összetöri a kobak-

ját a Szentháromságon. Nagyszerű példákat tudott felhozni a mi hadsereink történetéből, amikor például Radecki marsall szolgálta őfelségét és a piros esthajnal egybefolyt az ágyú tüzével. Űgy beszélt, mintha saját szemével látta volna.

Közben Ybl tábori lelkész már Bécsben is útnak eresztett ugyanezekkel a megható képekkel egy másik menet-zászlóaljat.

„... Kedves katonáim, — mondotta Ybl tábori pap, — képzeljétek csak el, hogy ezernyolyszáznegyvennyolcban éltek és részesei vagytok a győzelmes custozai csatának, ahol tíz éves harc után, Albert olasz király kénytelen volt átengedni a véres csatateret Radecki marsallnak és dicső csapatainak. És Radecki marsallnak ez a győzelem élete nyolcvannegyedik évében jutott osztályrészül.

„... És képzeljétek csak katonák, Radecki, az ősz hadvezér az elfoglalt Custozza egy magaslatán állott, ahol hűségese vezérkara vette őt körül. Az egész vidéket megülte a pillanat komolysága. Radecki marsall közvetlen közelében egy harcos kínlódott halálos sebével. És ahogy összezúzott tagjaival ott feküdt, a hős zászlós megérezte, hogy a marsall tekintete rajta nyugodott meg. A haldokló zászlós meredő jobbjaiban görcsös lelkesedéssel szorította mellére az arany vitézségi érdemrendet és a hadúr tekintete utoljára lobbantotta fel benne a harcos lángoló vérét. Utolsó erejét összeszedve igyekezett hős hadvezére lábaihoz kúszni...

„— Csak maradj nyugodtan, hős katona — szólott a marsall a haldoklóhoz és a lóról leszállva kezét nyujtotta.

„— Nem tudok kezét adni — hörögte a haldokló — ellőtték mind a két karomat az aljasok... Csak egy kérésem volna még. Mondja meg, kegyelmes uram, megnyertük-e igazában a csatát?

„— Valóban megnyertük, édes fiam — mondja az ősz marsall barátságosan. — Kár, hogy te nem ürítheted fenéig, sebesülésed miatt a győzelem örömpoharát.

„—En bizony már a végét járom, — mondotta a hős zászlós, elhaló hangon, de örvendező mosollyal.

„— Szomjas vagy-e fiam? — kérdezte a marsall atya! hangon a haldoklót.

„— Forró volt a nap, — mondotta a sebesült — ha minc fokos hőségben verekedtünk...

„Erre a Radecki elvette segédtsíztje kulacsát és odanyújtotta a bátor katonának, aki hatalmas kortyot húzott belőle. — „Isten fizesse meg,” — mondotta s vezére kezét igyekezett megcsókolni mindenáron. — „Mióta szolgálsz?” — kérdé most a nagy hadvezér. — „Több mint negyven éve már, táborszernagy úr. Aspernél arany vitézségi érmet kaptam, a lipcei csatában is kivettem a részemet, hadikeresztem van ebből a csatából. Ötször voltam halálosan sebesülve, azonban azt hiszem, hogy ez már az utolsó. De milyen öröm és megnyugvás részemre, hogy a mai napot megélhettem. Mit nekem a halál, mikor tudom, hogy győztünk és császáruk földjét megmentettük.” ... Ebben a pillanatban, katonák, felhangzottak a táborban a mi Gotterhalténk isteni alkordjai és a hatalmas zsolozsma végigszáguldott a haretéren. Ekkor a haldokló ismét összeszedte utolsó erejét és így búcsúzkodott az élettől. — „— Eljen Ausztria!” — kiáltotta lelkesen. — Eljen a mi dicső hadurunk! Eljen a hadsereg! — És a haldokló ismét Radecki jobbja felé fordította fejét és csókot lehelt a kemény katona kezére, majd lehanyatlott és mély sóhajban lehelte ki hősi lelkét. És az ősz táborszernagy is lehajtott fővel állott a halott katona felett: — Irígylésreméltó vég — mondotta meghatva. „Nos kedves katonáim, ilyen szép kimúlást kívánok édes mindnyájatoknak!”

Amikor Svejks erre a szép beszédre gondolt, minden rosszindulat nélkül mondta magában, hogy Ybl tábori lelkész úr nagy barma lehet az istennek.

Ezután Svejks azokról a híres hadseregparancsokról kezdett elmélkedni, amiket a bevagonirozás alkalmával olvastak fel a zászlóalj előtt. Az egyik ilyen parancsot maga Ferenc József császár írta alá, míg a másik alá József Ferdinánd főherceg nevét kanyarították. Mind a két hadseregparancs a duklaszoroszi cselekményekkel foglalkozott, ahol tudvalevőleg a k. u. k. 28-as prágai gyalogezred két zászlóalja átsétált az oroszokhoz az ezred zenekarának víg muzsikája mellett.

Mind a két parancsot reszkető hangon olvasták fel:

I.

HADSEREGPARANCS 1915 ÁPRILIS 17-ÉRŐL

Fájdalommal eltelt szívvel rendelem el, hogy a császári és királyi 28-ik gyalogezred gyávasága és hazaárulása miatt hadseregem ezredei sorából töröltessék. Az ezred zászlója elkobzandó és a hadsereg múzeumban elhelyezendő. Az ezred, mely már hazulról megmérgezett lélekkel indult a harctérre, ezzel történetét dicstelenül befejezte.

I. FERENC JÓZEF s. k.

JÓZSEF FERDINÁND FŐHERCEG HADSEREGPARANCSA.

„Ez év április 3-án, a dukla-szoroszi nehéz harcok közepette a cseh 28-as gyalogezred két zászlóalja tisztjeivel együtt, anélkül, hogy fegyverét használta volna, megadta magát egy orosz zászlóaljnak és ezzel gyalázatos szégyent vett magára örök időkre.

„A cs. és kir. 73-as gyalogezrednek a német biro-

dalmi csapatokkal karöltve, sikerült nagy áldozatok árán megőrizni az új csapatösszevonásig állásaikat.

„A cseh csapatok az utóbbi idők harcaiban egyre-másra mondják föl a szolgálatot. Védelmi állásainkat, melyeket más csapattestek hosszú időn át sikeresen tartottak, a cseh katonaság rövidesen feladja.

„Az ellenségnek egyre sűrűbben sikerül, főleg az állóharc idején összeköttetést találnia hitvány árulókkal, akik pontos információkkal látják el. Támadásait a cseh katonaság által megszállt frontrészekre koncentrálva könnyű szerrel rést ver frontunkon és rengeteg foglyot ejt hadseregünkéből.

„Szégyen és gyalázat azokra, akik a hazát és a császárt ily galádul elárulják és zászlóaljuk becsületé, valamint saját nemzetük nevét bemocskolják.

„Kötél és golyó vár minden árulóra.

„Minden tisztességes cseh katona tartsa kötelességének a soraiban meghúzódó felbujtókat és árulókat azonnal feljelenteni a felettes katonai parancsnokságon. Aki ezt nem teszi meg, az ugyanolyan gyalázatos bitang, mint maguk a felbujtók.

„Ez a parancs minden csapattest előtt felolvasandó s a cseh csapattesteknél pedig minden második napon a további parancsig megismétlendő.

„A cs. és kir. 28-ik gyalogezred örökre kitörlendő az osztrák-magyar monarchia ezredeinek listájából. A még meglévő legénység és tisztikar felosztandó a hadsereg és a flotta más csapattestei közé.

JÓZSEF FERDINAND FŐHERCEG.

— Kicsit megkéstek azzal a hadseregparanccsal, — mondja Svejks Vanek számvivőnek. — Csodálkozom azon, hogy őfelsége már április tizenhetedikén kiadta a parancsot és csak most olvassák fel nekünk. Úgy néz ki a

dolog, mintha valamilyen oknál fogva egyenesen visszatartották volna a parancsot, nehogy mi idő előtt szerezzünk tudomást róla. Ha én császár volnék, adnék én nekik, ne féljen. Szépen engedném én meg, hogy az én parancsomat csak úgy mirnix-dirnix visszatartsák. Ha én egyszer április 17-én kiadok egy parancsot, akkor megkövetelem, hogy azt még ugyanaznap este az összes csapattesteknél felolvassák, mégha apró zsidógyerekek potyognak az égből, akkor is.

A vagon másik oldalán, Vanekkel szemben ült a szellemidéző szakács a tiszti menázsiból és írt valamit. Ennek a háta mögött gubbasztott Lukás főhadnagy óriás, szakállas tisztiszolgája Baloun. Baloun egy darab komiszkenyéren kérődzött és a 11-ik századhoz beosztott telefonistával Chodounszykval beszélgetett. Azt magyarázta a telefonistának, hogy ő nem tehet arról, hogy a nagy tolongásban a beszállásnál nem kerülhetett a tiszti kocsiba a főhadnagyaához.

Chodounszyk figyelmeztette Balount, hogy most a tréfának vége van. Most már a hadizóna jön, ahol minden számárságért golyó jár.

— Egyszer már közel jártam hozzá, — mondotta Baloun szomorúan, — amikor hadgyakorlaton voltunk Votcnál. Ehen, szomjan meneteltettek bennünket úgy, hogy amikor a zászlóaljsegédtiszt felénk lovagolt, nem álltam meg, hogy oda ne kiáltsam neki: „Kenyeret és vizet adjanak!” Erre, barátom, szépen nekemfordította lovát s csaknem legázolt. Majd azt mondta, hogyha most háborús idő volna, hát kiállítana engem a sorból és agyonlövetne, mint egy kutyát. De mivel most nincs háború, hát egyszerűen csak becsukat a helyőrségi fogházba. De akkor nagy szerencsém volt. Ugyanis, ahogy a zászlóaljparancsnokság felé lovagolt, hogy az én nagy bűnömet jelentse, hát leesett a lóról és isten segedelmével kitörte a nyakát.

Baloun nagyot sóhajtott, amire egy kis darab kenyér fennakadt a torkán. Amikor lekrákolta a kenyeret, éhes szemeket meresztett a főhadnagy két kitömött hátizsákjára.

— Ezek a tiszt urak, ezek aztán szépen faszolnak ám mindenből. Májkonzervet, magyar szalámit. Ha csak egy picurkát kóstolhatna az ember... dűnnyögte búsan és közben olyan vágyakozással nézett a két hátizsákra, mint az éhes kóbor kutya, aki a hentes boltja körül szíjja a finom füstölthús szagát.

— Nem bánnám — mondotta Chodounszy, — ha valamelyik állomáson egy jó ebédvel várnának bennünket. Amikor még a háború elején Szerbiába mentünk, minden állomáson dögrezabáltuk magunkat. Kérlek szépen, libapecsenyéből faragtunk figurát a csokoládétáblán farkas és bárányt játszottunk. Eszéken, Horvátországban két úr nagy tepsi sült nyulat hozott egyszer a veteránoktól. De ezt már nem bírtuk ki és fejükre zúdtottuk az egészet. Az úton egyebet sem csináltunk, mint-hogy rókáztunk a vagonból a pályatestre. Matejko káplár a mi vagonunkban úgy telezabálta magát, hogy kénytelenek voltunk egy deszkát tenni a gyomrára és azon ugráltunk. Ettől aztán jobban lett egy kicsit. Persze alulról dűlt belőle az étel. Amikor Magyarországon utaztunk át, hát direkt sültcsirkéket dobáltak be a vagonunkba minden állomáson. Nem ettünk egyebet, csak csirkevelőt, a többit kiszórtuk.

Kaposfalván nagy darabokban dobálták fel hozzánk a magyarok a finom disznóhúst. Egyik bajtársat úgy találták fejbe egy hatalmas oldalassal, hogy az dühében utánaugrott a jószívű adakozónak és a derékszíjjal megszire kergette, erőnek erejével agyon akarta verni. De Boszniában aztán még vizet sem adtak. Viszont pálinkánk és borunk itt is volt vederszámra. Egy állomáson

sört hoztak fel a vagonba a hölgyek nagy kannákban és mi szépen belehugyoztunk a sörös kannába. Ha láttad volna, hogy menekültek a hölgyek!

Az egész úton nem bírtunk kijózanodni. Egyszer aztán jött a parancs, hogy „kiszállás!” Eppen kártyáztunk és a partit sem játszhattuk végig, ott kellett hagyni csapot-papot és kiugrálni a vagonokból. Valamelyik káplár, nem emlékszem már a nevére, barzasztóan ordított az embereire, hogy dalolják el a nótát: „Und die Serben müssen sehen, dass wir Oesterreich Sieger, Sieger sind”. De közben valaki véletlenül úgy valagba rúgta, hogy a sínek közé esett. Amikor feltápáskodott, „fegyvert gúlába” vezényelt, azzal a vonat nyomban visszafordult, ellenben a kegyetlen zúrzavarban magával vitte a két napra való menázsit is. Itt aztán már bűdösebb volt a levegő. Körülbelül annyira az állomástól, mint ott azok a fák, már srapnellek robbantak. No aztán jött lóháton a mi zászlóalj parancsnokunk és ijedten tanácskozássra hívta össze a tiszteket. A tanácskozás után halálsápadtan jött közénk a századparancsnokunk, Macek főhadnagy, aki mellesleg mondva kiköpött cseh volt, de az atyaistennek se dumált másként, mint németül és azt mondta, hogy továbbmenni nem lehet, mivel a hidat az éjjel a szerbek felrobbantották és átkeltek a folyón s most a mi balszárnyunkon vannak. Megnyugtatót bennünket, hogy az még jó messze van tőlünk. Azt mondta, hogy hamarosan kapunk megerősítést és majd elzavarjuk őket. Továbbá figyelmeztetett bennünket arra, hogy amennyiben harcra kerül a sor, nehogy eszébe jusson valakinek is megadni magát, minthogy a szerbek feltétlenül levágják a foglyok orrát, fülét és szemüket ki-döfik sorra. Azzal pedig ne törődjünk, hogy itt a közelben srapnellek robbannak, mivelhogy azt nem az ellenség lövi oda. A mi tüzérségünk lövi be magát erre a vo-

nalra úgy, hogy nem kell félni. Végre aztán hátul a hegyekben jelentkezett egy géppuska, irtó tatatával. Persze itt is a mi géppuskáink lőtték be magukat.

Nem sok időre azután, balról közeli gránátrobbanások hallatszottak, amire persze mi valamennyien hasravágódtunk. A fejünk felett csak úgy visított a gránát és szépen felgyújtotta mögöttünk az állomás épületét. Most aztán már gyalogsági golyókat is kaptunk balról elég szép számban. Rendes sortüzek jöttek, olyan pontosan, mint a halál. Ekkor jutott eszébe Macek főhadnagy úrnak fegyverfogást vezényelni és tölteni. Erre a szolgálatvezető őrmester odacsúszott a főhadnagyhöz és jelentette, hogy ezt a parancsot nem lehet végrehajtani, mivel egyetlen töltény sincsen, minthogy azt egy, már régen elfoglalt helységben kellett volna faszolni a parancs szerint. A municiószállító vonat jóval előttünk elment már és azóta már biztosan a szerbek kezében van. Macek főhadnagy egy ideig megkövülten nézett rá, majd kiadta a parancsot, hogy rakjuk fel a puskára a szuronyokat. Persze, szegény már nem tudta, hogy mit mondjon kétségbeesésében és ezt is csak azért mondotta, hogy éppen vezényeljen valamit. Jó ideig feküdtünk így, ilyen szuronyos készültségben, amikor a sínek között irtó robbanás hanzott. Egy repülőgép ment el a fejünk felett, amitől az összes sarzsik torkukszakadtából ordítani kezdtek. Takarni, takarni! Jóval aztán kitűnt, hogy az tulajdonképpen a mi repülőnk volt, amit a mi tüzérségünknek sikerült szerencsésen lelőni. Amikor ez kitudódott, mi ismét felálltunk anélkül, hogy erre parancs lett volna. Az egyik oldalról vágatva jött egy jelentő lovas, aki már messziről ordított, hogy — „hol a zászlóaljparancsnokság?” — A zászlóaljparancsnok elébe lovagolt. A jelentő lovas valami írást adott át neki és tovább vágatott jobbra. A mi zászlóaljparancsnokunk elol-

vasta az írást, amittől tisztára megbolondult. Kirántotta a kardját és ordítva ránklovagolt. — „Vissza mindenki!” — ordított a tiztekre. — „Direktion Mulde, einzeln abfallen!” — Most jött aztán az igazi muri. Mintha a szerbek csak erre vártak volna, kegyetlen lövöldözésbe kezdtek minden oldalról. A baloldalon volt egy nagy kukoricatábla, mi belevetettük magunkat mint a bolondok, persze minden nélkülözhető rüsztung a sínek között maradt. Közben Macek főhadnagy urat kupán lötték. Szegevény, azt se mondta, hogy papucs. Mielőtt aztán a völgybe értünk volna, rengeteg halott és sebesült veszett oda, akiket mi otthagytunk a szerbeknél. Estig futottunk, mint a bolondok. Az egész területen nem láttunk senkit a mieink közül, mintha csak kisöpörték volna őket onnan. Egyáltalán a kirabolt trénkocsin kívül semmit sem láttunk. Végre aztán mégis csak eljutottunk egy állomáshoz, ahol kaptunk valami parancsot, hogy ülünk vonatra és utazzunk vissza a stábhoz. Persze ezt a parancsot nem lehetett végrehajtani, mivel az egész stábot már egy nappal ezelőtt elfogták. Amit mi csak reggel tudtunk meg. Olyanok voltunk, mint az árvák. A kutya se törődött velünk, senki sem akart tudni rólunk. Végre aztán beosztottak bennünket a 73-as ezredbe, hogy azokkal vonuljunk vissza, amit mi persze a legnagyobb örömmel tettünk meg. Egy egész napon át meneteltünk, amíg elértük a 73-as ezred törzsét. Aztán — — —”

De most már senki sem hallgatott az elbeszélőre. Svejtk Vanek számvivővel máriásozott, a szellemidéző szakács a tiszti menázsiból egy igen kimerítő levelet írt a feleségének, aki férje távollétében egy új teozófikus folyóiratot adott ki, Baloun édesen szundikált és így Chodounszy telefonista sem tehetett egyebet, minthogy befejezze végtelen elbeszélését azzal, hogy — „Ezt sem felejttem el világeletemben.”

Chodounszyky felállott és unalmában kibicelni kezdett.

— Legalább gyujtanád meg a pipámat — szólt Szejk barátsággal a telefonistához — ha már kibicelsz. Kettesben máriás sokkal komolyabb história, mint a ti egész háborútok a szerb határon. — Az istenét megérdemelnék egy jó pofont! Miért nem tudtam várni egy kicsit ezzel a rühes királlyal? Most fut be hozzám a felsője a nyavalyásnak. Ilyen marha, mint én.

Az okkultista szakács közben befejezte a levélírást és mégegyszer átfutotta. Láthatólag meg volt elégedve vele. Teljesen megfelelőnek találta a katonai cenzura szempontjából.

„Drága feleségem!

Amikor e sorok kezeidbe jutnak, én már egynéhány napja vonaton vagyok. — Megyünk lelkesen a frontra. Nem nagyon örülök, hogy ez az út olyan hosszú tétlenségre kárhoztat és így nem lehetek ez az idő alatt is hasznára hazádnak. A mi tisztikonyhánkban most nem főznek, az ételt az egyes állomásokon szolgálják fel. Pedig olyan szívesen főznék a mi tiszt urainknak Magyarországon keresztül utaztamban finom szegedi gulyást, azonban úgy látszik, hogy ebből nem lesz semmi. Talán majd Galiciában lesz alkalmam egy valódi galíciai sóletet főzni dínstelt, libahússal, gerslivel, vagy rizzsel. Hidd el nekem, drága Helénkém, hogy nagyon szeretnék a mi derék tiszturaink gondjain és nehéz munkáin könnyíteni. Engem az ezredtörzsből áthelyeztek egy metnezászlóaljba, ami melleleg mondvá hő vágyam volt már régen, így legalább módomban lesz a tábori tisztikonyhát megfelelő nivóra emelni. Emlékszel-e még rá, drága Helénkém, hogy azt kívántad bevonulásom idején, hogy bárcsak derék, jó feljebbvalókat kapnék. Hát édesem, ez a kívánságod teljes egészében teljesült. Nemcsak, hogy kitűnő tisztjeink vannak, hanem valamennyiükkel

úgy vagyunk, mintha az édesapánk volna mindegyik... Ahogy tehetem, meg fogom írni neked a tábori postánk számát...”

Ez a levél tulajdonképpen szomorú históriát tudatott az okkultista feleségével, azt, hogy Schröder ezredes — aki eddig az ezred-tisztimenázsiban hatalmas pártfogója volt — elejtette őt, mert nem hagyott részére pecsenyét a búcsúvacsorán és kiküldte őt egy menetszázaddal a frontra. A tiszti konyha sorsát pedig a klávori vakok intézete egy tanítójára bízta.

A szellemidéző tehát ismét átnézte a levelet és megállapította, hogy diplomatikusság tekintetében tökéletes mű, amennyiben azt is tudta, hogy a fronttól őt elég rendes távolság fogja elválasztani odakinn is. Mert jólehet civilben szerkesztője és kiadója volt egy okkultista folyóiratnak és így a lélekvándorlás problémájával tisztában volt, még sem akarta földi hüvelyét megfosztani vándorló lelkétől és a halálthozó fronttól jobb szeretett minél távolabb maradni.

Odalépett a kártyázókhoz, akik már Chodounszy telefonistával együtt verték a blattot. Ebben az ünnepeles órában megszűnt ezek közt az áldott kártyázó emberek között minden rangkülönbség.

Svejk, az ordonánc, az őrmestert szidta igen barátságosan: — Nem is tudom, hogy lehet, hogy egy számvivő őrmester ekkora marha! Látja, hogy ő zöldet játszik és hogy nekem nincs már aduttom és mégis tökölsóval jön ki a nyolcas helyett... akárcsak egy hülye...

— Ugyan mit csinál cirkuszt egy ilyen elvesztett alsóért — mondja Vanek számvivő őrmester udvariasan. — Maga játszik úgy, mint egy hülye. Honnan a nyavalyából szedjek én magának tökölyt, mikor csupa makk és piros kártya van a kezemben. Maga ökör!

— Akkor játszott volna valami mást ki, maga okos ember... — mondotta Svejks mosolyogva. — Maga is úgy tesz, mint ahogy egyszer nálunk a Valsz kocsmában csinálta egy ilyen pasas. Az is mindig csupa apró kártyát rakott a talónba és mindenkit hagyott utoljára a maga kártyáival és csupa magas kártyát őrizgetett a kezében. A fene tudja, hogyan, de mindig fizetnie kellett volna. Végre aztán megmondtam neki, hogy „velünk ne bolondozzon, Herold úr, hanem játszon rendesen.” Erre ez rámkiabált, hogy vele ne kötekedjek, mert ő egyetemi tanár. Ez a kijelentés azután sokba került neki. A kocsmáros jó komám volt, a pincérlánnyal is nagy barátságban álltunk, úgy, hogy amikor a rendőrpatruly megjött, minden a legnagyobb rendben volt. Kijelentettük a rendőröknek, hogy gyalázatos eljárás volt Herold úrtól éjszakának idején idecsődíteni a rendőrséget és ezáltal a közsenedet háborítani. Végeredményben ki tehet arról, hogy ő a kocsmára előtt elcsúszott a jégen és összetörte az orrát... Hiszen mi hozzá se nyúltunk, ami pedig nem lett volna csodálatos, minthogy Herold úr hamisan játszotta a máriást és amikor lepleztük a turpiságot, hát úgy rohant ki a kocsmából, mintha meg akarták volna nyúzni. A kocsmáros meg a pincérlány szintén mondták, hogy mindennek dacára nagyon is dzsentleman módjára bántunk vele. Általában ez az úr igen gyalázatosan viselkedett. Este hét órától éjfélig ült egy pohár sör és szódavíz mellett és hozzá még ő játszotta a nagy urat, hogy ő ilyen meg olyan egyetemi tanár. Persze azért a máriához annyit értett, mint a tehén az ábécéhez... Ki oszt?

— Játsszunk kaufzwicket, — ajánlotta a szakács — kaufzwicket hatosos tételben.

— Inkább meséljen valamit a lélekvándorlásról — mondotta Vanek számvivő őrmester — amiről a kanti-

nos kisasszonynak mesélt, amikor betörte szegény az orrát.

— Ó, a lélekvándorlásról én már hallottam — veti közbe Svejka. — Egyszer évekkel ezelőtt, tisztesség ne essék szólván, én is elhatároztam, hogy önművelem magam és ebből célból bementem a prágai sportegyesületi olvasóterembe. Azonban abban az időben nagyon le voltam égve (különben nem jutott volna eszembe ilyesmi) és a nadrágom feneke olyan lyukas volt, mint a szita, szóval nem engedtek be, mert azt hitték, hogy télikabátot akarok lopni. Akkor magamra vettem egyetlen ünneplő ruhámat és beállítottam a múzeumi könyvtárba. Itt olvastam egy nagyon szép könyvet a lélekvándorlásról. Ott volt megírva, hogy az egyszeri indiai király meghalt és a lelke egy disznóba költözött. Aztán, amikor a disznót leszúrták, egy majmot ajándékozott meg a lelkével, a majomból pedig a vándor lélek daxlikutya lett és a kutyából miniszter. A katonaságnál aztán meggyőződtem arról, hogy a dologban kell lenni valaminek, hiszen különben mér nevezné minden sarzsi és tiszt az embert hol tengeri disznónak, hol valamilyen más állatnak? Persze senki se tudhatja, hogy nem volt-e valamilyen közönséges baka évszázadokkal ezelőtt valami nagy hadvezér. A háborúban viszont borzasztó ostoba dolog lehet a lélekvándorlás. Mennyit kell egy ilyen szegény vándorló léleknek strapálni magát! Mondjuk például, hogy elindul egy telefonista, szakács vagy infanterista-féléből, akit széjjelvágv a gránát; no a lélek elszáll egy ló földi hüvelyébe, mely az ágyúkat húzza. Mikor aztán ez is hamarosan megkrepál, a lélek odébbmegy, mondjuk a trén valamelyik tehenébe, amelyből meg éppen gulyást főznek a legénységnek. Abból meg a szegény vándorlélek telefonistává vedlik. A telefonistából megint...

— Szeretném tudni, — veti közbe a telefonista látható sértődöttséggel, hogy miért éppen nekem kell ostoba viccekhez céltáblául szolgálni.

— Mondja kérem, nem rokona maga annak a Choudounszkynak, akinek Prágában egy magándetektív irodája van? A cégtábláján egy szem látható egy háromszög közepén, éppen úgy, amint a Szentháromság képein — kérdi Svejks ártatlanul. — Különben én nagyon szeretem a privát detektíveket. Évekkel ezelőtt együtt szolgáltam a katonaságnál egy Stendler nevű privátdetektívvel. Ennek olyan hegyes feje volt, hogy az őrmester, valahányszor látta, mindig megjegyezte, hogy ő életében még ilyen csúcsba csücsörödő katonafejet nem látott, de még álmában se. — Nézze Stendler — mondotta mindig, — ha az idén nem volna hadgyakorlat, akkor a maga feje egyáltalán nem felelne meg a katonaságnak, de így éppen jól jön. Majd a maga fejére fogja magát belőni a tüzérség, ha egyszer olyan helyen leszünk, ahol nem lehet jobb belövési támpontot találni.” — Mit kellett ennek a szegény Stendlernek szenvednie tőle! Néha ötszáz lépésre előreküldte és ekkor így vezényelt a századnak: „Menetirány a hegyesfejű! Század, indulj!” Különben a privát életében is csuda peches ember volt szegény Stendler. Gyakran mesélgette nekünk a kantinban, hogy milyen keserves élete volt. Néha olyan munkát osztottak ki neki, hogy állapítsa meg, hű-e a kliens felesége a becses férjéhez és nem érintkezik-e más-sal, ha pedig érintkezik, úgy ki az az úr, akivel érintkezik és hol, mikor és hogyan érintkezik vele? Vagy ennek az ellenkezőjét. Valami féltékeny feleség akarja megtudni például, hogy kivel csalja meg a férje, hogy odahaza még nagyobb skandalumot csaphasson neki, mint közönségesen. Stendler különben nagyon művelt ember volt. Ezenkívül a házastörési históriákról min-

dig a legválogatottabb kifejezésekkel beszélt. Szinte sírva mesélte, hogy mindegyik kliens feltétlenül azt követelte tőle, hogy hűtlen életpárját a szó szoros értelmében tetten érje. Másvalaki valószínűleg örömmel kapott volna ilyen feladaton, hiszen nem is olyan utolsó dolog lehet az ilyen tettenért szerelmespár zavarában gyönyörködni, azonban Stendler úrtól ez egészen távol állott, ahogy ő ezt nekünk elmondotta. Nagyon művelten fejezte ki magát, mindig úgy mondta: én az ilyen természetű erkölcsi kilengéseket sohasem tudom végezni. Sokszor a nyálunk folyt, mint annak a kutjának, akinek az orra alá finom főttsonkát tartanak, mikor azokat a cifránál-cifrább pozíciókat leírta, amikor ezeket a szerelmespárokat néha rajtacsípte. Amikor laktanyafoogságunk volt, Stendler úr tartotta bennünk a lelket. — Bizony, — szokta mesélni — ezt és ezt a hölgyet ilyen és amolyan helyzetben találtam, ezzel és azzal az úrral. Közben persze a pontos címet is bemondta nekünk.

— De azok a kegyetlen nagy pofonok, amiket ilyenkor mind a két oldalról kapni szoktam — mondotta szomorúan — nem keserítettek el annyira, mint a megvesztegetési pénzek, amikor néha mind a két fél le akart kenyerezni. Egy ilyen vesztegetési históriát soha az életemben nem felejték el. Képzeljék, — mondotta — az úr meztelen és a hölgy meztelen. Egy csöndes hotel-szobában, amit elfelejtettek bezárni a barmok! A divány nagyon keskeny lehetett, mivel mind a ketten a szokottnál kövérebbek voltak, tehát a szőnyegen fajtalanzkodtak, mint holmi fiatal játszó macskák. A szőnyeg viszont nem volt rendesen leseperve és szanaszéjjel cigarettacsutkák és gyufaszálak heverték és ezeken fetrengett a párocska. Amikor beléptem, mind a ketten felugrottak. A férfi előttem állott anyaszűz meztelen és kezét fügefalevél módjára maga elé tartotta. A hölgy viszont hátat-

fordított nekem és a hátára a szőnyeg kockás mintája volt pontosan rányomva, a gerincére pedig egy cigaretta-csutka ragadt. „Bocsásson meg kedves Zamek úr — mondtam, — Stendler magándetektív vagyok a Chodounszy-féle nyomozó irodából és hivatalos kötelességem, hogy Önt becses neje megbízásából tettenérjem. Ez a hölgy pedig, akivel Ön itt tiltott szerelmi viszonyt folytat, ez Grótné önagysága.” Soha életemben ilyen nyugodt polgárembert még nem láttam. „Várjon uram, — mondotta a világ legtermészetesebb hangján — amíg felöltözködöm. Tulajdonkép mindennek az én feleségem az oka, aki alaptalan féltékenykedésével ilyen tiltott viszonyba kergetett. Folyton kinzott, folyton megalázott. — Viszont az is igaz, hogy ez a szégyen most már tovább nem titkolható. — „Hol az alsónadrágom?” — kérdi filozófusi nyugalommal. „Az ágyon.” — És miközben alsónadrágját húzta, kiegészítette felvilágosításait. — „Szóval, ha ez a szégyen eltussolhatatlan, akkor persze nem marad más hátra, mint a válás. De hiszen a válás nem tünteti el a szégyenfoltokat. A válás maga is módfelett kellemetlen procedúra” — mondotta, miközben teljesen felöltözködött — legjobb lesz persze, ha a feleségem türelemmel elnézni ezt a szégyent és nem ad alkalmat nyilvános nagy botrányra. Különben kedves uram, tegyen úgy, ahogy jónak látja, mindenesetre én egyedül hagyom itt magát Önagyságával. — Grótné asszony közbe bebújt az ágyba és onnan nézte végig a történendőket. Zamek úr kezet nyújtott nekem és kiment a szobából. Már nem emlékszem pontosan mi mindent mesélt még nekünk Stendler úr, aki ottmaradt a szobában és ezzel az úrinővel nagyon művelt társalgásba kezdett. Többek között Stendler úr azt mondta a hölgnék: A házasság egyáltalán nem arra van rendelve, hogy a házasságleket feltétlenül boldoggá tegye. És mindenkinek köteles-

sége, hogy a vágyait elnyomja és testi lényét átszelle-
mítse. Közben, — mondotta Stendler úr tovább — las-
san levetkőztem. Már meztelen voltam és annyira tűzbe
jöttem, mint az ifjú szarvas a párzás idején, amikor jó
ismerősöm Stach úr, a konkurrens Stern-féle nyomozó-
iroda magán-detektívje lépett be a szobába. Stach úr
úgy került ide, hogy Önagysága férje, Grót úr, a kon-
kurrens Stern-céget bízta meg önagysága megfigyelé-
sével. Stach úr a következőket jelentette ki, amikor a
helyzettől tisztába jött: „Ahá, Stendler úr és Grótné
önagysága együtt az ágyban. Gratulálok!” És ezzel cse-
neden betette maga után az ajtót és eltávozott. „Most
már úgyis minden mindegy, — mondotta Grótné asz-
szony — maga most már ne öltözködjön fel olyan hamar.
Van elég hely itt mellettem az ágyban, most már csak
jöjjön ide.” — „Hiszen éppen az jár az eszemben, nagy-
ságos asszonyom, hogy van-e elég helye a részemre?
— mondtam neki, amiután már nem igen tudom,
hogy miket beszéltem össze-vissza. Homályosan emlék-
szem, hogy valami olyast mondtam, hogy a házastár-
sak közötti egyenetlenség súlyosan befolyásolja a gyer-
meknevelést.” — Aztán elmesélte Stendler, hogy milyen
gyorsan kapta magára a ruháját és hogy rohant ki eb-
ből az átkozott hotelből. Elhatározta, hogy el fog min-
dent mondani Chodounszy úrnak, a főnökének. Viszont
közben bement egy kocsmába erőt gyűjteni rá. Így
amíg Stendler úr erőt gyűjtött, közben vége lett a di-
csőségének. Stern úr ugyanis Chodounszyhoz küldte
Stachot, hogy egy tisztességes szúrást adjon a konkur-
rens Sherlock Holmesnek, feledve, hogy milyen az a ma-
gánnyomozó vállalat, amelynek Stendlerhez hasonló
tisztikara van. Persze Chodounszy első dolga volt Stend-
lernét behívatni, hogy az ő jelenlétében adja Stendler
tudtára, hogy következményekkel jár az, ha a magán-

detektív hivatalos dolga intézése közben így megfelede-
kezik magáról és mindehhez tanunak a konkurrens
Stern-cég képviselőjét hívja meg. „Ettől az időtől kezdve
— mondotta Stendler szomorúan — az én fejem még
hegyesebb lett.”

— Játszunk talán ötkrajcáros tétben. Vagy tízben?
— És kártyáztak. A vonat megállott Magyaróváron. Már
jó késő este volt és senkit sem engedtek kiszállni a va-
gonból.

Amikor a vonat ismét elindult, az egyik vagonból va-
lami erős hang hallatszott, mintha minden háborús vi-
lági zajt túl akart volna üvölneni. Valamelyik kasperski-
horei katona próbálta hangulatossá tenni a magyar sík-
ság esti csöndjét hangos dalával.

„Gute Nacht! Gute Nacht!
Allen Müden sei's gebracht.
Neigt det Tag sich still zu Ende,
Ruhen alle fleissigen Hände,
Bis der morgen ist erwacht.
Gute Nacht! Gute Nacht!”

— Fogd be a pofád, te ganyé! — szakította félbe a
nyers valóság szava a szentimentális esti álmodozót és
erre az éneklő hang hirtelen elhalt.

Valaki elrántotta az ablaktól.

Viszont a „szorgalmas kezek” nem pihentek reggelig.
Mint mindenütt az egész vonaton a gyertyák világánál,
úgy ebben a vagonban is egy falon lógó kis petróleum
lámpa fényénél a társaság jó része „kaufzwick”-et kár-
tyáztott. Minden esetben, amikor valamelyik belebukott
a játékba, Svejks ünnepélyesen kijelentette, hogy a kauf-
zwick a legigazságosabb játék, mert itt mindenki any-
nyiszor cserél kártyát, ahányszor csak jólesik.

— A kaufzwickben — mondotta Svejek — az embernek nem kell más, mint az ász és a hetes és aztán ezt is eldobhatja. Más kártyákat nem is muszáj venni. Azt már az ember saját rizikójára teszi.

— Igyunk valamit, — veti közbe Vanek a társaság helyeslése közepette.

— Piros hetes, — jelenti Svejek a kártyákat letéve. Mindenki fizet öt vasat és négyével fogjuk osztani, gyorsan uraim, hadd emelkedjen a fogyasztás.

Minden arcon olyan csendes nyugalom ült, mintha egyáltalán háború se volna, mintha nem is lennének a vonaton, mely a frontra visz, a véres tömegmészárszékre, hanem valahol Prágában egy csendes kávéházban a játékasztal mellett.

— Nem is gondoltam volna — mondja Svejek egy újabb parti után, — hogy akkor, amikor jóformán semmire se mentem és még kártyát cseréltem, egy ászt fogok kapni. Mit jöttök most ti ellenem a királlyal? Úgy verem kupán a királyotokat, hogy csak úgy porzik.

És miközben itt a királyt az ásszal verték, jó messze innen királyok verették holtra jámbor alattvalóik ezreit.

*

A vonat törzsvagonjában, ahol a menetzászlóalj tisztikara utazott, az indulás idején egész különös csend uralkodott. A tisztikar többsége egy-egy kis vászonkötésű könyvbe volt mélyedve, amelyen ez állott: „Die Sünden der Väter, Novelle von Ludwig Ganghofer.” És majdnem valamennyien a 161-es oldalba mélyedtek. A zászlóaljparancsnok, Sagner százados az ablaknál állott, kezében ugyanezzel a könyvvel, amit ugyancsak a 161-es oldalon üttött fel.

Sagner kapitány a tájat szemlélte és arra gondolt, hogy miképpen kellene a tisztikarnak megmagyarázni,

hogy mitévők legyenek ezzel a könyvvel. A könyv szigorúan bizalmas természetű volt.

A tisztek viszont arra gondoltak, hogy vajjon Schröder ezredes véglegesen megbolondult. Már régen látható volt rajta a megzavarodás minden szimptomája. De hogy ilyen hirtelen ki fog rajta törni, ezt senki se gondolta. Az indulás előtt ugyanis magához hívatta a menetzászlóalj tisztikarát egy utolsó megbeszélésre, melyen tudatta a tisztikarral, hogy minden egyes tiszt részére egy példány „Sünden der Väter” van letétbe helyezve a zászlóaljparancsnokságon.

— Uraim, — mondotta rettentően titokzatos arccal — ne felejtsetek el a 161-es oldalt. — A tisztek bele-mélyedtek a titokzatos oldal tanulmányozásába, azonban nem lettek tőle okosabbak. Valamilyen Márta nevű hölgy lép ezen az oldalon egy íróasztal elé, onnan egy írott szerepet vesz a kezébe és azt hangosan felolvassa a közönségnek, hogy a publikum részvétét a szerepben megnevezett hős javára fölkeltsé. Azonkívül ugyanezen az oldalon szerepel valami Albert nevű úr is, aki folyton tréfás hangon próbál beszélni, ami a történet ismeretlen előzményei következtében olyan ostobának tűnt fel, hogy Lukás főhadnagy összeharapta a cigarettacsutkáját dühében.

„Az öreg tökéletesen megbolondult” — gondolta mindenki — neki már vége. Ezekután rövidesen bevezénylik a hadügyminisztériumba.”

Sagner kapitány visszafordult az ablaktól, miután végiggondolta, hogy miképpen magyarázza meg a tisztikarnak a könyv titokzatos 161-ik oldalát. Sagner kapitány nem rendelkezett valami nagy pedagógiai készséggel és éppen ezért jó sok időbe került, amíg a 161-ik oldal jelentőségét és annak magyarázatát összetudta szedni a fejében.

Mielőtt nehéz fejtegetéséhez hozzáfogott, a tisztikart ünnepélyesen „Uraim” szóval magához szólította, éppen úgy, mint azt Schröder ezredes tette, holott mielőtt a vonatra ültek, az összes tisztársait „bajtárs” szóval szokta titulálni.

— Also meine Herren, — és erre elmondotta, hogy tegnap este Schröder ezredes úrtól Ludwig Ganghofer: „Sünde der Väter” című könyvének 161-ik oldalát illető utasításokat kapott. — Also meine Herren, — folytatta ünnepélyes hangon — egy új titkosírási módszerről van szó, a harctéri jelentések megírására. (Biegler kadét noteszt és ceruzát vett elő és szolgálatkész hangon mondotta:) — Készen vagyok százados úr!

Valamennyien végig nézték ezt a fajankót, aki egyébként már az egyéves önkéntesi iskolában is feltűnt a hülyeséig fajuló stéberségével. Ez a kadét önként jött a katonasághoz és az első alkalommal tudomására hozta az iskolaparancsnoknak, amikor a családi viszonyai felől érdeklődött, hogy ő tulajdonképpen nem valami közönséges Biegler, hanem a Biegler von Leuthold család egyenes leszármazottja, melynek címerén egy gólyaszárny és egy halfarok ékeskedik.

Ettől az időtől kezdve az ambíciózus fiatalembert mindenki „gólyaszárnyú halfarok”-nak nevezte. Kegyetlenül üldözték és rövidesen a legútáltabb alakja lett az önkéntes iskolának. A híres nemesség ugyanis egy csöppet sem vágott össze a fiatalember édesapjának nyúlőrkereskedésével. Mindennek dacára a romantikus ifjú mindent megtett arra nézve, hogy a harci tudományok összességét el-sajátítsa. Kitartó buzgalommal magolta a hadművészet és a hadtörténelem tankönyveit. Folyton ezekről beszélt mindaddig, amíg bajtársai rá nem ripakodtak, hogy elhallgattassák. Azt hitte persze, hogy nagy tudása miatt a magas tisztikarban majd jobban megbecsülik.

— Hallja kadét — mondta Sagner kapitány — addig amíg én meg nem engedem, hogy beszéljen, fogja be a száját. Magát nem kérdezte senki semmiről, tehát hallgasson. Ennyit először, másodszor, pedig maga aztán finom katona. Én itt szigorúan bizalmas dolgokat akarok tudatni az urakkal és maga azt mind noteszbe akarja írni! Hát tudja-e, hogy ennek a notesznek az elvesztése magát a hadbíróság elé juttathatja?

A szerencsétlen kadétnek megvolt az a jó tulajdonsága is, hogy igyekezett meggyőzni feljebbvalóit a maga jóhiszeműségéről.

— Százados úrnak alázatosan jelentem — felelte Biegler kadét katonásan, — ha a noteszt elvesztem, akkor se lehetne megállapítani belőle semmit. Én gyorsírással jegyzek és azonkívül azt rövidítem is és mindennek tetjében az angol gyorsírás szabályait alkalmazom.

Mindenki megvetéssel mérte végig az igyekvő fiatalembert. Sagner százados erélyes kézlegyintéssel leintette és folytatta előadását.

— Mondtam, uraim, hogy a titkos írás új rendszerét kell felhasználnunk. Bizonyára érthetetlennek tartották, miért éppen Ludwig Ganghofer „Sünde der Väter” című könyve 161-ik oldalát ajánlották az urak figyelmébe. Eppen ezen az oldalon van a kulcs a chiffre írás megfejtésének, amely abban a hadtestben, ahová beosztanak bennünket, most érvénybe lépett. Amint Önök tudják, uraim, igen sok módja van a fontos tábori jelentések titkos írásbeli közlésének. A legújabb, amit mi használni fogunk, ez a kiegészítő számrendszer lesz. Természetesen ezzel az a titkos írás, amit a múlt héten tanultunk, hatályát veszti.

— Albert főherceg rendszere, — mondta az igyekvő kadét szinte magának, — 8922 — R. átvéve a Cronfeld-féle rendszerből.

— Az új szisztéma igen egyszerű, uraim, dörgött Sagner százados hangja a vagonon végig. Én megkaptam Schröder ezredes úrtól a magyarázó rész második példányát.

— Mondjuk például, kapunk egy parancsot: „Auf der Kot zweihundert achtundzwanzig, Maschिंगewehrfeuer links richten” (A 228-as magaslapon géppuskatűzet balra irányítani) — Ebben az esetben ezt a sürgönyt így fogjuk megkapni uraim: — „Sache - mit - uns - dass - wir - auf - sehen - in - die - versprochen - die - Martha - wir - den - wir - dank - wol - regie - collagium - ende - wir versprochen - wir - ge - besser - versprochen - wirklich - denke - idee - ganz - herrscht - Stimme - letzten”. Tehát, amint látják igen egyszerű, minden felesleges kombináció nélkül. A törzstől telefonon a zászlóaljhoz, a zászlóaljtól telefonon a századhoz, ahogy a parancsnok ezt a parancsot megkapja, a következőképen fejti meg: Előveszi a „Sünde der Väter” című könyvet, felüti azt a 161-ik oldalon és a szembenlévő oldalon megkeresi a „Sache” nevű szót. Uraim a „Sache” szó tehát a 160-ik oldalon az 52-ik sorban van. Ezekután térjenek át a 161. oldalra, ahol az 52-ik betű felülről, amint látják, Uraim, valóban egy „A” betű. A következő szó a sürgönyben, hogy: „mit” a 160-ik oldalon a 7-ik sorban van, így tehát keressük meg, a 161-ik oldalon a 7-ik betűt. No uraim, amint látjuk, ez egy u betű. No most keressük meg a következő szót. A 160-ik oldalon, amint látjuk, az a 88-ik szó, így tehát a 161-ik oldalon a 88-ik betű az „f”, tehát a parancs első szavát, hogy „auf” ime már meg is találtuk... Így ezen az úton haladunk addig, amíg a parancs eredeti szövegét meg nem állapítjuk: „a 228-ik számú magaslati ponton a gépfegyvertűzet balra irányítani.”

Nagyon elmés chiffre uraim és módfelett egyszerű és

ami a fontos, megfejtethetlen a kulcs: Ludwig Ganghofer „Die Sünde der Väter” című könyve nélkül.

Mindenki hallgatva bámulta ezt a szerencsétlen oldalt. Mély gondolatokban kutattak a jelzett oldalon. Néhány percig mély csend volt, míg Biegler kadét gondterhesen föl nem kiáltott:

„Jézus Mária! Kapitány úrnak alázatosan jelentem, hogy az egészen nem stimmt.”

A dolog valóban nagyon rejtélyes volt. Sagner századoson kívül ugyanis a 160-ik oldalon senki se találta meg azokat a szavakat, amelyeket a 161-ik oldalon levő kulcsnak megfelelttek.

— Nohát uraim, — mondta dadogva a százados, amikor meggyőződött arról, hogy a kadét szavai fedik a valóságot — én nem tudom, mi történhetett itt. Az én Ganghofer „Sünde der Väter” példányomban ezek a szavak bennfoglaltatnak, az Önökében pedig nyomuk sincs.

— Bocsásson meg, százados úr — jelentkezett ismét Biegler kadét — hogy ismét szólok, de szeretném a százados úr figyelmét felhívni, hogy Ganghofer regénynek két kötete van. Méltóztassék csak megnézni a fedőlapon „Regény két kötetben”, a mi kezünkben a regény első kötete, míg Önnél, százados úr, a második kötet van — folytatja az alapos Biegler kadét — éppen ezért a napnál is világosabb, hogy a mi 160 és 161-ik oldalunk teljesen mást tartalmaz, mint a százados úré. Mi a kulcs alapján, egészen mást ovastunk ki, mint a százados úr. Az első szava a parancsnak a százados úr könyve szerint „auf”, míg a mi Ganghoferünk szerint „Heu” az első szó.

Erre mindenki világosan látta, hogy Biegler kadét nem is olyan ostoba. — Az én kezemben a második kötet van — mondotta Sagner kapitány — és az a dandárparancsnokságtól jött, tehát világos, hogy itt valami té-

vedés van a dologban. Az ezredes úr az Önök részére, úgylátszik, az első kötetet rendelte meg. Minden valószínűség szerint — mondotta Sagner, mint aki a dologgal már előbb tisztában volt — a dandárparancsnokság tévedett és nem tudatta az ezredparancsnoksággal, hogy a regény második kötetéről van szó. Így történt az egész tévedés.

Biegler kadét győzedelmes tekintettel nézett végig a társaságon, miközben Dub hadnagy Lukás főhadnagyhoz hajolva súgva megjegyezte, hogy a „gólyaszárnyú halfarok” egész rendesen elbánt Sagner századossal.

— Nagyon furcsa eset ez, uraim, — szólott újra Sagner kapitány, hogy a beszélgetést tovább fűzze, miután a beállott csend módfelett kényelmetlen volt. Ez azt bizonyítja, hogy a dandárparancsnokságon akadnak teljesen üresfejű emberek.

— Szeretném megjegyezni, — szólalt meg ismét a fáradhatatlan kadét, aki fel akarta használni ismét az alkalmat arra, hogy tudományát csillogtassa, — hogy az ilyen természetű szigorúan bizalmas parancsoknak nem volna szabad a dandárirodán keresztül menniök. A hadtest bizalmas és szigorúan bizalmas közleményeinek szigorúan bizalmas köriratban csupán a parancsnokokhoz kellene eljutniok személy szerint és semmi esere sem az egyes parancsnoksági irodába. Én ismerek egy chiffrét, amelyet a szardínia, szavoyai, az angol-francia szebasztopoli hadjáratban, a kínai boxerlázadás idején, valamint a legutóbbi orosz-japán háborúban használtak. Ezt a chiffre-szisztémát úgy továbbították...

— Ki a frász törődik ezzel, Biegler kadét úr, — rivallt rá megvetéssel Sagner százados. — Kétségtelen, hogy ez a szisztéma, amelyről itt szó van és amelyet én itt magyaráztam maguknak, a lehető legjobb rendszer, sőt nemcsak a legjobb, hanem az egyedüli legjobb, amit el

lehet érne. Itt minden ellenkémkedési tevékenység kárba vész. Még ha széttörik a fejüket, akkor se tudják elolvasni az ilyen alapon írt közleményeket. Értsék meg, ez valami egészen új dolog, egészen friss metódus, amelynek egyáltalán nem volt még párja a titkosírás történelmében.

Biegler kadét jelentősegteljesen köhintett.

— Bocsásson meg, százados úr, — mondotta a kadét — szeretném a figyelmét Kerickhoff könyvére felhívni, amelyben a katonai chiffré-kérdésekkel foglalkozik. Ezt a könyvet minden katonai könyvkereskedésben meg lehet rendelni. Ebben a könyvben meg van írva az a szisztéma, amelyről itt szó volt. Részletesen ki van fejtve, százados úr. Minden egyes szót a szembenlévő könyvoldalról a jelzett kulcs segítségével kell megfejteni. Ennek a szisztémának a feltalálója Kircher ezredes volt, aki első Napoleon idején a szász hadseregben szolgált. Ezt a metódust később Fleissner főhadnagy tökéletesítette munkájában, amelyet bárki megvásárolhat a wiener-neustadti katonai akadémia könyvesboltjában. Kérem, százados úr, ime itt van ez a könyv éppen nálam s ezzel a fürge kadét már ki vette táskájából az említett könyvet és győzelemittasan folytatta: — Fleissner főhadnagy ugyanezt a példát hozza fel, amelyet mi tárgyaltunk itt az előbb. Parancsoljanak az urak. Íme, itt van ezen az oldalon, tessék:

„Depeche: auf der Kote 228. Maschिंगewehrfeuer links richten.” Kulcs: Ludwig Ganghofer die Sünden der Väter, zweiter Band. Kérem, tessék továbbnézni. „Chiffré: Sache mit uns, dass wir aufsehen in die versprochen die Martha...” és így tovább, ugyanaz, amit a százados úr megmagyarázott nekünk.

Itt aztán meg sem lehetett mukkanni, minthogy ez

a taknyos „gólyaszárnyú halfarok” tökéletesen bebizonyította a maga igazát.

A hadseregparancsnokságnál valamelyik úr akként könnyítette meg a dolgát, hogy felfedezte Fleissner könyvét és ezzel a dolog részére be is volt fejezve.

Egész idő alatt látható volt, hogy Lukás főhadnagy módfelett izgatottan feszengett. Idegesen harapdálta a száját és mondani akart valamit, majd egészen másra terelte a beszédet, mint amiről eredetileg szólni akart.

— Nem kell olyan tragikusan venni az egészet, kérem, — mondotta különös zavarral, — míg a brucki táborban voltunk, már elhasználtuk egynéhány chiffrét és egészen biztos, hogy mielőtt a frontra kerülünk, még fogunk újabb chiffrét is kapni. Viszont én azt hiszem, hogy aligha lesz nekünk odakint időnk ilyen kryptogrammokkal foglalkozni. Mire az ember egy ilyen titkos üzenetet kihámoz, addigra már régen vége a századnak vagy battalionnak, sőt a dandárnak is. Éppen ezért az egész kérdésnek nincs semmi praktikus jelentősége.

Sagner százados kedvetlenül bólintott rá...

— Igen, a gyakorlatban, mondotta, — már amenynyire az én szerb harctéri tapasztalatom kiterjed, bizony nem foglalkozott a harctéren senkise ilyen titkos írásek elemzésével. Erre idő sohase volt. Nem mondom, ha hosszabb időre beássa magát az ember valahová, ott talán hasznát veheti a chiffrének, de viszont ilyen futóháborúban aligha. Ami pedig az állandó chiffréváltozásokat illeti, hát ez is tökéletesen igaz.

Sagner százados az egész vonalon megretirált:

— A legfőbb oka annak, hogy manapság a frontokon csak kismértékben használják a chiffrét, abban van, hogy a mi telefonjaink nem tökéletesek.

Egy pillanatra elhallgatott.

— A zavar a legnagyobb veszedelem, uraim, ami a

fronton bennünket érhet, — fűzte hozzá még apostoli hangon és elhallgatott.

— Nemsokára, — mondotta kis idő múlva az ablakon kinézve, — Győrben leszünk, uraim! A legénység itt fejtenként 15 deka magyar szalámit kap. És egy félóra pihenő lesz.

Majd a menetrendbe nézve folytatta:

— Négy óra 12 perckor kiszállás. Három óra 58 perckor mindenki vissza a vagonba. Századonként történik a kiszállás: tizenegyedik század stb., szakaszok szerint. Irány: a 6-os számú élelmezési raktár. Ellenőrzés a kiadásnál: Biegler kadét.

Valamennyi tiszt Biegler kadétra nézett, mintha azt mondták volna: „No hiszen, a te bőrödben se szeretnék most lenni, te tejfelesszájú.”

Viszont az igyekvő Biegler kadét kofferjából nyomban egy ív papírt vett elő és szorgalmasan felvonalazta, beosztotta menetszázadok szerint és az egyes szakaszparancsnokokat kikérdezte a létszám felől. Kívülről senkise tudott egészen pontos létszámot mondani és csak az alig olvasható notesz-feljegyzésekből került elő néhány bizonytalan adat.

Sagner százados kétségbeesésében a „Sünde der Väter”-t kezdte olvasni és amikor a vonat megállott a győri állomáson, e szavakkal csukta be a könyvet: „Viszont ez a Ganghofer egész jól ír.”

Legelsőnek Lukás főhadnagy ugrott le a tiszti kocsiból és sietett afelé a vagon felé, amelyben Svejtk tartózkodott.

Közben Svejtk és társai régen abbahagyták a kártyázást. Baloun, a főhadnagy puccerje viszont olyan éhes lett, hogy egész nyíltan lázadozott a katonai felsőbbség ellen. Dühösen jelentette ki, hogy ő nagyon jól tudja, milyen degeszre tömik a tisztek a saját gyomrukat és hogy ez a helyzet sokkal rosszabb, mint volt a jobbágy-

ság idején. Régebben ilyesmi nem fordulhatott elő a katonaságnál. Az ő nagyapja mesélte, hogy a 66-os háborúban a tiszt urak tisztességesen megosztották a legénységgel a maguk kenyerét és sültcsirkéjét. Késérű panaszának nem akart vége lenni, mígnem Svejtk imígyen vette védelmébe a katonasorsot a jelen hadjáratban:

— Elég fiatal nagyapád van neked, te Baloun, — mondotta barátságosan, amikor Győr felé közelgett a vonat, — ő csak a hatvanhatos háborúra tud visszaemlékezni. De én ismerek egy Ronovszki nevezetű embert, akinek olyan nagyapja volt, hogy az még Olaszországban szolgált tizenkét évet a robot idején és mint káplár jött vissza. Aztán nem volt munkája és az apjához szegődött el cselédnek. Abban az időben, amint mondtam, még robotba jártak az emberek a hűbérúrhoz, fatönköket kellett szállítani, úgy mesélte nekünk a nagyapja ennek a Ronovszkinak. Egyszer egy olyan hatalmas fatörzset kellett volna odébbvinni, mint egy torony. Persze meg sem tudták mozdítani. Ott kínlódtak vele sokáig, egyszer aztán a mi kiszolgált vitézünk elkáromkodta magát: „Az istenit a gazdájának, hagyjátok itt a fenébe; ki a nyavalya fog belészakadni?” Ezt a kijelentést meghallotta az erdőkerülő és ordítózva forgatta a botot Ronovszki nagyapja felett, mondván, hogy ezt a tönköt muszáj kocsira rakni. Erre a mi nagyapónk nem mondott egyebet, mint azt, hogy: „Te rühes kuvasz, te, vigyázz, mert én obsitos katona vagyok.” És tudod, mi lett ebből? Az, hogy egy hét múlva jött az írásos parancs, hogy vonuljon be megint katonának Olaszországba. És ott szolgált megint ezért a pár szóért még tíz esztendőt. Érted? Onnan íérte meg aztán levélben, hogy amint hazajön, egy jót vág az erdőkerülő fejére a fejszével. A kerülő azonban ettől szerencsésen megmenekült, minthogy időközben elhalálozott.

Ebben a pillanatban Lukás főhadnagy tűnt fel az ajtóban.

— Svejks, jöjjön csak ide, — mondotta, — hagyja már abba a maga bölcs fejtegetéseit, valamit kérdezni akarok magától.

— Jövök már, főhadnagy úr, jelentem alásson.

Lukás főhadnagy félrevitte Svejket és szerfölött gyanús pillantásokkal mérte végig. Lukás főhadnagy Sagner balsikerű előadása alatt detektívi gondolatokkal volt elfoglalva, habár az egész dolog nem volt olyan nagyon titokzatos, ha az ember alaposan átgondolja. Ugyanis a vonat indulása előtt Svejks a következőket jelentette Lukás főhadnagynak: „Főhadnagy úrnak alásson jelentem, a zászlóaljnál holmi könyvek vannak a tiszt urak részére. En hoztam ki őket az ezredirodából.”

Eppen ezért minden további nélkül, amikor a második vágányon is átmentek és megálltak egy fűtetlen mozdony előtt, amely már egy hete várt itt egy municións vonatra, a következő kérdéssel rontott rá a főhadnagy:

— Hogy is volt az, azokkal a könyvekkel, Svejks, mondja csak?

— Főhadnagy úrnak alásson jelentem, az ám igen hosszú história és a főhadnagy úr mindig felizgatja magát, ha én részletesen jelentek valamit. Akárcsak mint akkor, amikor a főhadnagy úr egy pofont akart nekem adni, amikor a hadikölcsönről szóló írást összetépte és én elmeséltem a főhadnagy úrnak, hogy olvastam egyszer egy könyvet, hogy régen, háborús időben az emberek az ablakért fizettek. Minden ablakért egy huszast, a libákért ugyanannyit...

— Így nem lesz vége, Svejks, — vágott közbe Lukás főhadnagy, a kihallgatást tovább folytatva oly módon, hogy a kérdés bizalmas karaktere kárt ne szenvedjen, nehogy Svejks ebből is tőkét kovácsolhasson magának.

— Ismeri maga Ganghofert?

— Kicsoda az? — kérdezte Svejek érdeklődéssel.

— Német író, maga barom, — felelte Lukás főhadnagy.

— Becsületemre mondom, — jelentette ki Svejek mártíri ábrázattal, — hogy én egyetlen egy német íróat sem ismerek személyesen. Én csupán egy élő íróat ismertem, egy csehet, egy Hajek László nevezetűt Domazlicből. Ez az „Állatvilág” nevű folyóiratnak volt a szerkesztője. Egy elég rossz kuvaszt adtam el neki egy alkalommal telivér spitz helyett. Nagyon vidám, derék úriember volt. Bejött a korcsmába és ott olvasta fel az írásait. Olyan szomorúak voltak ezek az írások, hogy mindenki nevetett rajta, miközben ő úgy sírt, mint a gyerek. Mindenkinek fizetett a kocsmában és folyton vele kellett énekelni azt a nótát, hogy: „Domázlická brána, pékné maluvaná, kdo tu bránu maluval, ten panenka miluval...”

— Svejek, az isten áldja meg, nem vagyunk a színházban, mit ordít úgy, mint valami operaénekes! — rivallt Lukás főhadnagy rémülten, amikor Svejek a nóta végét dalolta, mely szerint „mi sem lesz belőle, nyugszik már a földbe...” — Nem ezt kérdeztem én magától, hanem azt, hogy azok a könyvek, amikről maga beszélt nekem, Ganghofer-könyvek voltak-e, igen vagy nem? Mi van ezekkel a könyvekkel?

— Azokkal, amiket én az ezredirodából hoztam a zászlóaljhoz? — kérdezte Svejek. — Ezeket a könyveket valóban az az úr írta, aki után a főhadnagy úr az imént érdeklődött nálam. Hát az úgy volt, hogy egy telefonogramot kaptam egyenesen az ezredparancsnokságtól, Nevezetesen ezeket a könyveket a zászlóaljparancsnokságra akarták küldeni, de ott senki se volt, még a szolgálatvezető sem. Az egész zászlóaljszemélyzet a kantin-

ban volt, mivelhogy a frontra mentünk és így senkise tudhatta, hogy visszakerül-e még egyszer a kantinba. Szóval mindenki ott volt, főhadnagy úr, a világon mindenki. Az összes telefonisták is. Így persze a zászlóalj-irodába hiába is csengettek. De én, minthogy akkor még nem váltott le Chodounszy a főhadnagy úr parancsára, keményen ott ültem a telefon mellett. Így csak engem találtak meg. Az ezredirodában káromkodtak a telefonba, hogy senkit se lehet megtalálni és nincs kinek átadni a zászlóaljnak szóló telefonogramokat. Azt mondták, hogy van ott egy csomó könyv az összes marsbéli tiszt urak részére. Mivel én tudom, hogy a háborúban gyors intézkedésre van szükség, azonnal kijelentettem, hogy én magam megyek el ezekért a könyvekért és elviszem a menetzászlóaljparancsnokságra. Ott aztán olyan csomó könyvet sóztak a nyakamba, hogy majd megszakadtam, míg a századirodáig el tudtam cipelni. Ott aztán átnézegettem ezeket a könyveket és gondolkozni kezdtem. Az őrmester az ezredirodán megmondta nekem, hogy a telefonogramm szerint a zászlóaljnál tudni fogják, hogy mely könyveket válasszák ki a tiszt urak részére, minthogy a könyvek két-két kötetből álltak. Külön volt az első kötet és külön a második. Az őrmester azt is megmondta, hogy a tiszt urak fogják majd tudni, melyik kötetet kell nekik olvasni. Én életemben olyan jót nem nevettem. Hát lehet egy könyvet a második kötetnél is kezdeni? Azt hittem, hogy mindenki részeg. Végeredményben nem kezdek a tiszt urak ezt a „Sünde der Väter”-t hátulról; hiszen nem vagyunk mi zsidók, azok olvasnak hátulról. Azért kérdeztem meg a főhadnagy urat telefonon, hogy mi legyen ezekkel a könyvekkel, mert lehetségesnek tartom, hogy most esetleg, mivel háború van, a könyveket úgy olvassák, hogy előbb a második kötetet nézik és aztán az elsőt. És a főhad-

nagy úr erre azt mondta nekem, hogy én egy részeg disznó vagyok és még azt se tudom, hogy előbb mondjuk a Miatyánkot és csak aztán az Áment.

— Rosszul érzi magát, főhadnagy úr? — kérde Svejks, amikor azt látta, hogy a főhadnagy halálsápadtan dűl neki a mozdonynak.

Sápadt arcából nem harag, hanem valami egészen sa-
játságos, kétségbeesett reménytelenség tükrözűdűtt
vissza.

— Folytassa csak Svejks, most már úgyis minden mind-
egy, folytassa csak tovább.

— Ahogy mondtottam, — zengett az elhagyott vaspá-
lyán Svejks hangja szelűden, — úgy gondoltam, hogy az
elsű kűteten kell kezdeni az írást minden rendes keresz-
tűny embernek. Egyszer vettem egy olyan vűres magyar
betyárregűnyt a Savanyű Jűskáról, aminek hiányzűtt az
elsű rűsze. Hát műg ebbűl a bakonyi betyárhistűriából
sem ismerte ki az ember magát az elsű kűtet nűlkűl. Ēp-
pen ezűrt világos volt elűttem, hogy a tiszt urak termű-
szetesen az elsű kűtetet fogják elűbb olvasni. Csak nem
teszem magam olyan butának, hogy majd a zászlűaljnál
elmesűlem, honnan kezdjűk a tiszt urak az olvasást, mint
nekem az ezredirodában mondtűk. Kűlűnben az egűsz
kűnyvhistűriát nagyon nevetsűgesnek és rejtűlyesnek ta-
láltam. Ēn tudom, hogy a tiszt urak általaűban keveset
olvasnak és a mai harci hangulatban...

— Elűg, elűg, hagyja mår abba ezt a baromsűgot, —
nyűgűtt a fűhadnagy.

— Ēn meg is kűrdeztem azonnal telefonon a fűhad-
nagy urat, hogy parancsolja-e egyszerre mind a kűt
kűtetet. Ēs a fűhadnagy úr akkor is azt mondtű, amit most,
hogy hagyjak mår fel ezzel a baromsűggal, mert ki fog
itt kűnyveket cipelni! Aztán úgy gondoltam, hogy ha a
fűhadnagy úr így gondolja, akkor biztosan a tűbbi urak-

nak is ez lesz a véleménye. Aztán megkérdeztem Vanek őrmestert is, akinek már vannak bőven tapasztalatai a háborúból. Ő azt mondta, hogy a háború elején a tiszt urak azt hitték, hogy az egész csak jux, holmi kis csetepaté és egész könyvtárakat cipeltek magukkal, akárcsak a nyaralásra. Sőt a frontra is kaptak könyveket. Különböző világhírű költők összes munkáit, úgy, hogy a puccerek megátkozták azt a percet is, amikor ezek a költők a világra jöttek, olyan nehéz bagázsiát kellett cipelniük. Vanek kijelentette, hogy a könyveket egyáltalán semmire se lehet használni a fronton. Cigarettasodrásra nagyon vastag a papírjuk, aztán meg a latrinákon se váltak be ezek a finom költemények, minthogy, tisztességgel legyen mondva, összekarcolta velük az ember az egész ülepét. Olvasni ott nem igen volt idő, mert mindig szaladni kellett. Így aztán ezeket a finom könyveket eldobálták a fenébe. Aztán a puccerek is rájöttek, hogy mit kell csinálni velük. Ahogy meghallották az első ágyúszót, minden ilyen szórakoztató olvasmányt elhajigáltak. A hallottak után mégegyszer meg akartam tudni a főhadnagy úr véleményét és újból telefonáltam, megkérdeztem, hogy mi legyen ezekkel a könyvekkel. Erre a főhadnagy úr azt mondta, hogy ha az én hülye fejemből ki nem megy már ez az egész könyvhistoria, olyat fog vágni a számára, hogy örökre elfelejtem. Így aztán, főhadnagy úr, én bizony csak az első kötetet vittem fel a zászlóaljparancsnokságra, míg a második kötetet beliferáltam az ezredraktárba. Azt gondoltam, hogy mire a tiszt urak az első kötetet kiolvassák, hát majd csak megjön a második kötet a könyvtárból. Tudniillik, amikor a parancs jött, hogy indulunk és hogy minden felesleges holmit liferáljunk be az ezredirodába, mégegyszer megkérdeztem Vanek őrmester urat, hogy mi legyen ennek a regénynek a második kötetével, amire ő azt mondta, hogy a szerbiai és

galíciai szomorú tapasztalatok után szórakoztató könyveket a frontra nem visznek. Egyetlen jó dolog az ujság, mert annak a papírja vékonyabb és inkább fel lehet használni mindenféle katonai célra. Például cigarettát is lehet bele sodorni dohányból vagy válogatott szénából, amit a katonák a fedezékekben füstölnek. Szóval a regény első kötetét kiosztották a zászlóaljnál, míg a második kötet ott maradt az ezredmagazinban.

Svejk elhallgatott, majd kisvártatva hozzáfűzte:

— Ott az ezredraktárban sok mindenféle holmi van, alássan jelentem. Ott van többek között a budweiszi sintér cilindere is. Otthagytá, amikor berukkolt...

— Tudja, mit mondok én magának, Svejk? — jelentette ki a főhadnagy nagyot sóhajtva. — Azt, hogy magának fogalma sincs arról, hogy mit csinál. Nekem már régen elment a gusztusom attól, hogy itt magát elmondjam hülyének, baromnak, ahogy ilyenkor szokás. A maga ostobaságára már nincs is megfelelő kifejezés a mi szegényes szótárunkban. Ha én magát egyszerűen hülye baromnak nevezném, még úgy találná venni, hogy hízelgek magának. Maga olyan borzalmas dolgot követett el, hogy mindaz a rettenetesen sok hülyeség és disznóság, amit azóta művelt, amióta magát ismerem, ehhez képest angyali muzsika. Ha fogalma volna róla, hogy mit csinált!... No de hiszen ezt nem fogja megtudni sohase. Ha egyszer valahol szó lesz ezekről a könyvekről, nehogy eszébe jusson, hogy mit mondtam magának a telefonba, hogy a második kötet... Ha valamikor szóba kerülnének ezek a könyvek, nehogy eljárjon a szája! Maga semmit se tud, semmire sem emlékszik. Szóval vigyázzon, nehogy bajba hozzon engem.

Lukás főhadnagy olyan hangon beszélt, mintha a láz gyötörné. Azt a pillanatot, amikor a főhadnagy elhallgatott, Svejk felhasználta egy ártatlan kérdésre:

— Főhadnagy úr, jelentem alássan, miért nem fogom megtudni, hogy milyen borzalmas bűnt követtem el? Csupán azért kérdezem, főhadnagy úr, hogy tudjam, nehogy máskor is hasonló hibába essek. Szokás-mondás, hogy az ember a hibáiból tanul, mint azt a dankovai Adamec nevű öntő mondotta, amikor tévedésből sósavat ivott...

Nem mondhatta tovább, mert a főhadnagy félbeszakította az életből merített példát:

— Maga hülye, nem mondok én magának semmit a világon. Bujjon vissza a vagonba és mondja meg Balounnak, hogy amint Budapestre érünk, hozzon nekem egy zsemlyét és májpástétomot, amit a koffer fenekére staniolpapírba pakoltam. Aztán mondja meg Vaneknek, hogy számár. Már háromszor kértem tőle a pontos légénységi létszámot és nem hozta; ma, amikor szükségem volt rá, csak a multheti kimutatást találtam.

— Parancsára, főhadnagy úr. — Svejks strammul tisztelgett és lassan visszament a vagonjához.

Lukás főhadnagy tűnődve járt fel és alá a sínék között és azt gondolta: Mégis le kellett volna kennem neki pár pofont, ahelyett, hogy itt komáztam vele...

Svejk komoly ábrázattal mászott a vagonjába. Borzasztó tisztelettel volt eltelve saját maga iránt. Végeredményben nem mindennap követ el az ember olyan borzalmas vétket, amiről saját magának sem szabad tudnia.

*

— Számvivő őrmester úr, — mondotta Svejk, mikor ismét helyére ült, — úgy látszik, Lukás főhadnagy úr ma jó kedvében van. Azt izeni magának, hogy maga számár, mivel már háromszor kérte a pontos légénységi létszámot és maga még mindig nem adta le.

— Herrgott, — kiáltott fel Vanek dühösen, — hát tehetek én arról, hogy minden csirkefogóból szakaszvezetőt csinálnak, akik nem küldik be nekem a szakasz létszá-

mát? Majd adok én annak a disznónak! Honnan a nyavalyából szopjam a létszámot, a kisujjamból? Micsoda állapotok vannak ennél a menetszázadnál! Ez csak a mi tizenegyedik menetszázadunknál fordulhat elő. Már előre láttam, hogy milyen rettenetes rendetlenség lesz ennél a századnál. Egyik nap hiányzik a konyhán négy porció, a másik nap fennmarad három. Legalább jelenének nekem ezek a csirkefogók, hogy ki van kórházban. A múlt hónapban bevezettem egy Nikodem nevű embert, rendesen nyilvántartottam és csak a lénungfaszolásnál tudom meg, hogy az én Nikodémem már egy hónapja meghalt a budweiszi kórházban tüdővészben. És az egész idő alatt felvételezték a disznók minden járandóságát. Sőt egy öltözet tábori ruhát is felvételeztek a részére. Ki a nyavalya tudja, hogy hová tették? És ezek után nekem mondja a főhadnagy úr, hogy számár vagyok, amikor ő maga nem vigyáz a század rendjére.

Vanek számvivő őrmester izgatottan járt fel és alá a vagonban.

— Én lennék csak századparancsnok, majd adnék én ennek a bandának. Mindegyiken rajta volna a szemem. Kétszer naponta jelentetném a sarzsikkal a pontos létszámot. No de hát ezek a sarzsik direkt szemétdombra valók! A leggyalázatosabb nálunk ez a Zyka szakaszvezető. Csupa tréfa, csupa anekdota a gazember. Viszont ha ma azt mondom neki, hogy Kolazsik infanteristát a szakaszából a trénhez vezényelték, holnap ugyanazt a létszámot adja le, mintha ez a Kolazsik még mindig a századnál és z ő szakaszában ténferegne. És így megy ez nálunk napról-napra és ha mindezek tetejébe még én vagyok a számár, akkor aztán a mi főhadnagyunk nem fog bennem nagy barátot szerezni. A század számvivő-őrmestere végeredményben nem egy közönséges freiter, akivel akárki kitörölheti...

Baloun, aki az őrmester szavait eddig tátott szájjal hallgatta, most beleszólt a beszédbe, kiegészítette azt azzal, amit az őrmester nem akart kimondani.

— Maga pedig fogja be a pofáját! — kiáltott rá az őrmester dühösen.

— Ide hallgass, Baloun, — mondta Svejka a puccerhez fordulva, — neked meg azt üzeni a főhadnagy úr, hogy Pestre érve adj föl neki a vagonjába egy zsemlyét azzal a májpástétommal, ami a koffer fenekén van.

Az óriás Baloun erre kétségbeesetten lógatta le hosszú csimpánzkarjait és magába roskadva gubbasztott jó sokáig.

— Nincs már abból semmi, — mondotta kétségbeesetten, szemét a vagon mocskos padlójára szegezve.

— Nincs már abból semmi, — ismételte drámai hangon, — azt gondoltam... Az indulás előtt kicsomagoltam... Megszagoltam, hogy nem romlott-e meg...

— Megkóstoltam, — tört ki végre olyan őszinte kétségbeesés hangján, hogy a májpástétom sorsa mindenki előtt világos lett.

— Maga persze az egészet felfalta a staniolpapírral együtt, mi? — mondotta Vanek számvivő őrmester megállva a kétségbeesett Baloun előtt. Vanek boldog volt, és hogy a legénységi állomány ingadozó voltának okát nem rajta fogják keresni és mivel a beszéd a levegőben lógó legénységi létszámról átterelődött egy újabb, egy tragikusabb témára, Vanek egyszerre jókedvű lett. Éppen valami kellemetlenül erkölcsös prédikációt akart tartani Balounnak, amikor az okkultista szakács Jurajda lépett elő, letéve kezéből kedves olvasmányát, a régi indiai „Prajná Paramitá”-t és odaállott a megremült Baloun elé, aki a sors csapásai alatt még kisebbre zsugorodott:

— Bátorság, kedves Baloun, ne adja fel a hitét saját

magában és a jövőjében. Ne írja a saját számlájára azt, ami mások műve. Valahányszor ilyen probléma elé kerül, hogy felfalt valamit, kérdezze meg önmagától: „Ugyan hogy is viszonylik a májzpástétom hozzám?”

Svejk úgy vélte, hogy épp itt az ideje, hogy ezt a teoretikus tételt egy praktikus példával egészítse ki:

— Látod, Baloun, te magad mesélted nemrégén, hogy nálatok nemsokára disznóölés és füstölés lesz és ahogy megkapják a tábori postaszámodat, egy sonkát fognak neked küldeni. Most képzeld el, hogy azt a sonkát valóban el fogják küldeni és azt mi fogjuk megkapni a százdírodában. Képzeld csak el, hogy én és Vanek számvivő őrmesterünk is levágunk belőle egy darabot és ez a darab nekünk nagyon fog ízleni és erre úgy járna a sonka, mint egy Kozl nevű levélhordó nálunk. Annak csontszú volt a lábában, úgy, hogy bokáig le kellett vágni a lábát, aztán levágták térdig, aztán tövig és ha ez a szegény ember idejében el nem halálozik, hát szép lassan a fejéig faragták volna, akárcsak a ceruzát. Szóval képzeld csak el, hogy mi a te sonkádat szépen felkóstoltuk volna, miképpen te tetted a főhadnagy májzpástétomával.

Az óriás Baloun bús tekintettel mérte végig kínzóit.

— Az én ajánlásomra és jótállásomra tartotta meg a főhadnagy úr magát puccernek, — mondotta Vanek szemrehányóan, — különben a szanitécekhez vitték volna magát. Ott aztán cipelhette volna a sebesülteket a tűzvonalból... Duklánál egy haslövéses zászlósért háromszor küldték ki a szanitéceket és mind a három esetben otthagyták a fogukat az emberek csupa fejlövessel. Csak a negyedik párnak sikerült kihozni a zászlóst, viszont mire a segélyhelyre értek vele, már meg is halt a szerencsétlen.

Baloun nem bírta ki tovább és keserves sírásban tört ki.

— Nem sül le a pofád, — rivallt rá Svejks megvetőleg, — és te azt mered mondani, hogy katona vagy?

— Én nem vagyok háborúba való ember, — zokogta Baloun. — Én éhes vagyok, én nem tudok sohase jólakni, mert engem elhoztak hazulról. Ez nálunk családi betegség. Az én boldogult apám egyszer fogadott a protvini kocsmában, hogy egy ülőhelyében megeszik 30 virstlit és két vekni kenyeret és a fogadást megnyerte. Én pedig egyszer fogadásból megettem négy libát és két tál káposztásgombócot. Odahaza, egyszer ebéd után voltunk és én szerettem volna még valamit enni. Bementem a kamrába és levágtam egy darab húst. Hozattam egy liter sört és mire észrevettem, két kiló füstölthúst ettem meg. Volt odahaza nekem egy öreg béresem, egy Vomela nevű ember, aki mindig korholt, hogy ne egyek olyan sokat, mert ő emlékszik, hogy az ő boldogult nagyapja mit mesélt egyszer egy ilyen feneketlen bélű emberről, akire rászakadt a háború és teljes nyolc évig nem volt termés, úgy, hogy a parasztok a kenyeret szalmából meg kendermagból süítették és ünnepnapnak számított, ha egy kis tej került az asztalra, vagy egy kis kvargli, mert kenyér egyáltalán nem volt. És ez a paraszt mindjárt az éhínséges idők legelején egy héten belül meghalt, mert a gyomra nem bírta a szűkös kosztot.

Baloun felemelte gondterhes arcát:

— De én hiszem, hogy az úristen az embereket csak megbünteti, de el nem hagyja.

— Igen, — mondotta Svejks, — az úristen rakta tele a világot ilyen feneketlen bendőkkel, hát gondoskodjon is róluk. Egyszer már ki voltál kötve ilyesmiért, most úgy látszik, azt akarod, hogy kiküldjenek az előrsi állásokba. Amikor én voltam a főhadnagy úr tisztiszolgája, én bennem jobban megbízhatott és sohase kellett arra gondolnia, hogy én valamijét is fel fogom falni. Ha va-

lami különösen jót faszoltunk, a főhadnagy úr mindig mondta: „Legyen a magáé, Svejks”, vagy pedig, hogy „Adjon egy kis darabot nekem, a többivel pedig csináljon, amit akar”. És amikor mi még Prágában voltunk, előfordult, hogy vendéglőbe küldött el ebédért. Olyankor, ha úgy találtam, hogy nagyon kicsi a porció, utolsó pénzemen hozzárakattam még egy adagot, nehogy azt higgye rólam a főhadnagy úr, hogy én zabáltam föl a többi. Egyszer aztán rájött a turpisságra. Úgy történt, hogy étlapot hozatott velem a vendéglőből. Abból aztán kiválogatta azt, amit akart. Szóval ezen a napon töltött-galambot rendelt. Persze adtak egy fél galambot. Gondoltam, most azt fogja hinni a főhadnagy úr, hogy a másik felét megettem. Erre vettem a saját pénzemen még egy fél galambot és úgy vittem haza. Ezen a napon viszont Seba főhadnagy úr volt éppen nálunk és holmi olesó kocsmá után kérdezősködött, mert nem volt pénze. És ahogy meglátta az ebédet, azt mondta, hogy neki ne mondja senki, hogy ez egy porció. Az egész világon se kapni menüben egy egész töltött galambot. „Ha még ma pénzt tudok felhajtani, a te vendéglődbe küldök el ebédért. Mondd meg őszintén, ugy-e ez dupla porció?” Erre a főhadnagy behívatott engem és elmondatta velem, hogy ő csak egy porció ebédre adott pénzt, mert nem tudta, hogy Seba főhadnagy úr is eljön. — No látod, — mondotta a főhadnagy úr, — ez semmi. A multkor Svejks egy porcióban két libacombot is hozott nekem. Képzeld csak: leves marhahús szósszal, két libacomb, gombóc káposztával, kompót.

— C-c-ta-ta... az anyját... — sóhajtott fel Baloun.

— Itt történt aztán a baj, — folytatta Svejks. — Seba főhadnagy úr másnap csakugyan elküldte a kutyamosóját a mi vendéglőnkbe ebédért. Az aztán olyan picike adag rizses csirkét hozott neki, amennyit egy hathetes

gyerek kakál. Körülbelül két kanálra valót. Ere Seba főhadnagy nekiment a puccerjának, hogy az biztosan megzabálta a felét. A puccer hangoztatta, hogy ő ilyen meg olyan ártatlan. A fiút a főhadnagy persze szájon vágta és engem állított oda neki példaképül, hogy csak az az igazi porció, amit én hozok Lukás főhadnagy úrnak. Aztán ez az ártatlanul megpofozott tisztiszolga másnap megtudakolt mindent a vendéglőben és elmondta a gazdájának, aki persze azonnal továbbadta a főhadnagy úrnak. Este szépen ülök a szobámban és olvasom az ujságban az ellenséges vezérkarok jelentéseit, amikor Lukás főhadnagy belép, egész sápadtan és nekem rohan, hogy azonnal mondjam meg neki, mennyit fizettem ki eddig ezekért a dupla porciókért. És hogy ő már régen tudja, hogy én egy hülye barom vagyok, de azt, hogy teljesen megbolondultam, ezt ő eddig nem gondolta volna. Hogy én milyen szegyenbe hoztam őt, hogy kedve volna előbb engem, aztán magát agyonlőni.

— Főhadnagy úr, — mondtam én neki, — az első napon, amikor a főhadnagy úrhoz kerültem, azt tetszett mondani, hogy minden puccer utolsó csirkefogó és tolvaj. No már most, ha a vendéglőben olyan kicsi porció tésztát adnak, igazán azt gondolhatta volna a főhadnagy úr, hogy én egy ilyen csirkefogó tolvaj vagyok, aki felzabáltam a főhadnagy úr porcióját.

— Szent isten! — susogta Baloun, utánanyúlva a főhadnagy kofferjének és hátravitte a vagon végébe.

— Aztán Lukás főhadnagy úr kiforgatta az összes zsebeit, habár ez teljesen hiábavaló munka volt. Majd a mellény zsebébe nyúlt és ideadta nekem az ezüstóráját, annyira meg volt hatva. — Addig is, míg a gázsimat megkapom, írja csak fel, Svejtk, hogy mennyivel vagyok adósa, — mondotta a főhadnagy úr, — ezt az órát pedig tartsa meg. Viszont a jövőben ne legyen ilyen számár,

Svejk. — Aztán olyan szegénységbe kerültünk, hogy én kénytelen voltam az ezüst órát is zálogba csapni.

— Mit csinál maga ott a sarokban, Baloun? — kérdezte ebben a pillanatban Vanek számvivő őrmester.

Válasz helyett Baloun nagyot köhögött, mert a nyitott kofferből épp az utolsó zsemlyét tömte magába.

*

A pályaudvaron egy másik katonavonat haladt át, megállás nélkül. A katonavonat rogyásig tömve volt osztrák Deutschmeisterekkel, akiket a szerb frontra szálítottak. Még a búcsúzkodás lelkesítő hatása alatt voltak és ezért Béctől idáig szakadatlanul ezt ordították:

„Prinz Eugenius, der edle Ritter
Wollt' dem Kaiser wiedrum kriegen,
Stadt und Festung Beograd.
Er liess schlagen einen Brücken,
damit man kunnt' hinüberraucken
Mit der Armee wohl für die Stadt.”

Egy kihívóan fölfelépedrett bajúszú káplár a legényei vállára könyökölt, ahogy azok a vagon ajtajában ülve kilógatták a lábukat. Ez vezényelte az ütemet és maga is tele torokkal üvöltötte:

„Als der Brücken war geschlagen,
dass man kunnt' mit Stück und Wagen
frei passier'n den Donaufluss,
Bei Semlin schlug man das Lager,
Alle Serben zu verjagen...”

Ebben a pillanatban viszont a lelkes káplár úr elvesztette az egyensúlyt és kiesett a vagonból olyan szerencsétlenül, hogy teljes erővel nekivágódott egy hegyes

váltórúdnak, ami felnyársalta. A vonat továbbrohant és az utána következő vagonban már új nótára gyujtottak:

„Graf Radetzky, edler Degen,
schwur's des Kaisers Feind zufegen
aus der falschen Lombardei.
In Verona langes hoffen,
als mehr Truppen eingetroffen
fühlt und rührt der Held sich frei...”

Ezalatt a harcias káplár, úgy, ahogy azon az ostoba váltórúdon függve maradt, kiszenvedett. Nemsokára az állomásőrség egyik fiatal szuronyos vitéze állt őrt a hulla mellett. Feladatát halálos komolyan vette. Keményen és büszkén állott a váltórúd mellett, mintha a káplár felnyársalása az ő nagy műve lenne.

Ez a fiatal katona magyar volt, így aztán amikor a kilencvenegyes ezred menetzászlóaljából a katonák idesereglettek, torkaszakadtából kiabált rájuk: — „Nem szabad! Kommission militér! Nem szabad, mindjárt jön a vizsgáló bizottság. Nem szabad!”

— No ez már túl van mindenen, — jegyezte meg Svejks, a derék katona, aki szintén a kíváncsiak között volt, — és ennek legalább megvan az az előnye, hogyha már egy darab vas került a hasába, mindenki tudni fogja, hogy hol nyugszik és mivel pont az állomáson történt a dolog, nem kell majd a hulláját a különböző harctereken keresni.

— Rendesen felnyársalta magát, — mondja Svejks a szerencsétlen káplárt a másik oldalról is szakszerűen szemügyre véve, — az egész bele a nadrágjába fordult.

— Nem szabad, — kiabált a fiatal magyar tehetetlenül, — Kommisszió militér Báhnhóf! Nem szabad!

Svejks hátamögött egy kemény hang szólalt meg: „Mit

kerestek itt?" — Svejtk tisztelgett, Biegler kadét állott előtte.

— Kadét úrnak alássan jelentem, a boldogultat nézzük.

— És micsoda agitációt folytat itt maga? Mit keres maga itt?

— Kadét úrnak jelentem alássan, — mondta Svejtk méltóságos nyugalommal, — én semmiféle agitációt nem folytatok.

A kadét hátamögött a katonák nevetni kezdtek, majd Vanek számvivő őrmester lépett oda.

— Kadétőrmester úr, — mondotta, — Svejtk ordonán-cot a főhadnagy úr küldte ide, hogy nézze meg, mi történt. Most voltam a törzsvagonban, ahol Matusic zászló-aljordonánc keresi a kadét urat. A zászlóaljparancsnok úr kéreti. Legyen szíves, menjen azonnal a százados úrhoz.

Kevéssel ezután megszólalt a kürt a bevagonirozáshoz és mindenki a vagonok felé sietett.

Vanek, aki Svejtk mellett ballagott, csöndesen odasúgta Svejknak:

— Nézze, Svejtk, ahol több ember van együtt, ott maga ne marhaskodjon. Ez a munka sokba kerülhetett volna magának, mivel a káplár egy Deutschmeister volt és nagyon könnyen úgy magyarázhatták volna a dolgot, hogy maga örült a halálának. Biegler rettenetes nagy csehfaló.

— Nem mondtam én semmi különöset, — felelte Svejtk minden kétséget kizáró hangon, — csak azt, hogy a káplár alaposan felnyársalta magát erre a vasrúdra és hogy a bele a nadrágjába fordult. Tulajdonképen ez a káplár még...

— Ugyan hagyjon már fel ezzel a beszéddel, Svejtk — és Vanek számvivő őrmester nagyot köpött.

— Kérem, az teljesen mindegy, — mondotta Svejtk, —

hogy az ember bele itt vagy a harctéren csúszik bele a nadrágba, őfelségéért, a császárért. Fő az, hogy ez a derék káplár teljesítette a kötelességét.

— Nézze csak, Svejtk, — szakította félbe az őrmester, — milyen büszkén mászkál itt ez a Matusic zászlóalj-ordonánc, mintha csak ő köpné a spanyolviaszkat...

Közben Sagner százados és a stréber Biegler kadét között heves vita folyt:

— Furcsállom, Biegler kadét, — mondotta Sagner kapitány, — hogy maga nem jelentette nekem rögtön, hogy a tizenöt deka magyar szalámit nem lehet felvételezni. Magamnak kellett kimenni és megtudni, hogy miért jön vissza a legénység a raktárból üres kézzel. És a tiszt urak se kaptak! Mintha a parancs nem is volna parancs! Én azt parancsoltam, hogy a raktárakhoz kell menni századok és szakaszok szerint. Ez annyit jelent, hogy a bataljonnak akkor is a raktár elé kell vonulnia és szakaszok szerint, rendben visszajönnie, ha nem is kap semmit. Én megparancsoltam magának, Biegler kadétőrmester, hogy maga ügyeljen fel a rendre. Maga azonban úszni hagyott mindent. Sőt nagyon boldog volt, hogy nem kellett a szalámporciókat számlálni és oda mehetett, ahogy én az ablakból saját szememmel láttam, ahhoz a szerencsétlenül járt Deutschmeister káplárhoz. És a legjobb az, hogy amikor idehívatom, akkor nem talál jobb kifogást, mint hogy azért ment oda, nem agítál-e valaki a hulla körül?

— Alázatosan jelentem, hogy Svejtk, a tizenegyedik menetszázad küldönce...

— Hagyjon nekem békét azzal a Svejtkkel, — ordított Sagner kapitány magánkívül, — ne merje azt hinni, hogy maga itt szabadon intrikálhat Lukás főhadnagy úr ellen. Svejket mi küldtük oda. Mit bámul maga rám? Mi? Mintha ellensége lennék. Igen, Biegler kadét, én

ellensége vagyok magának, mert maga nem tudja a följebbvalóit respektálni. Maga csak azzal törődik, hogy miként tudná blamálni őket! De megálljon, úgy befűtök én magának, hogy holta napjáig vissza fog emlékezni a győri állomásra. Mit henceg maga itt jobbra-balra a maga teoretikus tudományával? Várjon csak, majd ha kiérünk a frontra és tiszti járőrbe küldöm magát a drótakadályokra... Es hol a jelentés? Még csak jelentést sem adott, ahogy idejött. Nemcsak gyakorlatilag, de még elméletileg sem, Biegler kadétörmester!

— Százados úrnak alássan jelentem, hogy a legénység a tizenöt deka szalámi helyett két-két képeslevelezőlapot kapott. Parancsoljon, százados úr.

Biegler kadét átadott a kapitánynak két-két levelezőlapot, amelyeket a bécsi katonai irattár adott ki, amelynek tudvalévőleg Wojnovich gyalogsági tábornok volt a komandánsa. Az egyik lap egy orosz katonát ábrázolt, holmi szakállas muzsikot, akit a halál tart átölelve. A karrikatúra alatt a következő szöveg: „Az a nap, melyen a perfid Oroszország felfordul, a mi Monarchiánk üdvének napja lesz.” A másik képeslap a nagy német birodalomból származott. Német bajtársak ajándéka az osztrák-magyar harcosoknak.

Itt legfelül ez állott: „Viribus Unitis.” Alatta egy kép: Sir Edward Grey egy akasztófára kötve. Az akasztófa tövében egy német és egy osztrák katona szalutál vidám ábrázattal.

A kép alatt Greinz „A vasököl” című könyvéből idézett költemény volt olvasható. Greinz verseiről azt írták a német ujságok, hogy ezek zabolátlan humora úgy hat, mint egy-egy ostorcsapás ellenségeinkre.

Akasztófán szellős magasban

Sir Edward Greyt himbálja a szél:

Ma még nincs így, de az óhaj megvan,
Minden hű szív erről így beszél...
Attól félek, álom marad csupán
A népeknek e szent kívánsága,
Nem akad fa a széles föld hátán,
Ki e Júdást magára vállalja.”

Sagner százados végig se olvashatta a „féktelen humor” eme greinzi produktumát, amikor Matusic zászlóaljordonánc berontott a tiszti kocsiba.

Sagner százados azzal küldötte őt a pályaudvar táviróhivatalába, hogy megkérdezze, vajjon nem jött-e a zászlóalj részére valami új diszpozíció. Matusic egy táviratot hozott, amely a dandártól jött. A táviratot még csak meg sem kellett fejteni, minthogy nem volt chiffrírozva és egyszerűen így hangzott: „Rasch abkochen. Vormarsch nach Sokal.” (Befejezni gyorsan a menázsifőzést. Előnyomulni Sokal felé.)

Sagner kapitány mély gondolatokba merült.

— Százados úrnak alássan jelentem, — jelentkezett újra a batallion-ordonánc, — az állomásparancsnok úr kéreti a százados urat, minthogy még egy távirat jött.

Ezek után hosszabb és szigorúan bizalmas megbeszélés következett. Sagner kapitány és az állomásparancsnok között.

A táviratot kézbesíteni kellett, jöllehet a tartalma rendkívüli módon meglepő volt: „Befejezni gyorsan a főzést és Sokal felé előnyomulni”. — Sem a címzés, sem a szöveg nem volt chiffrírozva: „Kilencvenegyes ezred menetzászlóaljának, másolat a 75-ik gyalogezred menetzászlóaljának” (mely őket követte). Aláírás: Ritter von Herbert dandárparancsnok.

— Szigorúan bizalmas, százados úr, — mondotta a pályaudvar katonai parancsnoka. — Epp most kaptunk

egy bizalmas táviratot az ön hadosztályától, melyben tudtják, hogy az ön dandárparancsnoka megbolondult. Most szállították fel Bécsbe, miután ilyen természetű táviratokkal lepte meg az alája rendelt csapattesteket. Budapesten biztosan talál már egy más táviratot. Természetesen, minden eddigi parancsát majd hatálytalanítani kell, habár még eddig mi errenézve semmiféle intézkedést nem kaptunk. Ismételtem, hozzám csak a hadosztály parancsa érkezett, mely szerint ezeket a nem chiffrével írott táviratokat nem kell figyelembe venni. Én magam kézbesítem Önnek ezt az utasítást, mert én a m a g a m instanciáitól nem kaptam utasításokat. A magam vonalán és a hadseregparancsnokságnál érdeklődtem, ahol azt mondták, hogy megindították a vizsgálatot.

— Én volt tényleges árkásztiszt vagyok, — fűzte még hozzá, — és azelőtt a mi stratégiai vasútvonalunk építésénél működtem, Galiciában.

-- Százados úr, — mondotta egy idő múlva, — a frontra minket kell kiküldeni, öreg fiúkat, akik kicsi korunk óta szolgálunk. Manapság a vasútnál civil mérnökök vannak, egyéves önkéntesi vizsgákkal, annyi van belőlük, mint kutya a hadügyminisztériumban... Különben egy negyedóra múlva továbbutaznak... — Emlékszem Önre, százados úr, a prágai kadétiskolából... egy évvel idősebb osztályba járt... Emlékszik rá: egyszer felsegítettem a nyujtóra. Akkor mind a ketten kaszárnya-áristomosok voltunk. Abban az időben Ön is verekedett a német iskolatársakkal. Lukás is Önnel volt ott, akkoriban a legjobb barátok voltak. Amikor most megkaptam az átutazó tisztek névsorát, eszembe jutottak ezek a szép idők. Bizony már jó pár év múlt el azóta... Lukás kadétot nagyon rokonszenvesnek találtam abban az időben...

Sagner századost az egész beszélgetés módfelett kelle-

metlenül érintette. Maga is rögtön ráismert a parancsnokban arra a fiatal kadétra, aki a prágai katonai iskolán az ellenzéki mozgalom vezére volt az osztrák kadétiskolásokkal szemben. Ezt a hangulatot letörte benne később a karrier vágya. De a legkínosabb az volt, hogy Lukás főhadnagyot említette, akit a felsőbbbségek mindenütt háttérbe nyomtak.

— Lukás főhadnagy, — mondotta jelentősegteljesen, — nagyon jó tiszt. Mikor indul a vonatunk?

Az állomásparancsnok az órájára nézett.

— Hat perc múlva.

— Na, indulok, — mondá Sagner kapitány.

— Azt hittem, hogy lesz egy szava számomra, Sagner!

— Also: na zdar!* — mondotta Sagner és kiment a pályaudvarparancsnok szobájából.

*

Amikor Sagner kapitány visszatért a tisztí kocsiba, a tisztek mind a helyükön voltak. Csoportokban kártyáztak „Frische viere”-t, csak Biegler kadét maradt ki a játékból.

Nagy halom kéziratban lapozgatott, mely a háború egyes jeleneteit tárgyalta. Ő ugyanis nemcsak a harctéren akarta kitüntetni magát, hanem a háború eseményeinek leírásával írói karriert is akart csinálni. Irodalmi munkásságát a „halfarkú” ember sokat ígérő fejezetcímekkel indította el, amik ugyan nagyszerűen visszatükrözték az akkori háborús militarizmus szellemét, de amik egyelőre feldolgozatlan címek maradtak üres papírlapok tetején:

„A nagy háború harcainak jellemrajza. — Ki kezdte a háborút? — Ausztria-Magyarország politikája és a világ-háború. — A háború haszna. — Népszerű előadás a háború kitöréséről. — Hadpolitikai fejtegetések. — Auszt-

* Na zdar = cseh nemzeti köszöntés.

ria-Magyarország nagy ünnepnapja. — A szláv imperializmus és a világháború. — A világháború okmányai. — Okmányok a háború történetéhez. — Napló a világháborúból. — Az első világháború. A mi dinasztánk szerepe a világháborúban. — Az Osztrák-Magyar Monarchia népei fegyverben. — Az én hadjáratom krónikája. — Hogy harcolnak Ausztria-Magyarország ellenségei? — Kié a győzelem? — A mi tisztjeink és katonáink. — Katonáim megkapó cselekedetei. — A nagy háború idejéből. — A háború örvényeiben. — Osztrák-magyar hősök könyve. — A vasdandár. — Frontleveleim gyűjteménye. — A mi menetzászlóaljunk hősei. — Kézikönyv az arcvonali katonák részére. — A harc és a győzelem napjai. — Mit láttam és mit szenvedtem a fronton. — A lövészárookban. — Egy tiszt mesél... — Előre Ausztria-Magyarország fiaival. — Ütközet után. — A mi tüzeink hű fiai a háznak. — Támadó és védekező háború. — Vér és vas. — Halál vagy győzelem. — A mi hőseink a hadifogságban...”

Sagner százados odalépett Biegler mellé, végignézte az írásokat és megkérdezte, hogy minek írt össze ennyi mindent, mi a célja vele?

Biegler kadét lelkesen mesélte el, hogy minden cím tulajdonképpen egy könyvet jelent, amit ő fog majd megírni. Ahány cím, annyi könyv.

— Emléket akarok állítani magam után a háborúban, százados úr. Én Udo Kraft német professzor példáját szeretném követni, aki 1870-ben született és most önként jelentkezett a harctérre. A charleroi-i csatában augusztus 22-én elesett, de halála előtt egy könyvet adott ki: „Önnevelés a halálra a császárért”* címen.

Sagner százados az ablakhoz vezette Bieglert.

* Udo Kraft: „Selbsterziehung zum Tod für den Kaiser.”

— Mutassa, mi mindene van még, engem módfelett érdekel a maga irodalmi munkássága, — mondta Sagner kapitány gúnyosan. — Micsoda füzetet dugott a blúza alá ?

— Ez semmi, százados úr, — dadogta a kadét gyerek-módra belepirulva, — tessék meggyőződni róla.

A füzetben ez a felirat ékeskedett:

„Az osztrák-magyar hadsereg legnevezetesebb és legdicsőbb harcainak sémája. Történelmi tanulmány alapján összeállította Biegler Adolf cs. és kir. tiszt. A könyvet jegyzetekkel és magyarázatokkal ellátta Biegler Adolf cs. és kir. tiszt.”

A séma borzasztó egyszerű volt.

Az 1634. szeptember 6-iki nördlingi csata, az 1697. szeptember 11-iki zentai harcok, az 1805. október 31-iki valdéera-i, az 1809. május 22-iki asperni csata, a 1813. évi lipcei harcok, az 1848-as Santa Lucia, a trautenau-i csata 1866-ban, valamint Szarajevó elfoglalása 1878. augusztus 19-én. A sémák és a csaták skiccei teljesen egyformák voltak. Biegler kadét mindenhová üres derékszögű kockákat rajzolt az egyik oldalra, míg a másik oldalra beárnyékolt derékszögeket pingált, amik az ellenséget ábrázolták. Mind a két részen volt egy jobb- és egy balszárny, volt centrum is. Az arcvonal mögött a fartalék futkosott ide-oda. A nördlingi csata pont úgy nézett ki, mint a szarajevói. Úgy volt felállítva itt minden, mint futballmérkőzéseken, a játék elején. Mindenfelé persze nyilak meredeztek, amik azt is mutathatták volna, hogy a partnerek merre rúgták a labdát.

Ez fel is tűnt rögtön Sagner kapitánynak.

— Mondja kadét, tud maga futballozni ?

Biegler még jobban elvörösödött és olyan riadtan pislogott, hogy attól lehetett tartani, nyomban elsírja magát.

Sagner kapitány mosolyogva lapozgatott tovább a füzetben és figyelmesen elolvasta Biegler megjegyzéseit a trautenauai csata sémájáról a porosz-osztrák háború idején. Biegler a következőket írta:

„A trautenauai csatát nem kellett volna elveszíteni, mivel a hegyes vidék megakadályozta az erős porosz osztagok előnyomulását Mazzucheli tábornok veszélyeztetett hadosztályai ellen. Annál is inkább, mert ezek a csapatok magaslati pontokat foglaltak el, amelyeknek balszárnyát is osztrák hadosztályok védték.”

— A maga véleménye szerint, — mondta Sagner mosolyogva, miközben visszaadta a füzetet a piroló kadét-nak, — a trautenauai csatát csak akkor lehetett volna jogerősen elveszíteni, ha a harctér síkságon terült volna el, maga budweiszi Benedek... Nézzé, Biegler kadét, nagyon szép magától, hogy bár még csak rövid ideje van a hadseregben, ennyire érdeklődik a stratégiai tudományok iránt. Csak az a baj, hogy maga ezt éppen úgy csinálta, mint a gyerekek, akik katonásdit játszanak és generálisi címet adogatnak maguknak. Olyan gyorsan léptette elő saját magát, hogy öröm nézni. K. u. k. Offizier Adolf Biegler! Ha ez így megy, hát mire Budapestre érkezünk, táborszernagy lesz magából. Tegnapelőtt még valahol az édesapjánál tehénbőrt méregetett. K. u. k. Leutnant Adolf Biegler!... Ember, hiszen maga még nem tiszt! Maga csak kadét. Tudja maga, mi az, hogy kadét? Az semmi. Maga lóg a levegőben, a zászlós és az altiszt között. Maga nagyon messze van még attól, hogy tiszt legyen, érti? Maga egyelőre úgy tesz, mint az az örvezető, aki a falusi kocsmában törzsőrmester úrnak tituláltatja magát.

— Ide hallgass, Lukás, — fordult most a főhadnagy felé, -- ez a Biegler-kadét nálad van, a tizenegyedik századnál. Tanítsd egy kicsit móresre a fiút. Képzeld, már

is tisztnek tituláltatja magát. Hadd szolgáljon rá kint a harctéren előbb! Majd ha pergőtűzbe kerülünk és előnyomulás lesz, menjen előre a szakaszával a drótakadályt elvágni ez a finom ifjú... Apropos, Zykan küldi üdvözlését. Győrben ő az állomásparancsnok.

Ekkor kadét Biegler látta, hogy a vele való beszélgetés véget ért. Szalutált és rákvörös arccal sietett a vagon végébe. Mint valami holdkóros, akként nyitotta ki a klozetajtót, miközben a német-magyar klozetfelírást olvasta gépiesen: „A klozet hansználata csak menetközben van megengedve”. Majd becsukta az ajtót és csendesen zokogni kezdett. Aztán leeresztette a nadrágját és nyomott egyet, miközben könnyeit törölte. Aztán használatba vette a gyönyörű rondírásos füzetét: „Az osztrák-magyar hadsereg legnevezetesebb és legdicsebb harcainak sémája. Történelmi tanulmány alapján összeállította Biegler Adolf cs. és kir. tiszt. A könyvet jegyzetekkel és magyarázatokkal ellátta Biegler Adolf cs. és kir. tiszt.” A könyv megbecstelenítve eltűnt a klozet nyílásán. Szépen lepottyant a robogó katonavonat alá, a megsemmisülésbe.

Biegler kadét azután megmosta a szemét, megtörülközött és kilépett a folyosóra, azzal az elhatározással, hogy erős, nagyon erős lesz. A feje és a gyomra már reggel óta kegyetlenül fájt.

Azzal bement a leghátulsó kupéba, ahol Matusic, a zászlóaljküldőnc hatvanhatot játszott Batszerrel, a százados puccerjával.

Benézve a nyitott ajtón, köhintett egyet. A kártyázók hátranéztek és halálos nyugalommal folytatták a játékot.

— Nem tudjátok, mi a dolgotok, ha egy feljebbvaló lép be? — kérdezte keményen.

— I hab net kunt, — mondja Batzer, Sagner százados

tisztiszolgája a maga borzalmas kasperskyck-hori német-ségével, — „mir is d' Trump' usganga”.

— Tököt játszottam ki éppen, kadét úr és most akar-tam a királlyal jönni... tetszik tudni...

Biegler kadét egy szót se szólt többet, csendesen be-húzódtott a sarokba. Később, amikor Pleschner zászlós bejött a fülkébe és egy korty konyakkal kínálta meg a kadétot (amit épp az imént nyert kártyán), Biegler Udo Kraft professzor könyvébe volt beletemetkezve: „Önne-velés a halálra a császárért”. Mire azonban Budapestre jutottak volna, Biegler kadét olyan borzalmasan részeg volt, hogy öröm volt nézni. Kihajolt a vonat ablakán és torkaszakadtából kiabált kifelé: „Frisch drauf! Im Gottes Namen, frisch drauf!”

Majd Sagner százados parancsára Matusic zászlóaljor-donáné elrángatta az ablaktól és Batzer segítségével le-fektették. El is aludt és a következőket álmodta:

Biegler kadétörmester álma Budapest előtt.

Signum laudisa volt és vaskereszt-rendje. Őrnagy volt és a dandárja inspicálására utazott. Viszont egész idő alatt azon gondolkodott, hogy miért csak őrnagy ő, mikor íme már dandárt vezényel. Olyan gondolatai támad-tak, hogy az ő kinevezése bizonyára úgy szólt eredetiben, hogy ő „Vezérőrnagy” és a „Vezér”-t elvesztették valahol a tábori posta borzalmas zűrzavarában, úgy ,hogy csak az „őrnagyot” kapta meg.

Gondolatban azon nevetett, hogy milyen számárságok-kal fenyegette őt Sagner százados, amikor a frontra utaztak, hogy majd neki kell a fronton a drótakadályo-kat elvagdalni. Különben is azóta már az ő ajánlására a hadosztály Sagner századost Lukás főhadnaggyal együtt régen áthelyezte egy egészen más ezredbe, egész más hadosztályba, sőt más hadtestbe is.

Valaki azt mondta neki nemrég, hogy mind a kettő menekülés közben belefutott valami gyalázatos ingoványba.

Ahogy a hadsereg vezérkarának kiküldetésében autón utazott a frontra, dandárjának inspicálására, teljesen világos lett előtte minden. Előtte meneteltek a katonák, akik vígan énekelték azt a nótát, amit ő az „Es gilt” című osztrák katonanóták gyűjteményéből olvasott:

„Haltet Euch brav, Ihr tapfere Brüder,
Werft den Feind nur herzhaft nieder,
Lasst des Kaisers Fahne weh'n...”

A vidék éppen olyan volt, mint a „Wiener Illustrierte Zeitung” szokta ábrázolni.

Jobbfelé egy csúrnél tüzéség állott, mely az ellenséges állásokat lőtte, melyek épp annak az útnak a mentén húzódtak, amin az ő autója szaladt. Jobbra volt egy ház, ahonnan lövöldöztek. Az ellenség puskatussal döngette a kaput. Az út mellett magasra csapó lánggal égett egy ellenséges repülőgép. A horizonton lovasság és égő falvak... Azonkívül lövészárkok egy kis magaslaton, ahonnan az ellenséget gépfegyverrel lőtték. Valamivel odébb az út mentén, ellenséges rajvonal volt. A soffőr sebesen hajtott az autóval az ellenséges lövészárkok felé. Erre ő a szócsövén keresztül odakiáltott a soffőrnek:

— Halló, hát nem látod, hogy merre hajtasz, hiszen ott az ellenség!

De a soffőr nyugodtan válaszolt:

— Tábornok úr, ez az egyetlen rendes út itt, a dűlőket a mi autógummink nem bírja ki.

Mentől jobban haladt az autó az ellenséges rajvonal felé, annál erősebb volt a tűz. Gránátok, srappellek robbantak mindenütt a szilfasor mentén.

A soffőr ennek dacára nyugodtan szólt vissza:

— Ez elsőrangú út, tábornok úr, úgy megy rajta a kocsi, mint a flaszteren. Ha lemennénk a mezőre, a gummink azonnal kilyukadna.

— Nézze, tábornok úr, ez az út olyan tökéletesen van megépítve, hogy még a harminc és feles mozsarak sem árthatnak neki. Az út olyan síma, mint egy asztal. Viszont a köves mellékutak azonnal tönkreteszik a pneumatikot. Visszafordulni pedig teljesen lehetetlen, tábornok úr!

„Bzzz-dzum!” — hallja most Biegler és az autó egy szörnyű nagyot ugrik.

— Nem mondtam, tábornok úr?! — ordít a soffőr a hallócsőbe, — hogy ez elsőrangú országút. Éppen most vágott be előttünk egy harmincnyolcas gránát és az út oda se fűtyül neki, olyan maradt, mint az asztal, még egy lyukat sem tudott ütni rajta. Viszont, ha lementünk volna az útról, már régesrég kilyukadt volna a gummink. Most különben négy kilométeres távolságról lőnek bennünket.

— Hová megyünk mi tulajdonképen?

— Az majd elvállik, — mondja a soffőr, — amíg ezen az úton haladunk, én mindenért garantálok.

Az autó ismét a levegőbe repült, majd hirtelen megállott.

— Tábornok úr, — kiált a soffőr, — nincs véletlenül önnél egy vezérkari térkép?

Biegler tábornok meggyújtja a villanylámpáját és látja, hogy a térkép éppen a térdén van. Azonban az egy helgolandi térkép volt az 1864-es porosz-osztrák háború idejéből, amit Dánia ellen vittek Schleswigért.

— Itt egy keresztút, — mondja a soffőr, — mind a két út az ellenséghez vezet. Nekem viszont a legfontosabb

a jó út, nehogy tönkremenjen a gummi. Én végeredményben felelős vagyok a törzs autójáért.

Újabb robbanás, de ez aztán fülszaggató. Csillagok repkednek, olyanok, mint a kocsikerék. A tejút vastag maszsa, mintha tejfel volna.

És ő röpi a világűrben, pont a soffőr mellett lévő ülésben, miután az autó kettőbeszakadt, pont a derekán, mintha ollóval vágták volna ketté. Az autóból csak harcias első fele maradt meg.

— Ez is nagy szerencse, — mondja a soffőr, — hiszen a térképét fordítva mutatta meg nekem. Így történt, hogy a tábornok úr iderepült mellém. A koci hátsó-része felrobbant. Ez egy negyvenkettős gránát volt. Mindjárt tudtam, hogy amint egy keresztúthoz érünk, szart ér az egész út. A harmincnyolcas után csak egy negyvenkettős jöhetett, nagyobb kalibert még nem találtak fel, tábornok úr.

— De hová repül most maga tulajdonképen?

— Mi az égbe repülünk most, tábornok úr és ki kell kerülnünk az üstökösöket, mert ezek aztán sokkal veszedelmesebbek, mint a negyvenkettős gránát.

— A Mars most már alattunk van, — mondja a soffőr hosszabb szünet után.

Biegler ismét megnyugodott.

— Ismeri maga a lipcsei nagy csata történetét? — kérdezte Biegler, — amikor Schwarzenberg herceg tábornokszernagy, 1813. október 14-én Liberkovicnek menetelt és október 16-án Lindenaunál megütközött? Ismeri maga Merweldt tábornok harcait, amikor az osztrák csapatok Waschaunál jártak és amikor október 19-én Lipcse elesett?

— Tábornok úr, — felelte a soffőr komolyan, — most értünk a mennyek kapujához. Legyen szíves, szálljon le.

Itt már nem lehet áthajtani. Borzasztó nagy a tolongás. Csupa katonaság van itt.

— Csak gázolj át valakin, majd kitér a többi.

Es amikor a tovamennő autóból kihajolt, kikiabált a nyüzsgő katonákra: „Vigyázat, disznó társaság! Nem látjátok, hogy egy tábornok jön? Nem tudtok „jobbra nézz”-t vezényelni?”

A soffőr csendesen odaszólt a tábornoknak:

— Ezt nagyon nehéz lesz itt megcsinálni, minthogy a publikum legnagyobb részének nincs feje.

Biegler tábornok csak most vette észre, hogy a kapu előtt tolongó rengeteg katona csupa invalidus. Mind-egyik elvesztette a háborúban valamelyik testrészét és azt most a borjújában, vagy a hátizsákban hordja. Fejek, lábak, karok kandikáltak ki a megrakott torniszterek-ből. Egy becsületes tüzér, kopott, lyukas köpenyben, tolongott az ég kapujánál. Az egész hasa, alsó végtag-jaival együtt, a borjúba volt gyömöszölve. Egy öreg, tisztos népfelkelő félfenekével mosolygott ki a hátizsák-ból Bieglerre, amit Lembergnél vesztett el.

— Ezt mind a rend végett csinálják így, — mondta a tapasztalt soffőr, mialatt a sűrű tömegen keresztülhaj-
tott. — Ezek valószínűleg most mennek a mennyei felül-
vizgálatra.

A mennyek kapuján csak a „Für Gott und Kaiser” jelszóval lehetett belépni, ami azonnal feltűnt Biegler tábornoknak.

Az autó csendesen begördült a mennyországba.

— Tábornok úr, — mondotta egy szárnyas angyal-
tiszt, amikor egy rekrutákkal zsúfolt kaszárnya előtt
mentek el, — önnek jelentkeznie kell a térparancsnok-
ságon.

Elhaladtak egy gyakorlótér mellett, ahol a rekruta-

angyalok tanították éppen egyszerre kiáltani a „Hallelujá”-t.

Egy bakacsoport előtt egy vöröshajú angyal-káplár rugott hasba éppen valami ügyetlen szárnyas angyal-regrutát és torkaszakadtából ordított rá:

— Nyisd ki jobban azt a nyálas pofádat, azt a betlehemi barom istenit az anyádnak! Így kell „halleluját” kiáltani, te szaros. Gombóc van a pofádban? Azt szeretném csak tudni, hogy melyik ökör eresztett be téged a paradicsomba! Ordítsd mégegyszer... Hal-le-lu-ja? Mit, te bestia? Hát itt a paradicsomban akarsz te nekem szuszogni? Mégegyszer, te libánoni cédrus, te!

Továbbmentek, de még sokáig hallották, amint a hátuk mögött a félénk regruták torkukszakadtából ordították, hogy „Ale-lu-ja-ale-lu-ja!”

Most aztán, mennyei fényben, szemük elé tűnt egy hatalmas épület. Körülbelül akkora volt, mint a budweiszi Mária-kaszárnya. A kaszárnya két végén egy-egy hatalmas repülőgép lebegett és a közepén irtó nagy vászonra, óriási betűkkel, ez volt kiírva:

K. u. K. Gottes Hauptquartier.

Cs. és kir. Isteni-Főhadiszállás.

Itt két táboricsendőr-egyenruhába bújt angyal kirángatta Biegler tábornokot az ülésből és galléron ragadva, felcipelte az első emeletre.

— Viselje magát rendesen az úr színe előtt, — mondták neki és bedobták egy ajtón.

A terem falán egy csomó fénykép. A fényképek között középen Ferenc József. Körülötte aztán rang szerint Vilmos császár, Károly trónörökös, Ferenc Ferdinánd, Dankl Victor tábornok, Ferdinánd főherceg, Hötzendorfi Konrád, a vezérkar főnöke és ezek alatt a képek alatt állott szigorú ábrázattal az atyaisten.

— Biegler kadét, — mondja az isten jelentőségteljesen, — nem ismer meg engem? Én valamikor Sagner százados voltam, a 91-es ezred menetzászlóaljparancsnoka.

Biegler tágranyította a szemét.

— Biegler kadét, — szólalt meg ismét az úr, milyen jogon merte maga egy vezérőrnagy paszomántját magára akasztani? Milyen jogon ment maga kincstári autón?

— Alázatosan jelentem...

— Fogja be a pofáját, Biegler kadét, ha a jó isten beszél magával!

— Alázatosan jelentem... — dadogta mégegyszer Biegler kadét.

— Űgy, szóval maga nem hajlandó befogni a száját? — ordít az úristen magából kikelve. — Két angyal ide!

Erre két szárnyas angyal lépett ki. Mindegyiknek a balszárnyára egy-egy Manlicher volt akasztva. És Biegler felismerte bennük Matusicet és Batzert.

Az úr szájából pedig utolsó ítéletként hangzott az ige:

— Vessétek a klozettba ezt az embert!

*

Biegler kadéttal szemben ült Matusic és Batzer, a Sagner kapitány puccerja és szakadatlan buzgalommal játszották a hatvanhatosat.

— Pfuj, de бүdös ez a fattyú, mintha a bele rothadna, — mondja Batzer, figyelmesen szemlélve a meggörbült alvó kadétot, — „a' muss d,Hosen voll ha'n”.

— Az mindenkivel előfordulhat, — mondotta Matusic bölcsen. — Hadd csak békén, hiszen úgyse te fogod tisztába tenni. Oszd inkább a kártyát.

Budapest fénye látszott már az égen és a Dunát nyugtalan reflektor világította meg.

Közben Biegler kadét valami újat álmodhatott, mint-hogy álmában ekként szónokolt: „Mondja meg az én de-

rék hadsegédemnek, hogy hősiességével szívemben a szeretet és hála lerombolhatatlan szobrát állította fel.”

Mivel ennél a mondatnál ismét meg akart fordulni, újabb búzáradat terjedt belőle, persze Batzer orra alá, aki most sem állta meg szó nélkül.

— Az istenit a hasába, bűdös ez, mint a görény.

Biegler kadét tovább forgolódott, egyre nyugtalanabban. Új álmaiban, — melyek módfelett fantasztikusak voltak, — Linz városát védte az osztrák örökösödési háborúban.

Sáncokat és erősítéseket látott a város körül mindenfelé. Az ő hadiszállása valami irdatlan kórházzá változott át. Mindenféle betegek feküdtek szana-széjjel és a gyomrukat fogták. És Linz határában I. Napoleon francia dragonyosai vágattak.

Ő, a város parancsnoka, ott állott ennek az ember-tömegnek a közepén és szintén a hasát fogta s így hiáltott oda valami francia parlamenternek: „Mondja meg a császárnak, hogy nem adom meg magam...”

Aztán, mintha a gyomorfájás egyszerre cserbenhagyta volna, egy zászlóaljjal átvette magát a sáncokon, amely kirohanás azonnal átváltozott a dicsőség és a győzelem útjává. És látta, amint Lukás főhadnagy saját mellével fogta fel egy francia dragonyos lándzsáját, amely neki, Linz hős védelmezőjének volt szánva.

És Lukás főhadnagy ott halt meg az ő lába előtt a következő felkiáltással:

— Egy olyan ember, mint ön, ezredes úr, százszor fontosabb, mint egy haszontalan főhadnagy.

És Linz város hős védője meghatottan fordult el a főhadnagytól, de ebben a pillanatban egy ellenséges kartácsszilánk vágódott a város hős védelmezőjének ülőizmaiba.

Biegler gépiesen a fenekéhez kapott és valami ragadós

anyagot érzett kezére tapadni. Torkaszakadtából ordítani kezdett: Szanitéc! Szanitéc! — és azon minutumban leesett a lóról...

Biegler kadétot Matusic és Batzer emelték vissza a kocsi padjára, ahonnan közben lepottyant.

Aztán Matusic elment jelenteni Sagner kapitánynak, hogy milyen rendkívüli eset történt Biegler kadétőrmerster úrral.

— Ez bizonyára nem a konyaktól van, — mondotta. — Valószínűleg koleráról van szó. Biegler kadét minden állomáson sok vizet ivott. Mosonban én magam láttam, amikor...

— Nem olyan gyorsan megy az, hékás, azzal a kolerával. Mindenesetre szóljon be, Matusic, a doktor úr kupéjába, hadd csináljon vele valamit.

A zászlóaljhoz egy „hadi doktor” volt beosztva, az öreg medikus és veterán diák Welfer. Ez a doktor kitűnően tudott inni és verekedni, amellet az egész orvosi tudomány a kisujjában volt. Végigjárta a derék doktor Ausztria-Magyarország minden orvosi fakultását és minden hitvány kórházát, de a doktorátust mégsem szerezte meg, annál az egyszerű oknál fogva, hogy elhalt nagybátyja végrendeletében volt egy pont, mely szerint az örökösök csinos havi stipendiumot voltak kötelesek fizetni Friedrich Welfer orvostanhallgatónak mindaddig, amíg orvosi diplomáját meg nem kapja. Ez a stipendium legalább négyszer akkora volt, mint egy gyakorló orvos fizetése a kórházban. Így aztán a M. U. C. Friderich Welfer, vagy tizenkét diákegyesület tagja, tovább diákoskodott, közben kiadott egy pár kitűnő verseskötetet Bécsben, Lipcsében és Berlinben, végül aktív munkatársra lett a „Simplicissimus” című vicclapnak és úgy iratkozott be minden évben az egyetemre, mintha sohase járt volna ott.

De aztán kitört a háború; ez aztán alaposan elbánt M. U. C. Friedrich Welferrel.

A „Nevető nóták”, a „Sörös korsó és tudomány”, a „Mesék és parabolák” hírneves szerzőjét egyszerűen és gorombán behívták katonának. Aztán a hadügyminisztériumnál lebzselő valamelyik másik örökös gondoskodót arról, hogy letéessék vele a „hadi doktor” — vizsgát. A vizsgát írásban tette le. Felelnie kellett néhány kérdésre, amelyet Friedrich Welfer egyformán válaszolt meg. Minden egyes rubrikába a következőket írta: „Lecken Sie mich in Arsch”. Aztán három nap múlva az ezredes úr tudomására adta Welfernek, hogy az orvosi tudomány minden ágában diplomás orvos lett, egyben kijelentette azt is, hogy erre a doktorátusra tulajdonképpen már régen rászolgált és hogy a főtörzsorvos úr őt a hadikiegészítő kórházba osztotta be. A további előléptetése persze most már a saját magaviseletétől függ. Tudják ugyan, hogy ő különböző egyetemi városokban tisztekkel párbajozott, de azt most háborús időkben elfelejtik neki.

Így aztán a „Sörös korsó és tudomány” című verseskötet illusztris szerzője nem tehetett egyebet, minthogy lenyelte a mérgét és katonai szolgálatba állott.

Miután néhány esetben megállapították róla azt a diagnózist, hogy szokatlanul barátságos a katonákhoz és amennyire lehetett meghosszabbította az embereknek a kórházba való maradásukat, már szinte szállóigévé vált a mondás: Jobb a kórházban heverni, mint a lövészárokokban felfordulni, — inkább a kórházban haljon meg, mintsem a rajvonalon) semmi csodálni való se volt abban, hogy Friedrich Welfer doktort egy-kettőre kiküldötték a frontra, a tizenegyedik menetzászlóaljjal.

Az aktív tisztek mélyen lenézték a „hadi doktort”, a tartalékos tisztek pedig szintén nem igyekeztek vele baráti viszonyba kerülni, nehogy még nagyobbra mélyüljön ezáltal köztük és az aktív tisztek között az ellentét.

Sagner százados természetesen még magasabban hordotta az orrát ezzel a volt vándiákkal szemben, aki egyetemi évei alatt jó néhány aktív tisztet vagdalt meg párbajban. Ha dr. Welfer elhaladt mellette, hát keresztül nézett rajta és egészen banális dolgokról beszélgett csehül Lukás főhadnaggyal. Arról beszélt például, hogy Pesten nagyban termelik a tököt, mire Lukás főhadnagy azt mondotta, hogy amikor harmadéves kadét volt, lent járt egy pár barátjával „civilben” Szlovákiában, ahol valami tót evangélikus kispapnál szálltak meg, az adott nekik tökkáposztát a disznósülthöz, aztán bort töltött nekik és mindig, azt hajtogatta: „Dyna svina, chce sa jej vina” (Nesze tök és disznó, ugy-e jó a vinkó!) amin aztán ő módfelett megsértődött.

— Budapestből nem sokat fogunk látni — mondotta Sagner kapitány — csak átutazunk rajta. A menetrend szerint két óra hosszát fogunk itt állni...

— Azt hiszem megint kitolják valahová a vonatot — mondja Lukás főhadnagy. Valamilyen rendező pályaudvaron akadunk majd fenn. Ez most a katonai vonatok pályaudvara.

Welfner, a hadidoktor jött visszafelé:

— Nincs semmi különösebb baj — mondotta mosolyogva. Azok az urak, akik idővel hadsereget vezénylő tisztek akarnak lenni és Bruckban még hadtörténelmi tudományukat csilogtatták, ne zabálják meg azt az egész csomag édességet, amit a mamájuk adott velük az útra. Biegler kadét viszont, amint ő maga is beismerte, Bruck óta harminc darab krémest evett meg és minden állomáson forralt vizet ivott rá. Különben ez nagyon emlékeztet engem egy Schiller-költeményre, százados úr: „Ki beszél a...”

— Ide hallgasson doktor, — szakítja félbe Welfert Sagner kapitány, — Nem Schillerről van most szó kérem. Mi van Biegler kadéttal tulajdonképpen?

Welfner hadidoktor mosolygott:

— A tisztí méltóság eme várományosa, az önök Biegler kadétja egyszerűen összezsínálta magát... Nem kolera az kérem, nem is vérhas, egyszerűen hasmenés. Egy kicsit sok konyakot ivott az önök kadétaspiránsa a tisztí méltóságra és ezért berezelt. Az is lehetséges ugyan, hogy konyak nélkül is megesett volna rajta a gyalázat, mivel minden krémest beevett, amit hazulról küldtek neki... Gyerek az kérem... A kaszinóban, ahogy én tudom, mindig csak két decit ivott. Absztinens...

Welfer doktor köpött egyet.

— Linzi tortát evett mindig.

— Szóval nincs semmi komoly baj? — kérdezte a kapitány — Szép kis história, ha ennek híre szalad a légénység között.

Lukás főhadnagy fölállott és csöndesen megjegyezte Sagner felé fordulva: — No hiszen, köszönöm az ilyen szakaszparancsnokot...

— Lábra segítettem egy kicsit, — mondta a doktor, változatlan gúnyos mosolyával, — a továbbiakra nézve majd a zászlóaljparancsnok úr fog utasítást adni. — Biegler kadétot befogom majd Pesten liferálni valamegyik kórházba. — Kiállítok egy leletet róla, hogy dizentériája van. — „Súlyos vérhas, izolálendő”... És Biegler kadét majd bekerül a járványbarakba... Tulajdonképpen sokkal jobb egy dizentériás kadét, mint egy szaros kadét... fűzte hozzá Welfer.

Sagner százados Lukás főhadnagy felé fordult és hivatalos hangon közölte:

— Főhadnagy úr, Biegler kadétőrmester az ön századából vérhasban megbetegedett és Budapesten marad ápolás alatt.

Sagner százados a doktor hangját borzasztó kihívónak

találta, de amikor a hadidoktorhoz indult, az közömbösen nézett szembe vele.

— Szóval minden rendben van, kapitány úr. Így tehát a tiszti méltóság aspiránsa... majd legyintett egyet a kezével — a vérhasnál mindenki a nadrágjába rezel...

Így történt aztán, hogy a derék Biegler kadét Óbudára került a katonai járványkórházba. Összezsínált nadrágja pedig a háború forgatagában valahol elveszett. Biegler álmai a nagy győzelmekről a járványkórház egyik betegszobájába záródtak.

Amikor Biegler megtudta, hogy vérhast kapott, őszintén örült neki. Tulajdonképpen mindegy volt, hogy a császárszárjának szolgálatában megsebesült-e, vagy megbetegszik. De egy kis pechje volt mégis. Minthogy a vérhas barakkban nem volt hely, egyszerűen áttették a kolerásokhoz.

Valamelyik magyar törzsorvos vizsgálta meg. A fejét csóválta, miután felhozták a fürdőből és a hőmérő 37° lázt mutatott. A koleránál ez a különös hőesés a legrosszabb szimptoma. A beteg apatikus lett.

Biegler kadét valóban nem mutatott semmi felindulást. Szokása ellenére teljesen nyugodt volt, folyton azon járt az esze, hogy tulajdonképpen ő itt is öfelségéért, a császárért szenved.

A törzsorvos a hőmérőt a kadét végbelébe tette. — Az utolsó kolerastádium, — gondolta a törzsorvos magában — a rendkívüli gyenge kolerabetegek agónia-szimptomája. A beteg elveszíti eszméletét, értelmisége elhomályosodik és mosolyog haláltusája közben.

Biegler kadét valóban mosolygott az egész manipuláció alatt, mint egy mártír és adta a hőst. És miközben a hőmérőt a végbelébe dugták, mozdulatlan maradt.

— Rossz szimptoma — gondolta a törzsorvos, — a koleránál ez a passzivitás a halál közeledését jelenti.

Megkérdezte még a szanitéc-altisztet magyarul, hogy miképpen viselte magát a fürdőben a beteg, hányt-e, volt-e hasmenése? Az altiszt tagadó válaszára még jobban végignézte Bieglert. Ha már nem is hány és hasmenése sincs, az már az utolsó óráját jelenti a kolerásnak.

Amikor Biegler kadétot a meleg fürdőből anyaszült meztelenen az ágyba vitték, reszketett a hidegtől és a fogát verte össze dideregve. Az egész teste libabőrös volt.

— Látja? — szólt a törzsorvos magyarul az altiszthez, — reszket és fázik, a végtagok hidegek... Itt a vége.

Majd a kadét felé fordulva csendesén megkérdezte németül: — Also, wie geht's?

— S-s-se-hr gu-gu-gutt, dideregte Biegler kadét. Ké-ké-rek e-egy pok-ró-cot.

— Részben eszméletén, részben öntudatlan állapotban — mondta a törzsorvos. A test sovány, az ajka és körmei feketék kell legyenek. Ez a harmadik eset, hogy nekem a beteg fekete ajak és köröm nélkül hal meg.

— E-e-egy-po-po-kró-cot — didergi Biegler kadét.

— Amit most mond, az az utolsó szava. Most el fogja vesztíteni eszméletét — szólt a törzsorvos ismét. — Holnap el fogjuk temetni Koch őrnaggyal együtt. A papírai az irodában vannak?

— Ott kell legyenek — felelt közömbösen az altiszt.

— E-ei-ne-ne De-de-deck-ke-ke, — kiált Biegler a távozók után reszketve.

A szobában öt ember feküdt. Az egyik már halott volt. Két órával ezelőtt halt meg. Le volt takarva egy vászonlepedővel, ez volt itt a kolera bacillusok szemfedő leple. Koch őrnagynak hívták a szerencsétlent, ez volt az, akit másnap Biegler kadéttal kell majd eltemetni.

Biegler kadét most nézett széjjel kissé az ágyból. Még akarta nézni, hogy miképpen halnak meg az emberek kolerában, öfelségéért, a császárért. A négy élő közül kettő haldoklott. Szederjes arccal feküdtek és torkukból határozatlan hangok hallatszottak, inkább hörgés volt az, mint szó valamilyen nyelven.

A másik kettő feltűnő módon hányta vetette magát, úgy hatottak, mint a deliriumba esett emberek. Folyton kiabáltak és rugdalóztak a pokróc alatt. Mellettük állott egy öreg szakállas szanitéc katona, aki stejer dialektusban beszélt és csitítgatta őket:

— Ugyan uraim, hagyják már abba! Nekem is volt már kolerám, azért nem rugdostam úgy a pokrócot. Hiszen most már minden jól van... Szépen szabadságra fognak menni...

— No ne hányd már magad olyan veszettül, te — ordít rá most durván az egyikre, aki olyat rúgott a pokrócba, hogy az a szanitéc katona fejére borult, — ilyen nem csinálnak nálunk... Nemhogy örülnél, hogy lázad van! Legalább nem muzsikával fognak elvinni innen. Ti már mind a ketten túl vagytok...

Megfordult és széjjel nézett.

— Na, itt már megint meghalt kettő. Ezt már vártuk is, — mondta jóindulatúan. — Örüljete, hogy túl vagytok már rajta. Megyek, hozok lepedőket.

Rövid idő múlva visszajött és betakarta a két halottat. Mind a kettőnek fekete volt az ajka s igyekezett a nyelvüket visszadugni a szájukba. Amikor így egy kissé rendbehozta őket, letérdelt az ágy mellé és hozzá kezdett: „Heilige Maria, Mutter Gottes...” És az öreg stájerországi szanitéc katona közben azokra a pácienseire nézett, akiket a delirium egy új élet felé mentett.

„Heilige Maria, Mutter Gottes” — ismételte újból,

mikor egy meztelen ember tette vállára a kezét. Ez a meztelen ember Biegler kadét volt.

— Ide halgasson. En fürödtem... vagyis engem megfürdették... Adjon egy pokrócot... Fázom...

— Ez aztán egészen különös eset — mondotta félórával később a törzsorvos Biegler kadétőrmesternek, aki már kissé felmelegedve pihent a pokróc alatt. Ön már lábadozó, kadét úr, mi holnap el fogjuk küldeni önt a tarnovi tartalékkórházba, mert magában kolerabacillusok vannak még... Az orvosi tudomány annyira előrehaladt, hogy mi ezt nagyon jól tudjuk. Maga a kilencvenegyedik ezredből való?...

— Tizenharmadik menetzászlóalj, tizenegyedik század, — mondotta a szanitéc-altiszt Biegler kadét helyett.

— Írja csak — mondotta a törzsorvos — Biegler kadét őrmester a 91-ik cs. és kir. gyalogezred 13-ik menetzászlóalj, tizenegyedik századából megfigyelésre utal-tatik a tarnovi barakkórházba. Koleragyanús...

Igy lett aztán Biegler Adolf kadétőrmesterből, a lelkes harcosból kolerabacillusok hordozója.

II. BUDAPESTEN

A budapesti katonai pályaudvaron Matusic zászlóalj-ordonánc újabb táviratot hozott a pályaudvarparancsnokságról. A távirat küldője még mindig a szerencsétlen bolond dandárparancsnok volt. A szöveg is ugyanaz volt, mint az előbbi táviratban: „Gyorsan befejezni a főzést és előnyomulni Sokal felé!” És még pár szó: „A trént a keleti hadcsoportnál bekapcsolni. Földérítő szol-

gálat megszüntetendő. A tizenharmadik menetzászlóalj hidát ver a Bug folyón. Közelebbit az ujságokban.”

Sagner százados azonnal a Bahnhofkommandóra ment, ahol egy alacsony, barátságosan mosolygó, kövér őrnagy fogadta.

— Ez a maguk dandárparancsnoka igazán finom dolgokat csinál, mondhatom, — nevetett a kövér állomásparancsnok. — De nekem továbbítanom kell ezt a sületlenséget, mert még nem jött parancs a hadosztálytól, ami hatálytalanítaná őket. Tegnap a hetvenötös ezred tizennegyedik menetzászlóalj ment itt át és a zászlóaljparancsnokat várta egy távirat, mely szerint a legénységnek külön díjazásként Przemyslért hat korona fizetendő ki fejenként és egyidejűen az a parancs, hogy a legénységgel itt az irodában két koronát kell jegyeztetni hadikölcsönre. Bizalmas értesüléseim szerint az Ön dandárparancsnokának paralízise van.

— Őrnagy úr, mondta most Sagner kapitány, az ezredparancs szerint mi tovább megyünk Gödöllő felé. A legénységnek ott 15 deka ementáli sajtot kellene kapnia. Az utolsó állomáson 15 deka magyar szalámit kellett volna faszolnunk fejenként, de nem adtam semmit.

— Valószínűleg itt se fognak kapni — felelt az őrnagy változatlan barátságos mosollyal. Én nem is tudom, van-e ilyen parancs csehországi ezredek részére. Különben az nem is az én dolgom, tessék az élelmezési parancsnoksághoz fordulni.

— Mikor megyünk tovább, őrnagy úr?

— Ön előtt áll egy vonat nehéz tüzérséggel Galicia felé. Ezt körülbelül egy óra múlva útnak engedjük, aztán a harmadik vágányon van egy kórházvonat, ez a tüzérségi vonat után indul körülbelül huszonöt perc múlva, aztán a tizenkettedik vágányon van egy lőszeres vonat, az indul 10 perccel a szanitéc vonat után és az-

után 20 perccel indul az ön vonatja, százados úr. De persze csak úgy, ha valami közbe nem jön, — tette hozzá az őrnagy mosolyogva.

Sagner százados már torkig volt az őrnagy mosolyával.

— Bocsásson meg őrnagy úr — kérdezte, — nem volna szíves felvilágosítani arról, hogyan lehet az, hogy ön semmit se tud olyan parancsról, mely szerint a csehországi ezredek részére emberenként 15 deka ementáli sajt adassék ki?

— Ez titok, százados úr — felelte az állomásparancsnok folyton mosolyogva.

— Na hiszen szépen nézek ki — dühöngött magában Sagner százados, kilépve az állomásparancsnokság irodájából. Mi a fenének mondtam Lukásnak, hogy szedje össze a tiszteket és küldje őket az élelmezési raktárhoz a legénységgel együtt 15 deka ementáli sajtot faszolni?

*

Mielőtt a tizenegyedik század parancsnoka, Lukás főhadnagy, végrehajtotta volna Sagner százados parancsát, Svejk és a szerencsétlen Baloun vetődött elébe. Baloun egész testében remegett.

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem — mondta Svejk a tőle megszokott könnyedséggel, amiről beszélni szeretnék a főhadnagy úrral, borzasztóan fontos. Éppen ezért jó volna, ha az egész kérdést valahol máshol intéznénk el, főhadnagy úr, miként az én barátom, a zahorei Spatina mondotta, amikor házassági tanu volt és a templomban rájött...

— Na, mi az Svejk? — szólt a főhadnagy, aki talán már éppen úgy vágyott Svejkkal beszélni, mint az, a főhadnaggal — no menjünk odébb egy kicsit.

Baloun utánuk kullogott, még mindig egész testében remegve. Ez az óriás teljesen elveszítette lelki egyen-

súlyát és hosszú keze reménytelenül, tehetetlenül lógott ide-oda.

— No mi történt, Svejek? — kérdi Lukás, amikor már jó darabot mentek.

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem — mondja Svejek, — mindig jobb, ha az ember előbb ismer be valamit, mint amikor már a dolog kirobban. A főhadnagy úr parancsot adott Balounnak, hogy ahogy Pestre érünk, hozza fel a kocsiba a májpástétomot és a zsemlét.

— Megkaptad a parancsot, vagy nem kaptad meg? — fordult Svejek Baloun felé.

Baloun még jobban lógatta irdatlan karját, mintha csak valami nagy ellenség előtt helyezkedne védelmi állásba.

— Ezt a parancsot, jelentem alássan — mondja Svejek ünnepélyesen, — nem lehetett végrehajtani, mivel sajnos én az egész májpástétomot megzabáltam...

— Megzabáltam — ismételte Svejek Balounra hunyorítva, — mert attól tartottam, hogy megromlik. Már egypárszor olvastam az újságban, hogy romlott májpástétomoktól egész családok meghaltak már. Egyszer Zderareban történt ilyen eset, egyszer Beraunében, egyszer Taborban, máskor Mlady Boleslaviban és mind meghaltak ebben a mérgezésben. A májpástétom a legnagyobb szeme a világnak...

Baloun, aki halászápadt lett, félrehúzódott, csendesen benyomta ujját a torkába és hatalmas sugarakban okádni kezdett.

— Mi van magával, Baloun?

— O-kádok, főhadnagy úr ok-a-á-do-dok — nyögte a szerencsétlen felhasználva a szünetet, — é-én-za-bál-tam-meg az e-egész-et egyedül...

Es a szerencsétlen ember torkából valóban dült a pástétom a staniolpapírral együtt.

— Amint látja főhadnagy úr — mondja Svejek semmit se veszve lelkinyugalmából, minden ilyen megzabált pástétom kiválik az emberből, mint olaj a vízből. Magamra akartam ezt bünt venni és ez a barom elárult. Ez a Baloun egész rendes ember volna, csak az a baja, hogy megzabál mindent, amit az ember rábíz. Ismertem egyszer egy ilyen embert, az szolga volt egy bankban. Erre ezreket rá lehetett bízni, sohase volt baj vele. Egyszer egy másik bankban ezer koronával többet adtak neki és azonnal, ott a helyszínen, visszaadta. Ellenben, ha elküldték, hogy hozzon tizenöt krajcárért füstölthúst, a felét megette az úton, ha pedig májashurkáért ment a hivatalnokok részére, akkor lyukat vágott a hurkán és felét kiszedte bicskával, majd angol flastrommal leragasztotta a hurkát. Többe került a flastrom, mint a hurka, mégis megzabálta.

Lukás főhadnagy felsóhajtott és továbbment.

— Nem parancsol valamit, főhadnagy úr? — kiáltott Svejek a tovahaladó Lukás után, mialatt Baloun az ujját még mindig a szájában tartotta.

Lukás főhadnagy legyintett egyet a kezével és folytatta útját az élelmezési raktár felé. Közben az járt az eszében, hogy kizárt dolog, hogy Ausztria megnyerhesse a háborút, amikor a katonák megeszik a tisztjeik májpástétomát!

Közben Svejek átvezette Balount a katonai pályaudvar másik felére és azzal vigasztalgatta őt, hogy elmennek együtt a városba és finom debreceni kolbászt fognak hozni a főhadnagynak. A debreceni kolbász fogalma egybeolvadt Svejek tudatában a magyar királyi székesfővárossal.

— És ha elmegy közben a vonat? — vetette rá Baloun vágyakozva.

— Amikor az ember a frontra megy — világosi

totta fel Svejks aggódó bajtársát, akkor semmiről sem ké-
sík le, mert minden vonat, ami csak a frontra megy,
nagyon meggondolja magát, nehogy csak egy félmenet-
zászlóaljjal érkezzék meg a végállomásra... Különben.

De nem mehettek sehová, mivel a kürtös beszállást
fújta. Az egyes szakaszok legénysége üres kezekkel tért
vissza a vagonba az élelmezési raktár elől. A tizenöt
deka ementáli sajt helyett, amit a pesti állomáson kel-
lett volna kapni, mindenki kapott egy skatulya gyufát
és egy tájképes levelezőlapot, a Keletgaliciában elesett
szegény népfelkelők síremlékével, amelyet Scholz szob-
rász egyéves önkéntesőrmester faragott.

*

A tiszti kocsiban azonban nagy izgalom urakodott.
A menetzászlóalj tisztikara Sagner százados köré gyüle-
kezett, aki felindulva magyarázott nekik valamit. A ka-
pitány, aki éppen most tért vissza a pályaudvarparancs-
nokságról, ezúttal egy hiteles és bizalmas karakterű tá-
viratot tartott a kezében, ami nemrégén érkezett a dan-
dárparancsnokságtól. A dandárparancsnokság újabb uta-
sításokat, értesítéseket adott, amik megfeleltek az 1915.
május hó 23-iki komoly helyzetnek.

A dandárparancsnokság tudatta, hogy Olaszország
hadat üzent Ausztria-Magyarországnak.

Már a brucki tiszti kaszinóban sokat beszélgettek a
tiszt urak Olaszország sajátságos magatartásáról, azon-
ban senki sem gondolt arra, hogy hadüzenet lesz a do-
logból. Senki sem vette komolyan a hülyének vélt Bieg-
ler kadétőrmester apostoli szavait, aki egy alkalommal,
vacsora közben azzal toltta el maga elől a makaróni,
hogy: „Ebből pedig csak Verona kapujában fogok jól-
lakni.”

Miután Sagner kapitány a dandár parancsát rendesen
végigszilabizálta, riadót fuvatott.

A legénység egy-kettőre összeverődött és négyszögben állott fel Sagner kapitány körül, aki a napi parancsot a szokottnál emelkedettebb hangon olvasta föl.

„Példátlan árulás az, amit Olaszország királya elkövetett. Örök szégyene marad Olaszországnak és királyának, hogy azt a testvéri köteléket, amely Olaszországot a Monarchiához fűzte, galádul széjjeltépte. Már a háború kitörésekor, amikor oda kellett volna állnia dicső csapataink mellé, az olasz király a kétszínű áruló szerepét játszotta. Jellemtelen módon, titkos tárgyalásokat folytatott ellenségeinkkel és árulását május huszonkettedikéről huszonharmadikára virradó éjjelen a hadüzenettel tetézte. Legelső hadurunk meg van győződve arról, hogy a mi bátor és dicsőséges hadseregünk erre a semmirekellő árulásra olyan ütéssel fog felelni, mely az árulóval meg fogja értetni azt, hogy pusztulásának saját maga volt az oka. Meg vagyunk győződve róla, hogy isten segítségével nemsokára itt lesz az az idő, amikor az árulók földjén ismét Santa Lucia, Vicenza, Navarra, Custozza hős győztesei állnak. Mi győzni akarunk, nekünk győznünk kell és mi bizonyára győzni is fogunk.”

Mire az elmaradhatatlan kincstári „dreimal hoch!!” kiáltás következett, amiután a legénység kissé leverten beszállt a vagonokba. A kenyérzsákba a tizenöt deka ementáli sajt helyett az olasz háborút pakkolhatták.

*

Abban a kocsiban, ahol Svejek, Vanek őrmester, Chodounszy telefonista, Baloun és az okultista szakács utazott, módfelett érdekes beszélgetés fejlődött ki az olasz hadüzenet körül.

— A prágai Tábor-utcában — kezdte Svejek — történt egyszer ehhez hasonló eset. Ebben az utcában lakott egy Hozsejsi nevű kereskedő, kissé odébb, a tulsó

oldalon pedig Posmourny boltos feküdt. A kettő között volt Havlasa szatócs boltja. Hozsejsinek egyszer aztán az az ötlete támadt, hogy ő elbánik a konkurenciával, Posmournyval, olyan módon, hogy Havlasával szövetséget köt Posmourny ellen. Tárgyalni kezdett Havlasával, hogy a két boltot egyesítik „Hozsejsi és Havlasa”-néven. Am Havlasa rögtön átszaladt Posmournyhoz és elmondta neki, hogy Hozsejsi ezerhétszáz koronát ígért neki az ő boltjáért és azt kívánja, hogy társas viszonyba lépjen vele. Viszont ha Posmourny úr hajlandó volna ezernyolcszáz koronát fizetni, úgy persze ő inkább Posmournyval társulna szívesebben. Ebbe aztán meg is állapodtak. Na és ez a Havlasa folyton ott ugrált Horsejsi körül, mintha csak a legjobb barátja volna és valahányszor arra került a beszéd, hogv mikor fogják végrehajtani az egyesülést, akkor Havlasa azt mondta: No igen, majd meg fogjuk csinálni, csak arra várok, hogy a lakók visszatérjenek a nyaralásból. Ősszel aztán, amikorra a nyaralásnak vége lett, csakugyan meg is csinálta, pontosan. Ugyanis egy reggel, ahogy Hozsejsi a boltját kinyitotta, a konkurrens cég ajtaja felett nagy fölírás ötölt a szemébe. Egy új firmatábla: „Posmourny és Havlasa.”

— Nálunk — jegyezte meg az ostoba Baloun, — ugyancsak előfordult ilyesmi. A szomszéd faluban egy nagyon szép fajborjúra alkudtam, már le is foglaltam szóban és akkor csapta el az orrom elől Vojticki mézsáros.

— Na, — folytatta Svejtk — szóval egy háborúval több, egy ellenséggel több, persze ez egy újabb frontot is jelent. Mennél több ellenségünk lesz, persze annál jobban kell spórolni a municióval. Mentül több gyermeke van az embernek, annál több nádpálca fogy el a családban, szokta volt mondani az öreg motoli Chovanec, amikor a szomszédban a gyerekeket püfölték.

Én csak attól félek — mondotta Baloun egész testében remegve, — hogy evégett a nyavalyás Olaszország miatt még kisebbre szabják a menázsit.

Vanek számvivő őrmester elgondolkodott és komolyan fűzte hozzá: — Ez bizony meglehet, mivel most a mi győzelmünk némi halasztást fog szenvedni.

— Most aztán ránk férne egy új Radecky marsall — vélte Svejek, — mert ő nagyon jól kiismerte magát azon a vidéken. Az már tudja, hogy merre van az olaszok gyenge oldala és hogy merről kell őket munkába venni. Tudniillik nem lehet ám akármelyik oldalról nekimenni az ellenségnek. Odamenni nem nehéz, de aztán visszajönni onnan, az a tiszta katonaművészet. Ha az ember rámege az ellenségre, nagyon jól kell tudja, mi van körülötte, mert különben könnyen belekerülhet a slamasztikába, amit másnéven katasztrófának neveznek a katonaságnál. Minálunk egyszer, még a régi lakásban, egy tolvajt csíptek el a padláson. Nem vette észre a marha, hogy a világító udvarban kőművesek a falat javították akkoriban és amikor kiszabadította magát és felborította a házmesternét, fogta magát és leereszkedett a világító udvarba, ahonnan aztán nem tudott hová menekülni. Az ám, de a mi Radecky-apánkat nem lehetett olyan könnyen elcsípni, az minden utat ismert. Olvastam egy könyvben, amiben minden meg volt írva a vitéz tábornokról, hogy Santa Luciánál például csata közben egyszer csak elszaladt a csapataival, miközben az olaszok szintén elmenekültek. Csak másnap jött rá, hogy ő tulajdonképpen győzött, amikor látcsővel kereste az olaszokat és azok még látcsővel se voltak láthatók. Így aztán az elhagyott Santa Luciát szépen el is foglalta. Így bánt el velük a feldmarsall.

— Olaszország nagyszerű ország — jegyzi meg Jurajda, a szakács. Jártam egyszer Velencében. Ott tapaszt-

taltam, hogy az olaszok mindenkit disznónak neveznek. Ha dühbe jönnek, ami náluk gyakori eset, úgy rögtön disznónak mondják az embert: „Porco maledetto”. Sőt a pápát és Szűz Máriát is ledisznózzák: „Porca Madonna, papa porco”

Ezzel szemben Vanek őrmester jó véleménynel volt Olaszország felől. Az ő kralupechi drogériájában elsőrangú citromszirup volt kapható, ami Olaszországból származott. Rothadt citromból állították elő és mégis módfelett jóízű szirup volt. A legrothadtabb és a legolcsóbb citromot mindig Olaszországból hozták. Most azonban vége lesz ennek is és Kralupon nem lehet majd olasz citromterméket kapni. Sőt ennél sokkal súlyosabb dolgok is lesznek, különböző meglepetések, minthogy Ausztria biztosan meg fogja majd bosszúlni ezt az árulást.

— Azt csak úgy mondják — veti közbe Svejek — bosszút állni! Az ember azt hiszi, no most bosszút álllok, aztán ártatlan emberek isszák meg a levét a bosszúállásnak. Amikor évekkel ezelőtt Vinohradiban laktam, ott élt a földszinten egy házmeister, akinél egy kisebb banktisztviselő lakott kvártélyban. Ez a hivatalnok a Kramezi-utcába valami kocsmába járt és ott vitába szállott egy úrral, akinek Vinohradin volt valami vizeletelemző intézete. Ez az úr semmire a világon nem gondolt, semmi másról a világon nem beszélt, csupán a vizeletvizsgálatról. A zsebe állandóan tele volt különböző üvegekkel, amik különböző színű vizelettel voltak tele és ezeket tartotta boldog-boldogtalan orra alá. Mindenkit felszólított, hogy pisiljen az üvegbe és elemeztesse a dolgát. Mivel, hogy ettől függ a világ sorsa. A szerencse, a családi boldogság, minden. Minden analízis csupán hat koronába kerül. Minden vendéget, aki csak a kocsmába járt, lassankint rávett, hogy anali-

záltassa a vizeletét. A kocsmáros és a kocsmárosné is adott egy kis konyakos üvegben mintát, hogy azt a tudós úr elemezze. Csak az a bankhivatalnok tartotta magát keményen és az istennek sem adott a vizeletéből, habár valahányszor kiment a pissoirba, az urinás úr mindig utána ment egy üveggel és aggodalmas arccal odaszólt neki: „Valahogy nem tetszik nekem a maga vizelete, kedves Skrokovszy úr, vizeljen csak bele ebbe az üvegbe, amíg nem késő”. Sok ilyen utánjárással végre rábírta a hivatalnokot arra, hogy az üvegbe vizeljen. Ez a művelet a hivatalnoknak csupán hat koronájába került, de kapott is érte olyan analizist, hogy csuda. Különben ez az úr minden analizist nagy prédikáció és szigorú utasítások közepette adott át, ami alól még a kocsmáros se volt kivétel. Ezek a tanácsok viszont nagy ártalmára voltak a kocsmáros üzletének. Szerinte minden analízis igen súlyos bajra mutatott, amelynek eredményeként a pácienst tartózkodnia kellett a szeszes italtól, csak vizet volt szabad innia, se dohányozni, sem házasodni nem szabad, se húst nem szabad ennie, csupán különböző főzelékféléket. És a derék hivatalnok borzasztó mérges lett az analizistól és elhatározta, hogy bosszút fog állni érte az urinamesteren. Bosszúja eszközeként a házigazdáját, a házmestert választotta, akit nagyon goromba embernek ismert. Egyszer azt mondta ennek a pisis úrnak, hogy az ő házmestere jó ideje nagyon rosszul érzi magát és szeretné megvizsgáltatni a vizeletét és ezért kéri az urinást, hogy holnap reggel hét óra tájban fáradjon el hozzá az urináért. A házmester még aludt, amikor ez az úr beállított hozzá és barátságos mosollyal felköltötte: „Van szerencsém, jó reggelt kívánok, Málek úr. Itt van egy üveg, legyen olyan kedves, vizeljen bele, aztán kapok öntől hat koronát”. No de aztán erre valami rettenetes dolog történt. A házmester úgy ingben,

gatyában, ahogy volt, kiugrott az ágyból és torkon ragadta ezt a szamaritánus férfiút és belevágta a szekrénybe úgy, hogy szegény egy ideig lógva maradt ott. Aztán, hogy nagynehezen kikecmeregett a szekrényből, akkor a dühös házmester bikacsököt ragadott és úgy gatyában zavarta végig az egész Cselakovszky-utcán. A szegény ember úgy ordított, mint az a kutya, akinek a farkára lépnek. Végre bemenekült a Havlicsek-utcába, a villanytelepre, ahová szintén követni akarta vad üldözője, de ott, szerencsére, egy rendőr elállta az útját. Ezzel szintén harcba bocsátkozott. Tudniillik úgy futás közben mindene kilógott a gatyából és a derék rendőr szemérem elleni vétség címén fogta le a házmestert. Persze, amikor már a rendőrrel is verekedni kezdett, akkor több rendőr is összeszaladt és nagy kinnal becipelték a kerületi kapitányságra, ahol a kóterbe dobták, de még innen is úgy ordított, mint az állat: „Büdös gazemberek, majd adok én nektek analizálni”. Kapott aztán hat napot hatóság elleni erőszak és szeméremsértés címén, de a tárgyaláson viszont megsértette az uralkodóházat úgy, hogy azt hiszem, hogy talán még most is ül a boldogtalan Málek. Azért mondom én, hogy nem jó az a bosszúállás, meri gyakran más issza meg a levét.

Baloun közben egész másra gondolt úgy, hogy mikor Svejk befejezte a tanulságos történetet, a következő kérdéssel fordult Vanek számvívő őrmesterhez:

— Őrmester úr, valóban azt hiszi, hogy amiatt az olasz háború miatt le fogják szállítani a porciókat?

— Ez olyan világos, mint a vakablak, — vetette oda Vanek.

— Jézus Mária! — kiáltott Baloun és két kezébe kapva gondterhes fejét, szótlanul meredt maga elé a sarokban.

Ezzel aztán, ebben a vagonban, véglegesen be is fejeződött a megbeszélés az olasz hadüzenetről.

A tiszti vagonban a vita bizonyára nagyon lapossá vált volna az olasz hadüzenet teremtetten új helyzet körül, miután Biegler kadétörmester már nem volt jelen, ha szerencsére Dub hadnagy, a harmadik század egyik szakszparancsnoka be nem ugrik, hogy helyettesítse a póruhárt hadi teorétikust.

Dub hadnagy civilben cseh tanár volt, azonban már a békevilágban is nagy gondot fordított arra, hogy a monarchiával szemben való loyálisát, ahol csak erre mód volt, demonstrálja. Írásbeli dolgozatként tanítványainak mindig a Habsburg ház történetéből adott feladatokat. Az alsó osztályokban azzal rémítgette tanítványait, hogy leíratta velük Maximilián császár esetét, aki magas kősziklára mászott, ahonnan nem tudott lejutni, József császárt, a „nép barátját” és Ferdinándot a „jó királyt”. A felsőbb osztályokban viszont a feladat nehezebb volt. Például a hetedik osztályban már ilyen kérdéseket tárgyaltak: „I. Ferenc József, a tudomány és művészet atyja”. Egy hetediket azért zárt ki örök időkre Ausztria-Magyarország minden középiskolájából, mert azt írta egyik dolgozatában, hogy I. Ferenc József császár leg-hatalmasabb műve a prágai Ferenc József híd megépítése volt.

Dub professzor nagyon ügyelt arra, hogy tanítványai a császár születése napján, vagy egyéb ünnepélyes alkalmakkor lelkesedéssel böggjék a „Gotterhalté-t”. A társaságban útálták, mert köztudomású volt róla, hogy kolégáit denunciálja. Abban a városban, ahol tanított, volt egy asztaltársaság, melynek a helység legcímeresebb barmai: a kerületi kapitány, a főgimnázium igazgatója és Dub tanár voltak a tagjai. Ebben a kis körben tanult meg Dub tanár osztrák-magyar módra politizálni. A megcsontosodott professzorok hangján fogott hozzá itt is az általános helyzet elemzéséhez:

— Engem Olaszország magatartása egy csöppet se lepett meg. Én tulajdonképpen ezt már három hónappal előbb vártam. Megállapítható, hogy Olaszország a Tripoliszért vívott török háború óta nagyon fenn hordja az orrát. Azonkívül nagyra van a flottájával és bízik a partvidék és tiroli lakosságunk hangulatában. Még a háború előtt beszélgettem erről a témáról a mi kerületi főnökönkkel és már akkor felhívtam a figyelmét arra, hogy jó lenne ha a mi kormányunk nem becsülné le az irredenta propaganda jelentőségét. A kerületi kapitány teljesen igazat is adott nekem ebben a kérdésben, annál is inkább, minthogy minden tisztánlátó ember részére már akkor világos volt, hogy hová fog vezetni ez az engedékeny magatartás, amelyet kormányunk tanúsított ezekkel az elemekkel szemben. Emlékszem, hogy körülbelül már két évvel ezelőtt, a balkán háború idején, a mi Prohaszka főkonzulunk esetével kapcsolatban megmondtam, hogy Olaszország csak az alkalomra vár, hogy bennünket hátba támadhasson.

— No és látják, most megkaptuk — mondotta olyan hangon, mintha az egész tisztikar ellenkező állásponton lenne vele szemben, holott az aktív tisztek valamennyien olyasmire gondoltak, hogy ez a barom civil tehetne nekik inkább egy szívességet...

— És való igaz, — folytatta Dub hadnagy mérsékeltebb hangon, — hogy például az iskolai feladatoknál nagyon elhanyagoltuk a mi dicső 1848. és 1866-os olasz hadjáratainkat, amiről a mai dandárparancs olyan helyesen emlékezik. Viszont én az én iskolámban, közvetlen a háború előtt tanítványaimnak, ilyen írásbeli feladatokat adtam: „A mi hőseink Olaszországban Vicenzától Custozáig vagy...” És Dub hadnagy ünnepélyes hülye hangján így fejezte be:

„Eletünket és vérünket a Habsburg-házért! Az egységes, hatalmas Ausztriáért!”

Elhallgatott, szemmelláthatólag arra várt, hogy a tisztí kocsi többi utasai szintén megragadják az alkalmat a beszédhez, amire ő mégegyszer kifejtette volna, hogy Olaszország áruló magatartását már öt évvel ezelőtt előrelátta... De csalódott, annyira, hogy Sagner kapitány, akinek Matusic ordonánc közben egy friss „Pester Lloyd-ot” hozott, az ujságba tekintve így kiáltott fel:

— Na, nézd már, az a kis bécsi fruska, a Wiener, aki tegnap még Bruckban vendégszerepelt, most itt játszik a „Kis színházban”...

A tisztí vagonban ezzel végződött a vita az olasz hadüzenet fölött.

*

Matusic, a zászlóalj ordonánca és Batzer, Sagner százados pucérja, akik a vagon végében tanyáztak, az olasz hadüzenetet szintén praktikus szempontból fogták fel. Ez nekik annál könnyebb volt, mert mind a ketten évekekkel ezelőtt, még a tényleges katonai szolgálatuk ideje alatt végigcsináltak egy-egy hadgyakorlatot Déltirolban.

— A nehéz nyavalya jőjjön rá — mondotta Batzer — ez lesz aztán a muri. Kész állatkínzás lesz az, azokon a bestia hegyeken mászkálni evvel a rengeteg kofferral, amit a kapitány úr cipeltet itt velem. Én ugyan magam is hegyi lakos vagyok, de az egész más dolog, amikor az ember flintával a kabát alatt odajár Schwarzenberg herceg vadászterületén nyulat válogatni...

— Hát testvér, ha le találnak dirigálni bennünket Itáliába, akkor nekem se lesz sok nevetnivalóm, azokon a gané hegyeken és sziklákon szaladni majd a parancscsal... Hozzá ott alig kap az ember más ennivalót, mint olajos puliszká...

— De mi a frásznak vinnének minket oda? — dühöngött Batzer — a mi ezredünk volt már Szerbiában, volt

már a Kárpátokban, én éppen eleget cipeltem már a kapitány úr kofferjét a hegyek közt. Már kétszer el is hagytam őket, egyszer Szerbiában, egyszer a Kárpátokban, harmadszorra úgy látszik, most az olasz határon vár rám ez a slamasztika... Aztán ami a kosztot illeti odalenn, — nagyot köpött a padlóra és bizalmasan közelebb húzódott Matusicsához: — te, nálunk Kasperski Horán, tudod, finom gombócokat szoktak csinálni főtt krumpliból. Aztán ezeket a szép gombócokat megfürdetik tojásban, vastagon behintik prézlivel és finom szalonnás zsírban sütik ki.

Azt a szót, hogy „szalonnás zsír”, Batzer titokzatos és ünnepélyes hangon ejtette ki.

— Persze a legízletesebb ez jó savanyú káposztával, — fűzte hozzá Batzer melankólikusan — emellett elbújhat az isten minden makarónija.

Es ezzel az Olaszország árulása feletti vita itt is véget ért.

*

A vonat már jó két órája állott a pályaudvaron. A legénységi vagonokban egyhangúan az a vélemény uralkodott, hogy az egész vonat irányt fog változtatni és Olaszországnak veszi majd útját. Erre vallott az a körülmény is, hogy a legénységet ismét kivagonírozták. Megérkezett az egészségügyi inspekció és minden vagonból jól felöntött lysollal, amit különösen azokban a vagonokban, amikben a komiszkenyértartalék feküdt, nagy morgással fogadtak.

Viszont a parancs: parancs. Az ellen nem csinálhat az ember semmit. Úgy szólt a parancs, hogy a kétszázhuszonnyolcas transzportot fertőtleníteni kell, hát fertőtlenítik, ha fene fenét eszik is. Éppen ezért leöntötték lysollal a komiszkenyér halmazt éppen úgy, mint a rizs-

kásás zsákokat. Ebből is láthatta az ember, hogy itt valami kurucvilág készül.

A fertőtlenítés után újból visszazavarták a legénységet a vagonba és egy félóra múlva ismét kiszállás volt. Egy öreg generális jött szemlét tartani a transzport felett. Svejks persze a tábornokot rögtön öreg úrnak nevezte és az arcvonal mögött állva, csendesén odasúgta Vaneknek:

— Micsoda vén trotty!

És az öreg tábornok, Sagner kapitány kíséretében, lépte a frontot oda és vissza, majd megállott egy fiatal katoná előtt és megkérdezte, hogy hogy hívják, hová való, milyen idős és hogy van-e zsebórája. A fiatal katonának volt ugyan zsebórája, de azt hitte, hogy az öreg úr mégegyet akar adni neki és erre alázatosan azt jelentette, hogy bizony neki ilyesmije nincs. Erre az öreg generális rámosolygott, ahogy azt Ferenc József császár szokta tenni, amikor valamelyik város polgármesterét megkérdezte: „Na, jó vold-e a termes? — Jó, felség, csak elverte a jég... — Derek derek nótyon mék vagyok élekedve...” A vén dilinyós erre a baka mellett álló káplárhoz fordulva megkérdezte, hogy egészséges-e a felesége?

— Tábornok úrnak alássan jelentem, — ordította a káplár, — én nőtlen vagyok, — mire a tábornok, a paralitikusok reménytelen mosolyával ismét megjegyezte:

— Derék, nagyon meg vagyok elégedve...”

Majd azt parancsolta Sagner kapitánynak, mutassa be neki, miként tudja saját magát beosztani a legénység kettős rendekbe. Amire hamarosan felhangzott a monoton beosztás: — Első, második, első, második, első, második... Sok ilyen kiváló tábornoka volt őfelségének.

Amikor a szemle szerencsésen végetért, — aminél a tábornok nem kímélte Sagner századost, — megengedték

a legénységnek, hogy sétálhat a pályaudvaron fel és alá, miután a vonat valószínűleg csak jó három óra múlva indul tovább. Így jártak aztán a katonák fel és alá az állomás körül és örültek, ha sikerült kipumpolni valakitől egy cigarettát.

Nagyon meglátszott már, hogy a háború első dicső korszaka, — amikor a lakosság minden földi jóval várta éjjel-nappal a katonavonatokat, — örökre elmúlt és a büszke hősök, akik azelőtt éppen hogy elfogadták a hazafiak ajándékát, most az alázatos koldusig züllöttek.

Sagner kapitánynál valami küldöttség jelentkezett a „Hősöket üdvözlők egyesületéből”. Két borzalmasan megviselt hölgy, akik a menetzászlóalj részére ajándékot hoztak, még pedig húsz doboz jószagú szájpasztillát, egy pesti cukorkagyáros reklámcikkét. Azok a pléh dobozok, melyek ezeket a szagos szájpasztillákat tartalmazták, elég csinosak voltak. A doboz fedelén egy magyar honvéd volt látható, amint egy osztrák Landsturm kezét szorongatta és felettük ragyogott Szent István koronája. Körben pedig magyar és német nyelven a népszerű jelző: „A királyért, istenért és hazáért.”

Ez a cukorkagyár annyira ment a loyaltásban, hogy a királyt az isten elébe rakta.

Minden doboz nyolevan darab pasztillát tartalmazott, úgy, hogy pontosan kiszámítva, öt pasztilla esett egy emberre. Ezenkívül hoztak még ezek a megviselt hölgyek egy csomagot, tele mindenféle nyomtatott imával, amit Szatmáry Géza püspök szerkesztett. Az imák magyar és német nyelven voltak írva és különböző átkokat szórtak az ellenség fejére.

Az aranyszájú püspök szerint az úristennek galuskává és gulyássá kell aprítani az egész orosz, francia, angol, szerb, japán hadsereget... Továbbá azt követelte még ez a derék püspök az irgalmas istentől, hogy fürödjön

meg az egy szálíg legyilkolt ellenség vérében, amiként az az elvetemedett Heródes a legyilkolt kis zsidógyerekekkel tette.

A derék püspök forró fohászában például a következőket óhajtotta: „Áldja meg a jó isten szuronyainkat, hogy minél mélyebben megforgathassátok az ellenség gyomrában. Az igazságos isten irányítsa az ágyúk tüzét az ellenséges vezérkar fejére. Az irgalmas isten adja, hogy az ellenség a saját vérébe fulladjon...”

Amikor a hölgyek leadták az ajándékokat, megkérték Sagner kapitányt, hogy a kiosztásnál jelen lehessenek. Sőt az egyik annyira ment, hogy beszédet akart tartani a katonáknak, akiket ez alkalommal egyszerűen „a mi derék tábori szürkéink”-nek titulált.

Mind a kettő roppant meg volt sértődve, hogy ezt a szerény kívánságot Sagner kapitány elutasította. Egyelőre tehát az ajándékok bekerültek abba a vagonba, ahol a menetzászlóalj raktára volt. A nemes hölgyek végigtipegtek a katonák sorain, miközben az egyik nem állta meg hogy egy szakállas katonára arcát meg ne símogassa. Ez a katona egy Simek nevezetű ember volt Budweiszből, akinek fogalma se volt arról, hogy milyen szent küldetésben járnak ott ezek a hölgyek. Amikor a megviselt dámák továbbmentek, Simek így szólt a pajtásához: — Nahát, micsoda szemtelen szajhák vannak erre-felé! Még ha volna valamilyen formája ennek a majomnak, de olyan, mint a gólya, az ebadta! A rosszseb egye meg a nyakigláb csoroszlyáit! Még hogy egy ilyen vén skatulya akar katonákkal kikezdeni!

Az állomáson az olasz hadüzenet elég rendes pánikot okozott. Két tüzérségi szállítmányt feltartóztattak és Stájerországnak irányították. Az állomáson volt egy transzport bosnyák gyalogság is, amely teljesen ismeretlen okokból már két napja rostokolt az állomáson.

Egyszerűen itt felejtették őket. Különben nem lehetne megmagyarázni azt a csekély rendetlenséget, hogy a legénység már két napja nem kapott menázsit se, úgy, hogy a legénység Újpesten koldult kenyeret a lakosságtól. Egyebet se lehetett itt hallani, mint az elhagyatott bosnyákok ékes káromkodását, amivel az uralkodó rendet áldották: „Jeben ti boga — jeben ti dusu, jeben ti majku.”

Nemsokára a kilencvenegyesek menetzászlóalját ismét behajtották a vagonokba. Amikor a legénység elfoglalta a helyét, akkor jött Matusic zászlóaljküldőnc és jelentette, hogy a vonat majd csak három óra múlva indul tovább. Erre az éppen bevagonírozott legénységet ismét szélnek eresztették. Mielőtt a vonatnak indulnia kellett volna, berontott Dub hadnagy a tiszti kocsiba és kérte a zászlóaljparancsnokot, hogy csukassa be Svejket. Dub, aki kipróbált és közismert denunciáns volt professzor korában, gyakran szóba ereszkedett a katonákkal, hogy azok felfogását, elveit kiszimatolja és egyúttal megmagyarázza nekik, hogy miért kell harcolniuk...

Úgy történt a dolog, hogy Dub hadnagy, amikor a körútját járta az állomásépület mögött, meglátta Svejket, aki nagy érdeklődéssel olvasott valami plakátot a hadi lutriról. A plakát azt ábrázolta, hogy egy osztrák katona valami szakállas kozákot szurkált a fal tövében.

Dub hadnagy Svejke vállára ütött és megkérdezte, hogy tetszik-e neki ez a plakát?

— Hadnagy úrnak alássan jelentem, — felelt Szejke, — ez rettentően hülye plakát. Én már láttam sok ostoba plakátot, de ilyet még soha.

— És mi nem tetszik magának rajta? — kérdezte a hadnagy.

— Hadnagy úrnak alássan jelentem, nem tetszik nekem, hogy az a marha katona a falba szurkálja a szu-

ronyát, ami könnyen eltörhet s ezzel a kincstárnak nagy károkat okoz. Ezért meg kellene büntetni ezt a barmot, annál is inkább, minthogy az orosz feltartja a kezét, tehát megadta magát. Már pedig nem rendes dolog így bánni a foglyokkal, mert ez úgyse használ, meg aztán az az orosz is ember végeredményben...

Dub hadnagy tehát tovább érdeklődött Svejktől, hogy annak elveiről valahogy értesülést szerezzen:

— Szóval, maga sajnálja ezt az oroszot?

— En mind a kettőt sajnálom, hadnagy úr. Az oroszot azért, mert átszúrták, a mienket pedig azért, mert be fogják csukni, mivel ilyen munkával biztosan el fogja törni a szuronyát. Ez a fal kőfalnak látszik, az acél pedig módfelett törékeny anyag. Biztosan el fog törni. Valamikor, a békevilágban, amikor még a tényleges időmet szolgáltam, volt a századnál egy hadnagy úr. Egyetlen régi komiszbaka se tudta magát úgy kifejezni, mint ez a hadnagy úr. Kint az exzecier placcon azt mondta nekünk: — Amikor „Vigyázz” van, akkor úgy mereszd ki a szemed, akár a kandúr, mikor a takarmányba szarik. — Ettől eltekintve nagyon rendes ember volt. Egyszer, karácsony táján, azt hiszem, megbolondult és egy kocsi kókuszdiót vásárolt a századnak. Ott aztán megtanultam, hogy milyen törékeny a szurony. A fél század eltörte a bajonettjét ezeken a betyár kókuszdiókon. Persze, erre a főhadnagy úr az egész századot lecsukatta. Három napig nem volt szabad kimenni a kaszárnnyából, sőt a hadnagy úr is háziáristomot kapott.

Dub hadnagy dühösen nézett bele Svejktől ártatlan arcába és szinte szikrázó szemmel kérdezte:

— Ismer maga engem?

— Igenis, hadnagy úr.

Dub hadnagy kimeresztette a szemét és lábával nagyot dobantva szólt:

— En pedig azt mondom magának, hogy maga még nem ismer engem!

Svejk gyanútlan nyugalommal válaszolt, mintha csak valami egyszerű jelentést adna le:

— A hadnagy urat igenis ismerem. A hadnagy úr a mi menetzászlóaljunkhoz tartozik.

— Maga nem ismer még engem! — ordította a megvadult denunciáns. — Maga legfeljebb a jó oldalamról ismer, de meg fog ismerni majd a rossz oldalamról is... En rossz vagyok, dühös, maga csudálkozni fog, mennyi harag fér belém! Ismer-e tehát engem, vagy nem ismer?

— Igenis ismerem a hadnagy urat.

Erre Dub hadnagy nem tudta magát tovább tartóztatni és magánkívül ordított Svejk nyugodt, jóságos arcába:

— Bizonyára a testvére is ilyen marha, mint maga, maga ökör! Mi a maga testvére civilben?

— Tanár volt, hadnagy úr és ő is letette a katonaságnál a tiszti vizsgát.

Dub hadnagy szúrós tekintettel meredt bele Svejk jámbor szemébe, amit Svejk méltóságos nyugalommal állott. De ez a beszélgetés egyelőre egy „abtreten” vezényszóval ért véget.

Ezek után elindult ki-ki a maga útjára, ki-ki a saját gondolataival.

Dub hadnagy arra gondolt, hogy Svejket lecsukatja a zászlóaljparancsnokkal, míg Svejk úgy vélte, hogy sok ostoba tisztet látott már világéletében, de ilyet még egy ezred se termett.

Dub hadnagy, aki éppen ma határozta el, hogy a katonákat emberségre fogja tanítani, az állomás hátmögött újabb áldozatokra talált. Két katona volt, ugyancsak az ő ezredéből, de más szakaszokból és valamiről

tárgyaltak két utcalánnyal, a sötétben, tört németiséggel. Tucatszámra csavarogtak az állomás körül az efélék.

A távozó Svejek még világosan hallotta az ordító Dub hadnagy szavát:

— Ismer maga engem?...

— Azt mondom maguknak, hogy maguk engem nem ismernek!

— Majd meg fogtok ismerni!

— Ti talán, csak a jó oldalamról ismertek!

— Én modom, hogy meg fogtok ismerni a rossz oldalamról is!

— Majd adok én nektek. Szamarak!

— Van testvéretek?

— Azok is ilyen barmok lehetnek, mint ti!... Mivel foglalkoznak?... a trénnél van... No... Gondoljatok arra, hogy ti katonák vagytok. Mik vagytok ti, csehek? Tudjátok-e, hogy mit mondott Palacky? Ha Ausztria nem volna, úgy teremteni kellene egyet... Abtreten!...

Dub hadnagy körútja, dacára minden igyekezetének, nem hozott reális eredményt. Három katonacsoportot tartóztatott fel, azonban minden oktató igyekezete, hogy — majd megtaníttalak én benneteket sírni! — eredménytelen maradt. Az az anyag, melyet most a harctérre szállítottak, ilyen kísérletre nem volt alkalmas, ellenben minden katona szeméből világosan ki lehetett olvasni, hogy Dub hadnagy úrról nem a legjobb véleménnyel vannak. Hiúságában megsértve, elhatározta, hogy Szejek bezárását fogja követelni Sagner századostól. Azzal indokolta Szejek, a derék katona izolálásának szükségességét hogy Szejek határtalanul szemtelen, Szejek őszinte feleletét legutolsó kérdésére, egyszerűen „gúnyos megjegyzésnek” nevezte. Mert ha ez így megy tovább, úgy az egész tisztikar hamarosan el fogja veszíteni tekintélyét a legénység előtt. Elmondta, hogy egy ízben a

háború előtt a kerületi kapitánnyal is beszélgetett erről a kérdésről és ő már akkor kifejtette, hogy minden előjárónak gondoskodnia kell arról, hogy alantasai szemében megfelelő autoritása legyen. És a kerületikapitány úr ugyancsak ezen a véleményen volt. Ez módfelett fontos, most, éppen a háborúban. Mentől közelebb kerülnek a fronthoz, annál nagyobb rettegésben kell tartani a legénységet a tisztikaral szemben s ezért kérte, hogy Svejkre súlyosabb fegyelmi büntetés méressék ki.

Sagner kapitány ki nem állhatta a tartalékos tiszteket általában, akármilyen polgári állásból szalajtották is őket a hadseregbe, így aztán nem lehetett azon csodálkozni, hogy Dub hadnagyot gúnyosan felvilágosította arról, hogy az ilyen természetű feljelentést írásban szokták benyújtani és nem szónokolnak róla, mint a piaci kofák, amikor a krumpli áráról vitatkoznak. Ami pedig Svejket illeti, úgy forduljon ennek elsőfokú fölöttes hatóságához, Lukás főhadnagy úrhoz. Ilyen ügyeket csak rapport alapján lehet elintézni, mégpedig úgy, hogy a századtól jön a zászlóaljhoz. Ezt illene tudni a hadnagy úrnak... Ha Svejke tényleg vétett valamit, úgy majd századkihallgatásra fog kerülni és ha Lukás főhadnagy úr hajlandó ezt hivatalos feljelentésnek venni, akkor kerül csak Svejke a zászlóalj parancsnoksága elé. Ebben az esetben nincs kifogása az ellen, hogy Svejke zászlóalji-hallgatásra jöjjön.

Lukás főhadnagy egyetértett a dologgal, de közben megjegyezte, hogy Svejkeknak csakugyan van egy tanár bátyja, aki tartalékos tiszt.

Erre aztán Dub hadnagy megingott és csendesebb hangon megjegyezte, hogy ő tulajdonképen nem is ragaszkodik Svejke megbüntetéséhez, minthogy lehetséges az, hogy Svejke nem tudta magát elég illő formában kifejezni és azért tetszett úgy, mintha szemtelen lett volna és nem

tudná azt, hogy feljebbvalóit meg kell becsülnie. Ettől eltekintve, neki az a benyomása, hogy Svejik gyengeelméjű ember. S ezzel a vihar egyelőre el is vonult Szejik feje fölött anélkül, hogy a ménkő lecsapott volna.

Abban a vagonban, ahol a zászlóaljiroda és a raktár volt, Bautanzel számvivő őrmester két hatalmas zászlóaljlistát állított össze, miközben leereszkedően zabálta azokat a pasztillákat, amiket a legénység részére hozott a hősöket istápoló két hölgy. Mindennapos dolog volt, hogy ami egyszer Bautanzel kezébe került, az menthetetlenül ugyanazon a manipuláción ment keresztül, amin ezek a szerencsételn szagos pasztillák.

Ez különben háború idején egészen magától értetődő dolog. Még ha valamilyen vizsgálat meg is állapította, hogy a manipuláns nem lopott, a számvivő őrmester akkor is gyanúban maradt, hogy különböző magán manipulációk segítségével hozta rendbe a szénáját.

Bautanzel őrmester éppen a jelen transzport szomorú körülményeiről beszélt, mialatt az egész irodaszemélyzet pasztillával tömte magát, minthogy más lopni való most nem igen akadt.

— Már két menetzászlóaljat csináltam végig, de ilyen nyomorult utam eddig még nem volt. Bizony barátcskáim, azelőtt, mint például Eperjesnél, egész halom finomabbnál finomabb holmi volt felhalmozva nálunk. Tízezer Memphis cigaretta volt eldugva, két nagy kerék ementháli sajt, háromszáz konzerv. Aztán, amikor Bártfánál belekerültünk a lövészárokbba, az oroszok elvágták az összeköttetést Musinnál. Ott csináltunk aztán nagyszerű üzletet. A látszat kedvéért körülbelül egy tizedét széjjelosztottam a menetzászlóaljnak, mintha azt megspóroltuk volna, a többit pedig eladtam a trénnél. Abban az időben egy Szojka nevű őrnagy volt a kommandánsunk. Micsoda derék ökör volt az! Mert mindig nálunk lógott

a trénnél, minthogy nem volt nagy hős és odafönn a golyók fütyültek és srapnelek robbantak. Ezért folyton körülöttünk koslatott, azzal az ürüggyel, hogy azt vizsgálja, rendesen főzünk-e a legénységnek. Rendesen akkor jött hozzánk, amikor megtudta, hogy az oroszok ismét támadásra készülnek. Egész testében remegett, úgy, hogy csak azután tudott megnyugodni egy kissé, amikor jól feleszívta magát rummal. Végigkontrollálta az összes tábori konyhákat, ami csak a trén körül található volt, Persze, minden tábori konyha ott lebzsel, mert a menázsit csak éjjel lehetett kihordani a lövészárokb. Abban az időben olyan slamasztikában voltunk, hogy holmi tiszt menázsiról szó se lehetett. Az egyetlen utat, ami a hinterland felé még szabad volt, német csapatok szállták meg és ami jó csak jött hátulról, azt mind visszatarították maguknak és felzabálták. Nekünk csak a maradékot engedték át. Semmink a világon nem volt, a trén teljesen tiszt konyha nélkül maradt. Az egész idő alatt nem voltam képes többet szerezni egy kis malacnál, ezt aztán szépen megfüstöltük és elhelyeztük egy jó órajárásnyira a tűzérekhez, nehogy Szojka őrnagy valahogy megszimatolja. Volt ott nekem egy ismerős tűzmesterem, ez dugta el részünkre a drága csemegét. Szóval, amikor az őrnagy hozzánk jött, folyton a levest kóstolta a konyhában. Húst nem sokat főztünk, mert azt a néhány disznót és borzalmasan sovány tehenet, amit az ember a környéken fel tudott hajtani, alig lehetett annak nevezni. Ehhez járult még az is, hogy a poroszok konkurráltak velünk és kétszer annyit adtak a jószágért, mint amit mi fizettünk. Persze ilyen körülmények között, amíg Bártfán voltunk, alig tudtam spórolni valamit, tán ezerkétszáz és néhány koronácskát. Ezt is a marha vásárláson és pedig úgy, hogy sokszor pénzt sem adtunk a marháért, hanem csak utalványt, a zászlóalj stemplijével. Ezt különösen

az utolsó időkben csináltuk, amikor megtudtuk, hogy az oroszok tőlünk keletre már Radványban, nyugatra pedig Podolinnál állanak. Nehéz az ottani népekkel dolgozni, mert azok sem írni, sem olvasni nem tudnak és csak három kereszttel írták alá a nevüket. Ezt persze az intendáns tudta és így nem küldhettem be egyszerűen a nyugtákat, amikor friss pénzt akartam faszolni. Ezt csak olyan helyen lehet csinálni, ahol az emberek írástudók és alá tudják írni a nevüket. Ehhez járult még, amint mondtam, az is, hogy a poroszok kétszerannyit és készpénzben fizettek, így aztán a parasztok úgy néztek ránk, ha vásárolni jöttünk, mint a rablókra. Azonkívül az intendáns elrendelte, hogy a kereszttel írt nyugtákat csak akkor fizeti ki, ha azokat idejében átadjuk a tábori számellenőrző hivatalnak. Aztán csak úgy tolongtak körülöttünk a különböző ellenőrző közegek. Ott zabálták tele magukat nálunk a konyhán és másnap ugyanezek a betyárok jelentettek fel bennünket. Szojka őrnagy folyton a konyhán lógott. Lelkemre mondom nektek, fiúk, hogy egyszer kiszedte a kondérból az egész húst, ami a negyedik századnak volt főzve. Egy disznófejen kezdte el a vizitet és kijelentette, hogy még nincs jól megfőzve. Tovább főztük, persze neki. Az igaz, hogy abban az időben nem sok hús főtt nálunk. Egy századra körülbelül tizenkét békebeli porció esett, de ezt meg az őrnagy úr falta fel. Aztán elkezdte a levest kóstolni és még ő csapott kravált, hogy a leves olyan, mint a víz és hogy micsoda rend az, hogy húslevest főzünk hús nélkül. Aztán rántást csináltatott a levesbe és az én utolsó makarónimat is belerakatta, amit nagykeservesen megspóroltam magamnak. Ez a makaróni még nem bántott volna annyira, mint az, hogy a rántásban két kiló elsőrendű teavajam ment tönkre, amit akkor spóroltam, amikor még a zászlóaljnak tisztikonyhája volt. El volt dugva egy állványon és onnan ko-

torta elő és úgy ordított rám, mint a sakál, hogy kié az a vaj? Erre azt mondtam neki, hogy a fejkvóta szerint minden katona ételmezésének feljavítására jár tizenöt gramm vaj, vagy pedig huszonegy gramm zsír, de mivel a vajtartalék kevés, hát ezt a vajat fenntartottam addig, míg újabb vajat kapunk, hogy az elosztásnál mindenkinek jusson. Szojka őrnagy erre irtó haragra lobbant és azt mondta, hogy én biztosan arra várok, hogy majd jönnek az oroszok és elviszik az utolsó két kiló vajunkat is. Rögtön megparancsolta, hogy az egész vajat bele kell rántani a levesbe. Így koptam ki utolsó kis tartalékomból is. No, mondhatom, nagy pechemre volt, hogy ez az őrnagy olyan gyáva... Ez a disznó tett tönkre engem. Olyan éles szimat fejlődött ki benne nálunk, hogy lassanként minden tartalékelemózsiámat kiszagolta és felfedte. Egy alkalommal a legénységi marhamájából spóroltam el magamnak egy darabot. Éppen dinsztelni akartam, amikor az ágy alá bujt és kihúzta onnan a máját. Mekkoraakat ordított!... Akkor meg úgy vágtam ki magam, hogy ezt a darab máját el kell ásni, mivel lépfenés, ahogy ezt a tüzérek kúrsmítja megállapította. Az őrnagy erre egy tréнкаtonával összepakkoltatta a máját, elvitte egy szikla alá és megsüttette egy bográcsban. Ez volt aztán a veszte is a nyavalyásnak. Az oroszok észrevették a szikla alján a tüzet és szépen odacsaptak egy tizen-nyolcas gránátot, úgy, hogy amikor odamentünk meg nézni, bizony nehéz volt eldönteni, hogy mi tapadt a sziklához, a marhamáj, vagy az őrnagy úr mája.

*

Ekkor jött a hír, hogy a vonat csak négy óra múlva indul, mivel a hatvani vonalat eltorlaszolták a sebesültszállító vonatok. A pályaudvaron hírek keringtek, hogy a miskolci állomáson összeütközött egy sebesültszállító

vonat egy municiótranszporttal. Állítólag Pestről segélyvonatok futottak ki a helyszínre.

Erre az egész zászlóalj fantáziája élénk aktivitásba fogott. Már kétszáz halottról beszéltek, valamint arról, hogy az egész szerencsétlenséget mesterségesen idézték elő, hogy eltussolják azokat a visszaéléseket, amiket a sebesültek ellátása körül űztek.

Ez az eset alkalmat szolgáltatott arra, hogy éles kritika alá vegyék a menetzászlóalj ellátását. Szóba került a magazin és az élelmező iroda sok zshiványa is, akik fölfalják és elkótyavetyélik a legénység élelmét.

Az emberek többsége azon a véleményen volt, hogy Bautanzel számvivő őrmester megosztozik a lopott holmin a tisztekkel.

A tisztikocsiban Sagner kapitány tudatta a tisztikarral, hogy az útirány Galicia és hogy Miskolcon három napos kenyér és konzervfelvételezés vár a legénységre. Miskolcig még tízórás út van előttük. Miskolcon csakugyan rengeteg sebesültszállító vonat akadt meg. A lebergi offenzíva sebesültjeit hordták szünet nélkül, viszont Miskolcon a távirat értelmében egyetlen komiszkenyér és egyetlen konzerv sincs. Parancs érkezett tehát, hogy a kenyér és a konzerv helyett fizessenek ki fejenként hat korona és hetven fillért a kilencnapos zsoldfizetésre szánt pénzből. Ha a zsoldfizetésig pénz jön a dandártól, akkor majd ki lehet fizetni azt is, most azonban a zászlóalj kasszájában össze-vissza tizenkétezer korona lötyög.

— Mégis csak disznóság, hogy az ezred ilyen koldusmódra ereszti neki a világnak a menetzászlóaljat, — mondta dühösen Lukás főhadnagy.

Amire halk megbeszélés indult Wolf zászlós és Kolar főhadnagy között. Kiderült, hogy az utóbbi időben Schröder ezredes kerek tizenhatezer koronát helyezett el egyik bécsi bankban.

Kolár főhadnagy erre elmesélte, hogyan megy a spórolás a katonaságnál. Az ember ellop az ezred pénztárából hater ezer koronát és azt szépen zsebrevágja, ugyanakkor a legkonzekvensőbb logikával kiadja a parancsot minden századkonnyának, hogy fejadagonként három grammot csípjenek le a borsóból.

Egy hónap alatt ez kilencven grammot tesz ki fejenként és minden századszakácsnak legalább 16 kilogramm elspórolt borsóval kell elszámolni.

Kolár főhadnagy és Wolf zászlós persze csak úgy általában beszélt egyes esetekről, amiket megfigyeltek. De annyi bizonyos, hogy a katonai intendatúrákon tömegesen úzték az efajta üzelmeket. A lopás a számvivő őrmesternél kezdődött és a generálisi uniformisba bujtattott tolvajnál érte betetőzését.

A háború vitézséget kívánt meg még a lopásban is.

A katonai intendánsok nyájas egyetértéssel néztek egymásra, mintha csak azt akarnák mondani: „Mi egy test és egy lélek vagyunk. Én lopok, bajtárs, te csalsz, testvér, mi sikkasztunk... és ez ellen nem lehet tenni. Az ár ellen úszni lehetetlen. Ha te nem lopsz el valamit, azt ellopja más és azt mondják, hogy csak azért nem loptad el, mert már eleget harácsoltál össze.”

A kocsiba egy piros paszomántos katonai főméltóság lépett be. Még egy vizitáló generális!

— Üljenek csak le, uraim, — mondotta a vén tábornok, kaján mosollyal örvendve annak, hogy sikerült egy transzportot meglepnie, aminek ittlétéről eddig nem tudott.

Amikor Sagner kapitány le akarta adni a jelentést, szigorúan leintette:

— Az ön zászlóalja nincs rendben. Az ön zászlóalja nem alszik, kapitány úr. Pedig az ön zászlóaljának már régen aludni kellene éppen úgy, mint a kaszárnyában. Nálunk kilenc órákor takaródó van.

— Kilenc óra előtt, — folytatta a böles tábornok, — az egész legénységet elvisszük a pályaudvar háta mögé a latrinákra. Másként összerondítják éjszaka az egész pályatestet. Aztán aludni küldjük. Erti, százados úr? Ismételje csak meg. Különben hagyja... Ellenben azonnal hajtsa végre úgy, ahogy megparancsoltam. Fúvasson riadót és az egész társaságot vigye ki a latrinákra, aztán fúvasson takarodót és aludni! Ellenőrizni, ki nem alszik, s azt megbüntetni. Igen! Ez az egész!... A vacsorát este hatkor kell kiosztani.

A vén tábornok ezzel régi dolgokról kezdett fecsegni, dolgokról, amiknek a fele sem volt igaz. Mintha a más-világról beszélne. Úgy állott ott, mint egy kísértet, aki valami más csillagzatról pottyant ide.

— A vacsorát este hatkor kiosztani, — mondotta az órájára nézve, amely tizenegy órát és tíz percet mutatott, — félkilenckor riadó és latrinajárás, aztán aludni. Vacsorára gulyás burgonyával, vagy tizenöt deka ementáli sajt.

Erre aztán következett a parancs:

— Készültség!

Sagner kapitány ismét alaromot fúvatott és a tábornok, aki végignézte a zászlóalj sorakozóját, fel és alá járt a százados előtt a tisztekkel és egy pillanatra sem állott be a szája. Folyton magyarázott, mintha mindenki hülye volna és nehezen menne a fejébe, mi a teendő a sorakozónál. Elővette az óráját, rámutatott:

— Látja kérem. Félkilenckor szarni és egy félóra múlva aludni. Ez tökéletesen elég. Ebben az átmeneti időben a legénységnek úgylis lágy a széklete. A legnagyobb súlyt fektetek az alvásra. Ez adja az erőt a további menetelésre. Míg a legénység a vonaton van, addig pihenje ki magát. Ha nincs elég hely az alvásra, aludjon a legénység felváltva. A legénység egyharmada feküdjön le

kényelmesen a vagonban. Aludjon kilenctől tizenkettőig. A többi addig áll és nézi az alvókat, aztán helyet ad a második, a második pedig a harmadik transzportnak, amely éjjel háromtól reggel hatig alszik. Aztán mosakodás. Menetközben nem szabad le-ug-ra-ni! Mindenfelé járőröket kell felállítani, hogy le-ne-ug-rál-ja-nak! Ha az ellenség eltöri a katona lábát...

Közben a tábornok saját lábaszárát veregette:

— Az derék dolog, viszont lábat törni úgy, hogy a katona a vonatról feleslegesen leugrál, az büntetendő cselekmény.

— Szóval, ez az ön zászlóalja, százados úr? — kérdezte a generális az álmos legénységet szemügyre véve.

A bakák közül sokat álmából vertek fel és a friss levegőre jutva, nem állták meg ásítás nélkül.

— Egy ásító zászlóalj, százados úr. A legénységnek kilenc órakor aludnia kell.

A tábornok a tizenegyedik század elé állt, melynek bal-szárnyát éppen Svejek őrizte. Svejek teleszájjal ásított, miközben tenyerét illendően a szája elé emelte, viszont a tenyere alól olyan lehetetlen hang tört elő, hogy a pont előtte álló Lukás főhadnagy összerezzen. A tábornok könnyen meghallhatta volna. Lukásnak úgy tűnt, hogy Svejek szándékosan ásított akkorát. Erre a tábornok megfordult és mintha Svejket régóta ismerné, egyenesen hozzálépett:

— Mi maga, cseh vagy német?

— Cseh vagyok, jelentem alássan a vezérőrnagy úrnak.

— Dobzse, — mondotta a tábornok, aki maga lengyel volt és tudott egy keveset csehül, — úgy ásítasz, mint egy tehén. Stul pysk drz gubu nebuc! Voltál ma már latrinán?

— Nem voltam, vezérőrnagy úr, jelentem alássan.

— És miért nem voltál a többiekkel?

— Vezérőrnagy úrnak alássan jelentem, hogy amikor Piseken voltunk hadgyakorlaton és a pihenőnél a legénység elbújt a búza közé, a mi jó Wachtl ezredes urunk azt mondotta, hogy a jó katona nem gondol mindig a szarásra, hanem arra gondol, hogyan kell bátrabban harcolni az ellenséggel. Különben, jelentem alássan, ugyan mit csinálna az ember a latrinán? Semmi kinyomni való nincs az emberben. Amióta úton vagyunk, már jó néhány helyen kellett volna vacsorát kapnunk, de seholsem kaptunk semmit. Üres hassal pedig én nem mászok fel a latrinára.

Miután Svejek az átlalános helyzetet ilyen kitűnően és világosan előtárta, olyan bizakodó szemekkel nézett a generális arcába, hogy ez azonnal látta: itt tőle várnak segítséget. Kétségtelen... ahhoz, hogy az embereket szakaszonként a latrinára vezessék, feltétlen szükség van valami belső támpontra is.

— Küldje őket vissza a vagonokba, — szólott a tábornok Sagner századoshoz. — Hogy lehet az, hogy a legénység nem kapott vacsorát? Minden transzport, mely ezen az állomáson keresztül megy, vacsorát kell kapjon. Itt van az élelmezési állomás. Ennek így kell lenni, ez így van tervszerűen előírva.

A vezérőrnagy ezt olyan határozott hangon mondotta, hogy másképp nem is lehetett érteni: most éjjel tizenegy óra van, a vacsorát este hatkor kell kiosztani, következésképp a transzportnak itt kell várnia ezen az állomáson este hatig, hogy a gulyást és krumplit megkaphassa.

— Nincs rosszabb, — mondotta elképpesztő komolysággal, — mintha háború idején megfeledkeznek a legénység élelmezéséről. Az én kötelességem mindössze annyiból áll, hogy az állomásparancsnokság munkáját ellenőrizzem. Azonban, uraim, nagyon gyakran az illető

transzport parancsnoka a hibás az ilyesmiben. A szabadkai állomás ellenőrzésénél megállapítottam például, hogy hat vonat katonaságot szállítottak át a déli frontra ezen az állomáson anélkül, hogy a légénység vacsorát kapott volna. Hatszor főztek az állomáson gulyást krumplival és hat esetben senkisé is jelentkezett a gulyásért. Halomszámra öntötték a drága ételt a szemétdödőbe. Ugyanakkor három állomással odébb a légénység kenyeret koldult a lakosságtól. Amint látja kérem, itt nem a pályaudvarparancsnokságot terheli a felelősség.

Idegesen legyintett a kezével.

— A vonatparancsnokok nem teljesítik kötelességüket. Gyerünk az irodába, uraim.

A tisztek szó nélkül követték a tábornokot, miközben mindenki azon tűnődött magában, mi lehet az oka annak, hogy minden tábornok megbolondult.

Az állomásparancsnokságon aztán kiderült, hogy a gulyásról csakugyan nem tudott senki semmit. Az igaz, hogy ma minden áthaladó transzport részére kellett volna főzetni. De közben jött egy új parancs, mely szerint minden katona élelmezéséből hetvenkét fillért kell levonni úgy, hogy minden transzport javára katonánként hetvenkét fillér irandó, amit a legközelebbi zsoldfizetésnél fizet ki az illető gazdasági hivatal. Ami pedig a kenyeret illeti, a hatvani állomáson fejenként egy fél komiszt fognak kiosztani.

Az élelmezési állomás parancsnoka bátran -s egyenesen a tábornok szemébe mondta, hogy a parancsok óránként változnak. Nemrégén történt, hogy a vonatok részére vacsorát főztek és erre néhány sebesültszállító vonat érkezett és azok holmi felsőbb parancsra hivatkozva megették a vacsorát, úgy, hogy a transzportok ott állottak az üres kondérok előtt.

A tábornok helyeslően bólintott és megjegyezte, hogy

a helyzet sokkal jobb, mint eddig volt, mert a háború elején sokkal rosszabb volt a helyzet az élelmezés terén, — hogy nem megy minden egyszerre és sok tapasztalatra van szükség, amíg a dolog rendes kerékvágásba zökken. A teória csak megfelelő gyakorlati példával egészítve lesz tökéletes. Mentől tovább tart a háború, annál jobban megszervezik a rendes ellátást.

— Elmondok önöknek egy gyakorlati példát, — kezdte, elragadtatva attól, hogy valami az eszébe jutott. — Két nappal ezelőtt minden transzportnak kenyeret kellett volna kapnia Hatvanban és egy sem kapott. Ellenben önök holnap reggel meg fogják ott kapni a kenyereket. No most gyerünk, uraim, a vasúti vendéglőbe.

A vendéglőben a vezérőrnagy úr ismét a latrinákra terelte a beszédet és kifejtette, hogy milyen visszataszító is az, amikor végig a sínek mentén kaktuszok nőnek. Közben jóízűen bifszteket falatozott és mindenkinek az volt a benyomása, hogy a tábornok a sült hús helyett egy ilyen kaktuszt forgat a szájában.

Akkora súlyt helyezett a latrinákra, mintha Ausztria győzelme kizárólag ezeken a katonai intézményeken múlna.

Az Olaszország hadüzenetével beállott új helyzetet szintén a latrinákon keresztül bírálta, mondván, hogy a latrinák helyes használata nagy befolyással van az egész hadjáratra.

Ausztria győzelme a latrinákból fog megszületni!

E tábornok szemszögéből nézve minden módfelett egyszerű volt. Szerinte a győzelemhez ez az út vezetett:

— Hat órákor a katonák gulyást kapnak krumplival, félkilenckor a legénység kikakálja magát a latrinákon és kilenckor a hadsereg aludni tér. Egy ilyen ármádia elől az ellenség hanyatt-homlok menekül!

A tábornok gondolkodóba esett. Rágyujtott egy Operas

szivarra és sokáig-sokáig nézte a mennyezetet. Azon gondolkodott, hogy mit mondhatna még, mire kellene még kitanítani ennek a menetzászlóaljnak a tisztikarát.

— Az önök zászlóaljának gerince kitűnő, — mondotta minden átmenet nélkül, — a legénységi állomány teljesen rendben van. Az a közlegény, akivel az imént beszéltem, katonás magatartásával és ritka őszinteségével a legjobb reményekre jogosít a jövő harcokra. Ez az ember, az ilyen ember, feltétlenül utolsó csepp véréig fog küzdeni.

Pár percre elhallgatott, a szék támlájára támaszkodva ismét a mennyezetet nézte, és ilyen helyzetben beszélt tovább. A mennyezetre szegzett tekintetét csupán a hű Dub hadnagy követte, aki a tábornokot pózában szolgálai ájtatossággal hallgatta.

— Az önök zászlóalja viszont megkövetelheti, hogy hősi cselekedetei ne vesszenek feledésbe. Azok a zászlóaljak, amelyek ehhez a dandárhoz tartoznak, már megteremtették a maguk történetét, amelyet az önök zászlóaljának feltétlenül folytatnia kell. Azt hiszem, hogy önöknél éppen az az ember hiányzik, aki a zászlóalj cselekedeteit pontosan feljegyezze és megírja a zászlóalj történetét. Ennél az embernél futnak össze a zászlóalj életének szálai, ennek tudnia kell, hogy mit cselekedett minden század és minden szakasz ebben a menetzászlóaljbán. Ez az ember feltétlen intelligens ember legyen, nem valami marha, kedves kapitány úr! Igen, önnek ki kell keresnie egy megfelelő embert, aki a zászlóalj történetét megírja.

A tábornok az órára nézett, melynek mutatója az egész álmos társaságot arra emlékeztette, hogy itt volna az ideje, aludni menni.

A tábornok vonata a pályaudvar előtt állott és ide kísértette el magát a zászlóalj tisztikarával.

Az állomásparancsnok mélyet sóhajtott. A vezérőrnagy úr elfelejtkezett arról a csekélyiségről, hogy vacsoráját és borát kifizesse, úgy, hogy ezt ismét neki kell majd rendeznie. Ilyen látogatás jónéhány történik napjában és már két vagon szénája ment rá, amit az állomásparancsnok egy holt vágányra tolatott és Löwenstein hadseregszállítónak adott el. A kincstár tőle vette, de neki is volt kénytelen eladni a takarmányt, csak azért, hogy másnap újra visszavásárolja tőle.

Ez az oka, hogy minden ellenőrző tábornoknak az volt a véleménye a budapesti főpályaudvari parancsnokságról, hogy annál kitűnően lehet étkezni.

Másnap reggel a zászlóalj ismét a pesti pályaudvaron ébredt. Ébresztőt fújtak és a legénység csendesen mosakodott a kutaknál. Az ellenőrző tábornok szintén nem utazott még tovább vonatján és személyesen revideálta a latrinákat, ahová a zászlóaljnak, a napiparancsnak megfelelően rajok szerint, a rajparancsnok vezetésével kellett felvonulnia, hogy a vezérőrnagy úr örömét lelje benne.

Hogy Dub hadnagy úrnak is meglegyen a maga öröme, Sagner százados tudatta vele, hogy ma ő fog szolgálatot teljesíteni, mint zászlóalj-ügyeletes tiszt.

Dub hadnagy tehát meglátogatta a latrinákat.

A hosszú, kétsoros latrina egyszerre két-két rajt volt képes felvenni.

A katonák szép sorjában rákecmeregtek a gödrök fölé, mint ahogy ősszel a fecskék a telegráfdróton gyűlésznek, afrikai útjuk előtt.

A katonák meztelen térde kikukucskált a leeresztett nadrágból, valamennyinek a nyakába volt dobva a nadrágszíjja, mintha fel akarná magát akasztani, csak éppen a megfelelő parancsra vár. Mi sem ábrázolhatta szebben és ünnepélyesebben a hadsereg vasfegyelmét.

A balszárnyon Svejtk ült, aki véletlenül vetődött ide és

érdeklődéssel olvasgatta azt az eltépett lapot, amelyet Ruzseny Jesenka, cseh író, valamelyik regényéből szakított ki egy áldott kéz: .

— ve a penzióból. Sajnos a hölgyek ez határozatlan, de valójában sokkal több mi leginkább körülzárt mé —
— furcsa szórakozást. És hogyha ember ment át és mélyen léleg —
va habár nem így kellett volna reá nézni bár ő maga is így kívánta. Ő —
semmit jelentett az ifjú Kvicka számára.

Amint a fenti érdekes írást végigolvasta, akaratlanul is a latrina kijárata felé pillantott és módfelett elesudálkozott. Ott állt ugyanis a tegnapi vezérőrnagy az adjutánsával és Dub hadnagy úrral, 'aki alázatosan magyarázott valamit.

Svejk körülnézett. Mindenki nyugodtan ült tovább a latrinákon, csupán a sarzsik nyugtalankodtak a borzalmas tanácstalan helyzetben.

Svejk fogta fel elsőnek a helyzet komolyságát.

Felugrott a latrináról, úgy ahogy volt, nadrágját bokájára eresztve, nyakában a nadrágszíjjal és az utolsó pillanatban villámgyorsan felhasználva Ruzseny Jesenka regényét, fölkiáltott:

— Einstellen! — Auf! — habtacht! — Rechtsschaut!
— és Svejk keményen szalutált.

És a két raj, leeresztett nadrágjával és nyakában a nadrágszíjjal, fölemelkedett és feszes vigyázzba vágta magát.

A vezérőrnagy barátságosan mosolygott és jóakarátúlag intett:

— Ruht, weitermachen!

Malek káplár rajparancsnok jó példával járt elől és egy-kettőre visszatért eredeti pozíciójába. Csupán Svejkk állott keményen szalutálva, minthogy Dub hadnagy fenyegető, a tábornok pedig mosolygó tekintettel közeledett felé:

— Magával beszéltem én az éjjel? — kérdezte a tábornok mosolyogva, amint Svejket ebben a kissé komikus pozitúrában felismerte.

Amire Dub hadnagy felindult hangon sietett jelenteni:

— Vezérőrnagy úrnak alássan jelentem, ez az ember hülye és mint notórikus idióta ismeretes...

— Mit fecseg maga itt, hadnagy úr? — ordította hirtelen magából kikelve a generális és hangosan kiabálva magyarázta meg a buzgó hadnagynak, hogy épp az ellenkezője igaz. Ez olyan ember, aki tudja, mi a kötelessége. Tudja, mi a kötelessége, ha az előljáróját látja, akit a sarzsik nem látnak, vagy nem akarnak látni. Egy ilyen derék közember a veszély idején magához ragadja a vezénylet jogát. Hiszen éppen Dub hadnagy úrnak kellett volna vezényelnie azt, amire ez a derék katona adta ki a kommandót: Einstellen! — Auf! — Habtacht! — Rechtsschaut!

— Kitörölted, fiam, rendesen a segged? — kérdezte a tábornok barátságosan Svejket.

— Vezérőrnagy úrnak alássan jelentem, minden rendben van.

— Wiecej srac nie bedziesz?

— Vezérőrnagy úrnak alássan jelentem, én már készen vagyok.

— Jól van, fiam. Húzd fel tehát a nadrágodat és állj ismét „vigyázz”-ba. És mivel a „vigyázz”-t a tábornok egy kicsit hangosabban mondotta, Svejkk szomszédai is cihelődni kezdtek.

A tábornok észrevette a dolgot és nyájas atyai hangon leintette a készülődőket.

Közben Svejks felöltözött és teljes katonai díszben vigyázzba vágta magát a tábornok előtt, mire a derék generális rövid német szónoklatot intézett hozzá:

— Szigorú fegyelemérzés, a szolgálati szabályok ismerete, lélekjelenlét, ezek a katona legszebb erényei. Ha még hozzá ezek a jó tulajdonságok vitézséggel is párosulnak, nincs olyan ellenség, amelyiktől félnünk kellene.

Majd Dub hadnagy felé fordulva s ujjával Svejks hátsáa bölkve, így szolt:

— Jegyezze fel, hadnagy úr: Ezt az embert, ahogy a frontra érkeznek, elő kell léptetni és az első alkalommal felterjeszteni a bronzéremre a pontos szolgálattétel és katonai ismeretei jutalmául. Megértett, hadnagy úr?... Lelépni!

A tábornok tovább vonult a latrinától, Dub hadnagy pedig, hogy a tábornok is hallja, keményen vezényelni kezdett:

— Első raj! Kettős rendekbe! — Második raj...

Svejks közben a kijárat felé igyekezett és Dub hadnagy előtt elhaladva, szabályszerűen szalutált, de Dub hadnagy nem volt ezzel megelégedve és megismételtette vele a tisztelegést. Svejksnek ezalatt volt alkalma, hogy újra hallja a figyelmeztetést:

— Ismersz te engem?... Nem ismersz! A jó oldalamról ismersz, de meg fogsz ismerni a rossz oldalamról is! De akkor sírni fogsz!

Svejks végre elindult a vagonja felé és így gondolkozott:

— Hajdanában, amikor a karlinai kaszárnyában szolgáltam, volt egy Chudavy nevezetű hadnagyom. Az egészen mást kiabált, ha dühös volt, mint ez a Dub hadnagy.

Az azt mondogatta: — Kitalok veletek, mint a vad-disznó a kukoricással.

*

Amikor Svejka a tisztikocsi mellett elhaladt, Lukás főhadnagy szólt ki utána, hogy mondja meg Balounnak, siessen a kávéval és a tejkonzervát jól zárja be megint, nehogy megromoljon. Baloun közben kávéfőzött egy kis úti spirituszfőzőn Vanek számvivő őrmester vagonjában. Amikor Svejka a vagonba lépett, látta, hogy az egész társaság kávézik.

Lukás főhadnagy kávé- és tejkonzerv doboza közben kishíján üres lett. Baloun vígan szűrte a kávé a sajkából és a tejkonzervás doboz fenekén járt a kanállal, hogy saját kávéját ízletesebbé tegye.

Jurajda, az okkultista szakács és Vanek számvivő őrmester éppen arról beszélgettek, hogy a megérkezésükor majd tejjel fogják pótolni Lukás főhadnagy kávé- és tejkonzervját.

Svejkét is megkínálták kávéval, de ő határozottan visszautasította és így szólt Balounhoz:

— Éppen most jött meg az order a hadseregparancsnokságtól, amely szerint azt a tisztiszolgát, aki gazdája kávé- és tejkonzervját hűtlenül kezeli, 24 órán belül fel kell akasztani. Ezt üzeni neked Lukás főhadnagy úr. No és még azt, hogy siess és azonnal vidd fel neki a kávéját.

A megrémült Baloun erre kitépte Chodounszy telegrafista kezéből a kávéfőzőt, amit éppen az imént töltött be neki. Hozzákapart még egy kis tejkonzervát, felmelegítette egy kissé a spirituszfőzőn és sietett a tisztikocsi felé.

Halálrémült szemekkel nyújtotta át a kávéfőzőt Lukás főhadnagnak és közben arra gondolt, hogy a főhadnagy

feltétlenül észre fogja venni rajta, hogyan gazdálkodott ő a rábízott vagyonnal.

— Azért késtem, — susogta rémülten, — mert nem tudtam felnyitni a konzervdobozt.

— Biztosan kiöntötted a tejkonzervát, — mondta Lukás főhadnagy, megkóstolva a kávé, — vagy pedig kanállal zabáltad ki, mint a levest. Tudod, hogy mi vár rád érte?

Baloun szepegni kezdett.

— Három gyerekem van odahaza, főhadnagy úr... — mondta kétségbeesetten.

— Vigyázz, Baloun, még egyszer figyelmeztetlek, hagyj fel ezzel a pákosztossággal! Nem mondott neked Svejks semmit?

— De igen. Azt mondta, hogy 24 órán belül fel fognak akasztani... — hebegte Baloun egész testében reszketve.

— Ne dadogj, te barom, — szólott Lukás főhadnagy mosolyogva, — inkább javulj meg. Verd ki magadból ezt a falánkságot, mert ráfizetsz. Mondd meg Svejksnek, nézzen utána az állomás közelében valami rendes ennivalónak. Add oda neki ezt a tíz koronát. Téged nem küldelek, te bélpoklos, mert csak akkor jönnél vissza, ha már zöldre zabáltad magad. Nem faltad fel még a doboz szardiniát? Azt mondtad, hogy nem. Hozd csak ide hamar és mutasd meg!

Baloun átadta Svejksnek a tíz koronát és a főhadnagy üzenetét, aztán szomorúan előkotorászta a kofferből a szardiniás dobozt és leverten vitte be a gazdájához, keseregve, hogy a főhadnagy nem feledkezett meg róla. Most biztosan magánál fogja tartani a konzervát és ezzel vége minden reménynek. Baloun úgy érezte, mintha meglopták volna.

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem, itt van a szardi-

nia, — jelentette Baloun keserűen, átadva a kincset törvényes gazdájának. — Felbontsam?

— Jól van, Baloun. Nem kell felnyitni, vidd szépen vissza a helyére. Csupán látni akartam, hogy megvan-e még, nem pislogtál-e még bele. Úgy láttam az elébb, amikor a kávét hoztad, hogy olajos a szád a szardiniától... Svejks elment már?

— Igenis, jelentem alássan, elment, — jelentette Baloun felvidulva, — és azt mondta, hogy a főhadnagy úr nagyon meg lesz elégedve és hogy a főhadnagy urat minden tiszttal irigyelni fogja. Kiment valamerre a pályaudvarból. Azt mondta, hogy itt az egész környéket ismeri, egész Rákospalotáig. Azt mondta, hogyha a vonat közben elmenne, autót szerez a kincstári autóparkból és utól fogja érni a zászlóaljzat. És még azt mondta, hogy ne aggódjunk miatta, mert tudja jól a kötelességét és ha saját költségén kell fogadnia fiakkert Galiciáig, akkor is ott lesz a helyén. Még azt is mondta, hogy a költséget le lehet húzni később a zsoldjából. Mindenesetre azt izeni a főhadnagy úrnak, hogy ne tessék aggódni miatta!

— Eredj a fenébe, — mondotta a főhadnagy reménytelen sóhajjal.

*

A parancsnokságról új hír jött, mely szerint a vonat csak délután kettőkor indul Gödöllő-Aszód felé és hogy a pályaudvaron a tisztek két liter vörösbort és egy üveg konyakot faszolnak. Biztosan valami elveszett Vöröskereszt küldeményről volt szó. Mintha az égből potytyant volna ez a kis alkohol: a tiszti vagonra vidám hangulat derül. A konyak katonásan három csillagot viselt és a bor is jó gumpoldskircheni márka volt.

Csak Lukás főhadnagy volt a szokottnál nyomottabb. Már jó órája, hogy Svejks elment és még mindig nem került vissza. Majd jó félórával később valami rendkívüli

processzió közelgett a tiszti vagonhoz az állomás épülete felől.

Elől jött Svejek, bátran és méltóságteljesen, mint hajdan a keresztény mártírok, akiket az aréna felé vezettek.

Svejk-től jobbra és balra egy-egy magyar honvéd felűzőtt szuronnyal. A balszárnyon az állomásparancsnokság egy szakaszvezetője lépkedett és ennek háta mögött egy asszony veres foltos kabátban. Az asszony mellett pedig, magyar csizmában, kerek kalappal a fején, kékre vert szemmel, egy ember, a hóna alatt egy kotkodácsoló tyúkkal.

Az egész díszes társaság felkapaszkodott a tiszti vagonba. A szakaszvezető ráordított a tyúkos emberre, hogy maradjon csak lent.

Amint Svejek a főhadnagyot meglátta, jelentőségteljesen rákacsintott.

A szakaszvezető a tizenegyedik menetszázad parancsnokát kereste. Lukás főhadnagy az állomásparancsnokság következő írásos jelentését olvasta sápadozva:

„A kilencvenegyedik csász. és kir. gyalogezred tizenegyedik menetszázad parancsnokságának, további intézkedésre.

Az elővezetett Svejek József közlegényt, aki saját bemondása szerint a fenti század küldönce, fosztogatásért tartóztatták fel, amit Istványi házaspárnál követett el a pályaudvarparancsnokság körzetében.

Indokolás: Svejek József közlegény az Istványi házaspár háza mögött az állomásparancsnokság körzetében, Kistarcsán, egy, a fenti házaspár tulajdonát képező tyúkot megfogott és azt eltulajdonította, a tyúk törvényes birtokosát pedig, aki őt munkájában meggátolni igyekezett, bal szemén megütötte. Svejek József közlegényt az állomásparancsnokság portyázó járőre tartóztatta fel.

Svejk József közlegény átadandó saját csapattestének, az elrabolt tyúk pedig visszaadandó törvényes tulajdonosának.

A szolgálatvezető tiszt aláírása.”

Amikor Lukás főhadnagy aláírásával igazolta Svejk átvételét, a térde remegett az izgalomtól.

Svejk olyan közel állt a főhadnagyhöz, hogy azt is észrevette: a főhadnagy elfelejtett dátumot írni az átvételi cédulára.

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem, — szólott Svejk csendesen, — ma 24-ike van. Tegnap május 23-ika volt, az olasz hadüzenet napja. Most, hogy kint jártam, csak erről beszélnek az emberek...

A két honvéd és a szakaszvezető eltávozott. Csak a szemenvert paraszt állt feleségével a vagon előtt és mindenáron fel akart mászni a tiszt urakhoz.

— Ha volna még egy ötforintosa a főhadnagy úrnak, meg lehetne venni ezt a tyúkot, jelentem alássan. Igaz ugyan, hogy ez a gazember 15 forintot akar most már a tyúkért, mert 10 forintot számít a szeméért, amit kékre vertem neki, — közölte Svejk szelíd éneklő hangján, — de azt hiszem, főhadnagy úr, hogy 10 forint még sok is egy ilyen vaksi szemért. Minálunk egyszer a „Vénasszonyhoz” címzett kocsmában Matej esztergályosnak egy téglával összetörték az állkapcsát és kiverték hat fogát húsz forintért, pedig abban az időben a pénznek több értéke volt, mint most, Wollschläger prágai hóhér négy forintért akaszt fel egy embert.

— Gyere csak ide, — intett Svejk a bevert szemű ember felé, aki még mindig a tyúkot szorongatta a hóna alatt, — te meg, néni, elmehetsz.

Az ember felszállt a vasúti kocsiba.

— Ez tud egy kicsit németül is, — mondotta Svejk a

tájékozottak hangján, — és megért minden pogány szót, sőt maga is elég jól tud németül káromkodni!

— No, öreg, — fordult most Svejik a paraszember felé, — alsó 5 Gulden Henne, 5 Gulden Auge... Öt forint vidis kikiriki, öt forint kuku... Igen? Itt a tisztí vagonban vagy, te tolvaj. Hoci hamar azt a tyúkot!

Es Svejik belenyomta a meglepett ember markába a tízforintost és elvette tőle a tyúkot. Majd megfordította és toltá kifelé a kocsiból, miközben barátságosan szorongatta a kezét és mosolyogva szólt utána:

— Jó napot, barátom! Isten áldjon, mássz csak le szépen az asszonyodhoz, vagy ledoblak rögton.

— No látja, főhadnagy úr, egész szépen rendbejön minden, — mondotta Svejik barátságosan. — Legjobb, ha az ember skandalum és teketória nélkül intéz el mindent. Balounnal a főhadnagy úrnak olyan finom tyúklevest főzünk, hogy Erdélyig érezni fogják a szagát.

Lukás főhadnagy nem bírta ki tovább. Kiverte Svejik kezéből a szerencsétlen tyúkot és magánkívül ordította:

— Tudja maga, mi jár annak a katonának, aki háború idején a békés lakosságot fosztogatja!?

— Halál, golyó, — felelte Svejik ünnepélyesen.

— Maga kötelet érdemel, Svejik, mert maga volt az első, aki fosztogatni kezdett, maga csirkefogó... Maga... Maga... nem is tudom, minek nevezzem magát. Jaj, szétrobban a fejem. Maga elfelejtkezett az esküjéről...

Svejik csodálkozó pillantást vetett a főhadnagra és így válaszolt:

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem, nem feledkeztem meg az eskümről. Jelentem alássan, én őfelségének, Ausztria és Magyarország császárjának, I. Ferenc Józsefnek és a fenséges főhercegeknek és az összes tábornokainak esküt tettem, hogy hű és engedelmes leszek. Engedelmes, fegyelmezett katonájuk vagyok összes feljebb-

valóimnak. Megesküdtem, hogy meg fogom őket becsülni és védelmezni, parancsaikat és utasításaikat gondolkodás nélkül végre fogom hajtani, mindenféle szolgálati körülmények között, minden ellenséggel szemben, bárhol, amikor csak ő császári és királyi felsége parancsolja. Vízen és víz alatt, a földön és a levegőben, éjjel és nappal, ütközetekben és támadásokban...

Svejk most felemelte a földről a tyúkot, a hóna alá vette és tovább állva feszes „vigyázz” állásban, a boldogtalan Lukás főhadnagy szemébe nézve, nyugodtan folytatta:

— ...minden időben. Esküt tettem, hogy bátor, vitéz katonája leszek a hadseregnek, hogy zászlómat és hadijelvényeimet el nem hagyom és az ellenséggel semmiféle összeköttetést nem tartok fenn, hogy úgy fogom viselni magam, ahogy ezt a katonai erkölcsök megkövetelik és ebben a szellemben fogok élni, harcolni és ha kell, hát meghalni is és hogy isten engem úgy segítjen. Amen. Ami ezt a tyúkot illeti, hát én nem loptam, nem is fosztogattam és az eskümnek megfelelően jártam el vele szemben.

— Nem hagyod a fenébe ezt a tyúkot, te állat! — ordított Svejkre Lukás főhadnagy és ráütött az iratcsomóval Svejknek arra a kezére, mellyel a közben elhalálozott tyúkot tartotta. — Nézd ezt az aktát, te barom! Ebben az áll fekete-fehéren, hogy „az elővezetett Svejk József közlegény, a fenti század küldöncét saját bemondása szerint, fosztogatásért tartóztatták le... és most azt mondod, te hiéna... te, jaj, én agyonütlek... én megöllek, te bestia, te... te mondd, te tolvaj, tökfefjú, hogy tudtál magadról így megfeledkezni?

— Alázatosan jelentem, — válaszolt Svejk lágy, barátságos hangon, — itt biztosan valami tévedésről van szó. Amikor megkaptam a parancsot, hogy a főhadnagy

úrnak valami jó ennivalót szerezzek, elkezdtem gondolkozni, hogy mi volna jobb... Az állomás körül nem volt más, mint lókolbász és szárított szamárhús. Erre mindent jól átgondoltam és úgy véltem, hogy a harctéren erős, tápláló ételre van szükség, hogy az ember a háború fáradalmait jobban el tudja viselni. Úgy gondoltam, hogy szerzek az én főhadnagy uramnak valami nagy örömet. Szerettem volna a főhadnagy úrnak finom tyúklevest főzni.

— Tyúklevest, — mondta Svejks után a főhadnagy kétségbeesetten és közben a fejét fogta mind a két kezével.

— Igen, jelentem alássan a főhadnagy úrnak, — finom tyúklevest. Vettem már hagymát is hozzá, meg öt deka finom laskát. Itt van már minden készen, ebben a zsemben... itt a hagyma és itt pedig a laska. Só és bors van nálunk az irodában, semmi sem hiányzott, csak ez a tyúk. Szóval elmentem Kistarcsára. Ez tulajdonképpen közönséges falu, habár az első utcájára „Kistarcsa város” van kiírva. Szóval átmegyek egy kertes utcán, aztán a másodikon, majd a harmadik, negyedik, ötödik, hatodik, hetedik, nyolcadik, kilencedik, tizedik, tizenegyedik utcán, végre a tizenharmadik utca végén a mezőn egy sereg tyúk sétálgatott. Odamentem és kiválasztottam közülök a legnagyobbat és a legnehezebbet... Szíveskedjék csak megtapogatni ezt a tyúkot, főhadnagy úr, ez a tyúk csupa zsír, nem is kell megfogni, az ember egy tekintetre látja, hogy ez a tyúk jó sok szemes gabonát evett. Szóval felvettem nyíltan az egész lakosság szemeláttára, bár nagyon kiabáltak valamit magyarul. Erre a tyúkot a lábam közé fogtam és csehül meg németül kezdtem kérdezni, hogy kié ez a tyúk, hogy megvehessem valakitől. Erre a falu végén lévő házból kijött egy ember és egy asszony, odafutottak és elkezdtek előbb magyarul

nyilatkozni, persze nagyon hangosan, aztán mikor látták, hogy nem értem, németre fogták a dolgot, hogy én a tyúkot loptam tőlük, még pedig fényes nappal. Erre azt mondtam, hogy rám ne kiabáljanak, mert én hivatalos küldetésben vagyok, hogy bevásároljak és elmeséltem, hogy miképen is áll a dolog. Erre a tyúk, amelyet a lábam között tartottam, elkezdett karatyalni, a szárnyai-val csapkodni és erőnek erejével fel akart repülni és ahogy könnyedén a kezembe vettem, magával rántotta a kezem, mintha rá akart volna ütni a gazdája orrára. Erre a paraszt elkezdett ordítani, hogy a tyúkkal végigvertem az orrán. No aztán az asszony is ordítani kezdett és folyton a tyúkot hívogatta: „puto, puto, puto, puto”, erre valamelyik barom, aki az egész heccből semmit sem értett, ráuszított egy honvéd járőrt. Én magam mondtam a járőrnek, hogy vigyenek a pályaudvarparancsnokságra, ahol majd kiderül az én ártatlanságom, mert az ártatlanság kiválik rögtön, mint olaj a víztől. De azzal a szolgálattévő hadnagy úrral, aki ott volt, nem lehetett beszélni. Amikor odaértem, hogy kérdezzék meg a főhadnagy urat, hogy igaz-e, hogy engem a főhadnagy úr küldött valami jót vásárolni, hát rámkialtott, hogy fogjam be a pofámat, hogy az én szememből úgyis csak az ágas és a kötél néz ki. Azt hiszem, a hadnagy úr nagyon rossz hangulatban volt, mert azt mondta, hogy csak egy fosztogató katona lehet olyan hájas, mint én és hogy agyonzabálom magam. A parancsnokságon állítólag sok panasz van a katonaságra, mivel a baromfit pusztítják. Hogy egy gyöngytyúk is elveszett már a katonaság kezén, stb. Én azt mondtam erre, hogy amikor a gyöngytyúk elveszett, mi még Győrben voltunk valahol, erre a hadnagy úr azt mondta, hogy ilyen kifogást egyáltalán nem vesz tudomásul és az én nyakamba akarta varrni a gyöngytyúkot is. Így aztán

ideküldött a főhadnagy úrhoz. Útközben még valami frejter kiáltott rám, mert nem vettem észre és nem szalutáltam neki; hogy nem látom-e, hogy ki áll előttem? Erre én azt mondtam, hogy igenis látom, hogy ő freiter, akit a vadászoknál járőrvezetőnek, a tüzéreknél pedig főtüzérnek hívnak...

— Svejks, — mondotta Lukás főhadnagy, — magának már annyi ilyen konfliktusa, tévedése és „félreértése” volt, hogy valóban már csak a vastag kötél hiányzik a nyakáról, vagy hogy a négyszög elé állítsák ki minden katonai pompával. Így fogja maga az életét befejezni... Érti?!

— Értem, jelentem alássan. A katonai négyszög, amit a kivégzések szoktak kivezenyelni, egy teljes zászlóaljából áll, négy vagy alkalomadtán három-öt századdal. Parancsol-e a főhadnagy úr ebbe a tyúkhús levesbe több laskát, vagy vastagabb leves legyen?

— Svejks, azt parancsolom, hogy tűnjön el azonnal ezzel a nyavalyás tyúkkal együtt, vagy összetöröm vele a pofáját. Maga idióta, barom...

— Parancsára, főhadnagy úr, de zellert és sárgarépat nem tudtam szerezni, jelentem alássan, úgy, hogy csak krump...!

A „lit” nem tudta kimondani Svejks, mert a tyúkkal együtt kirepült a vagonból. Lukás főhadnagy pedig gyorsan lehajtott egy egész vizespohár konyakot.

Svejks tisztelettel szalutált a vasúti kocsi ablaka előtt és eltűnt.

Baloun hosszas lelkitusa után éppen azon volt, hogy kinyissa a szardiniás dobozt, amikor Svejks felkapaszkodott a vagonba a tyúkkal. Módfelett ünnepélyes volt az ábrázata. Természetesen az egész vagon katonái csodálkozó arccal bámultak Svejkre és szinte egyhangúlag valamennyinek ez a kérdés lebegett a szája felett:

— Hol loptad?

— Vettem a főhadnagy úr részére, — felelte Svejek, kirakva zsebéből a hagymát és a laskát. — Levest akar-tem főzni belőle a főhadnagy úrnak, de nem akar-most már levest enni és a tyúkot nekem ajándékozta.

— Döglött volt ez a tyúk? — kérdezte Vanek szám-vivő őrmester gyanakodva.

— Magam csavartam ki a nyakát, — mondotta Svejek, bicskát kotorászva ki a zsebéből.

Baloun hálásan, de egyszersmind csodálkozva nézte végig Svejket és szó nélkül készítette elő a főhadnagy spirítuszfőzőjét, majd pár csajkát szedett össze és elindult vizet hozni.

Erre Chodounscky telefonista lépett oda Svejekhez. Ajánlkozott, hogy segít a tyúkot kopasztani. Majd a kö-vetkező intím kérdést susogta fülébe:

— Messze van ide? Be kell mászni az udvarba, vagy az utcán szaladgálnak?

— Mondtam, hogy vásároltam.

— Ugyan hallgass! Jó bajtárs vagy te is! Azt hiszed, nem láttuk, amikor a patruj idehozott?

Ennek dacára lelkesen segített tovább a tyúkkoppasz-tásban. Jurajda, a szellemidéző szakács is belekapcsoló-dot a kollektív munkába azzal, hogy a hagymát és a krumplit aprózta.

A kidobott tyúktollak magukra vonták Dub hadnagy úr figyelmét, amint a kocsik mentén elhaladt.

Bekiáltott a vagonba, hogy jelentkezzék, aki a tyúkot kopasztotta, mire a vagonajtóban Svejek dugta ki megelé-gedett arcát.

— Mi ez? — kiáltott fel Dub hadnagy, felemelve a földről a levágott tyúkfejet.

— Ez, jelentem alássan, — felelt Svejek, — egy tyúk-fej a kendermagos fajtából. Nagyon jó tojófajta, had-

nagy úrnak alássan jelentem, ezek évente 260 tojást is tojnak. Szíveskedjen csak megnézni, hogy milyen nagy-szerű és gazdag petefészke volt ennek a tyúknak.

És Svejik Dub hadnagy orra alá tartotta a tyúk egész potrohát. Dub köpött egyet, majd szó nélkül tovább ment, de egy kis idő múlva visszatért.

— Kinek készül ez tyúk?

— Magunknak főzzük, hadnagy úr; tessék megnézni, mennyi zsír van rajta.

Dub hadnagy tovább ment és csendesen morogta magában:

— Filippinél még találkozunk...

— Mit mondott? — kérdezte Jurajda.

— Filippinél adott randevút. Nevezetesen ezek az előkelő urak rendesen buzeránsok.

Az okkultista szakács kijelentette, hogy csak a széplelkek buzeránsok, mert az magából az esztétikából folyik.

Vanek őrmester viszont arra hivatkozott, hogy mennyi gyermeket rontanak meg ilyen alapon a spanyol kolostorokban a pedagógusok.

És miközben a csajkában a víz forrni kezdett, Svejik csak úgy foglalatосkodás közben elmesélte, hogy egyszer egy teljes kolónia elhagyott bécsi gyermeket bíztak valami tanítóra és ez az egész kolónia gyereket megrontotta.

— Megsóztad a húst? — fordult most Svejik Baloun felé, aki az általános érdeklődést, melyet Svejik beszéde keltett, arra használta fel, hogy valamit a hátizsákjába dugjon. — Mutasd, mit dugtál oda!?

— Baloun, — mondta Svejik komolyan, — mit akarsz ezzel a tyúkcombbal? No nézzetek csak ide! Ez az ember ellopott egy tyúkcombot, hogy azt titokban megfőzze magának. Tudod-e, Baloun, hogy mit követtél el?

Tudod te, hogyan büntetik a háborúban azt a katonát, aki saját bajtársát meglopja? Azt rákötik egy ágyúcsőre és egy kartáccsal kilövik a levegőbe. Késő a sírás, Baloun. Ahogy kiérünk a frontra, ahol tüzéség van, rögtön jelentkezel a legközelebbi tüzéznél. Addig azonban gyakorlatozni fogsz. Szállj le a vagonból.

A szerencsén Baloun leszállt a kocsiból és Svejka a vagonajtóba ülve vezényelni kezdte:

— Habtacht! Ruht! Habt acht! Rechtsschaut! Habt acht! Nézz előre egyenesen! Ruht!

— No, most csuklógyakorlatokat fogsz csinálni, szépen, ott helyben, ahol állsz... Jobbra át! Maga ökör. Maga szarvasmarha! A szarvainak ott volna a helye, ahol a jobbváll. Viszakozz! Jobbra át! Balra át! Fél jobb! Nem úgy, ökör! Viszakozz! Fél jobb! No látod, te számár, hogy megy, ha akarod. Fél bal! Balra át! Balra arc! Arc! Te hülye! Nem tudod, mi az, hogy „links front”? Egyenes! Hátra arc! Térdre! Feküdj! Fel! Leülni! Fel! Pihenj! No látod, Baloun, ez nagyon egészséges. Legalább jól fogsz emésztetni.

Köröskörül összeverődtek a katonák és röhögtek a dolgon.

— Hé, csináljatok csak egy kis helyet neki! — kiáltott oda Svejka. — Most még menetelni fog. No, Baloun, vigyázz a kommandóra, nehogy herstelltet kelljen vezényelnem. Nem szeretem haszontalanul kínozni a legénységet. Tehát:

— Directio Bahnhof! Nézd, hová mutatok. Menet indulj, Glid, halt!

— Allj meg már, a nyavalyába, vagy becsukatlak, hogy megfeketedsz! Sor, állj! Végre megálltál, te barom. Rövid lépés! Nem tudod, hogy mi az a rövid lépés? Majd megmutatom én neked, de úgy ám, hogy belekékülsz! Teljes lépés! Lépést válts! Ohne schritt! Te szarvas-

marha, te, ha azt mondom, hogy ohne schritt, egy helyben topogatód azt a csámpás lábadat.

Erre körülbelül két századra gyűlt fel a bámésszkodók száma.

Baloun izzadt, mint a ló és Svejks tovább vezényelt:

— Gleicher schritt! Glid rückwärts marsch!

— Glied halt! — Laufschrift! — Glied marsch! — Schritt! — Glied halt! — Ruht! — Habt acht! — Direction Bahnhof. — Laufschrift marsch!...

— Laufschrift, marsch! Kurzer schritt, Glied halt! Rechts! No most pihenj egy keveset, aztán újra kezdjük. Egy kis jóakaratal mindent meg lehet csinálni.

— Mi történik itt? — kérdezte Dub hadnagy, akit nyugtalanított a gyűlés.

— Hadnagy úrnak alássan jelentem, — mondotta Svejks, — gyakorlatozunk egy keveset, nehogy elfelejtsük. Nem akarjuk a drága időt pazarolni.

— Szálljon le azonnal a vagonból, — parancsolta Dub hadnagy keményen, — nekem most már éppen elég volt. Elővezetem magát a zászlóaljparancsnok úrhoz.

Amikor Svejket a tiszti kocsiba vitte, Lukás főhadnagy kiment a hátsó ajtón a perronra.

Dub hadnagy Svejks soronkívüli katonai buzgalmáról jelentést tett Sagner kapitánynak. Ez éppen jó hangulatban volt, mert a gumpoldskircheni bor kitűnően ízlett neki.

— Szóval maga nem akarja a drága időt hiába pazarolni? — nevetett jelentősegteljesen Sagner kapitány. — Matusic, jöjjön csak ide.

A zászlóaljordonánc parancsot kapott, hogy hívja oda Nasákla őrmestert a tizenkettedik századtól, aki a zászlóalj leghírhedtebb despotája volt és hogy Svejksnek rögtön adjanak egy puskát a kezébe.

— No Nasákla, — mondotta Sagner százados, — itt

van ez az ember, aki nem akarja a drága időt hiába pazarolni. Vegye csak kézbe, vigye el a vagonok mögé. Csináltasson vele egy órán keresztül fegyvergyakorlatokat, de irgalom nélkül, lélekzetvételtre se adjon neki időt. A fő, hogy friss legyen a kommandó: Setzt ab, an, setzt ab!

— Meglátja Svejks, hogy nem fog unatkozni, — mondotta a kapitány, amikor Svejks elindult.

Nemsokára felhangzott a vasúti kocsik mögül a kemény kommandó. Nasákla őrmester, aki éppen huszonegyezett és a bankot tartotta, amikor a parancs jött, istentelen dühvel bömbölte: Beim fuss, Schultert! Beim fuss! Schultert!

Kis idő múlva elhallgatott, mert Svejks hangja volt hallható:

— Ezt én mind tanultam már évekkal ezelőtt, mikor tényleges bakaidőmet szolgáltam. Amikor „Beim fuss” van, akkor az ember a fegyvert a jobb bakancsához támasztja és a fegyvertus hegye egy vonalban kell legyen a bakancs hegyével. A jobb kéz persze kinyújtva a fegyvert fogja úgy, hogy a hüvelykujj a fegyver csövén nyugodjon. Amikor pedig Schultert vezényelnek, a fegyverszíj könnyedén a jobb vállra kerül, a puská pedig a csőnyílással felfelé és a csővel hátra...

— No, elég már ebből a pofajártatásból! — mondja az őrmester és a kemény vezényszó ismét felcsendült:

— Habt acht! Rechts schaut! Herrgott, hogy csinálja ezt maga...

— En most „Schultert”-en vagyok és a „Rechts schaut”-nál lecsúszik a kezem a szíjjon, átfogom a tus nyakát és a fejem jobbra vetem. A „Habt Acht”-nál pedig újra megfogom jobbkézzel a szíjjat és a fejem előre vetve magára nézek, őrmester úr.

Az őrmester újra vezényelt:

— In die Balanz! Beim fuss! In die Balanz! Schultert! Bajonet auf! Bajonet ab! Fällt das Bajonet! Zum Gebet! Vom Gebet! Kniert nieder zum Gebet! Laden! Schiessen! Schiessen halb rechts! Ziel Stabswagon! Distanz zweihundert Schritt... Fertig! An! Feuer! Setzt ab! An! Feuer! Setzt ab! Aufsatz normal! Patronen versorgen! Ruht!

Az őrmester cigarettát sodort magának...

Svejk közben a fegyver számát nézegette és csendesen mondotta:

— Négyezerkettőszázhatvannyolc... Ugyanez a száma volt annak a lokomotívnek is, amelyik a petzkai állomáson állott a tizenhatodik vágányon. El kellett volna húzatni Lysibe, a javítóműhelybe, reparálni, azonban nem ment olyan könnyen, őrmester úr, mert a mozdonyvezető, akinek be kellett volna húzatni a mozdonyt, a számokat nehezen tartotta a fejében. A pályamester behívta az irodába és azt mondta neki: „a tizenhatodik vágányon áll egy mozdony, a száma négyezerkétszázhatvannyolc. Tudom, hogy a számokra nagyon nehéz feje van és felírnám magának a számot egy papírra, de maga a papírt bizonyosan elveszíti. Figyeljen hát ide. Ha már olyan rossz az emlékezőképessége, megtanítom, hogyan lehet a számokat könnyen megjegyezni. Nézze meg csak azt a mozdonyt, amit a lysii depóba kell húzasson, az a négyezerkétszázhatvannyolcas számú. Figyeljen ide: Az első szám az egy négyes, a második az egy kettes. No látja, az első két szám negyvenkettőt jelent. Kétszer kettő négy: ez az első szám... Most ezt elosztjuk kettővel és íme, itt a második szám. Tehát már két szám együtt van. No, ne ijedjen meg. Mennyi kétszer négy? Nyolc, nem igaz? Tehát vesse emlékezetébe, hogy ez a szám az utolsó szám a sorban. Most még csak azt kell megjegyeznie, hogy az első szám a négy, a második a

kettő, a negyedik az nyolc, most még csak a hatost kellene valahonnan kikaparni, aminek a nyolcas elébe kell jönni. Ez borzasztó egyszerű. Az első szám négy, a második kettő, négy meg kettő az hat. No, most már látja, megvannak az összes számok, most már határozottan tudja, hogy hátulról számítva a második szám az egy hatos. És most megvan a teljes számsor. Négyezerkétszázhatvannyolc. Ez most már nem fog kimenni a fejéből. De ezt az eredményt elérheti sokkal könnyebben is...

Az őrmester elszívta a cigarettáját. Szemforgatva annyit mondott, hogy:

— Kappe ab!

Svejk könyörtelenül tovább folytatta:

— Szóval, a pályamester elkezdte magyarázni a könnyebb megoldást, hogyan lehet jól megjegyezni a négyezerkétszázhatvannyolcas mozdony számát. Nyolcból kettő az hat, most már a hatost, azt tudja. No most kivon a hatból kettőt, az négy, most már megvan a négyes és most a négyből kettőt és íme, megvan az egész szám. 4-2-6-8. Nem nehéz az se, ha az ember szorzással jegyzi meg a számokat. Figyeljen ide jól! — mondta a pályamester. Kétszer negyvenkettő nyolcvannégy, egy évben tizenkét hónap van. Tehát a nyolcvannégyből levonunk tizenkettőt, marad hetvenkettő. Abból még tizenkettőt, marad hatvan. Van tehát már egy hatos számunk, ha a nullát eltöröljük. Tehát most már tudjuk, negyvenkettő-nincs nyolcvannyolc, nincs négy, hogyha a nullát eltöröljük, töröljük el hátulról a négyest és egész nyugodtan megkapjuk megint a négyezerkétszázhatvannyolcas számot, vagyis annak a mozdonynak a számát, amelyet be kell húzatni a tizenhatos vágányról a lysii vasúti javítóműhelybe. Ezt könnyen csinálja az ember kivonással is. Kiszámítjuk a koeficienseket a vámtarifa szerint. Rosszul érzi magát őrmester úr? Ha akarja, el-

kezdhetem a gyakorlatot a generál decharge-zsal. Fertig! Hoch an! Feuer! Donnerwetter! A százados úr is elküldhetett volna bennünket valahová máshová gyakorlatozni, nem ide a napra! Megyek, hozok egy hordágyat valahonnét.

Megjött az orvos és az ájult őrmesternél napszúrást vagy agyhártyagyulladászt állapított meg.

Amikor az őrmester magához tért, Svejek állt mellette. Csendesen folytatta:

— Hát hogy végigmeséljem az őrmester úrnak azt a históriát, — mit gondol, őrmester úr, meg tudta-e jegeezni magának a számokat a mozdonyvezető? Fenét. Összekevert mindent és az egész históriát hárommal szorozta meg, mert véletlenül a szentháromságra gondolt, persze a mozdonyt máig se tolatta el, az még most is ott áll a tizenhatos vágányon.

Az őrmester ismét elájult.

Amikor Svejek visszaérkezett a vagonba, arra a kérdésre, hogy hol volt ilyen sokáig, szelíden így válaszolt:

— Aki másnak laufschriftot kommandíroz, maga százszor csinál schultert.

A kocsi végében Baloun reszketett, mert közben elkészült a tyúklé és Svejek távollétében jó felét megette a porciójának.

*

Az indulás előtt egy vegyes katonavonatot érte utól a menetzászlóalj. Tömve volt különböző ezredbeli katonával. Utánpótlás vagy efféle lehetett. Katonák, akik az ezredeik után mentek a frontra kórházból, vagy betegszabadságról. Voltak közöttük gyanús egyének is, akik kommandírozva voltak valahová vagy katonai börtönökből kerültek vissza a csapattestükhöz.

Ebben a transzportban utazott Marek egyéves önkéntes is, akit lázadásért csuktak be, mert nem akarta a

klozetot takarítani. Akit azonban a hadosztálybíróság felmentett és beszüntette ellene a vizsgálatot. Így történt aztán, hogy Marek önkéntes, a kilencvenegyes menetzászlóalj tiszti vagonjában tűnt fel, hogy a zászlóaljparancsnokságnál jelentkezzen. Marek önkéntes ugyanis mindezideig sehova sem tartozott, mert idáig egyik katonabörtönből a másikba vándorolt.

Amikor Sagner százados Marek iratait átvette, az iratokhoz egy szigorúan bizalmas megjegyzés volt csatolva: „Politikailag megbízhatatlan. Vigyázat!” Sagner százados tehát nem nagyon örült az új Zuwachsnak. Szerencsére eszébe jutott a latrina-generális utasítása, mely szerint a zászlóaljtörzset egy „zászlóaljtörténet-íróval” kell kiegészíteni.

— Maga nagyon könnyelmű ember, önkéntes, — mondotta Mareknak, — maga felett valósággal suhog az isten ostora. Ahelyett, hogy az intelligenciájának megfelelő rangra törekedne, egyik börtönből a másikba vándorol. Az ezrednek szégyenkeznie kell maga miatt. No de talán jóvá teheti hibáit, ha tisztességesen teljesíti kötelességét, igyekszik bekerülni a derék katonák sorába. Bocsássa jó szívvel tudását és intelligenciáját a zászlóalj rendelkezésére. Teszek magával egy utolsó kísérletet. Maga intelligens fiatalember és bizonyára van íráskészsége és stílusa. Mondok magának valamit. A harctéren minden zászlóaljnak szüksége van egy írástudó emberre, aki a zászlóalj tevékenységét kronológikus rendben feljegyzi és a zászlóalj harci tevékenységét rendes stílusban összefoglalja. Minden ütközetet, támadást, amiben a zászlóalj résztvesz, meg kell örökíteni, hogy a háború végével szép anyag gyűljön össze, adatként a hadsereg történetének megírására. Megértette?

— Értem, jelentem alássan, a csapattestek életének epizódjaira tetszik gondolni. A zászlóaljnak megvan a

maga története és a zászlóalj történelmi dokumentumainak alapján építi fel az ezred a maga történetét. Az ezredék adják a dandárok történetét, a dandárok a hadosztályét és így tovább. Minden erőmmel azon leszek, hogy megfeleljek feladatomnak.

Marek egyéves önkéntes a szívére tette a kezét:

— A legnagyobb odaadással fogom zászlóaljunk dicső napjait feljegyezni, különösen most, amikor a támadás teljes gözzel halad és a harcteret dicső zászlóaljunk hős fiainak holttesteit fogják borítani. Minden eseményt a legpontosabban feljegyzek, hogy zászlóaljunk történetét mentül dicsőbb babérkoszorú öveze.

— Maga a zászlóaljtörzsnél fog tartózkodni és figyelemmel kíséri azokat a személyeket, akiket, harci készségük, fegyelmezettségük és hőstetteik folytán kitüntetésre ajánlunk. A történetírás nem lesz olyan egyszerű, de remélem, van elég megfigyelőképessége, hogy a zászlóaljunkat, ha utasításaimnak megfelelően dolgozik, az ezred többi csapattestei fölé fogja emelni. Még ma táviratozok az ezrednek, hogy magát zászlóaljtörténetírónak neveztem ki. Jelentkezzen Vanek számvivő őrmesternél, a tizenegyedik században, hogy adjon magának a kocsijában helyet. Aránylag ott van a legtöbb hely és mondja meg neki, hogy jöjjön ide hozzám. Nyilván tartva minden esetre a zászlóaljtörzsnél lesz, amit majd a zászlóaljparancs útján is rendezni fogunk.

*

A szellemidéző szakács aludt, Baloun a sarokban re-megett, mert a főhadnagy szardiniás dobozát is felnyitotta és tartalmát megette. Vanek számvivő őrmester Sagner századoshoz ment, Chodounszy pedig a pályaudvaron finom törkölypállinkát szerzett és beszopta. Most szentimentális hangulatban volt és hangosan énekelte:

„Mikor édes napok jártak,
Hűségedben bíztam vakon,
Keblemre édes álmok szálltak,
Te voltál fényes csillagom.
De amikor te megcsaltál,
Bánat borult szívemre.
Meghalok, mert mindenem voltál,
Belefúlok könnyembe.”

Aztán felült, odament Vanek őrmester asztalához és nagy betűkkel felírta egy szelet papírra:

„Ezennel alázatosan kérem, hogy engem zászlóalj-kürtösnek méltóztassanak kinevezni.

Chodounszyky telefonista.”

•

Sagner százados beszélgetése Vanek őrmesterrel nem sokáig tartott. Tudatta vele, hogy a zászlóaljtörténetíró, Marek egyéves önkéntes, közös vagonban kap szállást infanteriszt Svejkkal.

— Annyit mondhatok, hogy az a Marek, hogy úgy mondjam, politikailag megbízhatatlan, hm, politikailag megbízhatatlan... Édes istenem! Ebben manapság nincs semmi különös. Ugyan kiről nem mondanak manapság ilyet? Annyi mindenfélét hall az ember mostanában... Ért engem, mi? Csak figyelmeztetem, ha Marek valamit beszélni kezdene, hiszen ért engem... Hát, hogy úgy mondjam, azonnal hallgattassa el, nehogy valami kellemetlenségem legyen. Egyszerűen mondja meg neki, hogy hagyjon fel az ilyen beszéddel s ezzel a dolognak vége. Nehogy rögtön hozzám fusson, intézze el vele barátságosan, ez mindig jobb, mint egy ostoba feljelentés. Szóval, nem akarok semmit sem hallani, mert... hiszen ért engem... Az ilyen história alatt mindig az egész zászlóalj szorul...

Amikor Vanek visszatért és magával vitte Marek egy-
éves önkéntest, a tiszti vagonból kiérve így szólt hozzá:

— Ember, maga gyanús itt a zászlóaljnál, no, nem
tesz semmit, ellenben vigyázzon, hogy Chodounszy
telefonista előtt el ne kottyantson valamit.

Alig fejezte be az őrmester, Chodounszy telefonista
esett a karjába, aki részegen tántorgott feléjük és szenti-
mentális nótafélet rőfögött, ami így szólt valahogyan:

„Midőn mindenki elhagyott,
Rád meredt síró szemem.
A lelkem most is fölragyog,
Ha szerelmedre emlékezem...
Arcodról oly szép derű áradt,
Szűdből a boldogság szava,
Midőn kimondá piros szájad,
Ne félj, nem hagylak el soha...”

— Soha, soha el nem hagylak, — ordított Chodoun-
szky, — amit csak hallok a telefonon, mind el fogom
nektek mondani. Szarok az esküre.

A sarokban Baloun ült és nagyokat sóhajtva keresztet
vetett magára és buzgón imádkozott:

— Őrzőangyalom, végy szárnyaid alá: Segíts meg eb-
ben a nyomorúságos helyzetben!

És őrzőangyala tényleg segítségére sietett Marek egy-
éves önkéntes képében, aki hátizsákjából egy csomó szar-
diniás dobozt vett elő és széjjelosztotta a vagon lakói
között.

Baloun meghatva nyitotta ki a főhadnagy kofferjét és
a fenekére rejtette az angyali ajándékot.

Amikor azonban a társaság felnyitotta a szardiniás
dobozt és jóízűen belekóstolt az olajos áldásba, Baloun
nem bírta ki soká a kísértést. A koffer fenekéről újra

elővette a szardiniás dobozt és ádáz étvággyal vetette rá magát.

Erre persze a jóságos őrzőangyal is hátat fordított Balounnak, aki éppen az utolsó csepp olajat szűresőlte ki az üres szardiniás dobozból, amikor az ajtóban Matusic zászlóaljküldönc jelent meg és harsányan kiáltotta be a nyitott ajtón:

— Baloun, vidd fel a szardiniát a főhadnagyodnak.

— Micsoda pofonok lesznek itt, az áldóját... — jegyezte meg a pesszimista Vanek őrmester.

— Ne menj üres kézzel — szólott rá Svejka a kővémeredt Balounra, vigyél vagy öt darab szardiniás dobozt.

— Mit csinált maga, micsoda borzalmas bűn terheli a lekiismeretét, hogy az isten ilyen kegyetlenül kibabrált magával? — kérdezte az önkéntes. — Templomrablást követett el, vagy kilopta a sonkát a tisztelendő kéményéből, kiitta a gyóntató borát a pincéből, átmászott gyerekkorában a tisztelendő úr kertjébe körtét lopni?

Baloun kétségbeesetten elfordította arcát, teljes reménytelenség vett rajta erőt és szívszaggatóan sóhajtott fel.

— Ez azért van, — mondotta az önkéntes, — mert elvesztette kapcsolatát az istennel. Nem elég a bűnbánat, az is szükséges, hogy szép hadicselekedeteket műveljen, akkor érheti el, hogy a jó isten, amilyen hamar csak lehet, el fogja szólítani az árnyékvilágból.

Amihez Svejka még a következőket fűzte:

— Baloun nem tudja rávenni magát, hogy életét, szavait, cselekedeteit és halálát a leghatalmasabb isteni és kincstári gondviselés kegyeibe ajánlja, ahogy azt az én tábori papom szokta volt mondani, amikor nagyon berúgott már és az utcán véletlenül valami katonát ölelt meg.

Baloun szomorúan jelentette ki, hogy ő már el is

vesztette hitét az istenben. Nevezetesen már jó néhány alkalommal kérte a mindenhatót, hogy vegye kissé szűkebbre a gyomrát, adjon neki lelkierőt, hogy ellenálljon étvágyának.

— Nem a háborúval kezdődött az én nyavalyám, — dadogta Baloun elkeseredetten. — Nagyon régi betegség nálam ez a falánkság, emiatt már a feleségem jó párszor elzarándokolt a gyerekekkel együtt Klokotára imádkozni.

— Ezt a vidéket jól ismerem, — jegyzi meg Svejka, — ott van Tábor mellett. Van ezeknek valami nagyon gazdag szűzmáriájuk, hamis briliánsokkal, amit egyszer valami tót templomszolga el akart csórni. Ez a tót ember, igen jámbor, istenfélő lélek volt és úgy gondolta, hogy sokkal jobb, ha előbb megszabadul minden vétékétől, mielőtt azt a nagy tettet végrehajtja. Meggyőnt tehát és elmondta a szent gyónásban azt is, hogy a Szűzmáriát akarja meglopni holnap reggel. Erre a páter kiért neki háromszáz miatyánkot, nehogy elmenjen addig, míg a csendőrök megjönnek, akikért azonnal elküldte a sekrestyést. El is vitték a csendőrök rögtön, a jámbor szlovákokat.

A szellemidéző szakács vitába szállt Chodounszy telefonistával afelett, hogy égbekiáltó vétek-e elárulni a gyónási titkot, vagy sem, különösen akkor, amikor hamis briliánsokról van szó. Végül is Jurajda azt bizonyította, hogy mindez predesztinált történés volt, melynek kiinduló pontja visszanyúlik messze az ismeretlen múltba, amikor a szerencsétlen szlovák templomszolga ott élt valamelyik ismeretlen planétán és a sors már jóval előbb eldöntötte, amikor még ez a klokotai páter valami sündisznó, vagy talán ma már régen kihalt emlősállat bőrében járt, hogy ez a klokotai pap ekkor és ekkor el fogja árulni a szent gyónás titkát. Jogi szem-

pontból nézve a kánoni jog szerint a bűnbocsánatot akkor is ki kell adni, ha kolostori vagyonról van szó.

Ehhez a magas vitához Svejka a következő megjegyzést fűzte:

— Bizonyos, hogy senkisémmel tudja, mi fog történni pár millió év múlva, éppen ezért nem kell kétségbeesnünk. Kvasnicka főhadnagy szokta volt mondani, amikor iskolát tartott a karlinei kiegészítőnél: „Nehogy azt gondoljátok ti szarosok, rohadt tehének és ronda marhák, hogy ez a háború nektek már ezen a világon befejeződik. Találkozni fogunk a másvilágon is, ahol olyan megsemmisítő tüzet nyitok rátok, hogy arról koldultok. Disznó banda, bagázs!”

A kétségbeesett Baloun tovább folytatta a nyilvános gyónást:

— Klokota se segített az én borzalmas étvágyamon. Ahogy szegény feleségem a gyerekekkel visszajött a kлокotai búcsúról, rögtön megszámolta a tyúkokat. Egy vagy kettő hiányzott. Nem volt erőm ellenállni. Tudtam jól, hogy a tyúkokra a tojás miatt a gazdaságban szükség van, mindezek dacára megfogtam egy tyúkot, mert feneketlen úrt éreztem a gyomromban. Persze a tyúkok ebbe haltak bele. Egyszer, mikor szegény feleségem újra elment Klokotára értem imádkozni és hogy míg odalesznek, ne csináljak semmi kárt a gazdaságban, amint kimentem az udvarra, a szemem elé került egy szép nagy pulykakakas. Erre aztán majdnem ráfizettem. A pulykacomb csontja megakadt a torkomon és ha nincs ott véletlenül a molnárlegényem, egy áldott jó fiú, aki rögtön kiverte a szálkát a torkomból, hát bizony most nem ülnék itt köztetek és nem is értem volna meg a világháborút. Úgy bizony. Az a molnárlegényem derék fiú volt. Egy alacsony, tömzsi, zsíros, kemény...

— Mutasd a nyelved.

Baloun kidugta a nyelvét, amire Svejks odafordult a vagonlakókhoz:

— Tudtam, ez a bitang megette azt a szegény molnárlegényt is... Valld be, mikor etted meg a molnárlegényt?... Amikor a feleséged újra Klokotára ment?

Baloun kétségbeesetten csapta össze a kezét.

— Hagyjatok, bajtársak, ne bántsatok! Az embert még a saját bajtársai se hagyják békén.

— Mi nem bántjuk ezért, ne féljen, — mondotta Marek önkéntes, — sőt ebből az látszik, hogy maga nagyon jó katona. Amikor a franciák a napoleoni háború alatt Madridot ostromolták, Madrid várának parancsnoka, csakhogy ne kelljen az éhség miatt feladni a várat, só nélkül megette a saját adjutánsát.

— Ez valóban nagy áldozat volt, — mondta Svejks, — mert kétségtelen, hogy sóval az az adjutáns összehasonlíthatatlanul ízletesebb lett volna. Hogy is hívják a mi zászlóaljadjutánsunkat, számvivő őrmester úr?... Ziegler? No ebből a Zieglerből ugyan gyenge porció jutna a században egy emberre.

— Nézzetek csak, Baloun kezén rózsafüzér van, — mondotta Vanek.

És valóban, Baloun mélységes fájdalmában szorgalmasan morzsolgatta az olvasót, amelyet Löwenstein Móriscég bécsi gyára szállított.

— Ez is Klokotáról való, — mondotta Baloun szomorúan, — amikor ezt hozta a feleségem, akkor két fiatal libát ettem meg. Na, az nem is volt hús, az csak kása volt...

Néhány perc múlva híre jött, hogy a vonat egy negyed órán belül indulni fog. Persze, ezt senki sem hitte, úgy, hogy az emberek nyugodtan mászkáltak szana-széjjel a környéken. Így esett meg aztán, hogy amikor a vonat végre elindult, hát tizennyolc katona hiányzott a transz-

portból. Köztük Násalka őrmester is, a tizenkettedik századból, aki, amikor a vonat már Kistarcsán járt, még mindig egy utcai nővel huzalkodott a pályaudvar mögött valami ákácerdőben. A nő öt koronát követelt szolgálatai fejében, viszont Násalka őrmester csupán egy koronát és egy pár pofont akart adni. Hogy mire mentek, azt nem tudni, annyi bizonyos, hogy a nagy lármára az emberek tömegesen rohantak a kiserdő felé.

III. HATVANTÓL A GALICIAI HATÁRIG

A menetzászlóalj vonata nyugodtan kocogott Mezőlaborc felé, ahonnan a batalionnak gyalogmenetben kellett majd útját folytatnia Galiciába, hogy ott az ellenséggel dicsőségesen megütközzön. Abban a vagonban, melyben Svejka és Marek önkéntes utazott, állandóan többé-kevésbé hazaáruló témáról folyt a beszéd. Általában azonban azt lehet mondani, hogy a többi kocsikban is úgy történt. Sőt a tiszti kocsiban is nagy volt az elégedetlenség, mivel Füzesabonyban utólérte a zászlóaljat az a szomorú hadseregparancs, amely a tisztikar boradagját egy nyolcad literre szállította le. Közben persze a legénységről sem feledkezett meg a gondviselő parancs és a finom szágó porciót egy teljes dekagrammal csökkentette.

Bautanzelt, a zászlóalj számvivő őrmesterét a parancs módfelett felbőszítette és úgy érezte, mintha meglopták volna. Ennek az érzésnek úgy adott kifejezést, hogy dühösen kijelentette, a szágó manapság nagyon ritka áru és kilójáért minimum nyolc koronát lehetne kapni.

Füzesabonyban rájöttek, hogy az egyik század tábori konyhája lemaradt valahol, pedig azt a finom gulyást krumplival megfőzni, végre ezen az állomáson kellett volna, amelyre a „latrina tábornok” olyan nagy súlyt helyezett. Viszont hosszas vizsgálat után kiderült, hogy az illető tábori konyha egyáltalán el sem indult Bruckból és most is ott van valahol a nyolcvanhatos barakk háta mögött.

A fentnevezett tábori konyha személyzetét Bruckban, az indulás előtt nem sokkal bekísérték a főőrségre garázda viselkedés miatt és bezárták őket. Hogy-hogy nem, a derék konyhaszemélyzet értette a módját, miképp lehet az egyesben ülni, Bruckban, amikor a század már Magyarország közepén is túl van.

A konyhanélküli századot így aztán kénytelenek voltak más tábori konyhához osztani, ami nem ment minden nehézség nélkül, mivel a két század legénysége között, melyet krumplipucolásra osztottak be, kitört a veszekedés. A konyhás század legényei kijelentették, hogy ők nem máriás huncutok, ők nem hajlandók holmi jött-ment idegen hasakért megnyúztatni magukat. Végül aztán kiderült, hogy az egész gulyásfőzés csak vaklárma, afféle manőver volt. Hozzá akarták szoktatni a katonákat a harctéri élethez, hogy amikor már kész a gulyás, akkor egyszerre szaladni kell és kiöntik az ételt a földre, az éhes bakák előtt.

Szóval mindez nem egészen konzekvens, de annál tanulságosabb előkészítése volt a bekövetkezendőknek. Amikor ugyanis a gulyás már kiosztásra került volna, jött a parancs: „beszállni” és a vonat rögtön indult is Miskolc felé. De ott sem osztották ki a drága eledelt, mert a pályaudvaron egy vonat orosz hadifogoly állt. Ezeket az embereket nem engedték ki a vagonokból, amivel szabad teret engedtek az éhes fantáziájúaknak.

Azt hitték ezek, hogy a gulyást majd csak a galíciai határon fogják kiosztani, amikor már megromlott és ehetetlené vált.

A gulyást tovább szállították Tiszalak és Zámboron keresztül és amikor már senkisem számított rá, akkor állt meg a vonat Újvároson Sátoraljaújhelynél, ahol ismét tüzet raktak a kazánok alá és felmelegítve a gulyást, végül kiosztották.

Az állomás túl volt zsúfolva. Előbb két lőszerszállító vonatnak kellett elindulnia, aztán két tüzérségi transportnak, egy szakasz hidásszal, szóval itt a hadsereg minden fegyverneme találkozót adott.

A pályaudvar mögött honvédhuszárok két lengyel zsidóval bajlódtak. A két zsidó hatalmas kosárüvegeiből kiitták a pálinkát és a fizetség helyett nagyokat vertek a károsultak szájára. Úgy látszik, ez megengedett dolog volt, mert nem messze tőlük a századot vezénylő huszárkapitány barátságosan mosolygott a lélekemelő látványra, miközben a raktár sarkában néhány huszár a megvert zsidó feketeszemű lányának szoknyája alá nyúlált.

Egy repülőosztag is tanyázott ezen az álmáson. Egy másik vágányon repülőgépek és ágyúk várták a továbbítást, csúnyán összeroncsolt állapotban. Ez a vonat csupa lelövöldözött repülőgépből és összerombolt haubitzból állott. Újak vonultak kifelé a frontra, míg a roncsoltak futottak vissza javításra és átalakításra.

Dub hadnagy azt mesélte a katonáknak, akik az összeroncsolt repülőgépeket és ágyúkat csudálták, hogy ez mind hadizsákmány. Közben észrevette, hogy valamivel lejjebb egy másik csoport áll, amelynek közepén Svejktartott éppen előadást. Dub hadnagy közelebb lopakodott a csoporthoz és fülét hegyezve szóról-szóra hallotta Szejk szelíd hangját.

— Ahogy akarjátok, úgy ítéletek meg, ez azonban mégis csak hadizsákmány. Igaz, hogy az első pillanatra olvasható a lafettán, hogy „K. u. k. Artilleriedivision”, azonban az valószínűleg úgy történt, hogy az ágyúk az oroszok kezébe kerültek és a mieink visszavették tőlük. Egy ilyen zsákmánynak a jelentősége sokkal nagyobb, mert...

— Mert — mondotta ünnepélyesen, amikor Dub hadnagyot észrevette, — ilyen ágyúkat nem szabad az ellenség kezén hagyni. Ez úgy van éppen, mint Przemyslnél volt, vagy amikor a napoleoni háború idején az ellenség kicsavarta a katona kezéből a tábori kulacsot. Mit tett a derék katona? Éjjel átlopózott az ellenséges táborba és visszaszerezte kulacsát. Sőt keresett is az ügynök valamit, mivel az ellenségnél éppen ezen az éjjelen snapszkiosztás volt s így tele kulacsot hozott vissza.

Dub hadnagy csak annyit szolt a tanulságos történethez:

— Menjen a nyavalyába, Svejek és vigyázzon, hogy ne kerüljön megint a szemem elé.

— Parancsára, hadnagy úr, — mondotta Svejek — és egy másik vagon sor felé távozott.

Ha Dub hadnagy hallotta volna azt a megjegyzést, amit Svejek közbevetett, biztosan kiugrott volna az uniformisából, jöllehet, ezek a szavak ártatlan bibliai idézetből eredtek: „Kis idő még és ti láttok engem és kis idő még és ti nem láttok engem.”

*

Amikor Svejek továbbment, Dub hadnagy fogott hozzá, hogy folytassa Svejek magyarázatát, de sokkal ostobábban, mint azt Svejek te'te. Rámutatott egy repülőgépre, amelyen már messziről látszott a réztábla a K. u. k. felírással, alatta nagy betűkkel: „Wiener Neustadt” és a

következő szerencsétlen szavakkal magyarázta meg az összeronesolt repülőgép eredetét:

— Íme, ez egy orosz repülőgép, amelyet mi Lemberg-nél lőttünk le, — mondotta Dub hadnagy. Ezeket a szavakat az arra haladó Lukás főhadnagy is meghallotta. Megállt egy pillanatra a csoport háta mögött és hangosan hozzáfűzte:

— Miközben mind a két orosz repülő elégett.

Azzal tovább is ment, közben arra gondolt, hogy milyen nagy marhákkal áldotta meg a teremítő az osztrák-magyar ármádiát.

Ekkor Svejklépet egyenesen, bátran a főhadnagy elé és feszesen szalutált:

— Főhadnagy úr! Szejkl József századküldönc, alázatosan jelentkezem a további parancsra. Jelentem alássan, már a tiszti vagónban is kerestem a főhadnagy urat.

— Ide hallgasson, Szejkl, — mondotta a főhadnagy eluasító, ellenséges hangon, — tudja maga, hogy hívják magát? Elfelejtette már, hogy én minek neveztem magát?

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem, hogy én ilyesmit nem szoktam elfelejteni, mert én nem vagyok Zelezni egyéves önkéntes. Nevezetesen évekkkel ezelőtt a Karlinszky kaszárnyában voltunk. Ebben a kaszárnyában volt valami Fiedler von Bumerang vagy valami efféle nevezetű ezredes.

Lukás akarata ellenére elnevette magát, Szejkl „vagy valami efféle” kifejezésén, de Szejkl rendületlenül folytatta:

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem, hogy a mi ezredes urunk fele olyan kicsi ember volt, mint a főhadnagy úr és olyan teliszakállt viselt, mint Lobkovitz herceg, úgy, hogy pont úgy nézett ki, mint egy majom. Amikor mérges volt, még egyszer akkorát ugrott, mint

ő maga volt, úgy, hogy mi magunk között az öreget gumi-óbesternek hívtuk. Eppen május elseje volt. Készültségben voltunk és május elseje előtt az udvarban beszédet tartott nekünk, hogy holnap mindannyian a kaszárnyában maradjunk és hogy nem kell kirukkolni. Azt mondta, hogy készültségben kell lenni s amennyiben jönné a felsőbb parancs, hát legyünk készen, hogy az egész szocialista bandát halomra lőjjük. Eppen azért az, akinek kimaradása van és holnap reggelig nem jön vissza a kaszárnyába, tulajdonképpen hazaárulást követ el, mert az ilyen részeg disznó, amikor sortűzre kerül a sor, senkit sem fog eltalálni, mert részeg fejjel a marha biztosan a levegőbe lő. Amikor visszamentünk a szobába, Zelezni önkéntes azt mondta, hogy a „gumi-óbesternek” jó gondolata támadt, mert azt mondta, hogy holnap senkit sem éresztenek be a kaszárnyába, így hát semmi értelmé nincs annak, hogy ő holnap bejöjjön. És ez a Zelezni, mint egy gentlemanhez illik, be is tartotta a szavát, főhadnagy úr, és tényleg nem jött be. Csakhogy ez a mi Fiedler ezredesünk — isten nyugosztalja — olyan gané ember volt, amelyet a föld még nem hordott a hátán és másnap kiment a városba, körüljárta egész Prága városát és az ezredhez tartozó katonákat kereste. Valahol a puskaporos raktár körül aztán rá is talált erre a szerencsétlen Zeleznire és mindjárt el is kapta: „Na megállj, majd megtanítalak én téged, te lacibetyár” — mondotta neki, -- „majd édessé teszem én neked a katonaságot!” Még sok minden egyebet mondott neki és magával cipelte a kaszárnya felé. Egész úton mindenféle díszes fenyegetésekkel traktálta az önkéntest és minden lépésnél megkérdezte, hogyan is hívják. — „Zelezny,* össze fogod szarni magad kínodban, te bitang. Örülök, hogy elkaptalak. Majd adok én neked május el-

* Zelezny = vasas.

sejét. Megálj! Zelesny, Zelesny, te." Zelezní önkéntesnek már minden mindegy volt, így aztán, amikor a Poricon mentek a Rozvaril előtt Zelezní beugrott egy átjáróház kapujában szépen eltűnt s azzal elrontotta a „gumi-óbestér” örömét, minthogy az nem tudta e pillanatban bezárni. Az ezredes annyira felbőszült ezen, hogy rettentő haragjában elfelejtette a delikvens nevét. Amikor a kaszárnyába ért, magánkívül a plafonig ugrott, mint-hogy a plafon nagyon alacsony volt. A zászlóaljügyeletes csodálkozva hallgatta, hogy az öreg dühében csehül ordítózik: — „Azonnal lefogni és becsukni ezt a bitang Médénejt!* Nem, nem a Médénejt, Olofenejt! Csukjátok be a Cinofejt!” Kirukkoltatta az egész ezredet, úgy kereste a maga fémemberét. De közben Zeleznit — akinek kalandját már mindenki tudta — a maródicimmerbe helyezték el, mivel fogtechnikus volt. Ez ment egy jó ideig, míg egyszer egy bakának a mi ezredünkben sikerült leszúrni egy dragonyost, aki a babája után futkosott. Erre aztán négyszögbe állították az egész ezredet. Itt nem használt már semmi, mindenkinek ki kellett állnia, még a maródiaknak is. Aki nagyon beteg volt, azt két másik fogta. De ott kellett lenni mindenkinek. Így aztán Zelezní is kénytelen volt kirukkolni. Az udvaron felolvasták a parancsot, amely úgy szólt, hogy a dragonyos is katonaféle és éppen ezért ezt se szabad leszúrni, mert azért, hogy dragonyos, mégis csak bajtársunk. Valamelyik egy éves önkéntes fordította csehre, miközben az ezredesünk hiénaként kereste a delikvensét. Először a fronton ment végig, majd hátulról vizsgálta végig az egész ezredet, majd bement a sorok közé és végül is rátalált erre a Zeleznire. Irtózatosan ordított és kirángatta a sorból áldozatát. Az önkéntes abbahagyta a fordítást, az ezre-

* Médénej = rezes; Olofenej = ólmos; Cinofej = cinkes.

des pedig kómikusan ugrálni kezdett Zelezní előtt. Főhadnagy úr, oly nevetséges volt, úgy ugrált előtte, mint a kutya szokott a ló körül s közben magánkívvül ordította: — „Aha, megvagy jómadár, nem tudtál megszabadulni tőlem, te bitang, most megint azt fogod mondani, hogy Zelezninek hívnak és én mindig Medenejt, Olofenejt és Cínofejt kerestem. Ez a Zelezní, ez a híres Zelezní. Na megállj, majd megtanítalak én téged, te Medenej, Olofenej, Cínofej, te szar, te disznó te, Zelezní!” — Aztán rászózott erre a szegény önkéntesre egy hónapot azért a muriért, de viszont tizennégy nap múlva rettenetesen megfájdult az ezredes úr foga és ebben a nehéz szituációban eszébe jutott, hogy Zelezní tulajdonképpen fogtechnikus is. Erre felhozatta a börtönből a maródiszobába és ki akart vele huzatni a fájós fogát. Zelezní hozzá is fogott és jó félórán keresztül rángatta azt a szerencsétlen fogat. A „gumi-óbestert” háromszor kellett felmosni közben, amíg kihúzta végre a fogát. Erre az ezredes úr meglágyult egy kicsit és elengedte a hátralevő tizennégy napot Zelezní önkéntesnek. Így van az, főhadnagy úr, ha a feljebbvaló elfelejti az alantasának a nevét, vagy megfordítva. Persze, hogy én sem fogom elfelejteni sohasem, évek múlva sem, hogy volt egyszer nekem egy Fiedler nevezetű ezredesem. — Nem voltam túl hosszú, főhadnagy úr?

— Tudja mit, Svejtk, — mondotta Lukás főhadnagy — mentől tovább hallgatom magát, annál inkább meggyőződöm arról, hogy maga egyáltalán semmire sem becsüli a feljebbvalóit. Egy jó katona, évek múlva is csak dicsérettel beszél a feljebbvalójáról.

Lukás főhadnagyot szem melláthatólag mulattatta a dolog.

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem, — vág bele bocsánatkérő hangon Svejtk — Fiedler ezredes úr már

régesrégén meghalt, azonban, ha a főhadnagy úr parancsolja, hát tudok én róla csupa jót is mondani. Az ezredes úr, jelentem alássan, tisztára védőangyala volt a katonáknak. Olyan derék, jó ember volt az, akárcsak a Szent Márton, aki a ruháját osztotta ki az éhezők és a szegények között. Az odaadta a finom tisztimenázs ebédjét a legelső katonának, akit az udvaron talált és mikor telezabáltuk már magunkat gombóccal, grenadirmarschot csináltatott nekünk disznósülttel. Hadgyakorlatokon különösen kitűnt a jósága. Amikor Dolni Kralovicnál voltunk, megparancsolta, hogy az egész kralovici sörgyárat igyuk meg az ő kontójára. Amikor pedig születésnapja volt, nyulat süttetett nekünk, vad szószban, tejfellel és zsemlyegombóccal. Olyan derék ember volt a legénységgel szemben, hogy egyszer, főhadnagy úr, amikor...

Lukás főhadnagy jót húzott Svejk fülére és barátságos mosollyal mondotta:

— Na, most erigy a fészkes fenébe már ezzel a sok baromsággal, te marha!

— Parancsára, főhadnagy úr!

*

És Svejk elindult a kocsija elé. Amikor ahhoz a vagonhoz ért, ahol a telefonapparátusok és drótok voltak elraktározva, a következő jelenet játszódott le: a vagon előtt őrszem állott, minthogy Sagner kapitány parancsa szerint mindennek táborszerűen kellett mennie. Tehát a vagon mindkét oldalán őrszem silbakolt, akiket a zászlóaljroda rendes „jelszó”-val és „jelhang”-gal látott el.

Ezen a napon a jelszó „Kappe” volt, a jelhang pedig „Hatvan”. Az őrszem, aki a telefonkészülékes vagonnál állt, kolomeai lengyel volt, aki valami különös véletlen folytán került a kilencvenegyes ezredhez.

Természetesen ennek a jámbor polyáknak fogalma sem volt arról, hogy mi az, hogy „Kappe”, ellenben volt holmi mnemotechnikai érzéke és megjegyezte, hogy a jelszó „K” betűvel kezdődik. Ezért, amikor Dub hadnagy a zászlóalj ügyeletes tiszt, megkérdezte tőle, hogy mi a jelszó, büszkén vágta ki, hogy „Kaffe”, ami nagyon természetes is volt, hiszen szegény lengyel katonafolyton arra a finom esti és reggeli kávéra gondolt, amit még Bruckban kapott.

Amikor a lengyel már másodszor is azt bömbölte, hogy „Kaffe” és Dub hadnagy mind közelebb ért hozzá, szegény az esküjére gondolt és arra, hogy mi a kötelessége az őrszolgálatban, aminek következtében fenyegető haltot kiáltott. Amikor Dub hadnagy még két lépést tett felé és szünet nélkül a jelhangra volt kíváncsi, akkor a lengyel lövésre tartva fegyverét, a német és lengyel szavakat keverve, Dub hadnagyra kiáltott:

— Bende, Sajszen, Bende, Sajszen.

Dub hadnagy erre megértette, hogy itt a dolog kezd veszélyes lenni és megkezdte a visszavonulást, közben torkaszakadtából kiabált: Wachkommandant! Wachkommandant!

Jelinek szakaszvezető odafutott és bevitte a lengyelt az őrségre és maga kérdezte meg tőle a jelszót, majd Dub hadnagy kérdezte meg ismét, amire a kétségbeesett lengyel ismét torkaszakadtából „Kaffe”-t kiáltott, de most már olyan hangosan, hogy az állomásépület is visszhangzott tőle és a bakák kezdtek csajkáikkal leugrálni a vagonokból, azt híve, hogy kávé faszolás van. Persze irtó pánik támadt a sok sajós baka között, ami azzal ért véget, hogy a buzgó lengyel őrszemet bevittek a börtönvagonba.

Dub hadnagy szentül meg volt győződve, hogy a pánikban Szejknek alapos része van, mert Szejket látta

először leugrani a vagonból, csajkájával a kezében és hal-
lotta, amint azt kiáltotta: „ki a csajkákkal, ki a csajká-
kal!”

Öt perccel később a vonat elindult Homonna felé. Itt
a harcoknak már friss nyoma látszott. A hegyoldalon,
a primitív lövészárkok sora itt-ott egy leégett ház előtt.
Egy már kijavított porta hirdette, hogy gazdája már
visszatért.

Déltájban, amikor a vonat befutott az államásra és
az ebédhez készülődtek, a zászlóalj legénységének al-
kalma nyílt látni, hogyan bánnak el a hatóságok az oro-
szok kivonulása után az ottani rutén lakossággal, me-
lyet nyelve és vallása szerint az orosz katonák fajroko-
nának tekintettek.

Az állomás perrónján magyar csendőröktől körülvéve
egy csoport rutén állott. Papok, tanítók és parasztok
az egész környékről, kettesével összekötözve, valameny-
nyinek a kezét kötéllal kötötték hátra. Legtöbbje ar-
cát, orrát, fejét véresre verték a csendőrök.

Valamivel távolabb egy magyar csendőr úzott vidám
játékot valami rutén pópával olymódon, hogy a pap
lábára kötél volt kötve, melynek a végét a csendőr fogta
és a puskatussal csárdásra kényszerítette a pópát. Ahogy
a szerencsétlen táncolni kezdett, megrántotta a köte-
let úgy, hogy a pópa minden alkalommal orra esett és
mivel a keze hátra volt kötve, nem tudott felállni. Két-
ségbeesett kísérleteket tett, hogy valahogy a hátára
tudjon fordulni és a földről fölkelhessen. A csendőr köz-
ben olyan szívből nevetett, hogy a könnye csordult ki.
Ahogy a pópa felemelkedett, újra megrántotta a kötelet
és a pap újra elterült a földön.

A csendőrtiszt azzal vetett véget ennek a lélekemelő
játéknak, hogy a letartóztatottakat elvitte a katona-
vonatok szeme elől, hátra az állomás háta mögött levő

üres színbe, hogy verjék őket, ahol senki sem látja.

Erről az epizódról a tiszikocsiban is általában elítélő hangon beszéltek.

Krausz zászlós úgy vélte, hogy ha már hazaárulókat fognak el, azokat helyszínén agyon kell lőni, minden kínzás nélkül. Ezzel szemben Dub hadnagy teljesen egyetértett a homonnai csendőrökkel, kijelentve, hogy ez a procedúra a szarajevói merényletre vezethető vissza. A homonnai magyar csendőrök szeretett trónörökösük és neje halálát bosszúlják most meg. Szavai megerősítésére egy folyóiratot idézett („Simackuv Ctyrilistek”), amelynek ő előfizetője volt. Ez a folyóirat, júliusi számában, közvetlen a háború előtt világosan megírta az egész merénylet történetét és annak a nézetének adott kifejezést, hogy ez a gyilkosság az egész emberiség szívében soká gyógyuló sebet fog hátrahagyni, amely annál fájdalmasabb, mert nemcsak az államhatalom illusztris képviselőjét érte a gyilkos golyó, hanem szeretett életpárját is, amivel gyönyörűen példás családi boldogságnak vetett véget egyrészt, másrészt pedig mindenki által imádott kis gyermekeket juttatott árvaságra.

Lukás főhadnagy félhangosan megjegyezte, hogy a homonnai csendőrök biztosan szintén olvasói voltak a „Simackuc Ctyrilistek”-nek és ezt a megható cikket valamennyien olvashatták. Lukás főhadnagy általában borzalmasan utálkozott az egész epizódon és az azt követő ugyancsak kínos beszélgetésen és ellenállhatatlan vágyat érzett, hogy leigya magát és világfájdalmát pálinkába fojtsa. Kiment a kocsiból és Svejket kereste.

— Hallja Svejke, — szólt oda a főhadnagy — nem tudna valahol egy üveg konyakot felhajtani? Rosszul érzem magam.

— Ez mind a levegőváltozástól van, főhadnagy úr, — jelentette Svejke. Lehet, hogy mire a harctérre kerülünk,

a főhadnagy úr még rosszabbul fogja magát érezni. Mentől távolabb kerül némely ember a megszokott katonai légertől, annál jobban útál mindent. Egy Kalanda József nevű kertészt ismertem Stransnicból. Az is elment a maga Stransnicájáról Vinohrádra* és bement a „Végállomáshoz” címzett vendéglőbe. Ott még elég jól érezte magát. De amikor a Vinohradi Korona-utcába ért a Víztoronyhoz, a Szent-Ludmilla templom hátamögött egyik kocsmából a másikba fordult, ott aztán olyan volt már, mint akit agyonvertek. Azonban mindettől még vígan folytatta volna útját, minthogy előtte való nap este abban fogadott otthon a strasnici „Remiz” vendéglőben egy villamoskalauzzal, hogy három hét alatt körülgyalogolja a világot. Tehát folyton messzibb és messzibb távolodott a hazájától, mígnem a „Fekete sörház”-ba ért Karlován, ahonnan a Kis-utcán a „Szent Tamás” kocsmaiba, aztán a „Brabanti király”-hoz, onnan a „Szép kilátás”-hoz, aztán a strachovai kolostornál tért be egy sörházba. Itt azonban a levegőváltozás borzalmasan hatni kezdett rá. Mire a Lorettoi-térre ért, ott már olyan rettenetes honvágy fogta el, hogy levetette magát a földre és úgy elkezdett kiabálni: „Emberek! Nem megyek tovább!” Tisztelettel legyen mondva, főhadnagy úr, azt mondotta: „Tojok rátok és az egész világkörüli útra...” Most pedig elmegyek konyakot keresni, csak attól félek, hogy közben elmegy a vonat.

Lukás főhadnagy megnyugtatta, hogy a vonat két órán belül nem megy tovább. Megmagyarázta Svejknnek, hogy az állomás háta mögött árulnak titokban konyakot. Sagner századosnak nem igen hozott onnan Matusic egy üveg elég jó konyakot tizenöt koronáért és így Svejknnek is adott tizenöt koronát konyakra, ellenben szigorúan meghagyta, hogy meg ne mondja senkinek,

* Vinohrad Prága külvárosa.

hogy a konyakot Lukás főhadnagynak viszi, vagy hogy a konyakért ő küldte, minthogy az tulajdoképpen tilos.

— Legyen nyugodt, főhadnagy úr, felelte Svejek, nem lesz semmi baj. Én nagyon szeretem a tilos dolgokat, tulajdonképpen egész életemen át a tilosban jártam anélkül, hogy ezt magam is tudtam volna. Egyszer a karlinai káoszárnyában megtiltották nekünk...

De a főhadnagy félbeszakította:

— Kehrt Euch! — marsch!

Svejek elindult tehát a pályaudvar mögé. Útközben végig gondolta expedícióját, hogy jó konyak legyen, azért persze meg kell kóstolni, aztán hogy tilos a dolog, tehát elővigyázatosnak kell lenni.

Amikor a perron háтамögött befordult, szinte neki szaladt Dub hadnagynak.

— Mit keresel itt? — ordított rá Svejekre — ismersz te engem?

— Hadnagy úrnak alássan jelentem, — mondja Svejek szalutálva, — hogy én a hadnagy urat nem szeretném a rossz oldaláról megismerni!

Dub hadnagy meghökkent e szava hallatára, de Svejek még mindig sapkájánál tartva kezét rendületlenül folytatta:

— Jelentem alássan, hogy én a hadnagy urat csak a jó oldaláról szeretném ismerni, nehogy sírni tessenek megtanítani, ahogy azt a hadnagy úr a multkor megjegyezte.

Dub hadnagyot ez a szentelen fellépés egészen kihozta a sodrából:

— Pusztulj a szememből, te bestia! Majd beszélek én még veled!

Svejek a perron mögé kerülve továbbment, Dub hadnagy pedig, aki úgy gondolta, hogy Svejekkel még nem végzett, csendesen követte. A pályaudvar mögötti utcán

egy csomó bódé állott kosarakkal és a kosarakban csupa ártatlan holmi: nyalánkság, cukorkák, mintha iskolásgyerekek részére hordták volna oda a portékát: a holipnikat, árpacukrot, bonbont, stb. Itt-ott fekete kenyér és kolbász is található volt szalmakosarakban. Szemmel láthatólag lókolbász a legolcsóbb fajtából. A hátiputtonyok mélyén különböző finom szeszes italok húzódtak meg: rum, konyak, szilvapálinka, likőrök. Az árok szélén volt egy nagyobb bódé, ahol a legtöbb efajta üzlet bonyolódott le.

Az üzlet a hátikosaraknál kezdődött. A katona a puttonyok mellett állva kezdte meg a tárgyalást, mire a jámbor izraelita kihúzott egy még jámborabb kinézésű üveget a puttonyból és óvatosan a kaftánja alá rejtve, bement vele a fabódéba, ahová a vásárló katona is követte. Aztán, amikor az üzlet meg volt kötve, a katona a blúza alá rejtette a drága italt és csendesen eltűnt a vásár színhelyéről.

Svejk bonbont vett és a zsebébe dugta, miután a pájeszes úr csendesen odasúgta neki: „Schnaps hab'ich auch gnädige Herr Soldat.”

A beszélgetés nem sokáig tartott. Svejk bement a bódéba és fizetett, miután a pájeszes úr kinyitotta az üveget és Svejk meggyőződött az üveg tartalmának jó minőségéről. Svejk meg volt elégedve a konyakkal és miután az üveget jól elrejtette a blúza alá, vissza indult az állomás felé.

— Hol voltál, te bitang? — állta útját Svejknek Dub hadnagy, amikor az be akart lépni a perron ajtaján.

— Hadnagy úrnak aláasan jelentem, bonbont vásároltam magamnak — s ezzel a zsebébe nyúlt és kivette a papírt a poros, piszkos bonbonnal. Ha a hadnagy úr nem útálná. — Én már megkóstoltam, nem rossz. Egészen kellemes aromájú cukorka, egészen sajátságos íze van,

valami olyan íze van, mint a povidelnek, hadnagy úr.

Svejk blúza alól kidomborodtak az üveg félreismerhetetlen körvonalai.

Dub hadnagy odaütött Svejk blúzára:

— Es mi van itt, te bitang, húzd csak elő gyorsan!

Erre Svejk kihúzta a sárgás színű üveget a világos és félremagyarázhatatlan „Cognac” felírással.

— Hadnagy úrnak jelentem alássan, — vágta rá Svejk szemrebbenés nélkül — ebben a konyakos üvegben egy kis vizet szivattyúztam magamnak. Ugyanis a tegnapi kis gulyástól még ma is rettenetesen szomjas vagyok. Csakhogy ennek a szivattyús kútnak a vize egy kicsit sárga, amint látja, hadnagy úr, valószínűleg azért, mert sok a vastartalom benne. Viszont ez nagyon egészséges.

— No, Svejk, ha olyan nagyon szomjas vagy — mondotta Dub pokoli mosollyal húzva a beszélgetést, abban a tudatban, hogy Svejket most le fogja gyúrni, — akkor igyál egy jót belőle, idd ki az egészet, édes fiam!

Dub hadnagy jó előre kikombinálta, hogy fog Svejk belecsuklani az erőlködésbe, bevallva, hogy többet már nem bír inni. Elképzelte, hogy ezután azt fogja neki mondani: „add csak ide nekem is azt az üveg „vizet”, én is szomjas vagyok”. Azon gondolkodott, miképpen fog viselkedni Svejk e sorsdöntő pillanatban és hogy milyen jelentést ír majd erről a zászlóaljhoz.

Svejk hálás nyugalommal a szájához emelte az üveget és egyik korty a másik után tünt el sok vihart láttott torkán. Dub hadnagy kővémeredten bámulta meg a derék katona hatalmas képességét. Svejk a szeme előtt itta ki az egész üveget anélkül, hogy csak egyet is hunyorgatott volna tőle. Majd amikor az üveg üres volt, átdobta az utcán a tóba, köpött egy nagyot és csendesen mondotta, éppen úgy, mintha csak egy üveg ásványvizet ivott volna:

— Hadnagy úrnak alássan jelentem, ez a víz csakugyan vasízű. Egy kamyki kocsmáros úgy készített vendégei részére vastartalmú vizet, hogy teleszórta a kutat öreg patkóvasakkal.

— Majd adok én neked öreg patkóvasat, — gyere mutasd csak meg nekem azt a kutat, amelyikből ezt a vizet hoztad, te betyár!

— Itt van mindjárt, hadnagy úr, itt a fabódé mögött.

— Eredj előttem, te zshivány, hadd lássam, tudsz-e lépést tartani.

— Valóban csodálatos, — gondolta Dub hadnagy, — hogy semmi sem látszik meg ezen a bitangon.

Svejk ment elől bátran, egyenesen, isten akaratából előré valami belső hang azt súgta neki, hogy a bódé mögött kútnak kell lenni, és cseppet sem volt meglepve, amikor a kutat csakugyan ezen a helyen találta. Sőt a kút valóban szivattyús kút is volt. Svejk pumpálni kezdett és csodálatosképpen szép sárga víz folyt ki a kút száján.

— Ime, hadnagy úr, a finom vasas víz — mondotta Svejk ünnepélyesen.

A megijedt zsidó, aki a jelenetet távolról végignézte, rémülten közeledett a kút felé. Svejk odakiáltott neki, hogy hozzon egy poharat, mert a hadnagy úr inni akar.

Dub annyira elképedt az egésztől, hogy tényleg egész pohár vizet ivott meg a gyanús sárga folyadékból, a lóhúgy és a trágyadomb félreismerhetetlen ízét érezve szájában. Dub teljesen meghülyült az események hatása alatt és öt koronát adott a zsidónak, miután ráordított Svejkre:

— Mit tekeregsz itt, takarodj a vagonödba.

Öt perccel később Svejk a tisztivagonban tűnt fel. Titkos kacsintással kihívta a vagonból Lukás főhadnagyot és mint aki feladatának a legnagyobbszerűbben felelt meg,

jelentette: „Főhadnagy úrnak alássan jelentem, hogy öt, legfeljebb tíz perc múlva tökéletesen be leszek rúgva. De a vagonomban a helyemen leszek, ott fogok feküdni, amíg csak ki nem heverem a bajt. Arra kérem a főhadnagy urat, hogy legalább három órán át ne tessék azért hivatni és parancsot adni. Különben minden a legnagyobb rendben van. Dub hadnagy úr elfogott és azt mondtam, hogy ami az üvegben van, vastartalmú víz csupán, erre saját szeme előtt megitta velem az egész üveg konyakot, hogy ezzel bizonyítsam be neki, hogy az tényleg víz. De minden rendben van. Nem árultam el a főhadnagy urat, elővigyázatos voltam, ahogy parancsolta. De most, jelentem alássan, már érzem, hogy nem állok sokáig a lábamon. Főhadnagy úr, én az iváshoz hozzá vagyok szokva, mivel Katz tábori lelkész úrral együtt mi...

— Takarodj, te bestia! — kiáltott Svejkre a főhadnagy, de minden harag nélkül, ellenben Dub hadnagyot ötven százalékkal még jobban utálta.

Svejk óvatosan felmászott a vagonjába. Amikor már a köpenyén és hátizsákján feküdt, így szólt ünnepélyesen Vanek számvivő őrmesterhez és a többi vagonlakóhoz:

— Egyszer egy atyátok fia súlyosan berúgott és szeretettel könyörgött, hogy ne keltsétek fel...

E szavak után oldalra fordult és horkolni kezdett.

A gáz, amit a hős alvó katona kilehelt, nemsokára az egész vagonot betöltötte. Jurajda, a szellemidéző szakács, aki nagyszerűen kiismerte magát az eféle párlatokban, csendesen így szólt:

— Herrgott, de kutya erős konyakot ivott ez...

Az összecusukható asztal mellett ült Marek önkéntes, aki végre annyi kínos vergődés után a zászlóaljtörténetírás révébe jutott.

Most állította össze éppen a zászlóalj dicső útjának

jövő perspektíváit és a szemén látszott, hogy nagy reményekkel tekint a jövőbe.

Vanek őrmester figyelmessé lett az asztalnál dolgozó Marek önkéntesre, aki szorgalmasan írt és írás közben szíve mélyéből nevetett, ezért az önkéntes fölé hajolt, aki jókedvűen magyarázni kezdett:

— Nagyon érdekes előre megírni a zászlóalj történetét. Persze rendszeresen kell dolgozni. Mindenben a világon legfőbb a szisztéma.

— Szisztématikus szisztéma, — jegyezte meg Vanek őrmester többé-kevésbé gúnyos hangon.

— Igen, — mondotta Marek önkéntes, — szisztématikusan szisztematizált szisztéma a zászlóalj történetének megírásánál. Persze rögtön az elejénél nem vágunk ki egy nagy győzelmet. Ennek szépen kell haladnia előre meghatározott terv szerint. Zászlóaljunk nem nyerheti meg a világháborút csak úgy egy csapásra. Nihil nisi bene. A legfőbb dolog egy olyan alapos történetész részére, mint amilyen én is vagyok, tervszerű munka, elkövetkező győzelmeink terve. Ezt kell összeállítani. Most például azt vázoltam, ami körülbelül két hónapon belül meg fog történni, hogy a mi vitéz zászlóaljunk átlépi az orosz határt, amelyet, mondjuk, doni kozákok tartanak megszállva. Mi a kozákokat szívósan attakoljuk, miközben a hátunk mögé ellenséges hadosztály kerül. Az első pillanatra úgy látszik, hogy zászlóaljunk elveszett és minket gulyássá aprítanak. Erre Sagner százados kiadja a következő parancsot: „Az isten nem akarja, hogy itt elvesszünk, tehát meneküljünk”. Erre a zászlóalj menekülni kezd. Az ellenséges divízió mit lát, azt, hogy zászlóaljunk egyenesen nekirohan és erre ő is menekülni kezd és beleesik a mi hadseregtartalékunk kezébe. Ezzel kezdődik hős zászlóaljunk története. Egy jelentéktelen eseményből, hogy a látnok kifeje-

zésével éljek, Vanek úr, nagyjelentőségű dolgok fejlődnek néha. A mi zászlóaljunk győzelemről győzelemre megy. Ehhez persze a „Képes haditudósítók” stílusára lesz szükség, amely az orosz-japán háború idején Vilimka prágai cseh kiadónál látott napvilágot. Szóval, a mi dicső zászlóaljunk rátör az alvó ellenségre. Minden egyes katonánk kiválaszt egy-egy ellenséges katonát és teljes erejével döfi szuronyát annak mellébe. A nagyszerűen köszörült szuronyok úgy mennek bele az emberi testbe, mint a vajba, csak itt-ott ropog egy-egy bordája az alvó ellenségnek. Az alvó ellenség szeme erre kifordul, arca eltorzul és szájából vér és nyál ömlik, miután a győzelem ismét a mi zászlóaljunké. Sőt sokkal szebb lesz, körülbelül három hónap múlva, amikor zászlóaljunk magát az orosz cárt ejti fogságba, erről azonban majd csak később beszélünk, Vanek úr. Előbb azonban kisebb epizódokat kell előkészítenem a történelem megírásához. Ehhez persze, egész új hadikifejezéseket kell kiagyalnom. Egyet már ki is találtam: a gránátszilánkokkal spékelt hős legénységről fogok írni. Egy ellenséges akna robbanása után például jön egy szakaszvezetőnk, mondjuk a tizenkettedik, vagy a tizenharmadik századból, akinek a fejét elvitte az ellenséges löveg.

— Apropos, — mondja Marek önkéntes a fejére ütve, — majdnem elfelejtettem! Legyen szíves számvivő őrmester úr, vagy civil nyelven egyszerűen Vanek úr, adja át majd nekem az összes sarzsik névsorát. Jelöljön meg nekem, mondjuk, egy őrmestert a tizenkettedik századtól... — Houska? Nagyszerű. Szóval, jön majd ez a Houska, akinek az akna elvitte a fejét és a fejetlen törzs lekapja a válláról a fegyverét és ledurrant majd egy ellenséges repülőgépet. Természetesen már magától értetődik, hogy ezt a győzelmet Schönbrunnban, családi körben fogják majd megünnepelni. Ausztriának sok ez-

rede van, de egyik sem tüntette ki magát úgy, mint a miénk, így aztán egész világos, hogy a mi ezredünket fogják ünnepelni az uralkodó házi ünnepének szűk keretében. Ahogy az jegyzeteimből látható, — én legalább csak így képzelhetem el — Mária Valéria főhercegnő e célból Wallseeből direkt Schönbrunnba fog átköltözni. Az ünnepségek nagyon intím természetűek lesznek s éppen ezért őfelsége hálószobája melletti teremben fogják majd megtartani, mely tudvalevőleg közönséges mili-gyertyákkal van megvilágítva, mivel az agg uralkodó ir-tózik a rövidzárlat veszélyétől. Este hatkor kezdődik az ünnepség a mi derék zászlóaljunk tiszteletére és ünneplésére. Ebben a pillanatban lép be a terembe az elaggott uralkodó minden unokája... Most az a kérdés, mivel teljesen intím ünneplésről van szó, hogy az uralkodó ház tagjain kívül kinek van még joga résztvenni ezen az ünnepségen? Természetesen őfelsége főhadsegéde, Paar gróf feltétlenül jelen lesz. Azonban, hogy senkise mond-hassa, hogy a gróf egy ilyen intím társaságban rókázott, az udvari orvos, doktor Kerzl jelenlétére is feltétlenül szükség lesz. A rendfenntartásra Léderer báró főudvar-mesternek is jelen kell lenni, nehogy a szolgaszemélyzet mindenféle illetlenségre vetemedjen az ünnepségen részt-vevő hölgyekkel szemben. Ott lesz persze Bellegarde ka-marás is, azonkívül Bombelles grófnő főudvarhölgy, aki az udvarhölgyek között azt a szerepet tölti be, amit Madame Suha tölt be a prágai kuplerájban. Amikor ez az előkelő társaság már teljesen együtt lesz, akkor érte-sítik az ősz uralkodót, aki unokáitól kísérve belép a te-rembe és tósztot mond a mi zászlóaljunkra. Őfelsége után Mária Valéria főhercegnő ragad szót és érzékeny szavak-ban fog megemlékezni magáról, őrmester úr. Természe-tesen a mi zászlóaljunk veszteségei módfelett jelentősek lesznek, hiszen az a zászlóalj, amelynek veszteségei na-

csenek, nem is érdemli meg a kitüntetést. A zászlóalj történetében nemcsak a száraz tényekkel kell foglalkoznom, amelyekből én már negyvenkét esetet jegyeztem fel eddig. Ön például, Vanek úr, egy patakocska partján fog elesni, míg Baloun, aki olyan nevetségesen néz ránk, egész különös halált fog halni. Nem golyó által éri majd a halál, hanem hurokkal fogják megfojtani, amelyet egy ellenséges repülőgép vet le, éppen abban a pillanatban, amikor főhadnagyának, Lukásnak ebédjét falja föl.

Baloun hátat fordított és keserves hangon dünnyögte maga elé:

— Hát tehetek-e én arról, hogy ilyen falánk vagyok? Amikor az aktív időmet szolgáltam, háromszor is jelentkeztem menáziért a konyhában, addig, amíg egyszer becsuktak miatta. Egy alkalommal háromszor kaptam finom bordahúst a konyhán, amiért egy teljes hónapot ültem. Ez mind az úristen akaratából történt így...

— Ne féljen, Baloun, — vigasztalta a kesergő puccert Marek önkéntes, — a zászlóalj történetében nem úgy fog majd szerepelni, mint akit a halál azért ért, mert a tiszti menázsiból a lövészárók felé jövet falta fel a főhadnagy úr menázsiját. Magát a hős legénységgel együtt fogjuk ábrázolni, aki sokadmagával halt hősi halált, hazánk és az uralkodó ház dicsőségéért. Mondjuk, Vanek számvivő őrmesterrel együtt fog meghalni.

— Milyen halált rendelt maga nekem, Marek, tulajdonképen?

— No csak ne olyan serényen, számvivő őrmester úr. Az nem megy olyan könnyen!...

Az önkéntes elgondolkodott:

— Ön ugyebár kralupi, Vanek úr? Tehát írjon haza egy levelet, hogy maga nyomtalanul el fog majd tűnni. Persze, óvatosan írja meg ezt. Vagy inkább szeretne súlyos sebesüléssel a drótakadályok mögött fekve maradni?

Mondjuk, ott fog feküdni szépen egész nap, széjjelroncsolt lábakkal. Éjjel az ellenség erős reflektorral fogja megvilágítani a mi állásainkat és azt fogja hinni magáról, hogy maga valami előretolt megfigyelő és gránáttal, meg srappnellet fogják bombázni magát. Így aztán maga, Vanek úr, felbecsülhetetlen szolgálatot fog tenni a hadseregnek, mert az ellenség rengeteg löveget fog magára pazarolni, mintha egy egész zászlóalj feküdne ott. És Vanek tagjai zúgva röpködnek majd a levegőben, gyönyörű nótát zengve a mi győzelmeinkről. Szóval, mindenkire rá fog kerülni a sor, mindenki fényesen kitünteti magát nálunk, így aztán zászlóaljunk története a győzelem könyve lesz. Persze, én kimondhatatlanul sajnálom, hogy így hősi halált kell haljon mindenki, de hát én nem tehetek róla. A históriának tökéletesnek kell lennie, kell, hogy szeptemberre, amikor a zászlóaljból már egy lélek se fog élni, amikor már mindenki elveszett, legalább ennek a dicső írásnak kell a kezünkben maradnia, hogy minden hű osztrák alattvaló büszkeséggel mondhassa, hogy ha már nem fogjuk többé viszontlátni drága hazánkat, legalább vitézül haltunk meg az uralkodó családjáért. Tudja, Vanek úr, a nekrológot már meg is írtam. Becsület az elesettek emlékének! Az ősz uralkodó iránti szeretet a legszentebb érzélem, amely az ön halálában érte el csúcspontját. Hadd ejtse ki a hálás utókor az ön nevét, őrmester úr, a hódolat, a becsülés ájtatos hangján, mint annak a Vaneknek a nevét, aki mindenét a haza oltárára rakta...

Chodounszyk telefonista és Jurajda szakács nagy érdeklődéssel hallgatták a zászlóalj-történet vázlatát.

— Jöjjenek csak közelebb, uraim, — folytatta az önkéntes, noteszában lapozgatva. — Tizenötödik oldal: Chodounszyk telefonista elesett szeptember 3-án Jurajda zászlóaljszakáccsal együtt. Figyeljék csak tovább: Példás

hősiesség. Az első, aki három nap és három éjjel egy pillanatra sem távozott el a telefontól, saját élete árán mentette be a telefondrótot a dekkungba. A második pedig, midőn a közelgő veszedelmet látta, egy nagy fazék forró levest borított a rohamozó ellenségre és borzalmas sebeket ejtett rajta a forró levessel. Mind a kettőt gyönyörű halál érte: az elsőt egy bevágott gránát tépte darabokra, a másik pedig gázmérgezésben halt meg, amely gázt az ellenség akkor tartotta pont az orra alá, amikor már semmi sem volt a kezében, mellyel hazáját és saját magát védelmezhetne volna. Mind a kettő a következő kiáltással búcsúzott az élettől: „Eljen a mi zászlóaljparancsnokunk...” A hadsereg főparancsnokság egyébbel sem foglalkozik, mint a mi derék zászlóaljunkat dicséri napiparancs formájában, hogy mindenhol közismert legyen ez a halhatatlan hősiesség és hogy mentől több követőre találjon a gyönyörű példa. Bemutathatók egy ilyen hadseregparancsot, amit majd minden csapattestnél fel fognak olvasni, ez nagyon is emlékeztet Károly főherceg parancsára, amelyet 1805-ben Podna előtt adott ki seregének és a parancs felolvasása utáni napon csúnyán kiporolták a nadrágját. Hallgassátok tehát meg azt a napiparancsot, amelyet az egész hadseregben fel fognak olvasni a mi zászlóaljunk történetéről: „Remélem, hogy az egész hadsereg követni fogja példáját a fentnevezett zászlóaljnak. Különösen eme derék zászlóalj hősiességét, áldozatkészségét és kitartását kell a hadsereg elé állítanom követendő példaként, amellyel a nehéz időkben sziklaszilárdan állott a haza és a császár védelmében. Az a példátlan szeretet és megbecsülés, amellyel e zászlóalj legénysége viseltetett feljebbvalóival szemben, külön is kiemelendő. A legjobb biztosítéka hazánk és az uralkodó család győzelmének. Kövessétek példáját...”

Arról a helyről, ahol Svejek aludt, erre hangok hallatszottak. Svejek beszélt mámoros álmában:

— ...Abban igaza van, Müllerné asszony, hogy az emberek hasonlítanak egymáshoz. Kralupon volt egy Jaros nevezetű ember, aki ott valami szivattyút állított fel. Erre borzalmasan hasonlított egy Lejhanz nevezetű órás, mintha csak belőle vágták volna ki, ehhez viszont a Jicinszki szobafestő hasonlított kegyetlenül és aztán mind a hárman nagyon hasonlítottak valami öngyilkoshoz, aki felakaszotta magát és beleesett a pocsolyába és a vonat elé vetette magát. — Új és mély hortyogás, ami után Svejek a következőkkel egészítette ki álombeli elbeszélését: „Aztán ezért mind a hármat nagy pénzbüntetésre ítélték és holnapra csináljon nekem mákosnudlit, Müllerné asszony.” Svejek a másik oldalára fordult és tovább aludt, miközben Jurajda, az okkultista szakács és Marek önkéntes között heves vita fejlődött ki a jövőt illetőleg.

Jurajda úgy vélte, hogy első tekintetre ostobaságnak látszik, hogy ha az emberek a hecc kedvéért, a közeli és a távoli jövő képét festik, talán nem is sejtve, hogy ezek a ma vicces jóslások mennyi jövő igazságot tartalmaznak. Kétségtelen, hogy az ilyen vicceknek is megvan a maga apostoli látnoki ereje: belátnak a homályos, ismeretlen jövőbe. Ettől a pillanattól kezdve Jurajda minden szava különös titokzatosság volt. Minden második szavában holmi távoli, jövőendő történésről emelte fel a fátylat, mindaddig, míg végre el nem ért a regeneráció elméletéhez, vagyis az emberi élet megújulásához, rátérve a testrészek föltámadásának elméletére és azzal fejezte be tanulságos előadását, hogy az ember se rosszabb, mint a gyík, amelynek le lehet tépni a farkát és új nő helyette.

Chodounszyk telefonista véleménye az volt, hogy

ilyen alapon az ember minden elveszett ujjának újra kellene nőni, éppen úgy, mint a gyík farkának. Sőt továbbmenve, háború idején, ha valaki a fejét hagyja el valahol, vagy más testrészét, úgy ennek is újjá kellene nőnie, ami a hadvezetőség szempontjából kívánatos is volna, mivel ily módon a rokkant katonával nem lenne többé baja. Az olyan osztrák katona, akinek feje, keze, lába felyton utána nő, többet érne egy egész dandárnál.

Az önkéntes e véleményhez azt fűzte hozzá, hogy a mai fejlett haditechnika az ellenséget három diagonális részre tudja darabolni. A giliszták újjáéledéséről szóló törvény szerint a több darabra szelt giliszta önálló életet él minden darabjában. Ha ezt a teóriát az osztrák-magyar hadseregre a gyakorlatban alkalmazni lehetne, úgy minden ütközet után a hadsereg megháromszorozódna, megtízszereződne. Minden egyes leszakított láb vagy kar nyomán egy új és friss infanterista kelne életre.

— Kár, hogy ezt Svejek nem hallhatja, — jegyezte meg Vanek, — biztosan mondana rá valami jó példát.

Svejek hangos „Hier!”-rel jelentkezett neve említésére, de a katonai fegyelem e rövid demonstrálása után rögtön továbbhorkolt.

*

A félig nyitott ajtónál Dub hadnagy feje lett látható.

— Hol van Svejek? — kérdezte.

— Alszik, hadnagy úrnak jelentem alássan, — mondta Marek önkéntes.

— Ha én ilyen kérdést teszek fel, a maga dolga az, önkéntes, hogy azonnal ugrik és hívja őt.

— Nem lehet, hadnagy úr, Svejek alszik...

— Tehát keltse föl. Nagyon csodálkozom, önkéntes, hogy maga erre nem gondolt. Maga sokkal jobban reagálhatna feljebbvalói kívánságára! Maga még nem ismer engem! De majd meg fog ismerni...

Az önkéntes költögetni kezdte Svejket.

— Svejke, ég a ház, keljen fel!

— Úgy, ahogy annak idején az adkoleki malom égett, — jegyezte meg Svejke és nyugodtan fordult a másik oldalára, — a visocsáni tűzoltók is odajöttek oltani...

— Látja, hadnagy úr, én költöm Svejket, de az most egyáltalán nem megy.

Dub hadnagy dühös lett:

— Hogy hívják magát, egyéves önkéntes? Marek? Szóval, maga az a híres Marek önkéntes, aki folyton a dutyiban ül, ugyebár?

— Igenis, hadnagy úr. En az önkéntesi iskolát a dutyiban csináltam végig és közben le is fokoztak. A hadosztálybíróaságtól való elbocsájtásom után, ahol ártatlanságom kiderült, zászlóaljtörténetírónak neveztek ki önkéntesi rangom megtartásával.

— Nem lesz az sokáig, ne féljen, — ordított Dub magából kikelve, pofoncsalogató veres pofával, — majd én tenni fogok róla!

— Hadnagy úr, Marek egyéves önkéntes, alázatosan kérem kihallgatásra való elővezetésemet, — felelte az önkéntes komolyan.

— Hallja önkéntes, velem ne játsszon, — rivallta vissza Dub, — majd adok én magának kihallgatást. Ne féljen, még fogunk találkozni, de majd attól koldul, kedves barátom. Majd meg fog még maga ismerni engem, ha még nem ismer...

Dub hadnagy rákvörösen ment el a vagonról és dühében teljesen elfeledkezett arról, amiért tulajdonképpen idejött, hogy Svejkeket azt mondhassa, hogy „lehelj rám, te bitang”, miáltal kétségtelenül megállapíthatta volna a tiltott alkohol ivását. Persze most már késő volt, mert amikor egy félóra múlva visszatért, akkorra a legénység

feketekávét kapott rummal. Erre már Svejek régen ébren volt és úgy ugrott a hadnagy hívására, mint a bige.

— Lehelj rám, — ordított Dub hadnagy.

Svejk teli tüdővel lélegzetet vett és mintha valami spirituszkazánból áradt volna, úgy fujta bele a hadnagy arcába a meleg alkoholgőzt.

— Micsoda szag árad belőled, te bitang?

— Rum, hadnagy úrnak jelentem alássan.

— Na látod, te zsvány, végre megfogtalak, — kiáltott a hadnagy győzelemittasan.

— Igenis, hadnagy úr, — jelenti Svejk minden izgalom nélkül, — éppen az imént faszoltunk rumot és kávét és én a rumot ittam meg először. De ha valami rendelet volna arranzve, hogy előbb a kávét kell meginni, úgy bocsánatot kérek, a jövőben előbb majd a kávét fogom meginni...

— Azért volt, hadnagy úr, mert egész éjjel nem aludtam és folyton azokra az időkre gondoltam, amikor a veszprémi hadgyakorlat volt. Abban az időben a megerősített első és második hadtest Stájerországból nyomult előre és körülzárta a mi negyedik hadtestünket, amely Bécs és környékén táborozott, ahol mindenféle erődítményeink voltak. Azonban ezek előre jöttek a hídig, amelyet a mi hidászaink építettek a Duna jobb partján. Előnyomulást kellett volna csinálnunk és az északi és déli csapatoknak Vosekből segítségünkre kellett volna jönniök. Fel is olvastak egy parancsot nekünk, hogy a harmadik hadtest majd segítségünkre fog jönni, nehogy a Fertő-tó és Pozsony között összenyomjanak bennünket, amíg a második hadtest irányába mi előnyomulunk. De ez semmit sem használt, mert a győzelem előtt lefújták a gyakorlatot és így azok győztek, a fehér karszalagosok.

Dub hadnagy egy szót se szólt, fejcsóválva továbbment, de a tiszti vagontól visszafordult és így kiáltott Svejkekre:

— Jól vigyázzatok, mert jönni fog még olyan idő, hogy ordítani fogtok kínatokban, úgy el fogok majd banni veletek!

Többet nem tudott már mondani és visszafordult a tiszti vagonhoz, ahol éppen egy szerencsétlen katona állt rapporton, akit azért hozott ide a tizenkettedik századtól Strnad őrmester, mert már itt gondoskodott szegény a harctéri biztonságáról és ellopta az állomás disznóólának egy vaslemezzel bevont ajtaját. Most ijedt, ki meredt szemmel állott Sagner százados előtt, azzal mentegetőzve, hogy ezt az ajtót a srapnellek ellen akarta magával vinni ki a fedezékbe.

Dub hadnagy ezt az alkalmat használta ki arra, hogy prédikációt tartson a jó katona kötelességeiről, magaviseletéről, a hazával és az agg uralkodóval szemben. De az ilyen elemeket el kell pusztítani a zászlóaljból, be kell csukni őket. Ez a beszéd annyira fölkeverte Sagner százados gyomrát, hogy az ijedt katona vállát a következő szavak kíséretében veregette meg:

— No, elhiszem, hogy jószándékkal tette, fiam, de ezt a jövőben mégse kövesse el. Ez úgyse használ ott semmit. Tehát az ajtót vigye vissza oda, ahonnan hozta és menjen a fenébe.

Dub hadnagy az ajkába harapott és szentül meg volt győződve róla, hogy a zászlóalj fegyelmének ő az egyetlen bástyája. Éppen ezért még egyszer végiglépdelt az egész pályaudvar területén. A vasúti raktárak előtt, ahol magyarul és németül az volt kiírva, hogy: „Tilos a dohányzás”, valami katona ült és ujságot olvasott, mégpedig úgy, hogy az ujság az olvasója arcát teljesen elfedte.

— Habt acht! — ordított rá a hadnagy keményen.

Ez a katona egy magyar ezredből való volt, amely ezred Homonnán állott tartalékban.

Dub hadnagy ráordított a magyar bakára, de az még annyira sem érdekeltette a buzgó hadnagyot, hogy szalutáljon neki. Csendesen zsebre dugta az ujságját és lassan tovább ment az út felé. Dub pincsikutya módjára utána ment, míg a magyar baka meg nem lassította lépéseit, majd visszafordult és pofonra emelt kézzel adta tudtára a hadnagynak, hogy tudomása van arról, hogy Dub hadnagy cseh ezredből való, majd eltűnt a házak között.

Hogy valamiképp úgy tüntethesse fel a dolgot, mintha neki ehhez a jelenethez semmi köze se volna, megállt egy rövidárú kereskedés előtt és fekete cérnát vásárolt. Lassan fizetett, zsebre vágta a cérnát, visszasetett a vagonjához. Aztán odahívatta tisztiszolgáját, Kunnert és a következő szavakkal nyujtotta át neki a cérnát:

— Persze, maga elfelejtett cérnát hozni, mi? Erre is nekem kell gondolnom!

— Hadnagy úrnak jelentem alálassan, egy egész tucát spulnit hoztam magammal.

— Azonnal mutassa meg nekem. Csak nem gondolja, hogy én hiszek magának?

Amikor Kunner egész tucát fekete és fehér cérnával tért vissza, Dub hadnagy így kiáltott rá:

— Ide nézz, te betyár, milyen cérnát vettél és nézd az én nagy spulni cérnámat, milyen vékony, gyenge a tiéd és milyen erős az enyém. Ezt próbáld elszakítani, nem úgy, mint a tiédet. A fronton nem használhatunk rongyot, barátom, ott mindennek erősnek kell lenni. Vidd az összes cérnát és várd be a parancsaimat a továbbiakra. Jegyezd meg jól magadnak, hogy a jövőben nem járhatsz el a saját buta fejed szerint, és ha vásárolni akarsz valamit, kérdezz meg előbb engem. Vigyázz, nehogy a rossz oldalamról is megismerj, te engem még csak a jó oldalamról ismersz...

Amikor Kunner elment, Dub Lukás főhadnagyhöz fordult:

— Az én puccerem nagyon intelligens ember. Itt-ott ugyan csinál egy-két hibát, de általában megfelel. A legjobb benne a feltétlen tisztesség. Bruckban kaptam egy csomagot a sógoromtól, postán. Két szép fiatal sült liba volt benne. Képzeld, a fiú hozzá sem nyúlt. És mivel nem elég gyorsan fogyasztottam el, inkább hagyta, hogy megromoljon. Persze, ez tisztára a fegyelem kérdése. A tisztnek fegyelemre kell nevelnie a katonát.

Lukás, hogy megértesse ezzel a barommal, hogy egyáltalán figyelembe se veszi, amit mond, az ablak felé fordulva csendesen megjegyezte:

— Igen, ma szerda van.

Viszont Dub beszélni akart és bajtársi hangon szólott Sagner százados felé fordulva:

— Figyeljen csak ide, Sagner kapitány, mi a véleménye...

— Pardon, egy pillanatra, — mondotta Sagner százados és kiment a vagonból.

Közben Svejik és Kunnert meghitten csevegtek egymással gazdáikról.

— Hol jártál te eddig, hogy sohase lehetett látni közöttünk? — kérdezte Svejik.

— Ugyan, mit gondolsz, — felelte Kunner, — ezzel az én hülye gazdámmal örökösen van valami baj. Folyton hívja az embert és olyan dolgokról faggatja, amihez az embernek tulajdonképp semmi köze sincs. Többek közt azt is megkérdezte, hogy barátkozom-e veled, persze azt mondtam neki, hogy nem is igen ismerlek...

— Nagyon szép tőle, hogy így érdeklődik irántam, — mondta Svejik komolyan. — Én is nagyon szeretem őt, a te hadnagy uradat. Derék, jóraavaló ember, jószívű és olyan atyailag kezeli a katonákat...

— Tévedsz, pajtás, — veti ellen Kunnert, — nagy gané az és ostoba, mint a szar. Torkig vagyok már vele. Folyton szekírozza az embert.

— Ugyan, ne mondd, — csudálkozik Svejek, — én azt hittem eddig, hogy valami nagyon derék ember lehet... Viszont te is szépen nyilatkozol a gazdáról, úgy látszik, hogy ez minden puccernek veleszületett jó tulajdonsága. Itt van például Venzl őrnagy tisztiszolgája, aki sohase beszél másképp a gazdájáról, mint hogy „az öreg tökkelütött”, vagy Schröder ezredes puccerje, aki hugyos nadrágnak vagy vén bűdös görénynek hívja a gazdáját. Ezt persze a kutyamosók a gazdájuktól tanulják. Ha a tiszt nem szidná a puccert, az se szidná a gazdáját. Budweisban volt az én szolgálati időm alatt valami Prohászka nevű hadnagy, aki a szolgáját konzekvensen „te címeres bivaly!”-nak nevezte, mást sohase hallott tőle a puccerjára, mint ezt a díszes megszólítást. Ez a Hibman nevezetű katona ezt aztán annyira megszokta, hogy amikor visszakerült a civiléletbe, anyját, apját és nővérét is „címeres bivalynak” titulálta. Sőt annyira ment, hogy egy táncmulatság alkalmával a menyasszonyát is ekként szólította, amiért a leány szülei becsületsértési pert akasztottak a szegény Hibman nyakába. Sőt a bíróság előtt se bocsájtották meg neki. A lány kijelentette, hogy ha még valahol négyszem között történt volna, akkor lehetne beszélni arról, hogy megbocsásson Hibmannak, de így a dolog európai skandalummá lett. Köztünk mondván, Kunnert, én nem hittem volna a te hadnagyodról, hogy az ilyen disznó. Amikor először beszéltem vele, olyan szimpatikusnak tűnt nekem, mint egy szép friss füstölt kolbász, amit éppen most akasztottak le a füstől. Amikor másodszor beszéltem vele, akkor direkt az volt a benyomásom, hogy egy finom, olvasott úriemberrel van dolgom. Hová való vagy te tulajdonképpen? Direkt Budweisból?

...Tetszik nekem, ha valaki direkt származik valamelyik városból. És hol laktál Budweisban? A Lugas alatt? Az szép hely, nyáron különösen nagyon árnyékos. Van családod? Asszony és három gyerek? Szerencsés ember vagy, bajtárs, lesz valaki, aki megsirasson, ahogy ezt az én tábori papom szokta volt mondani prédikációiban. És az igaz is végeredményben. Bruckban hallottam egy ezredes szónoklatát a rezervistákhoz, akik Szerbiába vonultak. Azt mondta, hogy minden családos katona, aki a háborúban elesett, az széjjeltépett minden családi köteléket, ami annyit jelent, mondotta: „hogya valaki hulla lesz, az a család hullája, de ő maga hős lett, mert életét egy sokkal nagyobb családért, a hazáért áldozta fel.” A negyedik emeleten laksz odahaza? ... A földszinten? ... Igaz, hisz a budweiszi Lugas körül nem igen van négyemeletes ház. Hová mész? ... Ahá, a tiszted áll a tiszti kocsi előtt és ide néz. Ha azt találja kérdezni, hogy beszéltem-e róla valamit, mondd csak meg neki, hogy igen. De nehogy elfeledd megmondani neki, hogy milyen szépen nyilatkoztam róla. Nem igen találtam még olyan tisztet, aki a legénységet olyan baráti és apai módon kezelte, mint a te gazdád. Ne feledd el megmondani neki, hogy én őt nagyon nagyszerű embernek és szokatlanul intelligensnek tartom. Mondd meg neki azt is, hogy téged arra kértelek, hogy tegyél meg neki mindent, amit szeme-szája kíván. Nem felejtetted el?

Svejk felszállt a maga vagonjába, Kunnert pedig vitte a cérnát a maga odvába.

*

Negyedóra mulva a vonat továbbment Nagy-Szob felé, leégett falvak között, Nagy-Radványon át. Itt már lát-szott a háború komolysága.

A Kárpátok alja, oldala keresztül-kasul lövészárkokkal volt föltúrva. A vasútvonal irányában árkok húzódtak.

A vonat mindkét oldalán nagy gránátverte lyukak a földben. A Laborc fölötti patak új hídtákolmányán haladt keresztül a vonat, míg körülötte a régi híd összeégett és összelőtt maradványai látszottak.

Az egész mezőlaborci völgy gyalázatosan össze volt turkálva, mintha csak valami óriási vakondokhorda dulta volna föl. A töltés mögötti országút széjjelverve, az út mellett mindenfelé letaposott föld a táborozó katonaság minden nyomával.

Nagy-Szob mögött egy leégett tölgyfa boglyas ágaira valami osztrák katona bakancsa volt akasztva, melyből egy darab lábcsonot kandikált ki.

Egész erdőket lehetett itt látni, amiket csupaszra kopasztott a mind a két oldalról pusztító, gyilkoló tűzerégi tűz.

A vonat lassan haladt az újonnan javított töltésen, úgy, hogy a zászlóalj legénysége alaposan szemügyre vehette a háború panorámáját. Nagy katonatemetők voltak már errefelé apró fehér keresztekkel. Kietlen lapályon, leperzselt lankáson haladt keresztül a vonat lassan és biztosan a „becsület mezeje” útján, aminek végén egy kis fehér keresztre tűzött sáros katonasapka integetett.

A kasperskirchhori németek, akik a legutolsó vagonban ültek és a milovici állomáson még olyan vadul bömbölték, hogy: wann ich kumm, wann ich kumm, wann ich wieda, wieda kumm” — Homonnától kezdve mélyen hallgattak. Belátták valahogy, hogy azok, akiknek sapkája most a fehér kereszten libeg, biztosan ugyanezt a nótát énekelhették, talán nem is olyan régen, alig várva, hogy hazamehessenek és otthon maradhassanak a kedvesükkal.

Mezőlaborc a leégett, lerombolt vasúti állomás háta mögött terült el, melynek összerombolt falából rozsdás vasgerendák meredtek az égnek.

Hirtelen összetákol, hosszú barakk helyettesítette az

állomás épületét, mely körül volt ragasztva plakátokkal, amelyek mindenféle nyelven hirdették: „Jegyezzetek oszt-rák hadikölcsönt”.

Egy másik hosszú barakkban vöröskeresztes állomás volt, aminek két nővérből és egy katonaoorvosból állott a személyzete. A két nő a katonaoorvos erőlködésén mulattott, aki a hölgyek mulattatására különböző állati hangokat utánzott, gyenge sikerrel.

A pályaudvaron túl, a patak medrében egy összerombolt táborikonyha feküdt. Svejks erre mutatott, miközben így szólt Balounhoz:

— Nézd csak, Baloun, mi vár ránk a közeljövőben! Eppen menázsiosztásra vártak itt, amikor egy gránát ilyen szépen rendbehozta a táborikonyhát.

— Ez borzasztó, — sóhajtott Baloun, — sohase gondoltam, hogy ilyen sors is érheti az embert. Ezt persze az én kevélységemnek köszönhetem. Kevély voltam mindig. A múlt télen finom bőrkezyűt vettem az én paraszt praclimra, nem volt már jó nekem az a jó meleg kötött kezyű, amelyet szegény apám viselt. A bőrkezyű városiasabb volt. Az apám, az folyton babfőzeléket evett, én meg már rá se tudtam nézni. Csak a szárnyas volt az étel, már a disznóhúst is csak ímmel-ámmal ettem. Az én öregem a sörre ritkán gondolt, én meg folyton sört zabáltam. Ezért a kevélységért ver most engem az Úr.

És Baloun teljes bűnbánatában forrón fohászkodni kezdett: — Mindig bűnöztem ellenetek, óh minden szentek. Szidtalak benneteket, Malsiban a kocsmában és Dolni Zahajban megvertem a káplánt. Az istenben hittem ugyan, de Szent Józsefben már kételkedtem. Minden szentet megtűrtem házamban, csak szent Józsefet nem és ezért az eretnekségért sujt most engem az úr. Mennyi bűnt követtem el a malomban, hányszor szidtam meg szegény apámat és mennyit kínoztam szegény feleségemet!...

— Szóval, maga molnár, kedves barátom? — kérdezte Svejks elgondolkozva. — Így tudnia kellene, hogy az úrmalma lassan, de biztosan fel fog bennünket is örölni. A maga bűneiért tört ki ránk a világháború is, tisztelt Baloun úr.

Erre már az egyéves önkéntes is beleavatkozott a beszédbe:

— Azzal a bűnnel, hogy nem ismerte el a szenteket, bizony nem használt a lelki üdvösségének, mert, Baloun, magának tudnia kellett volna, hogy az osztrák hadsereg tisztára katolikus hadsereg, amelynek legdicsőbb példaképe és szentje a mi legfelsőbb hadurunk. Általában nem értem, hogy mert maga harcba szállani egy szenttel? A hadügyminisztérium a minap körrendeletet küldött széjjel a helyőrségeknek, hogy a tisztikar végezzen lelkigyakorlatokat, hogy a katonafeltámadásban résztvehessen. Ért engem, Baloun, hogy ez mit jelent? Fel tudja maga fogni, hogy mit jelent az, amikor maga a dicső hadsereg szent szellemével kerül hadilábra? Érti ezt maga, Baloun?

— Nem értek én semmit, — sóhajtott Baloun. — Engem nagyon buta koponyával vert meg az isten.

— Nem tudod megérteni? — kérdi Svejks, — no majd én megmagyarázom neked, kedves barátom. Éppen az előbb mondták, hogy milyen figyelmet kell fordítanunk arra a hadseregszellemre. Most talán már érted és igyekezni fogsz nekünk itt szépen és részletesen meggyónni, hogy milyen erkölcstelenségeket követtél el otthon a malomban. De ne úgy meséld ám el, mint ahogy az anekdotában van, amikor elment a lány a paphoz meggyónni és elmondott egy sereg bűnt, míg végül szégyenkezni kezdett és elmondta, hogy minden éjjel fajtalanzkodni szokott. Persze, erre a papnak elkezdett folyni a nyála és így szólt a

lányhoz: „Ne szégyeld magad, kedves lányom, hiszen én az istent helyettesítem, nekem elmondhatod, hogyan szoktál erkölcstelenkedni.” Erre a lány sírni kezdett és azt mondta, hogy nagyon szégyeli magát. Erre a pap megint kijelentette, hogy ő lelkiatyja a lánynak, tehát ne szégyelje magát előtte. Végre a lány nagynehezen kinyögte, hogy minden este anyaszűz meztelenre szokott levetkőzni és úgy mászik fel az ágyba. Aztán megint nem mondott egyebet, csak szégyelte magát és tovább nyafogott. Erre a pap már alig bírt magával és szinte könyörgött a lánynak, hogy mondja már el az erkölcstelenségét, hiszen az ember a természetben már bűnösnek van teremtvé, viszont ezzel szemben határtalan az úr bűnbocsánata. Végre a lány bevallotta, hogy amikor meztelenül felmászott az ágyra, a fogából kipiszkálta az ételmaradékot és böfögött hozzá. Szóval, ez volt az ő erkölcstelensége. Tehát Baloun, te nekünk ilyen téisztát ne mesélj. Érted? Gyerünk csak elő azzal a rengeteg erkölcstelenséggel, amit te a malomban véghezvittél.

Erre Baloun vallomásából kiderült, hogy bizony a malomban a parasztasszonyokkal oly módon erkölcstelenkedett, hogy keverte a lisztet korpával, amit gyónási rohamában erkölcstelenségnek nevezett. Legjobban Chodounszy telefonista csalódott és nagyon faggatta Balount, nem csinált-e más egyebet a liszteszsákokon a parasztasszonyokkal, mire Baloun legyintett a kezével: — Ahhoz ostoba voltam.

*

A legénységnek tudomására hozták, hogy Palota mögött, a Lubka-szorosban menázsiosztás lesz. Ki is küldték Mezőlaborcra a zászlóalj számvivő őrmesterét a század szakácsaival és négy emberből álló járőrrel Cajthaml hadnagy parancsnoksága alatt a menázszi beszerzésére.

Jó félóra mulva jöttek vissza, három összekötözött

disznóval, amit egy rutén paraszttól rekviráltak el. Az egész rutén család ott sivalkodott a Vöröskereszt-barakk-nál, nagyban sopánkodtak az orvosnak és Cajthaml hadnagynak.

A tiszti vagon előtt teljes zsibvásárrá fejlődött az alku, amikor a kövér katonaoorvos Sagner kapitány szemébe mondotta, hogy ezek a disznók a katonakórházhoz tartoznak, amiről persze a paraszt ugyancsak hallani sem akart. Ellenben kérte, hogy a disznókat adják neki vissza, mivel ez az ő utolsó vagyona, ami a család teste és lelke körül van és így nem válhat meg tőlük semmi-esetre sem azért a pénzért, amit fizetni akarnak érte.

Közben odadugta a pénzt, amit a disznókért kapott, Sagner százados kezébe. A parasztasszony pedig Sagner kezeit csókolta az e vidéken szokásos alázatossággal.

Sagner százados azt se tudta, mitévő legyen. Sok időbe került, amíg az erős parasztasszonyt le tudta fejteni kezéről. De ez mind nem használt, minthogy az asszony helyében fiatalabb erők kezdték elülről a játékot.

Cajthaml hadnagy erre szolgálati hangon jelentette:

— Ennek a zshiványnak ezeken a disznókon kívül még tizenkét disznaja van és az elvett disznókért megkapta a teljes ellenértéket a hadosztály gazdasági hivatalának 12420-as számú rendelete alapján, amely világosan előírja, hogy a 16. §. értelmében a háború által nem sujtott területen a disznóhús ára nem több, mint két korona tizenhat fillér, élősúlyban kilónként. Ugyane paragrafus szerint a háború által érintett területen ehhez még kilónként élősúlyban további harminchat fillér pótlék járul. Tehát kilogrammonként két korona és ötvenkét fillér. E parancshoz van fűzve egy megjegyzés is, mely szerint, ha a hadizóna területén nagyobbszabású disznótenyésztés van, amely felvagdalt disznókat árul, úgy ezen a területen is a hadműveletek által nem érintett

árszabály érvényes tizenkét fillér pótlékkal. Ha a vásárlás esete nem sorolható a fentemlített kategóriákba, a helyszínen bizottság állíttassék fel az érdekeltekből, az átutazó csapatok parancsnokából, a gazdasági hivatal képviselőjéből és az illető csapattest élelmezési tisztjéből.

Mindezt Cajthaml hadnagy a hadosztályparancs egy másolatából olvasta fel, melyet mindig magánál hordott, és így csaknem kívülről tudta, hogy a sárgarépa kilogrammját haditerületen 15—30 fillérre és a karfiolét, mely a harcéri tisztikonyhák számára rendeltetett, kilogrammonként 1 korona 75 fillérre emelték.

Azok, akik e parancsot Bécsben kidolgozták, a haditerületet oly vidéknek képzelték, mely csak úgy nyüzsgő a sárgarépától és a karfioltól.

Cajthaml hadnagy mindezt német nyelven fölolvasta az izgatott parasztnak és aztán megkérdezte, hogy megértette-e? Mikor a paraszt a fejét rázta, ráordított: „Hát a kommissziót akarod?”

A paraszt megértette e szót: „Kommission”, ezért intett a fejével. Mialatt disznait kivégzés céljából a tábori konyhához hurcolták, feltűzött szuronnal körülállták a rekvirálóosztályhoz beosztott katonák. Ezután az egész kommisszió nekikészült, hogy a paraszt udvarában állapítsa meg, hogy 2 korona 52 fillér, avagy 2 korona 28 fillér jár-e neki kilomgrammonként.

Még rá sem léptek a községhez vezető útra, mikor a disznók háromszoros halálsivítása fölhangzott.

A paraszt megértette, hogy mindennek vége és kétségbeesetten kiáltotta: „Adjatok minden sertésemért két rénes forintot!”

A négy katona erre még szorosabban fogta őt körül, az egész család pedig, mialatt az utca porában térdelt, elállta Sagner százados és Cajthaml hadnagy útját.

Az anya és két lánya átölelték a két tiszt lábát és jól-

tevőiknek nevezték őket. A paraszt elhallgattatta az aszszonyokat és megparacsolta nekik ukrán dialektusban, hogy álljanak fel a magyar oroszok előtt; a katonák csak egyék meg a disznókat és dögöljenek meg bele.

Így aztán elálltak a kommissziótól, de mivel a paraszt hirtelen felzúdult és az öklét rázta, az egyik katona rávágott a puskatussal, hogy a paraszt szüre csak úgy hangzott belé. Erre az egész család keresztet vetett és az apával együtt elrohant.

Tíz perccel később a zászlóaljszámvevő, Matusic zászlóaljordonánccal a disznóvelő mellé telepedett és mialatt derekasan faltak, a számvevő gúnyosan odaszólt az irnokoknak: „Ezt bezabálnátok, ugy-e? Ja, fiúk, ez csak a szarzsiknak jár. A vese, a máj a szakácsoknak, a velő és a kecsenyának való a számvevő úrnak és irnokoknak és dupla porció hús a legénységnek.”

Sagner százados éppen parancsot adott a tisztikonyhát illetőleg: „Disznóhús köménymaggal, a legjobb húst ki-keresni, nem túl zsírosat!”

És így történt, hogy a Lubkaszorosban, a menázsiosztásnál, a legénység a levesporcióban két falatka húst is talált, kivéve azokat, akik valami rossz csillagzat alatt születtek és akiknek csak egy darab bőr jutott.

A konyhában a megszokott katonai nepotizmus uralkodott. Mindent azoknak adtak, kik az uralkodó klikk-hez közelálltak. A kutyamosóknak zsírtól fénylett a szája a Lubka-szorosban. Az ordonáncok hasa nehéz volt, mint a kő. Égbekiáltó igazságtalanságok történtek.

Marek önkéntes skandalumot csapott a konyhában, mert becsületes akart lenni. Mikor a szakács, azzal a megjegyzéssel: „Ez a mi történelemíróknak”, jókora combhúst dobott a levesébe, kijelentette, hogy a háborúban nincsenek különbségek. Ezzel általános tetszést aratott és okot szolgáltatott a szakács lekutyateremtéséhez.

Az önkéntes visszadobott egy darab húst, amivel bebizonyította, hogy nem reflektál protekcióra. A konyhában azonban félreértették, azt hitték, hogy nincs megelégedve és a szakács azt súgta neki, hogy jöjjön később, amikor már kiosztotta a menázsit, majd kap disznólábat.

Az irnokok pofája zsírtól ragyogott és a szanitécek is elégedetten bőfögtek. Mindezen istenáldása körül pedig még ott éktelenkedtek a legutóbbi harcok nyomai. Patronhüvelyek, üres bádogdobozok, orosz és osztrák uniformisfoszlányok, összetörött szekerek romjai, véres géz és vattafoszlányok heverték szanaszét.

Az egykori vasútállomás mögött állott egy vén lucfenyő, amibe belecsapott egy gránát, de nem robbant fel. Gránátszilánkokat jócskán lehetett látni az útfélen és valahol a közelben elesett katonákat áshattak el és nyilván nem elég mélyen, mert irtóztató hullaszag terjengett.

És ahogy a csapatok itt átvonultak és köröskörül táboroztak, óriási halom embertrágya terpeszkedett mindenütt, az osztrák, német és orosz birodalom összes népeinek hagyatékaként. A különböző nemzetiségek és felekezetek katonáinak lerakatai békésen feküdtek egymás mellett, vagy tornyosultak egymás tetején, semmi nyoma se mutatkozott annak, hogy ezek egymásközt folytatták volna a harcot.

A petróleumtartályokat és őrházikókat, amennyiben lábon maradtak, valósággal szitává lőtték a gyalogsági fegyverek.

Hogy a háború gyönyörűsége teljes legyen, a hegyek mögül hatalmas füstoszlopok emelkedtek, mintha egész falvak égnének arra, nagy katonai operációk közepén. Voltaképp a kolerások és dizentériások barakkjait égették el, nagy örömére bizonyos uraknak, akik Mária hercegnő védnöksége alatt ezeket a bódékat építették és be-

rendezték és nagyokat loptak e vállalkozások mellett, miközben soha föl nem épített és be nem rendezett kolera- és dizentériakórházak számláit is kifizettették.

Most egyik barakkcsoporthot a másik után perzselték fel és az égő mocskos szalmazsákok füstjében a főhercegnői protekció sötét panamáit ordítottak az ég felé.

A pályaudvar mögött egy sziklacsúcon a német birodalom egyes katonái már azon buzgólkodtak, hogy az ott elesett brandenburgiaknak emlékművet emeljenek. A kőoszlopot a következő felírás: „Lubkaszoroszi hőseinknek” és egy bronzból öntött birodalmi sasmadár díszítette. A talapzaton természetesen megörökítették azt a ténykörülményt is, hogy ez a sasmadár olyan orosz ágyúk bronzanyagából készült, amiket német katonák foglaltak el a Kárpátokért vívott harcok folyamán.

*

Ebben a különleges és eddig szokatlan atmoszférában ebédelt és emésztett a zászlóalj a vagonjaiba húzódva, mialatt Sagner kapitány segédtisztjével a dandárparancsnokság siffrírozott távirata fölött vitatkozott, mert nem tudott ennek értelmében, a zászlóalj további előnyomulását illetően vele megállapodni. Az adatok olyan bizonytalanul hangzottak, mintha voltaképp nekik nem is a Lubka-szorosba kellett volna jönniök, hanem már Sátoraljaújhelytől kezdve Csap, Ungvár, Kisherezna és Uzsok felé kellett volna folytatni az útjukat.

Tíz percnyi fejtörés után kiderült, hogy a dandárparancsnokságról dirigáló vezérkari tiszt nagy mamlasz lehet, mert közben egy másik siffrírozott sürgöny is érkezett, azzal a kérdéssel, hogy ő-e a 75. gyalogezred 8. marsbatallionja? A brigádmamlasz nagyon megütődött a válasz fölött, hogy igenis, ők a 91-es gyalogezred hetes menetzászlóalja és megkérdezte, hogy kitől kapták a parancsot arra, hogy Munkács felé menjenek, ho-

lott a marsrutájuk úgy szól, hogy a Lubka-szoroson át Szanok irányába vonuljanak Galiciába. A vezérkari fejes nagyon elámult, mikor azt vette hírül, hogy hiszen éppen a Lubka-szorosból telegrafálnak neki. Erre aztán megküldötte a végleges direkciót: „Marsruta változatlanul Lubka-szoros—Szanok, ahol a további intézkedés bevárandó.”

Sagner kapitány visszatérése után a törzs vagonjában vita indult bizonyos fejetlenségről és célzások estek arról, hogy a keleti hadcsoportban tökéletes fejetlenség uralkodna a birodalmi németek nélkül.

Dub hadnagy védelmébe vette az osztrák vezérkart és arról kotyogott, hogy ezt a vidéket a nemrég lefolyt harcok meglehetősen elpusztították és a vasútvonalat még nem lehetett kellően rendbehozni.

A tisztek részvétellel nézték, mintha azt akarták volna mondani: „Mit tehet szegény arról, hogy ilyen hülye?!” Mivel Dub semmi biztatást nem kapott, továbbmotyogott arról a nagyszerű benyomásról, amit ez a megtiprott vidék tett reá, mert ez arról tanúskodik, hogy milyen vasökle van a mi seregünknek. Megint nem kapott választ, mire megismételte:

— Igen, minden bizonnyal, az oroszok innen teljesen fejvesztetten menekültek.

Sagner százados elhatározta, hogy a legközelebbi alkalommal, amint a lövészárkokban a helyzet elég veszélyes lesz, Dub hadnagyot fogja tiszti patruljban a drótakadályok elé küldeni az ellenséges állások földérítésére és kihajolva az ablakon, odasúgta Lukás főhadnagynak:

— Az ördög hozta ezeket a civileket a nyakunkra. Minél tudálékosabb egy ilyen, annál nagyobb barma az úristennek!

Úgy látszott, Dub hadnagy már sohase fog elhallgatni. Továbbmesélte a tiszteknek azt, amit az ujságokban a

kárpáti harcokról, a kárpáti szorosokért folytatott küzdelmekről, a Szan-vidéki német-osztrák offenzíváról olvasott.

Úgy beszélt mindezekről, mint aki nemcsak, hogy résztvett mind e harcokban, hanem mint aki maga vezette az összes hadműveleteket.

Különösen undorítóak voltak az ilyen kitételei, mint: „Ezekután Bukowskóra vonultunk, hogy a Bukowskó—Dynow vonalat biztosítsuk, állandó csatározásban a Bardijov csapattal Nagy-Palánka mellett, ahol az ellenség Szamarai-divízióját szétforgácsoltuk.”

Lukás főhadnagy nem bírta ki tovább és odaszólt Dubnak:

— Amiről te már minden bizonnyal még a háború előtt beszéltél a kerületi főnököddel.

Dub hadnagy ellenségesen végignézte Lukás főhadnagyt és elhagyta a vagont.

A katonavonat a töltésen állt és néhány méterrel alatta az árokban mindenféle lom hevert, amit a menekülő orosz katonák hagytak el, amint valószínűleg a vasúti töltés árkán keresztül visszavonultak. Rozsdás teakannák, fazekak, patrontáskák és a legkülönbözőbb tárgyak között szögesdróttekercsek és amaz ismerős véres vatták és véres kötszerek hosszú csíkjai heverték.

Egyhelyütt az árok fölött egy csomó katona ácsorgott és Dub hadnagy nyomban megállapította, hogy Svejks is ott van köztük és mesél nekik valamit

Dub hadnagy tehát odament.

— Mi történik itt? — hallatszott szigorú hangja, miatt egyenesen Svejks elé lépett.

— Hadnagy úrnak alássan jelentem, — válaszolt Svejks mindnyájuk nevében, — mi nézdelődünk.

— És kitől kaptak erre engedélyt?

— Hadnagy úrnak alássan jelentem, hogy ez a mi brucki Schröder ezredesünknek a kívánságára történik. Mikor ő tőlünk elbúesúzott, hogy mi a harctérre utazunk, akkor a beszédében azt mondotta, hogyha majd elhagyott harctérre érünk, jól nézzünk meg mindent, hogyan harcoltak, hogy okuljunk. És most azt vizitáljuk, hadnagy úr, ebben a gödörben, hogy mi mindent kell egy katonának eldobálnia menekülés közben. Hadnagy úrnak alássan jelentem, azt nézzük itt, hogy milyen buta dolog az, ha egy katona hiábavaló tárgyakat cepel magával. Csak fölöslegesen megterheli magát. Hasztalan fárasztja magát, ha ilyen terhet visz és így nem tud könnyen harcolni.

Dub hadnagy fejében most hirtelen átcikázott a gondolat, hogy végre hazaáruló propagandán kapja rajta Svejket és a tábori törvényszék elé viheti. Ezért hirtelen azt kérdezte:

— Szóval maga úgy gondolja, hogy a katonának el kell dobnia a patronokat, úgy, ahogy itt az árokban hányódnak, vagy a bajonetteket, mint ahogyan ott látja?

— Oh, egyáltalán nem, jelentem alássan hadnagy úrnak, — felelte Svejke barátságos mosollyal, — de méltóztassék csak letekinteni arra az eldobott bádoggal éjjeli edényre.

És valóban, a sok kacat között, egyéb fazékmaradványok mellett, kihívóan pompázott egy rozsdamarta, lepattogzott mázú éjjeliedény. Ezeket a hasznavehetlenné vált tárgyakat valószínűleg az állomásfőnök hagyta el egy jövőendő évszázad archeológusai számára vitatárgyul, akik majd ennek a telepnek a felfedezése után egészen megzavarodnak, miután a gyermekeknek az iskolában az „email éjjeliedények koráról” fognak mesélni.

Dub hadnagy mereven nézte a szóbanforgó tárgyat,

de nem tehetett mást, mint hogy megállapítsa, hogy ez a rokkant tényleg az ágy alatt töltötte ifjúságát.

Ez mindenkire mély benyomást tett és mivel Dub hadnagy hallgatott, Svejek elkezdte:

— Hadnagy úrnak alássan jelentem, egy ilyen éjjeli edénnyel egyszer Podjebrád fürdőn szép hecc történt. Ezt nálunk a vinohrádi kocsmában mesélték el. Abban az időben kezdték el ugyanis a podjebrádi ujságot, a „Függetlenséget” és a podjebrádi patikárius volt ebben a főszemélyiség és főszerkesztőnek egy bizonyos Romazlicky Hajek Lászlót tettek. Az a patikárius úr nagy különö volt, mert mindenféle öreg fazekokat gyűjtött és más olyan apróságokat, hogy az egy egész múzeum volt. No és akkor ez a bizonyos Romazlicky meghívta egy barátját, aki szintén az ujságokba szokott volt írni, hogy látogassa meg őt Podjebrádon. No és alaposan leszívták magukat örömben, mivelhogy már egy hete nem látták egymást és a vendégszerkesztő megígérte neki, hogy egy tálcát ír a lapjába, a Függetlenségbe. Aztán ez írt is egy tálcát az ujságnak, amiben épp egy ilyen ócskasággyűjtőről volt szó, aki az Elbe partján a homokban egy öreg serblit talált és azt hitte, hogy az a Szent Vencel sisakja volt. No és erre olyan nagy lett a föltűnés, hogy maga a königgrätzi püspök is kivonult csudájára, fényes processzióval és zászlókkal. Igen ám, de a podjebrádi patikárius meg azt hitte, hogy ezt a téstát vagy tálcát az ő képére faragták és összeveszett miatta Hajek Lászlóval.

Dub hadnagy a legszívesebben legurította volna Svejket a hegyoldalról, de uralkodott magán és csak képményen ráordított:

— Azt mondom nektek, hogy ne csavarogjatok itt hiába. Engem ti még nem ismertek, de majd meg fogtok ismerni...

— Maga csak maradjon itt, Svejek, — szólt ennek fenyegető hangon, amikor ez a többiekkel visszakászolódott a vagonba.

Most ott állottak szemben egymással és Dub azon törte a fejét, mi a csudát mondjon valami rettenetesen ennek az embernek.

Svejek elébe vágott:

— Jelentem alássan, hadnagy úr, bizony legalább az idő ilyen maradhatna. Napközben nincs túlságos meleg és az éjszakák is egész kellemesek. Az időt igazán az isten is háborúcsinálásra teremtette...

Dub hadnagy kihúzta zsebéből a revolverét:

— Tudod, mi ez? — kérdezte sötéten.

— Jelentem alássan a hadnagy úrnak, hogy igenis tudom. Lukás főhadnagy úrnak is van egy ilyen pisztolya.

— Hát akkor jegyezd meg magadnak, — szólt Dub zordonan és méltóságteljesen, — hogy tudd, milyen kellemetlenségek várnak rád, ha tovább mered üzni a propagandát.

Dub hadnagy ezzel odébbállott. Közben ezt hajtogatta magában: De most legalább megmondtam neki! Igenis, jól mondtam neki: propaganda, úgy van: propaganda!...

*

Mielőtt visszamászott volna a vagonjába, Svejek egy darabig föl-alá járkált és azon füstölgött magában: Hová a csudába sorozzam ezt a spécit? És minél tovább törte rajta a fejét, annál világosabban állott előtte ennek az emberfajtának a neve: „Fél-furcer”.

A régi osztrák ármádia nyelvén ez a szó nagy kedveltségnek örvendett; különös szeretettel alkalmazták generálisokra, ezredesekre, őrnagyokra, miután ez inkább a „vén trotkli” című megnevezés fokozására volt hivatva. Ennek a melléknévnek a hozzáadása nélkül az „öreg” vagy „vén” jelző inkább kedveskedő meghatározása volt

korosabb főtiszteknek, ezredeknek vagy eféléknek, akik sokat ordítottak ugyan, de katonáikat szerették és meg is védték idegen hatóságokkal vagy más ezredekkel szemben, főleg olyan esetekben, ha ezeket záróra után idegen patruljok szedték ki a kocsmából. Az „öreg” rendesen gondoskodott a legénységéről, a házatáját rendben tartotta, legföljebb volt valami vesszőparipája, amin szeretett nyargalászni. Ezért hívták egyszerűen az ö r e g-nek.

Ha azonban az öreg a legénységet mértéken túl szekírozta, éjszakai gyakorlatokkal és ilyesmivel gyötörte, akkor már változott a neve: Vén trottyos lett.

A vén trottyos-ból fejlődött ki, mint a megvetésnek magasabb fokú kifejezése a hajszás, hülye zsarnokokkal szemben a v é n f u r c e r című meghatározás. Ez a szó sok mindent jelentett és főleg igen éles határt vont a civil szarosok és a katonai furcerek közt.

Az előbbi, a civil „szaros” szintén afféle följobbvaló, akit alantasai általában így tisztelnek. Ez a filiszter bürokrata, aki például megakad azon, hogy egy fogalmazványt nem elég szépen itattak le. Bosszantóan ostoba, állatias jellegű jelenségei ezek az emberi társadalomnak, szeretik adni a roppantul becsületes honpolgárt, mindent jobban tudnak, mint más, mindent elsőnek igyekeznek megmagyarázni és folyton meg vannak sértődve.

Aki valaha katona volt, az mindenesetre jól ismeri a különbséget az efféle polgári és a kincstári szarosok között. Itt a k. u. k. világban ez a szó azt a vén salabaktart jelöli meg, aki mindennek nekiszalad, ami tőle lefelé áll, de meghátrál az ellenállás előtt. Katonáit útálja és elkeseredett, hiábavaló harcot visz ellenük, minden erőlködése dacára képtelen megszerezni azt a tekintélyt, amit az „öreg” vagy akár a „vén trottyos” élvez.

Egyes garnizónokban, mint például Trientben az effé-

léket öreg reterát-nak nevezték. Mindenesetre itt csak erősen élemedett emberekről lehetett szó és hogy Svejks Dub hadnagyot csak félfurclinak becsülte, úgy ez nagyon logikusan abból folyt, hogy Dub hadnagnál úgy a korhoz, mint a méltósághoz és a furclihoz is még vagy ötven százalék hiányzott.

*

Ahogy ezekbe a gondolatokba mélyedve vagonjához közeledett, éppen Dub kutyamosója került az útjába. Föl volt dagadva a képe szegénynek és valami olyasfélét dadogott, hogy épp az imént volt Dub hadnaggal összeütközése, aki őt azért, mert megállapítása szerint Svejkkal barátkozik, megpofozta.

— Ebben esetben rapportra megyünk, — mondta Svejks méltóságteljes nyugalommal. — Mert egy császári-királyi katonának csak bizonyos esetekben kötelessége lepofoztatni magát. De a te gazdád túltette magát minden határon. Mint ahogy azt Szavojai Eugén herceg is megmondta: „Eddig és nem tovább!” És most rapportra kell menned és ha nem mégysz, magam pofozlak föl, hogy lásd, mit jelent a diszciplína a hadseregben. A karlinskai kaszárnyában volt egy hadnagy, Hausner nevezetű és annak is volt egy kutyamosója, akit felpofozott és megrugdalt. Egyszer úgy megpofozta a fiút, hogy belehülyült és rapportra jelentkezett és a raporton azt jelentette, hogy föllepofozták, mert mindent összezavart és a gazdája tényleg bebizonyította, hogy hazudott, mert azon a napon nem is kapott pofonokat, csak rúgásokat, így aztán a szegény fiút bezárták három hétre, hamis vádaskodásért.

— De ez nem változtat semmit a dolgon, — folytatta Svejks, — ez ugyanaz, amiről a Hubitska doktor mindig beszélt, hogy egy embernek a patológiai intézetben egész mindegy, amikor szétvagdalják, akár felakasztotta

magát, akár mérget ivott. És én veled megyek. Egy pár pofon sokat számít a katonaságnál.

Kunner egész kába volt és tűrte, hogy Svejka a törzsvagonhoz vezesse.

Dub hadnagy, kihajolva az ablakon, rájuk ordított:

— Mit akartok itt, piszkos bagázs?

— Viselkedj méltóságteljesen, — intette Svejka és betolta Kunnert a vagonba.

Lukás főhadnagy, aki Svejkkal már annyi mindent ért meg, rendkívül meglepődött, mert Svejka nem viselkedett olyan jóakarátú jámborsággal, mint máskor. Arca is elvesztette ismert jámbor kifejezését, inkább új, ismeretlen kellemetlenségek hirdetője lett.

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem, — szólt Svejka, — rapportra jelentkezünk.

— Ne baromkodj megint, Svejka, torkig vagyok már veled.

Minthogy azonban Dub hadnagy úr az ön kommandója ordonánc vagyok az ön századánál. Ön a tizenegyedik század parancsnoka. Tudom, hogy ez nagyon furcsa, de azt is tudom, hogy Dub hadnagy úr az ön alattasa.

— Maga egész megbolondult, Svejka, — szakította félbe Lukás főhadnagy, — maga be van rúgva és jobban teszi, ha elkotródik innen. Megérted hát, te hülye, te barom?!

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem, — szólt Svejka, Kunnert maga elé tolva, — ez éppen olyan, mint egyszer Prágában, mikor egy védőrárával kísérleteztek a villamos elgázolás ellen. A föltaláló úr föláldozta magát a kísérletnek és aztán a városnak kellett kártérítést fizetni az özvegynek.

Sagner kapitány, aki nem tudta, hogy mit szóljon, helybenhagyóan intett a fejével, míg Lukás főhadnagy egészen kétségbeesett.

— Minden a rapportra való, jelentem alássan a főhadnagy úrnak, — folytatta Svejik kérlelhetetlenül, — még Bruckban tetszett mondani nekem, főhadnagy úr, hogyha századordonánc vagyok, akkor még más kötelességem is van, mint a parancs kihordása. Hogy nekem mindenről, ami a kompániában történik, tudni kell. Ennek a parancsnok alapján engedem meg magamnak, főhadnagy úr, hogy jelentsem önnek, hogy Dub hadnagy úr mirniksz dirniksz felpofozta a legényét. Én magamtól, főhadnagy úrnak alássan jelentem, egy szót se szólnék. Minthogy azonban Dub hadnagy úr az ön kommandója alá tartozik, hát elhatároztam, hogy a dolog a rapportra jön.

— No de ez már mégis különös eset, — vetette közbe most Sagner kapitány, — minek cipeli maga ide ezt a Kunnert?

— Zászlóaljparancsnok úrnak alássan jelentem, hogy minden a rapportra tartozik. Ez olyan buta fráter, hogy a Dub hadnagy úr kékre pofozhatja, aztán magától nincs annyi esze, hogy rapportra menjen. Jelentem alássan, kapitány úr, csak nézze meg ezt az embert, hogy citerázik a térgye, egész holtra vált már az ijedelemtől, hogy rapportra kell mennie. És ha én nem volnék, el se menne az a rapportra akárcsak a bytuchovai Kudela, aki standbeli korában addig járt a rapportra, míg át nem helyezték a tengerészethez, ahol egész a kornettségig vitte, aztán a csendes óceánon egy szigetre szökött és ott, mint dezentor lett híres ember. Ott meg is házasodott és még a világutazó Havlazával is beszélt, az pedig észre se vette, hogy nem valami bennszülöttel beszélget... Egyáltalán nagyon szomorú dolog, ha az embernek pár haszontalan pofon miatt rapportra kell mennie. De ez egyáltalán nem is akart menni, mert hogy aszongya ő bizon nem mén. Ez ám olyan félkótyára

pofozott ember, hogy azt se tudja már, minő pofonokról van itt szó. Egyáltalán rapportra se jött volna, mert hogy nem akart kihallgatásra jelentkezni, mert hiszen hagyja ez magát ütni-verní, akár a kutya. Jelen-tem alássan, kapitány úr, nézze már meg ezt az embert, egészen összeszarta magát kínjában.

— Viszont igazság szerint neki rögtön panaszra kellett volna mennie, hogy azt a pár pofont kapta, de nem volt mersze hozzá, mert hogy azt mondta magában, amit az a költő mondott, hogy jobb, ha ő megmarad szerény ibolyácskának. Ez a legény ugyanis Dub hadnagy úrnál szolgál.

Kunnert maga elé tolvá, rászólt:

— No, ne dideregj már úgy, te marha, mint a nyárfa a szélben.

Ekkor Sagner kapitány megkérdezte, hogy mi történt voltaképpen?

Egész testében irtózatosan reszketve, Kunner, a Júdás kijelentette, a kapitány úr megkérdezheti Dub hadnagy urat, hogy őt egyáltalán senki se pofozta meg, sőt az egész históriát maga Svejk találta ki. Ennek a kínos fordultnak azonban maga Dub hadnagy vetett véget, aki hirtelen fölbukkant az ajtóban és rárivallt a legényére: Akarsz még egy pár pofont?

A helyzet ezzel tisztázódott és Sagner kapitány egyszerűen ennyit mondott Dub hadnagynak:

— Kunnert mától kezdve át tesszük a zászlóaljkonyhához és egy új tisztiszolga kiutalását illetőleg fordulj Vanek számvivő őrmesterhez.

Dub hadnagy szalutált és távozóban odaszólt Svejknek a fogai között:

— Fogadok rá, hogy magát még egyszer fölakasztják.

Amikor ez már odébb állott, Svejk most Lukást főhadnagyhöz fordult nyájas mosollyal:

— Mnichové-Hradisban volt egyszer egy úr, aki valamin veszekedett egy másikkal és azt mondta neki: Találkozunk még a vesztőhelyen!

— Svej, — mondta Lukás főhadnagy, — maga egészen megdilinýósodott. A jövőben sose felejtse el hozzátenni a jelentkezéshez: Főhadnagy úrnak alássan jelentem, hogy én hülye vagyok.

— Egész frappáns, — jegyezte mag Sagner kapitány, kihajolva az ablakon; ezt azonban hamar megbánta és szívesen visszahúzódott volna, de már nem volt ideje hozzá. Közben ugyanis nagy szerencsétlenség történt: megjelent az ablak alatt Dub hadnagy és fejtegetni kezdte neki, mennyire sajnálja, hogy Sagner kapitány nem hallgatja végig az ő elméletét a nagy offenzíváról.

— Ha jól meg akarjuk érteni ezt az óriási méretű hadműveletet, — kiabálta föl az ablakhoz, meg kell jelenítenünk magunk előtt, miként fejlődött ki az offenzíva április végén. Át kellett törnünk az orosz frontot és fölismertük ama tényt, hogy ehhez az áttöréshez a legalkalmasabb pont a Kárpátok és a Visztula között fekszik.

— No de erről nem vagyok hajlandó veled vitatkozni, — mondta Sagner szárazon és visszavonult az ablaktól.

Amikor úgy egy félóra múlva a vonat tovább indult, Sagner kapitány végignyújtózott a kupé padján és úgy tett, mintha aludnék. Így akart elébe vágni annak, hogy Dub hadnagy lecsépelt fejtegetéseit újra elkezdje.

*

Svej vagonjában konstatálták, hogy Baloun hiányzik. Sikerült kieszközölnie magának, hogy kenyérbéllel kitörölhesse a gulyásos bográcsot. Most tehát ott buzgólkodott a konyhás vagonban és a pillanatban épp nagyon kínos helyzetbe került. A vonat elindítása akkora zökkenővel történt, hogy Balount fejfel lefelé bebillentette a tábori üstbe, úgy hogy csak a bakkancsai

kalimpáltak ki belőle. De hamar beleélte magát ebbe az állapotba. A kondérból hangos csámcsogás hangzott ki, majd Baloun könyörgő hangja: Emberek, ha istent ismertek, adjatok még egy darab kenyeret, hiszen annyi szaft van még itt, hogy no... Ez az idillikus állapot egész a következő állomásig tartott, ahová a 11. század olyan ragyogó fényesre sikált üsttel érkezett, hogy rá se lehetett ismerni.

— Isten fizesse meg, drága komáim, — köszöngette Baloun szívbéli örömmel, — mióta a katonaságnál vagyok, ma először ettem igazában telire magam.

És ez így is volt. A Lubka-szorosban Baloun két adag gulyáshoz jutott; Lukás főhadnagy pedig örömét fejezte ki afölött, hogy Baloun érintetlenül hozta el a tiszti konyháról a menázsiját és jó felét meghagyta neki. Baloun tökéletesen boldog volt. A lábait kilógatta a vagonból és vígan lóbálta őket. Egyszerre egész barátságosnak, szinte családiasnak tűnt föl előtte ez a háború.

Szvacna állomás mögött, a völgyben, új katonatemetők tűntek föl. Szcavna alatt, a vonatból egy kőkeresztet láttak, Krisztussal, kinek a feje hiányzott. A vasútvonal utolsó ágyúzásánál vesztette el a fejét.

A vonat, mialatt a völgyben Szanok felé haladt, meggyorsította iramát, a láthatár kitárult és a táj mindkét oldalán összelőtt falvak tűntek föl.

Kulasnó mellett egy patak medrébe zuhant, összetört vöröskeresztes vonatot láttak.

Baloun szemeit meresztette és leginkább egy lokomotívna a völgyben szétszórt darabjai ejtették ámulatba. Kéménye a vasúti töltésben akadt meg és úgy nézett ki belőle, mint valami huszonnyolcas ágyú.

Ez a jelenség Svejik figyelmét is fölkelte. Leginkább Jurajda szakács háborgott:

— Hát szabad vöröskeresztes vagonokra löni?

— Nem szabad, de lehet, — mondotta Svejk. — Mindenesetre ügyes találat volt. Az ilyesmi esetében úgy tisztázzák magukat, hogy az egész éjjel történt, mikor nem lehetett a vöröskeresztet látni. Egyáltalában nagyon sok olyan dolog van a világon, amit nem szabad, de azért meg lehet csinálni. A fődolog az, hogy mindenki megpróbálja, hogy sikerül-e neki és ha nem szabad neki, akkor, hogy meg tudja-e tenni. Piseknél a császármánővereknél is olyan parancs jött, hogy a katonákat menetelés közben nem szabad kurtavasra verni. De a mi kapitányunk rájött, hogy szabad, mert egy ilyen parancs borzasztóan nevetséges, hisz mindenki könnyen megérthette, hogy egy kurtavasra vert katona nem tud marsolni. Ő tulajdonképen nem is tett ellene a parancsnak, csak egyszerűen — és ez volt a legokosabb — a kurtavasra vert katonákat földobatta a tréncocsira és így marsoltak velük tovább. Ilyen eset adódott ezelőtt öthát évvel a mi utcánkban is. Ott egy bizonyos Karlik úr lakott az első emeleten. Egy emelettel feljebb egy nagyon becsületes ember lakott, a konzervatóriumból, egy bizonyos Mikes. Ez nagyon szerette az asszonyokat és többek között elkezdett koslatni ennek a Karlik úrnak, akinek egy szállítócége, egy cukrászdája és valahol Morvaországban még egész más firma alatt egy könyvkötészete is volt — a lánya után. Amikor Karlik úr meghallotta, hogy ez a zenedés a lánya után jár, felkereste a lakásán és azt mondta neki: „Maga nem fogja elvenni a lányomat, maga csirkefogó. Nem adom magának!” — „Jól van”, felelte Mikes úr, „hát mit tehetek, ha nem vehetem el, akasszam fel magam?” Két hónap múlva újra eljött a Karlik úr és a feleségét is elhozta magával és egyöntetűen azt mondták Mikes úrnak: „Maga pizok, maga tönkretette a lányunk becsületét.” — „Bizony, nagyságos asszonyom”, felelte ő, „én meg-

engedtem magamnak, hogy kurvát csináljak belőle.” Karlik úr erre egész fölöslegesen ordítózni kezdett, hogy így meg úgy, ő megmondta, hogy nem veheti el a lányát, nem adja neki, mire ő egész helyesen azt válaszolta, hogy nem is veszi el és annak idején viszont arról szó sem esett, hogy mit csinálhat vele. És ő nem is akart semmi olyat és hogy megtartja a szavát és csöppet se aggódjanak ebben az irányban, mert nem is akarja elvenni, mert ő karakter és nem holmi szélben ingadozó nádszál és megtartja a szavát és ha valamit ígért, úgy az szent. És ha üldöznék is emiatt, azzal se törődnek, mert a lelkiismerete tiszta és boldogult édesanyjának még a halálos ágyán megesküdött, hogy soha életében hazudni nem fog, erre kezét adta és ez az eskü örökre érvényes. És a családjában soha senki nem hazudott és az iskolában is mindig legjobb jegye volt erkölcsös viselkedéséből. Na ebből láthatják, hogy különböző dolgok meg nem engedhetők, de mégis megtehetők és hogy az utaink különbözők lehetnek, csak az akaratunk legyen egyforma.

— Kedves barátaim, — szólott az önkéntes, ki szorgalmasan jegyezgetett, — minden rossznak megvan a maga jó oldala. Ez a levegőbe röpített, félig elégett, a töltésről lezuhant kórházvonat a mi századunk dicsőségteli történetét gazdagítja egy új, jövődöbeli hőstettel. Úgy képelem, hogy ahogy éppen az elébb feljegyeztem, szeptember 16-án, zászlóaljunk minden egyes századából egy pár közlegény, egy őrmester vezetésével, önként jelentkezik, hogy egy ellenséges páncélvonatot, mely reánk tüzel és nem enged át bennünket a folyón, a levegőbe röpítsen. Parasztoknak öltözve, becsületesen végrehajtották feladatukat...

— Mit látok itt, — kiáltott az önkéntes jegyzeteibe pillantva, — hogy is került ide a Vanek őrmester?

— Hallgasson csak ide, számvevő őrmester úr, mi-

csoda csinos történet áll majd önről a zászlóalj történetében. Azt hiszem maga már egyszer szerepel benne, de ez határozottan jobb és kiadósabb lesz. — Az önkéntes emelt hangon olvasta: Vanek számvevő őrmester hősi halála. Az ellenséges páncélvonat levegőbe röpítésének bátor vállalkozásához Vanek számvevő őrmester is jelentkezett. Mint a többiek, úgy ő is parasztnak öltözködött. Az előidézett robbanás elkábította és amikor öntudatlanságából felébredt, az ellenségtől körülvéve találta magát, amely azon minutumban az ellenséges divízió törzskara elé vitte, ahol szemtől szembe a halállal, minden felvilágosítást seregünk állásáról és erejéről megtagadott. Miután álruhában volt, mint kémet kötél általi halálra ítélték és ezt a büntetést csak magas rangjára való tekintettel változtatták át agyonlövésre. A kivégzést a temető fala mellett azonnal végrehajtották. A bátor Vanek számvevő őrmester nem engedte, hogy szemét bekössék. Arra a kérdésre, hogy „van-e valami kívánsága”, azt felelte: „Adjátok át, parlamentérem útján zászlóaljamnak utolsó, üdvözetemet és tudassátok velők, hogy abban a meggyőződésben halok meg, hogy zászlóaljam dicső útját folytatni fogja. Továbbá tudassátok Sagner kapitánnyal, hogy az utolsó zászlóaljparancsnoksági parancs szerint a húsporciót naponta két és fél konzervára emelték”. Így halt meg a mi Vanek számvevő-őrmesterünk; utolsó szavaival az ellenség soraiban irtózatot pánikot támasztva. Ezek ugyanis azt gondolták, hogy bennünket azzal, hogy megakadályoztak a folyón való átkelésben, elvágtak az élelmezési állásunktól és közeli kiéhezésünkre és így demoralizálásunkra számoltak. Vanek hősie nyugalmaról, amivel a halál szemébe nézett, tanúskodik az a tény is, hogy kivégzése előtt, az ellenséges törzskari tisztekkel huszonegyezett. „Az általam nyert összeget adjátok át az orosz vörös kereszt-

nek, mondotta akkor, amikor már a fegyverek csöve előtt állott. Ez a nemesszívú nagyság a jelenlévő katonai személyeket egész könnyekig meghatotta.

— Bocsásson meg, Vanek úr — folytatta az önkéntes — hogy bátorságot vettem magamnak és rendelkeztem az ön által nyert pénz felett. Gondolkoztam rajta, hogy nem inkább az osztrák Vörös keresztnek kellett volna-e juttatnom, de aztán arra a meggyőződésre jutottam, hogy az emberiség szempontjából ez teljesen mindegy, ha már az valamely humanitárius intézetnek adatott.

— A mi boldogult őrmesterünk: — mondta Svejka — hagyományozhatta volna Prága város levesakciójának is, de így mégis jobb, mert megeshetett volna, hogy a polgármester májpástétomot vett volna a pénzen a reggelijéhez.

— Na igen, lopás az van mindenütt, — szólt Choudounszky, a telefonista.

— Különösen sokat lopnak a Vöröskeresztnél — jelentette Jurajda szakács megbotránkozott ábrázattal — Volt Bruckban egy szakács ismerősöm, ki az ápolónővérek számára főzött és az mesélte nekem, hogy a nővérek főnöknője és a vezető ápolónők egész láda malagát és csokoládét küldözgettek haza. Az alkalom szüli a tolvajt. Ez az emberek önrendelkezése. Minden ember végtelen életében megszámlálhatatlan változásokon megy át és tevékenységének bizonyos időszakában, mint tolvajnak kell megjelennie. Jómagam már túl vagyok ezen a korszakon.

Jurajda okkultista szakács erre egy üveg konyakot húzott elő a zsákjából.

— Látjátok — mondotta, az üveget kidugaszolva, — állításaim csálhatatlan bizonyítéka. Elutazásunk előtt a tisztí menázsiból vettem el. A legjobb márkájú konyak,

linzi torták cukros zománcához kellett volna felhasználni. De arra rendeltetett, hogy tolvajjá legyek.

— Es az sem volna rossz, — hallatszott Svejks felől — ha mi meg arra rendeltettünk volna, hogy a maga bűntársaivá legyünk, nekem legalább is ilyen előérzetem van.

Es ez a rendeltetés tényleg teljesedett. Az üveg körbe járt, dacára Vanek őrmester tiltakozásának, aki azt véleményezte, hogy a konyakot a csajkából kellene inni, egyenlően felosztva, mert így könnyen igazságtalanság történhet, tekintve, hogy ötven vannak egy üvegre, úgy, hogy az egyenlőtlen szám miatt, könnyen megtörténhetik, hogy valaki egy korttyal többet iszik, mint a többiek. Ehhez aztán Svejks megjegyezte: „Ez igaz; ha aztán a Vanek úr páros számot akar, akkor lépjen ki az egyletből, így nem lesznek kellemetlenségek és veszekedések.”

Vanek erre visszavonta javaslatát és újat tett. A nagylelkű adományozó, Jurajda szakács, úgy követte a kortyolásnál, hogy rája kétszer kerüljön a sor. Ez megint az ellenkezés viharát váltotta ki, hisz Vanek egyszer a flaskó kinyitásánál már ivott belőle.

Vanek elfogadta az önkéntes javaslatát, hogy betűrendben igyanak; azzal okolta ezt meg, hogy annak is van valami jelentése, hogy kit hogyan hívnak.

Chodounsky, az első az a-b-c-ben megnyitotta a sort, amikor is fenyegető pillantást lövelt Vanek felé, aki úgy számolta, hogy neki, mint utolsónak egy korttyal több fog jutni. Ez durva matematikai hibának bizonyult, mert nem volt huszonegy korty a flaskóban.

Ezután „ramslit” játszottak, három kártyával. Kitűnt, hogy az önkéntes minden rablásnál a szentírásból vett kegyes mondásokkal kabalázott. Amikor például rátette a kezét az alsóra, áhítatos ajkai ezt mondták: Uram,

istenem, add nekem e szógát erre az esztendőre, hadd küldjem ősszel és tavasszal szántóra, legelőre...

Mikor szemére vetették, hogy volt pofája még a nyolcast is rabolni, emelkedett hangon kiáltotta: „Avagy ismeritek-e azon asszonyt, kinek vala tíz pénze, miből is egyet elveszíte, mikor is fölgyújtá a gyertyákat és a házat kitakarítá és szorgalommal keresé mígnem megtalálta. És amidőn megtalálta, összehívá az ő barátnőit és szomszédait és mondá: „örvendjetelek velem, mert ímé megvásároltam a nyolcast, a tromfkirályt és az ást is tetejébe. No most, le a kártyákkal, ebbe a pártiba mind belebuktatok!”

Marek önkéntesnek valóban nagy szerencséje volt a kártyában. Mialatt a többiek egymás lapjait letromfolták, jött Marek a maga legmagasabb kártyájával és valamennyit lecsapta. Egyik tétet a másik után vitte haza és ráadásul még a próféták ígéivel verte fejbe őket:

— És eljön a nagy fölindulás, az éhínség és a pestis ördögei szántják föl a föld hátát és az égen jelek intenek...

Végre is beleúntak a játékba, miután Chodounscki, a telefonista, elvesztette a lénungját egy fél esztendőre előre. Nagyon oda is volt emiatt, főleg mert az önkéntes írásbeli átruházást követelt, olyan formában, hogy Vanek őrmester a lénungfaszolásnál Chodounscki járandóságát neki fizesse ki.

— Ne félj Chodounscki, — vigasztalta Svejtk, — ha szerencséd van, mindjárt az első ütközetben elesel és akkor Marek ríhat a lénungod után; írd csak neki alá.

Az a lehetőség, hogy ő el is eshetik, kellemetlenül hatott a telefonistára. Erélyesen védte is magát a föltevés ellen: — Nem fogok nektek elesni, juszt se. A telefonistákkal ritkán történik ilyesmi, mert ők fedezékben

vannak. A vezetéket kihúzni vagy a szakadást megkeresni csak ütközet után szokták.

Az önkéntes erre kifejtette, hogy éppen ellenkezőleg, a telefonisták állandóan a legnagyobb veszélyben vannak, mert az ellenséges tüzérség mindig őket keresi. A telefonista még a deckungban sincs biztonságban. Még ha tíz méterre bújik a föld alá, a tüzérség még ott is megtalálja. A telefonisták úgy pusztulnak, mint az ürgek az áradásnál.

— Királyhidán is láttuk ennek a bizonyítékát, ahol akkor nyitották meg a huszonnyolcadik telefonistakurzust.

Chodounscki erre nagyon elkeseredetten bámult maga elé, ami Svejket vigasztaló intervencióra készítette:

— Hadd el, az egész háború egy nagy csirkefogás. — Mire Chodounscki barátságosan vágta vissza: — Kuss!

— Lássuk csak, — folytatta az önkéntes, — mi áll Chodounscki telefonistáról a zászlóalj történetéhez készülő jegyzeteimben? B... C... ch... ahá, itt van: Chodounscky, telefonista. Egy ellenséges akna eltemette. A földomlás alól még egyszer felhívja a zászlóaljtörzset: „meghalok, de gratulálok a zászlóaljnak a szép győzelemhez!”

— Nahát, ha még ezzel se vagy megelégedve! — mondta Svejk, — avagy akarsz valamit még hozzáfűzni. Emlékszel a „Titanic” hajó telefonistájának esetére, aki, amikor a hajó már süllyedt, egyre telefonálgatott a konyhába, ami már a víz alatt volt, hogy mi lesz az ebédvel.

— Miattam akármit hozzáfűzhetünk, — ajánlkozott az önkéntes. — Chodounscki végszavát esetleg még kiegészíthetjük azzal, hogy halála előtt még belekiabált a telefonba: Tiszteltetem a vasbrigádot!

IV. „MENET INDULJ!”

Amikor beérkeztek Sanokba, kitűnt, hogy abban a vonagon, ahol a 11. század tábori konyhája utazott, ahol a jóllakott Baloun a boldogságtól majd szétrobbant, valóban igazat beszéltek: csakugyan vacsorakiosztás készült, sőt még prófuntot is kellett volna faszolniuk vigaszul az elmúlt sovány napokért. Amikor kimásztak a vonagból, megállapították, hogy Sanokban tanyázik a „Vasbrigád” törzse is, melyhez a bataillon keresztlevele szerint ők is tartoznának. Jóllehet a vasúti összeköttetés Lemberg felé sőt egész a határig épen maradt, mégis rejtélynek tűnt, miért rendelkezett úgy a keleti frontszakasz parancsnoksága, hogy a Vasbrigád törzse százötven kilométerrel a front mögött helyezkedjék el a csatlakozó menetzászlóaljakkal együtt, amikor a front Brodytól a Bug folyóig és Sokal városig nyújtózott?

Ez a módfelett érdekes stratégiai kérdés nagyon egyszerűen oldódott meg, mikor Sagner kapitány Sanokban a brigádtörzsnél át akarta venni a bataillon elhelyezésére szóló parancsot.

Brigádadjutáns, Tayrle százados volt az ordonánctiszt.

— Nagyon meg vagyok lepetve, — szolt Tayrle kapitány, — hogy önök semmi utasítást nem kaptak. A marsruta meg van állapítva. Természetesen az előremenésüket nekünk jelenteniök kellett volna. A főparancsnokság rendelkezése szerint önök két nappal korábban érkeztek, mint kellett volna.

Sagner százados elvörösödött, de nem jutott eszébe mindazokat a chifrirozott táviratot itt elismételni, melyeket útközben kapott.

— Csodálkozom eljárása felett, — mondta Tayrle adjutáns...

— Úgy tudom — jegyezte meg Sagner, — mi tiszték mindnyájan tegezzük egymást.

— Miattam... — mondta Tayrle százados — mondd csak, aktív vagy te vagy valami civil?

— Na ez valami más... Már ki sem ismeri magát az ember. Itt már annyi barom tartalékos tiszt ment át!

— Mint akkor is, mikor Limanovától és Kraszniktól visszavonultunk, ezek az „ez-is-tisztek” mindjárt elvesztették a fejüket, amint egy kozákpátrajt megláttak. Mi törzskariak nem szeretjük ezeket az ilyen nyavalyásokat. Egy olyan hülye fickó az intelligenc-jelzéssel, a végén még aktiváltatja magát, vagy civilben leteszi a tiszti vizsgát és tovább is egy barom civil marad és aztán kitör a háború, tiszt lesz belőle, de megmarad szarházinak! — Tayrle kapitány köpött egyet és barátságosan megveregette Sagner százados vállát: „Két napig maradtok itt körülbelül. Majd kalauzollak benneteket. Táncolni fogunk. Angyali kurváink vannak. Aztán van itt egy generálisleány, aki azelőtt a lesbosi szerelemnek hódolt. Na erre mi mind asszonyruhát húzunk, majd meglátod, hogy mit mível akkor! Olyan igazi sovány macska ez, el se tudod képzelni. Hanem ez ért a dolgokhoz, kamerád. Jó firma, mondhatom... különben majd meglátod...

— Bocsánat — mondta összerázkódva — megint hány-nom kell, ma már harmadszor.

Mikor visszajött, bebizonyítandó Sagner századosnak, hogy itt milyen vidám élet folyik, elmondta, hogy ez

mind a tegnapi eset következménye, amikor is nagy céció volt és amin a műszaki osztag is résztvett.

Ennek az osztagnak a parancsnokával, ki szintén századosi rangban volt, Sagner kapitány hamar megismerkedett. Ugyanis betört az irodába egy hosszú, háromcsillagos uniformisú ember, ki mintegy félálomban beszélt Tayrle századossal és Sagnert észre se vette: „Mit csinálsz te disznó; na, a grófnőt tegnap este jól elintézted”. Leült és egész arca nevetett, mialatt egy vékony nádpálcával a lábszárát veregetve folytatta: „Na, ha elgondolom, hogy néztetek ki, amikor az ölébe hánytál...”

— Igen — mondta Tayrle — tegnap finoman mulattunk... Ezután bemutatta egymásnak Sagnert és a nádpálcás tisztet, amiután mindhárman otthagyták az irodát és átvonultak a „Kávéházba”, ami egy éjszaka alatt alakult azzá valami csapszékből.

Mikor átmentek az irodán, Tayrle elvette a műszaki osztag parancsnokától a nádpálcát és rávágott a nagy asztalra, ami mellől erre a kommandóra, tizenkét katonai írnok pattant glédába. A csöndes, veszélytelen munka hívei voltak, a hadsereg mögött, nagy békés hasakkal extrauniformisaikban.

És a tintanyalás e tizenkét kövér apostolához fordult Tayrle kapitány, Sagner és a másik tiszt előtt hetvenkedve:

— Azt ne gondoljátok, hogy hízlaldában vagytok, disznók! Kevesebbet zabáljatok és igyatok és többet mozogjatok!

— Most még egy dresszúrát mutatok be nektek — közölte Tayrle társaival.

Mégegyszer rávágott az asztalra és úgy kérdezte a tizenkettőt: „Mikor pukkadtok fel malacok?”

Mind a tizenketten egyhangúan felelték: „Amikor kapitány úr parancsolja.”

Röhögött a saját hülyeségén és így hagyta el Tayrle kapitány az irodát.

A kávéházban Tayrle borovicskát rendelt és megparancsolta, hogy szólítsanak elő néhány kisasszonyt, akik éppen szabadok. Szóval kitűnt, hogy a kávéház tulajdonképpen nyilvános ház volt. Mivel senki se volt szabad a kisasszonyok közül, Tayrle kapitány rettenetesen felbőszült, utolsó módon szidta le az előszobában a madámot és ordítózza tudakolta, hogy ki van Elli kisasszonynál. Mikor hallotta, hogy valami tiszt, még jobban dühöngött.

Elli kisasszonynál Dub hadnagy tartózkodott, aki mikor a menetzászlóaljat a gimnáziumban elkvártélyozta, egész osztagát összehívta és hosszú beszédben érté-sükre adta, hogy az oroszok visszavonulásuknál minde-nütt nemibeteg személyzettel megfertőzött bordélyháza-kat hagytak hátra, hogy az ellenséges osztrák-magyar hadseregnek ily módon is nagy veszteségeket okozza-nak. Ezért óva inti a legénységet, hogy az ilyen lokálo-kat látogassa. Ő maga személyesen fog ezekben a házak-ban arról meggyőződni, hogy követik-e parancsait, mert már abban a zónában vannak, hogy akit ilyesmiben tet-tenérnek, az haditörvényszék elé kerül.

Dub hadnagy személyesen kívánt meggyőződni arról, hogy tiszteletben tartják-e parancsait. Valószínűen a vizsgálat kiindulási pontjaként választotta Elli szobájá-nak kanapéját, az úgynevezett „Városi Kávéház” első emeletén — egy kanapét, ahol nagyszerűen érezte magát.

*

Közben Sagner kapitány visszatért a zászlóaljhoz. Tayrle társasága ily módon feloszlott. Őt magát is keres-ték már a brigádjától, hol a brigádparancsnok már egy órája várakozott adjutánsára.

A hadosztálytól új parancsok jöttek, melyek szerint a mostérkezett 91. gyalogezred számára véglegesen meg kellett határozni a marsrutát, minthogy a legújabb dispoziciók szerint az eredeti irányban a 102. gyalogezred menetzászlóalja vonult előre.

Mindez nagyon bonyolult história volt, mert az oroszok Galicia északkeleti csücskében váratlanul gyorsan vonultak vissza, úgy, hogy ott néhány osztrák csapattest alaposan összekeveredett, néhol a német sereg részei ékelődtek közibük. Káosz keletkezett, melyet új menetzászlóaljak érkezése még csak fokozott. Más frontszakaszon ugyanez volt az eset, mint például itt Sanokban is, hova hirtelen egy hannoveri hadosztály tartaléka érkezett egy ezredes vezetése alatt; ennek az ezredesnek olyan rettenetes tekintete volt, hogy a brigádparancsnok egész törzsének utasításaira hivatkozott, mely szerint legénységét abban a gimnáziumban kell elszállásolni, hova épp az imént a kilencvenegyeseket kvártélyozták be. Törzsének elhelyezésére a Krakkói Bank helyiségeinek a kiürítését követelte, hol már a dandár törzse helyezkedett el.

A dandárparancsnok egyenesen a hadosztállyal lépett érintkezésbe, megmagyarázva a tényleges helyzetet. Ezután a divízió és a dühöstekintetű hannoveri közt folyt a tárgyalás. Ennek a megbeszélésnek az alapján a dandárhoz parancs érkezett: „A dandár este hatkor elhagyja a várost és megszállja a Turowa-Volsko-Liskowiec-Strarasol-Sambor vonalat. Vele egyidőben rukkol ki a 91. gyalogezred, mely fedezetét képezi. A földérintő járőr fél hatkor Turowára indul. Az északi és déli oldalvéd között három és fél kilométeres távolság tartandó be. A hátvéd negyed hétkor indul.”

Így a gimnáziumban nagy összevisszaság támadt. A

zászlóalj tisztjeinek tanácskozásán Dub hadnagy hiányzott. Svejkl parancsot kapott megkeresésére.

— Remélem — mondta Lukás főhadnagy, — minden nehézség nélkül meg fogja találni. Hisz úgylis maguk állandóan egymáson lovagolnak.

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem, hogy éppen ezért, mert mindig egymáson lovagolunk — a század parancsát írásban kérem.

Mialatt Lukás főhadnagy kopírkönyvébe írta a parancsot, mely szerint Dub hadnagy fontos tanácskozásra a gimnáziumba jöjjön — Svejkl továbbjelentett: „Igen, főhadnagy úr, nem kell aggódnia. Meg fogom találni, mert a katonának tilos a kuplerájba menni és ő minden bizonnyal ott ül az egyikben, hogy meggyőződjön arról, hogy a szakaszból nem akar-e valaki a hadbíró-ság elé kerülni, amivel ő állandóan fenyeget bennünket. Ő maga kijelentette a szakasz előtt, hogy minden kuplerájba be fog menni és jaj annak, aki őt rossz oldaláról fogja megismerni. Különbem tudom, hol van. Ott áellenben, a kávéházban, mert az egész legénység nézte, hogy hova megy először”.

Az egyesült városi mulatóhelyek és a „Városi Kávéház” is, melyről Svejkl beszélt, két osztályból állott. Aki nem akart a kávéházon át menni, az hátrakerült, hol egy öreg asszony melegedett a napon, aki németül, lengyelül és magyarul körülbelül ilyesmit motyogott: „Gyere kedvesem, itt szép kisasszonyok vannak”.

Ha a katona belépett, egy folyosón át az előszobába vezette, mely fogadószobának szolgált. Előhívott egy leányt, ki azonnal ingrevetkőzve szaladt ki. A kisasszony mindenekelőtt pénzt követelt, amit a madám ott, helyben átvett, mialatt a katona lekapcsolta bajonettjét.

A tiszték a kávéházon át jártak. A tiszturak útja ko-

morabb volt, mert a háttérben a szalón mellett vezetett el, hol a második garnitúrában volt választás, amit a tiszturak számára tartottak fönn. A hölgyeknek itt csipkés ingecskéik voltak, bort és likőrt szolgáltak föl. A madám itt nem tűrt meg semmit, minden fönn, a szobákban zajlott le. Egy ilyen poloskás paradicsom diványán hevert alsónadrágban Dub hadnagy, mialatt Elli kisasszony — mint ilyen esetekben szokás, — élete szépen kiagyalt tragédiáját mondta el: apja gyáros volt, ő maga gimnáziumi tanárnő Pesten és szerencsétlen szerelme juttatta ide.

Dub hadnagy feje fölött egy kis asztalkán, ha kinyújtotta kezét, borovicskát és poharakat talált. Az, hogy a pálinkásüveg félig üres volt és hogy Elli és Dub érthetetlen dolgokat gagyogtak, teherpróbáját adta annak, hogy Dub hadnagy nem bírta az italt. Beszédéből kitűnt, hogy mindent összezavart és Ellit szolgájának, Kunnernek tartotta, úgy is nevezte és szokás szerint fenyegette az ál-Kunnert: „Kunner, Kunner te beste, még megismeresz te engem a rossz oldalamról is...”

Svejknek ugyanazon a procedúrán kellett volna átesnie, mint minden olyan katonának, akik hátulról kerülnek, ő azonban szeliden ellökött magától valami ingrevetkőzött leányt, kinek sikítására szaladva érkezett a lengyel madám és Svejknek szemtelenül a szemébe tagadta valamiféle hadnagynak is a jelenlétét.

— Ne lármázzék annyit velem, nagysád — mondotta Svejk barátságosan, édes mosollyal, — vagy szájonvágom. Nálunk a Platnérzky-utcában egy madámot úgy elláttak, hogy semmit se tudott magáról. Ugyanis egy fiú az apját kereste ott, egy bizonyos Wondracseket, akinek egy pneumatik üzlete volt. Azt a madámot Chrownowanak hívták és mikor föllesztették a mentőállomáson és

megkérdezték tőle, hogyan hívják, azt válaszolta, valahogy „Ch”-val kezdődik a neve. És önt, hogyan hívják, ha szabad kérdezni?

A tiszteletreméltó matróna rettenetes üvöltésbe kezdett, mikor Svejek ezek után félretolta és megindult a falépcsőn az első emelet felé.

Lenn megjelent az örömház tulajdonosa, valami elszegényedett lengyel nemes. Utánaszaladt a lépcsőn Svejkek és a blúzáat húzta, mialatt németül azt kiáltozta, hogy fönn a katonáknak semmi keresnivalójuk nincs. Fönt az a tiszturak számára van, a legénységnek meg lenn.

Svejek figyelmeztette a tulajdonost, hogy ő az egész osztrák-magyar ármádia érdekében jött ide és egy hadnagy urat keres, aki nélkül a sereg nem vonulhat a harcmezéjére és mikor a másik ezen mulatott, lelökte a lépcsőn és a helyiségek átvizsgálásába fogott. Meggyőződött arról, hogy az össze szobák üresek és csak a folyosó végén, kopogtatás után, a kilincset rögtön lenyomva és az ajtót kissé kinyitva, — hallotta Elli csipogását: „Foglalt”. És rögtön utána Dub hadnagy hangját, aki azt vélte, hogy otthon van a szobájában: „Szabad!”

Svejek belépett, a diványhoz ment és mialatt Dub hadnagnak a kopírkönyvből kitépett parancsot átnyújtotta és lopva az ágy sarkába szórt uniformis darabjait szemlélte, jelentette: „Hadnagy úrnak, alássan jelentem, tessék felöltözni és a parancs átvétele után, melyet itt átadok önnek, azonnal a mi kaszárnyánkban, a gimnáziumban megjelenni, nekünk ugyanis ott fontos katonai tanácskozásunk van!”

Dub hadnagy rámeresztette aprópupillás szemét, de aztán rájött arra, hogy még sem annyira részeg, hogy Svejket meg ne ismerné. Rögtön eszébejutott, hogy

Svejket rapportra küldi és ezért rákezdté: „Mindjárt leszámolok veled, Svej. Majd meglátod... mi fog... még... történni veled”.

— Kunner, — kiáltotta Ellinek, — önt még... nekem... egy pohárral!

Ivott és mialatt elolvasta az írott parancsot, nagyot nevetett: „Ez egy mentség? Nálunk... semmi mentség... nem érvényes. Mi háborúban... vagyunk és... nem az iskolában... Szóval... téged a bordélyban... elcsíptek? Gyere hozzám... közelebb Svej... hadd adjak egy ... pár pofont... melyik évben... verte meg... macedóniai Fülöp... a rómaiakat?... Nem tudod?... te ökör.

— Hadnagy úrnak alássan jelentem, — folytatta Svejék kérlelhetetlenül — legfelsőbb brigádkommandóparancs, hogy a tiszt urak azonnal fölöltözködnék és a zászlóaljhoz jönnek, megbeszélésre; mi tudniillik odébbmegyünk és most fog határozatba menni, hogy melyik század lesz elővéd, melyik oldalvéd, melyik hátvéd. Éppen most fog mindez eldőlni és én úgy gondolom, hogy a hadnagy úrnak is lesz hozzátenni valója.

Ez a diplomatikusan beszéd kissé magához térítette Dub hadnagyot; lassan kezdett rájönni arra, hogy még sincs a kaszárnyában, de elővigyázatból még megkérdezte: „Hol vagyok?”

— Hadnagy úrnak a kuplerájban tetszik lenni. Isten útjai kiszámíthatatlanok.

Dub hadnagy nagyot sóhajtott, lemászott a diványról és keresni kezdte az uniformisát. Svejék segített neki. Mikor végre felöltözött, mindketten kimentek, de Svejék azonnal visszatért és pillantást sem vetve Ellára, — aki visszajövetelét egész másképpen értelmezve azonnal bebújt az ágyba — kiitta a maradék borovicskát és újra utánament a hadnagynak.

Az utcán megint minden Dub fejébe szállt, mert nagy volt a hőség. Mindenféle zavaros bolondságokat mesélt Svejknak. Arról beszélt, hogy otthon egy helgolandi levelesládája van és hogy azonnal a matura után billiárdozni ment és nem köszönt az osztályfőnöknek. Minden mondathoz külön hozzáfűzte: „Remélem, jól megért engem”.

— Természetes, hogy megérttem önt — felelt Svej. — Ön körülbelül úgy beszél, mint a Pokrony bádigos Budweiszbán. Az, ha az emberek azt kérdezték: „Fürdött már az idén a Malzban?” — azt felelte: „Nem, de azért idén sok szilva lesz”. Vagy azt kérdezték tőle: „Evelt már ezidén gombát?” erre az felelte: „Nem, de ez a marokkói szultán nagyszerű embernek látszik.”

Dub hadnagy megállott és úgy böfögte ki magából: „A marokkói szultán? Az már letűnt nagyság”. Letörölte a homlokáról az izzadtságot és fátyolos szemekkel Svej felé fordulva mormogta: „Így még télen sem izzadtam. Egyetért velem? Megért engem?”

— Megérttem, hadnagy úr. Hozzánk a „Kehely” kocsmába is eljárt egy öreg úr, egy nyugdíjazott tartományi tanácsos, ő éppen így vélekedett. Mindig azt mondotta, hogy nagyon csodálkozik azon, hogy milyen különbség van a hőmérsékletben nyáron és télen. És nagyon furcsának találja, hogy az emberek erre még nem jöttek rá.

A gimnázium kapujában Svej elhagyta Dub hadnagyot. Ez azonnal feltámolygott a gyűlésterembe, hol a katonai tanácskozás folyt és azonnal jelentette Sagner kapitánynak, hogy ő, Dub, teljesen részeg. Az egész tanácskozás alatt lógófejjel ült és csak a vitánál emelkedett fel olykor és közbekiáltotta: „Az önök véleményük, uraim, teljesen helyes, de én egész részeg vagyok!”

Mikor minden intézkedést megbeszéltek és Lukás fő-

hadnagy századát jelölték meg elővédnek, Dub hadnagy hirtelen összerázkódott, felemelkedett és megszólalt: „Emlékszem a nyolcadikos osztályfőnökömre, uraim. Éljen! éljen, éljen!”

Lukás főhadnagy arra gondolt, hogy legjobb volna Dub hadnagyot, Kunner szolgája révén átszállíttatni a fizikai szertárba, mely előtt állandóan őr állt, nehogy valaki az ásványgyűjtemény még meglévő darabjait is ellopja. Erre az átvonuló csapattesteket a dandár állandóan figyelmeztette.

Ez az elővigyázatossági rendszabály még abból az időből származott, mikor egy honvédtáboraljat kvártélyoztak be a gimnáziumba és az elkezdte fosztogatni a szertárt. A honvédeknek különösen az ásványgyűjtemény tetszett — a tarka kristályok és kavicsok, amiket a hátizsákjaikba dugdostak.

A kis katonatemetőben, egy fehér kereszten, olvasható ez a felírás: „Sargány László”. Ott alussza örök álmát az a honvéd, aki az iskola gyűjteményének fosztogatója közben, egy edényből, melyben különböző csúszó-mászókat őriztek, minden denaturált szeszt kiivott.

Így irtotta a világháború az emberi nemet még csúszómászógyűjtemények pálinkájával is. Mikor már mindenki eltávozott, Lukás főhadnagy Dub hadnagy kutya-mosóját hívatta, aki elvezette urát és lefektette. Dub hadnagy hirtelen elkapta kutya-mosója kezét és a tenyerébe nézve kijelentette, hogy meg fogja jósolni Kunner jövődöbeli felesége nevét.

— Hogy hívják önt? Húzza ki a blúzom tárczasebéből a noteszemet és ceruzámat. Úgy, önt Kunnernek hívják: jól van, jöjjön vissza negyedóra múlva és én leolvasom egy céduláról a jövődöbeli felesége nevét.

Alig mondta ezt végig, máris hortyogni kezdett, de

megint csak felébredt és elkezdett a noteszébe valamit maszatolni. Amit felírt, azt kitépte, ledobta a földre és az ujját titokzatosan szája előtt tartva, mondotta: „Most még nem, csak negyedóra múlva. A legjobb lesz, ha a cédulát majd bekötött szemmel keresi meg”

Kunner olyan szelíd fiú volt, hogy tényleg visszajött negyedórával később. Mikor a cédulát kisimította, ezt olvasta ki Dub hadnagy hieroglifáiból: „Jövendőbeli felesége neve, uram, Kunnerné lesz.”

Mikor a cédulát egy idő múlva megmutatta Svejknak, ennek az volt a véleménye, hogy Kunner vigyázzon erre, mert katonai személyek ilyen dokumentumait mindenkinek tiszteletben kell tartani. A régi, békevilági szolgálatban olyasmi sohasem történt, hogy egy tiszt a kutyamosójával levelezett volna és még hozzá urazza is.

Mikor a kiadott rendelkezéseknek megfelelően megtörténtek az előkészületek az indulásra, a brigádparancsnok, akit a hannoveri őrnagy olyan jól felhúzott, fölállította az egész bataillont a szokásos négyszögbe és beszédet tartott.

— Katonák — mennydörgött szájából a négyszög felé — most az ellenséges fronthoz közeledünk, honnan csak néhány napi mars választ el. Katonák! Eddigi marsoatokon nem volt alkalmatok írni kedveseiteknek, akiket elhagytok, nem adhattátok meg a címeteket, hogy kedveseitek tudhassák, hova írjanak, hogy örülhessenek a ti kedves otthonmaradottjaitok leveleinek.

Valahogy nem tudott e levélből kievickélni és egyre hajtogatta: a ti kedveseitek, a ti rokonatitok, a ti kedves otthonmaradottjaitok, stb., stb., míg végre áttörte a kört ezzel a hatalmas kiáltással: „Ezért van tábori postánk a fronton.”

További beszéde azt a látszatot keltette, mintha ezek

a szürke egyenruhába bújtatott emberek most már a legnagyobb örömmel legyilkoltathatják magukat, hiszen a fronton van tábori posta és annak, akinek a gránát elvitte mindkét lábát, öröm lesz a halál, ha arra gondol, hogy tábori postájának a száma 72 és hogy azon a kedves otthonmaradottak levele és csomagja pihen. némi füstölthússal, szalonnával, otthonsütött cvibakkal.

A beszéd után a császárt éltették és a dandár zenekara rázendített a nemzeti himnuszra, azán megindultak egymásután ennek az emberi vágóállománynak egyes csoportjai, a kiadott intézkedések szerint, a Bug-mögötti vágóhídjuk felé.

*

A 11. század félhatkor Turowa-Volska felé menetelt. Svejek egész hátul baktatott a század törzsével és a szanitécekkel. Lukás főhadnagy állandóan végiglovagolt az egész kolonne mellett, miközben mindúntalan viszsanyargalt, részint azért, hogy Dub hadnagy állapotáról informálódjon, aki egy kis kocsin vitorlavászonnal betakarva utazott, ismeretlen jövője új hőstettei felé, részint, hogy Svejkkal eldiskurálja az út unalmát. Ez türelmesen cipelte bornyúját és fegyverét és Vanek őrmesterrel arról diskurált, hogy évek előtt a hadgyakorlaton Veliki Mezerics mellett milyen kellemes marsolás esett.

— Az éppen olyan vidék volt, mint ez itten, csak éppen hogy nem voltunk olyan feldmészig kiagyusztírozva, mint most, mert mi akkor nem tudtuk, mi az a tartalék konzerv és ha egy konzervát faszoltunk, azt mindjárt az első szálláson felzabáltuk és helyette egy téglát tettünk a borjúba. Egy faluban aztán felülvizsgálatra került a sor, az összes téglát eldobatták velünk és az olyan sok volt, hogy abból ott valaki családi házat építhetett magának.

Kicsit később Svejtk Lukás főhadnagy lova mellett marsolt igen strammul és a tábori postáról beszélt:

— Nagyon szép beszéd volt és az is nagyon szép, ha valaki a harctéren kedves levelet kap. De én, amikor évekkal ezelőtt Budweiszban szolgáltam, a kaszárnyába csak egy levelet kaptam, de ezt megtartottam.

Svejk piszkos tárcájából zsírpecsétetes levelet húzott elő és mialatt igyekezett lépést tartani Lukás főhadnagy lovával, mely mérsékelt ügetésbe kezdett, hangosan olvasta:

— „Te alávaló bitang, te gyilkos, te semmiházi! Kris káplár Prágába jött szabadságra és »Kocan«-nál táncoltam vele és ő mondotta nekem, hogy te Budweiszban, a »Zöld Békában« valami buta libával táncoltál és hogy már egész elhagytál engemet és hogy tudd eztet mind a budikában írom a lyuk mellett a deszkán, köztünk mindeknek vége. A te volt Bocénád. Hogy el ne felejtsem, a káplár majd jól megszekerőz téged, én kértem rá. És hogy még el ne felejtsem, te nem fogsz az élők sorában találni engem, ha hazagyössz szabadságra.”

— Magától értetődő, — folytatta Svejk, mérsékelten ügetve, — hogy amikor szabadságra jöttem, az élők között volt és még hozzá milyen élő küzött. „Kocán”-nál találtam, két katonával és az egyik olyan élénk volt közülük, hogy egész nyilvánosan a blúzába nyúlt, mintha — megkövetem a főhadnagy urat — szúzi ártatlanságát akarta volna elvenni, mint azt a Wenceslava Luzicka mondta, vagy hasonlóan, mikor egy fiatal lány, olyan tizenhatéves forma, egyszer a tánciskolában hangos sírás közt egy gimnazistának azt mondotta, mert az megcsípte a karját: „Uram, ön tönkretette szúzi ártatlanságom”. Persze mindenki nevetett és az anyja, aki ott vigyázott rá, a „bezeda”* alatt kivitte a folyosóra és a buta csitrit

* Cseh nemzeti tánc.

jól nyakonteremtette. En, főhadnagy úr, mégis csak arra a meggyőződésre jutottam, hogy a falusi lányok mégis csak becsületesebbek, mint azok a mindenféle városi kis-asszonyok, akik a táncórára járnak. Mikor évek előtt Mnisekben voltam gyakorlaton, Kninbe mentem táncolni és ott megismerkedtem egy bizonyos Weklow Karolával, de valami nagyon nem tetszettem neki. Egyszer, vasárnap este elkísértem a tó partjára, leültünk a töltésre és mikor a nap lement, megkérdeztem tőle, hogy szeret-e engem. Főhadnagy úrnak alássan jelentem, olyan enyhe volt a lég, minden madár énekelt és ő meg borzasztóan nevetve felelte: „Ügy szeretlek, mintha egy tövis ment volna a fenekembe, hiszen te hülye vagy.” És én tényleg hülye voltam, olyan rettenetesen hülye, hogy én vele — főhadnagy úrnak alássan jelentem — mikor a földek között, a magas gabona között, elhagyott helyeken sétáltam, le se telepedtem vele és csak isten áldását mutogattam neki és én idióta, csak mondom ennek a parasztlánynak, hogy ez rozs, ez meg árpa, ez meg zab itten.

Es mintegy e szavak bizonyosságaképpen a század elején felhangzott a katonák nótája, az a nóta, melynek hangjai mellett a cseh regimentek annak idején Solferinóhoz vonultak, hogy vérüket Ausztriáért hullassák:

Szól a déli harangszó,
Ring a fodros viganó,
Zupajdija, zupajda,
Tedd a földre, arra jó...

Mire a többiek is rázendítettek:

Tedd a földre, arra jó,
Hív a tarka viganó.
Add a csókot párosan,
Cuppanósan, pirosan,

Zupajdija, zupajda,
Ne félj, nem hozlak bajba,
Ring a fodros viganó,
Tedd a földre, arra jó, arra jó...

Azután a németek gyujtottak rá ugyanerre a nótára, csak német nyelven.

Régi katonadal ez, melyet talán már a napoleoni háborúk alatt énekelt a katonaság mindenféle nyelven. Most felhangzott itt a galíciai síkságon a turowa-volskai poros úton, melynek mind a két oldalán egészen a déli zöld dombokig, pusztult a termés a lovak patái alatt és ezer és ezer katonacsizma nyomán.

— Így jártak a földek is egyszer a manőveren Pisek mellett, — kezdte mondókáját Svejek, körülnézve. — Egy főherceg úr volt ott velünk, az egy olyan igazságos úr volt, hogy mikor vezérkarával stratégiai okokból átlovagolt a gabonán, a szárnysegéde mindjárt felbecsülte a károkat. Egy bizonyos Picha nevű paraszt nem örült a látogatásnak és nem fogadta el a kincstártól az öt hold eltaposott gabonájáért járó tizennyolc korona kártérítést, hanem, főhadnagy úr kérem, pörösködni akart és ezért aztán kapott is tizennyolc hónapot.

— Úgy gondolom, főhadnagy úr, hogy inkább örülnie kellett volna, hogy valaki az uralkodó házból a birtokán meglátogatta. Egy másik paraszt, aki műveltebb nála, a lányait mind fehérbe öltöztette volna, mint a nyoszolyólányokat, csokrot adott volna a kezükbe és fölállította volna őket a földjén és mindegyiknek üdvözlőnie kellett volna a hatalmas urat, mint ahogy Indiáról olvastam, ahol az alattvalók valami uralkodó elefántjával tapostatták el magukat.

— Miket beszél maga, Svejek? — kiáltotta Lukás főhadnagy a lóról.

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem, hogy én azt az elefántot gondolom, amelyik az uralkodót vitte, akiről azt olvastam.

— Azt meg kell adni magának, Svejks, hogy jól ki tud mindent magyarázni, — mondta Lukás főhadnagy és előrelovagolt. Ott a marskolonne erősen bomladozóban volt. Szokatlan volt a menetelés a vasúti utazás után és a teljes felszerelés súlya alatt mindnyájuknak megfájdult a háta és mindenki úgy igyekezett segíteni magán, ahogy tudott. Egyik oldalról a másikra tették át a fegyvert, a többség pedig már nem is a vállán vitte, hanem keresztben, a hátára vetve, mint valami gereblyét vagy vasvillát. Egyesek úgy gondolták, hogy kényelmesebb az árokban vagy a mesgyén menni, ahol a föld mégis puhább volt, mint a poros országúton.

Legtöbben csüggedt fővel bandukoltak és mindnyájukat szomjúság kínoztá, mert jóllehet a nap már leszállt, olyan fullasztó hőség uralkodott, akár délben és egy kerty víz se kotyogott már a kulacsokban. Ez volt az első nap, amikor meneteltek és ez a szokatlan állapot, ami különben csak ígérete volt még nagyobb szenvedéseknek, mindnyájukat elgyöngítette és elkábította. Abba hagyták a dalolást és azt számígtatták, milyen messze lehet még Turowa-Volska, ahol biztosra vették, hogy megszállnak. Egyesek leültek egy kis időre az árokba és hogy ne tűnjenek fáradtaknak, kifűzték a cipőjüket. Azt a hitet próbálták így kelteni, hogy a kapcájuk gyűrődött össze és csak azt hozzák rendbe, hogy a további menetelésben ne nyomja őket. Mások megint rövidebbre vették vagy kiengedték a fegyver szíjját, vagy kinyitották a hátizsákjukat és abban kotorásztak, azzal áztatva magukat, hogy ez a jobb tehermegosztásért történik, nehogy a szíjj az egyik vagy a másik vállat jobban lehúzza. Ha Lukás főhadnagy feléjük közeledett, felállottak és jelen-

tették, hogy valami nyomja, vagy feltartja őket. Legtöbbször azonban már a szakaszvezetők és kadettek, ha a távolból megpillantották Lukás lovát, felhajszolták őket.

Ha Lukás főhadnagy odaért, barátságosan biztatta őket, hogy keljenek föl, Turowa-Volska már csak három kilométerre van és ott megpihennek.

Közben Dub hadnagy felriadt a kétkerekű szanitéc-kocsi szakadatlan rázásától. Nem jött teljesen magához, de mégis fel tudott emelkedni és a század törzséhez tartozókat magához szólongatta, akik könnyedén mozogtak, mert mindnyájan, Balountól kezdve egész Chodounszkýig, hátizsákjaikat a kocsira pakkolták. Csak Svejks lépkedett bátran, hátán a zsákkal és fegyverét dragonyos módra, keresztbe vetve, pipázott és énekelt:

Mikor masíroztunk talián határra,
Sírva borult a lány a baka vállára...

Ötszáz lépésre Dub hadnagy előtt a porfelhőből katonák alakja bukkant ki. Dub, akinek lelkesedése újra visszatért, kidugta fejét a kocsiból és elkezdett a porfelhő felé kiáltozni:

— Katonák! A ti felemelő feladatotok nehéz! Fáradtságos menetelés, mindenféle nélkülözés, a megerőltetés minden fajtája áll előttetek. De én föltétlen megbízok a ti kitartástokban és szilárd akaratotokban.

— Röfögj, vadkan, — költötte hozzá Svejks. Dub hadnagy folytatta:

— Előttetek, katonák, nincs áthághatatlan akadály. Még egyszer, katonák, ismétlem nektek: nem könnyű győzelemhez vezetlek benneteket. Kemény dió lesz számotokra, de majd föltöritek! A történelem nem fog elejtkezni rólatok.

— S aki ezt hallja, okádni fog, — verselt tovább Svejtk.

És mintha Dub hadnagy ezt meghallotta volna, lehajtott fejjel, az út porába hányni kezdett. Mikor eleget okádott, még azt kiáltotta: „Előre katonák!” és újra visszahanyatlott Chodounszy telefonista hátizsákjára és egész Turowa-Volskáig aludt, ahol Lukás főhadnagy parancsára kiszedték a kocsiból és lábraállították. Sokáig tartott, míg Dub hadnagy, Lukás főhadnaggal való hosszú és nehéz tárgyalások után, annyira összeszedte magát, hogy végtére is kijelenthette:

— Logikusan megállapítva, ostobaságot cselekedtem...

Mindenesetre még nem volt teljesen magánál, mert mielőtt a szakaszához ment volna, így szólt Lukás főhadnagyhöz:

— Maga még nem ismer engem, de ha egyszer megismer...

— Na, arról, amit véghez vitt, Svejtk informálhatja.

Dub hadnagy tehát, mielőtt szakaszához ment volna, megkereste Svejket, akit Baloun és Vanek számvevő őrmester társaságában talált meg.

Baloun éppen arról beszélt, hogy ő otthon a malmában mindig egy üveg sört hűtött a kútban. A sör olyan hideg volt, hogy a fogai egész elvástak tőle. Más malmokban az ilyen sört kvarglihoz és vajhoz itták, ő azonban szörnyű falánkságában, amiért most bünteti az isten, még hatalmas darab húst is elnyelt utána. Most aztán az isten a turowa-volskai kutak bűdös, meleg vizével sujtja, amibe koleraveszedelem miatt még citromsavat kell önteni, amit épp az előbb osztottak ki közöttük; amikor csapatosan a kútra mentek. Baloun azt véleményezte, hogy a citromsav kiosztása valószínűleg a legénység kiéheztetését szolgálja. Igaz, hogy Sanokban eléggé jóllakott és hogy Lukás főhadnagy a fele porció borjú-

sültet, — amit a dandártól küldtek át, — nekihagyta, de bizony mégis azt gondolta, hogy itt megállanak, itt töltik az éjszakát, de előbb főzni fognak. Már szinte biztos volt ebben, mikor látta, hogy a szakácsok vizet mernek az üstökbe. Mindjárt meg is érdeklődte a konyhánál, hogy mi készül. Ott azt a választ kapta, hogy egyelőre vízhordásra szól a parancs. Lehet, hogy később elrendelik a víz kiöntését.

Ebben a pillanatban közeledett Dub hadnagy, aki igen bizonytalan lévén saját magában, megkérdezte:

— Társalogtok?

— Társalgunk, — felelte Svejek mindnyájuk nevében, — nálunk a társalgás éppen tetőpontjára hágott. Egyáltalában az a legjobb: jól társalogni. Most éppen a citromsav felett társalgunk. Társalgás nélkül a katona el sem lehet, ily módon legjobban elfelejti a különböző fáradságokat.

Dub hadnagy elhívta Svejket: kérdezni akar tőle valamit. Mikor kissé eltávolodtak, Dub hadnagy nagyon bizonytalan hangon megkérdezte: — Rólam beszéltek?

— Semmiesetre se, hadnagy úr, csak citromsavról és füstölthúsról.

— Lukás főhadnagy azt mondja, hogy valószínűleg csináltam valamit és hogy maga erről nagyon jól informálva van, Svejek.

Svejek komoly hangsúllyal mondta:

— Semmit sem csinált a hadnagy úr, mindössze egy nyilvános házban méltóztatott lenni. De ez valószínűleg tévedésből eredt. A Pimpra bádogost a kecskepiacról is mindig ott keresték olyankor, amikor a városba ment bádogot venni és mindig ilyen lokálokban találtak rá, vagy a „Suhá”-nál, vagy a „Dworák”-nál, épp úgy, ahogy én megtaláltam önt. Lent volt egy kávéház és fönn voltak a nők. A hadnagy úr bizonyára tévedésben volt

afelől, hogy hol is van tulajdonképpen, mert igen nagy volt a hőség és ha valaki nincs italhoz szokva, akkor ilyen forróságban még a közönséges rumtól is könnyen becsíp, hát még, mint a hadnagy úr, a borovicskától. Én tehát parancsot kaptam, hogy mielőtt odébb vonulunk, adjak át a hadnagy úrnak egy meghívást a tanácskozára és én meg is találtam magát, fönn a lánynál. A hőségtől és a borovicskától nem tetszett engem megismerni és levetkőzve tetszett a diványon feküdni. Nem tetszett ott semmit csinálni, még anyit sem szólt a hadnagy úr, hogy: „Maga még nem ismer engem”, na de ilyesmi mindenkivel megeshet, mikor nagy hőség van. Néhányan rettetesen szenvednek tőle, mások meg kicsit megkergülnek... Ha hadnagy úr ismerte volna az öreg Vejvodát Vrsovicről, aki elhatározta magában, hogy semmi olyat nem fog inni, amitől berúghatna. Így még egy utolsó stampedlit ivott és elment hazulról, hogy alkoholmentes italokat kerítsen.

— Miért meséli ezt nekem? — kiáltotta Dub hadnagy, aki ettől a beszédétől teljesen kijózanodott.

— Hadnagy úrnak alássan jelentem, ez ugyan nem tartozik össze, de ha már éppen beszélgetünk...

Dub hadnagynak most eszébe jutott, hogy Svejek megint megsértette és mivel éppen teljesen öntudatnál volt, rákiáltott Svejkre:

— Még majd megismersz engem! Hogyan állsz?

— Jelentem alássan, szabálytalanul állok. Nem ütöttem össze a bokámat. De mindjárt megteszem.

Svejek megint a leggyönyörűbb „vigyázz”-állásba vetette magát.

Dub hadnagy arra gondolt, hogy mit mondhatna még, de a végén csak ennyit szólt:

— Vigyázz magadra, hogy utoljára mondtam ezt neked. — És még utánatette, szavajárását megváltoztatva:

— Még nem ismeresz engem, de én tudom, hogy te ki vagy!

Mikor a hadnagy otthagya Svejket, katzenjammerjában azt gondolta: „Tán jobban hatott volna rá, ha azt mondom neki: Már régen ismerlek a rossz oldaladról, te léhűtő!”

Aztán Dub hadnagy Kunnert hívatta és megparancsolta neki, hogy kerítsen egy korsó vizet.

Kunner becsületére legyen mondvá, hogy Turowa-Volskán soká kereste a korsót és a vizet.

Végre sikerült neki a tisztelendő úrtól egy korsót lopni, melyet egy bedesztkázot kútból telemerített vízzel. Ehhez néhány deszkát fel kellett szakítania, mert a kutat ugyancsak elzárták, tekintve, hogy a vize tífuszgyanús volt.

Dub hadnagy azonban minden különösebb következmény nélkül kiitta az egész korsót, amivel bebizonyította a régi közmondást: „Csalánba nem üt a menykő!”

*

Mindnyájan nagyon tévedtek, ha azt hitték, hogy Turowa-Volskán töltik az éjszakát.

Lukás főhadnagy maga köré gyűjtötte Chodounszyk telefonistát, Vanek számvevő őrmestert, Svejek század-ordonánccot és Balount. A parancs egyszerű volt: „Az egész legénység felszerelését a szanitéceknél hagyja és egy mezei úton azonnal Polanecebe és onnan a patak mellett, délnyugati irányban, Liskowiecebe vonul.”

„Svejek, Vanek és Chodounszyk a kvártélymesterek. Éjszakai szállásról kell gondoskodniok a század számára, mely őket egy, legfeljebb másfél óra múlva követni fogja. Balounnak ott, ahol majd Lukás főhadnagy meg száll, egy ludat kell süttetni és mindhármójuknak vigyázni kell Balounra, nehogy megegye a felét. Azonkívül

Svejk és Vanek egy disznót vásárol a század számára. Éjszaka gulyást kell főzni. A legénység szállása rendes legyen, a tetves kunyhókat mellőzzék, hogy az emberek rendesen kipihenhessék magukat, mert a század reggel fél hétkor tovább vonul Krosienkán át Starazolba.”

A zászlóalj már nem volt szegény többé. A brigád gazdasági hivatala Sanokban már előleget adott a vágóhídhöz. A század kasszájában több mint százezer korona volt és Vanek számvevő őrmester parancsot kapott, hogyha helyben lesznek, — tehát a lövészárookban, — a halál előtt a századnak elszámoljon és a legénységnek kifizesse a járandóságokat az elmaradt menázsikért és prófuntokért.

*

Átkozott ronda marsa volt annak a négynek, kiknek az éjszakai kvártélyt kellett előkészíteni a 11. század számára és akik a sötétség beálltával a patak tulsó partján a Liskovichoz vezető erdei útra tértek.

Balounnak, aki először életében került olyan helyzetbe, mely az ismeretlen felé vitte és aki előtt mindez — a sötétség és a kvártélycsinálás — borzasztó titokzatosnak tűnt, hirtelen az a rettenetes gyanúja támadt, hogy ez a menetelés talán nem is olyan veszélytelen dolog.

— Bajtársaim, — suttogetta, mialatt a parti úton botladozott, — bennünket feláldoztak.

— Hogyan? — förmedt rá Svejk halkan.

— Bajtársaim, ne ordítsunk úgy, — könyörgött Baloun, — szinte a hátamban érzem, hogy meghallanak bennünket és rögtön megindítják ránk a tüzelést. Tudom, bennünket azért küldtek előre, hogy kitapasztaljuk, van-e ellenség a közelben és ha lövöldözést hallanak, úgy mindjárt tudják, hogy nem lehet tovább menni.

Bajtársak, mi földerítő járőr vagyunk, ahogy azt Terna káplár tanította.

— Úgy menj te előre, — mondta Svejks, — mi meg majd szépen mögötted megyünk, hogy idejében „nieder”-t csinálhassunk. Te aztán katona vagy! Attól fél, hogy lőni fognak rá. Épp ennek kell minden katonának nagyon örülnie, mert mentül többet lőnek rá, annál inkább fogynak az ellenség municiókészletei. Ezt minden katonának tudnia kell. Minden lövés, amit egy ellenséges katona rád süt, fogyasztja annak harci erejét. És amellett ő örül is ennek, mert így legalább a patronjaitól megszabadul és könnyebben tud szaladni.

Baloun mélyen fölsóhajtott:

— De nekem odahaza gazdaságom van.

— Fűtyülj a gazdaságodra, — tanácsolta Svejks, — ess el inkább a mi császáruinkért. Hát nem erre tanítottak a katonaságnál?

— Csak épp, hogy említették — felelte az együgyű Baloun. — Bennünket azonnal a gyakorlótérre vezettek és aztán nem hallottam többé ilyesmiről, mert tisztiszolga lettem. Ha legalább jobban kosztolna bennünket a császár...

— Átkozottul falánk disznó vagy. A katonát ütközet előtt egyáltalán nem szabad etetni. Ezt már évek előtt, még az iskolában tanította nekünk az Untergriez kapitány. Ez mindig azt mondta nekünk: „Ti bűdös fickók, ha egyszer háború lesz és ti ütközetbe mentek, nehogy telezabáljátok magatokat előtte. Aki telezabálja magát és egy lövést kap a hasába, az már kész... mert minden leves és minden prófunt egy ilyen lövés után kifolyik a belekből és egy ilyen katona rögtön gyulladást kap és akkor kész. Ha ellenben a gyomrában nincsen semmi,

akkor az egész lövés csak egy vice a számára, annyi, mintha felszúrnák egy pattanását.

— Én nagyon gyorsan emészték, — mondta Baloun. — Nálam nem marad a gyomorban semmi. Ha kívánod, felfalok egy egész tál káposztát disznóhússal és gombóccal és pajtásom, egy félóra múlva nem szarok ki többet belőle, mint három leveseskanállal, a többi mind elvész bennem. Némely ember például azt mondja, ha gombát eszik, az úgy megy ki belőle, ahogy megette, úgy hogy csak meg kell mosni őket és savanyú szószban újra megfőzni, de nálam az egész máskép van. Ha akárod, megeszem annyi gombát, hogy más megpukkadna tőle és aztán ha az árnyékszékre megyek, épp hogy kidur-rantok neked egy kis sárga kakát, olyat, mint egy gye-reké, a többi mind elvész bennem.

— Bennem, — közölte tovább Svejkkal bizalmasan Baloun, — minden feloldódik, még a halszálkák, még a szilvamagok is. Egyszer direkt megszámoltam: megettem hetven szilvásgombócot és mikor rájött a nagyszükség, hátramentem a pajta mögé és egy fával szétkotor-tam az egészet és a magokat különválasztottam és meg-számoltam. Hetven magból több, mint a fele elmállott bennem.

Baloun száját halk, nyujtott sóhaj remegtette meg:

— Az én öregem szilvásgombócot mindig krump-lis-tésztából csinált és egy kis kvárglit adott hozzá, hogy kiadósabb legyen. Aztán ő jobb szerette mákkal beszőrva, én viszont jobb szerettem kvárglival és egyszer föl is pofoztam ezért... Bizony, nem becsültem meg eléggé a családi boldogságot.

Baloun magába merült, csámcsogott, nyelt egyet és szomorúan és szelíden mondta:

— Tudjátok, bajtársak, most, amikor semmi ennivalóm

nincs, most úgy tűnik, hogy az asszonynak mégis igaza volt, hogy tulajdonképpen jobb volt mákkal! De akkor nekem úgy jött elő, hogy a más a fogamba megy és most aszondom, bár a fogamba menne... Az asszonynak sok veszekedése volt velem. Hányszor sírt, mert azt akartam, hogy több majorannát tegyen a májashurkába és ilyenkor mindig lekentem neki egy párat. Egyszer úgy elláttam a baját, hogy két napig nyomta az ágyat, mert nem akart nekem pulykát ölni, hogy aszondja elég egy tyúk is.

— Igen, bajtársak, — sírta el magát Baloun, — ha most májashurkát ehetnék, akár majoranna nélkül is, vagy tyúkot... Szereted a kapormártást? Látod, amiatt is milyen lárma volt és ma meginnám, akár a kávé.

Baloun lassan egész elfelejtette a képzelt veszedelmeket és már Liskowice felé jártak és az éjszaka csöndjében még mindig szakadatlanul mesélte, hogy milyen ételeket nem tudott azelőtt megbecsülni, amiket most mind megenne. Szemei egész belefátyolosodtak a felrolásba.

Háta mögött Chodounszy telefonista lépkedett Vanek számvevő őrmesterrel.

Chodounszy azt magyarázta Vaneknek, hogy szerinte a világháború nagy baromság. A legrosszabb az egészben az, hogy ha valahol a telefonvezeték elszakad, az éjszaka folyamán ki kell javítani és még ennél is rosszabb, hogy az ellenség a reflektoraival azonnal megtalálja azt, aki ezeket a bűdös drótokat reparálja és az egész tűzéréség mindjárt rázúdul arra az egyszál emberre, míg a régebbi háborúkban nem voltak reflektorok.

Lenn a faluban, ahol éjszakai szállást kellett találniok a legénység számára, minden sötét volt és az összes kutyák ugatni kezdtek, ami a társaságot arra indította,

hogy megállva, azon tanakodjanak, miként intézhetik el e bestiákat.

— Mi lenne, ha visszatérnénk? — suttogta Baloun.

A kutyák egyre jobban ugattak, míg végre délfelől, a folyón túl, Krostiencében és néhány más faluban is rákezdtek. Svejkc belekiáltott az éjszakába:

— Hallgattok rögtön!... kuss!... kuss! — éppen úgy, mint régen, mikor még kutyákkal kereskedett.

A kutyák még jobban ugattak, úgy, hogy Vanek őrmester odaszólt Svejkcnek:

— Ne ordítson a kutyákra, Svejkc, még egész Galiciát ugatásba hozza.

Bementek a faluba, miután Svejkc kitanította őket, hogy a kutyák az éj sötétjében félnek az égő cigaretta parazsától. Szerencsétlenségükre egyikük sem cigarettázott, így Svejkc tanácsának semmi pozitív előnyét nem vették. De hamarosan kisült, hogy a kutyák örömben ugattak. Megszerették az átvonuló katonaságot, amely mindig megetette őket.

Már messziről megéreztek, hogy olyanok közelednek, kiknek nyomán csontok és lóhullák maradnak. Hirtelen, mintha a földből pattantak volna, négy kutya vette körül Svejket, nagy farkcsóválások közben.

Svejkc megsímogatta, megveregette őket a sötétben és beszélt hozzájuk, mint a gyermekekhez:

— Na lám, itt vagyunk, papálni és aluszkálni jöttünk hozzátok, majd kaptok csontocskákat és holnap reggel elmegyünk az ellenség után.

A falu kunyhóiban kigyúltak a mécsesek. Mikor az első házba bezörögtek, hogy a falu bírása után tudakozódjanak, rikácsoló asszonyi hang, mely lengyel se volt, de ukrainai se volt, felelte nekik, hogy a férje a háborúban van, gyermekei himlősek, a moszkvaiak már mindent

elrekviráltak és a férje, mielőtt hadbavonult, megtiltotta neki, hogy bárkinek is éjszaka ajtót nyisson. Csak mikor azok négyen, azzal az érveléssel, hogy kvártélycsinálók, az ajtónak estek, nyitotta ki azt egy ismeretlen kéz. Beléptük után világosodott ki, hogy épp a bírónál zörgettek és az hiába igyekezett Svejknak bebizonyítani, hogy nem ő utánozta a rikácsoló női hangot. Azzal mentegetőzött, hogy kinn aludt a szénán és a felesége nem tudja, mit beszél, ha hirtelen felébresztik álmából. Ami az éjszakai szállást illeti az egész század számára, a falu olyan kiesi, hogy egy katona se fér el benne. Egyáltalán nincsen hálóhely benne. Vásárolni sem lehet semmit, a moszkvaiak mindent elrekviráltak.

A nagyságos urak beleegyezésével elvezetné őket Krozienkába, ott nagy majorságok vannak, mindössze három-negyedórányira van innen, sok hely van ottan, minden katona számára jut majd báránybőrbunda takarónak, annyi ott a tehén, hogy köcsög tejet ihat minden katona, igen jó az ivóvíz, a tiszt urak megszállhatnak a kastélyban... de itt Liskovecban? Itt más sincs, mint rüh, tetű meg nyomorúság. Neki magának is öt tehene volt, de az oroszok mindent elrekviráltak, úgy, hogy ő maga is Krozienkából hordja a tejet beteg gyermekeinek.

Ennek mintegy bizonyítékául kihallatszott istállójából a tehének bőgése, miket egy asszonyi hang igyekezett elcsendesíteni, mialatt a kolerát kívánta csontjaikba.

A bírót azonban az sem zavarta meg és tovább folytatta, mialatt csizmát húzott:

— Az egyetlen tehén az egész faluban Vojcsik szomszédé, amit éppen most méltóztattak bőgni hallani a nagyságos urak. Egy félénk, beteg tehén. A moszkvaiak elvették a borját. Azóta nem ad több tejet, de a gazdá-

jának nincs szíve levágni, abban reménykedik, hogy a boldogságos szűz majd megsegíti őket.

Mialatt ezeket mondotta, magárahúzta báránybőr su-báját:

— Háromnegyed órára sincs ide Krozienka, vagy mit is beszélek én, vén bűnös, nincs az félóra se. Ismerek egy utat, a patakon keresztül, a nyírfaerdőn át, az öreg tölgy mellett... Nagy falu az és olyan vodkájuk van...

— Menjünk, drága uraim, ne vesztegessük az időt, a mi nagyszerű hadseregünk dicsőséges katonái megérdemlik, hogy alaposan kipihenjék magukat. A császári és királyi hős katona urak, akik a moszkvaiak ellen küzdenek, rendes, tiszta ágyat kell kapjanak... Nálunk meg csak tetvet, rühöt, himlőt meg kolerát kaphatnak. Tegnap éppen az elátkozott faluban, három fiú megfeketedett a kolerától. A fenséges úristen megátkozta Liskovicet.

Ebben a pillanatban Svejek méltóságteljesen intett a kezével.

— Nagyságos uraim, — szólalt meg, a bíró hangját utánozva, — egyszer azt olvastam egy könyvben, hogy a svéd háború alatt egy polgármester ki akarta játszani a kvártélycsinálókat és ezért fölakasztották egy fára. Aztán ma nekem egy lengyel káplár azt mesélte, hogy amikor a kvártélycsinálók megjelennek, a polgármesternek össze kell hívni a falutanács tagjait és aztán mi velük megyünk a házakba és egyszerűen csak ennyit mondunk: „Itt hárman alszanak, itt négyen, a tiszt urak a plébánián alszanak és egy félórán belül mindennek így kell lennie.”

— Nagyságos uram, — fordult most a bíróhoz Svejek, — hol van itt a legközelebbi fa?

A bíró nem értette meg e szót, hogy „fa”, mire Svejek elmagyarázta neki, hogy lehet az nyírfa, tölgy, körte-

vagy almafa, röviden szólva, minden lehet, aminek erős ágai vannak. A bíró megint nem értette, hogy miről van szó, de mikor a gyümölcsfákra került a sor, nagyon megijedt, mert éppen cseresznyeérés ideje volt és azt mondta, hogy ilyesmiről nem tud semmit, az ő háza előtt tölgyfa áll.

— Jól van, — mondotta Svejks, mialatt kezével az akasztás nemzetközi mozdulatát utánozta, — a háza előtt fogunk felakasztani, mert neked tudnod kell, hogy háború van és mi parancsot kaptunk, hogy itt aludjunk és nem valami Krozienkában. Te nem fogsz a mi stratégiai terveinken változtatni, vagy felakasztunk, mint ahogy abban a könyvben van megírva a svéd háborúról. — Ilyen eset történt egyszer, uraim, a manővereknél Nagy...

Ebben a pillanatban Svejks beszédét félbeszakította Vanek őrmester:

— Azt majd később mondja el, Svejks, — és a bíróhoz fordulva:

— Na most aztán lássuk a kvártélyt!

A bíró reszketni és dadogni kezdett, hogy ő csak jót akart a nagyságos uraknak, de ha nem megy másképp, esetleg mégis akad a faluban valami, ami az urakat ki fogja elégíteni; azonnal lámpáért megy.

Mikor a szobát elhagyta, melyet egy szentkép alatt égő kis petróleumlámpa csak igen gyéren világított meg, Chodounszyki hirtelen felkiáltott:

— Hát Baloun hova lett?

De még mielőtt rendesen körülnézhettek volna, hal-
kan kinyílt az ajtó a tűzhely mellett, mely valahová
kifelé nyílt és Baloun bujt be rajta. Óvatosan körülkém-
lelt a bíró után, aztán szuszogva, mintha irtó náthával
küzdene, megszólalt:

— A kamrában voltam, valamibe belemarkoltam és a számba tettem és most beleragadt. Se nem édes, se nem sós, kenyértészta lesz.

Vanek számvevő őrmester az arcába világított villanylámpájával és mindnyájan megállapították, hogy még soha ilyen maszatos osztrák katonát nem láttak. Aztán nagyon megijedtek, mert Baloun zubbonya elől úgy felpuffadt, mintha a terhesség utolsó stádiumában volna.

— Mi történt veled, Baloun? — kérdezte Svejks részvétellel, mialatt a felfujt hasat megbökte.

— Ezek uborkák, — hörögte Baloun, ki a kenyértésztát se lenyelni, se kiköpni nem tudta, — ezek kovászos uborkák. Hármát megettem, a többit elhoztam nektek.

Baloun egymásután előkotorta az uborkákat és elosztotta őket.

De a küszöbön ott állott a bíró, lámpással a kezében. Mikor e jelenetet meglátta, keresztet vetett és felnyögött:

— A moszkvaiak rekviráltak, most meg a mieink lopnak.

Megindultak a falu felé, egy csapat kutyától követve, melyek leginkább Balount környékezték meg, zsebe felé kapkodva, ahová egy darab szalonnát dugott, melyet szintén a kamrában zsákmányolt és amit falánkságában, áruló módon eltitkolt társai elől.

— Miért szaladnak a kutyák utánad? — tudakozódott Svejks.

Baloun csak hosszabb gondolkozás után felelt:

— A jó embert érzik meg bennem.

*

Kvártélycsináló körútjukban megállapíthatták, hogy Liskoviec jó nagy falu, melyet azonban a háborús összevisszaság ugyancsak kisajtott. Nem égették ugyan fel, a háborús felek szinte csodamódra kihagyták minden

hadászati tevékenységből, de éppen ezért felvehetette a környék elpusztított falvainak, Sirow, Glabow és Holubkának lakosságát.

Némely kunyhóban nyolc család is szorongott, a legnagyobb nyomorban. Utolsó menedékhelyük volt a falu, miután a háború mindenből kifosztotta őket, átrohant rajtuk e kor, mint valami vad folyam áradása.

A századot a falu másik végén, egy pusztán pálinkafőzőbe helyezték el, ahol egy félszakasz az erjesztőkamrában kapott helyet, míg a többieket tizenként azokban a gazdag parasztházakban kvártélyozták el, melyek nem adtak menedéket a hajléktalanná vált koldusoknak.

A század törzse, az összes tisztekkel, Vanek őrmesterrel, a tisztiszolgákkal, telefonistákkal, szanitécokkal, szakácsokkal és Svejkkal a plébánián szállt meg, ahol hely volt elég, mivel a főtisztelendő úr sem adott menedéket a környék egyetlen tönkretett családjának sem.

A pap magas, sovány öreg úr volt, zsíros és kopott. Az apja az oroszok elleni gyűlöletben nevelte. És ez a gyűlölet teljesen elfoszlott, mikor az oroszok visszavonultak és bevonult az osztrák katonaság, mely összes libáit és tyúkjait felfalta, amiket a nála lakó boglyas kozákok az orosz megszállás alatt érintetlenül meghagytak. Mikor aztán magyarok jöttek a faluba, akik kiszedték kaptáraiból a mézet, haragja az osztrák hadsereg iránt egyáltalán nem csökkent. Most gyűlöletes tekintettel ismételte éjszakai vendégei előtt, vállát vonogatva:

— Semmim sincs. Koldussá lettem. Egy darab kenyeret sem találnak a házamban, uraim.

Mindannyiuk közül ez leginkább Balount érintette, kinek ennyi nyomor láttán szinte könnyek gyűltek a szemébe. A fejében valahogy egy sült malac ködös képe kísértett, melynek bőre ropogott és illatozott, mint a

marcipán. Most a tisztelendő úr konyhájában kuksolt, el-elszundítva. Időről-időre benézett egy hosszúranyúlt fiatal fickó — a pap szolgája és szakácsnéja egyszemélybe, — aki a gazdájától azt a szigorú utasítást kapta, hogy mindenre nagyon vigyázzon, nehogy ellopjanak valamit.

Baloun a konyhában semmit sem talált, kivéve a só-tartó mellett, papírba csavarva egy kis köménymagot. A nyelvére öntötte és ennek aromája idézte föl benne a sült malac ízét.

A kis pálinkafőző udvarán, a plébánia hátamögött, a tábori konyha üstjei alatt már lobogtak a tüzek, forrott a víz — és a vízben nem főtt semmi.

A számvivő őrmester és a szakács beszaladgálták az egész falut. Egy disznót akartak venni, de hiába. Mindenütt ugyanazt a választ kapták: „A moszkvaiak mindent elrekviráltak és felfaltak.”

Főlébresztették a zsidó kocsmárost is. Az a pájeszeit tépte és jajgatott, mert semmivel sem képes szolgálni a katona uraknak. A végén rájuk tukmált egy öreg, száz esztendősen tehenet, valami sovány dögöt, amin nem volt más, mint csont és bőr. Horribilis pénzt akart érte. A szakállát tépve bizonygatta, hogy egész Galiciában, — nem, egész Ausztriában, sőt Németországban és Európában, sőt az egész világon nincs még egy ilyen tehén. Amellett azt nyögte, nyafogta és zokogta, hogy ez a legkövérebb tehén, amely valaha Jehova parancsára e világra született. Megesküdött az összes prófétákra, hogy még Volocsiszkából is eljönnek az emberek, hogy megbámulják ezt a tehenet, hogy az egész környék úgy beszél erről a tehénről, mint valami csodáról, hogy ez nem is tehén már, hanem valami zaftos bivaly. A végén leterdelt elébük és sorba átölelve térdeiket, ordította:

— Vágjatok le inkább engem, szegény öreg zsidót, de vigyétek magatokkal a tehenet.

Annyira összezavarta Vanekéket rikácsolásával, hogy végre is ezt a dögöt, melytől minden mészáros undorodott volna, — a tábori konyhához cipelték. Mikor már a pénz is a zsebében volt, még mindig sírt és jajgatott, hogy teljesen tönkre ment, hogy koldussá tette magát, mikor ilyen nagyszerű tehenet, ilyen semmi pénzért eladott. Könnyögött, hogy akasszák fel, amiért öreg fejével ilyen bolondságot csinált, ami miatt most ősei biztosan megfordulnak a sírjukban.

Miután még meghempergett a porban, hirtelen lerázott magáról minden kétségbeesést, hazament és kamrájában így szólt a feleségéhez:

— Elzelében, a katonák nagyon buták és a te Náthánod egy nagyon okos ember.

A tehén sok munkát adott. Néha úgy tűnt föl, hogy sohase fogják tudni lenyúzni a bőrét. Néha elszakadt a bőr, előtűntek az izmok, összezsugorodva, mint a kiszáradt hajókötel.

Közben valahonnan egy zsák burgonyát kerítettek és reménytelenül nekiláttak ez inak és csontok főzéséhez, mialatt a szakács a kisebbik konyhán irtó kétségbeesésben e csontváz egyik részéből a tisztí menázsit készítette.

A szerencsétlen tehén, amennyiben ezt a természeti tünetényt egyáltalán annak lehet nevezni, sokáig emlékezetében maradt azoknak, akik felfalták és biztosra vehető, hogyha a kommandáns a 11. század legénységét a sokáli csata előtt a liskovieci tehénre emlékeztette volna, azok borzalmas üvöltéssel vetik magukat bajonettjeikkel az ellenségre.

Ez a tehén olyan aljas volt, hogy egyáltalán nem lehetett belőle húslevest főzni. Mennél tovább főtt a hús,

annál kitartóbban tapadt a csontokra, egész összenőtt velük és megcsontosodott, mint egy bürokrata, aki egy fél életen át hivatali penészen él és aktákat eszik.

Svejks, aki mint ordonánc állandó összeköttetést létesített a törzs és a konyha között, hogy megállapítsa a menázi idejét, végtére is így jelentette Lukás főhadnagynak:

— Főhadnagy úr, semmi reménység. A tehénnek olyan kemény a húsa, hogy üveget lehet vele vágni! Pavlicsek szakács is, mikor Balounnal a húst megkóstolta, kitörte egyik metszőfogát és Baloun szemfogát.

Baloun komolyan lépett be és a főhadnagy felé nyujtotta a fogát és dadogva mondta:

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem, hogy én mindent megtettem, amit tehettem. Ugyanis a fog a tiszt menázisban tört ki, mikor megpróbáltuk, hogy a húsból tán lehet bifszteket csinálni.

Ezeknél a szavaknál felemelkedett az ablak mellett álló karosszékéből valami emberi figura. Dub hadnagy volt, akit mint teljesen tönkrement embert egy szanitéckordén hoztak ide:

— Csendet kérek, — mondta kétségbeesett hangon, — rosszul vagyok.

Újra visszaült az öreg karosszékbe, melynek minden egyes repedésében a poloskatojások ezrei lapultak.

— Fáradt vagyok, — mondotta tragikus hangon, — szenvedek, beteg vagyok, kérem, ne beszéljenek előttem kitörött fogakról. A címem: Smichov, Královská 18. Ha nem érném meg a reggelt, kérem a családomat gyöngéden értesíteni és ne felejtse el a síromon feltüntetni, hogy a háború előtt cs. és kir. gimnáziumi tanár voltam.

Halkan hortyogni kezdett és már nem hallotta, hogy Svejks egy halottas dal egyik szakaszát mondja:

Ó Mária, ó irgalom anyja,
Segélj neki, hogy bűnét elhányja,
Hogy reménytelenség a szívét ne vájja.

Ezekután megállapította Vanek számvevő őrmester, hogy a nagyszerű tehénnek még két órát kell a tisztikonyhán főnie, hogy bifsztekre gondolni sem lehet és bifsztek helyett gulyás lesz.

Abban állapotok meg, hogy a legénység fekdjön le még menázsiosztás előtt, mert a vacsora úgy se készül el reggelig.

Vanek őrmester valahonnan szénát kerített és azzal megágyazott magának a plébános ebédlőjében és mi alatt bajuszát idegesen pödörte, halkan odaszólt Lukás főhadnagynak, aki mellette egy öreg díványon fekdűt:

— Higyje el nekem, főhadnagy úr, hogy még ilyen tehenet életemben nem ettem.

*

A konyhában egy templomi gyertyavég világa mellett Chodounszy telefonista levélállományát növelte, hogy a levélírás ne terhelje majd akkor, ha már biztos tábori postaszáma lesz. Ezt írta:

„Kedves, drága feleségem, egyetlen Bozénám! Éjszaka van és szakadatlan rád gondolok, mint ahogy te is rám gondolsz, ha magad mellett az üres ágyra pillantasz. Meg kell bocsátanod, hogy ilyenkor mindenféle eszembe jut. Tudod jól, hogy a háború kezdete óta a harctéren vagyok és hogy azóta már sok mindent hallottam bajtársaktól, akik megsebesültek, szabadságot kaptak és mikor haza mentek, inkább a föld alatt szerettek volna lenni, mint azt megtudni, hogy valami csibész forgolódik a feleségük körül. Fájdalmas ez nekem nagyon, hogy ezt kell írnom, drága Bozéna. Inkább nem írnék róla, de te tudod nagyon jól, hogy megvallottad nekem, hogy nem

voltam az első, akinek veled komoly ismeretsége volt és hogy már volt közöd Krausz úrhoz is a Miklós-utcából. Ha most ezen az éjszakán arra gondolok, hogy ez a nyomorult még valami igényeket támaszthat irányodban, akkor arra gondolok, drága Bozéna, hogy legszívesebben megfojtanám őt. Soká hordtam ezt magamban, de ha arra gondolok, hogy megint elkezdi járni utánad, úgy összeszorul a szívem és csak arra akarlak figyelmeztetni, hogy disznót nem tűrök magam mellett, olyant, aki mindenfelé elkurválnodik és szégyent hoz a nevemre. Bocsásd meg, drága Bozénám nyers szavaimat, de vigyázz magadra, hogy rosszat ne halljak felőled. Úgy kényszerülve lennék mindkettőtöket megölni, mert már mindenre el vagyok szánva, még akkor is, ha az életembe kerül. Csókolak ezerszer és üdvözlöd nevemben apát és anyát.

Tónusod.

U. i. Ne feledd el, hogy a nevemet adtam neked.

Egy másik készlet-levél így szólt:

„Drága Bozénám!

Mikor e sorokat megkapod, tudd meg, hogy egy nagy ütközet van mögöttünk, melyben a hadiszerencse nekünk kedvezett. Többek között lelőttünk tíz ellenséges repülőgépet egy generálissal együtt, akinek nagy fekete szemölcs van az orrán. A csata hevében, mikor fejünk felett grapnellek robbantak, rád gondoltam, drága Bozénám, vajjon mit csinálsz, hogy vagy és mi ujság van odahaza. Közben mindig arra gondolok, mikor együtt voltunk a „Tomás” sörházban és amikor hazavittél engem és másnap egész nap fájt a kezed a megerőltetéstől. Most tovább vonulunk, úgy, hogy nincs időm folytatni a levelem. Remélem, hogy hí vagy hozzám, mert tudod, hogy én

ilyesmiben nem értem a tréfát. De itt az idő az indulásra. Csókollak ezerszer és remélem, hogy minden jól fog végzõdni.

A te hûségese Tónusod.*

Chodounszyk telefonista lehajtotta fejét az asztalra és elszundított.

A pap, aki nem aludt és szakadatlanul a plébániát járta, kinyitva a konyhaajtót, takarékoságból elfújta a templomi gyertyavéget Chodounszyk mellett.

Az ebédlõben csak Dub hadnagy aludt. Vanek szorgalmasan tanulmányozott egy újabb rendeletet a csapatok ellátásáról, amit Sanokban a brigád irodájában kapott és megállapította, hogy mennél közelebb és a katona a fronthoz, annál jobban levágják a porcióját. A parancs egyik utolsó paragrafusán jót mulatott: ez megtiltotta, hogy a legénységi levesbe akár sáfránt, akár gyömbért tegyenek. A parancsban egy megjegyzés arra utalt, hogy a tábori konyhák a csontokat összegyûjteni és hátraküldeni tartoznak a hadosztály raktáraiba. Ez nem volt egészen világos, nem lehetett megállapítani, hogy a rendelet emberi csontokra, vagy egyéb vágómarha csontjára vonatkozik-e?

*

— Hallja, Svejek, — szólt Lukás fõhadnagy, unalmában ásítva, — mielőtt enni kapunk, mesélhetne valamit.

— Oh istenem, „mielőtt enni kapunk”, — válaszolta Svejek, — addig az egész cseh nemzet történetét elmondhatnám a fõhadnagy úrnak. En azonban csak egy rövid történetet tudok a sedlcanski postamesternõrõl, aki a férje halála után kapta ezt a postát. Ez mindjárt eszembe jutott, amikor a tábori postáról hallottam beszélni, holott ennek a tábori postához semmi köze sincs.

— Svejek, — hallatszott a díványról a fõhadnagy hangja, — maga már megint hülyéskedik.

— Minden bizonnyal, főhadnagy úr, ez nagyon hülye história. Magam sem tudom, hogy lehetett ez a hülye gondolatom, hogy erről beszéljek. Ez vagy velemszületett hülyeség, vagy ifjúkori emlék. A földgolyón, főhadnagy úr, egész különböző természetek vannak és Jurajdának, a szakácsnak mégis igaza volt, mikor Bruckban berúgott és beleesett az árnyékszékbe és nem tudott kimászni onnan és azt kiabálta: „Az ember arra jelöltetett ki és arra hivatott, hogy felismerje az igazságot, hogy szelleme uralkodjon a mindenség harmóniáján, hogy folyton fejlődjék és művelődjék, hogy állandóan följebb emelkedjék egy intelligensebb és szeretetteljesebb világ felsőbb szféráiba.” Mikor ki akartuk húzni onnan, harapott és karmolt. Azt hitte, hogy otthon van és csak aztán, hogy visszadobtuk, kezdett el könyörögni, hogy húzzuk ki onnan.

— De mi történt a postamesternével? — kiáltott kétségbeesve Lukás főhadnagy.

— Nagyon rendes nőszemély volt az, főhadnagy úr, de mégis jó firma. A postán rendesen teljesítette a kötelességét, de volt egy hibája. Azt hitte, minden legény ő utána szalad, mindenki őt akarja megkapni és ezért napi munkája végeztével, feljelentéseket írogatott a hivatalokba. Egyszer reggel gombáért ment az erdőre és nagyon jól látta, mikor az iskola előtt elment, hogy már a tanító úr is fölkelte és az köszönt is neki és meg is kérdezte tőle, hogy hova igyekszik olyan jókor reggel. Mikor azt válaszolta, hogy gombát szedni, a tanító azt mondta, hogy ő is utána megy. Ebből persze az öreg skatulya azt hitte, hogy vele a tanítónak mocskos szándékai vannak. Mikor aztán tényleg meglátta a tanítót kibujni a bokorból, megijedt, hazaszaladt és mindjárt feljelentést írt az iskolaszéknek, hogy a tanító erőszakot

akart rajta tenni. Az iskolamester így fegyelmi eljárás alá került és hogy a nyilvános botrányt elkerüljék, maga a tanfelügyelő folytatta a vizsgálatot. Ez a csendőrőrmesterhez fordult, hogy annak is kitudja a véleményét, hogy föltehető-e a tanítóról ilyen eljárás. A csendőrőrmester belenézett az aktákba és megállapította, hogy ez teljesen lehetetlen, mert a pap már egyszer feljelentette a tanítót, hogy az unokahúga után, akivel a pap maga szokott hálni, vetette magát és akkor a tanító a kerületi orvostól hozott bizonyítványt, hogy ő már hat esztendeje impotens, miután szétvetett lábakkal ráesett egy szekérrúdra a padlásról. Erre ez a nőszemély följelenti a csendőrőrmestert és a tanfelügyelőt, hogy megvesztegették magukat a tanítótól. Erre mindnyájan feljelentették és el is ítélték a postamesternét. De az meg arra hivatkozott, hogy beszámíthatatlan. A törvényszéki orvosok meg is vizsgálták és azt véleményezték róla, hogy hülye, de azért bármely állami szolgálat ellátására alkalmas.

Lukás főhadnagy itt fölkiáltott:

— Jézusmária... — Majd hozzátette:

— Még mondanék magának valamit, Svejks, de nem akarom elrontani a vacsorámat.

Mire Svejks azt válaszolta:

— Hiszen megmondottam a főhadnagy úrnak, hogy amit el fogok mondani, az nagy hülyeség.

Lukás főhadnagy fölült a díványon, összekulcsolva kezeit:

— Magamon csodálkozom csak, Svejks, hogy még mindig szóbaállok magával, mikor pedig már olyan régen ismerem...

Svejks megértően biccentett a fejével:

— Ez megszokás, főhadnagy úr és onnan jön az egész,

hogy már régen ismerjük egymást és hogy már annyi mindent éltünk meg együtt. Sok mindent végigcsináltunk és a végén mindig összekerültünk, mint a zsák meg a foltja. Ez a sors, jelentem alássan főhadnagy úrnak. Amit őfelsége a császár intéz, az jól van, főhadnagy úr. Ő összeadott bennünket és én nem kívánok magamnak jobbat, csak hogy önnek hasznára lehessenek... Tán éhes is a főhadnagy úr?

Lukás főhadnagy, aki közben újra elnyujtózott a díványon, azt véleményezte, hogy Svejek utolsó kérdése a legjobban zárja be ezt a kínos társalgást és okosan teszi, ha utána néz a menázsinak, kimegy és kicsit magára hagyja, mert Svejek hülyesége jobban elfárasztotta, mint a marsolás Sanoktól idáig. Legszívesebben aludna egyet, de nem tud.

— Ez a poloskától van, főhadnagy úr. Régi babona az, hogy a papok ellik a poloskákat. Sehol nincs annyi poloska, mint a plébániákon. Zamastil plébános meg egy egész könyvet írt a poloskákról és még a prédikációban is előjöttek nála.

— Hát mit mondtam, Svejek? Megy a konyhára, vagy nem?

Svejek kiment és mint valami árnyék, a sarokból Baloun követte őt, lábujjhegyen.

*

Mikor másnap reggel Liskoviecből Starazol és Sambor felé meneteltek, a tábori konyha magával vitte a szerencsétlen tehenet, mely még mindig főtlen volt. Abban állapotok meg, hogy útközben megfőzik és megesszik, amikor félúton Liskoviec és Starazol közt megpihennek.

Indulás előtt feketekávéfőztek a legénységnek.

Dub hadnagyot megint szanitéckocsira rakták, mert a

tegnapi nap után újra rosszabbul volt. Legjobban szolgálja szenvedte ezt meg, aki a kocsi mellett szaladt és akinek Dub hadnagy állandóan a szemére vetette, hogy tegnap mitse törődött gazdájával és majd annak idején ezért még leszámolnak. Mindúntalan vizet követelt, de amint megitta, rögtön ki is hányt.

— Min és kin nevetnek maguk? — kiáltotta a kocsiból. — Még megtanítlak benneteket, még megismertek engem!

Lukás főhadnagy most is lovon ült és mellette Svejklépdelt, olyan hévvel, mintha alig várná a pillanatot, hogy az ellenséggel megütközzön.

Közben be nem állt a szája:

— Észrevette már, főhadnagy úr, hogy egész csomó emberünk úgy kullog, mint ősszel a légy? Alig van harminc kiló a vállukon és már nem bírják ki. Előadást kellene tartani nekik, mint azt a boldogult Buchanek főhadnagy úr tette, aki a kaució miatt öngyilkos lett, amit a jövődő apósa kifizetett neki és amit ringyókkal eldorbézolt. Amikor a második kauciót felvette, a második jövődőbeli apósától, már óvatosabb volt, mert ezt a pénzt apránként eljátszotta és a lányoknak nem adott belőle. De ez se tartott sokáig, úgy, hogy kénytelen volt a harmadik jövődőbeli apósához menni a kaucióért. Ezen a harmadik kaución lovakat vásárolt. Egy arab csődört, de nem telivért...

Lukás főhadnagy leugrott a lováról:

— Svejklé, — kiáltotta fenyegető hangon, — ha még egy negyedik kaució is következik, bedobom az árokba. — Azután visszaült a lovára. Svejklé pedig megkomolyodva folytatta:

— Hadnagy úrnak alássan jelentem, szó se lehet ne-

gyedik kaucióról, mert ő bizony a harmadik után agyonlőtte magát.

— Végre, — mondotta Lukás főhadnagy.

— Nahát, hogy el ne felejtünk, amiről beszéltünk, — folytatta Svejks, — olyan előadásokat, amilyeneket Buchanek főhadnagy úr tartott nekünk, amikor a katonák menetközben kidöglöttek, véleményem szerint az egész legénységnek tartani kellene, mint ahogy azt ő tette. Megállást vezényelt, maga köré parancsolt bennünket, mint kőtörő a csibéket és azt magyarázta, hogy: „Ti csűrhe, meg se tudjátok becsülni, hogy a földön menetelhettek, okádni való, hogy micsoda szemét banda vagytok. A Napon kéne meneteltetni benneteket, ahol az, ami a mi nyomorult planétánkon hatvan kilót nyom, ott épp ezerhétszáz kilogrammot tesz ki, abba aztán beledöglhetnétek. Hogy marsolnátok ott, ha a bornyú kétszáznyolcvan kilót, közel három métermázsát nyomna és a puska két és fél métermázsát. Akkor persze nyögnétek és lógatnátok a nyelveteket, mint a hajszott kutya.” Na és volt ott közöttünk egy szerencsétlen tanító, aki nem ártallotta szólásra jelentkezni: „Engedelmével a főhadnagy úrnak, a holdon egy hatvan kilós ember csak tizenhárom kilogrammot nyom. A Holdon jobban esne a menetelés, mert ott a bornyú csak négy kilogrammot nyomna. A holdon nem is járnánk, csak lebegnénk.” — „Ez borzasztó”, — felelt erre a boldogult Buchanek főhadnagy úr. — „Úgy látom, hogy kedved támadt egy nyaklevesre. Na, örülj, csak egy földi pofon lesz, mert ha egy holdbélit adnék, akkor tőle a te könnyedségeddel egész az Alpeseig röpködnél és ott is ragadnál. Ha egy napbélit kennék le neked, akkor kásává lapulna a mondúrod és a fejed meg se állna Afrikáig”. Így aztán egy egész közönséges pofont adott neki, amitől a nagy-

szájú fickó bögni kezdett és mi tovább meneteltünk. De ez még az egész úton morgott és valami emberi méltóságról beszélt, hogy vele úgy bánnak, mint az állattal. A főhadnagy úr rapportra küldte hát és be is zárták tizennégy napra és a végén még hat hetet kellett volna szolgálnia, de nem szolgálta le végig, mert sérve volt és mert a kaszárnyában arra kényszerítették, hogy a nyujtón tornázzon és ezt nem bírta ki és mint szimuláns meghalt a kórházban.

— Ez igazán különös, Svejks, — szólt Lukás főhadnagy, — már többször mondtam magának, hogy maga egész különös módon pocskondiázza a tisztikart.

— Dehogya is, — felelte Svejks őszintén, — csak azt akartam elmesélni a főhadnagy úrnak, hogy azelőtt a katonaságnál az emberek hogyan rohantak saját vesztükbe. Ugyanis az az ember is azt gondolta, hogy ő műveltebb, mint a főhadnagyunk volt és a legénység szemében csak le akarta alacsonyítani a holddal és amikor a földi pofont jól a pofájába kapta, mindenki föllélegzett, senki se sértődött meg, éppen ellenkezőleg, mindenki örült, hogy a főhadnagy úr olyan jó viccet csinált a földi nyaklevessel. Ezt hívják helyzetmentésnek. Rögtön kell, hogy az embernek eszébe jusson valami és akkor minden jól van. Prágában, a karmelitákkal szemben, főhadnagy úr, egy bizonyos Jenom úrnak boltja volt, nyulacskákkal és más madarakkal kereskedett. Megismerkedett a Bilek könyvkötő lányával. De Bilek úr nem állhatta ezt az ismeretséget és nyilvánosság előtt a kocsmában ki is jelentette, hogyha Jenom úr lánykérésbe jön hozzá, úgy ledobja a lépcsőn, hogy olyat még a világ nem látott. Erre Jenom úr bátorítást ivott és mégis elment Bilek úrhöz, aki az előszobában, hatalmas késsel kezében fogadta, mellyel a könyvek szélét vagdosta ép-

pen, de ami olyan volt, mint valami gyilkoló eszköz. És hozzá irtózatosan ráordított Jenom úrra, hogy mit akar? Az meg nagy ijedelmében, főhadnagy úr, akkorát durrantott, hogy az ingaóra is megállott tőle a falon. Bilek úr elnevette magát, azonnal keztenyujtott neki és sokkal barátságosabb lett: „Csak lépjen be, Jenom úr, üljön csak le, csak nem csinálta magát össze, az isten szerelmére. Nem vagyok én elvégre olyan gonosz ember... az igaz, hogy ki akartam magát dobni, de most látom, hogy maga igen kellemetes úri ember, egy valódi különlegesség. Tudja, könyvkötő vagyok, sok regényt és történetet olvastam, de egyetlen könyvben se fordult elő, hogy a vőlegény így mutatkozott volna be.” És olyat nevetett hozzá, hogy a hasát fogta és egészen boldog volt és azt mondotta, hogy most úgy érzi, mintha Jenom urat születése óta ismerné, mintha a testvére volna és azonnal szivarral kínálta és sörért meg kolbászáért küldött, előhívta a feleségét és egész részletesen elmondotta, hogyan esett a durrantással. Az asszony erre köpött egyet és otthagytá őket. Akkor a lányát szólította és azt mondta neki: „Ez az úr ilyen és ilyen körülmények között jött megkérni a kezéd.” A lány rögtön elsírta magát és kijelentette, hogy nem ismeri Jenom urat, látni se akarja. Így nem maradt más hátra, mint hogy az urak kiitták a sört, megették a kolbászt és szépen elváltak. De ezek után Jenom úrnak még botrányai voltak abban a kocsmában, ahova Bilek úr járt és a végén is már az egész negyed csak úgy hívta őt: „durrantó sógor” és mindenütt azt beszélték, miként akarta Jenom úr megmeníteni a helyzetet. — Az élet, főhadnagy úrnak alássan jelentem, olyan komplikált, hogy ahhoz képest az egyesek élete csak rongy.

Lukás főhadnagy, aki látszólag belefáradt ebbe a be-

szélgetésbe, mielőtt ügetésre ösztökélte lovát, odaszólt Svejknak:

— Ha ezt még estig így csinálja, mindig hülyébbeket és hülyébbeket fog mondani.

*

Dub főhadnagy állapota annyira javult, hogy kimászott a kordéból, a század törzsét maga köré gyűjtötte és félálomban a katonákat oktatni kezdte. Rengeteg hosszú szónoklatot tartott, ami jobban meghúzott mindenkit mint a munició vagy a puska. .

A különböző hasonlatok borzalmas összevisszasága volt.

Azt fejtegette, hogy: „A közlegényeknek tisztjeik iránt érzett szeretete rendkívül megkönnyíti hatalmas áldozatok hozatalát, de nem erre megy ki, hanem éppen ellenkezőleg és ha ez a szeretet nincs meg a katonáknál, ki kell erőszakolni belőlük. A civil világban a kierőszakolt szeretet, például az iskolaszolgák szeretete a tanári kar irányában, csak addig tartott, mint az a hatalom, mely kierőszakolta; a háborúban ennek azonban éppen az ellenkezőjét látjuk, mert egy tisztnek a legkisebb jelét sem szabad adnia éppen annak a szeretetnek, mely a katonát följobbvalójához láncolja. Ez a szeretet nem valami közönséges szeretet, hanem tulajdonképpen tisztelet, félelem és fegyelem”.

Dub hadnagy egész beszéde alatt Svejka balján masírozott és ahányszor csak a hadnagy szólt, arcát „Recht schaut”-ban felé fordította.

Dub hadnagy ezt kezdetben észre se vette és tovább folytatta:

— E fegyelme és kötelessége az engedelmességnek rövid és határozott, mert a viszony a tiszt és közlegény között nagyon egyszerű: az egyik parancsol, a másik

engedelmeskedik. Már régen olvashattunk arról a hadi tudományt tárgyaló könyvekben, hogy a katonai lakonizmus és egyszerűség éppen az az erény, amit minden katonának — akarja vagy nem akarja — el kell sajátítania: szeretni kell a feljebbvalóit. A feljebbvalónak az ő szemében a legnagyobb, a legteljesebb kikristályosodásnak kell lennie, a legteljesebb akaratmegfeszítésnek.

Itt észrevette Dub hadnagy, hogy Svejks „Rechts schaut”-ja követi; ez nagyon kellemetlenül érintette, mert valamiképen hirtelen megérezte, hogy belekeveredett beszédébe és hogy ebből az alantasnak feljebbvalója iránt érzett szeretetének útvesztőjéből sehogy se tud ki-kecmeregni; ezért ráordított Svejkre:

— Mit bámulsz rám, mint a borjú az új kapura?

— Ez a parancsom, hadnagy úrnak alássan jelentem. On maga, hadnagy úr, figyelmeztetett arra, hogyha beszél, szemem az ajkán csüggjön. Na és mert minden katonának a feljebbvalója parancsát követnie kell és örök időkre az eszébe kell tartania, nem tehettem mást.

— Nézz másfelé — kiáltotta Dub hadnagy — ne nézz rám, te hülye fickó, tudod, hogy azt nem szeretem, hogy nem bírom ki, hogy kimegy a gálám, ha látlak...

Svejk balrafordította a fejét és így marsolt mereven Dub hadnagy mellett, hogy Dub újra ordítani kezdett:

— Hová bámulsz, ha veled beszélek?

— Hadnagy úrnak alássan jelentem, hogy parancsára „balra nézz”-t csináltam.

— Ah — sóhajtott Dub hadnagy — veled igazán kín az élet. Nézz egyenesen előre és gondold azt, hogy: én olyan barom vagyok, hogy semmi sem baj, ami velem történik. Megjegyzed ezt magadnak?

— Hadnagy úrnak alássan jelentem, válaszoljak erre?

— Mit nem engedsz meg magadnak? — üvöltött Dub

hadnagy. — Hogy beszélsz te velem, mit gondolsz te ezzel?

— Hadnagy úrnak alássan jelentem, hogy ezzel egy állomásra gondolok, ahol meg tetszett engem róni, hogy én ne válaszoljak, amikor a beszédet be tetszik fejezni.

— Szóval te félsz tőlem — mondta Dub hadnagy örömmel — de te még nem ismeresz engem. Előttem már külön emberek is remegtek, mint te. Ezt jegyezd meg magadnak. Már más fickókat is megtanítottam keztyűbe dudálni. Ezért fogd be a pofád és maradj szépen hátul, hogy ne lássalak.

Svejk tehát visszamaradt és a szanitécok kétkerekű kordélyán utazott nagy kényelemben egész addig a helyig, hol pihenést vezényeltek és hol végre kiosztották a szerencsétlen tehénből főzött levest és húst.

— Ezt a tehenet legalább tizennégy napig ecetben kellett volna áztatni és ha nem, hát legalább azt, aki megvette — szólt Svejk.

*

A dandártól lovasfutár érkezett nyargalva, új parancssal a 11. század számára; Feldsteinben megváltoztatták az útirányt, Woralis-t és Sambor-t balra kellett hagyniok, mert lehetetlen volt ott a századot elhelyezni, tekintve, hogy két poseni ezred feküdt már ott.

Lukás főhadnagy azon minutumban parancsot adott: Vanek számvivőőrmester és Svejk éjszakai szállást keresnek Feldsteinben.

— De nehogy megint útközben rossz fát tegyen a tűzre, Svejk — intette Lukás főhadnagy — fődolog, hogy tisztességesen viselkedjenek a lakossággal szemben!

— Főhadnagy úrnak alássan jelentem, azon fogok igyekezni. Ámbár nagyon csúnya álmom volt, mikor

reggel felé egy kicsit elszundítottam. Úgy jött nekem elő, hogy a házban, ahol lakom, egész éjszaka folyt a víz a mosóteknőből és az egész átáztatta a plafont a házi úrnál, aki mindjárt reggel fel is mondott nekem. Ilyen eset már a valóságban is előfordult, főhadnagy úr, egyszer Karlinában, a viadukt mögött...

— Hagyjon nekünk békét a buta meséjével Svejek, inkább nézze meg Vanekkel a térképet, hogy tudja, melyik a maga útja. Látja, itt vannak a falvak. Ettől a falutól jobbra fordul a patak felé és a patak mellett mennek egész a következő faluig és onnan, ahol az első ér a patakba ömlik, amit jobbfelől fog találni a mezei úton, északnak menjen és így nem tévedhet máshova, csak Feldsteinbe! Megjegyzi magának?

Svejek a marsruta után elindult Vanek őrmesterrel.

Délután volt. A vidék nehezen lélegzett a fojtogató hőségben és a rosszul betemetett gödrök az elhantolt katonákkal rothadó bűzt árasztottak. Oly vidékre érkeztek, hol a przemysli előretörés csatái folytak és hol a gépfegyverek egész zászlóaljokat kaszáltak le. A folyó melletti kis erdőben a tüzérség erős nyomokat hagyott. Egész darabokon és lankákon a fák helyett csak csonkok meredeztek és ezt a pusztulást lövészárkok barázdái hálózták be.

— Na itt más világ van, mint Prágában, — szól Svejek, hogy megszakítsa a hallgatást.

— Nálunk már aratás után vannak — szól Vanek. — Kralupnál kezdjük mindig.

— Itt a háború után ugyancsak jó lesz az aratás — szólalt meg újra, kis idő elteltével Svejek. — Itt majd nem lesz szükség csontlisztre, az nagyon előnyös lesz a parasztnak, hogy a földjükön egy egész ezred porlik el, szóval ez nagyon jó trágya. Csak az aggaszt, nehogy

valaki lóvá tegye a parasztokat és azok a csontokat elherdálják spódiumnak a cukorgyárban. A karlinai kaszárnyában volt egy bizonyos Holub főhadnagy, az olyan tanult ember volt, hogy a századnál mindenki idiótának tartotta, mert a tanultsága miatt nem tanulta meg a katonákat jól összekutyateremtettézni és mindent csak tudományos szempontból vizsgált meg. Egyszer azt jelentették neki a katonák, hogy a faszolt prófuntot lehetetlen megzabálni. Egy másik tiszt felindult volna ekkora szemtelenségen, de ő nem. Egész nyugodt maradt, még csak azt se mondta az egyiknek vagy másiknak, hogy disznó meg ökör, még szájon se vágott senkit. Csak összehívatta a legénységet és azt mondta nekik, szép, kellemetes hangján: „Mindenekelőtt katonák, azzal kell tisztába jönnötök, hogy a kaszárnya nem csemegekereskedés, ahol angolnát, szardiniát vagy szendvicset lehet válogatni. Minden katonának olyan intelligensnek kell lennie, hogy minden morgás nélkül megessi azt, amit faszolt és olyan fegyelmezettnak kell lennie, hogy nem törődik annak a kvalitásával amit megesszik. Gondoljatok arra katonák, hogy mi lesz a háborúban. A földnek, ahova majd benneteket temetnek, igazán egész mindegy lesz, hogy miféle prófunttal tömtétek magatokat. Földanyácskánk majd elemészt benneteket csizmaítokkal együtt. A világban semmi el nem veszhet. Belőletek is, katonák, gabona nő majd, új katonák új prófuntja számára, akik talán megint elégedetlenek lesznek, megint panaszra mennek valakihez, aki lezaratja őket, hogy belekékülnek, mert joga lesz hozzá. Na most katonák mindent szépen megmagyaráztam nektek, hogy aki a jövőben még panasszal jön, az ugyancsak elvárhat, míg újra isten drága világosságát meglátja. — Csak legalább már abbahagyná, mondták a kato-

nák ilyenkor egymásnak és a finomságok a főhadnagy úr szónoklatában irtó módon elkésérítették őket. Ezért engem választottak meg a századból, hogy mondjam meg neki, hogy nagyon szeretjük de micsoda reglama ha nem dühödik fel. Én hát a lakására mentem és megkértem, hogy tegyen félre minden félénkséget, hogy a katonáskodásnak olyannak kell lenni, mint a szíjnak, hogy a katonák ahhoz vannak szokva, hogy minden nap arra emlékeztetik őket, hogy kutyák és disznók, különben elvesztik a tiszteletet följobbvalóik iránt. Először nagyon védekezett és valamit mesélt az intelligenciáról meg arról, hogy manapság nem lehet verés a szolgálat, de a végén mégis megértette, megpofozott és kidobott az ajtón, hogy visszaszerezze becsülésünket. Mikor tárgyalásaim eredményét bejelentettem, mindenki nagyon megörült, de ő mindjárt másnap elrontotta az egészet. Oda jön hozzám és mindenki előtt azt mondja: „Svejk, tegnap elhirtelenkedtem magam, itt egy forint, igyon az egészségemre. Katonákkal másképpen kell bánni.”

Svejk körülnézett.

— Azt hiszem, — mondotta — hogy rosszul megyünk. A főhadnagy úr pedig világosan megmondotta. Jobbra menjünk fölfelé és lefelé, aztán balra aztán megint jobbra, aztán balra — és tovább egyenesen. Vagy már mindezt, úgy mellékesen a beszélgetés közben megtettük? Két utat látok magam előtt, ami Feldsteinbe vezet. Azt ajánlom, hogy forduljunk balra.

Vanek számvivőőrmester, — mint ahogy az már lenni szokott, ha ketten érnek egy keresztúthoz — a jobbra-vezető utat véleményezte.

— Ne legyen bolond, Svejk — mondta Vanek — itt kell, a térkép szerint, ahogy mondom, jobbra menni.

— A térkép is tévedhet — felelte Svejk, a patak ön-

tözte völgy felé mutatott. — Egyszer a Krisnek hentes Vinohrádból a Montág-féle Prága-térképe után, éjszaka Vinohrádba ment és reggel felé Rozdelow—Kladnóhoz érkezett, ahol hajnalban egész dermedten találták meg a gabona között, hova beesett fáradtságában. És abban az esetben, ha hiába beszélek önnek számvivő-örmester úr, úgy nincs más hátra, minthogy szétválnunk és Feldsteinben találkozunk. Csak nézze meg az óráját, hogy tudjuk, ki ér oda előbb. És ha valami veszély fenyegetné, lőjjön a levegőbe, hogy tudjam, hol van.

A délután folyamán Svejek egy kis tóhoz ért, hol egy bujkáló orosz fogoly fürdött és ki Svejek láttán, ahogy volt, meztelenül, futásnak eredt.

Svejek kíváncsi volt arra, hogy miképen állana neki az az uniformis, ami ott feküdt előtte egy szomorú-fűz tövében; ezért lehúzta mundérját és felhúzta a szerencsétlen elmenekült meztelen orosz fogolyét, ki egy az erdő mögött lévő faluba telepített fogolytáborból ugrott meg. Svejek alaposan meg szerette volna nézni tükrképét a vízben, ezért olyan sokáig sétált fel és alá a tópartján a töltésen, amíg a tábori csendőrség járőrével találkozott, ki az orosz foglyot kereste. Magyarok voltak, kik Svejket minden tiltakozása dacára Chirowára vitték, hol egy transzport orosz fogoly közé dugták, kiket a Przemyślhez vezető vasútvonal kijavítására rendelték ki.

Mindez olyan hirtelen történt, hogy Svejek csak másnap ébredt helyzete tudatára, amikor is egy darab faszénnel, ezt írta az iskola fehér falára, hova a foglyok egy részét bekvártélyozták: „Itt aludt Svejek József, Prágából, a 91. gyalogezred, 11. menetszázadának ordonánca, ki mint kvártélymester tévesen osztrák fogságba esett.”

V. SVEJK, MINT OROSZ HADIFOGOLY

Amikor Svejik, akit orosz egyenruhája miatt tévesen orosz hadifogolynak néztek, — az igazi fogoly egy Feldstein melletti faluból megugrott, — kétségbeesett panaszait szénnel a falra írta, senki sem vett róla tudomást és amikor Chirowába szállíttatása közben egy arra járó tisztnek mindent el akart mesélni, (éppen akkor kemény kukoricakenyeret osztottak ki) az egyik magyar katona, aki a transzportot kísérte, a puskatussal nagyot ütött a hátára és azt mondta:

— A teremtésit, nem mégy rögtön vissza a sorba, te disznó!

Szejik tehát visszament a sorba s a legközelebb álló fogolyhoz fordult:

— Ez az ember a kötelességét teljesíti ugyan, de önmagát veszélybe sodorja. Mi történt volna, ha a fegyvere véletlenül meg lett volna töltve és a závar nyitva lett volna? Könnyen megtörténhetett volna, hogy mikor így a hátamat püföli és a puszkacsöve éppen feléje van fordulva, a fegyver elsül, az egész töltés a szájába repül és kötelessége teljesítése közben meghal? A cseh erdőben, a kőbányában egyszer a munkások dinamit gyutacsot loptak, hogy télire, amikor fákat robbantanak, készletük legyen belőle. A bakternek megparancsolták, hogy amikor a munkások hazamennek, mindenkinek vizsgálja meg a zsebeit és ezt a bakter olyan nagy buz-

gósággal csinálta, hogy a legelső munkásnak, aki a kezébe került, olyan szenvedélyesen ütött a zsebére, hogy a dinamitgyutacs felrobbant a zsebében s bakterostól együtt úgy repültek a levegőbe, mintha az utolsó percben meg akarták volna egymást ölelni.

Az orosz fogoly, akinek ezt Svejik elmesélte, megértően nézett rá, mert egy szót sem értett belőle.

— Nem ponymat, én krimski tartarin, Allah achper.

A tatár lábát keresztbe téve a földre ült, két kezét a mellére tette s imádkozni kezdett. „Allah achper — Allah achper — bezemila — arachman — arachim, malinkim mustafir.”

— Hát te tatár vagy? — kérdezte Svejik együttérzéssel. — Nagyszerű! De ha tatár vagy, akkor te megértesz engem, én megértelek téged. Hm! Nem ismered a Sternberg Jaroslavot? Nem ismered ezt a nevet, fickó, tatár fickó? Ez a Sternberg volt az, aki Hosteinnél úgy a feneketekre vert, hogy futólépésben szaladtatok tőlünk Morvaországból. Elhiszem, hogy a ti olvasókönyvekben nem így tanítják ezt a dolgot, mint nálunk. Ismered a hosteini Szűzmáriát? Persze, hogy nem ismered, — de az is ott volt az esetben. No várj csak fickó, tatár fickó, majd itt a fogságban megkeresztelnek.

Svejik egy másik fogoly felé fordult: — Te is tatár vagy?

A megszólított megértette a tatár szót, a fejét rázta:

— Tartanit net, Cserkesz, rodneja cserkesz, golovy resu.

Svejiknek az a szerencse jutott osztályrészül, hogy a

* Cseh lovag, aki résztvett a tatárok elleni harcokban.

Kelet legkülönbözőbb népeinek társaságába jutott. Voltak itt tatárok, grúzok, osszéterek, cserkeszek, mordvinok és kalmükök.

Svejknek tehát másfelől az a szerencsétlenség jutott osztályrészül, hogy senkivel sem tudta megértetni magát. A többiekkel együtt Dobromilba cipelték, ahol a Przemyslen át Nirankovicsba vezető vasúti vonalat kellett kijavítani.

Dobromilban a hadtápirodában valamennyiöket beírták, ami nagy nehézséggel járt, mert a háromszáz fogoly között, akiket Dobromilba cipeltek, egyetlen egy sem értette az asztal mögött ülő őrmester orosz beszédét. Annak idején azt jelentette be magáról, hogy tud oroszul s most Keletgaliciában ő töltötte be a tolmács szerepét. Vagy három héttel ezelőtt, egy német-orosz szótárt és nyelvtant rendelt, de még nem küldték el neki, ezért orosz helyett tört szlovák nyelven beszélt, amelyet akkor sajátított el, amikor, mint egy bécsi cég képviselője, Szent István képét, szenteltvíztartókat és olvasókat adott el Szlovákiában.

Valósággal megzavarodott a sok furcsa alaktól, akikkel nem tudta megértetni magát. Hirtelen beleordított a foglyok csoportjába:

— Ki tud németül?

A csoportból Svejk lépett elő és örömtől sugárzó arcgal futott az őrmester felé. Ez intett neki, hogy kövesse őt az irodába.

Az őrmester leült iratai, névjegyzékei, származási és illetőségi okmányformuláinak dombja mögé és most a következő szórakoztató német beszélgetés kezdődött:

— Zsidó vagy, ugye? — kérdezte Svejktől. — Svejk a fejét rázta:

— Ne tagadd — folytatta a tolmács, — minden fogoly,

aki közületek németül tudott, zsidó volt, punktum. Hogy hívnak? Svejks? Minek tagadod, mikor ilyen zsidó neved van? Nálunk nem kell félned. Nálunk Ausztriában nincsenek pogromok. Mová való vagy? Aha, prágai vagy... tudom, tudom, az Varsó mellett van. Ma egy hete is volt itt két Varsó mellőli prágai zsidó. És az ezreded? Hányas számú ezred? Mi? 91?

Az őrmester jegyzéket vett elő, lapozgatott benne s olvasta:

— A kilencvenegyedik ezred Eriwánból, a Kaukázusból való, a káderje Tifliszben van, no látod, ugye látod, hogy mi itt mi mindent tudunk?

Svejks valóban csodálkozott, az őrmester pedig, miközben félig elszívott szivart nyujtott feléje, nagyon komolyan folytatta:

— Ez más dohány, mint a ti machorkátok. — Itt én vagyok a legnagyobb úr, zsidókám. Ha én szólok valamit, mindenkinek reszketnie kell és el kell bújni. A mi hadseregünkben más fegyelem van, mint nálatok. A ti cárotok kutya fajzatja, de a mi cáruk okos ember. És most mutatok neked valamit, hogy megtudd, milyen fegyelem van minálunk...

Kinyitotta a szomszéd szoba ajtaját és bekiáltott:

— Löffler Hans!

Valaki jelentkezett: „Jelen” és egy golyvás stájer katonára lépett be a szobába. Hülye képű gyerek volt, minden a hadtápban.

— Ide hallgass Löffler! — parancsolta az őrmester — ott a pipám, vedd a szádba, mint a kutya, mikor apor-tíroz és négykézláb addig mászkálj az ászta körül, amíg „halt”-ot nem kommandírozok. Közben ugass, de úgy,

hogy a pipa ki ne essen a szádból, mert különben kiköttetlek!

A stájer négykézláb kezdett mászni az asztal körül és ugatott.

Az őrmester diadalittasan nézett Svejkre.

— No, zsidókám, nem megmondtam, hogy milyen fegyelem van nálunk?

Megelégedetten nézte a néma, alpesi kunyhóból ide-szakadt katonát.

— Halt! — kiáltotta hirtelen — s most hajolj meg szépen s hozd ide a pipámat.

— Úgy és most jódlizzál egy kicsit.

— Holarió, holarió — hangzott a szobában.

Mikor az előadásnak vége volt, az őrmester négy szívtart vett elő az asztalfiókból s nagylelkűen átnyújtotta a stájernek. Svejke tört németséggel azt kezdte mesélni, hogy egy tisztnek olyan engedelmes szolgája volt, aki mindent megtett, amit az ura parancsolt. Egyszer azt kérdezték tőle, megenné-e a kannából, amit a gazdája csinál, azt felelte:

— A hadnagy úr parancsára megenném, de ne legyön benne hajsza, mert azt utálok és mindjárt rosszul leszek tőle.

Az őrmester nevetett:

— Ti nektek zsidóknak nagyon jó adomáitok vannak, de fogadni mernék, hogy a ti hadseregetekben nincs olyan fegyelem, mint a mienkben. De hogy a dolog bunkójára térjünk, átadom neked a transzportot! Estig írd össze az összes foglyokat! Te vételezed föl a menázsit, tíz csoportra osztod az embereket s te felelsz, hogy senki nem szökik meg közületek. Ha megszökik valaki, téged lövünk agyon, zsidókám!

— Szeretnék beszélni Önnel őrmester úr! — mondta Svejek.

— Csak ne alkudozzál — felelte az őrmester. — Azt nem szeretem; ha alkudozol, visszaküldelek a lágerba. Gyorsan megszoktál nálunk. Privát akar beszélni velem. — Minél jobb hozzátok az ember, annál rosszabb! — Eridj, pakolj, itt a papiros meg a ceruza, írd meg a jegyzéket! — Mit akarsz még?!

— Jelentem alássan, őrmester úr...

— Elég! Kotródj! Nem látod mennyi dolgom van!

Az őrmester olyan arcot vágott, mint a munkában holtra fáradt ember.

Svejek szalutált és a foglyokhoz ment, miközben arra gondolt, hogy a türelem rózsát terem ő felsége, a császár számára.

A jegyzék összeállítása nem volt könnyű dolog, mert a foglyok csak nehezen értették meg, hogy be kell mondani a nevüket. Svejek már sok mindent megtanult életében, de ezek a tatár, grúz és mordvin nevek sehogysem mentek a fejébe.

— Senki sem fogja elhinni — gondolta, — hogy valakinek az legyen a neve, ami ezeknek a tatároknak: „Muhlahlej Abrachdamov — Bejmurat Allahali — Dseredse Szerdecse — Darlaskalej Nendagalejev stb. Nálunk bizony sokkal jobb nevük van az embereknek, mint például a zidohucsi plébánosnak, akit Wobejdának hívtak.

Tovább ment a hadifoglyok során, akik egymásután mondták be a nevüket: Dzsindralej Hamenalej — Babamulej Minrahali stb.

— Csak vigyázz — mondta nekik Svejek jóindulatú mosollyal, — hogy el ne harapd a nyelvedet. — Látod, nálunk sokkal egyszerűbb neve van az embereknek: Bo-

huslav Stepanek, Jaroslaw Matousek, vagy Ruzena Svoboda.

Miután Svejek szörnyű nehézségek árán végre valamennyi Babula Hallejek és Chudsi Mudsi nevét fölírt, még egy kísérletre határozta magát. Az őrmesternek meg akarja magyarázni, hogy tévedés áldozata lett, de mint azon az úton, amelyen a hadifoglyok közé jutott, eddig is sokszor megtörtént, most is hiába folyamodott az igazsághoz.

Az őrmester-tolmács, aki már előbb sem volt teljesen józan, közben egészen elvesztette ítélőképességét.

Valami német ujság hirdetésekkel telt oldala volt előtte s most a Radecky-mars dallamára a hirdetések szövegét énekelte:

— Grammofonomat elcserélném gyermekkocsival. — Fehér és zöld táblaüveget veszek. — Aki a könyvelést és mérlegkészítést gyorsan meg akarja tanulni, forduljon hozzám...

Volt olyan szöveg, amely sehogysem illett az induló taktusához, de az őrmester minden áron át akarta hirdetni az ilyen nehézségeket s ezért öklével verte ki a taktust az asztalon s a lábával a padlón. Kontusovkától összeragadt bajuszának hegye, arca mindkét oldalán úgy meredezett fölfelé, mintha beszáradt gumiarabikumos ecsetet ragasztottak volna a szája fölé. Bedagadt szemével látta ugyan Svejket, de ez az öntudatlan látás mindössze annyit eredményezett, hogy egy pillanatra abbahagyta az asztaldöngetést és topogást s csak az ujjai-val dobolta ki az asztalon az „Ich weiss nicht, was soll es bedeuten” dallamát ennek a hirdetésnek szövegére: „Dreyer Karolin szülésznő, mindenben ajánlkozik a tisztelt hölgyeknek”

Ezt egyre halkabban énekelte, míg végre elhallgatott, mozdulatlanul és mereven bámult a hirdetésekkel tele-nyomtatott ujságpapír síkjára, amivel Svejknak alkalmat adott, hogy tört német nyelven szerencsétlenségéről kezdjen beszélni.

Avval kezdte, hogy mégis csak igaza volt, amikor a folyó mentén ment Feldsteinbe, de arról nem ő tehet, hogy egy ismeretlen orosz katona megszökik a fogságból és megfürdik a tóban, amely mellett éppen neki, Svejknak kell elhaladnia, mert az a kötelessége, hogy mint kvártélymester, a legrövidebb úton Feldsteinbe jusson. Az orosz, mihelyt megpillantotta, elszaladt és egyenruháját a bokorban hagyta. Ő, Svej, hallotta valahol, hogy a fronton az elesett ellenség uniformisát kémiszolgálatra használják föl s ezért próbaképen fölvette a hátrahagyott egyenruhát, hogy meggyőződjék, mikép érezné magát ilyen esetben az idegen uniformisban.

Mikor így a félreértést földerítette, Svej, rögtön megértette, hogy hasztalan beszélt el az esetet, mert az őrmester már elaludt, még mielőtt Svej, az asztalhoz lépett volna.

Svej, bizalmasan közeledett hozzá s megérintette a vállát. Ez éppen elég volt ahhoz, hogy az őrmester a földre bukfencezzen, ahol nyugodtan tovább aludt.

— ...csánát, őrmester úr, — mondotta Svej, szalutált és kiment az irodából.

Kora reggel a katonai építési parancsnokság megváltoztatta elhatározását és azt adta ki parancsban, hogy az a csoport, amelybe Svej, be volt osztva, induljon egyenesen Przemyslbe s hozza rendbe a Przemysl—Lubacowi vonalat.

Ilyenformán minden a régiben maradt és Svej, az orosz

hadifoglyok közt folytatta Odyszeáját. A magyar őrség sietve hajszoalta őket előre.

Az egyik faluban, ahol megpihentek, a piactéren szerkeszcsapattal találkoztak. Az egyik szekércsoport előtt egy tiszt állott és a foglyokat nézegette. Svejtkiugrott a sorból, a tiszt elé állt s így szólt:

— Hadnagy úrnak alázatosan jelentem... — Egyebet nem szólhatott, mert azonnal két magyar katona állt mögéje és ökölcsapásokkal kergették vissza a sorba.

A tiszt szivarvéget dobott utána, amelyet egy másik fogoly azonnal felemelt és tovább szívott. A tiszt erre azt kezdte magyarázni a mellette álló káplárnak, hogy Oroszországban német telepések is vannak, akiknek szintén katonáskodniuk kell.

Az egész przemysli úton Szejknek már nem volt alkalma, hogy bárkinek is elmondhassa panaszát s megmagyarázhassa, hogy ő tulajdonképen a 91. ezred 11. marskompániájának századordonánca. Przemyslbe érkezve, estefelé egy szétlőtt erődítménybe kergették őket, ahol a vártüzérek lóistállói épségben maradtak.

Az istállók tele voltak megtetvesedett szalmával s a kurta szalmaszálakon úgy mászkáltak, mintha nem is tetvek, hanem hangyák lettek volna, amelyek most szállítják az anyagot fészkeik építéséhez.

Egy kevéske fekete, csupa cikória mosogatóvizet is osztogattak s hozzá mindenkinek egy darab elszáradt kenyeret adtak.

Az egész transzportot ezután Wolff őrnagy úr vette át, aki ebben az időben parancsnoka volt azoknak a foglyoknak, akik Przemysl várának és környékének javítási munkáit végezték. Alapos ember volt s egész sereg tolmács volt körülötte, akik közül képességeik és előtanulmányaik szerint válogatták ki a specialistákat.

Wolff őrnagy úrnak az volt a rögeszméje, hogy az orosz foglyok letagadták képességeiket, mert többször megtörtént, hogy erre a kérdésre: „Tudsz-e vasutat építeni?” — az összes foglyok ezt az egybehangzó választ adták: „Semmit sem tudok, ilyesmiről nem is hallottam, becsületes és rendes életet éltem.”

Amint tehát így szép sorban ott álltak Wolff őrnagy úr és egész kísérete előtt, Wolff először németül megkérdezte tőlük, hogy ki ért közülük németül.

Svejk erélyesen lépett elő, az őrnagy elé állott, tisztelgett s jelentette, hogy ő ért németül.

Wolff őrnagy, látható örömmel, azt kérdezte, hogy mérnök-e?

— Jelentem alássan őrnagy úrnak, — felelte Svejk, — nem vagyok mérnök, hanem századordonánc a 91. gyalogezred 11. menetszázadában. Saját fogságunkba kerültem és ez úgy történt, őrnagy úr...

— Micsoda? — ordította az őrnagy.

— Jelentem alássan őrnagy úrnak, hogy a dolog úgy áll...

— Maga cseh, — ordított tovább az őrnagy, — maga orosz uniformist vett föl, álruhába öltözött.

— Jelentem alássan, őrnagy úr, hogy tökéletesen úgy van, ahogy mondani tetszik. Nagyon örvendek, hogy őrnagy úr ilyen gyorsan beleélte magát helyzetembe. Nem lehetetlen, hogy a mieink már harcolnak valahol, én pedig itt lopom a napot. Alaposan meg akarom magyarázni a dolgot őrnagy úrnak...

— Elég! — mondta Wolff és két katonát szólított elő, hogy vigyék Svejket a főőrségre. Ő maga egy tiszt társaságában követte őket s beszéd közben hevesen gesztikulált. Minden mondatában előfordult valami a cseh kutyákról s a másik kiérezte az őrnagy beszédéből az örö-

mőt, amelyet azon érzett, hogy éles szemével fölfedezte ama jómadarak egyikét, akiknek határon túli árulásáról, a csapattestek parancsnokaihoz már hónapokkal ezelőtt bizalmas utasításokat küldtek a következő tartalommal: „Egyes cseh ezredek szökevényei, megfélemlítve hűség-
esküjükről, belépnek az orosz hadseregbe s az ellenség-
nél szolgálnak vagy legalább is hatékony kémiszolgálatot
teljesítenek neki.”

Az osztrák belügyminisztérium még a sötétben tapoga-
tózott, hogy az oroszokhoz átpártolt szökevényekből nem
alakultak-e bizonyos harci szervezetek. A külföldi for-
radalmi szervezetekről még nem tudott semmi bizonyosat
és csak augusztusban, a Sokal—Milijatin—Bubnowi vo-
nalon kaptak a századparancsnokok bizalmas parancso-
kat, hogy Masaryk, az egykori osztrák professzor, át-
szökve a határon, osztrákellenes propagandát folytat.

A hadosztály valamelyik tökfilkója ezt a bizalmas ér-
tesítést a következő paranccsal egészítette ki: „Elfoga-
tása esetén azonnal a hadosztályparancsnoksághoz kísé-
rendő!”

Ezt a parancsot azért kell Masaryk elnök úrnak emlé-
kezetébe hozni, hogy legalább most tudja meg, milyen
veszély környékezte a Soka—Miljatin és Bubnow tájékán.

Wolff őrnagynak sejtelve sem volt arról, hogy mikép
dolgoztak Ausztria ellen a szökevények, akik később, vala-
hányszor Kiebben, vagy egyebütt találkoztak, erre a kér-
désre: „Hát te mit csinálsz itt?” — vidáman így feleltek:
„Elárultam a császár őfelségét.”

Wolff csak a bizalmas parancsokból tudott a szökevény-
kémekről, akik közül íme most egyik olyan könnyen hu-
rokra került. Az őrnagy, aki bizonyos mértékig hiú em-
ber volt, elképzelte, hogy mint fogják megdícsérni maga-

sabb helyen, mint fogják kitüntetni ébersége, óvatossága és tehetsége miatt.

Mielőtt a főőrségre érkeztek, meg volt győződve, hogy ezt a kérdést: „Ki ért németül?” — szándékosan tette föl, mert szemle közben ez az egy fogoly azonnal gyanús volt neki.

A kíséretében lévő tiszt biccentett a fejével és azt mondta, hogy az esetet a helyőrség parancsnokaságával azonnal közölni kellene, hogy a vádlottat a haditörvényszék elé állíthassák, mert semmi setre sem volna helyes, ha, amint azt az őrnagy akarja, csak a főőrségen hallgatnák ki, hogy aztán az őrség szemeláttára tüstént felkötnék. Mindenesetre föl kell akasztani, de a hadijognak megfelelően, törvényes úton, hogy így a kivégzés előtt, alapos kihallgatás után, föl lehessen deríteni az esetnek hasonló bűncselekményekkel való összefüggését. Ki tudja, mi minden sülni fog még a dologból?

Wolff őrnagyot valami hirtelen szigorúság, eddig elpalástolt embertelenség fogta el s kijelentette, hogy ezt a szökevény-kémet pedig nyomban a kihallgatás után, a maga felelősségére föl fogja akasztatni. Ezt annál is inkább megengedheti magának, mert magas összeköttetései vannak és mert neki különben is minden mindegy. A helyzet teljesen olyan, mintha a fronton történt volna. Ha ezt az embert közvetlen a csatatér mögött csípték volna el, kihallgatták és azonnal felakasztották volna s nem sokat kukoricáztak volna vele. Egyébként talán tudja a százados úr, hogy a hadműveleti területen minden parancsnoknak, századostól fölfelé, joga van ahhoz, hogy minden gyanús egyént felakasztathasson.

Wolff őrnagy úr kétségkívül tévedett az akasztás jogának magyarázata dolgában. Ez a jog Keletgaliciában egyre alacsonyabb rangú tisztekre terjedt ki, míg végre

olyan esetek is előfordultak, hogy egy őrségvezető káplár azért akasztatott föl egy tizenkét éves fiút, mert gyanús volt neki, hogy a gyerek egy elhagyott és kifosztott faluban krumplihéjat főzött.

A kapitány és őrnagy közt egyre élénkebbé vált a vita.

— Önnek nincs hozzá joga, — kiáltotta indulatosan a százados. — Csak a haditörvénszék ítélete alapján lehet ezt az embert fölakasztani.

— Ítélet nélkül fogjuk felkötni, — sziszegte Wolff őrnagy.

Svejk, akit a két tiszt kísért és aki az egész érdekes párbeszédet végighallgatta, csak ennyit mondott kísérőinek:

— Eb vagy kutya. Liebenben, a „Na Zavadilce” kocsmában egyszer azon vitatkoztunk, hogy Wasakot, a kalapost, aki minden alkalommal valami marakodást kezdett, rögtön kidobjuk-e, amikor az ajtón belép, vagy csak akkor hajtsuk-e ki, amikor már kiitta és kifizette a sörét, vagy egyszer körbe táncolt. A kocsmárosnak az volt a véleménye, hogy csak a mulatság közben, vagyis akkor tegyük ki, amikor már fogyasztott valamit és fizetett. És tudjátok, mit csinált a bitang? Nem jött el. Mit szóltok hozzá?!

A két katona, aki valahonnan Tirolból származott, egyszerre felelt:

— Nem tudni csehül...

— Ertenek németül? — kérdezte nyugodtan Svejk.

— Hogyne, — felelték, amire Svejk megjegyezte:

— Nagyon jó, legalább nem vesztek el a magatok fajtája között.

Ilyen barátságos beszélgetés közben értek a főőrségre, ahol Wolff őrnagy tovább folytatta a vitát a százados-

sal Svejksorsáról, miközben Svejks hátul egy padra telepedett.

Végül Wolff mégis csak elfogadta a százados álláspontját, hogy Svejket csak azután a hosszú procedúra után kell fölakasztani, amelyet olyan kedélyesen: „jogi út”-nak neveznek. Svejket tehát, miután a Wolff őrnagy által fogalmazott jegyzőkönyvet aláírták, bekísérték a helyőrség parancsnokságára. A jegyzőkönyvben az állt, hogy Svejks, az osztrák hadsereg katonája, tudatosan és minden kényszer nélkül orosz uniformisba öltözött és mikor az oroszok visszavonultak, a front mögött a csendőrség elfogta.

Mindez olyan igaz volt, mint a szentírás és Svejks, becsületes ember léte, egy szóval sem tagadhatta. Miközben a jegyzőkönyvet írták, több ízben megpróbálta, hogy a helyzetet némileg tisztázza, de az őrnagy mindannyiszor közbeordított:

— Fogja be a száját! Senki sem kérdezte. A dolog tiszta és világos!

Svejks mindannyiszor szalutált és így szólt:

— Jelentem alássan, befogtam a számat és a dolog tiszta és világos.

A helyőrség parancsnokságán Svejket ezután egy sötét lyukba zárták, amely azelőtt rizsmagazin és egyúttal egérpenzió volt. A padlón mindenfelé rizs volt szétszórva és az egerek nemcsak, hogy nem félték Svejktől, hanem vidáman szaladgáltak, miközben a rizsszemeket rágcsálták. Svejks szalmazsákot keresett és mikor a sötétben szét nézett, észrevette, hogy a szalmazsákban egész egércsalád telepedett meg. Kétségtelen volt, hogy a dicsőség romjai közt, egy korhadt osztrák szalmazsákban akartak új fészket alapítani maguknak. Svejks dörömbölni kezdett a bezárt ajtón, amire egy káplár — lengyel volt, — jelent

meg s Svejkk azt kérte, hogy vigyék más helyre, mert álmában agyonnyomja az egereket és evvel nagy kárt okozhat a katonai kincstárnak, mert ami a katonai raktárban van, az a kincstár tulajdona.

A lengyel megértett valamit Svejkk beszédéből s a zárt ajtó mögül öklével fenyegette meg Svejket, aztán még valamit mondott a „szaros lyukról”, majd eltávozott, miközben a koleráról dörmögött valamit, mintha Svejkk, isten tudja, mennyire megsértette volna.

Az éjszakát Svejkk nyugodtan töltötte, mert az egerek elég szerényen viselkedtek. Éjjeli műsoruk nyilván abban állott, hogy a szomszédos magazinban levő katonaköponyegeket és sapkákat rágsálták keresztül. Az intendatúra tudniillik csak egy évvel később jött rá, hogy a katonai raktárakba kincstári macskákat osszon be (nyugdíjigény nélkül), amelyeket a katonai gazdasági hivatalok „cs. és kir. katonai raktármacskák” rovat alatt tartottak nyilván.

Ez a macska-rang tulajdonképen csak egy régi intézmény fölújítása volt, amelyet a hatvanhatos háború után szüntettek meg. Régente, még Mária Terézia alatt, háborús időben szintén macskákat osztottak be a katonai magazinokba, amikor is aztán a gazdasági hivatalok urai az összes sikkasztásokat a macskákra akarták ráfogni. A cs. és kir. macskák azonban gyakran nem teljesítették kötelességüket és így történt, hogy Lipót császár alatt a prágai pochorcelec katonai raktáraiban haditörvényszéki ítélettel hat beosztott macskát akasztottak föl. Meg vagyok győződve, hogy mindenki, akinek ezekkel a katonai macskákkal valami dolga volt, a markába röhögött.

*

A reggeli kávéval együtt egy orosz egyenruhába és köponyegbe öltözött embert hoztak be Svejkk odujába. Ez

az ember lengyeles kiejtéssel beszélt csehül. Egyike volt azoknak a bitangoknak, akik annál a hadtestnél, amelynek a parancsnoksága Przemyslben volt, az ellenkém-szolgalatnál dolgoztak.

A katonai titkosrendőrség tagja volt és nem is igen erőlködött, hogy Svejek ellen valami ravasz ötlettel bizonyítékokat szerezzen. Egyszerűen így kezdte:

— Vigyázatlan voltam, most aztán benne vagyok a szószban. A 28-ik ezrednél szolgáltam, azonnal orosz szolgalatba léptem és buta fejvel azonnal el is fogattam magamat. Jelentkeztem az oroszoknál, hogy előörsi felderítésre megyek. A kievi hatodik diviziónál szolgáltam. És te bajtárs, melyik orosz ezrednél szolgáltál? Nem találkoztunk mi már valahol Oroszországban? Kievben sok cseh embert ismertem, aki velünk jött a frontra, amikor átszöktünk az oroszokhoz, de a nevüket már elfelejtettem s azt sem tudom már, hogy hovavalók voltak, de te talán emlékszel még valamelyikre. Mondd, te kivel voltál együtt, szeretném tudni, ki van odaát a huszonnyolcasoktól?

Svejek válasz helyett aggódó mozdulattal tette a tenyerét a titkosrendőr homlokára és a pulzusát kezdte tapogatni, végül pedig a kis ablakhoz vitte és fölszólította, hogy dugja ki a nyelvét. A gazfickó nem ellenkezett, mert azt hitte, hogy az összeesküvők valamely titkos jeléről van szó. Svejek most dörömbölni kezdett az ajtón és amikor az ör belépett és azt kérdezte, hogy miért dörömböl, németül és csehül arra kérte, hogy azonnal hívjanak orvost, mert ez az ember, akit ide hoztak az imént, megbolondult.

Semmit sem használt, az idegent nem vezették el, a magazinban maradt és ismét Kievről kezdett beszélni.

Azt mondta, hogy ő határozottan látta, amint Svejks ott masírozott az orosz katonák közt.

— Semmi kétség, — mondta Svejks, — hogy ön mocsárvizet ivott, mint a fiatal Tynezky, aki egészen értelmes ember volt, de egyszer utazni ment és egészen Olaszországig jutott. Az sem tudott egyébről beszélni, csak Itáliáról s hogy ott csupa mocsár van és semmi egyéb látnivaló. És az is lázas lett a mocsárviztől. Évente négyszer kapott lázrohamot, mindszenetek, szent József napján, Péter és Pálkor és Mária mennybemenetelekor. Mikor lázas volt, azt is, mint maga, mindenkit, még az idegeneket és ismeretleneket is megismerte. A villamoson például megszólított valakit, akit soha sem látott s azt mondta neki, hogy ismeri és hogy Bécsben látta a pályaudvaron. Mindenkiel, akit az utcán látott, vagy a milánói pályaudvaron, vagy egy pohár bor mellett a gráci borpincében találkozott. Valahányszor rájött a mocsárláz s a korcsmában ült, az összes vendégeket megismerte, hogy együtt utazott velük a hajón Velencébe.

— Összes kievi ismerőseit ismerem, — folytatta fáradhatatlanul a kémelhárító ügynöke. — Nem volt ott magukkal egy olyan kövér és egy sovány ember is? Most nem jut eszembe, hogy hogy hívták őket s hogy melyik ezredben szolgáltak.

— Ne törődjön vele, — vigasztalta Svejks, — mindenkiel megtörténhetik, hogy elfelejti, hogy hogy hívják a kövér és a sovány embereket. A soványakat persze nehezebb megjegyezni, mert a legtöbb ember ezen a világon sovány. Ők a többség, amint mondani szokták.

— Bajtárs, — mondta most a cs. és kir. csirkefogó, — te nem hiszel nekem, pedig mindkettőnkre ugyanaz a sors vár.

— Hát hiszen, — mondta Svejks hanyagul, — azért

vagyunk katonák. Azért szült anyánk a világra, hogy ha egyszer föl vesszük a mundért, szecskává aprítsanak bennünket. És szíves örömmel is apríttatjuk magunkat, mert tudjuk, hogy csontjaink nem hiába rothadnak el, hanem a császár ő felségéért és családjáért, akikért meghalunk s akikért meghódítottuk Hercegovinát. Csontjainkból spódiumot fognak készíteni a cukorgyárak számára, ahogy ezt már évekkkel ezelőtt Zimmer hadnagy úr megmagyarázta:

— Disznócsorda, — mondta, — műveletlen disznók, haszontalan, tudatlan majmok, úgy koptatjátok a lábaitokat, mintha semmi értéke nem volna, pedig tudjátok meg, hogy ha elestek a háborúban, minden csontotokból félkiló, lábatokkal és a mancsotokkal együtt két kilónál több spódiumot csinálnak és a cukorgyárban a cukrot rajtatok keresztül tisztítják. Valamennyien hülyék vagytok, mert még azt sem tudjátok, hogy milyen hasznosak lesztek utódaitoknak, majd ha meghaltok. A fiaitok kávéfognak inni, cukros kávéf, olyan cukorral, amelyet a csontjaitokkal tisztítottak.

Egyszer nagyon elgondolkoztam, ő meg nekem esett, hogy min gondolkozom.

— Alázatosan jelentem, — mondom neki, — azt gondolom, hogy a tiszt urak spódiumának drágábbnak kell lenni, mint a közlegényekének.

— Erre háromnapi egyest kaptam.

A titkosrendőr most kopogtatott az ajtón, valamit beszélt az őrrrel, aki bekiáltott az irodába. Pár perc múlva egy törzsőrmester jött érte és magával vitte. Svejki ismét magára maradt. A két ajtó közt a titkosrendőr hangosan így szólt a törzsőrmesterhez:

— Régi, kievi bajtársam...

Svejki teljes huszonnégy óráig maradt egyedül. Az éj-

szaka folyamán arra a meggyőződésre jutott, hogy az orosz katonaköponyeg nagyobb és melegebb, mint az osztrák és hogy nem kellemetlen, ha egy egér éjjel az alvó ember füle mellett kapingál. Ellenkezőleg. Az egész csak gyöngéd suttogás. Svejek hajnalhasadásig aludt s csak akkor ébredt föl, amikor eljöttek érte.

Svejek ma már nem emlékszik, miféle bíróság volt, amely elé e szomorú reggelen állították, de semmi kétség nem volt, hogy haditörvényszék előtt kellett számot adnia tetteiről. Sőt az egyik bíró tábornok volt. Ezenkívül egy ezredes, egy őrnagy, főhadnagy, hadnagy, őrmester és közlegény is volt jelen s az utóbbi tulajdonképen nem csinált egyebet mint a többieknek meggyújtotta a cigarettáját.

Svejkot nem igen faggatták. Az őrnagy valamivel több érdeklődést tanúsított és csehül beszélt:

— Ön, — kiáltott Svejkre, — elárulta a császár ő felségét.

— Jézusmária, mikor? — kérdezte Svejk. — Azt tesszik mondani, hogy én elárultam volna a császár ő felségét, legkegyelmesebb urunk, császárunkat, akiért már olyan sokat szenvedtem?

— Hagyja ezeket a bolondságokat, — mondta az őrnagy.

— Jelentem alássan őrnagy úrnak, hogy az nem bolondság, ha valaki elárulja a császár ő felségét. Mi katonák hűséget fogadtunk a császárnak és ezt az esküt, mint ahogy a színházban énekelték, hű ember módjára megtartottam.

— Nézze, Svejk, — folytatta az őrnagy, miközben a vastag iratsomóra mutatott, — itt vannak a bizonyítékok.

A fő bizonyítási anyagot az az ember szolgáltatatta, akit Svejk mellé dugtak a raktárba.

— Maga tehát nem akarja bevallani bűnét? — kérdezte az őrnagy. — Beismerte már, hogy az orosz egyenruhát, mint az osztrák hadsereg tagja, önként öltötte magára. Utoljára kérdezem: kényszerítette-e valaki vagy valami erre a cselekedetre?

— Kényszer nélkül tettem.

— Minden nyomás nélkül?

— Minden nyomás nélkül.

— Tudja-e Svejks, hogy el van veszve?

— Tudom. Biztos, hogy már kerestek a kilencvenegyes ezredtől, de engedjen meg őrnagy úr egy kis megjegyzést arról, hogy az emberek mint szokták önként fölvenni mások ruháját. 1908-ban, júliusban, Bosetech könyvkötő, akinek Prágában a Zbraslawban volt a műhelye, a Beroun egyik ágában fürdött. Ruháit a füzesben tette le s nagyon megörült, amikor később egy úr lépett a vízbe. Egyik szó a másikat követte, tréfáltak egymással, egymásra fecskendezték a vizet s estig bukdácsoltak a folyóban. Estefelé az idegen úr mászott ki először a vízből, mert vacsorára setett. Bosetech egy darabig még a vízben maradt, aztán a füzesbe ment a ruháiért, de ruha helyett egy pár rongyot s a következő tartalmú cédulát találta a fa alatt:

„Gondolkoztam a dolgon, hogy tegyem-e, ne tegyem-e, mert a vízben olyan szépen megvultunk egymással, míg végre egy lóherelevelet téptem le s az utolsó levél azt mondta: tedd! Ezért cseréltem ki a ruháját ezekkel a vackokkal. Csak egész bátran bujjék beléjük, a mult héten tetvetleníttetem őket a dobrcsicsi előljáróságon. Máskor jobban vigyázzon, hogy kivel fürdik. A vízben minden meztelen ember úgy néz ki, mint egy képviselő, még akkor is, ha valami gyilkos. Maga nem tudhatta, hogy kivel fürdött. A víz nagyon kellemes volt s ilyen-

kor estefelé a legkellemesebb. Másszék bele mégegyszer, hogy magához térjen.”

Bosetech úr nem tehetett egyebet, várt, amíg besötétedett. Akkor fölvette a csavargó ruháját és elindult Prága irányában. A főutakat elkerülte, a mezei dűlőkön ment és a kuchelbavi csendőrörszel találkozott. A csendőrök elfogták a könyvkötőt s másnap reggel a zbrasyawi járásbírószékre vitték, mert azt mindenki mondhatta, hogy ő Bosetech József könyvkötő, lakik Prágában a Hosszúutca 16. szám alatt.

A haditörvényszék jegyzőkönyvvezetője, aki alig tudott valamit csehül, rögtön megértette, hogy Svejek vádlott most einkostársának lakhelyét mondta be és ezért újból megkérdezte:

— Pontos ez a cím? Bosetech József, Prága, 16-ik szám?

— Hogy most is ott lakik-e még, — felelte Svejek, — azt nem tudom, de hogy 1908-ban ott lakott, az egészen bizonyos. Nagyon csinosan kötötte be a könyveket, de mindig sokáig tartott, mert előbb minden könyvet elolvasott s a tartalmuknak megfelelően választotta meg a kötést. Ha fekete táblába kötötte, az azt jelentette, hogy a regényben rossz vége volt valakinek s hogy tehát kár elolvasni a könyvet. Parancsol még valami egyebet az őrnagy úr? Igen hogy el ne feledjem: ez a Bosetech minden nap beült a Koronába s minden könyv tartalmát, amelyet bekötésre adtak neki, elmesélte.

Az őrnagy a jegyzőkönyvvezetőhöz hajolt, valamit sügött neki, amire a jegyző kihúzta az aktákból az új összeesküvő nevét.

A haditörvényszéki eljárást ezután Fink tábornok elnöklése alatt folytatták.

Ahogy az egyik embernek az a szokása, hogy gyufa-

skatulyákat gyűjt, ennek a Fink tábornoknak az volt a szokása, hogy törvényszéki eseteket gyűjtött, amelyeknek legnagyobb része ellenkezett a hadbírsági rendelettel. Azt szokta mondani, hogy neki nincs szüksége hadbíróra, mert a törvényszék ő maga és hogy mindenkinek, aki elébe kerül, három óra alatt lógnia kell. Amíg a fronton volt, soha sem volt szűkében egypár rögtönítelő eljárásnak.

Mint ahogy némelyek nem tudnak meglenni egy sakk-, kugli- vagy máriásparti nélkül, ez a derék generális nem tudott meglenni anélkül, hogy mindennap össze ne hívja a törvényszéket, amelyen elnökölt s nagy komolyan és nagy örömmel mondta be a vádlottnak a mattot. Ha az ember szentimentális akarna lenni, azt kellene mondania, hogy ennek az egyénnek sok tucatnyi ember nyomta a lelkét, főleg keleten, ahol, amint mondta, a galíciai ukránok közt a nagyorosz agitációval kellett megküzdenie. Az ő szempontjából azonban, szó sem lehetett arról, hogy az akasztott emberek bármelyike is nyomta volna a lelkét.

Ilyesmí nem létezett ennél a tábornoknál. Valahányszor hadbírsága egy tanítót, tanítónőt, pópát vagy ennek családját felkötötte, nyugodt lélekkel tért szállására, mint ahogy egy szenvedéyes máriás-kártyás megy haza a kocsmából, miközben azon gondolkodik, mint adtak királyt, felsőst, „tutti”-t, „frutti”-t és mint nyerte meg mégis a partit, mert száz és a hetes a kezében volt. Az akasztást egyszerű és természetes dolognak tartotta, szinte mindennapi kenyerének, az ítélethozatalnál elég gyakran feledkezett meg a császárról s még csak nem is mondta már, hogy „a császár ő felsége nevében kötél általi halálra ítélem”, hanem így hirdette ki az ítéletet: „Elítélem önt..”

Olykor bizonyos humort is vegyített az akasztásba s

egyszer azt írta Bécsbe a feleségének: „... vagy el sem tudod drágám képzelni például, milyen jól nevettem a minap, amikor egy tanítót akasztattam föl kémkedés miatt. Gyakorlott emberem van az akasztáshoz, kinek nagy praxisa van a dologban; őrmester és sportszerűen űzi ezt a mesterséget. Sátramban voltam, amikor ez az őrmester az ítélethirdetés után hozzám jött és azt kérdezte, hogy hol akassza föl a tanítót. Azt mondtam neki, hogy akassza föl a legközelebbi fára s most képzeld el a komikus szituációt! A steppe közepén voltunk és messze távolban nem lehetett egyebet látni, csak fűvet, de fa nem volt mérföldnyi távolságban sem. A parancs parancs s az őrmester őrséggel együtt ellovagolt a tanítóval, hogy valahol egy fát keressenek. Már este volt, amikor hazatértek, mégpedig — a tanítóval együtt. Az őrmester újból azt kérdezte tőlem, hogy „mire akasszam föl a fickót?” Összeszidtam, mert a parancs úgy szólt, hogy a legközelebbi fára. Azt mondta, hogy reggel majd megpróbálja, de reggel egész sápadtan jött hozzám, hogy a tanító eltűnt. Az egész olyan mulatságos volt, hogy mindenkinek, aki a tanító mellé őrségnek volt rendelve, megbocsátottam és még azt a viccet is megeresztettem, hogy a tanító nyilván maga ment akasztófát keresni. Láthatod ebből, drágám, hogy nem unatkozunk és mondd meg a Vilikének, hogy a papa csókoltatja s egy eleven orosz fog küldeni neki, akinek a hátán úgy lovagolhat, mint egy lovacskán.”

Még egy másik komikus eset is eszembe jut, drágám. Nemrég egy zsidót akasztottunk kémkedés miatt. A fickó egyenest a kezünkbe szaladt, pedig semmi dolga sem volt errefelé s avval próbálta mentegetni magát, hogy cigarettát árul. Fölakasztattam tehát, de csak pár percig lógott, mert a kötél leszakadt, a zsidó leesett, rögtön ma-

gához tért s rámkialtott: „Tábornok úr, hazamegyek, már föl tetszett akasztatni egyszer s a törvény szerint egy dologért csak egyszer lehet az embert fölakasztatni.” Nagyot nevettem rajta és futni hagytam a zsidót. Igen, drágám, itt egészen vígan vagyunk...”

Mikor Fink tábornokot Przemysl helyőrségi parancsnokává nevezték ki, nem volt már olyan bő alkalma hasonló színjátékok rendezésére s ezért most nagy örömmel fogadta Svejek esetét.

Svejek tehát egy tigrissel állt szemben s a tigris most egy hosszú asztal előterében ült, egyik cigarettát a másik után szívta, lefordítottatta Svejek vallomásait és közben helyeslően bólintott.

Az őrnagy azt indítványozta, hogy sürgöny útján intézenek kérdést a brigádhoz arra nézve, hogy e pillanatban hol tartózkodik a 91. ezred 11-ik menetszázada, amelyhez a vádlott vallomása szerint tartozik.

A tábornok ellenezte az indítványt és azt magyarázta, hogy általa a törvényszék gyors eljárása akadályozva van, ami pedig ellenkezik az egész intézmény tulajdonképeni céljával. A vádlott tökéletes beismerésben van, hogy az orosz egyenruhát önként öltötte föl s van az iratok közt olyan vallomás is, mely szerint a vádlott beismerte, hogy Kiebben volt. Ilyenformán azt indítványozta, hogy a törvényszék vonuljon vissza tanácskozássra, hogy az ítéletet azonnal ki lehessen hirdetni és végrehajtani.

Az őrnagy azonban ragaszkodott ahhoz a nézetéhez, hogy a vádlott személyazonosságát meg kell állapítani, mert az politikai szempontból rendkívül nagy fontossággal bír. A vádlott személyazonosságának megállapítása után meg lehet már állapítani azt is, hogy kik voltak egykori bajtársai közül azok, akikkel állandóan érintkezett.

Az őrnagy romantikus ábrándozó volt. Még arról is beszélt, hogy tulajdonképen bizonyos szálakat is meg kell keresni és nem elég egy embert elítélni. Az ítélet, amely e szálakat rejt magában, tulajdonképen...

A szálakból sehogysem tudott szabadulni, de mindenki megértette, hogy mit akar s valamennyien, még a tábornok is bólintott, akinek ezek a szálak annyira tetszetek, hogy képzeletében már látta azokat a bírósági ítéleteket, amelyek alapján ezeken a szálakon sokan lógni fognak. Ezért már nem ellenkezett, hogy a brigádnál állapítsák meg, vajjon Svejek csakugyan a 91. ezredhez tartozik-e és hogy mikor és mely operáció közben ment át az oroszokhoz a 11. menetszázadból.

Az egész vita alatt Svejket két szuronyos katona őrizte a folyosón, aztán újból a bíróság elé állították és még egyszer megkérdezték tőle, hogy tulajdonképen melyik ezredhez tartozik. Ezek után a helyőrségi fogházba kísérték.

*

Akkor Fink tábornok a sikertelen haditörvényszéki tárgyalás után hazatért, a kanapéra heveredett s azon gondolkodott, hogy miként siettethetné az egész eljárást.

Még volt győződve róla, hogy a válasz ugyan nem-sokára megérkezik, de mégsem avval a gyorsasággal, amellyel az ő bírósága az ügyeket intézni szokta. Ezenkívül még az elítéltet vallási vigaszban is részesíteni kellett, ami az ítélet végrehajtását céltalanul további két órára hátráltatja.

— Mindegy, — gondolta Fink — a vallási vigaszt az ítélet kihirdetése előtt is megadhatjuk neki, tehát a brigád válaszának megérkezését ebből a szempontból be sem kell várni. Az akasztást úgy sem kerülheti el.

Fink tábornok Martinec tábori lelkészt hívatta.

Ez a Martinec szerencsétlen morvaországi lelkipásztor és akinek olyan hitvány plébános volt az előljárója, hogy a katonasághoz menekült előle. Őszintén vallásos hajlamú ember volt és fájdalmas szívvel gondolt plébánosára, aki lassan, de biztosan ment a kárhozát felé.

Martinec tábori kurátor azt hitte, hogy mint a harc-téri sebesültek és haldoklók vigasztalója egyúttal plébánosának bűneit is levezekekelheti, aki, mikor éjjel hazajött, számtalanszor fölkelte és így szólt a káplánhoz:

— Jancsikám, Jancsikám! Csak egy takaros kis lány az igazi boldogság ezen a világon.

Martinec reményei nem valósultak meg. Egyik garnizonból a másikba tolták és általában nem volt más dolga, mint hogy minden tizennégy napban egyszer a mise előtt prédikálnia kellett a helyőrségi templomokban és ellentállani a tiszti kaszinóból kiinduló kísértésnek, ahol a takaros kis lányokról úgy beszéltek, mintha a plébános nyilatkozatai védőangyalokhoz intézett ártatlan imádságok lettek volna.

Fink tábornokhoz rendszerint nagy katonai operációk idején szokták hívni, amikor az osztrák hadsereg valamelyik győzelmét akarták megünnepelni. Fink ilyenkor ugyanolyan szeretettel rendezte a tábori miséket, mint máskor az akasztásokat.

Ez a Fink olyan nagy osztrák hazafi volt, hogy a birodalmi német vagy a török fegyverek győzelméért sohasem imádkozott. Ha a németek valahol győztek a franciák vagy az angolok felett, mindig elhallgatta, de ha egy osztrák földérítő osztag egy orosz elővéddel jelentéktelen csetepátéba keveredett, a vezérkar rögtön az egész orosz hadsereg vereségének szappanbúborékává fújta föl az esetet, Fink pedig azonnal tábori misét rendelt el úgy, hogy a szerencsétlen Martinecnek az volt a benyo-

mása, hogy Fink tábornok egyúttal a katolikus egyház feje Przemyslben.

Fink ilyenkor a szertartás dolgában is intézkedett és mindig azt szerette volna, ha a mise olyan lett volna, mint úrnapiján. Ürfölmutatás után rendszerint lóháton az oltárhoz galoppozott és háromszor így kiáltott: „Hurrá! hurrá! hurrá!”

Martinec tábori káplán hívő és igaz lélek volt s nem szívesen ment Finkhez.

Miután a helyőrségparancsnok kiadta összes utasításait, Fink tábornok mindig töltetett egy kis erőset a poharakba, aztán elmondta azokat a legújabb anekdotákat, melyeket a „Vidám Ujság” hülye könyvecskéiben olvasott.

Egész könyvtára volt ezekből a könyvekből, amelyeknek ilyen címei voltak: „Humor a hátizsákban”, „Hindenburg-anekdoták”, „A második humoros hátizsák, megtöltötte Schlemper Max”, „Gulyáságyúinkból”, „Szaftos gránátszilánkok lövészárkainkból” vagy ilyen hülyeségek: „A kétfejű sas szárnyai alatt”, „Bécsi szelet a cs. és kir. tábori konyháról, fölmelegítette Lokes Artur”. A tábornok olykor vidám katonadalok gyűjteményéből Martinecnek elénekelte „A győzniünk muszáj” kezdetű dalt, miközben állandóan töltött az erősből és arra kényszerítette Martinecet, hogy igyék és vele együtt daloljon. Azután malacságokat mondott, miközben Martinec bánatos szívvel gondolt a plébánosára, aki malacságok dolgában semmiben sem maradt el Fink tábornok mögött.

A szerencsétlen embernek végre is kezdett ízleni a likőr, amellyel Fink kínálgatta s lassanként megszokta a tábornok malackodását is. Bűnös képzeleti támadtak és a kontusovszka, borókapálinka és a pókhálós borok közt, amelyeket Fink tábornok elébe tett, elfeledkezett Isten-

ről. A Breviárium sorai közt elkezdtek táncolni azok az asszonyok, akikről a tábornok mesélt s lassanként már nem is iszonyodott, ha Finkhez hívták.

A generálisnak tetszett Martinec tábori káplán, aki eleinte úgy viselkedett, mint loyolai Szent Ignác, de lassanként alkalmazkodott környezetéhez.

Egyszer a tábornok a tábori kórházból két nővért hívott meg, akik tulajdonképen nem is teljesítettek kórházi szolgálatot, hanem csak azért voltak beírva, hogy fizetést kapjanak s jövedelmüket prostitúcióval szaporítsák, mint ahogy ezekben az időkben szokásos volt. A tábornok Martinecet is meghívta, aki már olyan mélyen esett az ördög karmai közé, hogy félórai beszélgetés után mindkét hölgyet megcserélte, miközben úgy hörgött, mint a szarvas és pamlagvánkosságait egészen benyálazta. Utána még hosszú ideig lelkiismeretfurdalást érzett az eset miatt, jöllehet azzal nem enyhítette bűnét, hogy azon az éjszakán hazamenet a városi parkban, tévedésből áhítattal térdelt le Grabowski szobra előtt, aki építőmester és a város polgármestere volt s a nyolcvanas években nagy érdemeket szerzett Przemysl városfejlesztése körül.

Áhítatos imáit csak a katonai őrség lépteinek zaja kavarta meg.

Azóta valahányszor Fink hívatta, megkísérelte, hogy minden földi kísértésnek ellentálljon s elrontott gyomrára hivatkozva mentette ki magát. Ezt a hazugságot szükségesnek tartotta, hogy lelkét a pokol gyötrelmeitől megmentse. Egyidejűleg azonban azon a véleményen volt, hogy egy tábori káplánnak, feljebbvalója iránti tiszteletből innia kell, ha a tábornok azt mondja: igyál pajtás!

Olykor azonban, főleg ünnepi istentisztelet után, amikor a tábornok a helyőrségi pénztár terhére még ünne-

pélyesebb zabálásokat rendezett, nem sikerült elmaradnia a lakomákról, amelyeknek költségeit mindenféle módon úgy szedték össze az irodában, hogy valamit keresni is lehessen rajta. A tábori káplán ilyenkor mindig azt képzelte, hogy Isten színe előtt kárhozatra ítélt emberré lett. Úgy járt-kelt ilyenkor, mintha köd venné körül s azon töprengett, hogy nem kellene-e magát mindennap rendszeresen megkorbácsolnia.

Most is hasonló hangulatban tett eleget a tábornok meghívásának. Fink sugárzó arccal, kitörő örömmel ment elébe s szinte diadalittasan mondta:

— Hallotta már a legújabb hadbírószági esetet? Egyik szűkebb honfitársát fogjuk felakasztani.

A szűkebb honfitárs szóra Martinec káplán, fájdalmas pillantást vetett a tábornokra. Már többször visszautasította azt a gyanúsítást, hogy ő cseh s számtalanszor megmagyarázta, hogy morvaországi plébániájához két község, egy cseh és egy német tartozik és hogy az egyik vasárnapon a cseheknek, a másikon pedig a németeknek kell prédikálnia s mert a cseh községben csak német iskola van, mindkét községben németül kell tanítania s ezért ő nem is cseh. Ez a logikus bizonyítás egyszer egy őrnagynak arra a megjegyzésre adott alkalmat, hogy egy morvaországi tábori lelkész tulajdonképen vegyeskereskedés.

— Pardon — mondta a tábornok, — elfelejtettem. Ez az ember önnek nem szűkebb honfitársa. Cseh szökevény, áruló, az oroszoknál szolgált és lógni fog. Addig a forma kedvéért megállapítjuk személyazonosságát, de ez nem tesz semmit, azonnal lógni fog, mihelyt a sürgönyi értesítés megérkezik.

Miközben a káplánt maga mellé ültette a pamlagra, a tábornok vidáman folytatta: Ha nálam hadbírószág van,

mindennek gyorsan kell menni. Az nálam elvi kérdés. Mikor még a háború elején Lembergben voltam, keresztül vittem, hogy egy fickót három perccel az ítélethirdetés után fölakasztottunk. Igaz, hogy zsidó volt, de egy rutént is fölakasztottunk a tanácskozás után öt perccel.

Kedélyesen nevetett:

— Véletlenül egyiknek sem volt szüksége vallási vigaszra. A zsidó rabbinus volt, a rutén pópa. A jelen esetben katolikust kell akasztanunk. Hogy a dolog ne húzódjék sokáig, az a pompás ötletem támadt, hogy a vallási vigaszt még az ítélet kihirdetése előtt adja meg neki. Egy szóval, hogy a dolog ne húzódjék sokáig...

A tábornok csöngetett és így szólt szolgájához:

— A tegnapi üvegekből kettőt!

És miközben a káplánnak tele töltötte a poharát, bárátságosan mondta:

— A vallási vigasz előtt, most vigasztalja előbb önmagát...

*

A rácsos ablakból, amely mögött Svejka a lócán ült, e szörnyű időben fölszendült éneke:

Mi katonák urak vagyunk
Sok a pénzünk, jól megy sorunk.
Minden kislány minket szeret.
Még az ég is mi ránk nevet
Tra rara — — egy, kettő — —

VI. A VALLÁSI VIGASZ

Martinec káplán valósággal úgy lebegett be Svejkhöz, mint egy balett-táncosnő a színpadra. A mennyei sóvárgás és egy üveg Gumpoldskircheni mindig pehelykönyűvé tette lépteit s úgy érezte most, hogy e komoly és szent órában Svejkhöz közeledve, Istenhez közeledik.

Az ajtót bezárták mögötte, a két embert magukra hagyták s a káplán így szólt a lócán ülő Svejkhöz:

— Édes fiam, Martinec tábori lelkész vagyok.

Az egész úton ezen a megszólításon gondolkozott s nagyon meghatónak tartotta.

Svejk fölállt odujában, mindkét kezét megrázta a lelkésznek s így szólt:

— Nagyon örvendek. Az én nevem Svejk. A 91. ezred 11. menetszázadának ordonánca vagyok. Legutóbb káderünkben, a Lajtamelletti Bruckban, helyeztek át. Hát üljön le szépen ide mellém, lelkész úr és mesélje el, hogy miért zárták be ide. Ön tiszti rangban van, tehát tiszti zárka járna önnek. Nem értem, hogy miért zárták ide hozzám, ahol a lóca tele van tetűvel. Megesik néha, hogy valaki nem tudja, hogy tulajdonképen melyik tömlőbe tartozik, de ennek az az oka, hogy az irodában vagy más valahol elcserélték. Egyszer Budweisban az ezrednél bezártak és egy kadett-tiszthelyettest hoztak be hozzám. Az ilyen kadett-tiszthelyettes olyas valami, mint a tábori káplán, se nem hús, se nem hal, a katonákkal úgy ordítózott, mintha tiszt lett volna s ha va-

lami baj volt, a legénység közé zárták. Leikész úr kérem, ezek a kadétoK olyan felemások voltak, hogy a tiszti konyhán nem akarták őket fölvenni a menázsiba, a legénységi menázsi nem járt nekik, mert ennél már mégis magasabb volt a rangjuk, de a tiszti menázsi mégsem járt nekik. Abban az időben öt darab volt nálunk belőlük s eleinte a kantinban folyton csak sajtot zabáltak, mert másutt sehol sem kaptak menázsit, mígnem egyszer Wurm főhadnagy úr meglátta őket és megtiltotta nekik, mert egy kadett-tiszthelyettes becsületével nem fér össze, hogy a legénységi kantinba járjon. De mit tehettek, ha egyszer a tiszti kantinba nem eresztették be őket? A levegőben lógtak s olyan kínokat szenvedtek egypár napig, hogy az egyik a Malsba ugrott, a másik dezertált s két hónappal később azt írta a kaszárnnyába, hogy hadügyminiszter lett Marokkóban. Most már csak négyen voltak, mert azt, amelyik a Malsba ugrott, kihúzták a vízből, tudniillik izgalmában elfeledte, hogy úszni is tud s hogy a szabadúszó vizsgát kitüntetéssel tette le. Kórházba szállították, de ott sem tudták mit csináljanak vele, hogy tiszti takaróval vagy közönséges legénységi pokróccal takarják-e be. Utoljára kitalálták, hogy mit kell csinálni, tudniillik, egyáltalán nem adtak neki takarót, úgy, hogy egy félóra múlva könnyörögni kezdett, hogy engedjék vissza a kaszárnnyába s éppen ez volt az, akit hozzám zártak be. Még egészen vi-zes volt, mikor behozták. Körülbelül négy napig volt velem bezárva, nagyon tetszett neki minden, mert nálam menázsit is kapott. Igaz, hogy fegyencmenázsit, de ez legalább, amint mondani szokták, biztos volt. Ötödnapi-ra elvitték, de egy félóra múlva visszajött a sapká-jáért s akkor örömeiben sírva fakadt s azt mondta: „Végre döntöttek ügyünkben. Mától kezdve a ka-

dett-tiszthelyetteseket a főőrségen a tisztek közé fogják ezentúl bezárni, a menázsit a tisztikonyhán ráfizetéssel s akkor kapjuk, mikor a tisztek már jóllaktak, akkor mi is kapunk enni. Aludni a legénységgel fogunk, kávét is a legénységi konyháról kapunk és dohányt is a legénységgel...”

A káplán csak most tudta annyira összeszedni magát, hogy egyetlen mondattal, amelynek tartalma semmiképpen sem illett Svejks elbeszéléséhez, félbeszakította Svejket.

— Igen, igen, édes fiam! Vannak dolgok ég és föld között, amelyek felett áhítatos lélekkel és Isten végtelen kegyelmébe vetett hittel kell gondolkoznunk. Azért jöttem ide fiam, hogy vallási vigaszban részesítselek.

Hirtelen elhallgatott, mert mindez valahogy nem volt rendjén. Már az úton kigondolta beszédének teljes vázlatát, amellyel a szerencsétlent arra akarta bírni, hogy élete folyásán gondolkodjék és bocsánatot kérjen a túlvilágra költözködés előtt. Mert semmi kétség, hogy ha megbánja bűnét és őszintén vezekel, megbocsátásban lesz része...

Most azon gondolkozott, miképpen folytassa, de Svejks megelőzte avval a kérdéssel, hogy nincs-e egy cigaretája.

Martinec káplán úr nem volt dohányos és ez volt az egyetlen, ami régi életmódjából megmaradt. Olykor, ha Fink tábornoknál egy kissé kapatos volt, megpróbált egy britannikát, de a gyomra tüstént fölfordult tőle s ilyenkor mindig az volt az érzése, hogy őrangyala óvóan a torkát csiklandozza.

— Nem vagyok dohányos, édes fiam — felelte szokatlan méltósággal.

— Csodálom — mondta Svejks. — Sok tábori lelkészt

ismertem, de mindegyik úgy füstölt, mint a zlichovi spirituszgyár. Nem is tudok tábori papot másként elképzelni, mint úgy, hogy szivarozik és iszik. Csak egyetlen egyet ismertem, aki nem pöffékelt, de ez meg szivarzás helyett meg rágt a dohányt és prédikálás közben teleköpködte az egész szószéket. — Hova való a lelkész úr?

— Jitsinbe, — felelte megtörtén cs. és kir. főtiszteleendő Martinec úr.

— Akkor talán tetszett ismerni valami Gandes Róza nevűt, lelkész úr, mult év előtti évben Prágában a Plattner-utcai borozóban volt alkalmazásban és egyszerre tizennyolc férfit pörölt be apaságért, mert ikreket szült. Az egyik ikergyereknek kék volt az egyik szeme, a másik barna, a másik gyereknek az egyik szeme szürke, a másik fekete s ezért a Róza azt gondolta, hogy már ebben is annak a négy úrnak van része, aki a borozóba járt s dolga volt a Rózával. Az egyik ikergyereknek olyan görbe kis lábacska volt, mint a városi tanácsnoknak, aki szintén oda járt, a másiknak az egyik lábán hat ujja nőtt, mint annak a képviselőnek, aki mindennapi vendég volt. És most tessék csak elgondolni tisztelendő úr, hogy tizennyolc ilyen vendég járt oda és az ikrek mindegyiktől kaptak valami jelt, mind a tizennyolctól, akikkel Róza a privátszobába vagy a hotelbe ment. A végén a bíróság úgy döntött, hogy az ilyen tolongásban az apa ismeretlen, a Róza pedig a tulajdonosra tolta az egészet, bepörölte, de a tulajdonos bebizonyította, hogy egy operáció folytán már több, mint húsz éve teljesen impotens az alsó tagjaiban.

Akkor a Rózát, kérem, magukhoz toloncolták Jitsinbe, amiből legjobban látszik, hogy aki hatalomra törekszik, rendszerint egy rakás öreg szart kap. A Rózának amellett kellett volna maradni, hogy az ikrek egy embertől

származnak s nem azt állítani a bíróság előtt, hogy az egyik a képviselőtől, a másik a városi tanácsnoktól vagy ettől-amattól való. Minden gyerek születését könnyen ki lehet számítani. Ennyiedikén voltam vele a szállodában és a gyerek ennyiedikén született. Természetesen, ha normális szülésről van szó, tisztelendő úr. Az ilyen hotelben egy ötösért mindig akad tanu, például a házi-szolga vagy a szobalány, aki megesküszik, hogy azon az éjszakán ott volt vele s hogy amikor a lépcsőn lementek, a Róza azt kérdezte: „No, és ha valami baj lesz belőle?“, amire azt felelték: „Ne törődj vele, cicám, a gyerekről majd én gondoskodom”.

Martinec elgondolkodott és belátta, hogy a vallási vígasz nem könnyű dolog. Már jóelőre kigondolta ugyan, hogy mit és hogyan fog beszélni a végítélet-napi isteni kegyelemről, amikor az összes hadbírószági elítéltek kötéllal a nyakukon fölkelnek a sírból s ha őszinte bűnbánattal teltek, kegyelemben részesülnek, mint ama gonosztevő, akit az Újtestamentum említ.

Valóban nagyon szép lelkészi vígaszra készült Martinec úr. A beszédnek három részből kell állania. Az elsőben arról akart szólni, hogy az Istennel teljesen megbékélt ember számára a kötéláltali halál könnyű dolog. A haditörvényszék a császár öfelsége elleni árulást megbünteti, mert a császár a katonák atyja és így a legkisebb felségárulás olyan, mint az apagyilkosság. A másodikban azt az elméletet akarta kifejteni, hogy császár öfelségét Isten kegyelme rendelte a világi ügyek intézésére, mint ahogy a pápákat az egyházi ügyekére s ilyenképen az, aki a császárt elárulja, tulajdonképen mindnyájunk urunk istenét árulja el. A háborús bűnöst a kötélen kívül örök büntetés és az áruló örök elkárhozása várja. Ha azonban a földi igazságszolgáltatás a katonai

fegyelemre való tekintettel nem tudja elkerülni a büntetést és a bűnöst kénytelen felakasztatni, még sincs minden elveszve, amennyiben a második, vagyis az örök-kévalóságra szóló büntetés kérdése még fönnáll. Az ember kitűnő módszerrel védekezhetik ellene, nevezetesen a bűnbánattal.

Martinec ide megható jelenetet képzelt, amely bizonyára hozzá fog járulni földi viselkedése közben elkövetett bűneinek mennybéli törléséhez s annak az ítéletnek enyhítéséhez, amely przemysli viselkedéséért egykor ki fog szabatni. Úgy képzelte, hogy bevezetésképen rá fog szólni az elítéltre:

— Vezekelj, fiam s térdeljünk le mindketten.

Aztán elgondolta, hogy a bűzös, tetves cellában mint fog elhangzani az ima: „Óh Istenem, aki mindig kegyelmes és irgalmas vagy s aki mindig megbocsátasz, könyörgöm hozzád e harcos lelkéért, ezért a katonáért, akinek megparancsoltad, hogy a przemysli haditörvényszék ítélete alapján hagyja el e földi világot. Óh segíts, uram, hogy ez a gyalogos alázatos és tökéletes bűnbánatával megválthassa magát a pokol kínjai alól s az örök üdvösség részese lehessen.”

— Bocsánat, lelkész úr, de ön már vagy öt perc óta úgy ül itt, mintha leszúrták volna s mintha nem érdekelné, amit beszélek. Meglátszik magán, hogy most van először áristomban.

— Én, — felelte Martinec komolyan, — a vallási vigasz miatt jöttem.

— Furcsa, hogy magának mennyi baja van evvel a vallási vigasszal. Én nem érzem magamat elég erősnek, hogy magának ilyen vigaszt nyujtsak. Nem maga az első, aki lakat alá került. Egyébiránt, hogy megvalljam az igazat, lelkész úr, nincs is olyan szónoki képességem,

hogy valakit nehéz óráiban megvigasztaljak. Egyszer megpróbáltam, de akkor nem igen sikerült s ha szépen ide ül mellém, elmondom magának. Amikor az Opasowitz-utcában laktam, volt ott egy régi jóbarátom, bizonyos Faustin nevezetű, aki portás volt egy szállodában. Nagyon jóra való ember volt, tisztességes és törekvő. Minden utcalányt ismert s ha éjjel bármikor odament volna tisztelendő úr a hotelbe s azt mondta volna neki: „Faustin úr, egy kisasszonyra volna szükségem”, a barátom azonnal lelkiismeretesen megkérdezte volna, hogy szőke, barna, kicsiny, nagy, sovány, kövér, német, cseh, zsidó, hajadon, elvált vagy férjes vagy intelligens vagy intelligencia nélkül való nő legyen-e az illető.

Svejk bizalmasan odasímult a tábori paphoz s miközben átfogta a derekát, így folytatta:

— Mondjuk tehát, hogy ön, tisztelendő úr, azt mondta volna: „Szőke kell nekem, akinek jó lába van, özvegy és intelligencia nélküli”, tíz perc múlva a keresztlevelével együtt az ágyában lett volna a szőke.

Martinecnek lassanként melege lett, Svejk pedig, miközben anyailag magához szorította, így folytatta:

— El sem hinné, lelkész úr, hogy ennek a Faustinnak milyen érzéke volt az erkölcs és becsület iránt. Azoktól a nőktől, akiket szobára közvetített és szállított, soha egy garas borra valót el nem fogadott és ha egyik-másik olykor megfélekezve magáról, pénzt akart a markába csúsztatni, látta volna, mennyire fölháborodott s milyen hangosan förmedt rá:

— Te disznó, azt hiszed, hogy amiért eladod a tested és halálos bűnbe esel, rá vagyok szorulva a hatasodra? Nem vagyok én kerítő, te szemtelen ringyó! Csak azért teszem, mert sajnállak s ha már ennyire lezüllöttél, nem akarom, hogy minden jöttmenttel hemperegjél s hogyha

a patrulj éjjel elcsíp, három napig padlót mossál a rendőrségen. Így legalább meleg helyen vagy és senki sem látja, hogy milyen mélyre süllyedtél.”

A vendégektől azonban elfogadta a borravalót, ámbar ezek szemében sem akart kerítőnek látszani. Meg volt a taksája: a kékszeműekért egy hatost kért, a feketékért tizenöt krajcárt s mindent úgy részletezett, mint ahogy a számlákon szokás s egy szelet papiroson számította ki, hogy mi jár neki. Az intelligencia nélküli nők után egy hatos ráfizetést követelt, mert abból az alapelv-ből indult ki, hogy az ilyen ordinaré személy mulatságosabb, mint egy művelt hölgy. Egyébként azonban nagyon mérsékelt árakat számított. Egy este ez a Faustin úr nagyon izgatottan és szinte magánkívül jön hozzám az Opatvitzi-utcába, mintha épp most húzták volna ki a villamos mentődeszkája alól és ellopták volna az óráját. Kezdetben egy szót sem szólt, csak egy üveg rumot vett elő a zsebéből, nagyot húzott belőle s azt mondta: „Igyál!” Így aztán mindaddig nem is beszéltünk semmit, amíg az egész üveget ki nem ittuk, de aztán egyszerre megszólalt: „Kedves pajtás” — mondta, — „tégy nekem egy szívességet! Nyisd ki az utcai ablakot, én ráülök az ablakdeszkára, te pedig fogd meg a lábamat s dobj le a harmadik emeletről. Nekem már az életből semmi sem kell, csak az a vígaszom maradjon meg, hogy volt egy bajtársam, aki a másvilágra küldött. Én ebben a világban tovább nem élhetek, mert becsületes ember vagyok s most kerítéssel vádolnak, mint egy kuplerost a zsidó utcából. A mi szállodánk elsőrangú, mindhárom szobalánynak és a feleségemnek is van könyvecskéje s egy krajcárral sem tartoznak a doktornak. Ha csak egy kissé szeretsz is, dobj le a harmadik emeletről, tedd meg nekem ezt az utolsó szívességet.” Azt mondtam neki,

hogy másszon föl az ablakra és ledobtam az utcára — de ne ijedjen meg, tisztelendő úr.

Svejk föllépett a priccsre s magával vonta a papot is.

— Látja, tisztelendő úr, — mondta, — így fogtam meg a Faustint is és aztán, — zsupsz — le vele.

Svejk fölemelte Martinec urat, majd a földre ejtette s miközben a lelkész a földön a csontjait tapogatta, rendületlenül folytatta:

— Látja, tisztelendő úr, hogy semmi baja sem történt s neki, a Faustinnak sem, mert tudniillik körülbelül csak háromszor volt olyan magasan a földtől, mint maga. Tökrészeg volt és megfélekezett róla, hogy az Opavitzi-utcában alacsonyan, a földszinten laktam, mert egy évvel azelőtt kihurcolkodtam a harmadik emeletről, a Kremetetz-utcai lakásomból, ahol Faustin meglátogatott.

A tábori káplán rémülten tekintett föl a földről Svejkre, aki a priccsen állva, karjaival hadonászott.

A káplán szentül hitte, hogy örültsel van dolga s ezért, miközben lassan az ajtó felé hátrált, azt mondta:

— Igen, édes fiam, alig volt háromszor ilyen magasan...

Aztán nagyot kiáltott s dörömbölni kezdett az ajtón, hogy azonnal nyissák ki.

Svejk a rácsos ablakon keresztül látta, amint Martinec úr az őr kíséretében gesztikulálva haladt át az udvaron.

— Most bizonyosan a „Magorká”-ba* viszik, — gondolta Svejk, leugrott a priccsről s díszlépésben föl s alá lépdelve énekelni kezdett:

A gyűrűdet rózsám
Régen levetettem,
Golyóba öntettem,
A puskámat véle, élesre töltöttem.
Trallala ... tra ...

* A cseh katonák a bolondok házáat Magorkának hívják.

Néhány perccel utóbb Martinec Fink tábornoknál jelentkezett.

Finknél most is nagy „ülés” volt, amelyen két szeretetreméltó hölgy, bor és likőr játszották a főszerepet. A haditörvényszék összes tagjai, az egy infanteristát kivéve, aki reggel a cigarettáikat meggyújtotta, mind jelen voltak. Martinec ismét olyan meseszerűen libegett be, mint egy kísértet. Sápadt volt, izgatott és méltóságteljes, mint az olyan ember, aki úgy érzi, hogy ártatlanul fölpofozták.

Fink tábornok, aki a káplánt az utóbbi időben szívébe zárta, maga mellé vonta a kanapéra s borízú hangon kérdezte:

— Mi történt veled, lelki vígasz?

Közben az egyik vidám hölgy cigarettát hajított a lelkészre.

— Igyék, lelki vígasz, — mondta Fink tábornok s egy nagy zöld serlegbe bort töltött Martinecnek, de mert a lelkész nem ivott azonnal, a tábornok erőszakkal kezdte beleönteni az italt s ha a pap nem nyelte volna le, végigömlött volna a ruháján.

Csak most kérdezték meg tőle, hogy az elítélt miként viselkedett a lelki vígasz közben. Martinec fölállt s tragikus hangon felelte:

— Megőrült.

— Nagyszerű lelki vígasz lehetett, — nevetett a tábornok, mire az egész társaság harsogó kacagásban tört ki, a két hölgy pedig ismét cigarettákkal kezdte hajigálni a káplánt.

Az asztal végén, az őrnagy, aki már kissé sokat ivott, egy széken ülve szundikált, de most fölriadt álmából, két boros poharat gyorsan likőrrel töltött meg, a széken keresztül utat tört magának Martinechez és kény-

szerítette Isten szolgáját, hogy brudert igyék vele, majd visszatámolygott a székhez és tovább szundikált.

Evvel a pohár itallal Martinec végleg beleesett az ördög hálójába, aki az asztalon levő poharakból, a vidám hölgyek tekintetéből és mosolyából nyújtotta feléje karjait s mert közben a két hölgy a lábát föltette az asztalra, Belzebub csipkék közül integetett a káplánnak, Martinec mindvégig meg volt győződve, hogy lelki üdvösségét örökre elvesztette és hogy vértanúvá lett.

Ezt a meggyőződését kifejezésre is juttatta az előtt a két katona előtt, aki a szomszéd szobában a pamlagra fektette.

— Szemeitek elé — mondta — szomorú, de egyben magasztos színjáték tárul, ha tiszta és elfogulatlan lélekkel emlékeztek meg a ma nagyszámú és hírneves jámborról, akik hitük áldozataivá lőnek és „mártírok” név alatt ismeretesek. Bennem láthatjátok példáját, annak, hogy mint emelkedik föl az ember számtalan szenvedések fölé, amely a legszörnyűbb szenvedéseken is dicsőséges győzelemre segíti.

A két katona e pillanatban arccal a fal felé fordította a papot, aki azonnal elaludt.

Nyugtalan álma volt. Azt álmodta, hogy napközben a tábori káplán föladatait végzi, este azonban, Faustin helyett, akit Svejka a harmadik emeletről az utcára dobott, ő a hotel portása. A tábornokhoz minden felől panaszok érkeznek ellene, hogy az egyik vendég számára szőke helyett barnát és elvált intelligens nő helyett, özvegy és intelligencia nélkülít szállított.

Reggelre olyan izzadtan ébredt, mint az egér, gyomra úgy remegett, mintha tengeri úton lett volna s úgy érezte, hogy morvaországi plébánosa valóságos angyal hozzá képest.

VII. SVEJK VISSZATÉR MENETSZÁZADÁHOZ

Az őrnagy, aki az előző nap délelőttjén a Svejk-féle tárgyaláson mint hadbíró szerepelt, ugyanaz a tiszt volt, aki a tábornoknál brudert ivott a káplánnal s aztán tovább szundikált.

Senki sem tudta, hogy az őrnagy az éj folyamán mikor és hogyan távozott a tábornoktól. Tekintettel a jelen voltak állapotára, senki sem vette észre távozását, sőt a tábornok már az embereket sem ismerte meg. Az őrnagy már két órája eltűnt, de a tábornok csak tovább pödörgette a bajuszát s idiótikus mosolygás közben folyton így szólt:

— Ezt nagyon helyesen mondta őrnagy úr!

Reggel az őrnagyot sehol sem találták. Köpönyege az előszoba fogasán lógott, mellette a kardja s csak a sapkája hiányzott. Eleinte azt hitték, hogy a ház valamelyik klozetjén alszik, végig vizsgálták tehát az összes klozeteket, de sehol sem találták. Helyette a második emeleten a tábornok társaságából egy főhadnagyra bukkantak, aki térdelve és szájával a nyílás felé fordulva aludt, ahogy hányás közben elfogta az álmom.

Az őrnagy úgy eltűnt, mintha a vízbe esett volna. Annak a cellának a rácsos ablakán, amelybe Svejk be volt zárva, látható lett volna, hogy Svejk priccsén, oroszkatona-köpeny alatt két személy alszik s a köpeny alól két pár csizma látszik. A sarkantyús csizma az őrnagyé volt, az, amelyiken nem volt sarkantyú, Svejké. A két ember úgy egymáshoz símuló álmában, mint két kis macska. Svejk

az őrnagy feje alá dugta a kezét, az őrnagy pedig átölelve tartotta Svejket s úgy simult hozzá, mint a fiatal kankutya a nőtényéhez.

Ebben nem volt semmi titokzatos. Nem volt egyéb, mint az őrnagy úr kötelességteljesítése.

Bizonyára megtörtént már önökkel is, hogy valakivel együtt ültek és egész éjjel, másnap délig iddögáltak, amikor egyikük hirtelen a fejéhez kapott, fölugrott és így kiáltott: „Jeszusom, nyolc órakor az irodában kellett volna lennem”. Ezt rendszerint a kötelességtudat fölébredésének szokták nevezni, ami a lelkiismeretfurdalás terméke. Az olyan embert, akit ez a roham fog el, semmi sem tudja eltéríteni attól a meggyőződéstől, hogy tüstént pótolnia kell a hivatalban, amit mulasztott. Az ilyenek azok, akiket a portás a folyosón, a diványra fektet, melléjük teszi a kalapjukat, mert azt akarja, hogy ki-aludják magukat s a kalap is megmaradjon.

Az őrnagyot ilyen roham fogta el. Mikor a karosszékben fölébredt, hirtelen eszébe jutott, hogy Svejket azonnal ki kell hallgatnia. Ez a hivatali roham olyan hirtelen támadt és az őrnagy olyan gyorsan és olyan határozottsággal engedett neki, hogy eltűnését senki sem vette észre.

Annál észrevehetőbb volt az őrnagynak a katonai fogdában való megjelenése, mert úgy robbant be az ajtón, mint a bomba. A szolgálatos őrmester az asztalon aludt, a többi legénység pedig a legkülönbözőbb helyzetekben szundikált körülötte.

Az őrnagy, férevágott sapkája alól hangosan káromkodott, hogy mindenki abbahagyta az ásítást, az arcok eltorzultak s az őrnagy nem egy csapat katonát, hanem fintorgó majmokat látott maga előtt. Öklével az asztalt döngette s ráordított az őrmesterre: „Maga indolens fickó, maga. Már ezerszer megmondtam, hogy ez a bagázs csupa piszkos disznó”. Miközben a megrémült le-

génység felé fordult, így kiáltott: „Katonák! Még álmokban is a hülyeség lóg ki a szemeteken és mikor fölbredtek, úgy viselkedtek, mintha valamennyiőtök egy vagon dinamitot zabált volna”.

Ezután hosszú és kiadós prédikáció következett a legénység kötelességeiről, majd parancs, hogy azonnal nyissák ki Svejtk celláját, mert a vádlottat ki akarja hallgatni.

Így jutott az őrnagy Svejtk cellájába. Olyan helyzetben történt, amelyben, amint mondani szokták, minden megérett a cselekvésre. Az őrnagy a cella kulcsait követelte.

Az őrmester, akinek kétségbeesése utolsó pillanatában kötelességei jutottak eszébe, megtagadta az őrnagy parancsát, ami az őrnagyra hirtelen nagyszerű benyomást tett.

— Ő, ti бүдös kutyák — kiabálta az udvaron, — csak adtátok volna a kulcsot a kezembe, megmutattam volna nektek!...

— Jelentem alássan — felelte az őrmester, — kénytelen vagyok az őrnagy urat bezárni és biztonságára a fogoly mellé őrséget állítani.

— Te tökfilkó — mondta az őrnagy, — te pávián, te teve, hát azt gondolod talán, hogy félek a fogolytól, hogy őrt akarsz melléje állítani, amíg kihallgatom. Ő, a szentes mennydörgős menykő... Zárj be vele és aztán kotródj!

Az ajtó feletti nyíláson egy félig lecsavart, rácsos petróleumlámpa bágyadt fényt árasztott. Olyan gyöngye fény volt, hogy az őrnagy alig találta meg Svejket, aki katonás tartással állott fekhelye mellett s várta, mi lesz ebből az éjjeli látogatásból.

Svejk azt gondolta, hogy legokosabb lesz, ha az őrnagy úrnak jelentést tesz s ezért erélyes hangon így szólt:

— Jelentem alássan, őrnagy úrnak, fogoly. Egyéb nem történt.

Az őrnagy e pillanatban elfeledte, hogy tulajdonképpen miért is jött ide s ezért így felelt:

— Pihenj! Hol van a fogoly?

— Én magam vagyok jelentem alássan — mondta Svejk büszkén.

Az őrnagy azonban nem figyelt rá, mert a tábornok borai és pálinkái e percben idézték elő agyában utolsó reakcióikat. Olyan irtózatot nagyot ásított, hogy minden civil kifícamította volna az állkapcsát. Az őrnagnál azonban az ásítás a gondolatokat azokba az agytekervényekbe tolta, amelyekben az embernél az éneklés képessége fészkel. Teljes fesztelenséggel dobta magát Svejk fekhelyére s miközben úgy rőfögött, mint a disznó, amelyet levágnak, énekelni kezdett, a dallamot többször ismételte és érthetetlen kiáltásokat vegyített a szövegbe.

Ez után úgy forgolódott a hátán, mint egy fiatal medve, a sarokba húzódott s hortyogni kezdett.

— Őrnagy úrnak alássan jelentem — költögette Svejk — meg tetszik tetvesedni.

Nem használt semmit. Az őrnagy úgy aludt, mintha vízbe esett volna. Kilenc óra felé, amikor az őrnagy utáni hajsza tetőpontjára ért, Svejk lekúszott fekhelyéről és elérkezettnek látta az időt, hogy az őrnagy urat felköltse. Egypárszor erősen megrázta, s levette róla az orosz köpönyeget, míg az őrnagy végre felült a priccsen, tompán rámeredt Svejkre s a rejtélyen gondolkozott, hogy tulajdonképpen mi történhetett.

— Őrnagy úrnak alássan jelentem — mondta Svejk, — az őrszobáról már egy párszor keresték, hogy vajjon életben van-e. Ezért bátorkodtam őrnagy urat felkelteni, mert nem tudtam, hogy rendszerint meddig szokott aludni, nehogy — Isten ments'! — elaludjék. Az our-

szinoveci sörfőzőben volt egy asztalos, az mindig reggel hatig aludt, de ha az időt akárcsak egy negyedórára is elaludta, mondjuk negyed hétig, már délig ágyban maradt s aludt, s ezt addig csinálta, amíg elbocsátották a munkából s akkor dühében az uralkodó ház egyik tagja ellen fenségsértést követett el.

— Hülye vagy, ugye? — mondta az őrnagy tört cseh nyelven, és a kétségbeesés hangján, mert tegnap este óta a fejében úgy zakatolt valami, mint egy malomkerék s sehogysem talált feleletet arra, hogy tulajdonképpen miért is ül itt, mikép jött ide az őrszobából s hogy ez az előtte álló fickó, miért beszél összevissza ennyi ostobaságot. Mindez nagyon kómikusnak tetszett előtte. Határozatlanul arra emlékezett, hogy már egyszer töltött itt egy éjszakát, de nem tudta, hogy miért?

— Éjszaka is itt voltam már? — kérdezte bizonytalan hangon.

— Parancsára, őrnagy úr — felelte Svejks. — Ahogy az őrnagy úr szavaiból kivettem, alássan jelentem, azért tetszett ide jönni, hogy kihallgasson.

Most hirtelen az őrnagy is megértette, hogy miért van itt, először önmagán nézett végig, aztán maga mögé tekintgetett, mintha valamit keresne.

— Ne tessék aggódni, őrnagy úr! — mondta Svejks. — Úgy tetszett felébredni, mint ahogy ide tetszett jönni. Köpeny nélkül, kard nélkül, sapkában. A sapka ott van, én vettem ki a kezéből, mert a feje alá akarta tenni. A parádés tisztisapka, olyan mint a cilinder és cilinderrel az csak egy Karderaz nevű úrnak sikerült egyszer Lodenichen. Ez az úr a kocsmában hasra feküdt, s a cilinderét a feje alá tolta. Tudniillik énekes volt a temetéseknél és minden temetésre cilinderben járt és hát, amint mondom, a cilindert szépen a feje alá tolta s mert azt szuggerálta magának, hogy nem szabad a cilinderét összenyomni, olyan jelentéktelen testsúllyal nehezedett rá

egész éjjel, hogy a cilindernek csakugyan nemcsak hogy nem ártott meg, hanem használt, mert amint egyik oldaláról a másikra fordult, a hajával lassacskán úgy megkefélt, mintha most vasalta volna ki a kalapos.

Az őrnagy, aki most már teljesen tisztában volt a helyzettel, továbbra is csak bambán bámult Svejkre s egyre ismételtette:

— Hülye vagy ugye? Ugye, hogy... Itt vagyok tehát. Igen. És most megyek.

Fölállt, az ajtóhoz lépett s dörömbölni kezdett. Mielőtt kinyitották volna az ajtót, még azt mondta Svejkeknek:

— Ha nem jön sürgöny, hogy te te vagy, lógni fogsz!

— Hálás köszönet mondta Svejk, — tudom, hogy őrnagy úr gondoskodik rólam, de ha a priccsen véletlenül elcsípett egyet, legyen meggyőződve, hogy ha az illető apró és vöröses a feneke, akkor hím, ha pedig a hasán még egy vöröses csík is látszik, akkor rendben van, mert akkor nem egy pár, mert ezek az átkozottak még a nyúlnál is szaporábbak.

— Hagyja már abba! — mondta szomorúan az őrnagy, amikor Svejk kinyitotta az ajtót.

Odakünn az őrnagy nagyon csendesen viselkedett, hal-kan adta ki a parancsot, hogy hozzanak kocsit számára s miközben a kocsi Przemysl nyomorult kövezetén dörögött, folyton az járt a fejében, hogy a vádlott nagyon elsőrangú idióta, de valószínűleg mégis csak teljesen ártatlan barom. Ami azonban őt, magát, tudniillik az őrnagyot illeti, nem tehet egyebet, minthogy azonnal fejbe lövi magát, mihelyt haza érkezik vagy a tábornoktól elhozatja a köpenyegét és kardját, aztán a városi fürdőbe megy, utána a Vollgruben borozóba, ahol egy kissé fölfrissíti az étvágyát és telefonon jegyet rendel a városi színház esti előadására.

Mielőtt a kocsi a lakás elé ért, az őrnagy az utóbbira határozta magát.

Otthon egy kis meglepetés várt rá. Éppen jókor jött... A folyosón Fink tábornok állt s az őrnagy szolgáját a gallérjánál fogva rázogatva ordította:

— Hol van az őrnagyod, marha? Felelj, te állat!

Az állat azonban nem felelt, mert a tábornok olyan erősen szorongatta a torkát, hogy egészen elkékvült.

Az őrnagy belépett s azonnal észrevette, hogy a szerencsétlen fickó, a hóna alatt szorongatja a köpönyegét és kardját, amelyet nyilván a tábornok szobájából hozott.

A jelenet nagyon mulattatta az őrnagyot, megállt tehát a félig nyitott ajtóban s onnan nézte szenvedését hűséges szolgájának, aki különböző lopásai miatt már régóta megfeküdte az őrnagy gyomrát.

A tábornok egy pillanatra eleresztette az elkékvült fickót, aztán sürgönyt kotort elő zsebéből, amellyel egy párszor ráütött a legény szájára, miközben újra kiabálni kezdett:

— Hol van az őrnagyod, te marha, hol van a hadbíró őrnagyod, te marha, hogy átadhasd neki ezt a hivatalos sürgönyt, te marha...

— Itt vagyok! — kiáltotta most Derwota őrnagy, akit a „hadbíró-őrnagy” és a „sürgöny” szavak ismét kötelességeire figyelmeztettek.

— Oh, — mondta Fink tábornok, — te visszajöttél? A hangsúlyozásban annyi rosszakarat volt, hogy az őrnagy nem felelt s megállt.

A tábornok fölszólította, hogy kövesse őt a szobába, s amikor az asztal mellé ültek, a tábornok az asztalra hajította a sürgönyt s tragikus hangon mondta:

— Olvasd el. Ez a te műved.

Miközben Derwota a rongyos sürgönylapot olvasta, a

tábornok fölállt, föl s alá kezdett szaladgálni a szobában, feldőltötte a székeket s kiabált:

— És én mégis fölakasztatom!

A sürgöny így szólt:

„Svejk József gyalogos, a tizenegyedik menetszázad ordonánca, f. hó 16-án, mint kvártélymester, szolgálatiút közben, a chyrow-feldsteini átkelőnél eltűnt. A gyalogos a wpolalycai hadosztályparancsnokságnál azonnal előállítandó.”

Az őrnagy kihúzta az asztalfiókot, térképet vett elő és gondolkozni kezdett. Feldstein Przemysltől délkeletre, negyven kilométer távolságra fekszik s így teljesen érthetetlen, mikép juthatott Svejk gyalogos a fronttól több, mint 150 kilométer távolságra fekvő helyen orosz egyenruhához, miután a front a Sokal—Turze—Kozłowi vonalon haladt keresztül.

Amikor az őrnagy ezt a tábornokkal közölte s a térképen megmutatta neki azt a helyet, amelyen Svejk a sürgöny szerint néhány nappal ezelőtt eltűnt, a tábornok úgy üvöltött, mint egy bika, mert érezte, hogy az akasztásba vetett minden reménye megghiúsult. A telefonhoz sietett, összeköttette magát az őrszobával s kiadta a parancsot, hogy Svejket azonnal hozzák föl hozzá, az őrnagy lakásába.

Mielőtt a parancsot kiadta, a tábornok számtalan szörnyű káromkodásban adott kifejezést azon való haragjának, hogy Svejket minden vizsgálat nélkül, a saját felelősségére azonnal nem akasztatta föl.

Az őrnagy ellenkezett s arról dadogott valamit, hogy a jog és igazságosság együtt járnak. Pompás körmondatokat mondott az ítéletek igazságosságáról, a bíró lelkiismeretéről és sok másról, ami véletlenül az eszébe

jutott, mert a tegnapi est után leírhatatlan katzenjammer fogta el, amelyet most föl kellett oldania.

Mikor Svejket végre elővezették, a tábornok fölvilágosítást követelt, hogy tulajdonképen mi történt Feldsteinben s hogy mikép áll a dolog evvel az orosz uniformissal.

Svejk mindent alaposan megmagyarázott s emberi balsorsának történetéből vett számos példára hivatkozott. Mikor aztán az őrnagy azt kérdezte tőle, hogy, mindezt miért nem mondta el a bíróság előtt első kihallgatása alkalmával, Svejk azt felelte, hogy őt ott tulajdonképen senki sem kérdezte, hogy mikép jutott az orosz egyenruhához, hanem minden kérdés csak ez volt: „Beismeri-e, hogy az ellenség egyenruháját minden kényszer nélkül öltötte magára?” Minthogy ez megfelelt az igazságnak, nem mondhatott egyebet, mint: „természetes, — igen, — úgy van, — kétségkívül.” Ezért is utasította vissza fölháborodással azt a vádat, hogy ő felségét a császárt elárulta.

— Tiszta idióta, — mondta a tábornok az őrnagynak. Csak idióta lehet, aki egy tóparton orosz egyenruhát ölt magára s aztán orosz foglyok közé soroztatja magát!

— Alázatosan jelentem, — mondta most Svejk, — hogy néha magam is tapasztalom, hogy gyengeelméjű vgyok és különösen estefelé...

— Kuss, te ökör, — mondta az őrnagy és azt kérdezte a tábornoktól, hogy mi történjék Svejkkal.

— Akasszák föl a hadosztálynál! — döntötte el a tábornok.

Egy órával később az őrség, amelynek Svejket a wojaicai hadosztályparancsnoksághoz kellett kísérnie, megjelent a pályaudvaron.

A cellában Svejk kis emléket hagyott hátra. Egy da-

rabka fával három sorban a falba karcolta, mindazon levesek, mártások és főzelékek jegyzékét, amelyeket civilkorában evett. Ez bizonyos mértékig tiltakozás volt az ellen, hogy huszonnégy óra óta egy falat ennivalót sem adtak neki.

Svejkkal együtt a következő tartalmú aktát küldték a hadosztályparancsnoksághoz:

„469. számú sürgöny alapján, Svejek József gyalogos, a 11. menetszázad szökevénye, további eljárás végett a hadosztályparancsnokságnak átadatik.”

Az őrség maga, amely négy emberből állt, különféle nemzetiségek keveréke volt. Volt köztük lengyel, magyar és német, az őrparancsnok pedig, tizedesi rangban, cseh legény volt. A fogollyal, földijével szemben nagyon fölényesen viselkedett és éreztette vele felsőbbiségét, mert amikor Svejek a pályaudvaron arra kérte, hogy engedje őt vizelni, gorombán azt felelte neki, hogy majd a hadosztálynál elvégezheti a dolgát.

— Jó, — mondta Svejek, — de adja írásban, hogy tudják, ki az oka, hogyha húgyhólyagrepedést kaptam. Törvény van rá, tizedes úr.

A tizedes, aki marhapásztor volt, úgy megijedt a húgyhólyagtól, hogy Svejket az egész őrség ünnepélyesen kísérte végig a pályaudvaron az árnyékszékre.

A tizedes egyébként is az egész úton akaratos ember benyomását tette és olyan fölfuvalkodottan viselkedett, mintha másnapra hadtestparancsnoki kinevezését várta volna.

A vonat már a przemysl—chyrowi vonalon zakatolt, amikor Svejek így szólt a tizedeshez:

— Tizedes úr, mikor így nézem magát, bizonyos Bosben nevű tizedes jut az eszembe, aki Trientben szolgált. Tudniillik, amikor tizedes lett, mindjárt az első napon

hizni kezdett. Az arca megdagadt, a hasa pedig úgy megpuffadt, hogy másnap már bele sem fért a kincstári nadrágba. És ami a legrosszabb volt, a füle hosszában kezdett nőni. A maródiszobába vitték tehát s az ezredorvos azt mondta, hogy az eset komoly, hogy meg is pukkadhat, mert a dagadás a csillagjától a köldökéig terjed. Csak úgy lehetett megmenteni, hogy levágták róla a tizedesi csillagot s akkor ismét fogyni kezdett.

Ettől a perctől kezdve Svejek minden igyekezete hiábavaló volt, hogy a tizedessel beszédbe elegyedhessen s hogy barátságosan megmagyarázhassa, miért mondják, hogy a tizedes a század szerencsétlensége. A tizedes mindössze csak egy pár sötét fenyegetéssel válaszolt, hogy vajjon kettőjük közül melyik fog majd nevetni, ha a hadosztályhoz érkeznek. Egyszerűen, a földi nem vált be s amikor Svejek azt kérdezte tőle, hogy hová való, azt felelte, hogy semmi köze hozzá.

Svejek mindenképpen próbálkozott. Elmondta neki, hogy nem most először kíséri őt őrség, de hogy minden kísérőjével eddig nagyon kellemesen elszórakozott.

A tizedes azonban makacsul hallgatott, Svejek pedig így folytatta:

— Úgy látszik, tizedes úr, valami baj érte, hogy elvesztette a beszélőképességét. Sok szomorú tizedest ismertem már életemben, de ilyen szomorú Isten tizedesét — bocsásson meg és ne haragudják, — ilyen szomorút még nem láttam. Miért nincs bizalma hozzám és miért nem mondja meg, hogy mi nyomja a lelkét? Talán tudok valami jó tanácsot adni, mert annak a katonának, akit az őrség kísér, mindig több tapasztalata van, mint azoknak, akik kísérik. Vagy tudja mit, tizedes úr? hogy az idő gyorsabban teljék, meséljen nekünk valamit hazulról, hogy milyen tájék, van-e ott tó vagy

rom vagy vár és aztán miattam akár azt is elmondhatja, hogy milyen monda fűződik hozzá.

— De — kiáltott most a tizedes, — most már aztán elég!

— Milyen szerencsés ember maga — mondta Svejks. — Olyik embernek sohasem elég.

A tizedes még azt mondta:

— A hadosztálynál majd mindent megmagyaráznak neked, de én nem törődöm veled. Érted?

Ezentúl teljes némaságba burkolózott. A transzport közben egyébként is nagyon kevés szórakozás akadt. A magyar furcsa módon mulatott a némettel, mert csak ezt a három szót tudta németül: „jawohl”, „und” és „was”. Mikor a német magyarázott neki valamit, a magyar csak bólintott egyet és azt mondta: „Jawohl” és ha a német elhallgatott, a magyar megszólalt: „Was?” mire a német megint beszélni kezdett. A lengyel legény úgy viselkedett, mint egy arisztokrata, senkivel sem törődött, önmagával szórakozott, amennyiben tudniillik a padlóra tüsszentett, amiben rendkívül ügyesen a jobbkeze hüvelykujját használta, aztán ábrándosan kente szét a földön a puskatussal az egészet, majd pedig illedelmesen törülte bele a bepiszkolt fegyvert a nadrágjába, miközben szüntelenül mormogott: „Szűz anyám... szűz anyám...”

— No — mondta neki Svejks, — te ugyan nem tudsz valami nagyon sokat. Machacsek utcaseprő a Na Bojistin lakott egy pincében s mindig az ablakra tüsszentett s aztán olyan ügyesen kente el a taknyát, hogy az a kép jött ki belőle, mint Libusa megjövendőli Prága város dicsőségét. Minden képért olyan állami stipendiumot kapott a feleségétől, hogy a szája valóságos hólyaggá dagadt, de a Machacsek azért nem hagyta abba és nagy ügyességre tett szert benne. Az igaz, hogy nem is volt neki más szórakozása.

A lengyel nem felelt s végül az egész társaság úgy elnémult, mintha temetésre menne és csak kegyelettel volna tele az elhunyt iránt.

Igy közeledtek a wojalicai hadosztály parancsnokságához.

*

Eközben a hadosztály vezérkaránál bizonyos változások történtek.

A hadosztály parancsnokságával Gerbich ezredest bízták meg. Nagy katonai képzettségű ember volt, ami podagra formájában a lábába húzódott. A miniszteriumban azonban befolyásos ismerősei voltak, akik kiesszökölték számára, hogy nem kellett nyugdíjba vonulnia. Így történt, hogy nagyobb katonai alakulatok különböző parancsnokságait bízták rá, számos hadipótlékon kívül magasabb gázsit kapott s addig maradt egy-egy helyen, amíg podagra rohamában valami hülyeséget el nem követett. Akkor ismét más valahová helyezték el s az ilyen áthelyezés rendszerint előmenetelt is jelentett. Az ebédnél a tisztekkel állandóan egy témáról szokott beszélgetni, megdagadt lábujjáról, amely időnként szörnyű méreteket öltött, úgy, hogy külön e célra készült nagy cipőt kellett hordania. Étkezés közben legkedvesebb beszéd tárgya volt, ha ecsetelhetette, hogy fájós lábujja mennyire nedvedzik és úgy izzad, hogy állandóan vattába kell csavarnia s olyan szaga van, mint a megsavanyodott marhahúslevesnek.

A tisztikar ezért nagy őszinteséggel vett búcsút tőle, amikor áthelyezték. Egyébként azonban joviális ember volt, az alantasabb rangú tisztekkel barátságosan bánt és gyakran elmesélte nekik, mennyit evett és ivott, amikor még az átkozott podagra nem kerítette hatalmába.

Amikor Svejket a hadosztályhoz hozták és a szolgálattevő tiszt parancsára a megfelelő iratokkal fölszerelve Gerbich ezredes elé vezették, éppen Dub hadnagy volt

nála az irodában. A sanok-sambori mars óta, Dub hadnagynak újabb kalandja akadt. Feldstein mögött tudniillik a 11-ik menetszázad egy lószállítmánnyal találkozott, amely a sadowawiszniai dragonyosezredhez volt irányítva.

Dub hadnagy tulajdonképpen maga sem tudta, mikép történt, hogy Lukas főhadnagynak lovasművészetét akarván bemutatni, lovára pattant, amely vágtatva tűnt el lovasával a folyó völgyében, ahol később egy kis moesárban találtak rá Dub hadnagyra. Úgy bele ragadt a hinárba, hogy készakarva sem lehetett jobban bele ragasztani. Mikor nagynehezen kiszabadították, Dub hadnagy nem panaszkodott, hanem csak csöndesen sóhajtozott, mintha a végét járná. Ezért az átvonuláskor átadták őt a hadosztálytörzsnek, ahol a kis kórházba fektették.

Most pedig Gerbich ezredesnél ült és a legkülönbözőbb betegségekről beszélt neki. Mikor Svejket megpillantotta, hatalmasat kiáltott, mert tudott Svejktől feldsteini eltűnéséről.

— Csakhogy itt vagy megint. Sokan úgy vonulnak ki, mint a bestiák s úgy jönnek vissza, mint a még rosszabb ragadozók. Te is ilyen vagy!

A teljesség kedvéért illik megjegyezni, hogy Dub hadnagy lovaskalandja közben egy kis agyvelőrázkódást szenvedett, hogy miközben egészen Szejktől közelébe lépett, Istent hívta ki harcra ellene és versben üvöltötte: „Atyám téged idézlek. Ágyútűz villan előttem, Ágyúszó bömből mögöttem, harcok nagy Istene, kérlek, ezt a gazfickót...”

— Hol voltál ilyen sokáig, fickó! Miféle uniformis van rajtad?

Még azt kellene hozzátennem, hogy a köszvényes ezredes, irodájában, ha nem volt rohama, a lehető legdemokratikusabb állapotok uralkodtak. A legkülönbözőbb rangú

katonák ki s bejártak hozzá. s valamennyi ismerni akarta a megsavanyodott-húsleves szagú dagadt lábujjról alkotott véleményét. Az ilyen napokon irodája zsúfolásig tele volt, mert az ilyen rendkívüli esetekben vídám és beszédes embernek mutatkozott s szerette maga köré gyűjteni azokat, akik disznó anekdótáit szívesen hallgatták. Ez jól esett neki, a többieknek pedig alkalomul szolgált arra, hogy olyan anekdótákon nevetessenek, amelyek talán már Laudon generális korában voltak divatban.

Ilyen időben a szolgálat is könnyű volt Gerbich ezredesnél. Mindenki azt csinálta, amit akart és szabályszerűként fogadták el, hogy amely csapattestnél Gerbich ezredes fölbukkant, ott loptak és mindenféle csínyt elkövettek. Most is, hogy Svejket bevezették, a legkülönbözőbb sarzsik nyomultak be vele az irodába, kíváncsian várva a történendőket, miközben az ezredes a przemysli őrnagy jelentését tanulmányozta.

Düb hadnagy eközben szokott, elbájoló modorában folytatta a társalgást Svejkkal:

— Még nem ismersz, de meg fogsz ismerni és akkor meggebedsz félelmedben...

Az ezredes sehogy sem tudott kiokosodni az őrnagy jelentéséből, amelyet az még egy gyöngé alkoholmérgezés hatása alatt diktált.

Gerbich ezredes mégis jókedvű volt, mert a kínzó fájdalmak sem tegnap sem ma nem jelentkeztek s lábujja olyan csendesesen viselkedett, mint egy báránka.

— Ez az ember, ezredes úr — mutatta be Svejket, — az idiótát játssza, hogy hülyeségével palástolja alávalóságát. Nem ismerem ugyan a magával hozott aktákat, de gyanítom, hogy a fickó megint elkövetett valamit s ezúttal a szokottnál is nagyobb méretekben. Ha ezredes úr kegyeskednék megengedni, hogy betekinthessek az aktákba, esetleg határozott direktívákkal is szolgálhat-

nék ezredes úrnak, hogy mikép kell eljárni ezzel az emberrel.

Most Svejik felé fordult s csehül folytatta:

— Ugye most kiszívnád a velőt is a csontjaimból?

— Igenis — felelte Svejik méltósággal.

— Hát tessék! — folytatta Dub hadnagy németül. — Semmit se lehet tőle kérdezni, egyáltalán még beszélni sem lehet vele. A korsó addig jár a kútra, amíg eltörik és példásan meg kell büntetni ezt a gazembert. Engedje meg ezredes úr...

Dub hadnagy belemerült a przemysli őrnagy jelentésébe s mikor végigolvasta, ünnepélyes hangon fordult Svejik felé:

— Most véged van. Hova tetted a kincstári egyenruhádát?

— A tó parton hagytam, amikor megpróbáltam, hogy hogy hogyan állana rajtam az orosz uniformis — felelte Svejik — Az egész dolog különben is csak tévedés.

Svejik most azt kezdte elbeszélni Dubnak, hogy mi mindent kellett már elszenvednie a tévedésért s amikor befejezte, a hadnagy rárivalt:

— Hát most majd megismeresz. Tudod-e mit jelent az, elveszteni a kincstári vagyont? És tudod-e mit jelent háborúban elhagyni az egyenruhát?

— Jelentem alássan hadnagy úrnak — felelte Svejik — tudom, hogy ha egy katona elveszti az egyenruháját, újat kell kapnia.

— Jézus Máriám — kiáltotta Dub. — Te ökör, te barom, addig fogsz játszani s addig fogod tettetni magad, míg a háború után száz évet fogsz utána szolgálni.

Gerbich ezredes, aki eddig csöndesen és illedelmesen ült az asztalnál, hirtelen eltorzította az arcát, mert eleddig csöndes bokáját a köszvény szelid és jámbor báránycsókából hirtelen üvöltő tigrissé, hatszáz voltos villamos árammá, kalapáccsal szétvert törmelékké változtatta.

Csak a kezével intett s aztán a nyárson piruló ember szörnyű hangján ordította:

— „Ki innen! Mindenki takarodjék! Adjátok ide a revolveremet!

Már mindenki ismerte az ezredes szokásait s ezért az őrséggel együtt, amely Svejket a folyosóra cipelte magával, mindenki sietve elhagyta a szobát. Csak Dub hadnagy maradt bent s még ebben a kedvezőnek látszó pillanatban is szeretett volna Svejk ellen izgatni. Miközben az ezredes arca egyre jobban eltorzult, Dub így szólt:

— Bátorkodom fölhívni ezredes úr figyelmét arra, hogy ez az ember...

Az ezredes nyávogott s a tintatartót Dub felé hajtotta, amire ez ijedtében tisztelgett s miközben azt dadogta, hogy „igenis, ezredes úr”, gyorsan az ajtó felé hátrált.

Az ezredes szobájából ezután sokáig erős nyöszörgés és bőgés hallatszott, mígnem a fájdalmas jajgatás végül elcsöndesedett. Az ezredes lábujja tudniillik közben ismét jámbor báránykává szelídült, a kínzó roham megszűnt, az ezredes csöngetett és kiadta a parancsot, hogy Svejket ismét hozzák elébe.

— Hát mi van veled tulajdonképen? — kérdezte az ezredes, mintha minden kellemetlenség megszűnt volna a világon. Könnyűnek és olyan jól érezte magát, mintha a tengerpart fövényén hempergett volna.

Svejk barátságosan mosolygott az ezredesre s elbeszélte egész Odysszeáját: hogy ő a 91-ik gyalogezred 11-ik menetszázadának ordonánca és nem tudja, mit fognak nélküle kezdeni az ezrednél.

Az ezredes is mosolygott s aztán a következő parancsot adta ki: azonnal adjanak ki Svejknek Lembergen át Zolsaneche szóló katonajegyet, miután a menetszázad

holnap odaérkezik. Ezenkívül a magazinból adjanak ki egy új kincstári uniformist, valamint 6 korona 82 fillér élelmezési pótlékot az útra.

Mikor Svejks új osztrák egyenruhájában elhagyta a hadosztályparancsnokságot s a vasútra indult, Dub a parancsnokságon ült s nagyon meg volt lepve, hogy Svejks katonásan lejelentkezett, fölmutatta okmányait és gondosan megkérdezte, nem üzen-e a hadnagy úr valamit Lukás főhadnagynak?

Dub hadnagy csak ebben a rövid szócskában fejezte ki összes mondnivalóit:

— Takarodj!

Miközben a távozó Svejks után tekintett, csak ennyit mormogott:

— Majd megtudod te még, hogy ki vagyok. Jézusmária ... megtudod te még.

*

A zoltaneci pályaudvaron Sagner százados egész zászlóalja együtt volt s csak a 14-ik század „utóvéd”-je hiányzott, amely a Lembergől való kivonulás után valahol elveszett.

A városban teljesen más környezet várta Svejket, mert az általános mozgolódáson már érezni lehetett az arcvonala közelségét. Mindenfelé tüzéséget és szekereseket lehetett látni, a házakból a legkülönbözőbb ezredekhez tartozó katonák jöttek ki, a német birodalmi legénység nagypeckesen járt föl s alá az utcákon s arisztokraták módjára cigarettával kínálhatta az osztrákokat. A körúti német konyhán söröshordók is álltak, amelyekből délben és este korsókban adták az italt a katonáknak. A hordók közt torkos macskák módjára a cukrozott cikória levétől fölpuffadt hassal osontak az elhanyagolt külsejű osztrák katonák.

Hosszúkaftános, pájeszes zsidók mutogatták egymás-

nak a nyugat felől látható füstfelhőket, miközben a kezükkel hadonásztak. Mindenfelé azt beszélték, hogy a Bug mentén, Uceskowban, Buskban és Derewanban nagy tüzek vannak.

Az ágyúk dübörgését világosan lehetett hallani. Csakhamar híre futott, hogy az oroszok Grabow felől Kamionka Strumilowát bombázzák, hogy az egész Bug mentén folyik az ütközet és hogy a katonaság visszatartja a menekülőket, akik ismét vissza akarnak térni otthonukba.

Mindenfelé a legnagyobb zűrzavar uralkodott és senki sem tudott semmi bizonyosat. Sejtették, hogy az oroszok ismét támadásba mentek át s beszüntették az egész frontra kiterjedő eddigi visszavonulásukat.

A tábori csendőrség örsei szinte percenként cipeltek egy-egy megfélemlített zsidólelket a városparancsnokságra, avval vádolva őket, hogy hazug álhíreket terjesztettek. Ott aztán véresre verték a szerencsétleneket és kiporolt nadrággal kergették őket haza.

Ebbe a zűrzavarba jutott Svejek, hogy a városcsüvegében menetszázadát megtalálja. Már a pályaudvaron kis híjja volt, hogy nem került összeütközésbe a hadtápparancsnoksággal. Amikor ahhoz az asztalhoz lépett, amelynél a csapattestüket kereső katonákat útbaigazították, az asztal mellől egy káplár azt kiáltotta feléje, hogy azt akarja-e talán, hogy menetszázada őt keresse s ne ő a századát? Svejek azt felelte, hogy ő csak azt akarja tudni, hogy hol van ebben a városcsüvegében a 91-ik ezred 11-ik menetszázada.

— Számomra, — erősítgette Svejek, — nagyon fontos, hogy megtudjam, hol van a 11-ik menetszázad, mert én vagyok az ordonánca.

Szerencsétlenségére a szomszéd asztalnál egy őrmester

ült, aki úgy ugrott föl, mint egy tigris és rárivallt Svejkre:

— Átkozott disznó, azt mondom, hogy ordonánc vagy és nem tudod, hol van a menetszázadod?

Még mielőtt Svejek válaszolni tudott volna, az őrmester eltűnt az irodában, ahonnan csakhamar egy kövér főhadnaggyal tért vissza, akinek olyan méltóságteljes külseje volt, mint egy nagyvágónak.

A hadtápparancsnokságok olykor lézengő és elvadult katonák összefogdosásával is foglalkoztak, olyanokkal, akik az egész háború alatt folyton az ezredüket keresték, a hadtáp területén csavarogtak s gyakran hosszú sorokban ácsorogtak a hadtápparancsnokságok asztalai előtt, ahol ez a fölírás volt olvasható: „Táppénzek.”

Mikor a kövér főhadnagy belépett, az őrmester így kiáltott:

— Vigyázz!

A kövér főhadnagy pedig azt kérdezte Svejktől:

— Hol vannak az okmányaid?

Svejek átadta papírjait a főhadnagynak, aki, miután meggyőződött róla, hogy csakugyan Zoltanecebe a századhoz szoltak, visszaadta őket Svejeknek, miközben kegyes hangon mondta a káplárnak:

— Igazítsa útba!

Miután az ajtó becsukódott a főhadnagy mögött, az őrmester vállon ragadta Svejket, az ajtóhoz vonszolta s a következő útbaigazítást adta neki:

— Eredj az utadra, büdös disznó!

Ilyenformán Svejek ismét teljes bizonytalanságban maradt s körülnézett, nem lát-e véletlenül valakit zászlóaljától. Sokáig ténfergett az utcákon, mígnem végre merész dologra határozta magát. Egy ezredeszt szólított meg s tört németiséggel azt kérdezte tőle, nem tudja-e

véletlenül, hogy merre lehet a 91-ik ezred 11-ik menet-százada?

— Csehül is beszélhetsz velem, — felelte az ezredes. — Én is cseh vagyok. Zászlóaljod Klimonowban, a szomszéd faluban van a vasút mögött, de a városkába nem szabad bemenni, mert az egyik század legénysége megérkezése után a bajorokkal nagy verekedést kezdett a főtéren.

Svejk tehát elindult Klimonow irányában.

Az ezredes visszahívta, a zsebébe nyúlt, öt koronát adott neki cigarettára, még egyszer szívélyes búcsút vett tőle s azt gondolta magában:

— Milyen szimpátikus katona.

Svejk csakhamar elérte a közeli falut. Nem okozott nagy gondot, hogy a zászlóaljparancsnokságot megtalálja, mert ámbár Klimonow hosszú falu volt, mindössze egyetlen egy rendes ház volt benne, a népiskola épülete, amelyet e tisztán ukrán vidéken a galíciai közigazgatás a község ellengyelesítése érdekében építtetett.

A háború folyamán az iskola nem egy változáson ment keresztül. Hol orosz, hol osztrák parancsnokságok voltak elszállásolva benne, a nagy csata folyamán pedig, amely Lemberg sorsát volt hivatva eldönteni, az iskola tornatermét műtőnek használták, amelyben lábakat és karokat vagdaltak e.

Az iskola mögötti kertben tölcésérialakú nagy gödör volt, amely egy nagykaliberű gránát robbanása folytán támadt. A kert sarkában körtefa állott, melynek egyik ágán kettévágott kötél lógott. Erre a kötéltre akasztották föl néhány nappal ezelőtt a község lelkészét, akit a lengyel községi tanító följelentése alapján ítélték halálra. A tanító azt állította, hogy a pap a nagyoroszok egyik csoportjának tagja s az orosz megszállás idején

a templomban misét mondott az igazhitű orosz cár győzelmére.

Ez ugyan 'nem volt igaz, mert a vádlott abban az időben nem is tartózkodott a községben, hanem egy kisebb fürdőhelyen, Bochnia Zamurownán üdült, de mégis felakasztották. A görög-katholikus lelkész kivégzésénél a következő körülmények játszottak döntő szerepet: nemzetisége, a vallási vitakérdés és egy — tyúk. A szerencsétlen pap ugyanis, egy pár nappal a háború kitörése előtt agyonverte a tanító tyúkját, amely a pap kertjében, a beültetett dinnyemagokat kicsipkedte a földből.

A görög-keleti lelkész halála után, a lelkészi lak árván maradt és el lehet mondani, hogy a házból mindenki elvitt magával valamit emlékül. Egy lengyel parasztocska még a zongorát is hazavitte s fedelét a disznóól ajtajának kijavítására használta föl. A bútorok egy részét a katonák tüzelték el s a nagy tűzhely csak szerencsés véletlen folytán maradt meg, mert kitűnő főzőalkalmatosságnak bizonyult. A görög-keleti lelkész ugyanis semmiféle tekintetben nem különbözött katolikus kollégáitól; ő is épp oly nagy súlyt vetett az étkezésre és tűzhelyén, valamint a sütőben is megszámlálhatatlan sok fazék volt főlhalmozva. Valósággal hagyományossá vált, hogy az összes átvonuló csapatok tisztí konyháját ebben a konyhában rendezték be. Az emeleti nagy szobában helyezték el a tisztikaszinót, amelyhez a falu népétől szedték el az asztalokat és székeket.

Ezen a napon a zászlóalj tisztjei nagy ünnepi lakomára készültek. Közös pénzen disznót vettek és Jurajda, a szakács, disznótoros vacsorát főzött. Munka közben egy pár különösen kegyelt tisztiszolga állta körül és a számvevő őrmester játszotta köztük a főszerepet. Tanácsokat adott Jurajdának, hogy miképp kell a disznó fejét

úgy betálatni, hogy egy darab a konyhán maradhasson belőle. Valamennyiük közt a legéhesebb szeme Balounnak volt. Talán csak az emberevőknek van ilyen mohó és falánk tekintetük, amikor valamelyik nyárson sülő misszionárius zsírja csepegni kezd és ingerlő illatok szállnak belőle. Baloun valahogy úgy érezte magát, mint az a kutya, amely a tejescocsi húzza, miközben henteslegény halad el mellette, akinek frissen füstölt kolbászszal van tele a kosara. A kosárból kolbászlánc lóg le a legény hátára a fején levő kosárból s a kutyának csak ugrani kellene egyet, hogy elkapja a kolbászt, ha ez az átkozott szájkosár és útálatos bórszíj, amelybe befogták, nem volna a világon. És a májas, ez a végnélküli májashurkaembrió pedig, amely születésének első korszakát élte, hatalmas halomban hevert a húsvágó deszkán s a bors, zsír és máj illata szállt belőle. Jurajda föltúrt ingujjban olyan komolyan működött, hogy bátran modelt állhatott volna isten képéhez, amint éppen a kaoszból a fölgömböt formálja.

Baloun már nem tudta túrtóztatni magát s nagyot sóhajtott. Sóhajtása csakhamar csillapíthatatlan sírássá fokozódott.

— Miért bőgsz, mint a bika? — kérdezte Jurajda.

— Haza gondoltam, — felelte Baloun zokogva, — mert otthon mindig ott voltam, mikor disznót öltek s eszembe jutott, hogy még a legjobb barátomnak sem akartam küldeni belőle, mert az egészet én akartam megzabálni és meg is zabáltam. Egyszer úgy agyonzabáltam magamat májas és véres hurkával, hogy mindenki azt hitte, meg fogok pukkadni. Ostorral kergettek körül az udvaron, mint a fölpuadt tehenet. Jurajda úr kérem, engedje meg, hogy belenyúljak abba a hurkatöltésbe, nem bánom, ha kikötnek is érte, de nem bírok tovább magammal.

Baloun fölkelte a padról, tántorgó léptekkel ment az asztal felé s kezét a hurkatöltelék felé nyújtotta.

Makacs küzdelem támadt. Az összes jelenlevőknek minden erejüket össze kellett szedni, hogy Baloun rá ne rontson a töltelékre, de nem tudták megakadályozni, hogy miközben kidobták a konyhából, bele ne kapjon a beáztatott belekkel telt fazékba. Jurajda, a szakács olyan izgatott volt, hogy egész köteg belet dobott utána s rákiáltott:

— Zabáld tele magad, barom!

Eközben odafent a tisztek már mind összegyűltek, s miközben ünnepélyes hangulatban vártak az ételre, amely a konyhán készült, valami színesített rozspálinkát ittak, amelyről a zsidó kereskedő azt állította, hogy hamisítatlan francia konyak, amelyet apjától örökölt, akire viszont a nagyapja hagyta örökségül.

— Hallod-e zsidó, — mondta neki Sagner százados, — ha még egyszer azt mered mondani, hogy a dédapád vette egy franciától, aki Moszkvából menekült, úgy becsukatlak, hogy belekékülsz s ott maradsz a dutyiban, amíg a családod legfiatalabb tagja is megöszül.

Miközben minden pohár után elátkozták a vállalkozó szellemű zsidót, Svejek már a zászlóaljirodában ült, ahol Marek önkéntes a zoltaneci pihenőt arra használta föl, hogy mint zászlóalj történetíró néhány olyan győzelmes harcot örökítsen meg tollával, amelyek csak ezután fognak megtörténni. Egyelőre csak különféle vázlatokat készített és amikor Svejek belépett, éppen ezt írta: „Miközben lelki szemeink előtt mindazon hősök megjelennek, akik az N. falu mellett lefolyt harcban résztvettek s ahol zászlóaljunk oldalán az N. ezred két zászlóalja küzdött, meg kell állapítanunk, hogy az n-edik zászlóalj a leg-
ragyogóbb stratégiai képességekről tett tanúbizonyságot

s vitathatatlanul hozzájárult az n-edik divízió győzelméhez, amely az n-edik szakaszbeli vonalunkat véglegesen megerősítette.”

— No látja, — mondta Svejks az önkéntesnek, — én már megint itt vagyok.

— Engedd meg, hogy megszagoljalak, — mondta Marek önkéntes meglepetve, — csakugyan tömlöcszagod van.

— Mint rendesen — felelte Svejks, — ezúttal is csak apró kis félreértés volt az egész. — És ön mit csinál?

— Amint látod — felelte Marek — Ausztria hősi mentőit vetem papírra, de sehogy sem megy a dolog, csupa disznószar jön ki belőle. A „N” betűt mindig aláhúzom benne, amely úgy a jelenben, mint a jövőre nézve nagy jelentőséget rejt magában. De eddigi képességeimen kívül Sagner százados még szokatlan matematikai tehetséget fedezett föl bennem. A zászlóalj elszámolókat nekem kell ellenőriznem s eddig arra az eredményre jutottam, hogy a zászlóalj teljesen passzív s csak arra való, hogy orosz hitelezőivel ki tudjon egyezni, mert minden győzelem után, legtöbbet lopnak. Egyébként mindez egyre megy. Ha az utolsó szál emberig elpusztulnánk is, győzelmünkről, amelyet, mint zászlóaljirnok megírni szerencsém van, itt vannak a bizonyítékok: „Egy újabb roham, amelyet az ellenség ellen vezettünk, amely pedig már azt hitte, hogy a győzelem az ő kezében van. De katonáink újabb szuronytámadása és rohama csak egy pillanat műve volt. Az ellenség kétségbeesetten menekül, saját lövészárkaira veti magát, ahova mi irgalmatlanul követjük úgy, hogy elhagyja az árkokat s számtalan sebesültet és foglyot hagy hátra. A legünnepelesebb pillanatok egyike volt...” Az önkéntes most szünetet tartott, ránézett Svejkre s így szólt:

— Egyébként, te semmit sem változtál.

— Nem. Nem volt rá időm. Sőt agyon akartak löni,

de nem ez a legrosszabb. A legrosszabb az, hogy tizenkettedike óta még sehol sem kaptam meg a zsoldomat.

— Nálunk sem kapod meg, mert Sokalba megyünk s a zsoldot csak az ütközet után fizetik ki. Spórolnunk kell. Ha fölteszem, hogy az egész szórakozásnak tizennégy nap múlva vége lesz, minden katona után a pótlékokkal együtt 24 korona 72 fillért tesz ki a megtakarítás.

— És mi ujság van maguknál?

— Először is az utóvéd elveszett, azután a plébánián disznótor van a tisztikar számára, a legénység a faluban ténfereg és mindenféle erkölcstelenséget követ el az itteni női lakosság ellen. Délelőtt a ti századotok előtt azért kötöttek ki egy katonát, mert egy hetvenéves vén asszony után fölmászott a padlásra. Ez az ember ártatlan, mert a napiparancsban nem mondták meg, hogy hány éves korig van megengedve.

— Én is azt hiszem, hogy ártatlan — mondta Svejek, — mert ha egy ilyen vén satrafa fölmászik a létrára, az ember nem a képét nézi. Ugyanilyen eset történt a tábori hadgyakorlatokon. Az egyik szakaszunk egy vendégfogadóban volt elszállásolva, az előszobában pedig egy asszony a padlót mosta. Egy bizonyos Chramosta nevezetű odasomfordált hozzá és — hogy is mondjam? — a szoknyáját kezdte tapogatni. Nagyon szépen fejlett szoknyája volt s amint ez a Chramosta így tapogatta, az asszony úgy tett, mintha semmi sem történnék, mire a Chramosta másodszor is és harmadszor is tapogatta. Az asszony megint úgy tett, mintha semmi köze sem volna hozzá, míg végre Chramosta tette határozta el magát, az asszony pedig nyugodtan sikálta tovább a padlót s aztán hátra arcot csinált, ránézett a Chramostára s azt mondta: „Na, téged ugyan jól becsaptalak”. Hetven éves vénasszony volt és az egész faluban mindenkinek elmesélte az egészet. — Most pedig engedje meg önkéntes úr, nem volt-e maga is becsukva, amíg én távol voltam?

— Nem volt rá alkalmam — mentegetőzött Marek — ellenben, közölnöm kell veled, hogy a zászlóalj elfogatási parancsot adott ki ellened.

— Nem baj — mondta Svejek, — tökéletes igazuk volt, a zászlóaljnak kötelessége volt, mert sokáig semmit sem tudott rólam. A zászlóalj nem hamarkodta el a dolgot... Őn azt mondja, hogy a tisztek mind együtt vannak a plébánián és hogy ott disznótor van? Akkor nekem is oda kell mennem s be kell jelentenem, hogy ismét itt vagyok, mert hallom, hogy Lukás főhadnagy úr nagyon aggódott már miattam.

Svejek feszes katonalépésben indult el a plébánia felé s énekelni kezdett:

„Nézz reám és bámulj
Nézd a kedvem s ámulj
Nézd mi jó a kedvem
Milyen nagy úr lettem
Milyen nagy úr ...

Svejek szilárd léptekkel sietett föl a plébánia lépcsőin, a felső szobából kihallatszott a tisztek zajongása. Éppen a brigád dolgairól, a rendetlenségről beszéltek, amely a hadosztálynál uralkodik. Még a hadosztály-adjutáns is panaszkodott s azt mondta:

— Svejek miatt sürgönyöztünk, igen. Ez a Svejek...

— Jelen! — kiáltotta Svejek a félig nyitott ajtón keresztül s belépett a szobába. — Jelentem alássan, Svejek gyalogos, a 11. menetszázaad ordonánca.

Mikor Sagner százados, Lukás főhadnagy elképedését észrevette, látta az arcukra kiülő csöndes kétségbeesést, nem is várta be, amíg kérdést intéztek hozzá.

— Jelentem alássan, — folytatta — agyon akartak löni, mert elárultam a császár őfelségét.

— Krisztus szent szerelmére, mit beszél maga Svejek?
— kiáltotta Lukás főhadnagy kétségbeesetten.

— Jelentem alásson főhadnagy úrnak, ez úgy volt, hogy...

És Svejik körülményesen kezdte elbeszélni, hogy miképen történt a dolog. A tisztek meredt szemmel néztek rá, miközben Svejik minden elképzelhető részletet elbeszért s még azt sem felejtette el elmondani, hogy a tóparton, ahol a szerencsétlenség történt vele, nefelejtsek nyíltak. Akkor aztán a tatárok nevét, például Malimulabalibéjét, Valivola Valirejét, Malimulamaliméjét s egyéb általa kitalált neveket kezdett felsorolni. A főhadnagy már nem tudta türtőztetni magát:

— Vigyázzon maga barom, hogy szájon ne kapjam. És most folytassa, röviden, de összefüggően és...

És Svejik az őt jellemző következetességgel folytatta, mígnem eljutott a hadbíróshoz, a tábornokhoz és az őrnagyhoz és nem hagyta említés nélkül, hogy a tábornok kancsalított a bal szemére, az őrnagynak pedig a szeme kék volt.

— Igen — tette aztán hozzá versben — mi a szép?... mi a szép?, Ha az ember szeme kék...

Zimmermann százados, a tizenkettedik század parancsnoka a pohárkát, amelyből a zsidó pálinkáját itta, Svejik felé dobta. Svejiket azonban ez sem hozta ki nyugalmból. Tovább beszért s elmondta, mint jutottak a dolgok a lelki vigaszig. Aztán ragyogó szavakkal védte a hadosztályt, amelyhez akkor küldték, amikor a zászlóalj mint eltűntnek kiadatását kérte, mikor végül Sagner százados előtt kiteregette okmányait, amelyekből kitűnt, hogy a magas hadosztálybíróshoz minden gyanú alól fölmentette, így szólt: „Alázatosan bátorkodom megjegyezni, hogy Dub hadnagy úr agyrázkodásban a brigádnál tartózkodik s tiszteletét küldi az uraknak. Kérem a zsoldomat és a pótlékaimat.

Sagner százados és Lukás főhadnagy hédő tekintettel

néztek egymásra s e pillanatban kinyílt az ajtó, amelyen a párolgó májashurkalevest hozták be a szobába. Ez volt a kezdete a régen várt örömnnek.

— Atkozott fickó mondta jókedvűen a közelgő élvezetek reményében Sagner százados — magát is csak ez a disznótör mentette meg.

— Hallja Svejek — tette hozzá Lukás főhadnagy, — ha még egyszer valami baj lesz magával, rossz vége lesz.

— Alázatosan jelentem — mondta Svejek, — nekem nem lehet más, mint rossz végem, mert ha az ember a katonaságnál van, tudnia kell...

— Kotródni! — ordította Sagner százados.

Svejek eltűnt és a konyhába sietett. Baloun közben ismét visszatért és most azért rimánkodott, hogy az étkezésnél ő szolgálhasson föl, Lukás főhadnagynak.

Svejek éppen akkor lépett be, amikor Jurajda és Baloun közt e tárgyban vita keletkezett. A vita folyamán Jurajda meglehetősen értelmetlen kifejezéseket használt.

— Zabálós kutya vagy — mondta Balounnak, — addig zabálsz, amíg a veríték ki nem üt rajtad és ha megengedem, hogy te hord föl a májashurkát, a lépcsőn eladod magad az ördögnek.

A konyha képe közben lényegesen megváltozott. A zászlóaljok és századok számvevő őrmesterei rang és a Jurajda által kidolgozott terv szerint torkoskodtak. A zászlóaljírnok, a század-telefonisták és néhány tiszt egy rozsdás mosdótájból mohón falatozták a meleg vízzel, fölhevített májas hurkalevest, hogy nekik is jusson valami.

— Nazdar! — mondta Vanek számvivő őrmester, miközben egy darab mócsingról a húst rágcsálta. — Az imént Marek önkéntes volt itt s attól tudjuk, hogy maga

visszajött s hogy új ruhája van. Maga szép kis keveredést okozott nekem, mert nem tudom, mikép számoljuk el a ruhát a hadosztállyal. A ruháját megtalálták a tóparton s ezt már a zászlóaljiroda útján jelentettük is a brigádnak.

Nálam maga úgy van vezetve, mint vízbefúlt s nem kellett volna visszajönnie, hogy most két ruha miatt ennyi bajt csináljon nekünk. Maga nem is tudja, milyen helyzetbe hozta a zászlóaljat. Az egyenruhának minden részecskéje föl van jegyezve nálunk s a századnak most egy teljes egyenruhával többje van. Erről már jelentést tettem a zászlóaljnál s most a brigádtól az az értesítés érkezik hozzánk, hogy ott új egyenruhát kapott. Minthogy a zászlóalj a ruhakimutatásban kimutatja, hogy egy teljes egyenruha szaporulat... Én már ismerem ezeket a dolgokat... Ebből revízió is lehet, mert ha ilyen csekélyiségről van szó, az intendántúrától rögtön megjelennek, de ha 2000 pár csizma elvész, avval a kutyája sem törődik. — De a mi állományunkból egy egész ruhafőlszerelés hiányzik — mondta Vanek tragikus hangon, miközben a keze ügyébe jutott csontból a velőt szopogatta s a maradékot egy gyufaszállal, melyet fogpiszkálónak használt, piszkálgatta. Az ilyen apróság miatt mindig inspekciót küldenek ki. Mikor a Kárpátokban voltam, egy inspekció jött hozzánk, mert egy megfagyott katona lábáról nem húztuk le épségben a csizmát. Húzták pedig, de közben elrepedt az egyik csizma, a másik pedig már a katona halála előtt el volt szakadva. Meg volt a baj. Egy ezredes küldtek ki s ha rögtön a megérkezése után nem kapott volna egy olyant a fejébe az oroszoktól, hogy legurult a völgybe, ki tudja mi lett volna a dologból.

— Hát az ezredesnek is lehúzták a csizmáját? — kérdezte Svejk nagy érdeklődéssel.

— Le — mondta Vanek mélabúsan, — csak azt nem tudjuk, hogy ki és így az ezredes csizmáját sem tudtuk beírni a kimutatásba.

Jurajda szakács most jött le az emeletről és első pillantása a megsemmisült Balounra esett, aki szomorúan és leverten ült a kályha padkáján, miközben szörnyű kétségbeeséssel nézett lesoványodott hasára.

— A hesychasták szektájához tartozol — mondta a tudós szakács résztvevő hangon. — Azok is egész nap a köldöküket nézték, mígnem elhítték, hogy a köldökük körül dicsfény világít s akkor azt mondták, hogy eljutottak a tőkély harmadik fokára.

A sütőbe nyúlt és egy darab véreshurkát vett ki.

— Zabálj Baloun — mondta barátságos hangon, — amíg megrepedsz vagy megfulladsz, te éhes disznó.

Balounnak könnyekkel telt meg a szeme, — otthon ha disznóölés volt — mondta síró hangon, miközben a véreshurkát majszolta — először mindig egy nagy darab belsőséget ettem, az orrát, a fülét, egy darab májat, a veséjét, a lépét, a nyelvét és aztán...

Aztán halk hangon, mintha mesét mondana, hozzá tette:

— Aztán került a sor a májashurkára, hat darabot, tíz darabot ettem belőle, vastaghasú véreshurkát zsömlével s nem is tudtam, hogy hol harapjak bele először, a zsemlyébe-e vagy a rizskása töltelékbe. Az ember nyelvén minden elolvad és az ember zabál, egyre zabál...

Jurajdából elszállt a szána, amely az imént elfogta s mikor Baloun feltűnő gyorsasággal a tűzhely felé fordulva a zsebéből egy darab kenyeret vett elő s az egész karéjt a lábasban sült disznópecsenye zsírába akarta mártani, ráütött Baloun kezére, hogy a kenyér úgy esett a zsírba, mint ahogy az uszodában ugranak az emberek

a vízbe az ugródeszkáról. Jurajda nem engedte meg neki, hogy Baloun kivegye a kenyeret a lábashból, hanem megragadta Balount s kidobta a konyhából. A kétségbeesett Balounnak az ablakon keresztül kellett néznie, mint emeli ki a Jurajda a zsíros kenyeret a lábashból, mint tesz hozzá egy darab pecsenyét s min nyújtja át Svejknak e szavak kíséretében:

— Egyék szerény barátom.

— Szűz anyám — jajgatott Baloun az ablak alatt, — a kenyerem, oda van a kenyerem.

Hosszú karjait lóbálva a falu felé tartott, hogy valami ennivalót szerezzen.

Miközben Svejks Jurajda nemeslelkű adományát elfogyasztotta, tele szájjal mondta:

— Igazán örülök, hogy ismét itt lehetek az enyéim között. Nagyon bántana, ha értékes szolgálataimat a császár nélkülözni volna kénytelen.

Letörülte szája széléről a kenyérről rácsepegett zsírt s így folytatta:

— Isten tudja, mit kezdtek volna nélkülem, ha ott tartottak volna és a háború még egypár évig tartana.

— Mindenki meneküljön, amerre lát, — kiáltotta az önkéntes. — Dub hadnagy éppen most jött vissza a zászlóaljparancsnoksághoz s magával hozta Biegler tiszt-helyettest. Rettenetesen nézett ki, — folytatta azán, — ahogy kimászott az autóból s azonnal az irodába rohant. Tudjátok, hogy mikor elváltam tőletek, szundikálni akartam egyet s amint éppen ki akarok nyújtózni az irodában a padon, berontanak. Biegler, a kadét üvölni kezd:

— Vigyázz!

Dub hadnagy fölrázott a padról s aztán rákezdte:

— Na lássa! Ugy-e, most aztán rajtakaptam, hogyan teljesíti a kötelességét. Aludni csak a takarodó után szo-

kás! — amihez Biegler hozzátette: „Kaszárnyarendtartás 16. szakasz, 9-ik paragrafus.” — Aztán Dub hadnagy az öklével kezdte döngetni az asztalt s úgy kiabált: „Szerettetek volna megszabadulni tőlem a zászlóaljnál, de ne higgyétek, hogy agyrázkódás volt. Az én koponyám kibír még egyet-mást.

Biegler eközben az asztalon az iratok közt kotorászott és hangosan olvasta: „Hadosztályparancs 280-as szám.” A hadnagy azt hitte, hogy csúfolódni akar, amiért azt mondta, hogy az ő koponyája még kibír egyet s mást és szemrehányást tett neki, amiért öregebb tisztársával szemben tiszteltetlenül viselkedik s most a századoshoz vitte, hogy panaszt tegyen ellene.

Alig, hogy az önkéntes idáig jutott el beszédében, amikor a hadnagy és a kadét áthaladt a konyhán, amelyen keresztül csak az, ebédlőbe jutni. Az egész tisztikar még együtt volt és Maly zászlós a disznópecsenye után éppen egy áriát énekelt a Traviatából, miközben a sok zsíros ételtől és a káposztától nagyokat böfögött.

Amikor Dub hadnagy belépett, Svejks így kiáltott:

— Vigyázz! Fölállni!

Dub hadnagy Svejks elé lépett, hogy egyenesen az arcába kiáltson:

— Most örülj! Most véged van! A 91-es ezred emlékére ki foglak tömetni.

— Parancsára, hadnagy úr, — szalutált Svejks, — alázatosan jelentem, azt olvastam egyszer, hogy a svéd király a lovával együtt elesett a csatában. Mindkét holttestet Svédországba szállították és mindkettőt kitömték a stockholmi múzeum számára.

— Honnan vetted ezeket az ismereteket? — kiáltozott Dub hadnagy.

— Hadnagy úrnak alázatosan jelentem, a testvéremtől, aki professzor.

Dub hadnagy elfordult, köpött egyet s Biegler kadétot maga előtt tolva, az ebédlő felé indult, de nem tudta megállni, hogy az ajtóban még egyszer vissza ne forduljon és egy Cézár szigorával, aki a cirkuszban a sebesült gladiátorok élete fölött dönt, a jobb keze hüvelykujjával lefelé mutatva, rá ne rivalljon Svejkre:

— Le a hüvelykujjal!

— Jelentem alássan, — kiáltotta utána Svejke, — már letettem.

*

Biegler olyan volt, mint a légy. Időközben néhány koleráállomáson fordult meg és azok után a manipulációk után, amelyeken, mint koleragyanús keresztül ment, teljes joggal hozzászokott, hogy önkéntelenül és állandóan a nadrágjába csinált. Végül az egyik megfigyelő állomáson olyan szakértő keze közé került, aki Biegler ürülékében nem talált kolerabacillusokat, beleit taninnal erősítette, mint ahogy a suszter szurkos fonállal a rongyos cipőt szokta, azán a legközelebbi hadtápparancsnokságra küldte, miután a kadétot, aki a fazékból kiáradó gőzhöz hasonlított, frontszolgálatra alkalmasnak találta.

„Kedves” ember volt.

Mikor Biegler erre azt mondta, hogy nagyon gyöngének érzi magát, az orvos mosolyogva felelte:

— Az arany vitézségi érmet még el fogja bírni. Egyébként ön önként jelentkezett katonának.

Biegler kadét ezek után mit tehetett volna egyebet, elindult, hogy az arany vitézségi érmet megszerezze. Belei már nem eresztettek vékony folyadékot nadrágjába, de a gyakori izgalmak még megmaradtak, úgyannyira, hogy az az út, amelyet Dub hadnaggyal való találkozása óta

a hadtáptól a brigádparancsnokságig tett meg, tulajdonképpen nem volt más, mint a legkülönbözőbb klozetekben végzett tanulmányok hosszú sorozata. Többször lekészt a vonatról is, mert a pályaudvarokon olyan sokáig ült a klozeteken, míg a vonat elment. Egypárszor az is megtörtént, hogy nem szállt át, mert a vonaton is a klozetben üldögélt. Hanem az útbaeső összes klozetek ellenére Biegler mégis csak közeledett a brigádhoz. Dub hadnagynak ugyan még néhány napig gondozás céljából a brigádnál kellett volna maradnia, azonban a törzsorvos értesült róla, hogy délután a 91-ik zászlóalj irányában egy szanitécautó fog elindulni.

Nagyon örült, hogy végre megszabadulhat Dub hadnagtól, aki kijelentéseit mindig ezekkel a szavakkal erősítette meg: „Erről már a háború előtt beszéltem a kerületi kapitány úrral...”

— A te kerületi kapitányodnak kitörülheted a ... — gondolta a törzsorvos és hálát adott a sorsnak, amely a szanitécautót véletlenül Zoltanec irányába indította.

Svejk Biegler kadétot nem látta a hadosztálynál, mert ez már több, mint két órája ült a tisztek számára fenntartott angol klozetben.

Egyáltalán nem lehet azt állítani, hogy Biegler kadét hasonló helyeken elpocsékolta volna az időt, mert ott elismételte magában, a dicsőséges osztrák hadsereg összes csatáit, az 1632. szeptember 6-iki nördlingeni ütközetétől a szarajevói csatáig, 1878. augusztus 9-én. Miközben egymásután háromszor meghúzta az angolklozett zsinórját és a víz zajosan zuhogott a csészébe, lehuny szemmel a csatazajt képzelte maga elé, a tűzérségi támadást és a lövedékek robbanását.

A Dub hadnagy és Biegler kadét közti, nem éppen örömdetes tanácskozás volt kétségtelenül az oka ama ke-

serűségnek, amely kettőjük viszonyában szolgálatban és szolgálaton kívül megmutatkozott.

Amikor ugyanis Dub hadnagy, már negyedszer akarta kinyitni a klozettaajtót, hangosan ordította:

— Biegler kadét, 91-ik zászlóalj, 11-ik menetszázad!
— hangzott a büszke válasz.

— Itt Dub hadnagy, ugyanabból a menetszázadból — mutatkozott be a vetélytárs az ajtón keresztül.

— Mindjárt kész vagyok, hadnagy úr!

— Várni fogok!

Dub hadnagy türelmetlenül nézett az órára. Rettentő energia és türelem kellett ahhoz, ilyen helyzetben további tizenöt percig az ajtó előtt kitartani, azután további öt, majd újabb öt percig és a kopogásra és dobolásra csak ezt a választ kapni:

— Azonnal kész vagyok, hadnagy úr!

Dub hadnagyon lázas állapot vett erőt, különösképen, amikor a papír reményteljes zizegése után további két perc telt el, anélkül, hogy az ajtó kinyílt volna.

Dub hadnagy, miközben a hideg rázta, azon törte a fejét, hogy ne tegyen-e panaszt a hadosztályparancsnoknál, aki alighanem parancsot ad majd, hogy robbantsák fel az ajtót és Biegler kadétot hozzák ki. Az a gyanú is fölmerült benne, hogy a kadét függelemsértést követett el.

Dub hadnagy előtt további öt perc leforgása alatt nyilvánvalóvá vált, hogy ott az ajtó mögött nincs többé keresnivalója és hogy minden ezirányú szükséglete elmúlt. Azonban valami alapelvnel fogva tovább is kitartott az ajtó előtt, tovább is verte öklével és lábával, miközben ugyanazok a szavak hallatszottak:

— Egy perc múlva, hadnagy úr!

Végre hallani lehetett, amint a kadét lefolyatta a vizet

és most szemtől szembe állt egymással a két vetélytárs.

— Biegler kadét! — mennydörögte Dub hadnagy, — ne higye, hogy én ugyanaz okból voltam itt, amiért önként jöttem, mert a törzshöz való megérkezésekor nem jelentkezett nálam. Nem ismeri a szolgálati szabályzatot?

Biegler kadét kutatott az emlékezetében, vajjon nem követett-e el valami olyasmit, ami nem fér össze a szolgálati szabályzat ama paragrafusaival, amelyek az alacsonyabb és magasabb rangú tisztek közötti érintkezést tárgyalják.

A tudatában e téren roppant szakadék tátongott.

Az iskolában soha senki sem beszélt arról, hogy hasonló esetben egy alacsonyabb rangú tisztnek miképen kell a magasabb rangúval szemben viselkednie. Talán csak nem akarták, hogy egyik kezével a nadrágját fogja s a másikkal szalutáljon?

— Feleljen már, Biegler! — kiáltott rá Dub hadnagy kihívóan.

Biegler kadétnak nagyon egyszerű válasz jutott eszébe, amely mindent tisztázott:

— Hadnagy úr, amikor a brigádparancsnoksághoz érkeztem, nem tudtam, hogy ön itt van s, miután ügyeimet elintéztam az irodában, azonnal a klozettre mentem s ott maradtam, amíg hadnagy úr jött.

Aztán ünnepélyes hangon hozzátette:

— Biegler kadét alázatosan jelentkezik Dub hadnagy úrnál.

— Láthatja most már, — mondta Dub hadnagy keserűen, — hogy ez nem csekélység. Véleményem szerint, önnek, Biegler kadét, mihelyt a brigádhoz jött, azonnal meg kellett volna kérdeznie az irodában, hogy nincs-e itt a zászlóaljának valamelyik tisztje. Viselkedése felett majd a zászlóaljnál határozni fogunk. Ön autón megyek s ön velem jön. Semmi de!

Biegler kadét ugyanis azt vetette közbe, hogy a briedirodában olyan vasúti marsrutát adtak neki, hogy tekintettel beteg beleire, úgy utazzék, ahogy ez állapotának legjobban megfelel. Minden gyermek tudja, hogy az autók nincsenek hasonló esetekre berendezve. Amíg az autó 180 kilométeren végigszáguld, már régen a nadrágjában van az embernek. Az ördög tudja, mikép történt, hogy az automobil-mozgásának kezdetben semmi hatása nem volt Bieglerre.

Dub hadnagy kétségbe volt esve, hogy bosszútervét nem sikerült megvalósítania. Az út elején ugyanis azt gondolta magában: „Várj csak, Biegler kadét, ne képzeld, hogy megállítatom a kocsit, ha rádjön.”

Ilyen értelemben, amennyire ezt a kocsi gyorsasága megengedte, kedélyes beszélgetésbe kezdett arról, hogy a katonai autóknak sehol sem szabad megállaniok, miután útjuk pontosan meg van szabva és takarékoskodni kell a benzinnel.

Biegler kadét ezzel szemben nagyon helyesen azt az észrevételt kockáztatta meg, hogy az autó nem fogyaszt benzint, ha megáll, mert a soffőr ilyenkor leállítja a motort.

— Igen, — folytatta Dub rendületlenül, — de ha az autónak pontos időben kell elérnie rendeltetési helyére, sehol sem szabad megállnia.

Biegler kadét erre már semmit sem válaszolt.

Így repültek tova mintegy negyedórán át, amikor Dub hadnagy hirtelen úgy érezte, hogy a hasa fölpuffad s hogy meg kellene állni, kiszállni, az árokba menni, letolni a nadrágot s megkönnyebbülést kellene keresnie.

Százhuszonhat kilométeren keresztül hős módjára viselkedett, de akkor hirtelen megrántotta a soffőr köpenyét s a fülébe kiáltotta:

— Megállni!

— Biegler kadét, — mondta kegyesen Dub hadnagy, miközben a kocsiból az árokba ugrott, — most maga is...

— Köszönöm, — felelte Biegler kadét, — nem akarom hiába várakoztatni az autót.

És Biegler kadét, akinél ugyan szintén elérkezett a tettek ideje, azt gondolta magában, hogy inkább a nadrágba ereszti, semhogy elmulassza a pompás alkalmat, amikor Dub hadnagy blamálja magát.

Mielőtt Zoltanecke értek volna, Dub hadnagy még kétszer is megállíttatta a kocsit s az utolsó állomás után dühösen így szólt:

— Ebédre bikost ettem lengyel mártással. A zászlóaljtól sürgöny útján panaszt teszek a brigádnál. Romlott savanyú káposztát és rossz disznóhúst adtak. A szakácsok szemtelensége már minden képzeletet meghalad. Aki még nem ismert, most meg fogja tudni, hogy ki vagyok.

— Nostitz-Rhienec tábornagynak, a tartalék lovasság elitjének, — mondta Biegler, — van egy könyve, amelynek ez a címe: „Mi árt a háborúban a gyomornak?” Azt ajánlja, hogy a háború fáradalmai és szenvedései közben soha sem együnk disznóhúst. Menetelés közben minden mértéktelenség ártalmas.

Dub hadnagy nem felelt, de ezt gondolta:

— Megállj, fickó, majd kiverem én belőled ezt a tudákosságot.

Aztán mégis meggondolta a dolgot s evvel az ostoba kérdéssel felelt Bieglernek:

— Ön tehát azt gondolja, hogy egy tiszt, akivel szemben önnek, rangjánál fogva, alárendeltnek kell magát tekintenie, nem eléggé mértékletes? Talán csak nem azt akarta mondani, Biegler kadét úr, hogy túlzabáltam magam? Köszönöm az őszinteségét. Legyen meggyőződve,

hogy le fogok önnel számolni. Ön még nem ismer eléggé, de mire megismer, biztosítom, hogy gondolni fog Dub hadnagyra.

Az utolsó szavaknál majdnem leharapta a nyelvét, mert az autó éppen egy gödrön szökkent keresztül.

— Hallja-e, Biegler bajtárs, azt hiszem, megtanulta már, hogy felettese kérdéseire felelni tartozik.

— Kétségtől, — mondta Biegler, — van ilyen szabály, de szükséges, hogy előbb egymáshoz való viszonyunkat analizáljuk. Amennyire én tudom, ez ideig se hova sincs még beosztásom, úgy, hogy önnel szemben, hadnagy úr, szó sem lehet valamiféle közvetlen alárendeltségről. A döntő körülmény azonban az, hogy tisztikörökben csak szolgálati ügyekben tartozunk a felettes kérdésére válaszolni. Ahogy mi most ketten ebben a kocsiban ülünk, semmiféle katonai egységet nem képezünk. Kettőnk közt nincs szolgálati viszony. Mindketten csapattestünkhöz igyekszünk és semmiképen sem volna szolgálati nyilatkozat, ha arra a kérdésére, vajjon véleményem szerint a hadnagy úr túlzabálta-e magát, felelnék.

— Befejezte? — ordított rá Dub hadnagy. — Maga... maga...

— Befejeztem, — mondta Biegler erélyes hangon, — és ne feledje, hadnagy úr, hogy a kettőnk közt történtek felett valószínűleg a tisztikör bíróság fog ítéletet mondani.

Dub hadnagy majdnem elájult dühében. Szokása volt, hogy izgalmaiban még több ostobaságot és hülyeséget beszélt, mint egyébkor s ezért csak morogva mondta:

— Ön felett a haditörvényszék fog ítéletet mondani.

Biegler kadét élt az alkalommal, hogy Dubot teljesen kihozza sodrából s ezért barátságos hangon így szólt:

— Tréfálni méltóztatott, bajtárs.

Dub hadnagy a soffőrrre kiáltott, hogy álljon meg.

— Egyikünknek gyalog kell mennie — dadogta.

— En kocsin megyek — felelte Biegler nyugodt hangon, — te pedig, bajtárs, tégy, amit akarsz.

— Menjünk! — dörögte Dub hadnagy a soffőr felé deliriumszerűen reszkető hangon, aztán olyan méltóság-teljes hallgatásba merült, mint Julius Cézár, amikor az összeesküvők a gyilokkal közeledtek feléje.

Így érkeztek meg Zoltanecebe, ahol megtalálták zászló-aljuk nyomait.

*

Miközben Dub hadnagy és Biegler kadét még a lépcsőn azon vitatkoztak, hogy a kadétnak, akinek nincs beosztása, van-e igénye az egyes századokhoz beosztott tisztikar májashurka vacsorájára, a konyhában már majdnem mindenki jóllakott s a széles padokra heveredett. Most mindenféle dologról kezdtek társalogni és a pipák úgy füstöltek, mint a kémény.

Marek önkéntes azt mondta:

—A konyhaművészetet az ember háborúban tanulja meg legjobban, különösen a fronton. Bátor leszek egy kis hasonlattal élni. A békében sokat hallottunk az úgynevezett jéglevesekről. Ezek olyan levesek, amelyekbe jeget tesznek s amelyek Északnémetországban, Dániában és Svédországban nagyon kedveltek. Nos, lássátok, a háborúban a katonák annyi jéglevest kaptak a Kárpátokban, hogy már el sem tudták fogysztani, pedig a jégleves igazi különlegesség.

— A fagyott gulyást meg lehet enni, — vetette közbe Vanek számvevő őrmester, — de nem sokáig. Legfeljebb egy hétig. A kilencedik század a fagyott gulyás miatt hagyta el a frontot.

— A békében, — mondta Svejik szokatlan komolyság-

gal, — az egész szolgálat csak a konyha és a legkülönbözőbb ételek körül forgott. Budweiszban például valami Zakrejs nevű főhadnagyunk volt, aki állandóan a konyha körül settenkedett s ha egy katona valamit elkövetett, vigyázz-állásba kommandírozta és rákezde:

— Ide figyelj, fickó, ide figyelj! Ha ez még egyszer előfordul, a szádból klopolt rostélyost csinállok, krumplis kását gyúrok belőled s aztán az egészet megzabáltatom veled. Rizskása fog belőled kifolyni s olyan lesz, mint a tűzdelt nyúl a lábasban. Hát látod, meg kell javulnod, fickó, ha nem akarod, hogy az emberek káposztás vagdalt húsnak nézzenek.

A további fejtegetéseket és az étlapnak a katonai nevelésben való alkalmazásáról szóló érdekes beszélgetést hangos kiáltás szakította meg. A kiáltás felülről hallatszott, ahol az ünnepi lakoma véget ért.

A hangos zűrzavarból Biegler kadét hangja hallatszott:

— A katonának már békében tudnia kell, hogy mit követel tőle a háború s nem szabad elfelednie, amit a gyakorlótéren tanult.

Utána Dub hadnagy hörgő hangja hallatszott:

— Kérem konstatálni, hogy immár harmadízben sértettek meg.

Odafent nagy dolgok történtek. Dub hadnagyot, akit Biegler kadéttal szemben a zászlóaljparancsnokot illetően alattomos szándékok vezettek, már belépésénél nagy lármával fogadták. A zsidó pálinkája mindnyájukra kitűnő hatással volt. Ezért valamennyien célzásokat tettek Dub hadnagy lovasművészetére s ilyeneket kiabáltak:

— A dolog nem megy lovász nélkül! — Megbokrosodott musztáng! — Mennyi időt töltöttél, bajtárs, a vadnyugati cowboyok közt? — A műlovar!

Sagner százados gyorsan pálinkát töltött neki egy vizespohárba s a megsértett Dub hadnagy asztalhoz ült. Egy régi törött széket tolt Lukás főhadnagy mellé, aki a következő barátságos szavakkal üdvözölte:

— Már mindent megettünk, bajtárs!

Biegler kadét szomorú alakja az asztal körül ténfergett, hogy szigorú előírás szerint mindenkinél jelentkezék, Sagner századosnál szolgálatban, a többinél bajtársi módon, miközben, ámbár mindenki látta és ismerte, egy párszor ismételte:

— Biegler kadét ismét bevonult a zászlóaljhoz.

Biegler ezután teli poharat vett a kezébe, szerényen leült az ablakmélyedésbe s várta az alkalmas pillanatot, hogy tankönyveiből összeszedett ismereteiből valamit leadhasson.

Dub hadnagy, akinek a szörnyű kotyvalék eközben már a fejébe szállt, ujjával megkopogtatta az asztalt s aztán Sagner százados felé fordult:

— A kerületi kapitánnyal mindig azt mondtuk: hazafiság, kötelességtudás, önfegyelem, ezek az igazi fegyverek a háborúban. Ez az, ami az eszembe jut most, amikor hadseregünk a határ átlépésére készül.*

Biegler kadét most megszólalt az ablakmélyedésben:

— Egy nagy állam határainak átlépése mindig komoly operáció. Az utolsó kolerabarakokban való tartózkodásom folyamán tanulmányoztam a térképet és megállapítottam, hogy az a szakasz, amelyet nyilván meg fogunk szállni, háromszög alakú terület, amelynek egyes pontjait orosz erődítmények akotják: Luck, Dubno és Rowno. Nemcsak fedezékekben levő gyalogsággal és egypár nyolc és tizen-

* Hasek kézírata evvel a mondattal végződik. (Meghalt 1923. január 3-án, negyven éves korában.) A befejezetlen kéziratot Wanek Károly folytatta és fejezte be.

két centiméteres ágyúval fogunk szemben állani, hanem erődítmények és betonfedezékek ellen fogunk fölvonulni. Nehéz tábori ágyúk tüzébe fogunk kerülni. Ez azonban egész más, mint az eddigi háború. A döntő szó a tüzéségé lesz, a tüzéség lyukakat lő az erődítményeibe, amelyekbe úgy fogunk bebújni, mint a lovacsák s aztán jön a szuronyroham: Hurrá! Hurrá!

Biegler kadét már részeg volt és semmi sem tetszett könnyebbnek számára, mint az orosz erődítmények meghódítása. És Dub hadnagy, akinek a szesz szintén magasabb régiókba emelte az eszét és szárnyat adott gondolatainak, komolyan és őszintén felelte:

— Helyes! Igaz! De a tüzéség csak réseket fog löni, az erődítmények meghódítását és megszállását a gyalogság fogja megvalósítani. A gyalogságnak bátornak, hősiességnek kell lennie, semmitől sem szabad visszariadnia. A gyalogságot egy eszmének kell eltöltenie, egy eszmének s ismét csak egy eszmének. És ez az eszme a hazafiság, a császár iránti szeretet és a birodalom jóléte. Had-seregünket ez az eszme vezérli és ezért győzni fogunk. Mert a háborút az eszme nyeri meg. Ezt már a háború előtt megmondta a kerületi kapitány. Bajtárs urak, kolléga urak: Értik-e, milyen nagy dolog ez: egy eszmével indulni háborúba?! A háborúhoz csak egy eszme kell.

Dub hadnagy kihívóan nézett tisztársaira és a tetszés kitörését várta. Valahogy úgy érezte magát, mintha Montecuccoli volna, aki azt mondta, hogy a háborúhoz pénz, pénz és ismét csak pénz kell. És eszébe sem jutott, hogy az ő programját nehezebb megvalósítani, mint az óvatos osztrák hadvezér jelszavát.

Sagner százados azonban álmosan és kifejezéstelen arccal bámult a sarokba, Lukás főhadnagy pedig egy késsel vakargatta a körmeit.

Dub újra kezdte:

— A legnagyobb szerepet a nevelés játssza a katona lelkiületében s ezt a nevelést iskolánk, mi, a tanítók, nevelők, tanárok adjuk neki. Mi teremtyük meg annak a katonaszellemnek alapjait, amelyre a háborúban szükség van. És önök mindnyájan megfigyelhetik, hogy a jól nevelt, intelligens embernek más a viszonya a háborúhoz, mint a katonáé. A katona számára a háború nem egyéb, mint a nő, a kártya és az ital. Talán nincs igazam?

És Dub, a denaturált spiritusz-szagú erős pálinkával telt vizespoharat fenékyig öntötte magába, miközben így szólt:

— Ex!

Biegler kadét az asztal mellett állt és hülyén mosolygott. Sagner százados valamit mormolt és kiment a szobából; egy pár tiszt az asztalra hajtotta fejét és aludt, miközben horkanó hangokat hallatott, Dub pedig, most már teljesen részegen dadogta:

— Mindent a császárért! Mindent a gyermekért! A birodalom jóléte a legnagyobb dolog a világon. Éljen a hadsereg! Mindent a gyermekért!

Így hangzott el az agg császár nemes és a legnagyobb mértékben emberségesnek tetsző jelszava a galíciai iskola mennyezete alatt, a császári hadsereg tisztjei előtt, akik közül egyetlen egy sem tudta elgondolni, még kevésbé megérteni, hogy ennek a jelszónak a gyakorlatban nem lehetett más eredménye, mint a parasztasszony malacai iránt való gondjának. A malacok iránt, amelyeknek tejet önt a sajtárba, hogy mielőbb leölhesse őket s hogy puhább, porhanyósabb húsup legyen s hogy gyorsabban hízzanak ezek a malacok, amelyek a hentes kése alatt százszoros kamatot hajtának.

Dub, akit valami delirium ragadott magával, újból kiabálni kezdett:

— Egy eszme, egy eszme, egy eszme! Ha nem volna Ausztria, meg kellene teremteni. Éljen a boldogult Palacky!

Aztán leesett a székről és az asztal alá gurult.

Sagner százados visszajött a szobába. Mögötte izzadtan, vadul és dühtől tajtékozva Jurajda szakács rontott be az ajtón. Összevágta bokáit s nem is ügyelve arra, hogy sapka sincs a fején, tisztelgett:

— Alázatosan jelentem, megzabálta. Százados urat alázatosan kérem, én nem tehetek róla, azért adtam oda neki, hogy hűtse le, de ő megzabálta! Olyan gyönyörű hurka volt! Legalább két kiló. Tudhattam volna pedig, hogy ez lesz a vége.

— Hallja, szakács, — mondta a százados, — most mondja el összefüggően, hogy mi történt. Miért mászkál maga ide fel az emeletre? Azt hiszi talán, hogy most rapport van? Az arkangyalát magának, hiszen maga már úgy jár ide a tisztek közé, mintha a kocsmába jönne.

A szakács újra rákezde:

— Százados úrnak alázatosan jelentem, azt tetszett parancsolni, hogy készítsek préselt hurkát és én készítettem és a pincébe tettem, hogy kihüljön. Alatta egy deszka, felette egy deszka és rajta két nagy kő, hogy jól megpréselődjék. Mert ennek ez a módja, jelentem alászan. De ez a piszokfolt, ez a Baloun meglátta, mikor a pincébe vittem és lemászott és megzabálta és meg sem várta, amíg kihül. Százados úrnak alázatosan jelentem, hogy ezt a préselt hurkát már soha, de sohasem fogja megkapni, mert a Lukás főhadnagy úr puccerje megzabálta. Én nem tehetek róla!

A százados, aki Lukás főhadnagytól már hallott Ba-

loun bő gyomráról, fölrázta az, alvó főhadnagyt és elfojtva nevetését, így szólt:

— Te, Lukás, hozd rendbe ezt a dolgot. A te Balounod elzabálta előlünk a préselt hurkát. Tudom, mennyire örültél neki, hogy ecettel és hagymával milyen jóízűen fogod megenni. Bajtárs, fogadd őszinte részvéteimet!

Az álmos Lukás káromkodott, fölcsatolta kardját s a szakács után lefelé indult a lépcsőn. Odalent, Baloun egy farakáson üldögélt, előtte Svejek állott, akinek pipa volt a szájában:

— Látod, te disznó, hova vitt vak szenvedélyed? Megzabáltad a tisztek préselt hurkáját! Ha csak a főhadnagy úr elől zabáltad volna el, nem csodálnám, mert a főhadnagy derék úr! Te ostoba állat, te, nézd csak, te barom, mi lesz, ha agyonlövetnek, Jézusmáriám, vagy ha nem volt jól kifőzve és talán trichina volt benne? Halod-e, bajtárs, akkor giliszta nő benned, tudod-e?

A főhadnagy először Svejkre rivalt rá:

— Kuss, fickó, becsukatlak, hogy belekékülsz.

Aztán Balounhoz fordult:

— Baloun, te disznó! Hová tetted a hurkát?! Oh, a teremtedet, te marha, miért nem állsz föl, ha szólok hozzád?

Svejek kivette a pipát a szájából:

— Alázatosan jelentem, nem tud fölkelni. Teljesen oda van. Két kilónál is nehezebb volt. Főhadnagy úr, Nusleban élt egy háziúr és az olyan volt, hogy mikor ebédelt, az ágyát az asztalhoz kellett tolni; mindig úgy teletömte magát, hogy az ágyáig sem tudott volna menni. Az embereknek ugyanis, alázatosan jelentem főhadnagy úrnak, különféle gyengéik vannak. Jinowicban volt egy szabónő, igen derék fehérnép és az...

— Hallgasson, Svejek, vagy keresztülszúrom, — szí-

szegett a főhadnagy. — Magának semmi köze a dologhoz, ne beszéljen bele. Állj föl, te nyomorult, te tehén, te éhes kutya! A teremtesít, Svejks, — folytatta aztán, mikor meglátta, hogy Svejks vigyázz-állásban áll, — ha megmoccansz, ezt, látod, ezt vágom beléd.

Es őrzöngö dühvel kardot rántott.

A szemét forgatta, amely kidülledt és véres lett, aztán belerügött Baloun lábába s Vanek számvevő őrmesterhez fordult:

— Balount három napon át, naponként két órára kikötni. Mondja meg az őrmesternek. Biztos, hogy ő ette meg?

Aztán a választ meg sem várva, mint a bomba, úgy röpült ki az udvarból. Svejks nefelejts-kék szemével sokkal jóindulatú tekintettel nézett utána s mikor a kardcsörtetés elhangzott már a lépcsőn, a kétségbeesett Baloun felé fordult:

— Látod, hülye, mit főztél magadnak, nemsok hiányzott és felakasztatott volna. Már kétszer mentettem meg az életedet, de becsületedre mondom, többé nem teszem meg. Micsoda dolog tisztességes katonától megzabálni a tisztek préselt hurkáit?! Ha apostoli császáruk öfelsége meghallja, mit fog gondolni rólunk, rólad és rólam?

Es amikor Svejks látta, hogy az örökké éhes óriás zokogni kezd és kabátja ujjával törölgeti az arcáról lepergő könnyeket, levette Baloun sapkáját és a haját simogatta:

— No, no — mondta, — ne pityeregj, ne bögj, mint egy vén kurva, talán csak nem fogsz egy kis kikötés miatt sírni. Ennél sokkal komiszabb dolgok várnak ránk, bajtárskám! Radlitzban élt egy szenes asszony s az azt szokta mondani:

— Az Isten soha se csinál olyan rosszat, hogy rosszabbat ne csinálhatna.

Az őrmester hozta a kötelet és két szuronyos katonát hozott magával. Balount elvezették s az iskola melletti fiatal hársfához kötötték. Felülről, az ablakból Dub hadnagy lekiáltott:

— Rendesen kössétek ki a kutyát, amíg megtetvesedik. Az ujjahegyén álljon, mint egy balerina. Őrmester, ha ezt a fickót nem kötik ki rendesen, én kötöm ki magát, még pedig sajátkezűleg. Még nem ismer engem, a teremtésit, én mondom, hogy még nem ismer.

És az őrmester úgy megrántotta a kötelet, hogy a húsba szaladt.

— Ne olyan erősen, szarj a fejére — dörmögött Svejks, — hisz ez egy tökéletes hülye, egy tartalékos barom, egy gipszfejű állat, egy...

A kikötött legény mellé őrt állítottak, aki vigyázott, hogy Baloun el ne ájuljon. A jóllakott Baloun azonban a tiszta cseh radikalizmus föllobbanásában így fordult Svejkshez:

— Majd ha „lefújják” ezt a háborút, elmegyek hozzá s azt mondom neki: Csókold meg a fenekemet és szarom rád. Nekem otthon van malmom, te pedig éhes suhanc vagy, éhes értelmiségi, akinek semmi nincs a fejében.

— Oh Istenem — sóhajtotta, — miért is nem ökörnék teremtetnél. Sohasem lettem volna ilyen éhes. Meny-nyit legelhettem volna azokon a mezőkön, amelyek mellett masiroztunk!

*

Az egyik iskolaterem padján halványan, sárgán és elernyedten feküdt Biegler kadét. A szemben álló széken Lukas főhadnagy ült, a kadét fejénél Sagner százados állt és kedvetlenül mondta:

— Úgy, Biegler, megint a kórházba? No, szép! Valóban remek. Volt-e már maródi viziten? Még nem? Tehát

nem tudja biztosan, hogy mi a baja. Mondja, legalább szép volt? És mibe került? Átkozott asszonyok. Lukas, te egészséges vagy-e? Én is; Isten őrizz, hogy én is elcsípjek valamit. Kadét, fölküldöm hozzád az orvost. Te, Lukas, hívasd ide Svejket, segítsen a kadetnak, ha szüksége van valamire. Na, szervusz!

És bizonyos iróniával, hanyagul köszönve, kiment. Lukas főhadnagy még megkérdezte:

— Tehát emlék az Irgalmas nővértől? A szőke lengyel nőtől? Csakugyan nemesi előneve van? Mit, hogy bárónő? Na, szervusz, hát ez nagyon előkelő. Ide küldöm azt a Svejket, majd szórakoztat egy kicsit. Szervusz!

És ő is elment. A kadét reménytelen fejszóválása földerítette.

Biegler kadétot (legalább is így hitte), éppen azon az estén, amelyen Balount kikötötték, egy szerelmi kaland vette le a lábáról. A szomszéd faluban volt, amelyben kórház és ápolónők voltak és az egyik se szó, se beszéd beleszeretett. Biegler viszonzta érzelmeit, ötven koronás bankjegyet és egy gyűrűt adott neki, amelyet bécsi menyasszonya e szavakkal adott át neki a búcsúzásakor: „Hogy el ne feledj”. Az ujjára húzta, miközben úgy sírt, hogy könnyei majd megfojtották. Az ápolónő pedig, látva áldozatkészségét, este elkíserte és készségesen elcsábította magát.

A kadét most halk átkok közt gondolt rá. Az Isten szerelmére, ha most Bécsig visznek és a Mici meglátogat: hogy az ördög vigye el ezt a ringyót!

— Jelentem alássan — állt elébe Svejke, — a főhadnagy úr azért küldött kadét úrhoz, hogy szolgálatára legyenek. Azt hallom, hogy alaposan beteg s a főhadnagy úr azt mondta, hogy vigaszra van szüksége. Én majd mindent hozok kadét úrnak, amire szüksége van.

— Svejks — nyögte a kadét, — segítsen fölkelni s kísérsjen a klozetre.

— Parancsára kadét úr. Jelentem alássan a kis vagy nagy dologra, mert a nadrágját mindjárt ki is gombolnám. Tehát csak szép lassan. Egy, kettő...

És elvezette az iskola klozetjére. A kadét a fogát viicsorgatta vizelés közben, homlokát elborította a veríték:

— Nagy Isten! Micsoda kínok.

Svejks résztvevő hangon kérdezte:

— Nagyon égeti, kadét úr? Elmúlik az ilyen, nem tart sokáig, csak vagy három hétig. Tudniillik ez nem is igazi betegség, kadét úr, csak egy kis kellemetlenség. Úgy, és most feküdjék le újból, vigyáznia kell most magára.

A blúzt a kadét feje alá gyúrte, betakarta köpenyével s aztán, miközben megtömte a pipáját, megkérdezte:

— Megengedi kadét úr, hogy rágyujtsak?

Már az első szippantásnál elkezdett beszélni.

— Tudja kadét úr, sokkal inkább szifiliszt kívánnék önnek, semmint kankót. Kadét úrnak helyén van az esze és tudom, szeretne karriert csinálni. A szifilisztől agylágyulást, paralizist vagy hogy hívják, kap az ember. Majdnem minden generálisnak van. Maga még nagyon fiatal, kadét úr s nem sokára generális is lehet magából. Istenem, milyen öröme volna kedves szüleinek. De ha paralizist akar szerezni kadét úr, nagyon gondosan kell ápolnia magát: Wisegrad*-on lakott egy főpincér s az szifiliszt cipelt föl egy szobalánytól, de senkinek sem akarta megmondani, úgy félt az orvosoktól, mint a tűztől s azt mondta, hogy a javasasszonyok többet értenek hozzá, mint a két orvosi fakultás együttvéve, tudniillik a német és a cseh fakultás.

— És mi történt a fizetővel? — kérdezte Biegler.

*Prága egyik kerülete.

— Semmi. Tudniillik ezt a fizetőt a smichovi aréna öreg Lajos bácsija kezelte, mert ahhoz ment. A Lajos bácsi mindig három krajcárért féderveiszt vett a drogériában, hogy avval kenje be a daganatokat. A féderveisztől aztán a hús is lemállott a fizető csontjáról és a Kuchelbadban, a templom mellett fölakasztotta magát. Szerencséje volt, mert csak civil volt és nem lett volna generális belőle, ha akár tíz paralizise és szélütése lett volna is. Tetszik tudni kadét úr most sokféle betegség van és a katonák, a hülye és tökfejükkel nem tudják megérteni, milyen szép meghalni a császár öfelségéért, szándékosan szereznek mindenféle betegséget. Egy ilyen hülye beszáll a vagonba s nem azt kiáltja: „Isten veled Prága!”, hanem ezt bömböli: „Viszontlátásra egy hét múlva. A térti jegy a zsebemben van. Három koronáért vettem a „Napoleon”-nál.

— Vigyázz! — kiáltotta Svejek hirtelen s összevágta a bokáját.

Az ajtóban Sagner százados és Stein doktor alakja jelent meg. Az orvos a kadéthoz fordult:

— Hát vetközzék le — mondta.

Megvizsgálta, miközben Biegler fejét a térdei közé szorította, mert nagyon rövidlátó volt. Svejek érdeklődéssel nézte az orvosi vizsgálatot

— No, mondta az orvos — nem lesz semmi baja. Egyszerű húgycsőgyulladás. Mondja kadet, nem ivott maga pálinkát? Küldjön át hozzám porokért s holnap nincs semmi baja. Na, szervusz, nagyon sok dolgom van.

És az orvos már szaladt is. A százados elkísérte.

— Jelentem alássan, elhozom a porokat — ajánlkozott Svejek készségesen, — de nagyon sajnálom, hogy csak húgycsőgyulladása van és nem szifilisz. Olyan hamar tábornok lehetett volna s örömet szerezhetett volna aggódó öreg szüleinek. Tudniillik, kadét úr...

Nem mondhatott többet. A kadét csizmája az arcába repült, lepattant Svejek orráról, a fénymáz odaragadt az arcához s a szeme szikrát hányt. A kadét úgy állt előtte, mintha soha életében semerre sem járt volna, az ajtóra mutatott s üvöltött:

— Mars! Mars! Te barom, te tengeri disznó, mit mérészelsz? Jézusmária, te kutya, átadlak a haditörvénytörésnek, hogy lőjjenek agyon, te...

Mikor Svejek lejött, Marek önkéntes megkérdezte tőle, hogy mit csinált odafent és hogy kinél volt az orvos. Svejek a zsebkendőjébe köpött, hogy a fénymázfoltot, amelyet a törött tükör mutatott, letörölje a bal arcáról s aztán hangosan felelte:

— Biegler kadét úr nem tudott pisálni. Nála voltam, ápoltam, nagyon jól mulattunk és kellemesen múlt az idő.

— Milyen szerencse — ujjongott Marek. — Szükségem van rá, hogy hősi halált haljon s nem szabad, hogy a kórházban hemperegjen. Valami olyant végeztetek vele, amiért megkapja a bronz vitézségi érmet, a kis ezüstöt, a nagy aranyat, a Signum Laudist. Egy ellenséges löporraktárt gyújtatok föl vele s az egész orosz vezérkart vele fogatom el.

Svejek figyelmesen hallgatott s aztán azt mondta:

— Sejtem, szép csobaságot fog összefirkálni.

Komiszdohányt vett elő a zsebéből, apró darabokra tépdelte, és csöndesen énekelni kezdett.

*

A cseh hadtudományi intézet most gyűjti össze azokat a dolgokat és a katonák azon élményeit, amelyek a háborúban keletkeztek és történtek. Ezennel rendelkezésére bocsátom a derék Svejek ötleteit és kalandjait.

(Vége.)

www.books2ebooks.eu